

שבוע פרשת ראה

(5 - 11 August 18)

כ"ד - ל' מנחם-אב תשע"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנחם החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵינוּ,
וְצִאֲצֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֵךְ: יֵשֹׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָּה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לֵבְךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ תִּשְׁמְעֵנוּ אֵל מְצֻוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אַתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפֶּת דִּגְגֶךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסִרְתֶּם וְעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵינוּ עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵינוּ, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

בכּוּן לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְדָּה בְּמוֹדָה
מִצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחֵלָה
לִימֵי הַחֹדֶשׁ.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֵשׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה'") בצדקה ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך "לחדר ובית של צדקה".

קיו.

מזמור משני פסוקים רמוז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הללו את־יהוה פֿל־גוים שִׁבְחוּהוּ פֿל־הָאֲמִיּוֹת: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לרוד והרבת תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב וְאִמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג וְאִמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֱרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד וְאִמְרוּ־נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֲרָאָה בִּשְׂנְאָי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטַח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּגִדִּיקִים: י פֿל־גוֹיִם סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְּבוּנִי
גַּם־סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְּבוּנִי כְּדִבְרֵים דַּעֲכוּ כָּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דְּחִיתִנִּי לִנְפֹל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וִישׁוּעָה בְּאֶחָלִי צְדִיקִים
יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יָמִין יְהוָה רֹמְמָה יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמֹת בִּי־אֲחִיָּה וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה וְלִמּוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹרָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אֲוֹרֶךְ כִּי עֲנִיתִנִּי וְתַהֲיִלִּי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלִּיתָהּ נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אִסְרוּ־חַג בַּעֲבַתֵּימָם עַד־קִרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אֵתָה וְאוֹרֶךְ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

נקודות משיחות קודש – מזמור קיז מתוך "תהילות מנחם"

א-ב – הללו את הוי' כל גוים שבחוהו כל האומים.

כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם הללויה'

מעלת שבח ישראל ע"י אומות העולם

ג. וביאור כללות ענין השבח והילול של אומות העולם, שיש מעלה בפרט אחד יותר מעצם הענין של "כי גבר עלינו חסדו", כי בזה נשלמת הכוונה העליונה "להיות לו דירה בתחתונים"¹, בתחתון שאין למטה ממנו².

וביאור הענין, איתא בירושלמי³ "אם ברכך גוי, ענה אחריו אמן, דכתיב⁴ ברוך תהי' מכל העמים", ומבואר בזה בחסידות⁵ שיש בזה ענין נעלה ביותר, כדאיתא בכתבי האריז"ל⁶ שאמן בגימטריא הוי' אדנ"י, כי ענינו יחוד הוי' ואדנ"י.

המשך בעמוד ריט

(1) ראה תנחומא נשא טז. בחוקתי ג. במדבר פ"ג, ו.

(2) תניא פל"ו.

(3) ברכות ספ"ח (סב, א).

(4) עקב ז, יד.

(5) ד"ה ברוך תהי' מכל העמים תרכ"ח (וראה גם ד"ה זה תרכ"ט).

(6) פע"ח שער יא (שער כוונת אמן) רפ"א. שער הכוונות ענין כוונת חזרת העמידה דרוש ה'. הנסמן באוה"ת כרך ד' ע' א'קנו.

מפתח כללי

(א) סדר הנחת תפילין	ב	(כ) מסכת זבחים עם ביאורים	ב
(ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	מדף קיד עד דף קכ	קצב
(ג) מאמר ד"ה ראה אנכי נותן לפני היום ברכה גו' שבת פרשת ראה, א' דראש-חודש אלול, ה'תשמ"ח	ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
(ד) משיחות שבת פרשת ראה, א' דראש-חודש אלול, ה'תשמ"ח	ט	(כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים	
(ה) משיחות שבת פרשת ראה, א' דראש-חודש אלול, ה'תשמ"ח	כז	אדמו"ר הזקן	רכ
(ו) לקוטי שיחות פרשת ראה כרך יט	לז	(כב) שולחן ערוך הלכות תלמוד תורה	
(ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	מ	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רכ
(ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ראה	מב	(כג) לקוטי תורה ד"ה אחרי ה' אלוקיכם תלכו	
(ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ראה	מג	אדמו"ר הזקן	רכג
(י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ראה	עב	(כד) שערי תשובה	
(יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ראה	עג	אדמו"ר האמצעי	רלח
(יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ראה	פא	(כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	
(יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	פג	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רלט
שיעורי רמב"ם		(כו) תורת שמואל תרל"ב	
(יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ראה	פו	אדמו"ר מוהר"ש	רלט
(טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ראה	קמז	(כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
(טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת ראה	קעג	אדמו"ר מוהר"ש"ב	רמ
(יז) נביאים וכתובים		(כח) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	
ירמיה פרק א, שיר השירים פרק ד	קעח	אדמו"ר מוהר"ש"ב	רמא
(יח) משניות – מסכת נזיר/סוטה		(כט) ספר השיחות הי"ת-תש"א בלה"ק	
ביאור קהתי	קפ	אדמו"ר מוהר"ש"ב	רמד
(יט) עין יעקב מסכת מגילה	קצא	(ל) אגרות קודש	
		אדמו"ר מוהר"ש"ב	רמה
		(לא) חומש לקריאה בציבור	רמו
		(לב) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רנט
		(לג) ביאורים לפרקי אבות פרק ה	רסא
		(לד) לוח זמנים לשבוע פרשת ראה	רסב
		(לה) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רסג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בתחילת פרשת השבוע, פרשת ראה, נאמר:

השורש של כל נשמות ישראל בְּחִינַת רֵאִיָּה, שכל נשמות ישראל יזכו

להתקרב לאלוקות בדרגה של ראיָה, אָמְנָם אֶף-עַל-פִּי-כֵן למעשה לֹא

פָּעַל משה רבינו הַמְשַׁכֵּת בְּחִינַת רֵאִיָּה בְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל כִּי-אִם

אלא הצליח לפעול בְּחִינַת שְׁמִיעָה שהיא קשר ושייכות לאלקות ברמה

יותר נמוכה מראיה, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר

מֹשֶׁה אַחֲרֵי-כֵן בהמשך הדברים,

אחרי הבקשה "אעברה נא ואראה"

שאותה לא הצליח לפעול, אמר משה

”וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע” גו',

שְׁמִיעָה דִּיקָא וכאן דייק ואמר

לשון שמיעה ולא לשון ראיָה.

וַיֵּשׁ לוֹמַר שְׁזַהוּ גַם-כֵּן מֶה

שְׁכָתוֹב בְּפָרֶשֶׁת עֶקֶב (לְאַחֲרֵי

פָּרֶשֶׁת וְאַתְחַנֵּן) ”וְהִיָּה עֶקֶב

תִּשְׁמָעוֹן” גו', וגם כאן הכתוב

דייק ונקט לשון שמיעה ”תִּשְׁמָעוֹן”

דִּיקָא, שְׁלֹא הַמְשִׁיךְ משה רבינו

בָּהֶם בבני ישראל בְּחִינַת רֵאִיָּה

באלוקות כִּי-אִם אלא בְּחִינַת

שְׁמִיעָה בְּלִבָּד שהיא קשר ושייכות

ברמה פחותה מראיה שהרי אינה דומה

שמיעה לראיה.

וּלְפִי-זֶה לְכַאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן

מֶה שְׁכָתוֹב בְּרִישׁ בְּרִישׁ, בראש,

בהתחלת פְּרָשְׁתוֹ ”רֵאִיָּה אֲנִי

נָתַן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם” גו',

וּמִפְּרֶשׁ ב'לְקוּטֵי תוֹרָה'

בְּפָרֶשְׁתוֹ שֶׁם, דְּהִינוּ הַמְשַׁכֵּת

בְּחִינַת רֵאִיָּה בבני ישראל. וְעַל-

פִּי-זֶה הָרִי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד

וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לֹא יָק

הַעֲבוּדָה והקירבה לאלוקות

שְׁבִיבְחִינַת שְׁמִיעָה אֲלֵא גַם

הַעֲבוּדָה שְׁבִיבְחִינַת רֵאִיָּה,

”רֵאִיָּה” ומה משמעות האמור

שמשו רבינו רצה להמשיך בבני

ישראל את בחינת הראיה, אך למעשה

המשיך רק את בחינת השמיעה?

בס"ד. שבת פרשת ראה, א'

דראש-חודש אלול ה'תשמ"ח.

(הנחה בלתי מוגה)

1 רֵאִיָּה אֲנִי נָתַן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרִכָּה גו',

וּמִבְּאֵר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' פְּרָשְׁתוֹ

2 (הַחֲסִידִי'שֶׁע פְּרָשָׁה) בְּפָרוּשׁ פְּסוּק זֶה ”רֵאִיָּה

3 אֲנִי נָתַן” פְּרוּשׁ: ”אֲנִי מִי שְׁאֲנִי” כו' ”נָתַן

4 לַפְּנִיכֶם” בְּבִחִינַת פְּנִימִי שְׁלָכֶם בְּחִינַת בְּרִכָּה כו'

5 שְׁבִיבְרָכָה הִיא בְּחִינַת רֵאִיָּה (שְׁזַהוּ הַהֶפְרָשׁ בֵּין

6 בְּרִכָּה לְהוֹדָאָה, שְׁבִיבְרָכָה הִיא בְּחִינַת רֵאִיָּה), וְזֶהוּ

7 ”אֲנִי נָתַן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרִכָּה” שְׁעַל-יְדֵי

8 שְׁ”אֲנִי נָתַן לַפְּנִיכֶם בְּרִכָּה” עַל-יְדֵי-זֶה ”רֵאִיָּה”

9 בְּחִינַת רֵאִיָּה שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּטוּל דְּחֻקָּמָה עֲלֵאָה

10 כו'. וְצִרִיף לְהִבִּין, דְּהִנֵּה נִתְבָּאֵר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה'

11 פָּרֶשֶׁת וְאַתְחַנֵּן³ (הַחֲסִידִי'שֶׁע פְּרָשָׁה שֶׁל פְּרִשְׁת

12 וְאַתְחַנֵּן) שְׁמָה שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה ”אֲעַבְרָה נָא וְאֶרְאֶה

13 אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה” גו',⁴ הִינוּ שְׁמֹשֶׁה רָצָה

14 לְהַמְשִׁיךְ בְּכִנְסַת-יִשְׂרָאֵל בְּחִינַת רֵאִיָּה, אָמְנָם

15 אֶף-עַל-פִּי-כֵן לֹא פָּעַל הַמְשַׁכֵּת בְּחִינַת רֵאִיָּה

16 בְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל כִּי-אִם בְּחִינַת שְׁמִיעָה, וְזֶהוּ

17 שֶׁאָמַר מֹשֶׁה אַחֲרֵי-כֵן ”וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע” גו',⁵

18 שְׁמִיעָה דִּיקָא. וַיֵּשׁ לוֹמַר שְׁזַהוּ גַם-כֵּן מֶה

19 שְׁכָתוֹב בְּפָרֶשֶׁת עֶקֶב (לְאַחֲרֵי פָּרֶשֶׁת וְאַתְחַנֵּן)

20 ”וְהִיָּה עֶקֶב תִּשְׁמָעוֹן” גו',⁶ ”תִּשְׁמָעוֹן” דִּיקָא,

21 שְׁלֹא הַמְשִׁיךְ בָּהֶם בְּחִינַת רֵאִיָּה כִּי-אִם בְּחִינַת

22 שְׁמִיעָה בְּלִבָּד. וּלְפִי-זֶה לְכַאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן מֶה

23 שְׁכָתוֹב בְּרִישׁ פְּרָשְׁתוֹ ”רֵאִיָּה אֲנִי נָתַן לַפְּנִיכֶם

24 הַיּוֹם” גו', וּמִפְּרֶשׁ ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' בְּפָרֶשְׁתוֹ

25 שֶׁם, דְּהִינוּ הַמְשַׁכֵּת בְּחִינַת רֵאִיָּה. וְעַל-פִּי-זֶה הָרִי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל

26 לֹא יָק הַעֲבוּדָה שְׁבִיבְחִינַת שְׁמִיעָה אֲלֵא גַם הַעֲבוּדָה שְׁבִיבְחִינַת רֵאִיָּה, ”רֵאִיָּה”.

5 (הַחֲסִידִי'שֶׁע פְּרָשָׁה פְּרָשָׁה פְּרָשָׁה

6 החסידית, כך נקראים מאמרי החסידות

7 של אדמו"ר הזקן שבספרים 'לקוטי

8 תורה' ו'תורה אור') בְּפָרוּשׁ פְּסוּק

9 זֶה ”רֵאִיָּה אֲנִי נָתַן” פְּרוּשׁ:

10 ”אֲנִי מִי שְׁאֲנִי” הַקְדוּשׁ בִּירוּךְ-

11 הוא בעצמו, למעלה מדרגות האלוקות

12 הנקראות בשמות שונים כו' ”נָתַן

13 לַפְּנִיכֶם” בְּבִחִינַת פְּנִימִי

14 הפנימיות שְׁלָכֶם בְּחִינַת בְּרִכָּה

15 כו' שְׁבִיבְרָכָה הִיא דְּבַר גָּלוּי, נִיכָר

16 וְנִרְאֶה לַעֲיֵן בְּחִינַת רֵאִיָּה וְלִכֵּן

17 נִאֲמַר עַל נִתְיַת הַבְּרָכָה 'רֵאִיָּה' (שְׁזַהוּ

18 הַהֶפְרָשׁ הַהִבְדֵּל בֵּין בְּרִכָּה

19 לְהוֹדָאָה, הִינוּ שֶׁאִם מוֹדָה

20 וּמִסְכִּים מִבְּלִי שְׁתִּיהִי לוֹ הַבְּנָה וְחִפְסִיָּה

21 דְּבַר שְׁבִיבְרָכָה הִיא בְּחִינַת

22 רֵאִיָּה), וְזֶהוּ ”אֲנִי נָתַן

23 לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרִכָּה” שְׁעַל-

24 יְדֵי שְׁ”אֲנִי נָתַן לַפְּנִיכֶם

25 בְּרִכָּה” עַל-יְדֵי-זֶה בכוח הברכה

26 זִוּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִגִּיעַ לְבִחִינַת

27 ”רֵאִיָּה” בְּחִינַת רֵאִיָּה שֶׁהוּא

28 בְּחִינַת בְּטוּל דְּחֻקָּמָה עֲלֵאָה

29 כו' הַבִּטּוּל לְאִלּוּקוֹת כִּפִּי שֶׁהוּא

30 בְּבִחִינַת הַחֻקָּמָה הַעֲלִינָה, הַדְּרָגָה

31 הַגְּבוּהָה וְהַנְּעֻלִית שֶׁל סְפִירַת הַחֻקָּמָה.

32 וְצִרִיף לְהִבִּין, דְּהִנֵּה נִתְבָּאֵר

33 ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' פָּרֶשֶׁת

34 וְאַתְחַנֵּן³ (הַחֲסִידִי'שֶׁע פְּרָשָׁה

35 ה'פרשה החסידית' שֶׁל פָּרֶשֶׁת

36 וְאַתְחַנֵּן) שְׁמָה שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה

37 בְּתַחֲלִיתוֹ לְהִיכַס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

38 ”אֲעַבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת

39 הָאָרֶץ הַטּוֹבָה” גו',⁴ הִינוּ

40 שְׁמֹשֶׁה בְּאִמְרוֹ ”אֲעַבְרָה נָא וְאֶרְאֶה”

41 רָצָה לְהַמְשִׁיךְ בְּכִנְסַת-יִשְׂרָאֵל

(1) פרשתנו יא, כו. (2) יח, ד ואילך. (3) ג, ג ואילך. וראה אוה"ת ואתחנן ע' נב ואילך. שערי תשובה לאדמו"ר האמצעי ח"ב

חינוך. ובכ"מ. (4) ואתחנן ג, כה. (5) ואתחנן ד, א. (6) עקב ז, יב.

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֹּשֶׁ לֵאמֹר הַבֹּאֹר בְּזֶה, עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה' 1
 2 שָׁם, שֶׁהַמִּשְׁכָּה זֹאת דְּבַחֲנִית רֵאִיָּה, הִיא הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגִלּוֹת שֶׁבָּאָה 2
 3 מִבְּחִינַת "אֲנֹכִי מִי שְׁאֲנֹכִי" הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצֻמּוֹ. הֵינּוּ, 3
 4 שֶׁהַמִּשְׁכָּה זֹאת דְּבַחֲנִית רֵאִיָּה תִּתֵּן דִּקְא מִבְּחִינַת "אֲנֹכִי מִי 4
 5 שְׁאֲנֹכִי" דִּלָּא אֲתֵרְמִיז לָא 5
 6 בְּשׁוּם אוֹת וּקְוִי⁷ עֲלֶיהָ נֹאמֵר 6
 7 בְּזוּהָר שֶׁהִיא לַמַּעֲלָה מִהַדְרֹגוֹת 7
 8 הַרְמוּזוֹת בָּאוֹת מִסּוּיִמַּת אוֹ ב'קִרְי' (תַּג 8
 9 שֶׁעַל גְּבִי הָאוֹתוּת) אֲלֵא אֵין לָהּ שׁוּם 9
 10 בִּטּוּי כִּי הִיא לַמַּעֲלָה מִהַתְּלַשְׁבוֹת בְּשֵׁם 10
 11 מִסּוּיִם אוֹ בָּאוֹת מִסּוּיִמַּת וְכַמְּבֹאֵר עַל 11
 12 כֵּךְ בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה: "פִּירוּשׁ שֶׁאֵין מִכִּיר 12
 13 וּמִשִּׁיג בַּח' 'אֲנֹכִי' אֲלֵא אֲנֹכִי בַּעֲצֻמִּי... 13
 14 הוּא בַּחֲנִית עֲצֻמּוֹת וּמַהוּתוֹ שֶׁאֵינוֹ 14
 15 בְּגֵדֵר תַּפְסִיס וְהַשְׁגָּה כָּלִל." 15
 16 וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לֵאמֹר, שֶׁמַּה 16
 17 שֶׁנִּתְּבָּאֵר בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה, 17
 18 פִּרְשֵׁת וְאֲתַחֲנֵן שְׁלֵא פֻּעַל 18
 19 מִשְׁכָּה בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּחִינָה זֹאת 19
 20 (בְּחִינַת רֵאִיָּה), זֶהוּ כְּאֶשֶׁר 20
 21 הַהַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגִלּוֹת הָאֱלֹקִית עַל 21
 22 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא בְּחִינַת סֹדֶר 22
 23 הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁבּוֹ הָאוֹר הָאֱלֹקִי 23
 24 יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ לַמַּעֲלָה לְמַטָּה בְּצוּרָה 24
 25 הַדְּרֹגִיתִית מִסּוּדֶרֶת, מְדוּרָה וּמוֹגְבֵּלֶת, 25
 26 הַדְּרֹגוֹת שֶׁלְּמַטָּה מִ"אֲנֹכִי", 26
 27 שֶׁמֶצֶד בְּחִינּוֹת אֱלֹהֵי יִשְׁנָה 27
 28 הַגְּבִלָּה כו', וְכֵל הַמִּשְׁכָּה וְגִלּוּי 28
 29 מִהַדְרֹגוֹת שֶׁל 'סֹדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' הֵם 29
 30 בְּהַגְבֵּלָה, וְלִכְּנֵן פֻּעַל מִשֶּׁה רַבִּינוֹ 30
 31 בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל רַק הָעֲבוּדָה 31
 32 וְהַתְּקַרְבוֹת לְאֱלֹקוֹת שֶׁבְּבְּחִינַת 32
 33 שִׁמְעִיָּה וְלֵאמֹר הָעֲבוּדָה 33
 34 שֶׁבְּבְּחִינַת רֵאִיָּה. מַה־שֶּׁאֵין־ 34
 35 כֵּן הַמְּבָאֵר בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה, 35
 36 פִּרְשֵׁתָּנוּ, פִּרְשֵׁת רֵאֵה, שֶׁיֵּשׁ כָּלִל 36
 37 אֶחָד וְאֶחָד גַּם בְּחִינַת רֵאִיָּה, 37
 38 הֵרִי זֶה בְּגִלָּל שְׁנֵיתֵינָה 38
 39 (הַמִּשְׁכָּה וְגִלּוּי) בְּחִינָה זֹאת 39
 40 בַּחֲנִית הַרְאִיָּה הִיא מִ"אֲנֹכִי" 40
 41 ("אֲנֹכִי נִתֵּן גּו'), דְּכָאֶשֶׁר 41
 42 הַהַמִּשְׁכָּה הִיא מִבְּחִינַת 42
- 1 וַיֹּשֶׁ לֵאמֹר הַבֹּאֹר בְּזֶה, עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב 1
 2 בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה, שָׁם, שֶׁהַמִּשְׁכָּה זֹאת דְּבַחֲנִית 2
 3 רֵאִיָּה, הִיא מִבְּחִינַת "אֲנֹכִי מִי שְׁאֲנֹכִי". הֵינּוּ, 3
 4 שֶׁהַמִּשְׁכָּה זֹאת דְּבַחֲנִית רֵאִיָּה תִּתֵּן דִּקְא מִבְּחִינַת 4
 5 "אֲנֹכִי מִי שְׁאֲנֹכִי" דִּלָּא אֲתֵרְמִיז לָא בְּשׁוּם אוֹת 5
 6 וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לֵאמֹר, שֶׁמַּה שֶּׁנִּתְּבָּאֵר 6
 7 בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה, פִּרְשֵׁת וְאֲתַחֲנֵן שְׁלֵא פֻּעַל מִשְׁכָּה 7
 8 בְּחִינָה זֹאת (בְּחִינַת רֵאִיָּה), זֶהוּ כְּאֶשֶׁר הַהַמִּשְׁכָּה 8
 9 הִיא בְּבְּחִינַת סֹדֶר הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הַדְּרֹגוֹת 9
 10 שֶׁלְּמַטָּה מִ"אֲנֹכִי", שֶׁמֶצֶד בְּחִינּוֹת אֱלֹהֵי יִשְׁנָה 10
 11 הַגְּבִלָּה כו', וְלִכְּנֵן פֻּעַל רַק הָעֲבוּדָה שֶׁבְּבְּחִינַת 11
 12 שִׁמְעִיָּה וְלֵאמֹר הָעֲבוּדָה שֶׁבְּבְּחִינַת רֵאִיָּה. מַה־ 12
 13 שֶׁאֵין־כֵּן הַמְּבָאֵר בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה, פִּרְשֵׁתָּנוּ, שֶׁיֵּשׁ 13
 14 כָּלִל אֶחָד וְאֶחָד גַּם בְּחִינַת רֵאִיָּה, הֵרִי זֶה בְּגִלָּל 14
 15 שְׁנֵיתֵינָה (הַמִּשְׁכָּה) בְּחִינָה זֹאת הִיא מִ"אֲנֹכִי" 15
 16 ("אֲנֹכִי נִתֵּן גּו'), דְּכָאֶשֶׁר הַהַמִּשְׁכָּה הִיא 16
 17 מִבְּחִינַת "אֲנֹכִי מִי שְׁאֲנֹכִי", שֶׁמֶצֶד בְּחִינָה זֹאת אֵין 17
 18 שׁוּם הַגְּבִלּוֹת, יֵשׁ כָּלִל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הַכֹּחַ 18
 19 לְהַגִּיעַ גַּם לְבְּחִינַת רֵאִיָּה בְּאֱלֹקוֹת. וּבְכַפֵּרֶט עַל־פִּי 19
 20 מַה שֶּׁכָּתוּב "אֲנֹכִי נִתֵּן" דִּיקָא, הֵינּוּ שֶׁיֵּשׁ כָּאֵן 20
 21 נִתְּנָה וְהַמִּשְׁכָּה חֲדָשָׁה וּמִיחֲדָתָה⁸, וְאֶפֶן הַנִּתְּנָה 21
 22 הוּא כְּמֶאֱמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן בְּעֵינֵי יֶפֶה 22
 23 הוּא נּוֹתֵן⁹, הֵרִי בְּרֹדָי שֶׁמֶצֶד בְּחִינָה נְעִלִית זֹאת 23
 24 אֵין שׁוּם הַגְּבִלּוֹת, וְנִמְשָׁכֶת בְּיִשְׂרָאֵל גַּם בְּחִינַת 24
 25 רֵאִיָּה.
- 1 וּבְזֶה יוֹכֵן גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב "אֲנֹכִי נִתֵּן לְפָנֶיכֶם 1
 2 הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה", דְּלִכְאוּרָה עַל־פִּי 2
 3 הַנִּתֵּן עֵינֵי הַקְּלָלָה מֵאֵי בְּעֵי הֶקְא. אֶפֶן הָעֵינֵן 3
 4 הוּא, דְּעֵינֵן הַקְּלָלָה הֵינּוּ הַכֹּחַ לְהַפֵּךְ גַּם אֶת 4
 5 הַקְּלָלָה לְבְּרָכָה, עַל־דֶּרֶךְ זְדוּנוֹת נְעִשּׂוֹת לוֹ 5
 6 כְּזִכְיוֹת¹⁰. שֶׁהַכֹּחַ לְעֲבוּדָה זֹאת 6
 7 שֶׁל הַפִּיכֶת 'קְלָלָה' לְבְּרָכָה, בְּדוּגְמַת 7
 8 הַפִּיכֶת 'זְדוּנוֹת' לְזִכְיוֹת' הוּא גַּם־ 8

(7) לְקוֹטֵי פִּינַס פ, ב. וְרֵאֵה זח"ג רנז, ב. 8) רֵאֵה בְּשִׁיחוֹת שֶׁבַּהַתּוֹעֲדוֹת זֹאת – בְּבִיאור פִּירִשׁ רִישׁ פִּרְשֵׁתָנוּ. (9) ב"ב נג, א.
 (10) יוֹמָא פו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כן מבחינת "אנכי מי שאנכי" שהוא הקדוש-ברוך-הוא בעצמו,
- 2 עצמיות האלוהות, "נותן בעין יפה" את הכח להפך ודונות
- 3 לזכויות¹¹.
- 4 והינו, שנוסף על המבאר ב'לקוטי תורה' פרשת בחקותי¹²
- 5 בה אמורים פסוקי תוכחה
- 6 שהקללות הן גלויים נעלים
- 7 ביותר למעלה מהברכות הבאות
- 8 בצורה גלויה ומפורשת שייכולים
- 9 להתגלות רק בסגנון כזה,
- 10 וכמבאר ב'לקוטי תורה' שם שלפי
- 11 האמת הקלות הן ברכות ומביא
- 12 ב'לקוטי תורה' שם 'מעשה רב'
- 13 מגמרא במסכת מועד-קטן¹³
- 14 איך שפרשו וגלו לשונות של
- 15 הפך הברכה לטוב נגלה,
- 16 כמסופר בגמרא שם שרבי שמעון בר
- 17 יוחאי שלח את בנו לקבל ברכה
- 18 מהחכמים והם אמרו לו: 'הי רצון
- 19 שתזרע ולא תקצור, תכניס ולא תוציא,
- 20 תוציא ולא תכניס, יחרב ביתך,
- 21 והאושפיו (האכסניה) שלך יישב,
- 22 יתבלבל שולחןך ולא תראה שנה
- 23 חדשה. והיה נראה שלא זו בלבד שלא
- 24 בירכו אותו אלא ציערו אותו. וכשסיפר
- 25 על כך לרבי שמעון אביו, אמר לו שכל
- 26 אלה הם ברכות: תזרע ולא תקצור -
- 27 תוליד בנים ולא ימותו. תכניס ולא
- 28 תוציא - תכניס כלות ובניך לא ימותו
- 29 ולא תצאנה. תוציא ולא תכניס - תוליד
- 30 בנים ולא ימותו. יחרב ביתך ויישב
- 31 האושפיו שלך - העולם הזה הוא
- 32 האושפיו והעולם הבא הוא הבית,
- 33 יתבלבל שולחןך - בכנים ובנות, ולא
- 34 תראה שנה חדשה - שלא תמות אשתך
- 35 ולא תישא אשה אחרת, הנה עוד
- 36 זאת שישנו גם הכח להפך
- 37 את הקללה לברכה.
- 38 ויש לקשר כל זה עם חדש אלול שבשבת זו הוא יום ראשון של
- 39 ראש חודש אלול שענינו הוא העבודה עבודת ה' המיוחדת לחודש
- 40 אלול היא באופן של כלשון הכתוב ב'שיר השירים' אנכי¹⁴ כנסת ישראל
- 41 מתקרבת לדודי הקדוש-ברוך-הוא, ודודי הקדוש-ברוך-הוא לי מתקרב
- 42 אלי (ראשי-תבות אלול)¹⁵. דלכאורה צריך להבין, מה ענינו

- 43 של סדר עבודה זה שבו תחילת ההתעוררות וההתקרבות היא מצד האדם,
- 44 "אני לדודי" שהרי אמרו רבותינו ז"ל במדרש, הקדוש-ברוך-הוא
- 45 אומר, "אני מבקש מבני ישראל אלא לפי כחן"¹⁶ ולא יותר ממה
- 46 שיש בכוחם, ומבאר במקום אחר¹⁷ בחסידות שכל עבודה
- 47 מלמטה (אתערוטא דלתמא
- 48 התעוררות מלמטה, מצד האדם)
- 49 צריכה לנתינת כח מלמעלה
- 50 (אתערוטא דלעילא התעוררות
- 51 מלמעלה, מצד האלקות), כי האדם
- 52 מצד עצמו לא יכול להתעורר
- 53 להתקרבות לאלקות ואם-כן איך
- 54 אפשר לומר שהעבודה בחדש אלול היא באופן
- 55 שבתחלה הוא "אני לדודי" (אתערוטא
- 56 עבודת ה' המיוחדת לחודש אלול
- 57 הוא "אני לדודי" (אתערוטא
- 58 דלתמא, התעוררות מלמטה, מצד
- 59 האדם) ואחר-כך "ודודי לי"
- 60 (ולא באופן ההפוך, "דודי לי
- 61 ואני לו"¹⁸, היינו שהתעוררות
- 62 וההתקרבות מלמעלה, מצד האלקות,
- 63 באה תחילה ורק לאחר מכן יש גם
- 64 התעוררות מלמטה, מצד האדם)?
- 65 ועל-פי הנ"ל ההסבר האמור שאין
- 66 סתירה בין הנאמר שמשם רבינו
- 67 המשיך רק את בחינת השמיעה, לבין
- 68 הנאמר שיש גם המשכת בחינת ראייה,
- 69 כי אמנם מצד 'סדר השתלשלות'
- 70 ההמשכה מוגבלת ואינה מבחינת ראייה
- 71 אבל בהמשכה למעלה מ'סדר
- 72 השתלשלות' נמשכת גם בחינת ראייה
- 73 יש לומר גם בעניין זה של 'אני
- 74 לדודי ודודי לי, כי זה שאומרים
- 75 שהעבודה בחדש אלול היא
- 76 באופן שהאתערוטא דלתמא
- 77 מלמטה, מצד האדם קודמת
- 78 לאתערוטא דלעילא, מלמעלה,
- 79 מצד האלקות והוא מצד גודרי ההשתלשלות כאשר ההמשכה והגילוי
- 80 הם בהגבלה (שמצד גודרים אלו של 'סדר השתלשלות', לא נמשכה
- 81 בישראל בחינת "ראיה" בנזכר לעיל), אבל כאשר ההמשכה
- 82 וההתגלות היא מצד בחינה שלמעלה מגודרי ההשתלשלות,
- 83 הרי אדרבה, לא זו בלבד שאכן יש נתינת כוח מלמעלה שתהיה אתערוטא
- 84

(11) ראה לקו"ת תצא לט, ב ואילך. ובכ"מ. (12) מח, ב. (13) ט, ב. (14) שה"ש ו, ג. (15) ראה לקו"ת פרשתנו לב, א. ובכ"מ.
(16) במדבר"ר פ"ב, ג. תנחומא נשא יא. (17) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב. ובכ"מ. (18) לשון הכתוב - שה"ש ב, טז.

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה ג'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דלתתא אלא יתר על כן הכח לעבודה באופן של "אני לדודי"
 2 הוא ממקור נעלה מאד, למעלה מהגבלות, מבחינת "אנכי מי
 3 שאנכי" שלמעלה מבחינת "דודי", וכח זה לעבודת ה' בדרך
 4 של "אני לדודי" נתן בחדש אלול ובאופן של נתינה בעין יפה,
 5 כמבואר לעיל, ודוקא על-ידי כח
 6 זה באים אחר-כך לאחר שכבר
 7 ישנה התעוררות בדרך של התעוררות
 8 דלתתא להמשכת האתערותא
 9 דלעילא על-ידי אתערותא
 10 דלתתא, "ודודי לי". ועוד
 11 זאת, שממשיכים לא רק
 12 אתערותא דלעילא שנמשכת כתוצאה
 13 ישירה של האתערותא דלתתא (שהיא
 14 לפי ערכה של האתערותא דלתתא)
 15 אלא ממשיכים גם מבחינת
 16 אתערותא דלעילא שלמעלה
 17 מאתערותא דלעילא הנמשכת
 18 על-ידי אתערותא דלתתא.
 19 דרגה כל כך גבוהה ונעלית באתערותא
 20 דלעילא שבדרך כלל אין בכוחה של
 21 'אתערותא דלתתא' להמשיך אותה
 22 ולעודד אותה ששל זה על
 23 'אתערותא דלתתא' הנעלית יותר,
 24 אָמְרו בוהור "קודשא-ברוך-הוא שריא באַתר שלים"¹⁹.
 25 הקדוש-ברוך-הוא אינו שורה אלא במקום שלם, הינו שפְּחִינָה זו אינה
- נמשכת על-ידי מעשה התחתונים, בצורה רגילה, כי בדרך כלל
 מעשיהם לא שלמים אלא שפאָשר ישנה שלמות במעשה
 התחתונים וההמשכה הנמשכת על-ידיה כתוצאה משלימות זו,
 הרי זה נעשה "אַתר שלים", מקום של שלמות שאז נמשכת
 (מצד עצמה) הבחינה
 שלמעלה משניהם²⁰, כמבואר
 בלקוטי תורה שיש יתרון באתערותא
 דלעילא שנמשכת על ידי אתערותא
 דלתתא ויש יתרון באתערותא דלעילא
 שנמשכת מעצמה, לא על ידי
 אתערותא דלתתא. ויש דרגה שלישית,
 למעלה משתי דרגות אלו והיא -
 "אתערותא דלעילא שלמעלה
 מאתערותא דלתתא, דהיינו שאין
 אתערותא דלתתא מגעת שם כלל...
 אלא שאף על פי כן אינה שורה
 ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה
 התחתונים שכבר נשפע עליהם
 אתערותא דלעילא שלפי ערך
 אתערותא דלתתא אזי שורה ומתגלה
 גם כן האתערותא דלעילא שלמעלה
 מעלה מערך האתערותא דלתתא כלל.
 וכמו שנבאר במקום אחר על פסוק
 אני ישנה כו' פתחי לי כו' שזהו ענין פתחי לי כחודה של מחט ואני אפתח
 לך כפתחו של אולם".

(19) זח"ג צ, ב. 20) ראה לקו"ת שה"ש כד, א-ב.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' א

- 1 ובברייתא שאמרה שחייב, מדובר ששחט את האשם בחוץ קודם
 2 זמנו שלא לשמו, שמאחר ומתקבל בפנים כדעת רב חלקיה בר
 3 טובי, לכן בחוץ חייב.
 4 מקשה הגמרא: לאחר שהוכח שרב דימי קיבל מרביתו
 5 שהברייתא של רבי ליואי עוסקת בשחיטה קודם זמנו, לִימָא תִּיהוּ
 6 תִּיבְתִּיה דְּרַב הוּנָא מְבַרִּיתָא זו, שהרי מבואר שם שאשם ששחטו
 7 בחוץ קודם זמנו שלא לשמו חייב, כיון שכך הוא מתקבל בפנים,
 8 ולפי רב הונא הוא אינו מתקבל בפנים, שמאחר ואם שחטו לשמו
 9 פסול לא יתכן שאם שחטו שלא לשמו יהיה כשר.
 10 מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רַב הוּנָא, הָבָא בְּמֵאי עֲקִינִן - במה
- הברייתא של רבי ליואי מדברת, כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁ הַגִּזִּיר או המצורע
 שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת לְאַחֲרֵי־וֹת - שתי בהמות לאשם שאם יאבד האחד
 יתכפר בשני, ושחט אחד מהם קודם זמנו בחוץ, באופן זה הוא
 ראוי להקרבה בפנים, משום דְּחֵי מִיִּצְיָהוּ מַעֲקָרָא - שאחד מהם
 מלכתחילה עולה היא, שכך הדין באשם שהתכפרו בעליו באחרת,
 ירעה עד שיפול בו מום ויפדה ויביאו בדמיו עולות. ונמצא
 שהבהמה ששחט בחוץ ראוייה להקרבה בפנים לשם עולה, ולכן
 אם שחטו בחוץ לשם עולה חייב, ואף שעדיין לא נפל מום באשם
 ולא נפדה,

בס"ד. משיחות שבת פרשת ראה, א' דראש-חודש אלול ה'תשמ"ח.

עצמה, היינו, שתשובה וגאולה אינם רק בנוגע
לתיקון ושליומות העבודה או תכליתה של העבודה,
אלא גם בנוגע לעבודה עצמה (כמו תורה עבודה
וגמ"ח), כי מלבד העבודה בפועל ממש בג' הקוין
תורה עבודה וגמ"ח, צ"ל העבודה עצמה באופן
של תשובה, ולמעלה מזה - עבודה באופן של
גאולה⁸, כדלקמן.

ב. ויובן בהקדים כללות הענין דראש-השנה -
התחלת עבודת השנה הבאה, לאחר ההכנה
בחדש אלול:

ענינו של ראש-השנה הוא - שבנ"י מכתירים
את הקב"ה למלך, כמארז"ל⁹ "אמר הקב"ה: אִמְרו
לפני בר"ה מלכיות.. כדי שתמליכוני עליכם", שאז
נעשה הקב"ה "מלך ישראל", ועי"ז נעשה גם
"מלך על כל הארץ", כי בני נקראים "צבאות
הוי"ו"¹⁰, "לגיון של מלך"¹¹, שהם ממשיכים
ומגלים מלכותו של הקב"ה בכל העולם כולו,
לעשות לו ית' דירה בתחתונים¹².

והנה, הכתרת המלך נעשית ע"י הביטול וקבלת
עול של (כל העם, ובראשם) אנשי הצבא - כפי
שרואים במוחש ב"מלכותא דארעא", אפילו אצל
אוה"ע, שאנשי הצבא מקבלים עליהם עולו ומרותו
של המלך לעשות כל מה שיצוה עליהם, ועד
שהיסוד שעליו מושתת כל צבא (הראוי לשמו) הוא
- משמעת וקבלת עול, למלא פקודת המלך (ע"י
פקידי החיל כו') גם כאשר הפקודה אינה מובנת
בשכלם¹³.

(8) ובלשון הקבלה והחסידות - שהעבודה היא בחמש ענינים
(דרגות), כנגד חמשה שמות שנקראו לנשמה, נפש רוח נשמה חי'
יחידה (ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לז).

(9) ר"ה טז, סע"א. לד, ב.

(10) בא יב, מא.

(11) פירש"י במדבר א, מט.

(12) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו, ובכ"מ.

(13) וגם פקדי החיל, והממונים עליהם, עד לשר הצבא, שהם
מנהיגים את הצבא ע"י שכלם - הרי, גם הם חלק מהצבא שהיסוד
שלו הוא משמעת וקבלת עול, אלא שאצל אנשי החיל מתבטאת
הקב"ע במעשה בפועל בלבד, ואילו אצל המובחרים מבין אנשי
הצבא, שבגלל מעלת שכלם נתמנו ע"י המלך להיות מנהיגי
הצבא, מתבטא הקב"ע גם בשכלם, שמנצלים את שכלם למלא
ציורי המלך בהנהגת הצבא (לשמוע על המדינה, ועד - להרחיב
גבולותיו כו'), שלכן גם פקדי החיל צריכים להיות בטלים
לממונים עליהם, וגבוה מעל גבוה כו', עד לשר הצבא, שבטל אל

א. חודש אלול (החל מיום א' דראש-חודש¹
שחל בשבת זו) הוא חודש החשבון והתשובה² -
שבו עושים חשבון-נפש על כל העבודה במשך
השנה כולה³, כדי לתקן ולהשלים את החסר כו'
ע"י עבודת התשובה⁴, כמרומו גם במ"ש⁵ "ובכתה
גו' ירח ימים", דקאי על חודש אלול, "ירח ימים"
שענינו עבודת התשובה ("ובכתה גו'")⁶, ועוד וג"ז
עיקר - שע"ז נעשית ההכנה לעבודת השנה
הבוע"ל שתהי' באופן נעלה יותר, ועד לתכלית
השליומות.

ומזה מובן שבחודש אלול נכללים כל עניני
העבודה - כפי שנרמז גם בחמשת הראשי-תיבות
הידועים ד"אלול" הכוללים ג' הקוין: תורה עבודה
(תפילה) וגמ"ח (כללות המצוות), עבודת התשובה
(המתקנת ומשלימה כל עניני העבודה), וענין
הגאולה (תכלית שליומות כל עניני העבודה),
כמדובר כמ"פ בארוכה⁷.

ויש לומר, שכל חמשת הר"ת ד"אלול" - תורה,
עבודה, גמ"ח, תשובה וגאולה - שייכים לעבודה

(1) שממנו מתחיל מנין ארבעים ימי רצון (דעליית משה רבינו
להר) שסיומם ביוה"כ פ - כשחודש אלול חסר (ראה השקו"ט
בב"ח טווא"ח ר"ס תקפא. מג"א שם סק"ב. השלמה לשו"ע
אדה"ז שם).

(2) ראה טור או"ח ר"ס תקפא. לקוטי מהרי"ל הל' ימים
הנוראים. סה"מ אידיש ע' 75, 78, 129.

(3) ובפרטיות יותר - מח"י אלול עד ר"ה, י"ב ימים, כנגד י"ב
חדשי השנה, יום לחודש יום לחודש (סה"ש תש"ג ע' 177, 179).
(4) ופשוט, שהחשבון והתשובה אינם רק על ענינים בלתי-
רצויים חו", אלא גם מי שלא חטא ולא פגם כו', הרי, כשעושה
חשבון-צדק בנפשו רואה שבכמה ענינים יש עדיין חסרון
בעבודתו - כמ"ש (קהלת ז, כ), אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב
ולא יחטא, מלשון חסרון, כמ"ש (מלכים-א א, כא ובפירש"י),
והייתי אני ובני שלמה חטאים, "חסרים" - מכיון שהי' יכול
להוסיף כהנה וכהנה.

ולחצור גם מהמבואר בתניא (פכ"ט) ש"עיקר התשובה בלב,
והלב יש בו בחי' ומדרגות רבות כו", שעפ"ז מובן שגם לאחר
שליומות התשובה בדרגתו הקודמת, נדרשת ממנו עבודת התשובה
בדרגה נעלית יותר, כי לגבי דרגה נעלית יותר הרי עבודתו
הקודמת היא באופן של חסרון.

(5) תצא כא, יג.

(6) ראה זהר חדש עה"פ (נח, סע"ד). ל"ת להאריז"ל עה"פ
(וראה אוה"ת נ"ך ח"ב ס"ע א"נ ובשו"ג שם).

(7) ובפרטיות: "אנה לידו ושמתי לך" - תורה, "אני לדודי
ודודי לי" - עבודה (תפילה), "איש לרעהו ומתנות לאביונים" -
גמ"ח, "את לבבך ואת לבב" - תשובה, "אשירה לה" ויאמרו
לאמר" - גאולה (ראה קונטרס משיחות ש"פ ראה תשמ"ו. ושו"ג).

32 המורה על האהבה שבין הקב"ה לכנס"י (כמובן
33 מפשטות הכתובים בשיר-השירים).

34 וכידוע מ"ש רבינו הזקן²⁰ בביאור ענינו של
35 חודש אלול - "ע"פ משל למלך שקודם בואו לעיר,
36 יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה,
37 ואז רשאים כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא
38 מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים
39 שוחקות לכולם. . וכך הענין עד"מ בחודש אלול
40 יוצאין להקביל אור פניו ית' בשדה. . יאר²¹ ה'
41 פניו אליך", היינו, שבעבודת חודש אלול מודגשת
42 תנועת הקירוב והאהבה, הארת פנים כו', אשר
43 "באור פני מלך חיים"²².

44 ד. וענין זה מרומז בעבודת התשובה שבר"ת
45 "אלול":

46 בביאור הר"ת "אלול" - "אני לדודי ודודי לי"
47 - כתב הב"ח²³: "להיות לבו קרוב אל דודו
48 בתשובה, ואז דודו קרוב לקבל תשובה מאהבה",
49 היינו, שהתשובה (אפילו תשובה כפשוטה) חדורה
50 בענין האהבה והקירוב להקב"ה.

51 ובפרט ע"פ הידוע שעבודת התשובה של חודש
52 אלול היא (לא רק על ענינים בלתי-רצויים ח"ו,
53 אלא גם) ע"ד מ"ש²⁴ "והרוח תשוב אל האלקים
54 אשר נתנה", היינו, תנועת ההשבה להתקרב עוד
55 יותר להקב"ה.

56 ומה שנת"ל שבנוגע לחודש אלול נאמר "ובכתה
57 גו' ירח ימים" - הרי אדרבה, בכי' זו היא בכי' של
58 שמחה, "ע"ד שאמר²⁵ על ר' עקיבא כשאמר
59 שיר-השירים זלגו עיניו דמעות, שהבכי' הלזו היא
60 מחמת דביקות הנפש בשרשה למעלה מכדי אשר
61 תוכל נפשו שאת כו'²⁶, בכי' של שמחה מגודל
62 האהבה והקירוב והגעגועים כו' להקב"ה (שזהו
63 תוכן שיר-השירים).

64 וענין זה הוא בהדגשה יתירה בקביעות שנה זו,
65 שיום א' דר"ח אלול חל בשבת - כידוע²⁷

1 וענין זה נשתלשל מ"מלכותא דרקינא"¹⁴ -
2 שהיסוד לכללות הענין דמתן-תורה ("היום הזה
3 נהיית לעם"¹⁵, שאז נעשו ישראל, "לגיון של
4 מלך") הו"ע קבלת עול, הקדמת נעשה לנשמע¹⁶,
5 היינו, שלכל-לראש צ"ל "נעשה", קיום הציווי
6 באופן של קבלת-עול, ורק אח"כ יכול (וצריך)
7 להיות גם "נשמע", הבנה והשגה.

8 ועפ"ז מובן גם בנוגע לחודש אלול, שבו צ"ל
9 ההכנה לראש-השנה - שכדי שהעבודה בפועל
10 ממש תהי' כדבעי, צריכה להיות הקדמת קבלת עול
11 מלכותו ית'.

12 ויש לומר שזהו"ע "אני לדודי" (התחלת הר"ת
13 ד"אלול") - שה"אני" (מציאותו של כאו"א
14 מישראל) מתבטל ומתמסר ל"דודי" (הקב"ה), אשר
15 תנועה זו של קבלת עול ("אני לדודי") נעשית
16 היסוד והשורש לכל עניני העבודה בפועל ממש
17 שכללותם ג' הקוין: תורה עבודה וגמ"ח,
18 המרומזים בר"ת "אלול".

19 ג. ובעומק יותר:

20 עם היות שהכתרת המלך בראש-השנה
21 ("תמליכוני עליכם") הו"ע של קבלת עול, מ"מ,
22 אין זה באופן של הכרח, אלא אדרבה - "מלכותו
23 ברצון קבלו עליהם"¹⁷, כלומר, שהכתרת המלך
24 נעשית מתוך חיות ותענוג, חדורה ברגש של אהבת
25 המלך, שלכן ההכתרה היא "בשמחה גדולה"¹⁸.

26 ומזה מובן גם בנוגע לעבודת חודש אלול -
27 שביחד עם הקבלת-עול צ"ל העבודה באופן של
28 חיות ותענוג, ברגש של אהבה להקב"ה, ומתוך
29 שמחה דוקא.

30 ובלשון הכתוב¹⁹ "אני לדודי", היינו, שהקבלת-
31 עול ד"אני" היא להקב"ה כפי שנקרא "דודי", תואר

המלך*. ועד כדי כך, כאשר חסר בענין הקב"ע - ה"ז לא רק
מרידה במלך, אלא גם היפך כל מציאות הצבא ואנשי הצבא.

(14) ראה ברכות נח, א. וזה ח"א קצו, רע"א. ח"ג קעו, ב.

(15) תבוא כז, ט.

(16) ראה שבת פח, סע"א ואילך.

(17) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, סע"ב ואילך, ובכ"מ.

(18) המשך ר"ה תש"ג רפ"ב (סה"מ תש"ג ס"ע 6).

(19) שה"ש ו, ג.

(*) דוגמת הביטול דיואב שר הצבא לדוד המלך - שמזה נשתלשל
דוגמתו גם בצבא דאוו"ע.

(20) לקו"ת פרשתנו לב, ב.

(21) נשא ו, כה.

(22) משלי טז, טו.

(23) שבעה ע"א.

(24) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

(25) ראה זח"א צח, ב. ט"ז או"ח סרפ"ח סק"ב (ובהנסמך
במאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע' א'קכג).

(26) לקו"ת תצא לו, ג. לו, ד.

(27) אגה"ת פ"י.

מלכותו, נשארים העם מציאות לעצמם, והמלך³³
מציאות לעצמו. המלך יכול להיות "מושל בכיפה",³⁴
מלך על כו"כ מלכים, שכל אחד מהם מולך על
אנשים רבים, אבל מובן וגם פשוט, שהמלך אינו
מתערב בכל עניניהם הפרטיים של כאו"א מבני
המדינות שתחת מלכותו. יש ריבוי ענינים שנעשים
במדינה (ועאכו"כ בחייהם הפרטיים של בני
המדינה) שלא מביאים לכתחילה לידיעתו של
המלך. ולא עוד, אלא שגם הנהגתם של בני
המדינה אינה באופן שכל מגמתם וחפצם וכל
מעיינם אינו אלא למלא את רצון המלך.³⁵

ומזה מובן, שהכתרת המלך ("תמליכוני
עליכם") בשלימותה היא - כאשר הביטול והקבלת-
עול שבהכתרת המלך חודרת בכל מציאותם של
בני המדינה, בכל פרטי עניניהם כו', שנרגש אצלם
שכל המציאות שלהם אינה אלא מציאות המלך.³⁶

ו. עפ"י יש לבאר מ"ש בגמרא³⁷ בנוגע לעשרה
פסוקי מלכיות בראש־השנה - "מלכיות תלת הוא
דהויין (בתורה).. ואנן בעינן עשר (וארבע מהן
בתורה, שלש בתחילה ואחת בסוף)³⁸, וליכא ? . .
שמע³⁹ ישראל ה' אלקינו ה' אחד, מלכותו",
"מלכות הוא ענינו, אע"פ שאין בו זכר מלכות"⁴⁰.

לכאורה אינו מובן: היתכן שחתימת פסוקי
מלכיות היא בפסוק "שאיין בו זכר מלכות", היינו,
שאף ש"מלכות הוא ענינו", מ"מ, לא נתפרש בו
בגילוי לשון מלכות - הרי "מי יאמר לו מה תעשה",
ובוודאי ה' יכול לכתוב בתורה עוד פסוק שיתפרש
בו בגילוי לשון מלכות! ?

ובפרט שכללות הבקשה "אָמרו לפני מלכיות .
כדי שתמליכוני עליכם", היא בנוגע לגילוי
מלכותו של הקב"ה, שהרי מלכותו של הקב"ה
כשלעצמה אינה תלויה בעבודת האדם ד"תמליכוני
עליכם" (וכמ"ש "אדון עולם אשר מלך בטרם כל
יצור נברא"), וכל החידוש שנעשה עי"ז
ש"תמליכוני עליכם" הוא - גילוי מלכותו של
הקב"ה (ובלשון החסידות⁴¹ - ההמשכה והגילוי

שהתשובה בשבת ("שבת אותיות תשב") היא
תשובה עילאה, שהיא בשמחה רבה²⁸, ומתוך רגש
האהבה, "אתדבקות רוחא ברוחא"²⁹, באופן של
תענוג, "וקראת לשבת עונג"³⁰.

ונמצא, שענין התשובה המרומז בר"ת "אלול"
הוא (לא רק לתקן ולהשלים עניני העבודה בפועל
ממש, אלא) גם חלק בעבודה עצמה - שנוסף על
שלימות העבודה בפועל ממש (מיוסד על הביטול
וקבלת-עול), נעשית העבודה מתוך חיות ורגש של
אהבה וקירוב להקב"ה.

ולהעיר, שע"י ניתוסף שלימות נעלית יותר גם
בעניני העבודה בפועל ממש (בתורה עבודה
וגמ"ח) - כידוע הביאור³¹ בדיוק לשון חז"ל³²
"תשובה ומעשים טובים", דלכאורה אינו מובן:
כיון שענין התשובה הוא לתקן החסרון שהי'
ב"מעשים טובים", יש להקדים תחלה "מעשים
טובים", ורק אח"כ להוסיף "תשובה" שעל-ידיה
מתקנים ומשלימים החסרון שהי' ב"מעשים
טובים" שלפנ"ז? - אלא, ענין ה"תשובה" הוא
(גם) הקדמה ל"מעשים טובים", שע"י התשובה
(תנועת ההשבה להקב"ה מתוך אהבה) -
ה"מעשים" (מעשה המצוות) הם "טובים", טובים
ומאירים.

ה. אמנם, גם לאחר שישנם כל הענינים
האמורים - קבלת-עול שנעשית יסוד לכל עניני
העבודה בפועל ממש, העבודה בפועל ממש בג'
הקוין: תורה עבודה וגמ"ח, וענין התשובה, תנועת
האהבה והקירוב - עדיין לא נעשה הענין
ד"תמליכוני עליכם" בתכלית השלימות.

ובהקדמה:

רואים במוחש ב"מלכותא דארעא", שגם
לאחרי שהעם מכתירים את המלך ומקבלים עליהם

(28) נוסף לכך שעבודת התשובה צ"ל בשמחה כמו כל עניני
התומ"צ שצ"ל באופן ד"עברת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב
לבב" (תבוא כח, מז. רמב"ם סוף הל' לולב), ואדרבה, בעבודת
התשובה צ"ל שמחה יתירה לגבי השמחה בכל עניני התומ"צ,
מכיון שעל-ידי התשובה מתקנים ומשלימים את העבודה בעניני
התומ"צ (ראה לקו"ת אחרי כו, סע"ג ואלף. ובכ"מ).

(29) ראה זח"ב קכד, ב.

(30) ישע"י נח, יג.

(31) לקו"ת מטות פב, א. דרושי שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג.

אוה"ת פרשתנו ע' תרמו.

(32) אבות פ"ד מ"ז.

(33) ר"ה לב, ב.

(34) פירש"י שם.

(35) ואתחנן ו, ד.

(36) רמב"ם הל' שופר פ"ג ה"ט.

(37) ראה בארוכה - המשך ר"ה תרס"ה, תש"א, תש"ג -

בתחילתם.

ז. וענין זה (תכלית הביטול שכל מציאותו אינה
אלא מציאות המלך) בא לידי ביטוי גם בהדגשת
עניניו הגשמיים של כאו"א מִישראל בראש־השנה:

ידוע מ"ש בהגהות מיימוניות⁴⁴ ש"אין אדם
נידון בר"ה אלא לעניני עוה"ז כו", כפי שמבקשים
כתבנו בספר חיים טובים", "כתבנו בספר פרנסה
וכלכלה", וכיו"ב, אשר אין ענין יוצא מידי פשוטו,
חיים גשמיים כפשוטם, ופרנסה גשמית כפשוטה
כו'.

וכן "נוהגין לאכול (בר"ה) בשר שמן ולשתות
דבש וכל מיני מתיקה, כדי שתהא השנה הזאת
מתוקה ושמינה (בגשמיות ממש), וכן כתוב
בעזרא⁴⁵ אכלו משמנים ושתו ממתקים"⁴⁶.

ולכאורה, דרוש ביאור והסבר:
כאשר יהודי עוסק בעבודת הכתרת המלך,
תמליכוני עליכם" - מה לו ולבקשת צרכיו
הגשמיים, או השתדלות באכילת מאכלים מתוקים
ושמנים בגשמיות!?

והביאור בזה⁴⁷ - ש"היא הנותנת" - מכיון
שעבודתו בהכתרת המלך היא מתוך ביטול וקב"ע
בתכלית השלימות, שכל מציאותו אינה אלא
מציאות המלך, מודגש הדבר גם בעניניו הגשמיים,
שאנים צרכי הגוף (כמציאות בפ"ע) סתם, כ־אם
מצד ציווי המלך שרצונו שהעבודה תהי' עם וע"י
הגוף הגשמי דוקא, ובאופן שמקבל את כל היעודים
הגשמיים שבתורה כדי לעבוד את ה' מתוך מנוחה
שמחה וטוב לבב⁴⁸.

ליתר ביאור:
מצד קבלת־עול בהתחלת העבודה (היסוד לכל
עניני העבודה בפועל ממש), ואפילו כאשר הקב"ע
היא בדרגא נעלית יותר, מתוך רגש של אהבת ה',
שמחה גדולה וכו' - הרי, כל זמן שנשארת מציאותו
של האדם (ובלשון הידוע⁴⁹ - יש מי שאוהב), יתכן
שעיקר עבודתו תהי' בעניני הנשמה, "חלק אלקה

מרצון המוחלט כו' לרצון הגלוי, עד למלוכה
בפועל). ומכיון שכן, מודגש יותר הצורך בפסוק
שבו נתפרש ענין המלכות בגילוי.

ועכצ"ל, שבפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה'
אחד" שבו חותמים פסוקי מלכיות, מודגש הענין
ד"מלכיות" בתכלית השלימות, עוד יותר מכל שאר
הפסוקים שלפנ"ז.

והביאור בזה - ע"פ האמור לעיל, ששלימות
הביטול והקב"ע בהכתרת המלך, היא כאשר נרגש
שכל מציאותם אינה אלא מציאות המלך:

בפסוקים שבהם נתפרש הלשון מלכות, כבג'
פסוקי התורה (שנזכרו בגמרא), ה"ה³⁸ אלקיו עמו
ותרועת מלך בו, ויהי³⁹ בישורן מלך, ה"ה⁴⁰ ימלוך
לעולם ועד" - ניכרת ונרגשת גם מציאות העם, אלא
שהמלך נמצא עמהם והם בטלים לו כו'; אבל
בפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" - הביטול
והקב"ע הוא בתכלית השלימות, עד כדי כך שנרגש
אצלם שכל מציאותם היא מציאות המלך - "הוי'
אחד"⁴¹.

ולכן מסיימים פסוקי מלכיות בפסוק "שמע
ישראל ה' אלקינו ה' אחד" - כדי להדגיש שהסיום,
גמר ושלימות, והסך־הכל של פסוקי מלכיות, הוא:
ה"וי' אחד", ביטול וקבלת־עול בתכלית השלימות,
עד שכל מציאותו אינה אלא מציאות המלך⁴²,
שזהו ע"ד אין עוד מציאות (רק מציאות הוי'
אחד)⁴³.

(38) בלק כג, כא.

(39) ברכה לג, ה.

(40) בשלח טו, יח.

(41) וביטול זה פועלים ישראל גם במציאות העולם -
"אמליכתי" למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים" (ברכות יג,
ב), כמרומו בתיבת "הוי" אחד", שהח' (ד' רקיעים והארץ) והד'
(ד' רוחות העולם) בטלים לגמרי להאל"ף, אלופו של עולם,
שניכר בהם בגלוי ש"לא נמצאו אלא מאמיתת המצאר", ובמילא,
כל מציאותם אינה אלא "אמיתת המצאר".

(42) ויש להוסיף ולהמתיק יותר לשון הרמב"ם "מלכות הוא
ענינו, אע"פ שאין בו זכר מלכות" - ע"ד הרמז - ש"זכר מלכות"
(בשאר הפסוקים) מורה שיש מציאות וענין שבו מזכירים ענין
המלכות, משא"כ מלכות הוא ענינו" (בפסוק "שמע ישראל גו'
הוי' אחד"), שכל ענינה של מציאות זו הוא - מלכות בשלימות
דוקא.

(43) להעיר מהמבואר (רמב"ם בתחילתו ועוד) שבכל רגע,
מציאות שלשול קטן אפילו - היא מאמיתת מציאותו.

(44) הלכות תשובה פ"ג (בשם הרמב"ן) - הובא ונתבאר
בלק"ת דרושי ר"ה נט, ב. ובכ"מ.

(45) נחמ"י ח, יר"ד (וראה לקו"ש ח"ד ע' 380 הערה 13).

(46) שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ג ס"ד - מב"י שם.

(47) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 292 ואילך
(באו"א קצת).

(48) ראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ט.

(49) ראה תניא פל"ה. תו"א ויקהל קיד, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

שבר"ת "אלול" (כנ"ל ס"ב), (ב) "אני לדודי" - 35
שהעבודה היא מתוך חיות כו' ורגש האהבה 36
להקב"ה - "דודי", ענין התשובה שבר"ת "אלול" 37
(כנ"ל ס"ג-ד), (ג) "אני לדודי" בתכלית השלימות 38
- שכל המציאות ד"אני" אינה אלא המציאות 39
ד"דודי", ענין הגאולה שבר"ת "אלול", כנ"ל. 40

נולהעיר, שגם בדרגא ד"אני לדודי" בתכלית 41
השלימות, תכלית הביטול, מודגשת מעלת עבודת 42
המטה דוקא ("למעשה ידיך תכסוף" 55), כמבואר 43
בכ"מ 56 שהעבודה בחודש אלול היא באופן של 44
אתערותא דלתתא 57, "אני לדודי (ואח"כ) ודודי לי", 45

"לדודי".* ולכן, גם סיום וחיתום פסוקי מלכיות הוא "הוי' אצח
ולא ייחיד" - אף ש"אחד זה הוא בחי' יחיד" (ד"ה החלצו תרנ"ט
פ"כ. הוי' לי בעוזי תרפ"ו בתחילתו. ובכ"מ) - בכדי להדגיש
שיחורו ית' הוא (גם) מצד העולם, ש(גם)העולם בטל לאלקות
(ועד להביטול בדרגת ואופן ד"יחיד" שלמעלה מ"אחד" - ראה
סה"מ מלוטט ח"ב ע' ססא. ובכ"מ.

(55) איוב יד, טו.

(56) לקו"ת פרשתנו לב, א ואילך. ועוד.
(57) להעיר, שענין זה (מעלת עבודת האדם) מרומז גם בלשון
המשנה בפרק חמישי דאבות (שלומדים בשבת זו) בענין העשרה
דברים שנבראו בערב שבת** בין השמשות (משנה ו'), "אף צבת
בצבת עשוי" - דלכאורה, מכיון שמדובר אודות הצבת הראשונה
שנעשית בידי שמים, הול"ל (בקיצור ובסגנון ברור), "אף הצבת"
(כפסחים נד, א), ולא "צבת בצבת עשוי", צבת השני, מעשה
ידי אדם, שנעשית ע"י צבת הראשונה? אלא, כוונת המשנה לרמז,
שכל המטרה והתכלית של בריאת הצבת (בידי שמים) היא בשביל
ה"צבת" ש"בצבת עשוי", הצבת השני' שעושה האדם (ע"י
הצבת הראשונה שנעשית בידי שמים).

יש להוסיף, שענין זה מודגש יותר בדעת הת"ק שלא הזכיר
ע"ד בריאת הצבת נאף שעכצ"ל שגם לדעת ת"ק נבראת צבת
הראשונה בידי שמים (ולא בדפוס), שהרי בוודאי לא פליגי
במציאות) - דס"ל, שמכיון שכל תכליתה של הצבת הראשונה
היא בשביל הצבת שתיעשה ע"י האדם, הרי הצבת הראשונה
שנעשית בידי שמים אין בה חשיבות (כ"כ), ולכן לא נמנית
בהעשרה דברים שנבראו בע"ש ביה"ש.

והטעם שענין זה מודגש ב"צבת" דוקא, אף שכל עניני
הבריאה באים לתיקונם ושלמותם ע"י עבודת האדם ("אשר ברא
אלקים לעשות", "לתקן") - כי בכל הנבראים קיימת מציאותם גם
לפני עבודת האדם (וע"י עבודת האדם ניתוסף בהם ותיקון
ושלימות), משא"כ "צבת", כל מציאותה אינו אלא לצורך אחיות

1 ממעל ממש" 50, ובאופן שנשמתו עיקר וגופו
2 טפל 51, ואילו בנוגע לגוף, מסתפק בכך שלא יפריע
3 ולא יבלבל לעבודת הנשמה, ובמילא, לא שייך
4 שכאשר עוסק בהכתרת המלך (ובפרט כשהכתרת
5 המלך נעשית מתוך רגש של אהבה ושמחה כו')
6 יחשוב ויבקש אודות צרכי הגוף!

7 אבל, כאשר הקב"ע בהכתרת המלך היא
8 בתכלית השלימות, שאינו מציאות לעצמו, אלא כל
9 מציאותו היא מציאות המלך - הרי מציאות הגוף
10 וצרכי הגוף אינם מציאות בפ"ע שיש להשתדל
11 שלא יבלבלו לעבודת הנשמה, כי גם מציאותם היא
12 מציאות המלך 52, ולכן שייך שיחשוב ויבקש גם על
13 הגוף הגשמי וצרכיו הגשמיים, כפי שמתחייב מצד
14 מציאות המלך 53.

15 ח. ויש לומר, ששלימות הביטול והקב"ע
16 בהכתרת המלך (שכל מציאותו היא מציאות המלך)
17 מתבטאת גם בעבודת ההכנה לר"ה בחודש אלול -
18 בענין הגאולה המרומז בר"ת "אלול":

19 אפילו כאשר יהודי עובד עבודתו (לא רק מתוך
20 קבלת עול, אלא גם) מתוך חיות ורגש של אהבה
21 כו', הרי כל זמן שנשאר מציאותו, יש מי שאוהב
22 - נמצא עדיין במצב של "גלות"; ואילו "גאולה"
23 פירושה - ש"נגאל" גם מהמציאות שלו, שכל
24 מציאותו אינה אלא מציאות המלך.

25 וגם ענין זה מרומז ב"אני לדודי" - שכל
26 המציאות ד"אני" אינה אלא ההתקשרות
27 וההתאחדות עם "דודי", עד שאינו מציאות
28 (לעצמו), אלא כל מציאותו היא המציאות
29 ד"דודי", ע"ד ובדוגמת השלימות של פסוקי
30 מלכיות בר"ה - "שמע ישראל גו' הוי' אצח" 54.

31 ונמצא, שב"אני לדודי" מרומזים כל פרטי
32 הדרגות דלעיל: (א) "אני לדודי" - שה"אני"
33 מתמסר ל"דודי" ומקבל עולו לעבוד עבודתו
34 בפועל ממש, בג' הקוין: תורה עבודה וגמ"ח

(50) תניא רפ"ב.

(51) ראה שם רפ"ב.

(52) להעיר, שמ"ש "ובנו בחרת מכל עם ולשון" (בחירת
העצמות) קאי על הגוף הגשמי דוקא (תניא פמ"ט).

(53) להעיר מ"היום יום" ערב ר"ה: "מ'האט גאר קיין השגה
ניט, ווי עס איז טייער בא השי"ת דער גוף פון א אידען".

(54) ומ"ש "אני לדודי" (שישנה מציאותו של האדם, "אני")
- יש לומר, שבזה מתבטא עוד יותר ביטולו והתאחדותו עם
הקב"ה, שאף שישנו ה"אני", מ"מ, כל מציאותו אינה אלא

(*) כי כאשר הביטול הוא ע"י שלילת ה"אני" - אזי ה"אני" הוא מנגד
להביטול, כי אף שבפועל אין מי שינגד, מפני שה"אני" שלו נתבטל,
מ"מ, מכיון שאם ייה' ה"אני" שלו ינגד להביטול, נמצא, שבדקות יש
גם עכשיו "התנגדות" וע"ד מצות הריגת ז' עממין ש"נוהגת לדורות"
גם לאחר ש"ז' עממין כבר כלו", כי אילו היו בנמצא ה' חזיב להורגם,
כמ"ש הרמב"ם בספרה"צ מ"ק קפז, והביטול אינו בשלימות, משא"כ
כשה"אני" גופא הוא "לדודי" - אזי הביטול הוא בתכלית השלימות.
(**) יום ברא אדח"ד, ראש השנה.

היום, הוא נצחי ולעולם גם היום הזה", "כמארז"ל¹⁹
 על פסוק והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך²⁰
 היום, בכל יום יהי בעיניך כחדשים"⁶⁴.²¹

ובזה נכלל גם ענין קבלת-עול, הקדמת נעשה
 לנשמע – כהמשך הכתוב "את הברכה אשר תשמעו
 גו", "כי לכאורה אינו מובן מ"ש תשמעו, שמיעה
 זו במצות מה היא, כי לכאורה עיקר המצוה בעשי'
 דוקא ולא בשמיעה כו', אך הענין הוא דבחי'
 שמיעה זאת אינה שמיעה באוזן, אלא היא בחי'
 ביטול הרצון", דוגמת ענין הקדמת נעשה
 לנשמע⁶⁵.²⁹

וממשיך בכתוב "ראה אנכי נותן גו' ברכה
 וקללה" - דקאי⁶⁶ - על העבודה במעשה בפועל,
 שנחלקת (בכללות) לב' הקוין מצוות-עשה (ברכה)
 ומצוות לא-תעשה (קללה), אשר ע"י מל"ת
 ממשיכים גילוי אור נעלה יותר, ועד"ז ע"י עבודת
 התשובה המהפכת זדונות לזכויות⁶⁷, דוגמת הפיכת
 הקללה לברכה, שע"י נמשכות ברכות נעלות יותר
 מברכות שהן מלכתחילה באופן של טוב הנראה
 והנגלה⁶⁸.³⁸

וענין זה הוא באופן ד"נותן לפניכם" - "נותן",
 כל הנותן בעין יפה הוא נותן⁶⁹, ו"לפניכם",
 לפנימיותכם, "בבחי' פנים שלכם", היינו, שהגילוי
 דמ"ת (כולל גם הביטול דהקדמת נעשה לנשמע)
 הוא באופן ד"עין יפה" ובאופן שנמשך וחודר
 בפנימיותו של האדם, שמוזה מובן, שאין זה ביטול
 וקב"ע בדרך הכרח, אלא קב"ע שחודרת גם
 בפנימיות הלב, מתוך רגש של אהבה כו'.

ולמעלה מזה - "אנכי נותן לפניכם גו'", "פי'
 אנכי מי שאנכי"⁷⁰, בחי' דלא איתפס בשם ולא
 אתרמז בשום אות וקוצא כלל⁷¹, בחי' יחיד,
 שנמשך ומתגלה בבחי' היחידה שבנשמה, "יחידה"

שע"י ההמשכה מלמעלה ("דודי לי") היא באופן
 נעלה יותר⁵⁸].

ומזה באים גם לענין הגאולה כפשוטה, גאולה
 האמיתית והשלימה - שאז יהי גילוי מלכותו של
 הקב"ה בעולם כולו, כמ"ש (בפסוקי מלכיות
 דר"ה) "והי' ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא
 יהי' ה' אחד ושמו אחד"⁵⁹, "הוי' אחד".

ט. ויש לקשר כל הנ"ל עם התחלת פרשת
 השבוע, פרשת "ראה" - שקורין לעולם בסמיכות
 לר"ח אלול⁶⁰, בשבת מברכים חודש אלול, או
 בשבת ר"ח אלול עצמו (כבקביעות שנה זו) -
 "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את
 הברכה גו'":

מבואר בדרושי חסידות⁶¹ שענין "ראה אנכי
 נותן לפניכם היום גו'" שייך למתן-תורה⁶², "כי
 בשעת מתן-תורה נמשך לכאור"א מישראל בחינת
 הוי' בבחינת פנים שלהם בכל ניצוץ נשמותיהם
 כו"⁶³, וזהו מש"נ "היום", "כל מקום שנאמר

כלי אחר לעשות בו מלאכה, ובנדוד, צבת בכללות - היא שייכות
 אחיזתו של יהודי בעניני העולם (לאחרי היותם בדרגת השלימות
 שמצד הבריאה*) לצורך העבודה לגלות שנבראו לכבודו של
 הקב"ה, ולכן דוקא ב"צבת" מודגש שכל בריאתה בידי שמים
 (הכח והאפשרות לעבודת האדם) אינו אלא כדי שהאדם ישתמש
 בכח זה לעבודתו בפועל (עשיית צבת נוספת), ויתירה מזה לדעת
 ת"ק: הכוח כשהוא לעצמו, כשהאדם אינו משתמש בו בפועל -
 אינו חשוב ואינו נמנה.

(58) ראה לקוטי לוי"צ לזח"ב (ע' מב) שטעם זה נאמר ב"אני
 לדודי ודודי לי" "הרועה בשושנים" מלא וא"ו, ואילו בפסוק
 "דודי לי ואני לו" נאמר "הרעה" חסר וא"ו, כי האתעדל"ע שע"י
 אתעדל"ת ("אני לדודי ודודי לי") היא נעלית יותר מאתעדל"ע
 שמצ"ע ("דודי לי ואני לו"), ע"ד אשה מזרעת תחילה יולדת זכר.
 (59) זכר"י, יד, ט.

(60) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א) "בכולן יש
 שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן", וכפתגם רבינו הזקן
 ש"צריכים להיות עם הזמן", הפרשה בתורה שקורין באותו זמן
 ("היום יום" ב' חשוון).

(61) ראה לקו"ת ואוה"ת ריש פרשתנו.

(62) אשר ר"ה דוגמתה - כמודגש בפסוקים דשופרות. וראה
 אבודרהם (בטעמי תק"ש) - "להזכיר מעמד הר סיני שנאמר בו
 וקול שופר חזק מאד".

(63) ולהעיר, שהגילוי דמ"ת ה' באופן של ראי' - "כדכתיב
 אתה הראת לדעת... הראת ממש ברא' חושית, כדכתיב וכל העם
 רואים את הקולות, רואים את הנשמע כו', מעין ודוגמת ראיית
 אלקות לעתיד-לבו (תניא פל"ו).

(*) ולכן, בריאת הצבת ויתיה בע"ש ביה"ש (השייך ליום השבת), ונמנית
 האחרונה מכולם - מכיון שזהו"ע של הוספה דשלימות על שליומות
 הבריאה (השייך ליום שכולו שבת).

(64) אוה"ת שם ע' תרמב.

(65) אוה"ת שם ע' תרסא ואילך. ע' תרסט ואילך.

(66) אוה"ת שם ע' תרמה. ע' תרנט.

(67) יומא פו, ב.

(68) ראה אוה"ת שם ע' תרמה: ויובן זה יותר עפ"י ענין
 האגדה (המעשה רב) במסכת מועד קטן (ט, ב) ששלח רשב"י את
 בנו לר' יונתן ור' יהודה שיברכו אותו, אמרו לו כו' ברכה הנראה
 כקללה... זהו גבוה יותר מבחי' טוב בעצם כו'.

(69) ראה ב"ב נג, רע"א. ויש"נ.

(70) לקו"ת שם יח, ד. אוה"ת שם ע' תרלט. ע' תרמב. ועוד.

(71) ראה זח"ג יא, א. רנז, ב. לקו"ת פינחס פ, ב.

26 בכל ימי חודש אלול, ובכל ימי חודש תשרי, ולא
27 רק בחודש תשרי שהוא "מרוּבָה במועדות"⁸⁰, אלא
28 גם בחודש חשוון, שבו מתחילה העבודה ע"ד
29 הרגיל במשך כל השנה - שבזה מרומז שההכנה
30 לשנה הבאה היא ע"י עבודה באופן שמוסיף והולך
31 מט"ו באב ואילך, שע"י נעשית העבודה בשנה
32 הבאה באופן שמוסיף והולך עוד יותר.
33 וענין זה קשור עם ההכנה לעבודת התשובה
34 בר"ת "אלול":

35 תנועת הקבלת־עול, הקדמת נעשה לנשמע,
36 מחייבת לקיים ציווי המלך ע"י העבודה בפועל
37 ממש (בכל ג' הקוין), אבל אינה מחייבת ומכריחה
38 (כל־כך) ענין של חוספה בעבודה.

39 אבל, כאשר העבודה היא לא רק מתוך קבלת
40 עול בלבד, אלא גם באופן של חיות ותענוג,
41 שזהו"ע עבודת התשובה, "והרוח תשוב אל
42 האלקים" מצד רגש האהבה כו' ("אני לדודי") -
43 הרי, אינו מסתפק במעמדו ומצבו, אלא נמצא
44 תמיד בתנועה של חוספה, להתעלות ולהתקרב עוד
45 יותר להקב"ה, שלכן מיום ליום הולך ומוסיף
46 בלימוד התורה, ובקיום המצוות בהידור, ולא רק
47 כפי המוכרח ע"פ דין, אלא גם לפנים משורת הדין.

48 ולהעיר גם משייכות עבודת התשובה ללב דוקא
49 - "עיקר התשובה בלב"⁸¹ - שכל ענינו הוא תנועה
50 וחיות, שנמצא תמיד בתנועה של "רצוא ושוב",
51 "דפיקו דלבא"⁸², וע"י נעשה "התפשטות והילוך
52 החיות . . המלוּבשת בדם הוא הנפש . . אל כל
53 האברים . . אזי האדם בריא בתכלית"⁸³, ע"י
54 התנועה וההילוך באופן תמידי ללא הפסק (היפך
55 הכבד, שאף שכולו דם, ה"ה דם קרוש"⁸⁴, ללא
56 תנועה)⁸⁵, ודוגמתו בעבודת התשובה שעיקרה בלב
57 - שנמצא תמיד בתנועה וחיות להוסיף ולהתקרב
58 לה', דמכיון שזוהי כל חיותו כו' אזי משתדל
59 להוסיף בענין החיות, "יוסיף חיים על חייו",
60 "והחי יתן אל לבו"⁸⁶.

1 לייחדך"⁷², "שמקבלת מיחיד, כי היא רק תשוקתה
2 ליחידו של עולם בלבד"⁷³.

3 ונמצא, שבהתחלת פרשת "ראה" נרמזים כל
4 פרטי עבודת חודש אלול⁷⁴ (ההכנה ל"תמליכוני
5 עליכם" בר"ה) - החל מהקב"ע דהקדמת נעשה
6 לנשמע, פרטי העבודה בפועל ממש (שכללותם ג'
7 הקוין: תורה עבודה וגמ"ח), ענין התשובה, ועד
8 לענין הגאולה שמצד בחי' היחידה שבנפש.

9 י. ויש להוסיף, שמכיון שההכנה לר"ה מתחילה
10 עוד לפני ר"ח אלול, מחמשה עשר באב⁷⁵ - לכן,
11 נרמזת בו (לא רק ההכנה שע"י העבודה במעשה
12 בפועל, בג' הקוין, אלא גם) ההכנה שע"י ענין
13 התשובה, היינו, עבודה מתוך חיות ותענוג שחדרה
14 ברגש של אהבה לה' ("אני לדודי"), וענין הגאולה,
15 היינו, עבודה שנעשית באופן של גאולה ממציאיותו
16 ע"י הביטול לגמרי ("אני לדודי", שכל מציאותו
17 היא המציאות של "דודי").

18 וביאור הענין: אודות חמשה עשר באב - איתא
19 בגמרא⁷⁶: "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף", "מוסיף
20 לילות על הימים (מתוך שהלילות מאריכין והימים
21 מתקצרים)"⁷⁷ לעסוק בתורה⁷⁸ יוסיף חיים על
22 חייו"⁷⁹.

23 ובאופן שמוסיף והולך מיום ליום, שהרי מדי
24 יום ביומו ניתוסף באריכות הלילה, ובמילא,
25 ניתוסף בלימוד התורה בלילה, וכך הולך ומוסיף

(72) נוסח הושענות דיום ג' דחגה"ס.

(73) לקו"ת פרשתנו כה, א. וראה גם שם כז, א.

(74) ולהעיר גם שבסוף הפרשה (טז, טו) נאמר "והיית אך שמח", שבזה מרומז שהעבודה בחודש אלול (כולל ובמיוחד עבודת התשובה) צריכה להיות בשמחה דוקא (כנ"ל ס"ג"ד), ובאופן שמתבטלים כל הענינים דהיפך השמחה, ולא נשאר כ"אם ענין השמחה, "אך שמח". וכל זה בהדגשה יתירה בחודש אלול בשנה זו - שנת תְּשֻׁמָּה וְתִשְׁמָחָה.

(75) להעיר מהשייכות ד"חמשה עשר באב" ליוהכ"פ (משנה סוף תענית) - סיום וחותם ארבעים ימי רצון ד"אני לדודי ודודי לי", ר"ת אלול, וס"ת ד' יו"דין, כנגד מ' יום מר"ח אלול עד יוהכ"פ (ב"ח שבעה ערה 1). ושייך גם לר"ה - כי יוהכ"פ הוא הפנימיות דר"ה (ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א), ובו נשלם בנין המלכות. ולהעיר גם מהידוע ש"חמשה עשר באב" עולה מכוון כמנין "כתיבה וחתמה טובה" (דרכי חיים ושלום סתרפ"ד).

(76) תענית בסופה. ב"ב קכא, ב.

(77) פרשב"ס ב"ב שם.

(78) וכיון שגדול תלמוד שמביא לידי מעשה (קידושין מ, ב. וש"ג) - ניתוסף ע"י גם בכל שאר עניני העבודה, בכל ג' הקוין.

(79) פירש"י תענית שם.

(80) שו"ע אדה"ז אר"ח סתצ"ב ס"ב - מב"י שם.

(81) תניא פכ"ט (לו, ב).

(82) ראה תקו"ז תס"ט (קה, א).

(83) אגה"ק סל"א.

(84) פירש"י ד"ה הכבד - חולין קט, ב.

(85) ראה גם קונטרס משיחת ב' ניסן שנה"ז ס"ב.

(86) קהלת ז, ב.

אלול, חשבון-נפש ותיקון ושלמות השנה 38
החולפת, והכנה לשנה הבעל"ט, בכל פרטי עניני 39
העבודה הנרמזים בחמשת הר"ת ד"אלול", תורה 40
עבודה וגמ"ח, תשובה וגאולה, כנ"ל בארוכה. 41

וכן לעורר אודות כל עניני ההוספות מ"חמשה 42
עשר באב" ואילך, כמדובר בארוכה בהתוועדויות 43
שלפנ"ז⁹⁰, כולל ובמיוחד - שלא יהי' באופן 44
ד"הצנע לכת"⁹¹, כדי שיהי' הענין ד"מורא בשר- 45
ודם"⁹², ובלשון הכתוב⁹³ "אז נדברו יראי ה' איש 46
אל רעהו וגו'", ולא רק "איש אל רעהו", אלא 47
למנות ועד של ג' אנשים (העילוי של ב"ד⁹⁵) כדי 48
לדווח להם (ומה טוב - בכתב⁹⁶, לפעמים עכ"פ) 49
על ההוספות, ומזמן לזמן יבואו לבדוק ולבחון 50
ההוספות כו', כמדובר בארוכה ובפרטיות 51
בהתוועדות שלפנ"ז⁹⁷. 52

והדגשה מיוחדת בשנה זו - בנוגע לחשבון- 53
נפש, תיקון והשלמה, עד לתכלית השלימות, בנוגע 54
לכל הפעולות ד"הקהל", "הקהל את העם, האנשים 55
והנשים והטף"⁹⁸, וכן בנוגע לכל הפעולות 56
ד"תשמח", הן בנוגע לעצמו (תשמח) והן בנוגע 57
לאחרים (תשמח), ובפרט כשנשאר רק חודש אחד 58
ב'שנת הקהל' ו'תשמח', ו"אם לא עכשיו 59
אימתי"⁹⁹. 60

יב. וכאן¹⁰⁰ המקום לעורר ולזרז גם אודות 61
ענינים מיוחדים של מעשה בפועל (נוסף על כל 62
האמור לעיל) השייכים לחודש אלול: 63

(90) שיחות ש"פ ואתחנן וש"פ עקב. ועוד.

(91) מיכה ו, ח.

(92) ברכות כח, ב.

(93) מלאכי ג, טז. וראה רמב"ם סוף הל' טומאת צרעת (סיום וחותם שיעור היומי) - נתבאר בארוכה בהתוועדות.

(94) להעיר מהשייכות לעבודה בחודש אלול - "אני לדודי (ואח"כ) ודודי לי", שצריך תחילה לעורר היראה ע"י אתעדל"ת, ואח"כ נמשכת יראה נעלית יותר באופן של אתעדל"ע (ראה לקו"ת פרשתנו לב, א), ודוגמתו בכתוב "אז נדברו גו'" - שתחילה צ"ל "נדברו יראי ה'" מעצמם, באופן של אתעדל"ת, ולאח"כ נמשכת יראת ה' באופן של אתעדל"ע - "ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' גו'".

(95) שעליהם נאמר (תהלים פב, א), בקרב אלקים ישפוט, "אתיא שכינה" (ברכות ו, א).

(96) כהמשך הכתוב "ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו".

(97) ש"פ עקב הנ"ל.

(98) וילך לא, יב.

(99) אבות פ"א מ"ד.

(100) סעיף זה - משיחת יום א' פ' שופטים, בדר"ח אלול.

1 ונוסף לזה, גם ההכנה לענין הגאולה שבר"ת
2 "אלול" מתחילה כבר מ"חמשה עשר באב":

3 מ"חמשה עשר באב" ואילך (שאז מתחילה
4 העבודה באופן של הוספה) - הלבנה פוחתת
5 והולכת (לאחרי שלמות ומילוי הלבנה בט"ו
6 באב). ולכאורה, ההוספה בעבודתם של ישראל
7 מט"ו באב ואילך, היא בסתירה למעמדה ומצבה
8 של הלבנה (ודוגממה בישראל ש"מונין ללבנה"
9 ו"דומין ללבנה"⁸⁷) באופן שפוחת והולך?!

10 והביאור בזה:

11 תוכן ההוספה בעבודתם של ישראל היא -
12 להוסיף ולהתקרב להקב"ה, ומכיון שהקירוב
13 להקב"ה הוא ע"י ביטול מציאותו, לכן ההוספה
14 בעבודה מיום ליום באה ב'חדא מחתא' עם
15 ההוספה בביטול מציאותו, היינו, שמיום ליום
16 פוחתת והולכת מציאותו (הוספה בענין הביטול),
17 ועי"ז ניתוסף יותר בקירוב ודביקות עם הקב"ה.

18 ועד שבאים לתכלית השלימות בענין הביטול,
19 בסוף החודש, שהלבנה מתעלמת לגמרי, ובלשון
20 הפטרת "מחר חודש" (שנוהגין להוסיף פסוק זה -
21 ביום א' דר"ח שחל בשבת⁸⁸) "כי יפקד מושבך"⁸⁹,
22 ביטול המציאות לגמרי, שע"ז נעשה הקירוב
23 והדביקות להקב"ה בתכלית השלימות - שכל
24 מציאותו היא מציאות המלך, "אני לדודי".

25 ונמצא, שגם ענין הגאולה שבר"ת "אלול"
26 מתחיל כבר מט"ו באב - שמיום ליום הולך
27 וניתוסף בביטול מציאותו, "להגאל" (גם)
28 ממציאותו, ועד לשלימות הביטול בערב ר"ח אלול
29 ("כי יפקד מושבך"), שע"ז נעשה הענין ד"אני
30 לדודי" (בר"ח אלול) בתכלית השלימות, שכל
31 המציאות ד"אני" אינה אלא המציאות של "דודי",
32 מעין ודוגמת שלימות ההכתרה בסיום פסוקי
33 מלכיות בר"ה - "הוי' אחד".

34 יא. המורם מכל האמור לעיל בנוגע למעשה
35 בפועל:

36 בעמדנו ביום הש"ק שחל ביום א' דר"ח אלול
37 - יש לעורר ולזרז אודות כל עניני עבודת חודש

(87) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג.

(88) ספר המנהגים חב"ד ע' 33.

(89) שמואל"א כ, יח.

34 שאז יהי' הענין ד"ראה אנכי נותן לפניכם היום
35 ברכה" בתכלית השלימות, כולל ובמיוחד - "ראה
36 אנכי", הגילוי ד"אנכי" ("הוי' אחד") באופן
37 ד"ראה", כמ"ש¹⁰⁴ "ולא יכנף עוד מוריך והיו
38 עיניך רואות את מוריך", ואז יהי' גם קיום המצוה
39 "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך"¹⁰⁵
40 (שקורין עתה תיכף ומיד, בתפילת מנחה) -
41 כמ"ש¹⁰⁶ "ואשיבה שופטין כבראשונה גו'",
42 "בטבריא עתידין לחזור תחילה, ומשם נעתקין
43 למקדש"¹⁰⁷.

44 "וכן תהי' לנו" - תיכף ומיד ממש, ביום
45 השבת¹⁰⁸, וזוכים לקיום היעוד (בהפטרות שבת זו)
46 (שבת ר"ח) "והי' מדי חודש בחדשו ומדי שבת
47 בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני"¹⁰⁹,
48 "העבים באים וטוענים אותם ומביאים אותם
49 לירושלים כו' מי¹¹⁰ אלה כעב תעופינה"¹¹¹,
50 לירושלים עיר הקודש, לבית־המקדש, ועד לקודש
51 הקדשים, במהרה בימינו ממש, "לא עיכבן המקום
52 כהרף עין"¹¹².

1 (א) להשתדל לברך (ולהתברך) איש את רעהו
2 ואשה את רעותה (וכן הטף, ילד לחבירו, וילדה
3 לחברתה), לכאור"א בפרטיות ולכלל ישראל, בברכת
4 כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, הן
5 בע"פ, פנים אל פנים, והן בכתב, כמובא
6 באחרונים¹⁰¹ ש"נוהגין כשכותב אדם לחבירו אגרת
7 שלומים מן ר"ח אלול עד יוה"כ רומז לו . . . שהוא
8 מעתיר עליו שיזכה בימי הדין הבאים לטובה,
9 להיות נכתב ונחתם בספר חיים טובים", אשר
10 ברכתו של איש ישראל, ובפרט בעת רצון, חודש
11 הרחמים, כשהמלך בשדה כו' ומראה פנים שוחקות
12 לכולם¹⁰², וממלא בקשותיהם כו' - מוסיפה בברכתו
13 של הקב"ה למלא משאלותיהם של כאור"א
14 מישראל, בכל המצטרך להם, בגשמיות וברוחניות
15 גם יחד.

16 (ב) איתא באחרונים¹⁰² "יש אנשי מעשה נוהגין
17 שבחודש הזה מפשפשים בדקדוקי מצוה להיות
18 בודק ובוחר תפילין ומזוזות שלהם, וכל אשר ימצא
19 שם בדק משאר מצוות, והוא מנהג טוב" - שע"ז
20 יתוסף בברכת ה' בכלל, ובפרט בברכת כתיבה
21 וחתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה.

22 וכדאי ונכון ביותר שכאור"א ישתדל לפרסם זה
23 (נוסף על הקיום בעצמו) בכל מקום שידו מגעת,
24 בכל מקום ומקום, לכל אחינו בני"י - שליט"א.

25 יג. ויה"ר שההחלטות הטובות בכל הנ"ל ביום
26 הש"ק א' דר"ח אלול - תמשיכנה ברכת ה' לכתיבה
27 וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה
28 והנגלה בגשמיות וברוחניות גם יחד, לכל אחד
29 ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף, ולכלל
30 ישראל - בהתחלת חודש אלול, חודש הרחמים,
31 ובאופן שהולך ומוסיף מיום ליום.

32 ועד לברכה העיקרית והפנימית - גאולה¹⁰³,
33 גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,

(101) מטה אפרים אור"ח סתקפ"א ס"ט.

(102) מטה אפרים שם ס"י.

(103) להעיר מהרמז בפרשת השבוע לסימנה של השנה הבעל"ט (שהכנה לזה מתחילה משבת זו) - תשמ"ט - "ואשר יהי' לך את אחיך תשמ"ט ידיך" (טו, ג), שבזה מרומז שהקב"ה משמט כל החובות דבני"י ("אחיך", שנקראו אחים למקום קה"ר פ"ד, ת. זח"ב קכב, רע"א. ועוד), וכשבטלה סיבת הגלות

(החובות דבני"י, "חטאינו") בטל המסובב - הגלות, ובאה הגאולה האמיתית והשלימה - תיכף ומיד בשבת ר"ח אלול (עוד לפני התחלת שנת תשמט) שבו קורין הציווי "תשמט ידיך".

(104) ישעי' ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

(105) להעיר מהפירוש הפנימי בעבודת האדם - שכאור"א צריך ליתן שופטים ושוטרים בכל השערים של העיר קטנה זה הגוף (ראה ש"ך עה"ת ר"פ שופטים. הובא ונתבאר באוה"ת שופטים ע' תתכב. ועוד).

(106) ישעי' א, כו.

(107) רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הי"ב.

(108) ואף ש"לא אתא אליהו מאתמול", הרי יתכן ש"לביית־דין הגדול (שאולי חזר כבר בטבריא) אתא" (עירובין מג, ב), בערב שבת, דאף ש"אין אליהו בא כו' בערבי שבתות כו' מפני הטורח" (עירובין שם), הרי בוודאי מוותרים ישראל על ה"טורח" בשביל ביאת אליהו ומשיח! ועוד (ועיקר) - גם קושיא זו בטח תשבי יתרין.

(109) ישעי' סו, כג.

(110) שם ס, ח. וראה ב"ב עה, ב.

(111) יל"ש ישעי' רמז תקג. ושם: הרי שחל ר"ח להיות בשבת . . . באים שני פעמים, אחד של שבת ואחד של ר"ח . . . בבוקר . . . ובמנחה.

(112) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

השלמות לשיחות רלעיל

התחלת השיחה:

- 1 לכל לראש, יש להתחיל בענינה המיוחד של שבת זו - שבת ראש-חודש. ובזה גופא - לא (רק) הענין
- 2 הכללי המשותף לכל ראשי-חדשים, אלא (גם ובעיקר) הענין הפרטי השייך לחודש זה, ובנידון-דין -
- 3 חודש אלול.
- 4 ובהקדמה: השם "חודש" - מלשון חידוש - מורה על ענין החידוש, לא רק ביחס לשאר חלקי הזמן
- 5 (שנה, שבוע ויום), אלא גם ביחס לחדשים גופא - מחודש לחודש, היינו, שבכל חודש ישנו ענין מיוחד
- 6 - חידוש - השייך לחודש זה (במכל-שכן וקל-וחומר מענינו המיוחד של כל יום, "כל יומא ויומא עביד
- 7 עבדיתה"¹), כמודגש גם בענין י"ב מזלות שברקיע, כנגד י"ב חדשים, שלכל חודש וחודש יש מזל מיוחד
- 8 כו'.
- 9 ויש לומר, שחידוש זה מתבטא גם בענין הקרבות - שאף שבכל ראשי-חדשים מקריבים קרבן
- 10 ראש-חודש בשוה, הרי בנוגע לכוונת הקרבן, שלימות הכוונה היא - לא רק כוונה כללית לשם קרבן
- 11 ראש-חודש, אלא גם כוונה מיוחדת בנוגע לחודש פרטי זה².
- 12 ועל-דרך-זה בנוגע לענין הברכה - שאף שנוסח הברכה (ברכת החודש) הוא בכל החדשים בשוה,
- 13 הרי מובן וגם פשוט, שהמשכת הברכה היא בנוגע לכל חודש וחודש לפי ענינו, בהתאם לתוכנו וענינו
- 14 של חודש זה.
- 15 ולדוגמא - בנוגע לברכה "לישועה ולנחמה" - שאינה דומה ברכת "ישועה ונחמה" הדרושה בכל
- 16 חודש, לברכת "ישועה ונחמה" הדרושה בחודש אלול, חודש החשבון והתשובה, כלשון כ"ק מו"ח
- 17 אדמו"ר נשיא דורנו, מיוסד על המבואר בספרי קבלה וחסידות, ספרי מוסר, עד למדרשי חכמינו ז"ל
- 18 בתורה שבעל-פה, ומרומז גם בפסוק - "ובכתה גו' ירח ימים".
- 19 ולהעיר מהרמז בלשון הכתוב "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" - שכל אדם מקבל מאביו ואמו
- 20 תכונות מסויימות, מן המוכן, לפני תחילת עבודתו, וגם בנוגע לענינים אלו צריך להיות החשבון
- 21 והתשובה.

בסעיף ב, בענין הביטול של צבא:

- 22 וזוהי גם ההוראה שצריכים ללמוד כשפוגשים אנשי צבא³ (על-פי תורת הבעל-שם-טוב⁴ שכל דבר
- 23 שיהודי רואה או שומע, מהווה הוראה בעבודתו לקונו) - עד כמה נוגע ענין הביטול וקבלת-עול בעבודת
- 24 ה' (אצל "צבאות הוי'"), כאמור, שעל יסוד זה בנוי כל צבא - צבא הראוי לשמו, צבא שמנצח כו' (אם
- 25 אין סיבות אחרות שמונעות את הנצחון).
- 26 ועל-אחת-כמה-וכמה כשמדובר אודות אנשי צבא יהודים, שהפגישה עמהם מדגישה יותר את ההוראה
- 27 והלימוד בנוגע ל"צבאות הוי'", בנוגע לכיבוש העולם ועשייתו דירה לו ית'.
- 28 ומובן, שהוראה זו היא לא רק לאלו שנפגשים עם אנשי הצבא, אלא גם לאנשי הצבא עצמם
- 29 (שפוגשים את עצמם - ובאמת, אינם צריכים "לפגוש את עצמם", שהרי אדם קרוב אצל עצמו) -
- 30 שצריכים לזכור שלפני שהם אנשי צבא כפשוטו, הרי הם לכל-לראש יהודים, "צבאות הוי'", ואין הדבר
- 31 תלוי בבחירתם (לא כשאר הענינים שעליהם נאמר "ראה נתתי לפניך גו' ובחרת גו'"), שהרי אם נולדו
- 32 לאם יהודיה (או שנתגיררו כהלכה), הרי הם יהודים למשך כל ימי חייהם, ואם-כן לא יתכן שהיותם

ארה"ב (המו"ל).

(1) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, רע"ב.

(4) "היום יום" ט' אייר. כש"ט הוספות סקכ"ד-קכט. וש"נ.

(2) ראה תו"א בראשית ח, ב. לקו"ת ברכה צח, ג.

(3) בהתוועדות זו היו נוכחים קבוצת אנשי צבא יהודים מצבא

בצבא כפשוטו יהיה בסתירה חס־שלום להיותם יהודים, ואדרבה כו' - לנצל תכונת קבלת־עול (יסוד
הצבא) לעבודת ה' באופן של הקדמת נעשה לנשמע.

וכאמור, שקבלת־עול בצבא כפשוטו, באומות העולם (לא רק צבא של "מלכות של חסד", אלא אפילו
צבא של "מצרים", ש"מצרים לישראל⁵ חס־שלום), נשתלשל מענין קבלת־עול בתורה, ככל עניני העולם
שנשתלשלו מהתורה, כמודגש גם בענין שבע מצוות בני־נח שנאמרו בתורה, ובני־ישראל נצטוו עליהם
(לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני־נח) בעת מתן תורה.⁶

בסעיף ז, שהביטול חודר גם בגוף:

ובלשון חכמינו ז"ל⁷ - "מחזיקנא טיבו לרישא, דכי מטא למודים מנפשיה כרע", היינו, שאינו צריך
לפעול על עצמו ענין של כריעה וביטול, אלא "מנפשיה כרע", כי הביטול חודר גם במציאות הגוף.⁸

בסוף סעיף ט, הגאולה שמצד בחינת היחידה שבנפש:

ולהעיר, שגם ענין הגאולה כפשוטה, בכללות העולם, קשורה עם הגילוי ד"אנכי" (בחינת יחיד) - כי
על־ידי המשכת האל"ף ד"אנכי" בעולם, עושים מ"גולה" "גאולה".⁸

בסעיף יא, ועד של שלושה אנשים, בית־דין:

ולהעיר גם שאחד התנאים של בית־דין הוא - כמו שכתוב⁹ "ושפטו העדה והצילו העדה", שצריכה
להיות האפשרות ש"עדה מצלת"¹⁰, ועל־דרך־זה בנידון־דין - שתפקידם כבית־דין צריך להיות באופן
של לימוד זכות כו', ועד כדי כך, שענין זה הוא תנאי לעיכובא.

בסעיף יג, גילוי אלקות באופן של ראייה:

ובלשון הידוע¹¹ - גילוי כח הפועל האלקי בנפעל, באופן הנראה והנגלה גם לעיני בשר.
ולהעיר, שהרב המגיד הכיר בכלי את כח האומן שעשאה¹², אלא שענין זה הוא בנוגע לראיית כח
הפועל של אומן בשרודם בנפעל, והחידוש דלעתיד־לבוא הוא - בנוגע לראיית כח הפועל האלקי בנפעל,
כח האלקי המהווה כו'.

* * *

יד. נהוג גם לבאר פירוש רש"י הראשון בפרשת השבוע - על התחלת הפרשה, "ראה אנכי נותן
לפניכם היום ברכה וקללה", ומפרש רש"י: "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל".

ובהקדמה - שבפירוש רש"י זה שקלו־וטרו ובארוכה כל המפרשים שראיתי, דבר בלתי רגיל! שהרי
לא על כל פירוש ופירוש ברש"י מתעכבים כל המפרשים, אלא חלק מהמפרשים מתעכבים על פירוש
רש"י אחד, וחלקם על פירוש רש"י נוסף וכו', וביניהם גופא, יש שמאריכים בשקלא־וטריא, ויש
שכותבים בקיצור. ואילו על פירוש רש"י זה - מתעכבים כל המפרשים שראיתי, הרא"ם, ה'גור אריה',
'לבוש האורה', ה'שפתי חכמים'¹³, ועוד ועוד, ויתירה מזה. שמאריכים בשקלא־וטריא כו'!

(12) להעיר, שיש חילוקי גירסאות בנוגע לתיבות שמעתיק
רש"י מהפסוק - אם מעתיק רק "ברכה וקללה", או שמעתיק גם
התחלת הפסוק "ראה גו' ברכה וקללה", או "ראה אנכי נותן גו'
ברכה וקללה", או שמעתיק כל הפסוק.
(13) הכוונה לפירוש 'שפתי חכמים' המקורי, ולא לקיצור
שעשו ממנו ('עיקר שפתי חכמים') - שלא ידוע מי חיברו, מי
נתן לו רשות 'לחתוך חלקים' מפירוש השפ"ח, ומי לוקח אחריות
על זה!

(5) ראה ב"ר פט"ז, ה.
(6) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.
(7) ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוד"ה עיון תפילה -
שבת קיח, סע"ב. ועוד.
(8) ראה ויק"ר ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג.
(9) מסעי לה, כד־כה.
(10) סנהדרין ב, א. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ה ה"ג.
(11) שער האמונה ספכ"ז.

- 1 השאלה העיקרית בפירוש רש"י זה היא - מהו הקושי בפשטות הכתובים, שבגלל זה צריך רש"י לומר
- 2 פירושו? ! ומה מוסיף רש"י בפירושו - "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל" - כאשר הכתוב עצמו הולך
- 3 ומפרש "ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל"? !
- 4 ויש להוסיף עוד דיוק - מדוע משנה רש"י מלשון הכתוב "על הר גריזים" . . על הר עיבל", וכותב
- 5 "בהר גריזים ובהר עיבל"?
- 6 וכאמור, כל מפרשי רש"י שראיתי מארכים בשקלא-וטריא, אבל פירושיהם אינם בפשוטו של מקרא
- 7 ממש, דרך הלימוד של "בן חמש שנים למקרא"¹⁴, שבשבילו (לכל-לראש) כתב רש"י פירושו, "אני לא
- 8 באתי אלא לפשוטו של מקרא"¹⁵, שהרי "בן חמש למקרא" אינו יכול לתפוס (ועל-אחת-כמה-וכמה
- 9 לתפוס מעצמו ומאליו) כל ארכות השקלא-וטריא במפרשי רש"י, ובפרט שישנם כמה וכמה פירושים
- 10 במפרשי רש"י, ובוודאי שה"בן חמש למקרא" לא ילמד פירוש רש"י בן חמש תיבות ("האמורות בהר
- 11 גריזים ובהר עיבל") בכמה פירושים שונים!
- 12 וכמדובר כמה פעמים, שמפרשי רש"י מבארים בדברי רש"י באופן המתאים לדרך ההלכה, דרך הדרוש,
- 13 עד לדרך הרמז והסוד, ולא בדרך הלימוד ב"פשוטו של מקרא" ממש, כפי שלומד "בן חמש למקרא".
- 14 בעצם, היו צריכים לקרוא ל"בן חמש למקרא" ולשאול אצלו איך לומד פירוש רש"י זה. אך דא עקא,
- 15 המלמד "הצליח" כבר להטות ("פארדרייען") את השכל הישר של ה"בן חמש למקרא". - בי'מלמדים'
- 16 יש חילוקי דרגות מן הקצה אל הקצה, ממלמד טוב ומועיל כו' עד למלמד שמוטב שהיה שותק... וביניהם
- 17 ריבוי דרגות. ובכל אופן, קשה לברר אופן לימודו של "בן חמש למקרא" מצד עצמו, לפני שהמלמד
- 18 הטה את שכלו. ומה גם שזה שיחפש את ה"בן חמש למקרא", ישתדל למצוא "בן חמש למקרא" לפי
- 19 רוחו...
- 20 ולכן, אין ברירה אלא להשתדל למצוא לבד את הפירוש הפשוט בדברי רש"י, על-ידי העיון בדברי
- 21 רש"י כפשוטם, בתיבות הספורות שכותב רש"י - "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל", ותו לא מידי (מלבד
- 22 הידיעה הכללית שבפירוש זה כוונת רש"י לתרץ שאלה מסויימת), ללא שקלא-וטריא ופלפול, אלא
- 23 בפשטות ממש, כדלקמן.
- 24 טו. השאלה שמתעוררת בפשטות הכתובים היא, שהכתוב אומר "ראה אנכי נותן גו' ברכה וקללה",
- 25 ואף-על-פי-כן לא מצינו כאן נתינת ברכה וקללה? !
- 26 ועל זה מתרץ רש"י - "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל", כלומר, רק אמירת הברכה והקללה, אמירה
- 27 בפועל, היתה "בהר גריזים ובהר עיבל", אבל נתינת הברכה והקללה מהקב"ה היתה כאן - "ראה אנכי נותן
- 28 גו' ברכה וקללה".
- 29 ואין לתמוה במה מתבטאת הנתינה, כשהאמירה היא לאחר-יזה - שהרי מצינו דוגמתו בכמה וכמה
- 30 ענינים, ולדוגמא: כמה ציוויים ניתנו מהקב"ה לפני הזמן ששייך לקיים בפועל, כמו הציווי אודות
- 31 המצוות התלויות בארץ, שקיומן נתאפשר רק לאחר הכניסה לארץ, וכיצא בזה¹⁶.
- 32 ועל-פי-זה, בכתבו "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל" - אין כוונת רש"י להעתיק המשך הכתוב
- 33 "ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל" (שהרי ה"בן חמש" ילמד זאת מיד), כי-אם
- 34 להדגיש את החילוק שבין נתינה ("נותן") לאמירה ("האמורות")¹⁷, שזהו התירוץ על השאלה שלא מצינו

- הרי, נוסף לכך שה"בן חמש למקרא" רואה שבכתוב נאמר "ראה אנכי נותן", כללות החילוק שבין נתינה לאמירה אינו חידוש בכתוב זה דוקא, כאמור, שמצינו דוגמתו בכו"כ ציוויים בתורה, ולכן מספיק שרש"י כותב "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל".

(14) אבות ספ"ה (הפרק בשבת זו).

(15) פירש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ועוד.

(16) משא"כ בציווי "ואהבת לרעך כמוך" לדוגמא, שתיכף ומיד בעת שנאמר הציווי, שייך כבר קיומו בפועל.

(17) וגם להגירסאות שרש"י אינו מעתיק מהכתוב תיבת "נותן" (אף שהתירוץ הוא הדגשת החילוק שבין נתינה לאמירה)

1 כאן נתינת ברכה וקללה - שרק אמירתן ("האמורות") היתה "בהר גריזים ובהר עיבל", אבל נתינתן מהקב"ה
2 היתה כאן.

3 ובאמת, רש"י לא היה מוכרח לפרש ("האמורות") בהר גריזים ובהר עיבל, והיה יכול לכתוב סתם
4 "האמורות במקום אחד" (שהרי, עיקר תירוצו של רש"י שבמקום שבו נתפרשו הברכה והקללה, היתה רק
5 אמירתם, ולא נתינתם), אלא, כדי שלא לבלבל את ה"בן חמש למקרא" ולהשאירו בספק כו', ובפרט שכל
6 החילוק אינו אלא בין שתי תיבות ("במקום אחד") לארבע תיבות ("בהר גריזים ובהר עיבל"), מעדיף
7 רש"י להוסיף ולפרש גם את מקום אמירתם - "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל".

8 ועל־פי־זה מתורץ גם הטעם שרש"י משנה מלשון הכתוב "על הר גריזים גו' על הר עיבל", וכותב
9 "בהר גריזים ובהר עיבל"¹⁸ - כי אילו היה כותב "האמורות על הר גריזים ועל הר עיבל", היה מקום
10 לטעות שכוונת רש"י היא להעתיק המשך הכתובים ("ונתתה את הברכה על הר גריזים, ואת הקללה על
11 הר עיבל"), ולכן משנה רש"י מלשון הכתוב, כדי להדגיש שכוונתו לתרץ שבהר גריזים ובהר עיבל היתה
12 רק אמירתם, "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל", אבל נתינתם היתה כאן, כנ"ל בארוכה.

13 טז. ויש להוסיף ולבאר פסוק זה בפנימיות הענינים - על־פי המבואר בהתחלת הפרשה החסידית,
14 ב'לקוטי תורה', שגם שם מעתיק כל הפסוק "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה גו'".
15 מאמר דיבור־המתחיל "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה".

16 יז. בשיעור היומי ברמב"ם - מסיימים הלכה שלימה, הלכות טומאת צרעת (ולפלא, שלא עשו
17 "שטורעם" אודות סיום כו'), ובסיום ההלכה מאריך הרמב"ם בעניני מוסר ותיקון הדעות (כדרכו בכמה
18 סיומים), ותוכן הדברים - שלילת דיבור בלתי־רצוי כו' (שעל זה בא עונש טומאת צרעת), וההשתדלות
19 בדיבור טוב ורצוי, "דברי תורה וחכמה".

20 בין הדברים מביא הרמב"ם גם הפסוק¹⁹ "ולשונם תהלך בארץ", שתוכנו, אודות אלו שמניחים ללשונם
21 "להתהלך" ו"לטייל" בארץ בחפשויות, לדבר רכיל כו', ככל העולה על רוחו, ללא מעצור.

22 ולדוגמא: כאשר הקהל ממנה משהו, אזי ישנם כאלו שאינם מרוצים מהמינוי, מכיון שאינם יכולים
23 לסבול שיש משהו שממונה עליהם, אדם מכובד כמותו ("א גאנצער יא־טיבע־דאם") היתכן שמישהו
24 יהיה ממונה עליו? ...! ולכן הוא מוצא כל מיני חסרונות על פלוני, ו"לשונו תהלך בארץ", לדבר בגנותו
25 כו'.

26 ולא עוד, אלא שבין חבריו ששומעים את דבריו - ישנם כאלו שבמקום להשתדל בטובתו להעמידו
27 על האמת, מעודדים אותו, באמרם, שכל דבריו אמת, אלא שעדיין 'חסר' בדבריו, שלא סיפר אלא חלק
28 מגנותו, מכיון שישנם עוד חסרונות, וכו' וכו'.

29 ומוסיפים עוד להביא את הדברים (לא רק בדיבור, אלא) גם בכתב, על־גבי "נייר חדש", נייר משובח
30 דוקא, וכו'.

31 וכל זה - במקום הנהגה מתוך אהבת ישראל, ובפרט לאחר שכל אחד ואחד (בחור, אברך, או יהודי
32 עם זקן לבן) אומר קודם התפילה [להיותו חסיד שמקיים את הוראת רבינו הזקן בסידורו "נכון לומר
33 קודם התפילה"] "הריני מקבל עלי מצות־עשה של ואהבת לרעך כמוך", והרי אמירה זו אינה בפני
34 בשר־ודם, אלא בפני מלך מלכי המלכים הקב"ה!

35 אינני רוצה להזכיר את דברי הגמרא (במסכת ערכין²⁰) אודות השייכות להתחלת הפסוק, "שתו בשמים
36 פיהם" - שהרי עומדים בראש־חודש אלול, ויש לדבר רק בשבחן של ישראל, ולברך את כל אחד ואחת
37 בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה כו'.

(19) תהלים עג, ט.
(20) טו, ב.

(18) נוסף לכך שי"ל בפשטות, שכוונת רש"י לקצר בלשונו -
"בהר" במקום "על הר".

- 1 יח. ומסיים הרמב"ם בטוב - "אבל שיחת כשרי ישראל, אינה אלא בדברי תורה וחכמה, לפיכך הקב"ה
- 2 עוזר על ידן ומזכה אותן בה, שנאמר²¹ אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, ויכתב ספר
- 3 זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו".
- 4 ומכאן באים גם למדובר לאחרונה, שכדאי ונכון שעניני ההוספה בתורה ומצוותיה (מחמשה עשר
- 5 באב ואילך) לא יהיו רק בינו לבין קונו, אלא גם תוך כדי התדברות עם בשר־ודם - "אז נדברו יראי ה'
- 6 איש אל רעהו"²².
- 7 ובפרטיות יותר: "אז נדברו יראי ה'" - ש"יראי ה'" מתדברים ביניהם ("איש אל רעהו") מעצמם, ללא
- 8 צורך בהתעוררות מלמעלה.
- 9 "ויקשב ה' וישמע" - לא רק שמיעה סתם, אלא באופן של הקשבה ("ויקשב"), שאז גם השמיעה
- 10 שלאחר־זה ("ויקשב ה' וישמע") היא באופן נעלה יותר כו'.
- 11 "ויכתב ספר זכרון לפניו" - שמגיע בבחינה שלא שייך בה ענין של שכחה, שבאה מהצד של היפך
- 12 הקדושה²³, ולכן מספיקה הכתיבה ("ויכתב") בלבד, ללא חתימה, כי בדרגה זו אין נתינת־מקום למקטרג
- 13 כו',
- 14 "ליראי ה'" - שעל־ידי־זה באים לדרגה נעלית יותר ביראת ה', היינו, שנוסף על היותם "יראי ה'"
- 15 מצד עצמם, כמו שכתוב בתחילת הפסוק "אז נדברו יראי ה'", נוסף אצלם בחינת היראה שנמשכת
- 16 מלמעלה (כמבואר בארוכה ב'הערה לתיקון חצות' שב'סידור'²⁴ פירי הדרגות שבענין היראה),
- 17 "ולחושבי שמו" - שכל מחשבתם היא בשמו של הקב"ה, החל מכללות התורה, "כל²⁵ התורה שמותיו
- 18 של הקב"ה"²⁶, ועד לשמותיו של הקב"ה כפשוטם, ובה גופא - החילוק בין שמות שנמחקים, לשבעה
- 19 שמות שאינם נמחקים, ועד ל"שמו" (סתם), דקאי על שם הוי', שם המפורש, שם העצם ושם המיוחד²⁷,
- 20 ומובן גודל מעלת האחדות עם הקב"ה אצל "חושבי שמו" (שמו של הקב"ה כפשוטו) - במכלל־שכן
- 21 וקל־וחומר ממעלת ה"יחוד נפלא" של המשכיל השכל והמושכל כו' על־ידי לימוד כל ענין בתורה,
- 22 חכמתו ורצונו של הקב"ה²⁸ (ובפרט כשהלימוד הוא באופן שחקוק במוח הזכרון, כמבואר ב'לקוטי תורה'
- 23 סוף פרשת קדושים), ועל־אחת־כמה־וכמה כאשר המחשבה היא אודות שמו של הקב"ה ממש.
- 24 יט. ויש להוסיף בנוגע לענין "אז נדברו יראי ה'" - ש"יראי ה'" צריכים להתדבר ביניהם מעצמם,
- 25 ללא צורך בהתעוררות מלמעלה:
- 26 כפי הנראה, ישנם כאלו שממתינים שיקראו להם, יראו באצבע ויאמרו: פלוני צריך לעסוק בעניני
- 27 "הקהל", פלוני צריך לעסוק בעניני "תְּשֻׁמָּה וְתְשֻׁמָּה", ופלוני צריך לעסוק בעניני ה"הוספות", וכיוצא
- 28 בזה, וממשיכים לטעון: מכיון שלפלוני קראו ועוררו אודות הקמת ועד של שלושה אנשים כו', ולו לא
- 29 קראו, אשר לכן אינו צריך לעשות מאומה.
- 30 אלו שנתמנו לפקח ולעורר כו' על ענין זה, זמנם מוגבל, כמובן, ובוודאי שאינם יכולים לפנות לכל
- 31 אחד ואחד בפרטיות ולעורר על זה.
- 32 מאלו שנתמנו לפקח ולעורר כו' - מהם תובעים להקדיש יותר זמן לתפקיד זה, ולעורר עוד ועוד
- 33 אנשים ומוסדות כו', ובפרט לאחר שרואים שאצל אלו שדיברו עמהם ועוררו פעלו הזזה כו', הרי
- 34 בוודאי שצריכים להוסיף בזה כהנה וכהנה.

(26) ולהעיר ממ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות (סנהדרין פרק חלק, היסוד הח') בנוגע לקדושת התורה - "ואין הפרש בין ובני חם כוש ומצרים, ושם אשתו מהיטבאל, ותמנע היתה פלגש, ובין אנכי הוי' אליך ושמע ישראל, כי הכל מפי הגבורה".
(27) ראה הדרן על הרמב"ם מש"פ וארא ש.ז. ס"ב. וש"נ.
(28) ראה תניא פ"ה.

(21) מלאכי ג, טז.
(22) ראה בשיחות דלעיל סי"א.
(23) ראה תניא פל"ז (מז, א). הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סה"י.
(24) עם דא"ח - קנא, סע"ג ואילך.
(25) רמב"ן בהקדמתו עה"ת. וראה זח"ב פז, א. יונת אלם פכ"ט,

1 וכאשר טוענים שעסוקים בעניני יראת שמים כו', אומרים להם, שהפעולה הכי חשובה ב"יראת שמים"
2 היא - לפעול שעוד ועוד אנשים ומוסדות יוסיפו בעניני יהדות, תורה ומצוותיה! רצונך לומר "א"
3 ווארעמן קאפיטל תהלים" - תעשה זאת על חשבון זמנך, ולא על חשבון הזמן שהנך צריך לעורר אחרים
4 להוסיף בתורה ומצוות!

5 אבל לאידך גיסא, אין בכך שום הצדקה עבור אלו שלא התחילו לעסוק בזה מפני שעדיין לא קראו
6 להם באופן מיוחד ופרטי כדי לעוררם על זה, ואל להם לרמות את עצמם [נפתגם הידוע²⁹ שבוודאי לא
7 מרמים את הקב"ה, וגם את הזולת לא יכולים לרמות (בסופו של דבר), היחידי שיכולים לרמותו אינו
8 אלא הוא בעצמו] בהטלת אחריות העדר הפעולה על פלוני!

9 יתירה מזה: גם ההתעוררות אודות כללות ענין ה"הוספות", על־ידי הדיבור בהתוועדויות וכו' - היתה
10 יכולה להיות מיותרת, מכיון שכל אחד ואחד היה צריך לעסוק בזה מעצמו, ללא צורך בהתעוררות שלי.

11 אין צורך בהתעוררות שלי, שהרי "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו'"³⁰, עד לנשיא דורנו
12 כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר בכל ענין וענין מתורתו, מאמר או שיחה כו', שיקח כל אחד ואחד לידו, יראה
13 בדיוק מה וכיצד עליו לעשות בפועל ממש, ללא כל צורך בהתעוררות שלי!

14 ואף־על־פי־כן עוררתי על זה בהתוועדויות הקודמות, ובעזרת השם־יתברך אמשיך לעורר על זה גם
15 בהתוועדות הבאה כו', וכולי האי ואולי כו'. אבל, לאידך גיסא, כאמור, מובן וגם פשוט, שאין להטיל
16 עלי את האחריות על העדר הפעולה בכל הנ"ל.

17 כ. ויהי־רצון שהדיבור בכל זה יהיה באופן ש"אומרים בפרשה"³¹, ומכאן ולהבא ידברו רק אודות
18 ענינים טובים בטוב הנראה והנגלה, לא חסדים המכוסים, אלא חסדים הגלויים ממש, וכדברי כ"ק מו"ח
19 אדמו"ר נשיא דורנו³² שהתנה עם אביו (שמילא את מקומו) שהנהגה תהיה מתוך חסד כו'.

20 ובאופן כזה יעסקו בכל עניני העבודה האמורים לעיל, כולל גם - בהתאם לשמו של נשיא דורנו,
21 "ווסף", מלשון הוספה, כולל גם הפירוש כמו שכתוב³³ "יוסף ה' לי בן אחר", שעושים מ"אחר" "בן"³⁴.
22 ו"יצחק", על שם "כל השומע יצחק לי"³⁵, ענין השמחה.

23 ונוסף לזה - שענין השמחה גופא ("יצחק") הוא באופן של הוספה ("יוסף"), הולך ומוסיף בענין
24 השמחה, עד לשלימות השמחה - "אז ימלא שחוק פיננו"³⁶, בגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח
25 צדקנו.

* * *

26
27 כא. בשבת זו לומדים פרק חמישי דמסכת אבות, ומכיון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית, יש למצוא
28 הקשר והשייכות לראש־חודש אלול, התחלת פרק חמישי - "בעשרה מאמרות נברא העולם", ובהמשך
29 הפרק³⁷ - "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן כו'".

30 וצריך להבין: מהו התוכן והטעם שהתנא כותב (ב"מילי דחסידותא"³⁸) אודות העשרה דברים שנבראו
31 בערב שבת בין השמשות, ועד שאינו מסתפק לכתוב את כללות הענין (כמו בתחילת הפרק, "בעשרה
32 מאמרות נברא העולם"), אלא מפרט את כולם?

33 ולא עוד, אלא שלאחרי שהתנא מונה כל העשרה דברים שנבראו בערב־שבת בין השמשות, מוסיף
34 "ויש אומרים כו', ויש אומרים כו'" (ארבעה דברים נוספים), והרי ידוע בכללי הש"ס³⁹ שכאשר ישנה

(35) וירא כא, ו.
(36) תהלים קכו, ב.
(37) משנה ו.
(38) ראה ב"ק ל, א.
(39) יד מלאכי כלל תט. וש"נ,

(29) ראה סה"ש תש"א ע' 100.
(30) אבות רפ"א.
(31) ראה לקו"ש ח"כ ע' 114. וש"נ.
(32) ראה "היום יום" כ"ף מ"ח. ובכ"מ.
(33) ויצא ל, כד.
(34) ראה אוה"ת עה"פ. ועוד.

- 1 שקלא־וטריא בדעה מסויימת - הלכה כמותה. ועל־דרך־זה בנידון־דידן, שהשקלא־וטריא אודות הדברים
- 2 שנבראו בערב־שבת בין השמשות ("ויש אומרים כו" ויש אומרים כו") מדגישה את החשיבות שבדבר.
- 3 וביותר צריך ביאור - בנוגע לדבר האחרון שהובא במשנה (שמדגיש חשיבותו המיוחדת, על־דרך הכלל
- 4 שההלכה היא כ"יש אומרים" האחרון⁴⁰), "ואף צבת בצבת עשויה" - מהו הענין המיוחד של "צבת"?!
- 5 [יש מקום לומר, שכוונת התנא לרמוז שגם עניני העולם מקורם בתורה - כשם שה"צבת" נבראת
- 6 בערב־שבת בין השמשות.
- 7 ועל־דרך מאמר המשנה בסוף הפרק⁴¹ "הפך בה והפך בה דכולא בה", שהחידוש שבזה הוא (לא רק
- 8 בנוגע לעניני התורה עצמם, אלא גם) בנוגע לעניני העולם, שגם הם מקורם בתורה [כמדובר בארוכה
- 9 בהתוועדות שלפני־זה⁴² בביאור הסוגיא⁴³ "מנא הא מילתא דאמרי אינשי"], אלא שכדי למוצאם צריך
- 10 להיות "הפך בה", ולפעמים לא מספיק "הפך בה" פעם אחת, אלא צריך להיות "הפך בה והפך בה"
- 11 שתי פעמים, וכמדובר כמה פעמים שהכוונה ב"הפך בה והפך בה" אינה לשתי פעמים בלבד, אלא הכוונה
- 12 לריבוי פעמים, כפי הצורך.
- 13 אמנם, ביאור זה אינו מספיק כדי לבאר במה מתבטא ענינה המיוחד של "צבת" דוקא].
- 14 כב. ויובן בהקדים שאלה נוספת בענין "אף צבת בצבת עשויה":
- 15 הפירוש ב"צבת בצבת עשויה" הוא - ש"צבת אינה נעשית אלא בצבת אחרת, וראשונה מי עשאה,
- 16 על־כרחך מאליה נעשית בידי שמים"⁴⁴. ולדעת התנא־קמא שלא מנה "צבת" בין העשרה דברים שנבראו
- 17 בערב־שבת בין השמשות - צריך לומר, לכאורה, שסבירא־ליה ש"אפשר יעשנה בדפוס"⁴⁵, ואם־כן גם
- 18 הצבת הראשונה נעשית בידי אדם.
- 19 אמנם, כד דייקת שפיר, אין לומר שהתנא־קמא וה"יש אומרים" פליגי אם הצבת הראשונה היתה
- 20 בריאה בידי שמים או בריאה בידי אדם - שהרי זה היפך הכלל⁴⁶ שלא תיתכן פלוגתא במציאות.
- 21 ועל־כרחך צריך לומר, שלכולי־עלמא נבראה הצבת הראשונה בידי שמים, ופלוגתתם אינה אלא בנוגע
- 22 לחשיבותה של הצבת הראשונה, אם היא חשובה כל־כך שיש למנותה בין העשרה דברים שנבראו
- 23 בערב־שבת בין השמשות, כדלקמן.
- 24 [דוגמא לדבר - בקשר ובשייכות לתחילת הפרק, "בעשרה מאמרות נברא העולם", שמצינו פלוגתא⁴⁷
- 25 אם בתשרי נברא העולם או בניסן נברא העולם⁴⁸, והתיווך בזה (שהרי לא תיתכן פלוגתא במציאות) -
- 26 שבניסן עלה במחשבה לברוא, ולא נברא בפועל עד תשרי⁴⁹. והפלוגתא אם נברא בתשרי או בניסן היא
- 27 - בנוגע לחשיבות, אם עיקר החשיבות היא הבריאה כפי שהיא במחשבה (בניסן), או שעיקר החשיבות
- 28 היא הבריאה כפי שהיא במעשה בפועל (בתשרי).
- 29 ועל־דרך מה שנתבאר בהתוועדות שלפני־זה⁵⁰ התיווך בענין פרה אדומה בין הפסק־דין להלכה
- 30 ש"נותן אפר על פני המים"⁵¹ (תחילה המים ואחר־כך האפר) לבין הביאור בפנימיות הענינים⁵² שהאפר
- 31 הוא ענין ה'רצוא', והמים הוא ענין ה'שוב', שעל־פי־זה צריך להיות האפר ('רצוא') קודם למים ('שוב')
- 32 - שנתנית המים "לשם מי חטאת", הכוונה והמחשבה בשביל האפר, חשובה כמו הקדמת האפר ('רצוא')

(40) ראה שם בכללי השו"ע סי"ג, ושי"ג.

(41) משנה כא.

(42) קונטרס משיחות ש"פ עקב ס"ג ואילך.

(43) ב"ק צב, א ואילך.

(44) פ"י הרע"ב - ע"פ פסחים נד, א.

(45) פסחים, שם.

(46) ראה שד"ח כרך ג תקמ"ה, ד ואילך.

(47) ר"ה יו"ד, סע"ב ואילך. ושי"ג.

(48) בריאת אדה"ר, ביום ששי למע"ב, ויום ראשון למע"ב -

בכ"ה באלול או בכ"ה באדר.

(49) ולכן נהגו כל ישראל ש"מצלינן האידנא זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון" בא' בתשרי - מכיון שההנהגה במעשה בפועל היא בהתאם לזמן הבריאה בפועל ממש (ולא במחשבה).

ומ"ש בתוס' (ד"ה כמאן מצלינן ר"ה כז, א) שבתשרי עלה במחשבה לברוא, ולא נברא עד ניסן - ראה לקו"ש חט"ז ע' 483 הע' 20.

(50) שיחת ש"פ עקב סי"ב ואילך.

(51) רמב"ם הל' פרה אדומה רפ"ט.

(52) לקו"ת ר"פ חוקת.

למים ('שוב'), אף שבמעשה בפועל הסדר הוא להיפך, שנותן האפר על פני המים. כלומר, הקדמת
ה'רצוא' ל'שוב' כאן הוא במחשבה⁵³].

וטעם הפלוגתא אודות חשיבותה של הצבת הראשונה - כי כל כוונת בריאתה בידי שמים אינה אלא
בשביל הצבת השניה שתיעשה על־ידי האדם, ולכן, יש מקום לומר שהצבת הראשונה מצד־עצמה אין
לה חשיבות למנותה בין העשרה דברים שנבראו בערב־שבת בין השמשות.

ועל־פי־זה מובנת גם השייכות לחודש אלול - שגם בו מודגשת מעלת עבודת האדם דוקא, "אני לדודי
(ואחר־כך) ודודי לי"⁵⁴.

כג. ויש להוסיף בביאור העילוי שנוסף על־ידי עבודת האדם דוקא, לגבי השלימות שמצד הבריאה
בידי שמים:

בפסוק⁵⁵ "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" נכתב "תולדות" מלא⁵⁶, מכיון שבריאת העולם
על־ידי הקב"ה היתה באופן של שלימות - "עולם על מילואו נברא"⁵⁷; ואף־על־פי־כן יש שלימות נעלית
יותר - "אלה תולדות פרץ"⁵⁸ (שסיומו "וישי הוליד את דוד"⁵⁹, דוד מלכא משיחא), ששלימות זו נעשית
על־ידי עבודת האדם.

ואין זו רק שלימות נעלית יותר, אלא חילוק מן הקצה אל הקצה, באין־ערוך לגמרי, שהרי גם לאחר
השלימות שמצד הבריאה בידי שמים, "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", היה מקום ואפשרות
לחטא עץ־הדעת, ולא רק מקום ואפשרות בלבד, אלא חטא עץ־הדעת בפועל ממש, שממנו נשתלשלו
כל ענינים בלתי־רצויים כו', עד לענין החורבן והגלות, גלות ארוך ומר, שממנו סובלים עד עצם היום
הזה, אשר כבר "עבר⁶⁰ קציר כלה קיץ, ואנחנו לא נושענו"!

גם כאשר נמצאים - בחסדי ה' - במלכות של חסד, והקב"ה נותן ברכתו בבני חיי ומזוני רויחי, ועד
שנעשה חכם שבחכמים, גיבור שבגיבורים ועשיר שבעשירים - הרי זה שלא בערך לגבי מה שמגיע לכל
אחד ואחד מישראל, אפילו פשוט שבפשוטים, כפסק־דין המשנה⁶¹ בנוגע לבעל־הבית (בשר־ודם) ששוכר
פועלים, "אפילו אתה נותן להם כסעודת שלמה בשעתו, לא יצאת ידי חובתך עמהם, שהם בני אברהם
יצחק ויעקב", ומזה מובן - במכל־שכן וקל־וחומר - מה צריך הקב"ה ליתן לכל אחד ואחד מישראל!

ולא עוד, אלא שנמצאים כיום בחשכת הגלות, חושך כפול ומכופל דעקבות משיחא, כלומר, לא זו
בלבד שאין זה מצב של גאולה, ואפילו לא אתחלתא דאתחלתא דגאולה, אלא אדרבה - חושך כפול
ומכופל!

ומכיון שכן, צריכים לדרוש ולתבוע ולצעוק "עד מתי"?...! שהרי כבר "כלו כל הקיצין"⁶²,
ואף־על־פי־כן "עבר קציר כלה קיץ, ואנחנו לא נושענו", ולכן בהכרח שיבוא משיח צדקנו תיכף ומיד,
בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים.

ופשוט, שלא מספיק ענין של גאולה מצד הכוונה והמחשבה, שהרי מצד הכוונה והמחשבה "נולד
מושיען של ישראל" תיכף ומיד ברגע שלאחרי החורבן (כדאיתא במדרש⁶³ שכאשר געתה פרתו נחרב
בית־המקדש, וכשגעתה פרתו פעם שניה נולד מושיען של ישראל), ואף־על־פי־כן אחר־כך היה כל
אריכות הגלות המר... אלא צריכה להיות גאולה כפשוטה בפועל ממש!

(57) ראה ב"ר שם. פי"ג, ג. פי"ד, ז.

(58) רות ד, יח.

(59) שם, כב.

(60) ירמ' ח, כ.

(61) ב"מ רפ"ו.

(62) סנהדרין צז, ב.

(63) איכ"ר פ"א, נא.

(53) ובטעם השייכות דהקדמת ה'רצוא' ל'שוב' למחשבה דוקא

- י"ל ב' סברות: (א) מצד דרגת המחשבה - העיקר הוא תנועת
הרצוא, שלכן הרצוא קודם. (ב) להיפך: מצד הכוונה (מחשבה) -
העיקר הוא השגתו, ולכן הוא בסוף (לאחרי הרצוא) - סוף מעשה
כמחשבה תחילה. ויש לעיין בב' הסברות.

(54) בכל זה - ראה בארוכה שיחות דלעיל הערה 57.

(55) בראשית ב, ד.

(56) ב"ר פי"ב, ו.

1 ולהעיר, שבענין זה גופא מודגש הצורך בעבודת האדם - שידרוש ויתבע את הגאולה האמיתית
2 והשלימה, אם כי הדרישה והתביעה אינה "בזרוע"⁶⁴ (אף שמעיקר הדין היה יכול לדרוש ולתבוע
3 "בזרוע"), אלא בתורת צדקה, כי היסוד הוא ענין קבלת־עול (כנ"ל בארוכה), ורצונו של הקב"ה הוא
4 שיבקשו בתורת צדקה.

5 כד. ויש לקשר ענין הנ"ל (מעלת עבודת האדם המודגשת בחודש אלול, "אני לדודי ודודי לי") עם
6 המבואר בהערות אאמו"ר (אף שבזוהר בפרשת השבוע אין הערות מאאמו"ר, הרי באותו כרך יש הערה
7 על הזוהר בפרשת שמות)⁶⁵ העילוי ד"אני לדודי ודודי לי" (אתערותא דלתתא) לגבי "דודי לי ואני לו"
8 (אתערותא דלעילא).

9 ומבואר שם ש"אני לדודי ודודי לי" הוא ענין יחוד זעיר־אנפין ונוקבא', שיש בזה שני אופנים -
10 מלמטה למעלה או מלמעלה למטה, העלאה או המשכה, אבל העיקר בשניהם הוא - החיבור והיחוד,
11 יחוד מ"ה וב", שזהו כללות ענין עבודת התורה ומצוות, כמבואר בדרושי חסידות⁶⁶ בענין יחוד יצחק
12 ורבקה ("רצוא ושוב") שזהו כללות התורה כולה.

13 ועוד והוא העיקר - שעל־ידיזה באים לשלימות ענין הנישואין של הקב"ה ו'כנסת ישראל',
14 לעתיד־לבוא⁶⁷.

15 כה. כאן המקום - ובפרט בהמשך להמדובר לעיל בענין "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו גו'" -
16 להזכיר אודות התוועדויות ומסיבות של כל אחד ואחד מ'ישראל, באופן ד"אז נדברו יראי ה' גו'", בקשר
17 לחנוכת בתי תורה תפילה וגמילות חסדים, פעולות "הקהל", והפעולות בהוספה בכל עניני יהדות, תורה
18 ומצוותיה.

19 וכרגיל, יעלו עתה אלו שהכניסו קנקני משקה - משקה המשמח - ויכריזו אודות המסיבות, ויזמינו
20 את כל המסובים וכלל ישראל כו', כנהוג בכגון־דא.

21 ויהי־רצון שעל־ידיזה יתוסף עוד יותר בענין "אז נדברו יראי ה' גו' ליראי ה' ולחושבי שמו", ועוד
22 ועיקר - שעל־ידיזה ממהרים ומזרזים עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו,
23 במהרה בימינו ממש.

24 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

25 דובר אודות קיום היעוד "שופטים ושוטרים תתן לך", סנהדרין שחוזרין לטבריא - נכלל בשיחות
26 דלעיל סי"ג ובהערה 108.

27 ואחר־כך אמר: אלו שנתחייבו בברכה אחרונה, בוודאי יברכו ברכה אחרונה, ויכוונו גם - שתהיה זו
28 ברכה אחרונה על הגלות, ואין ענין יוצא מידי פשוטו - על המחיה ועל הכלכלה, על הגפן ועל פרי
29 הגפן, ועל הפירות, פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, שזוכים ליהנות מהם בארצנו הקדושה, בגאולה
30 האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו.

(66 ראה לקו"ת ר"פ חוקת, ור"פ ברכה. ובכ"מ.
(67 ראה שמור"ר ספט"ו.

(64 ראה ברכות יז, ב.
(65 לקו"ת לוי"צ ע' מב ואילך.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' ב

8 שְׁמַעוּן בֶּן יוֹחִי אֹמֵר, מִלִּבֵּד שְׁלֹשֶׁת הַמַּחֲנוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ לַעֲלֵל, עוֹד
9 מַחֲנֶה אַחֲרֵת הָיְתָה וְחֵיל עֲזָרַת נָשִׁים הָיָה נִקְרָאת, וְלֹא הָיוּ עוֹנְשֵׁין
10 עֲלֶיהָ עַל מִי שֶׁנִּכְנס לָשֵׁם בְּטוֹמְאָה. וְכִשְׁלָה לֹא הָיוּ אֵלָּא שְׁנֵי מַחֲנוֹת
11 בְּלִבֵּד. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: הִי מִיִּנְיָהּ לֹא הָיְתָה - אִיזוּ מִשְׁלֶשֶׁת הַמַּחֲנוֹת
12 לֹא הִיְתָה בִשְׁלִילָה. מִשְׁיבָה הַגִּמְרָא: אִמָּר רַבָּה מִסֵּתִבְרָא דְּמַחֲנֶה לְיִנְיָה
13 הָיְתָה - הִיְתָה שֵׁם, וּמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל הִיא הַחֲסֵרָה שֵׁם. דָּא סְלִקָא דְּעֵתָא
14 שְׁמַחֲנֶה לְיִנְיָה לֹא הָיְתָה - לֹא הִיְתָה שֵׁם,

1 דְּהִימָא אִיפְסָלוּ בְּיוֹצֵא - שְׁמָא תֵּאמַר שֵׁעַם פִּירוֹק הַמִּשְׁכָּן וּמִסַּע
2 הַמַּחֲנוֹת נִפְסַל הַבֶּשֶׂר כְּדִין יוֹצֵא חוּץ לַמִּקְוָה, קָא מְשַׁמַּע לָן שְׁאִין
3 הַבֶּשֶׂר נִפְסַל בְּכָךְ. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְאִימָא חֲבִי נָמִי - וְשְׁמָא בִּאֲמַת
4 הַבֶּשֶׂר נִפְסַל. מִשְׁיבָה הַגִּמְרָא: אִמָּר קָא - נִאֲמַר בְּפִסּוֹק בְּפִרְשֵׁת
5 הַמִּסְעוֹת (בְּמִדְרָב ב' ז') וְנִסְמַע אֶהֱל מוֹעֵד, אֵף עַל פִּי שְׁנַסַּע עֲדִיין אֶהֱל
6 מוֹעֵד הוּא.
7 הַגִּמְרָא מְבִיאָה תֵּנָא שֶׁלְּדַעְתּוֹ הִיְתָה מַחֲנֶה רְבִיעִית: תֵּנָא רַבִּי

בס"ד. משיחות ש"פ ראה, א' דר"ח אלול ה'תנש"א.

פרט לאחר פרט, עד לכללות הענין, וראי' היא 27
מלמעלה למטה, שתופס מלכתחילה כללות הענין, 28
ואח"כ פרטי הדברים.⁸ 29

"אנכי" - "הודעת" עצמותו ומהותו (זה שפונים 30
אליו באמירת "אנכי"). . דרך הגבהה והתנשאות" 31
(מלמעלה למטה), שזהו החילוק שבין "אני" 32
ל"אנכי" (אף שפירושם ורוב אותיותיהם (א' נ' י') 33
שונים), ש"כשמודיע סתם אומר אני פלוני, 34
וכשמודיע דרך הגבהה והתנשאות אומר אנכי, כמו 35
אנכי¹⁰ הוואה¹¹, וכמודגש ב"ההפרש שבין אני 36
לאנכי ב(הוספת ה)אות כ"ף¹², שמורה על הכתור¹³ 37
ששם עיקר הרוממות והתנשאות". 38

"נותן" - מלמעלה למטה, ו"נותן" דייקא, "כל 39
הנותן בעין יפה הוא נותן"¹⁴. 40

"לפניכם" - שפירושו לפנימיותכם¹⁵, שבזה 41
מודגשת יותר ההמשכה מלמעלה למטה, שבאה 42
תחילה לבחי' הפנימיות, ואח"כ נמשכת גם בבחי' 43
החיצונית (דלא כהסדר דמלמטה למעלה, מן 44
החיצונית אל הפנימיות). 45

(8) ראה תו"א ר"פ משפטים (עה, א).

(9) אוה"ת תבוא ע' תתרעא.

(10) שמואל-א ט, יט. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' יד.

(11) ועאכו"כ "ראה אנכי" - כי, "אנכי הוואה" אמר שמואל על נבואתו (ראי') גם בשייכות לדברים גשמיים, כבנוד"ד, ששאל הלך לשמואל לדרוש על דבר האתונות אשר נאבדו לאביו (ועאכו"כ בנוגע לנבואה (ראי') להבדיל דמעשה מרכבה, ועד לדרגת הנבואה דמשה); משא"כ ב"ראה אנכי" - קאי "אנכי" על מהותו ועצמותו ית', "אנכי מי שאנכי", שנמשך ומתגלה לכאור"א מישראל באופן של ראי', כבמתן-תורה (ראה לקו"ת ריש פרשתנו. שם יח, סע"ד).

(12) ואף שאות כ"ף מורה על כ"ף הדמיון (כמו "אני") - יש לומר, שבנוד"ד הדמיון ד"אנכי" ל"אני" הוא למעליותא, כיון ש"אנכי" נעלה יותר (ועד באין ערוך) מ"אני", ע"ד הפירוש במ"ש "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שכ"ף הדמיון היא למעליותא, באופן של "נפלאות" לגבי "ימי צאתך מארץ מצרים" (זח"א רסא, ב. אוה"ת נ"ך ח"א ע' תפז. וש"נ).

(13) "כ" ר"ת כתר, וכן עשרים הוא גימטריא כתר" (לקו"ת שה"ש לה, ג. ועוד).

(14) ראה ב"ב נג, א. סה, א. עא, סע"א. רמב"ם הל' מכירה פכ"ה ה"ד. הל' זכ"י ומתנה פ"א הכ"ב.

(15) ראה לקו"ת פרשתנו (יח, סע"ד): לפניכם בבחי' פנים שלכם. וראה גם עירובין נד, ב. תו"א משפטים עה, ג. עו, ריש ע"ד.

א. פרשת ראה קורין לעולם בזמן השייך 1
לחודש אלול: ברוב השנים - בשבת מברכים חודש 2
אלול (שבו נמשכת ברכה על ובכל ימי עניני חודש 3
אלול), ובכמה שנים - כבשנה זו - ב(יום א' ד)ראש 4
חודש אלול (שכולל כל הימים והענינים דחודש 5
אלול¹). 6

וצריך להבין הקשר והשייכות דפרשת ראה 7
לחודש אלול (כידוע² שזמני השנה שייכים 8
להפרשיות בתורה שקורין בהם) - דלכאורה הם, 9
אדרבא, ענינים הפכיים זמ"ז: 10

ענינו של חודש אלול - "אני לדודי ודודי לי"³, 11
ר"ת אלול⁴ - עבודת האדם מלמטה למעלה, "אני 12
לדודי" (שהאדם מתעורר להתקרב להקב"ה), ועי"ז 13
ולאח"ז נעשה "דודי לי" (ההתגלות דהקב"ה 14
להאדם). 15

ואילו בפרשת ראה - "ראה אנכי נותן לפניכם 16
היום ברכה"⁵ - מודגשת ההמשכה מלמעלה למטה 17
(שהקב"ה נותן להאדם). 18

ב. ויש להוסיף בהדגשת ההמשכה מלמעלה 19
למטה - בכל פרטי התיבות "ראה אנכי נותן לפניכם 20
היום"²¹: 21

"ראה" - ראי' שלמעלה משמיעה [אינה דומה 22
שמיעה לראי'⁶, שלכן "אין עד נעשה דיין . . כיון 23
דחזיוהו . . לא מצו לי זכותא"⁷, משא"כ כששומע 24
(הדיין) מפי עדים שראו הדבר], ומהחילוקים 25
שביניהם - ששמיעה היא מלמטה למעלה, שתופס 26

(1) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נח, סע"א. עטרת ראש שער ר"ה ספ"ב. ומרומז גם במשנה (ריש מסכת ר"ה) בא"ח בניסן ר"ה למלכים וולגלים - שרגל שבו הוא באמצע החודש (ראה גמרא שם ד, א).

(2) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א) "בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן". וכפתגם אדמו"ר הזקן ש"צריכים לחיות עם הזמן", הפרשה בתורה שקורין באותו זמן (ספר השיחות תש"ב ע' 29 ואילך. "היום יום" ב חשון).

(3) שה"ש ו, ג.

(4) אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א. ראשית חכמה שער התשובה פ"ד (קטו, ב). פע"ח שער ר"ה פ"א. ב"ח לטור אור"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו). של"ה במסכת ר"ה שלו (ריג, א). לקו"ת פרשתנו (לב, א). ועוד.

(5) ריש פרשתנו (יא, כו).

(6) ראה מכילתא יתרו יט, ט.

(7) ר"ה כו, רע"א.

ואעפ"כ קורין "ראה אנכי נותן לפניכם היום
ברכה וגו'" (המשכה מלמעלה למטה) בשבת
(מברכים חודש אלול, או בשבת) ר"ח אלול,
שענינו "אני לדודי ודודי לי", עבודת האדם מלמטה
למעלה דוקא.²⁴

ג. לכאורה אפשר לבאר זה ע"פ משנת²⁵ לשון
שכיון שחודש אלול כולל העבודה דכל השנה
כולה (הן החשבון-צדק²⁶ והתיקון ושלימות)
דהשנה החולפת והן ההכנה לשנה הבאה) שיש בה
שני אופני העבודה דמלמטה למעלה (בחדשי
החורף שהתחלתם מתשרי, כולל גם ההכנה בחודש
אלול, "אני לדודי ודודי לי") ומלמעלה למטה
(בחדשי הקיץ שהתחלתם מניסן, "דודי²⁷ לי ואני
לו")²⁸, נכללים שניהם בחודש אלול עצמו: "אני
לדודי" - מלמטה למעלה, "ודודי לי" - מלמעלה
למטה.

ובפרטיות יותר:

החשבון-צדק (והתיקון ושלימות) דהשנה
החולפת - התחלתו (ועיקרו) מהעבודה דחדשי
הקיץ דהשנה החולפת (הסמוכים לחודש אלול)
באופן דמלמעלה למטה (ולאח"כ מוסיף גם
החשבון דחדשי החורף שלפנ"ז), וההכנה לשנה
הבאה - התחלתה (ועיקרה) מהעבודה דחדשי
החורף דהשנה הבאה (הסמוכים לחודש אלול)

(25) שיחת ש"פ עקב, מבח"ח אלול שנה זו ס"ג ואילך (לעיל
ע' 160 ואילך).

(26) ראה סה"מ רצ"ו ס"ע 141 ואילך. וש"נ.

(27) שה"ש ב, טז.

(28) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תשצא. שה"ש ח"ב ע' תקמג.
סה"מ תרכ"ז ע' קצו. תרנ"ד ע' שכו. עטר"ת ע' תרנט. ה"ש"ת
ע' 28. ע' 151. ספר השיחות תש"ג ע' 177. ועוד.

אבל כיון שלא הבין כוונת דבריהם. . . ציער עצמו שלא הבין כוונת
דבריהם" ("זהם עשו כן לחזודי לידע אם יבין כוונת דבריהם").
ומוסיף (אף שמסיים ש"דחוק קצת"). "ושמעתי עוד בזה שעשו כן
כדי שיבוא לאביו ויפרש לו כוונתם לברכה ותחזול הברכה עליו גם
מאביו".

ועפ"ז: אף שאצל בנו של רשב"י לא הי' צער מהקט"ד דהיפך
הברכה (ש"ל) חשדן שהיו מקללים אותו). מ"מ, שייך כאן צער
מהקט"ד דהיפך הברכה אצל הלומדים סוגיא הנ"ל (החל מ"בן חמש
עשרה לגמרא") שזקוקים להודעת רשב"י שזהו הכל ברכות (שמקדים
שליטת הקט"ד דהיפך הברכה לפני פירוש הברכות) כיון שאינם
מבינים שלשון חכמים הוא ברמז (ועפ"ז יומתק דיוק הלשון "צעורי
צעור" בלשון רבים, שכולל גם צערם של הלומדים מצד הקט"ד
דהיפך הברכה).

1 "היום" - שמורה על האור והגילוי, כמ"ש¹⁶
2 "ויקרא אלקים לאור יום", ומורה גם על הנצחיות,
3 ש"ארז"ל¹⁷ כל מקום שנאמר היום הוא נצחי
4 ולעולם גם היום הזה¹⁸, היום ממש¹⁹, דכיון
5 שההמשכה היא מלמעלה למטה ה"ה באופן קבוע
6 ונצחי (מבלי הבט על מעמדו ומצבו של התחתון).
7 "ברכה" - שענינה המשכה (ברכה) - מלשון
8 (המשכה²⁰) מלמעלה למטה, ועד לשלימות הברכה
9 מדרגא נעלית ביותר שהיא בבחי' סתום שלכן
10 נאמרת בלשון דהיפך הברכה (כהמשך וסיום
11 הכתוב לאחר "ברכה"), כ"ענין²¹ האגדה במסכת
12 מו"ק²² ששלח רשב"י את בנו לו' יונתן ור' יהודה
13 שיברכו אותו, אמרו לו כו', ובא הבן לרשב"י ואמר
14 שציערו אותו עד שפירש לו אביו שזהו הכל
15 ברכות²³. . . שעי"ז נמשך מבחי' עליונה יותר. . .
16 מה שנתהפך קללה לברכה. . . כמו שהתשובה
17 גדולה מבחי' צדיק עי"ז שהחושך נהפך לאור. . .
18 מה שנהפך מרע לטוב זהו גבוה יותר מבחי' טוב
19 בעצם".

(16) בראשית א, ה. וראה תו"א בראשית יד, סע"א. סה"מ
תרל"ה ח"א ס"ע רפג. סה"מ תרפ"ח ע' קנג.

(17) ראה רש"י סוטה מו, ב (ד"ה ויקרא). ערכי הכינויים
(לבעל מח"ס סה"ד) ערך היום - הובא באוה"ת פרשתנו ע'
תרסו. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 147 הערה 64.

(18) לקו"ת ריש פרשתנו (יח, א).

(19) לא רק "נהיום" (לשון הכתוב - ואתחנן ו, כד), ע"ד
"בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" (ראה ספרי ופרש"י ואתחנן ו,
ו), אלא "היום" ממש, "חדשים" ממש (ראה פרש"י תבוא כו,
טז).

(20) תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ. וראה לקו"ת פרשתנו יט,
רע"א.

(21) אוה"ת פרשתנו ע' תרמה"ו. וראה גם לקו"ת בחוקתי
מח, ב.

(22) ט, ב.

(23) ומעלה יתירה בנדר"ד - שע"י ההקדמה ד"ראה אנכי נותן
לפניכם היום ברכה" שוללים מלכתחילה הצער והעגמת-נפש
מהקט"ד דהיפך הברכה אפילו לזמן קצר (דלא כבעובדא דבנו של
רשב"י ש"ציערו אותו" עד שפירש לו אביו שזהו הכל ברכות)
- כיון שגם צער של יהודי לזמן קצר בלבד נוגע עד למחשבה
הקדומה דא"ק!

(24) ואף שיש לומר שההמשכה מלמעלה למטה דכפרשת
ראה היא ע"ד הנתינת-כח לצורך העבודה ד"אני לדודי" (ע"ד
התגלות י"ג מדה"ר), מ"מ, מסתבר יותר לומר שתוכנה של
פרשת ראה (שבה צריכים "לחיות" בחודש אלול) שייך גם
לעבודה דחודש אלול.

(*) ראה חזקוני מהרש"א (מו"ק נס), ש"גם הוא לא חשדן שהיו
מקללים אותו ובודאי יש להם כוונה אחרת בזה ("לשובה ולברכה").

ד. אבל, מסתבר יותר לומר שפרשת ראה 30
שייכת (לא רק לאופן העבודה דמלמעלה למטה, 31
אלא גם) לאופן העבודה דמלמטה למעלה, כי: 32
אף שהקריאה דפרשת ראה בשבת מברכים 33
חודש אלול או בשבת ר"ח אלול היא בסיומו של 34
חודש מנחם-אב, הרי, ענינו העיקרי דיום השבת זה 35
שייך לחודש אלול, הן בנוגע לשבת מברכים חודש 36
אלול, שענינו המשכת ברכה לחודש אלול, והן 37
(ועצמו"כ) בנוגע לשבת ר"ח אלול, שאף ששייך 38
למנין הימים דחודש מנחם-אב, ה"ה יום ראשון 39
דראש חודש ("ראש" שכולל כל ימי החודש) 40
אלול. 41
ועוד ועיקר: גם (סיומו של) חודש מנחם-אב 42
(שבו מברכים חודש אלול, ובו חל יום א' דר"ח 43
אלול) שייך כבר לחודש (אלול ו)תשרי (התחלת 44
חדשי החורף), כידוע מנהג ישראל שמחמשה עשר 45
באב ואילך מברכים איש את רעהו בברכת כתיבה 46
וחתימה (וגמר חתימה) טובה³³, וכמרומו במזלו 47
של חודש מנחם-אב, מזל ארי³⁴ ("ארי" זה הקב"ה, 48
דכתיב בי³⁵ ארי' שאג מי לא יירא³⁶), ר"ת אלול 49
ר"ה יוהכ"פ³⁷ הוש"ר³⁸, היינו, שבחודש מנחם-אב 50
נרמז גמר ושליומות החתימה טובה בה"פתקא 51
טבא" דהוש"ר³⁹. 52
ועצמ"ל, שפרשת ראה (שקורין בסיומו של 53
חודש מנחם-אב, בשבת מברכים חודש אלול או 54
ביום א' דר"ח אלול) שייכת גם (ובעיקר) לאופן 55
העבודה דמלמטה למעלה, ענינו העיקרי של חודש 56
אלול, "אני לדודי". 57
וכמרומו גם בתוכן הפרשה - שסיומה וחתימה 58
[בפרשת הימים טובים, פסח ושבעות, הימים 59

שלפניהם) באופן דמלמטה למעלה (ולאח"ז מוסיף 1
גם ההכנה לחדשי הקיץ שלאח"ז)²⁹. 2
ויש לומר, ששני ענינים אלה מרומזים בשני 3
הימים דר"ח אלול (שהוא מהחדשים שר"ח שלהם 4
הוא לעולם ב' ימים³⁰) - שיום ראשון דר"ח הוא 5
יום השלושים דחודש מנחם-אב, ששייך לסדר 6
העבודה דחדשי הקיץ³¹ (שהתחלתם בניסן), באופן 7
דמלמעלה למטה ("דודי לי"), ויום שני דר"ח הוא 8
יום הראשון דחודש אלול, שבו מתחילה ההכנה 9
לסדר העבודה דחדשי החורף (שהתחלתם בתשרי), 10
באופן דמלמטה למעלה ("אני לדודי"). 11
ומודגש יותר בקביעות שנה זו, שר"ח אלול חל 12
ביום השבת וביום הראשון - שביום השבת (יום א' 13
דר"ח, ל' מנ"א) העבודה היא באופן דמלמעלה 14
למטה (שהתעסקות היא בעניני קדושה בלבד, 15
תורה ותפלה, ועד שהקדושה חודרת גם בענינים 16
גשמיים, אכילה ושתי', שעל ידם מקיימים מצות 17
עונג שבת); וביום ראשון (יום ב' דר"ח, א' אלול) 18
מתחילה העבודה דששת ימי המעשה באופן 19
דמלמטה למעלה (שעיקר ההתעסקות היא בעובדין 20
דחול, לבררם ולזככם ולהעלותם לקדושה). 21
ועפ"ז אפשר לבאר הקשר והשייכות דפרשת 22
ראה לשבת (מברכים או בשבת) ר"ח אלול - דכיון 23
ששבת (מברכים חודש אלול הוא לעולם בחודש 24
מנחם-אב, ושבת) ר"ח אלול הוא לעולם יום 25
ראשון דר"ח³² שהוא יום השלושים דחודש מנחם 26
אב, מודגש בו יותר (החשבון של) אופן העבודה 27
דמלמעלה למטה, ולכן קורין בו "ראה אנכי נתן 28
לפניכם היום ברכה". 29

(33) ולהעיר ש"חמשה עשר באב" עולה מכוון כמנין
"כתיבה וחתימה טובה" (דרכי חיים ושלום סתרפ"ד).
(34) ספר יצירה פ"ה מ"ב. רש"י ר"ה יא, ב. יל"ש שבהערה
36.

(35) עמוס ג, ח.

(36) יל"ש ירמי' רמז רנט.

(37) "וגם ימים נוראים נקראים ע"ש ארי', כי ארי' אותיות
יראה" (לקו"ת ר"פ עקב).

(38) של"ה במסכת ר"ה שלו (ריג, א). שם חלק תושב"כ פ'
שופטים (שעה, ב). סידור של"ה במקומו. הובא ונתבאר באוה"ת
נ"ך ח"א ע' שעד. תסז. ח"ב ע' א'נו. אוה"ת ר"ה ע' א'תכב.
סה"מ תרפ"ט ע' 31.

(39) ראה זהר ח"א רכ, א. ח"ג לב, א. פע"ח שער הלולב
פ"ד. וראה שיחת ליל הושענא רבה תשמ"ו (התועדויות תשמ"ו
ח"א ע' 309).

(29) ולהעיר, שזהו גם תוכן החילוק שבין "חשבון" ל"הכנה"
- שהחשבון שבסיום וגמר הענין הוא באופן דמלמעלה למטה,
ואילו ההכנה (שלפני) בהתחלת הענין היא באופן דמלמטה
למעלה.

(30) שבהם מודגש יותר מ"ש (בהקריאה דר"ח) "ובראשי
חדשיכם", "ראשי" לשון רבים, "ראשי תרין בכל ירחא" (זח"ג
רמח, א. נת' באוה"ת פינחס ע' א'קסה ואילך. ועוד).

(31) להעיר, ש"מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של
חמה" (סוף תענית), די"ל ע"ד הרמז, שכיון שמחמשה עשר באב
ואילך מתחילה ההכנה לעבודה דחודש אלול באופן דמלמטה
למעלה, נחלש התוקף ד"שמש הוי", גילוי והמשכה מלמעלה
למטה.

(32) משא"כ יום ב' דר"ח אלול (א' אלול) אינו חל בשבת,
כיון שר"ה אינו חל ביום ראשון (כהכלל "לא אד"ו ראש" - טור
א"ח סתכ"ח).

גילוי מלמעלה שאינו בא ע"י עבודת האדם, נהמא 35
דכיסופא⁴⁶. 36

והשלמות האמיתית היא בחיבור שתי המעלות 37
("אני לדודי ודודי לי") גם יחד ("אלול") - מעלת 38
עבודת האדם ומעלת הבלי גבול, כמרומז בהתחלת 39
וסיום תיבת "אלול" (שכוללים כל התיבה) - "אני" 40
(עבודת האדם) "לי" (בלי גבול), היינו, שגם 41
עבודת האדם (מלמטה למעלה) היא באופן 42
שלמעלה ממדידה והגבלה (כמו הגילוי מלמעלה 43
למטה). 44

ויש לומר, שענין זה מרומז גם בחמשת 45
הראשיתיות שב"אלול" - ג' הקוין דתורה 46
("אנה⁴⁷ לידו ושמתי לך⁴⁸"), (עבודה) תפלה ("אני 47
לדודי ודודי לי"), גמ"ח ("איש⁴⁹ לרעהו ומתנות 48
לאביונים⁵⁰"), תשובה ("את⁵¹ לבבך ואת לבב⁵²") 49
וגאולה ("אשירה⁵³ לה' ויאמרו לאמר⁵⁴") - שעבודת 50
האדם בג' הקוין שעליהם "העולם (שנחלק לג' 51
עולמות ביי"ע) עומד⁵⁵" היא באופן שלמעלה ממדידה 52
והגבלה (דהאדם ודהעולם), עי"ז שחדורה בעבודת 53
התשובה שענינה "והרוח תשוב אל האלקים אשר 54
נתנה⁵⁶" (עולם האצילות, עולם הרביעי), ועד לענין 55
הגאולה, עולם החמישי⁵⁷ ("חמישית לפרעה⁵⁸", 56

יא, טז.

46 ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד.
47 משפטים כא, יג - שנאמר בערי מקלט, ורומז על התורה
- "דברי תורה קולטין" (מכות י"ד, א. וראה אוה"ת מסעי ע'
א'תיד ואילך. סה"מ תרנ"א ע' רד"ה).

48 לקוטי תורה ושער הפסוקים להאריז"ל משפטים עה"פ.
פע"ח שבהערה 4.

49 אסתר ט, כב. וראה פרי חדש או"ח סו"ס תקפא: ונוהג
אני לשלוח מנות לעניים ערב ר"ה. - ראה בארוכה לקו"ש חיי"ד
ע' 369 ואילך.

50 ספר ערוגת הכושם בשם ס' אמרכל.

51 נצבים ל, ו.

52 בעל הטורים עה"פ. ב"ח שבהערה 4.

53 בשלח טו, א בשניי סדר - ראה הערה הבאה.

54 כ"ה בשו"ע האריז"ל במקומו. ובפע"ח שבהערה 4
(בהגהת צמח): לה' ויאמרו לאמר אשירה, ר"ת אלול למפרע.

55 אבות פ"א מ"ב.

56 קהלת יב, ז. וראה לקו"ת פרשתנו כד, ד. ובכ"מ.

57 ויש לקשר זה עם לימוד פרקי אבות בשבת זה - פרק
חמישי, דרגא חמישית שלמעלה מסדר השתלשלות, וביחד עם
זה, התחלתו "בעשרה מאמרות נברא העולם", והמשך הפרק
בסדר דמלמטה למעלה: בריאת העולם, עשרה דורות מאדם ועד
נח, עשרה דורות מנח ועד אברהם וכו', עד לעשרה נסים שבבית
המקדש.

58 לשון הכתוב ויגש מזו, כד.

1 טובים דחדשי הקיץ⁴⁰ ששייכים לסדר העבודה
2 ד"דודי לי", ועד להסיום וחותם ממש (הקריאה
3 דמפטיר) ["חג הסוכות תעשה לך⁴¹" (כולל גם
4 שמיני-עצרת⁴²), הו"ט דחדשי החורף⁴⁰ ששייכים
5 לסדר העבודה ד"אני לדודי".

6 ה. ויש לומר הביאור בזה - בהקדם
7 משנת⁴³ שבחודש אלול ישנו (נוסף על ב' אופני
8 העבודה דמלמטה למעלה, "אני לדודי", ומלמעלה
9 למטה, "דודי לי") גם (ובעיקר) החיבור ד"אני
10 לדודי ודודי לי", שמצירוף שניהם יחד נעשה שמו
11 (שהשם מורה על תוכנו ומהותו) של חודש
12 "אלול", ר"ת "אני לדודי ודודי לי", שכולל שניהם
13 בתיבה אחת.

14 ונקודת הענין - שיש מעלה ב"אני לדודי" לגבי
15 "דודי לי", ויש מעלה ב"דודי לי" לגבי "אני
16 לדודי", והשלמות האמיתית היא בחיבור שתי
17 המעלות ("אני לדודי ודודי לי") גם יחד:

18 המעלה ד"אני לדודי" - עבודת האדם ("אני")
19 באופן של אתערותא דלתתא (מלמטה למעלה).
20 אבל לאידך, כיון שהאדם מצד עצמו הוא מוגבל,
21 ביכולתו להגיע לדרגת האלקות ("דודי") שיש לה
22 ערך ושייכות להגבלת האדם ("אני"), ובלשון
23 החסידות⁴⁴: אתערותא דלעילא שע"י (ובערך)
24 האתערותא דלתתא.

25 המעלה ד"דודי לי" - התגלות דרגת האלקות
26 ("דודי") שבאין-ערוך להגבלת האדם ["דודי" הב',
27 ("אני) לדודי ודודי (לי)", שלמעלה מ"דודי" הא'
28 שבערך להגבלת האדם], ובלשון החסידות:
29 אתערותא דלעילא ממקום שאין אתערותא דלתתא
30 מגעת שם, וע"י המשכחה להאדם (מלמעלה
31 למטה) מתגלה אמיתת הענין דבלי גבול (גם מצד
32 גדרי האדם), שלכן נקרא האדם (לא "אני", אלא)
33 "לי", שמורה על הנצחיות (בלי גבול), "כל מקום
34 שנאמר לי אינו זו לעולם⁴⁵". אבל לאידך, ה"ז

40 להעיר ממארו"ל אודות החילוק בין בנות נשואות
למקום קרוב לבנות נשואות למקום רחוק (שהש"ר פ"ז, ב (ב).
סה"מ עזר"ת ע' ל. לו. תרפ"ט ע' 56. 70).

41 טז, יג.

42 כדרשת חז"ל על הפסוק "והיית אך שמח", "לרבות לילי
יום טוב האחרון לשמחה" (הובא בפרש"י שם, טו).

43 שיחת ש"פ עקב הני"ל ס"ח (לעיל ע' 166 ואילך).

44 ראה לקו"ת ש"ש כד, סע"א ואילך. ובכ"מ.

45 ראה ויק"ר פ"ב, ב. מדרש שמואל פ"ט. ספרי בהעלותך

29 "ראה" - ששייך וצריך להיות לא (רק) בדרגא
30 של שמיצה, אלא (גם) בדרגא של ראי'69, "אנכי" -
31 "אנכי מי שאנכי", "נותן" - "כל הנותן בעין יפה
32 הוא נותן", "לפניכם" - לפנימיותכם, "היום" -
33 באופן של אור וגילוי, ובאופן נצחי, "ברכה וגו'" -
34 כל עניני ברכות, הן ברכות גלויות, והן ברכות
35 נעלות יותר שהן מבחי' סתים (כנ"ל ס"ב).

36 כלומר: הגישה לכללות עבודת האדם ("אני
37 לדודי"), היא, מתוך ידיעה והכרה שבפנימיותו
38 ("לפניכם") ניתן ("נותן") הגילוי ("היום") דבחי'
39 "אנכי מי שאנכי", ועי"ז נעשה כללות עבודתו
40 מלמטה למעלה ("אני") באופן נעלה ביותר, ועד
41 למעלה ממדידה והגבלה ("לי").

42 [ובפרטיות יותר - מודגש בפרשת ראה גם
43 חיבור ב' אופני העבודה דמלמטה למעלה ("אני
44 לדודי") ומלמעלה למטה ("דודי לי") גם יחד
45 "אלול"]70:

46 "נותן לפניכם": "נותן" - נתינה מלמעלה
47 למטה, ו"לפניכם" - לפנימיותכם, שהשלמות
48 האמיתית בהמשכה בפנימיות היא כשנעשית (גם)
49 מצד עבודת האדם מלמטה למעלה.

50 "ברכה וגו'": "ברכה" - ברכה גלוי' שנמשכת
51 מלמעלה למטה, וברכה נעלית יותר שבאה ע"י
52 הפיכת הקללה לברכה - מלמטה למעלה. ודוגמתם
53 בעבודה - עבודת הצדיקים (מלמעלה למטה)
54 ועבודת הבעלי תשובה (מלמטה למעלה) ועבודתם
55 גם יחד ("לאתבא צדיקייא בתיובתא"71).

56 והכח לחיבור ב' הענינים דמלמעלה למטה
57 ומלמטה למעלה ("נותן לפניכם . . ברכה וגו'")
58 הוא מדרגא שלמעלה משניהם - "ראה אנכי",
59 "אנכי מי שאנכי", "דלא אתרמיז בשום אות
60 וקוצא"72, בחי' שלמעלה מגדר מעלה ומטה - שעל
61 ידה נעשה חיבור שניהם יחד].

1 "דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין"59)
2 שבאין-ערוך לכל סדר השתלשלות דד' עולמות
3 אבי"ע60, ודוגמתו בנפש האדם - שעבודתו חזורה
4 ונעשית מצד בחי' היחידה61.

5 בסגנון אחר: עבודת האדם מלמטה למעלה ("אני
6 לדודי") היא (לא בדרגא תחתונה (מטה)
7 שלפני-ערך הגבלת ומצב האדם, אלא היא
8 מלכתחילה) בדרגא עליונה (מעלה) שלמעלה
9 ממדידה והגבלה, להיותה מצד מציאותו האמיתית
10 והפנימית דהאדם ("אתם קרויין אדם"62 ע"ש
11 אדמה לעליון63), נשמת האדם, שהיא "חלק אלקה
12 ממעל ממש"64, "יחידה לייחדך"65, שהיא בתכלית
13 היחוד עם הקב"ה, "ישראל וקוב"ה כולא חד"66.

14 ו. עפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דחודש
15 אלול לפרשת ראה:

16 כדי שהעבודה דחודש אלול תהי' בשלימות,
17 ע"י חיבור ב' המעלות ד"אני לדודי ודודי לי" גם
18 יחד, שעבודת האדם ("אני") היא באופן של בלי
19 גבול ("לי") - צריך האדם (המוגבל) להיות בדרגא
20 נעלית שלמעלה ממדידה והגבלה (עי"ז שמגלה את
21 מציאותו האמיתית שהוא חד עם קוב"ה).

22 וזהו התוכן דפרשת ראה - "ראה אנכי נותן
23 לפניכם היום ברכה" - שבתור הקדמה לעבודת
24 האדם (מלמטה למעלה) בכל פרטי הענינים דעשה
25 ולא תעשה (כהמשך הכתוב "אשר תשמעו אל
26 מצוות ה' גו'67, והשלילה ד"אם לא תשמעו
27 גו'68), מודגש גודל מעלתו של האדם העובד
28 (כאו"א מישראל) שאומרים לו:

(59) זח"א רי, א. וראה גם לקו"ת ס"פ פינחס. שם שה"ש
כד, ריש ע"ד.

(60) ראה מאמרי אדה"ז תק"ע (ע' צב). ובשינויים - אוה"ת
בהר ח"ב ע' תרכ (ושם: "ד' ידות הם ד' עולמות אבי"ע
והחמישית לפרעה הוא בחי' עתיק יומין". ובמאמרי אדה"ז שם
מביא עוד פירוש ש"והחמישית לפרעה היא בחי' ההשפעה
שמעצמו המאציל ב"ה לנאצלים").

(61) ראה גם התוועדויות תשמ"ט ח"ד ע' 204.

(62) יבמות סא, רע"א.

(63) ספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב סל"ג. של"ה
ג, א, כ, ב. שא, ב. ועוד.

(64) תניא רפ"ב.

(65) נוסח הושענו דיום ג'. וראה לקו"ת בלק ע, א"ב. וראה
גם לקו"ת פרשתנו כז, א.

(66) ראה זח"א עג, א.

(67) יא, כז.

(68) שם, כח.

(69) ובהדגשה יתירה - שענין הראי' נאמר בלשון ציווי,
ו"דבר אלקינו יקום לעולם" (ישעי' מ, ח).

(70) להעיר גם ממ"ש בהפטרות השייכת לפרשת ראה:
"ושמתי כדכד שמשותיך" (ישעי' נד, יב), "להוי כדן וכדין"
(ב"ב עה, א) - שהו"ע חיבור ב' אופני העבודה דמלמעלה למטה
ומלמטה למטה (ראה בארוכה לקו"ת פרשתנו כד, ד ואילך).

(71) ראה זחר ח"ג קנג, ב. לקו"ת ר"ה נח, ד. האזינו עה,
סע"ב. שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א, נ, סע"ב. שיחת אחש"פ
תרצ"ד לקו"ד ח"א קמו, א ואילך). ספר השיחות קיץ ה'ש"ת
ע' 137. ועוד.

(72) לקו"ת פינחס פ, סע"ב. וראה זחר ח"ג יא, א, רנז, ב.

ויש לומר, שבזה מודגש שהעבודה ד"אני
לדודי" (מלמטה למעלה) אינה באופן דמן הקל אל
הכבד, תחילה באופן של חול ואח"כ באופן של
שבת, אלא היא מלכתחילה באופן של שבת, ולא עוד
אלא שיום ראשון דר"ח ("ראשון" - גם במעלה
וחשיבות - בהענין דראש חודש) שחל בשבת פועל
ומשפיע גם על יום שני דר"ח שחל ביום ראשון
בשבוע (שמתברך מיום השבת⁷⁹), שגם בו תהי'
העבודה ד"אני לדודי" (עבודת האדם) מתוך מעמד
ומצב של שבת (ועי"ז גם במשך כל ימי חודש
אלול).

ח. וענין זה מודגש עוד יותר ביום השבת (א'
דר"ח) עצמו - בהקדימה דשבת לר"ח:

אף שביום זה ישנם ב' הענינים דשבת ור"ח,
מ"מ, ענינו של השבת קודם ומודגש יותר מענינו
של ר"ח, כמודגש בתפלות היום, שנוסח התפלה
הוא של שבת, אלא שמוסיפים ומזכירים גם ענינו
של ר"ח (לאחרי ענינו של שבת), ועד"ז בברכת
המזון (שחיובה מן התורה⁸⁰), שמזכירים תחילה
ענינו של שבת ("רצה") ואח"כ ענינו של ר"ח
("יעלה ויבוא"⁸¹), ומודגש יותר בקידוש היום,
שלא מזכירים כלל ענינו של ר"ח, ועד"ז (וחידוש
גדול יותר) בברכות ההפטרות, שאף שמפטירין (לא
בענינו של שבת, מה"שבע דנחמתא", אלא) בענינו
של ר"ח, "השמים כסאי" (הפטרות שבת ר"ח),
ופסוק ראשון ואחרון ד"מחר חודש" (הפטרות שבת
ער"ח), מ"מ, חותמים הברכה בענינו של שבת
בלבד (דלא כביו"ט שחל בשבת שחותמים גם
בענינו של יו"ט).

ויש לומר הרמז בזה בעבודת האדם⁸²:

הקדימה דשבת לר"ח היא מהתחלת הבריאה -
שהרי, ראש חודש ניתוסף לאחר בריאת העולם,

(79) ראה זהר ח"ב סג, ב. פח, א.

(80) רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א.

(81) ועד"ז ב"הרחמן" שבסיום ברכת המזון - "הרחמן הוא
ינחילנו ליום שכולו שבת כו", ואח"כ "הרחמן הוא יחדש עלינו
את החודש הזה לטובה ולברכה".

(82) כבכל עניני התורה, שנוסף על פשטות הענינים
[ובבדור: ד' הקדמת שבת לר"ח - כיון שתדיר ושאניו תדיר
קודם, ובקידוש היום ובברכות ההפטרות לא מזכירים ענינו של
ר"ח, כיון שבר"ח אין קידוש והפטרות], ישנו גם רמז והוראה
בעבודת האדם - כפי שמצינו בנוגע לתקיעת שופר בר"ה:
"אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו,

ועד"ז בסיום הפרשה - "חג הסוכות תעשה
לך", שסיומו וחזרתו בשמיני-עצרת⁷³ - שענינו של
שמע"צ "עצרת תהי' לכם", "יהיו לך לבדך ואין
לזרים אתך"⁷⁴, "ישראל ומלכא בלחודיה"⁷⁵, וענין
זה מרומז כבר בהקריאה בתורה בשבת (מברכים
אלול או בשבת) ר"ח אלול⁷⁶, ללמדנו, שעבודת
האדם ("אני לדודי") צריכה להיות באופן נעלה
ביותר ועד למעלה ממדידה והגבלה, מצד עצם
מציאותו שהוא חד עם קוב"ה.

ז. ויש להוסיף, שענין זה (שעבודת האדם היא
מלכתחילה בדרגא נעלית שלמעלה ממדידה
והגבלה) הוא בהדגשה יתירה בהקביעות דר"ח
אלול בשבת⁷⁷:

מעמדו ומצבו של כאו"א מישראל ביום השבת
הוא באופן נעלה יותר ועד לעילוי שבאין-ערוך
למעמדו ומצבו בימות החול. ונמצא, שבר"ח אלול
שחל בשבת מתחילה העבודה ד"אני לדודי"
(עבודת האדם) כשהאדם נמצא במעמד ומצב של
שבת ("א' שבת'דיקער איד"), ובהתאם לכך נמשכת
העבודה דחודש אלול גם בימי החול - במעמד
ומצב של שבת ("אויף א' שבת'דיקן אופן").

ובפרטיות יותר - בנוגע לב' הימים דר"ח אלול:
בכמה חדשים שר"ח שלהם ב' ימים יכול להיות
שבת ר"ח באופן שא' דר"ח חל ביום חול (יום
הששי) וב' דר"ח חל בשבת, משא"כ ר"ח אלול
כשחל בשבת, ה"ז לעולם באופן שא' דר"ח הוא
ביום השבת וב' דר"ח ביום חול (יום ראשון)⁷⁸.

(73) ראה לעיל הערה 42.

(74) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. סה"מ עת"ר ע' לה. מד.
המשך תער"ב ח"א ע' תלה. סה"מ תש"ד ע' 43. 47; תש"ט ע'
69. 73 (הא'); ה"ש"ת ע' 71. 82. ועוד.

(75) ראה זהר ח"א סד, א. רח, ב. ח"ג לב, א. אוה"ת שמע"צ
ח"ה ע' ב'קמט. ב'קנג. סה"מ תרפ"ז ע' לו. נא. ועוד.

(76) להעיר שחלק עיקרי מפרשת ראה - מ"עשר תעשר**
(חמישישי**) עד סוף הפרשה - קורין בשמיני-עצרת.

(77) להעיר, שבשבת ר"ח מודגש החיבור דלמעלה למטה
(שבת ש"מקדשא וקיימא" - ביצה יז, א) ומלמטה למעלה (ר"ח
שתלוי בקידוש ב"ד).

(78) ראה לעיל הערה 32.

(*) כמנהגנו שמתחילין מ"עשר תעשר" (ולא מ"כל הבכור") גם
כשחל בחול (מפני שאז זמן מעשרות).

(**) להעיר, שב' ענישורין ("עשר תעשר") הם חזומש ("חמישישי"),
ששייך לדרגא החמישית (ראה תו"א ויצא כב, ד), הר"ת החמישי
דאלול (גאולה), כנ"ל ס"ה.

25 לר"ח), ובמילא, גם הזכרת ענינו של ר"ח אינה
26 מגבילה את מעלת השבת (בלי גבול), אלא אדרבה,
27 שע"י נמשכת מעלת השבת (בלי גבול) בענינו של
28 ר"ח⁸⁹, ובנדוד, ר"ח אלול, "אני לדודי" -
29 שעבודת האדם תהי' באופן שלמעלה ממדידה
30 והגבלה (שבת)⁹⁰.

31 ובהדגשה יתירה מצד הקריאה דיום השבת זה
32 - "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה" - שכיון
33 שבחי' אנכי מי שאנכי ניתנת בפנימיותו באופן של
34 קביעות ונצחיות, ה"ה בודאי למעלה לגמרי
35 מהגבלת וגדרי העולם (למעלה מהזמן, ולמעלה
36 אפילו מ"סדר זמנים"), ובהיותו במעמד ומצב זה
37 עובד עבודתו (עבודת האדם) בהגבלת וגדרי
38 העולם.

39 *
40 ט. ויש להוסיף שהקשר והשייכות דפרשת
41 ראה וחודש אלול (עבודת האדם באופן שלמעלה
42 ממדידה והגבלה) הוא בהדגשה מיוחדת בשבת
43 ר"ח אלול דשנת ה'תנש"א, ה' תהא שנת נפלאות
44 אראנו.
45 ובהקדמה - שעבודת האדם באופן שלמעלה
46 ממדידה והגבלה לאמיתותה ובשלימותה שייכת רק
47 בהגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,

1 כדיוק לשון חז"ל⁸³ "משבחר הקב"ה בעולמו קבע
2 בו ראשי חדשים ושנים", "משבחר" (ולא
3 "משברא") דייקא ויש לומר, שענין זה קשור גם
4 עם הבחירה ביעקב ובניו (כהמשך המדרש⁸³
5 "וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה"),
6 שעל ידם נעשית קביעות החדשים והשנים,
7 "ישראל אינהו דקדשינהו לזמני"⁸⁴, משא"כ שבת
8 שנקבע מהתחלת (וקודם) הבריאה (וכידוע⁸⁵ שיש
9 שבת שלפני ששת ימי המעשה⁸⁶), "שבת מקדשא
10 וקיימא".

11 ובעומק יותר - ש"שבת קדמה לעולם"⁸⁷,
12 למעלה מהזמן⁸⁸, משא"כ ר"ח שייך דוקא לעולם,
13 "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים
14 ושנים".

15 ועפ"ז יש לבאר תוכן הדגשת ענינו של שבת
16 יותר מענינו של ר"ח אלול, ע"י הקדימה דשבת
17 לר"ח, ועאכו"כ ע"י שלא מזכירים ענינו של ר"ח
18 (בקידוש ובברכת ההפטרה) אלא ענין השבת בלבד
19 - שעבודת האדם ("אני לדודי") צריכה להיות
20 באופן שבהתחלת עבודתו נמצא במעמד ומצב
21 שלמעלה לגמרי מהעולם, שענינו של יום השבת (בלי
22 גבול) נרגש אצלו יותר מענינו של ר"ח (ששייך
23 להגבלת העולם), ועד שבכמה ענינים נרגש ענין
24 השבת בלבד (שבת בפ"ע, שלמעלה משייכותו

89 לכל לראש - בר"ח שבשבת עצמו, וע"ז גם בר"ח
שלמחרתו, ביום ראשון בשבוע.

90 להעיר, שגם בהגאולה האמיתית והשלימה עצמה
(שכוללת כל הגאולות שלפניו, החל מיצי"מ**) יש חיבור ב'
המעלות דמלמעלה למטה (בלי גבול) ומלמטה למעלה (עבודת
האדם): הגאולה ממזרים היא מלמעלה למטה, "נגלה עליהם מלך
מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם", באופן של דילוג,
שלא בערך למצבם ועבודתם בגלות מצרים (שנעשו מציאות
חדשה). והגאולות שלאח"ז (בכל יון מדי ופרס) הם מלמטה
למעלה, ע"י ובהמשך למצב ועבודת בני' בגלות. ובגאולה
האמיתית והשלימה יהיו ב' המעלות גם יחד: גילוי מלמעלה
באופן נעלה יותר מהגילוי דצי"מ, "כימי צאתך מארץ מצרים
אראנו נפלאות" (כנ"ל הערה 12), וביחד עם זה, "תלוי במעשינו
ועבודתנו כל זמן משך הגלות" (תניא רפ"ז).

(*) ולכן מזכירין יצי"מ גם לימות המשיח, שנאמר (פרשתנו טז, ג)
"למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך", "להביא
לימות המשיח" (ברכות ט"א — במשנה).

ולהעיר, שגם יצי"מ כוללת כל הגאולות שלאח"ז, אלא, שיצי"מ היא
הכלל שלפני הפרטים, והגאולה האמיתית והשלימה היא הכלל
שלאחרי הפרטים (כלל ופרט וכלל), שהוא באופן נעלה יותר.

כלומר, עורו ישנים משנתכם כו' וחזרו בתשובה כו' (רמב"ם
הל' תשובה פ"ג ה"ד). - ולהעיר מהשייכות למנהג דתק"ש
בחודש אלול (מיום ב' דר"ח אלול, וביום א' דר"ח תוקעין
להתלמד* ("היום יום" ל' מנחם-אב)) - "כדי להזהיר ישראל
שיעשו תשובה" (טור או"ח רסתקפ"א).

83 שמו"ר פט"ו, יא.

84 ברכות מט, א.

85 פרדס שער ד (שער עצמות וכלים) פ"ז. תורת העולה
(להרמ"א) ח"ג פנ"ט. פי' חכמוני (לר' שבת דונולו) לספר יצירה
פ"ד מ"ד.

86 דאף שהזמן הוא נברא, ולפני הבריאה (יום ראשון
דמע"ב) לא הי' זמן, מ"מ, הי' מעין ענין הזמן, "סדר זמנים"
(ב"ר פ"ג, ז. נתבאר בסהמ"צ מצות האמנת אלקות פ"א, נו, ב
ואילך). וראה לקו"ש ח"י ע' 176 ואילך. (וש"נ).

87 פרדס שם.

88 לקו"ת שה"ש כה, סע"א ואילך. ד"ה ויאמר גו' מחר
חדש באוה"ת ברכה (ע' איתתצא. איתתצט). ובכ"מ.

(*) ור"ל, שכשחזל בשבת נעשה תוכן הענין ד"תוקעין להתלמד" מצד
ענינו של השבת (שענינו תשובה עילאה), ע"ד יו"ט של ר"ה שחל
להיות בשבת (לקו"ת דרדשי ר"ה נו, א ואילך. ובכ"מ).

ובשנה זו עצמה - עומדים כבר בר"ח אלול, 31
 חודש החשבון של כל השנה, אשר, הסך-הכל 32
 דהחשבון הוא: "עד מתי"!!! 33
 היתכן שבסיומם של י"א חדשים דשנת 34
 "נפלאות אראנו", משיח צדקנו עדיין לא בא?!!! 35
 ובסגנון דפרשת השבוע - "ראה אנכי נותן 36
 לפניכם היום ברכה", כל עניני ברכות, ולכל לראש 37
 הברכה העיקרית דגאולה האמיתית והשלימה - 38
 שלא מספיק ששומענים (ומבינים) ש"הנה זה (המלך 39
 המשיח) בא" 96, אלא צריכים לדאוגו בעיני בשר, 40
 ולא רק "אראנו" בלשון עתיד, אלא "ראה", בלשון 41
 הווה, ובלשון ציווי! 42
 י. ובפרטיות יותר - מודגשת השייכות 43
 להגאולה בכל פרטי עניני היום: 44
 יום השבת - מעין ודוגמת (והכנה ל) "יום 45
 שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" 97, ובפרט 46
 השבת השלישי (כנגד גאולה השלישית וביהמ"ק 47
 השלישי) מ"שבע דנחמתא". 48
 יום א' דר"ח אלול - שר"ח בכלל קשור עם 49
 גאולה, "שהם עתידים להתחדש כמותה" 98, ובפרט 50
 ר"ח אלול שבא תיכף ובסמיכות לחודש מנחם-אב, 51
 שמו של משיח" 99 (שנולד בחודש זה 100), ש"מזלו 52
 ארי", ע"ש שבו "יבוא ארי" זה הקב"ה ויבנה 53
 אריאל" 36, ובפרט כשעומדים ביום השלושים 54
 דחודש מנחם-אב, גמר וסיום וסך-הכל דחודש 55
 מנחם-אב, אשר, גם הענינים הבלתי-רצויים שהיו 56
 בו 101 אינם אלא "על מנת שיבוא ארי" כו' ויבנה 57
 אריאל", ושייך גם לחודש אלול, שהאל"ף ד"ארי" 58
 הוא הר"ת ד"אלול". 59

פרשת ראה - שהגאולה היא באופן של ראי' 60
 (כנ"ל ס"ט), וכמרומו גם בסיום הפרשה בחג 61
 הסוכות שסיומו וחזרתו בשמיני-עצרת, כידוע 62

1 שנשמתו היא בחי' היחידה דכללות ישראל⁹¹, ועל
 2 ידו מתגלית בחי' היחידה הפרטית (ניצוץ משיח⁹²)
 3 דכאור"א מישראל, דרגא החמישית, שחודרת בכל
 4 פרטי עניני העבודה, כמודגש בחמשת הר"ת
 5 ד"אלול" (כנ"ל ס"ה).

6 וענין זה מודגש ביותר בשבת ר"ח אלול דשנה
 7 זו - כי:

8 נוסף על כללות הענין ד"אחכה לו בכל יום
 9 שיבוא" 93, ובפרט לאחר ש"כלו כל הקיצין" 94,
 10 וסיימו כל עניני העבודה (כמדובר כמ"פ), נמצאים
 11 בשנה מיוחדת שהר"ת שלה "הי' תהי' שנת
 12 נפלאות אראנו", "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
 13 נפלאות",

14 - וכבר ראו בפועל כו"כ "נפלאות" הן בנוגע
 15 לגאולת הפרט והן בנוגע לגאולת הכלל, כולל
 16 ובמיוחד בנוגע לאחינו בני שבמדינה ההיא,
 17 שרבים מהם יצאו מן המיצר אל המרחב, הן
 18 כפשוטו, והן (ובעיקר) בנוגע להאפשרות לחיות
 19 חיים יהודיים ע"פ התורה ומצוותי, ועד שבימים
 20 האחרונים ממש (ובאופן דפעולה נמשכת גם
 21 בימים אלה) התקיים הכינוס של שלוחי חב"ד
 22 (מכו"כ מדינות) במדינה ההיא - שבה נמצאת
 23 העיירה והערים ליובאוויטש, ליאדי, ליאזנא,
 24 רוסטוב ופטרבורג, שבהם חיו ופעלו נשיאי חב"ד
 25 במשך כו"כ דורות - נתכנסו השלוחים של נשיא
 26 חב"ד בדורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר בעיר הבירה של
 27 מדינה ההיא (מאסקווא), על מנת להוסיף ביתר
 28 שאת וביתר עוז בהפצת התורה והפצת המעיינות
 29 (דתורת חסידות חב"ד) חוצה, שע"ז אתי מר דא
 30 מלכא משיחא⁹⁵ -

91 ספר ארבע מאות שקל להאריז"ל (ע' רמא - בהוצאת ירושלים תשמ"ה). רמ"ז לזהר ח"ב מ, ב. ח"ג רס, ב. סה"מ תרל"ה ח"א ע' רסו. תרח"ץ ע' ר. ובכ"מ.

92 מאור עינים פינחס כה, יב - בשם הבעש"ט. סה"מ תרמ"ג ע' ע. וידוע הרמז לזה בנגלה דתורה - ש"דרך כוכב מעיקב" (בלק כד, יז) דרשו חז"ל על כאור"א מישראל (ירושלמי מעשר שני ספ"ד), וגם על משיח (ירושלמי תענית פ"ד ה"ה), לפי שבכאור"א יש ניצוץ מנשמת משיח.

93 נוסח "אני מאמין" (נדפס בכמה סידורים) - ע"פ לשון הכתוב חבקוק ב, ג. פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין הקדמה לפרק חלק היסוד הי"ב.

94 לשון חז"ל - סנהדרין צז, ב.
 95 אגרת הבעש"ט הידועה - נדפס בכתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בתחילתו. ובכ"מ.

96 שה"ש ב, ח. שהש"ר עה"פ.

97 תמיד בסופה.

98 סנהדרין מב, א. סדר קידוש לבנה.

99 ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכה רבה פ"א, נא. מדרש משלי פרק יט.

100 ירושלמי ואיכ"ר שבהערה הקודמת.

101 נוסף לכך שבשנה זו שתשעה באב חל בשבת נדחו מפני השבת (שענינו גאולה), וע"פ הצעת רבינו הקדוש ש"ביקש לעקור תשעה באב . . הואיל ונדחה ידחה" (מגילה ה, ב), נעקרו ונדחו לגמרי.

22 "שהם עתידים להתחדש כמותה", "ונפקדת" -
 23 מלשון זכרון, שהקב"ה פוקד וזוכר את כאו"א
 24 מבניי שגלו ("כי יפקד מושבך") מעל שולחן
 25 אביהם¹¹² בהגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד
 26 מלכא משיחא¹¹³, ובאופן (שמסיים בהמשך
 27 הכתובים¹¹⁴) ד"ע דוד הגדיל¹¹⁵, גדלות שאין
 28 למעלה ממנה¹¹⁶, ובאופן נצחי (גאולה שאין אחרי'
 29 גלות¹¹⁷), כסיום וחזרתם ההפטר: "עד עולם"¹¹⁸.
 30 וגם בהקריאה שקורין (תיכף) בתפלת (וקודם
 31 התפלת עמידה ד) מנחה - "שופטים ושוטרים תתן
 32 לך בכל שעריך"¹¹⁹ - שקיומה של מצוה זו יהי'
 33 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,
 34 כמ"ש¹²⁰ "ואשיבה שופטין כבראשונה"¹²¹ ויועצין
 35 כבתחלה"¹²², ובפרטיות כפס"ד הרמב"ם¹²³
 36 ש"קבלה היא שבטבריא¹²⁴ עתידין לחזור תחילה¹²⁵
 37 ומשם נעתקין למקדש".
 38 יא. ובנוגע לפועל:

39 יש לפרסם ולעורר בכל מקום ומקום ע"ד
 40 העבודה המיוחדת דחודש אלול המרומזת בחמשת
 41 הראשי-תיבות דתורה תפלה גמ"ח תשובה וגאולה
 42 (כנ"ל ס"ה), ובהדגשה מיוחדת בנוגע לר"ת
 43 החמישי, ענין הגאולה, כפי שחודרת בכל עניני

1 ש"שמיני" שייך לגאולה ("כינור . . של ימות
 2 המשיח שמונה"¹⁰²).
 3 ומודגש גם בהפטרה - דאף שכשחל שבת
 4 פרשת ראה בר"ח אלול אין מפטירין ב"שבע
 5 דנחמתא" ("עני' סוערה"), אלא בהפטר שבת
 6 ר"ח, הרי, גם ההפטר דשבת ר"ח שייכת לתוכן
 7 הענין ד"נחמתא", כי, נוסף לכך שהיא בספר ישעי'
 8 ש"כולי' נחמתא"¹⁰³, נתפרש בה ענין הנחמה:
 9 "כאיש אשר אמו נחמנו כן אנכי"¹⁰⁴ אנחמכם
 10 ובירושלים נתחמו"¹⁰⁵, ועוד כו"כ פסוקים מיעודי
 11 הגאולה, כמו: "שמחו את ירושלים וגילו בה
 12 גו"¹⁰⁶, "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים גו' בית
 13 ה'"¹⁰⁷, ועד לסיומה וחזרתה בפסוק "והי'
 14 מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו"¹⁰⁸ יבוא כל
 15 בשר להשתחוות לפני"¹⁰⁹ (אף שבנדו"ד אין הכרח
 16 בדבר כדי לסיים בדבר טוב, כיון שבלאה"כ
 17 מסיימים בפסוק ראשון ואחרון דהפטר מחר
 18 חודש).

19 וכן ב(הוספת פסוק ראשון ואחרון מ)הפטר
 20 "מחר חודש"¹¹⁰: "מחר" - רומז על הזמן דלעתיד
 21 לבוא, "למחר לקבל שכרם"¹¹¹, "חודש" - רומז

(102) ערכין יג, ב.

(103) ב"ב יד, ב.

(104) "אנכי" דייקא. - ועפ"ז י"ל שהנחמה שבהפטר שבת
 ר"ח היא בדראג נעלית יותר מהנחמה שבהפטר פרשת ראה
 ע"פ הסדר ד"שבע דנחמתא" ("עני' סוערה"), כי, "עני' סוערה
 לא נוחמה" בגלל ש"ותאמר ציון עזבני ה' גו", בשלחו את
 הנביאים לנחמה ("נחמו נחמו עמי") ולא בא בעצמו לנחמם (ויש
 צורך להמתין להפטר הרביעי (בשבוע שלאח"ז) שבה אומר
 הקב"ה "אנכי אנכי הוא מנחמכם"), משא"כ בהפטר שבת ר"ח
 יש כבר בשבת השלישית הענין ד"אנכי אנחמכם" (ובשבת
 שלאח"ז ניתוסף ב"פ אנכי, "אנכי אנכי הוא מנחמכם").

(105) ישעי' סו, יג.

(106) שם, י.

(107) שם, כ.

(108) להעיר, ששייכותה של ההפטר דהשמים כסאי לשבת
 ר"ח היא בגלל פסוק זה שזכר בו שבת ור"ח - בנוגע לענין
 הגאולה, שלעתיד לבוא יעלו להגל לא רק שלש פעמים בשנה
 (כמ"ש בסיום פרשתנו: "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך
 גו"), אלא "מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו", ויתירה
 מזה: "הרי שחל ר"ח להיות בשבת . . באים שני פעמים, אחד
 של שבת ואחד של ר"ח, והעבים טוענין אותם בהשכמה
 ומביאים אותם לירושלים והם מתפללים שם בבוקר, והם טוענים
 אותם לבתיהם, מי אלה כעב תעופינה, הרי של בוקר, וכיונים
 אל ארובותיהם הרי של מנחה" ("יל"ש ישעי' רמז תקג).

(109) שם, כג.

(110) שמואל"א כ, יח.

(111) עירובין כב, א. ע"ז ג, א, ד, ב. פרש"י ס"פ ואתחנן.

(112) ראה ברכות ג, א.

(113) ובנוסף ד"עלה ויבוא" - "יפקד ויזכר זכרוננו
 ופקדוננו כו' וזכרון משיח בן דוד עבדך כו'".

(114) ואף שאין אומרים אותם בשבת ר"ח כיון שאומרים רק
 פסוק ראשון ואחרון - הרי נכללים הם באמירת פסוק ראשון
 ואחרון שכוללים הפסוקים שבינתיים.

(115) שמואל"א שם, מא. וראה ד"ה ויאמר גו' מחר חודש
 באוה"ת ברכה (ע' א'תתצב ואילך) דקאי על לעתיד לבוא.

(116) להעיר, ש"הונתן", י"ה נתן, מורה על ההמשכה
 מלמעלה ל"דוד", ספירת המלכות, ועי"ז מתגלה אמיתת הענין
 דבלי גבול (גם מצד גדרי המטה) - "עד דוד הגדיל" (ע"ד האמור
 לעיל (ס"ה) בפירוש "אני לדודי ודודי לי", "אינו זו לעולם").

(117) תורה"ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב.

(118) שמואל"א שם, מב.

(119) ר"פ שופטים.

(120) ישעי' א, כו.

(121) בכ"ף הדמיון למעלותא, כנ"ל הערה 12.

(122) הל' סנהדרין פי"ד הי"ב.

(123) ש"טובה ראייתה" (מגילה ו, א).

(124) ונפק"מ לפועל (וי"ל שלכן הביאו הרמב"ם בספרו
 דהזכות הזכות) - ששיבת הסנהדרין יכולה להיות גם קודם בנין
 ביהמ"ק (וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 105).

(*) להעיר מהשייכות לשבת פרשת ראה.

ועל ידם לכל בני כל מקום שהם, להתברך כולנו
 כאחד בכל הברכות באופן ד"ראה אנכי נותן
 לפניכם היום ברכה, כולל ובמיוחד ברכת כתיבה
 וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה,
 ועאכו"כ הברכה הכי עיקרית - גאולה האמיתית
 והשלימה ע"י משיח צדקנו באופן שכאו"א מראה
 באצבעו ואומר "ראה",
 ובלשון הכתוב בסיום וחותם פרשת "וזאת
 הברכה אשר ברך משה" ¹²⁸ (שקורין בשמח"ת,
 בסיומו של חג הסוכות שאודותיו מדובר בסיום
 פרשתנו) - "לעני כל ישראל", ו"מתכיפין התחלה
 להשלמה" ¹²⁹ - "בראשית ברא אלקים את השמים
 ואת הארץ" ¹³⁰, את "השמים החדשים והארץ
 החדשה אשר אני עושה" ¹³¹ (כמ"ש בהפטר
 דשבת ר"ח),
 וכן תהי' לנו - שבהמשך להתחדשות הבריאה
 בראש השנה דשנת נפלאות אראנו (שבו נמשך
 ונתגלה "אור חדש ומחדש שלא הי' מאיר עדיין
 מעולם" ¹³²), זוכים ביום הש"ק ר"ח אלול (התחלת
 החשבון דכל השנה) להתחדשות הבריאה ¹³³
 בתכלית השלימות - "השמים החדשים והארץ
 החדשה אשר אני עושה", ביחד עם החידוש בתורה
 בתכלית השלימות - "תורה חדשה מאתי תצא" ¹³⁴.
 וכל הקהל עונה אמן - כמארז"ל ¹³⁵ "גדול
 העונה אמן יותר מן המברך", באופן ש"גבורים
 נצחין" ¹³⁶ - אמן כן יהי רצון.

1 העבודה, ע"ז שחזורים ונעשים ברוחה של
 2 הגאולה (כולל ובמיוחד ע"י לימוד התורה - בעניני
 3 הגאולה וביהמ"ק), מתוך צפי' וודאות גמורה
 4 שתיכף ומיד ממש רואים בעיני בשר ש"הנה זה
 5 (המלך המשיח) בא".
 6 ובפשטות:
 7 להכריז ולפרסם בכל מקום - בדברים היוצאים
 8 מן הלב - שהקב"ה אומר (ע"י עבדיו הנביאים)
 9 לכאו"א מישראל "ראה אנכי נותן לפניכם היום
 10 ברכה", ועד שהיום ממש רואים בעיני בשר ברכת
 11 הגאולה האמיתית והשלימה.
 12 ויש להוסיף ולהדגיש שההכרזה והפרסום
 13 דכהנ"ל צ"ל גם ע"י אלה שטוענים שעדיין לא
 14 נקלט ענין זה (בשלימות) בהבנה והשגה והכרה
 15 שלהם, דכיון שגם אצלם ישנו ענין האמונה
 16 בשלימות, יכולים (ובמילא צריכים) הם לפרסם
 17 הדברים לאחרים, החל מבני ביתו (שבודאי אינם
 18 צריכים "לסבול" מזה שעדיין לא הונח הדבר
 19 בשכלו), וכל אלה שנמצאים בסביבתו, כל אחד
 20 ואחת מישראל ¹²⁵, ובודאי שע"י ההשתדלות
 21 המתאימה יתקבלו הדברים ויפעלו פעולתם, כולל
 22 גם אצל המכריז והמפרסם, שיוקלט אצלו
 23 בפנימיות וכו'].
 24 יב. ויה"ר שמהדיבור בכהנ"ל נזכה תיכף ומיד
 25 - ביום הש"ק זה - לגאולה האמיתית והשלימה ע"י
 26 משיח צדקנו בפועל ממש.
 27 ובפרט כשמקשרים זה עם אמירת "לחיים"
 28 בהתועדות חסידית, "ברוב עם הדרת מלך" ¹²⁶,
 29 בבית-הכנסת ובית-המדרש ובית מעשים טובים
 30 דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:
 31 "לחיים", "לחיים ולברכה" ¹²⁷ - לכל המסובים כאן,

(128) ר"פ ברכה.
 (129) ב"רשות לחתן בראשית".
 (130) בראשית א, א.
 (131) ישעי' סו, כב.
 (132) תניא אגה"ק ס"ד.
 (133) ומתאים להלימוד בהתחלת פרק חמישי דאבות -
 "בעשרה מאמרות נברא העולם".
 (134) ישעי' נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג. נתבאר בארוכה בקונטרס
 בענין "תורה חדשה מאתי תצא" (התועדות תנש"א ח"ג ע'
 278 ואילך).
 (135) נזיר בסופה.
 (136) להעיר מהשייכות לחג הסוכות (שבסיום פרשתנו) -
 שע"י נטילת ד' מינים רואים ש"אין נצחייא" (ויק"ר פ"ל, ב).

(125) שכאו"א מישראל הוא מציאות חשובה (ובודאי שאינה
 בטילה, ח"ו, "קבוע לא בטל") גם כשישנם מלבדו עוד רבים
 מבני, ובפרט בנוגע להגאולה האמיתית והשלימה, שאפילו
 יהודי אחד לא ישאר בגלות ח"ו, כי אם, "כל יושבי עלי".
 (126) משלי יד, כח.
 (127) ראה ספר השיחות תרצ"ו - חורף ה'ש"ת ע' 230.
 "היום יום" כט אדר א.

לקוטי שיחות פרשת ראה כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

ב.

שני ההסברים לאי־חלות חובת הענקה לגבי
"מוכר עצמו"

- 26 ויש לומר לתרץ ולבאר:
- 27 את הלימוד שהענקה נוהגת רק במכרוהו בית־דין
28 ולא במוכר עצמו ניתן לפרש בשני אופנים:
- 29 א) החידוש שבהענקה הוא שיש להעניק לעבד
30 שמכרוהו בית־דין (הענק תעניק לו), ומאחר שהכלל
31 הוא "אין לו בו אלא חידושו"⁹, הרי ממילא אין הענקה
32 ל"מוכר עצמו".
- 33 על פי זה אין ללמוד ממכרוהו בית־דין לשכיר בזמן
34 הזה.
- 35 ב) החידוש איננו שהנמכר על ידי בית־דין מקבל
36 הענקה, אלא ש"לו ולא למוכר עצמו", כלומר –
37 העובדה שמוכר עצמו אינו מקבל הענקה¹⁰.
- 38 לפי אופן זה יוצא שאפילו לפי הדיעה שלגבי
39 מוכר עצמו אין הענקה – אפשר ללמוד בכל זאת
40 מדין הענקה, במכרוהו בית־דין, לגבי מקרים
41 אחרים¹¹ (שבהם יחול חיוב מסויים של הענקה) –
42 אם רק אינם בגדר "מוכר עצמו", שנתמנע בפירוש
43 מענין ההענקה.
- 44 לפיכך, מאחר שה"חינוך" אינו דן במי שמכר
45 עצמו לעבד – דבר שאינו שייך לזמן הזה, כי אם
46 בשכיר, שהשכיר עצמו כפועל – אפשר ללמוד
47 מ"מכרוהו בית־דין" שיש לתת לו הענקה, מצד
48 המוסר, "בצאתו מעמו".

א.

מצות הענקה בזמן הזה לפי ספר החינוך

- 1 בקשר למצות הענקה, שחייב האדון להעניק לעבד
2 המשתחרר¹, נאמר בספר החינוך² שלמרות שחייב
3 המצוה חל רק "בזמן שהיובל נוהג" (שכן בזמן שאין
4 היובל נוהג אין דין של עבד עברי) – אפשר בכל זאת
5 ללמוד מכך, שגם בזמן הזה: "ישמע חכם ויוסף לקח
6 שאם שכר מבני ישראל ועבדו זמן מרובה, או אפילו
7 מועט שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו ה' יתברך".
- 8 על כך אומר ה"מנחת חינוך", שהלקח ממצות
9 הענקה לשכיר בזמן הזה, שמצד "מוסרו הטוב" של
10 המעביד, עליו להעניק לו "בצאתו מעמו" – הוא רק
11 לפי הדיעה³ שחובת הענקה חלה הן לגבי עבד
12 שמכרוהו בית־דין והן לגבי עבד שמוכר עצמו.
- 13 אבל לפי הדיעה⁴ שמצות הענקה נאמרה רק לגבי
14 עבד שמכרוהו בית־דין (וכפי שהגמרא⁵ לומדת זאת מן
15 הפסוק⁶ "הענק תעניק לו" – "לו ולא למוכר עצמו"⁷)
16 הרי הטעם של מצות הענקה אינו "מצד המוסר" ("ומי
17 יודע מאיזה טעם") – שכן "מצד המוסר" אין מקום
18 לחלק בין שני סוגי העבדים – ולפיכך אין ללמוד מכאן
19 ביחס לשכיר בזמן הזה.
- 20 אלא שה"מנחת חינוך" נשאר בקושיא: הרי
21 הרמב"ם⁸ פוסק שהענקה נוהגת רק לגבי "מכרוהו
22 בית־דין" ואילו לפי ה"חינוך" יוצא שחייב הענקה הוא
23 גם לגבי "מוכר עצמו", לא שכיח שהרב המחבר
24 (=החינוך) יהיה נוטה מדעת הרמב"ם, אם לא
25 שפירשה להדיא.

(8) הל' עבדים פ"ג הי"ב.

(9) ראה אנציקלופדיא תלמודית ע' חדוש, וש"י.

(10) ואולי זה תלוי באם הלימוד הוא מ"לו ולא למוכר עצמו", שאז החידוש הוא בזה שמוכר עצמו נתמנע מהענקה ("ולא למוכר עצמו"): או מפני שלא יליף הגז"ש שכיר שכיר (כנ"ל הערה 7), שאז החידוש הוא בזה שמעניקים למכרוהו ב"ד (ורא"פ ללמוד מוכר עצמו ממכרוהו ב"ד במה מצינו. וראה רש"י קידושין יד, סע"ב ד"ה לא). וראה לקמן הערה 20.

(11) ובפרט לפמ"ש המהרש"ל (יש"ש קידושין שם סכ"ב) דזה שמוכר עצמו אין מעניקים לו הוא מפני שעבר על כי לי בניי עבדים ולא עבדים לעבדים.

(1) פרשתנו טו, יג"ד.

(2) מצוה תפב בסופה.

(3) דעת ר"א – קידושין יד, ב. תוד"ה ואידך (הב') שם טו, א.

(4) ת"ק קידושין שם. וכ"ה דעת רוב הפוסקים – נסמנו באנציקלופדיא תלמודית ע' הענקה (ע' תרעח). וא"כ דברי החינוך – לפי פי' הנזכר (אבל ראה לקמן בפנים סוס"ג) – אינם להלכה.

(5) שם טו, א.

(6) פרשתנו שם, יד.

(7) או מפני שלא יליף הגז"ש שכיר שכיר – שם יד, ב. ובש"ך חו"מ (ספ"ו סק"ג. מריטב"א שם טו, א) שכי"ה גם למסקנת הגמרא, ושכן ס"ל להרמב"ם. עיי"ש. וראה לקמן הערה 10, 20.

ג.

הענקה - שכר פעולה או צדקה

- 1 ויש לומר ששני האופנים בלימוד הנ"ל תלויים
 2 בשני האופנים שבהם ניתן להסביר את מהותה של
 3 ה"הענקה"¹²:
 4 (א) הענקה היא בגדר שכר פעולה, כפי שמשמע מן
 5 הגמרא¹³: "שכיר קרייה רחמנא, (=שכיר קראתו
 6 התורה) מה שכיר פעולתו ליושריו אף האי פעולתו
 7 ליושריו". לפי הגדרה זו מסתבר שהחידוש וגזירת
 8 הכתוב הוא בכך שעבד שמכרוהו בית־דין מקבל
 9 הענקה, שכן מתן הענקה בתורת שכר פעולה (נוסף על
 10 כל השכר ששולם תמורת כל עבודתו) מהווה חידוש.
 11 (ב) הענקה היא בגדר צדקה¹⁴, שהאדון נותן
 12 כהערכה לעבודת העבד. לפי הגדרה זו מחייב ההגיון,
 13 שהחידוש וגזירת הכתוב הוא בכך שמוכר עצמו אינו
 14 מקבל הענקה, שהרי הענקה למי שמכרוהו בית־דין
 15 היא "מילתא בטעמא", כאמור.
 16 מהי דעתו של הרמב"ם בנידון? – דבר זה ניתן
 17 ללמוד מכך שבספר המצוות¹⁵ לא קובע הרמב"ם את
 18 מצות הענקה בין המצוות הקשורות לעבד ואמה¹⁶, כי
 19 אם מיד לאחר מצות הצדקה¹⁷. מן הסמיכות למצות
 20 צדקה¹⁸ משמע כי לפי דעת הרמב"ם ההענקה היא
 21 בגדר צדקה¹⁹.
 22 לפי זה אין הכרח לומר שה"חינוך" נוטה מדעת
 23 הרמב"ם. אפילו לפי שיטת הרמב"ם שהתורה ממעטת
 24 מוכר עצמו מהענקה – יש מקום ללמוד ממכרוהו
 25 בית־דין²⁰ שמצד המוסר (=צדקה) יש לתת גם לשכיר
 26 בזמן הזה הענקה "בצאתו מעמו".

ד.

הוראה: יש לתת הענקה לשכיר שפסק לעבוד

- 27 כיון שההוראה הנ"ל של "החינוך" יכולה להתאים
 28 לפי כל השיטות, כולל השיטה הסוברת שבמוכר עצמו
 29 אין הענקה, כדאי וראוי לעורר ולפרסם, שיש לשים לב
 30 להוראה הבאה:
 31 השוכר אדם לעבוד אצלו והסתיימה תקופת
 32 עבודתו, ועל־אחת־כמה־וכמה כשהוא מפטר אותו
 33 לפני סיום התקופה
 34 (כשהלה עוזב מרצונו לפני הזמן, אין מצוה של
 35 הענקה, כפי ההלכה – לגבי עבד – "בורח ויוצא
 36 בגרעון כסף – אין מעניקים לו"²¹ – אבל באם
 37 המשכיר מפטר אותו –)
 38 משום שיש לו עתה מספר מספיק של פועלים
 39 בלעדיו, ואפילו משום שאינו שבע רצון מעבודתו –
 40 יש לתת לו "הענקה".
 41 ומאחר שההענקה היא בגדר צדקה, מובן שאי
 42 אפשר לצאת ידי חובה זו במענק שהוא חייב לו
 43 ממילא. ברור שאת השכר שמגיע לו עבור עבודתו –
 44 יש לשלם לו במלואו. אף ה"תוספות" שהמעביד
 45 הבטיח מראש לתת לעובד אינן נחשבות בכלל
 46 ההענקה, משום שהתוספות הללו אינן ענין של צדקה.
 47 בענין זה אין גם הבדל בין אם עבד אצלו תקופה
 48 ממושכת ובין אם לא, כלשון החינוך: "זמן מרובה או
 49 אפילו מועט": כן אין הבדל אם היה שבע רצון ממנו
 50 או לא, בין "נתברך הבית בגללו" ובין "לא נתברך
 51 הבית בגללו" יש לתת לו הענקה²² ביחס למשך הזמן
 52 שעבד²³.

צדקה. וראה של"ה חלק תושב"כ פרשתנו שעד, ב.

(19) ובפרט שבש"ך שם מתרץ עפ"י דעת הרמב"ם.

(20) ו"ל שהמנ"ח ס"ל כתי' הב' בש"ך שם, שהרמב"ם ס"ל דמוכר עצמו אין לו הענקה מפני שלא ילפינו גז"ש שכיר שכיר (או – כמ"ש במשנה למלך שם הי"ב), וא"כ החידוש הוא בזה שמעניקים למכרוהו ב"ד (כנ"ל הערה 10) ואא"פ ללמוד מזה בנוגע לשכיר בזמן הזה.

(21) קידושין טז, סע"ב. רמב"ם הל' עבדים שם הי"ד-טו.

(22) דעת ת"ק קידושין יז, ריש ע"ב. רמב"ם שם הי"ד.

(23) להעיר משיטה לא נודע למי (קידושין יז, א), דלדעת ר"מ שיוצא בגרעון כסף יש לו הענקה – נותן לו לפי חשבון השנים שעבד.

(12) ראה משנה למלך הל' עבדים שם הי"ב (ד"ה עוד נראה). שם הי"ד (סד"ה והרי) והט"ו.

(13) קדושין טו, א. וראה ספרי פרשתנו שם, יד. מלבי"ם שם.

(14) ש"ך חר"מ שם (בתי' הג'). וראה אנציקלופדיא תלמודית ע' הענקה (ס"ע תרדע), ושו"נ. וראה "שרשי המצוה" בחינוך שם.

(15) מ"ע קצו. מל"ת רלב.

(16) מ"ע רלב ואילך. מל"ת רנו ואילך.

(17) מ"ע קצה. מל"ת רלב. – וקודם המצוה (קצו. ל"ת רלד) "להלוות לעני", שהיא "יותר מחוייבת מכל מצות צדקה" (שם מ"ע קצו).

(18) וי"ל שהסדר ברמב"ם הוא כהסדר בקרא, דסמ"ך מצות הענקה למצות צדקה (פרשתנו שם, דח), ומוזה גופא נלמד דהענקה היא גדר של

30 חייב לתת לתלמיד.
 31 באה מצות ההענקה ומוסיפה, שזאת מצד חובת
 32 הרב לתלמיד. אבל ב"צדקה", "הענקה", צריך הרב
 33 להתמסר ולעמול עם התלמיד קשה כל-כך, עד אשר
 34 הוא "יקבל" את עומק השכל של הרב³¹ – כל ענין
 35 הקיים אצל הרב צריך להיקלט בסופו-של-דבר על-ידי
 36 התלמיד.

1.

בזכות ה"הענקה" ל"תלמידים" נזכה ל"הענקה" על-ידי הקב"ה

37 כך הוא הדבר גם לגבי ההתעסקות בקירוב כאלה
 38 שהם עדיין "קטנים" ותלמידים ביהדות, לתורה
 39 ולמצוות:
 40 ניתן לחשוב, שכיוון שאדם זה הוא רק "מתחיל",
 41 די ללמדו מה שמתאים לו עתה –
 42 אומרת התורה, שכיוון שזה תלמידך – גם אם למד
 43 ממך רק "אות אחת" אתה נקרא "רב" אלוהים
 44 ומידעו³² – עליך לתת לו "הענקה". צריך לעבוד
 45 עמו באופן שבסופו-של-דבר הוא יגיע לדרגתך שלך
 46 ביהדות.
 47 ובאמצעות עבודת היהודי (עבדי ה') ב"שש שנים
 48 יעבוד"³³ – בששת אלפי השנים שהעולם קיים – נזכה
 49 בקרוב ממש ל"ובשביעית יצא לחפשי חנם"³³,
 50 שאז יתן הקדוש-ברוך-הוא שכר לא רק לפי ערך
 51 העבודה בזמן הזה, אלא גם "הענקה" – גילויים נעלים
 52 ביותר שיינתנו כצדקה, כי אין הם בהתאם לעבודת
 53 היהודי³⁴,
 54 באלף השביעי, יום שכולו שבת ומנוחה לחיי
 55 העולמים.

(משיחת ש"פ ראה תשל"ז)

1 על אחת כמה וכמה כאשר "נתברך הבית בגללו"
 2 שאז²⁴ ההלכה²² היא: "לפי הברכה תן לו", ויש
 3 להוסיף על ההענקה²⁵ "מאשר²⁶ ברכו ה' יתברך".
 ה.

הרב חייב להעניק לתלמיד "מוחין דגדלות"

4 ענין ההענקה קיים כבכל ענין בתורה, גם בעבודה
 5 הרוחנית:
 6 אבי מורי, מסביר בהערותיו²⁷ על מסכת קידושין,
 7 שאצל עבד עברי יש רק "מוחין דקטנות", וכאשר הוא
 8 יוצא לחפשי צריך "להעניק" לו "מוחין דגדלות" וולכן
 9 מפרטת התורה בהענקה את שלושת הסוגים "מצאנך
 10 ומגנך ומיקבך", שהם "לנגד המוחין"²⁸.
 11 "אדון" ו"עבד" מסמלים ברוחניות רב ותלמיד, כפי
 12 שאמר רבי יוחנן²⁹, שמי שילמדו לתרץ ענין מסויים
 13 בתורה, שהיה קשה לו – "מובילנא מאניה אבתריה
 14 לבי מסותא" (= אוביל כליו אחריו לבית המרחץ),
 15 כעבודת עבד לאדונו.
 16 אבל צריך לדעת, שעליו לתת לתלמידיו "הענקה".
 17 כלומר: אל לו להסתפק במתן "מוחין דקטנות"
 18 לתלמיד, אלא עליו ללמדו באופן שכאשר התלמיד
 19 "יגדל" ו"ישתחרר" ממנו הוא יזכה ב"מוחין דגדלות"
 20 של הרב.
 21 במילים פשוטות:
 22 רב חייב להסביר לתלמידו גם את "עומק ההלכה
 23 בטעמה היטב", אף כאשר עליו לחזור לשם כך על
 24 ההלכה "כמה פעמים" עד שהיא תובן³⁰ – זה עומק
 25 שהוא בגדר השגה על-ידי שכלו של התלמיד (אצל
 26 הרב זהו "מוחין דקטנות"), אך בינתיים אין הוא מבין
 27 זאת.
 28 אבל את הענינים שמעגל לשכלו של התלמיד, אשר
 29 אצל הרב עצמו הם בבחינת "מוחין דגדלות", אין הוא

(30) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ח, וש"נ.

(31) ראה ע"ז ה, ריש ע"ב. נת' באורכה בד"ה וידעת היום תרנ"ז.

(32) אבות פ"ד מ"ג.

(33) משפטים כא, ב. תו"א עו, א. סהמ"צ להצ"צ מצות דין עבד עברי בסופה.

(34) ואולי י"ל דיש בזה גם הענין ד"שכר פעולה" (ראה לעיל בפנים סעיף ג') – כי גם גילויים הכי נעלים יומשכו אז בפנימיות. וראה תורת לוי"צ שם (ע' קכב): ענק עבד עברי לעצמו.. שמתעצמין בו כו'.

(24) נוסף לזה שאז לכו"ע – גם לראב"ע (קידושין יז, ריש ע"ב) – מעניקים לו.

(25) רש"י שם ד"ה הכל לפי הברכה.

(26) לשון החינוך שם.

(27) תורת לוי"צ ע' קיז ואילך.

(28) שם ס"ע קיט ואילך.

(29) עירובין כז, ב. וש"נ. וראה רמב"ם הל' ת"ת פ"ה ה"ח. טוש"ע

יד"ד סרמ"ב ס"ט.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית לו, לט: וַיָּמָת בַּעַל חֲנָן בְּיַעֲקֹב וַיִּמְלֹךְ
תַּחְתָּיו הָדָר וְשֵׁם עִירוֹ פָּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל
בְּתִימָטָר בֵּת מִי זָהָב:

קנו

רמזים דשבעים פרי החג – כנגד העי אומות – שרשם מוי
מלכי דתוהו, ושמיני עצרת כנגד יוסף (בחי יסוד) מרומז
ב"הדר ומהיטבאל"

יוסף¹ הוא בחי' שמיני עצרת, יומא בתראה דחג,
שהוא בחי'² יוסף יסוד (וכמ"ש³ ביוסף עוד בני יוסף
חי, והוא יסוד הנק' חי אבר חי), שאז הוא היחוד דיסוד⁴
במלכות.

כמ"ש⁵ ולא עמד איש בהתודע יוסף אל אחיו בזמנא
דקב"ה הוה מתחבר בהו בישראל כו' בגין כך ביום

השמיני עצרת תהי' לכם כמ"ש בזוהר⁶ ח"א דף ר"ח
ע"ב ע"ש.

כי יוסף שהי' יפה תואר ויפה מראה⁷ הוא על דרך
מלך השמיני⁸ הדר, והיינו שמיני עצרת, שמיני דוקא
על דרך מלך הח' הדר.

משא"כ בז' ימי סוכות מקריבין ע' פרים לנגד ע'
אומות⁹, ששרשם מז' מלכים הקודמים דתהו.

ולהדר בשמיני עצרת יש אשה מהיטבאל, הוא היחוד
שבשמיני עצרת.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר שמות דברים עמוד תכו

יוסף הי' יפה תאר ויפה מראה, הוא המלך הדר, ושם
עירו פע"ו גי' יוסף.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד י

(6 וז"ל: בהתודע יוסף אל אחיו, בזמנא דקדשא בריך הוא הוה
מתחבר בהו בישראל (בזמן שהקב"ה בא להתייחד עם ישראל), בגין
דאינון נטלי בלחודייהו (לפי שהם לבדם נוסעים עם השכינה), ולא
חיבורא דעמין בהדייהו (ואין חיבור של שאר עמים עם ישראל), בגין
כך (בשביל זה, אומר הכתוב) ביום השמיני עצרת תהי' לכם, דהא
בזמנא דא איהו קדשא בריך הוא בלחודי בחבורא חדא עם ישראל
(כי בזמן של עצרת הקב"ה הוא לבדו בחבור אחד עם ישראל וכו').
(ראה תורת מנחם — ספר המאמרים מלוקט ח"א עמוד פא).
(7 בראשית לט, ו.

(8 ראה אור התורה פרשת מקץ עמוד 2204 וז"ל: הנה יוסף הי' מבחי'
הד"ר שהוא מלך הח' שהוא שרש ומקור עולם התיקון דהיינו שהוא
המברר הז' מלכים דתהו ומתקנם שיוכללו בבחי' התיקון ולזה הי'
יוסף מלך במצרים על הגוים כי כמ"כ הדר הי' לפני מלך לבנ"י
והוא למעלה מהתהו והתיקון כו' ולכן הי' יוסף יפ"ת ויפ"ת וכן הדר
הוא לשון הידור ויפוי, בהיות כי עיקר היופי הוא מהתכללות כמה
גוונים יחד שאז נמצא עיקר היופי והתפארת אבל בגוון א' אין כאן
יופי כ"כ, וזה מרמז על בחי' התיקון ששם נעשה התכללות ומזיגת
הספירות שהתפארת כולל ומזווג חו"ג יחד, ולפי שיוסף ובחי' הדר
הוא מקור העושה התיקון וההתכללות שיוכללו מג' גוונים משא"כ
בתהו היו בבחי' פירוד זת"ו כו' לכך נז' בהם לי' יופי והידור, ע"ש.
וכן ביוסף כתוב (דברים לג, יז) בכור שורו הדר לו".

(9 ראה גם בלקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר שמות דברים עמוד
קלה, דשמיני עצרת הוא יום הכ"ב מראש השנה, ועד"ז ביוסף גופא
חלומותיו נתקיימו בסוף כ"ב שנה (מגילה יז, א).

(10 ראה רש"י במדבר כט, יח פ"י החג שבעים הם, כנגד שבעים
אומות שמתמעטים והולכים, סימן כלי' להם" (ועיין מדרש אגדה).

(1 ראה הערות 4.6. לקוטי שיחות חלק ג' עמוד 831 ואילך.
(2 יסוד יוסף: ראה זוהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לי' לברית
זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס
עמוד רנג, וז"ל: "יוסף — יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי'
בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד
"שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".
וראה בתורת מנחם התועודיות ה'תשנ"ח ד"ד שיחות ש"פ בלק עמוד
15 ובהערה 21 וז"ל: שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא
להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בב"ע — ראה ביאורי זוהר
[לאדמו"ר האמצעי] ויחי כט, ד ואילך. אור התורה ויחי תתקצ"א א
ואילך. תתשכ"א א ואילך. ועוד ע"ש".

(3 בראשית מה, כו.

(4 ראה אור התורה פרשת וישב עמוד 536 וז"ל: והנה ג' רגלים הם
נגד ג' אבות פסח נגד אברהם לוי ועשי עוגות, שבועות בחי' יצחק
כי קול השופר דמ"ת הי' מאילו של יצחק, ויעקב נסע סוכתה. וצ"ל
ענין שמע"צ שהוא רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב והרי בתורה
נזכר רק שלשה רגלים משמע שכללות ז' ימי הסוכות עם שמע"צ
הם רגל א'.

אך שמע"צ זהו בחי' יוסף כמ"ש בזוהר פרשת ויגש דף ר"ח ע"ב וכ"מ
במד"ר פרשת פנחס שהביאו ע"פ ביום השמע"צ תהי' לכם פסוק
(ישעי' כו, טו) יספת לגוי ה' הרי יום שמע"צ זהו פי' יספת דהיינו
תוספת על ז' ימי ההקף והוא יום שמיני, וזהו בחי' יוסף שהוא לי'
תוס' כמ"ש במד"ר פרשת שמות פ' א'.

והנה אלה תולדות יעקב יוסף כי יעקב ויוסף הכל א' הו"ע אות ו"ו
שיש בו שני ווי"ן עצם הוא"ו זהו יעקב ומילוי ו' זהו יוסף וכמ"ש
בזוהר פ' וישב דף קפ"ב ע"א וה"ע גוף וברית כולא חד ע' פרדס
בשער סדר האצ"י פ"ב ע"כ אף כי שמיני רגל בפ"ע הוא בחי' יוסף
עכ"ז הכל רגל אחד ומה שהוא רגל בפ"ע זהו רק לענין פז"ר קש"ב.
ויוכן ע"ד מ"ש בזוהר ויגש דף ר"ו ע"ב כדן תרין עלמין מתקשרין
כחדא דא לאפתחא אוצרין ודא ללקטא ולמיכנש בגויה. וזהו פזר
שיוסף יסוד הוא המפזר השפע לבחי' מלכות . . ומל' היא המלקט
ומקבל וזהו קשב, ע"ש.

(5 בראשית לט, ו.

[זהר] בפרשת תצוה דף קפו ע"ב.

תורת לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רסו

כי קלא לאו עמיה כדכורא (הקול אין לו כמו לזכר (כמ"ש במסכת יבמות דף פ ע"ב, אחד מסימני הסריס הוא שקולו לקוי ואין ניכר בין איש לאשה), והדורא דקלא אתכסאת מניה (והידור הקול נתכסה ממנו), וכן דיקנא והדורא דדיקנא לאו עמיה (זקן וההידור שמהדרים לאיש בעל זקן אין עמו כי אין לו הדרת פנים זקן, הרי) ואף על גב דאתכסייא ההוא דרגא (אף על פי שהיטוד הוא מכוסה, אבל) כל הדורא דגופא ביה תליא (כל הידור הגוף בו תלוי) (רמ"ק ומפרשים).

(12) ראה גם לעיל סימן קנ. לקמן סימן קנט. קסא.

(13) ראה שבת קנב, א. (יבמות פ, ב). לקוטי תורה פרשת אחרי כח, ד. אור התורה בראשית עמוד תתעט, ו באילך. פרשת וישלח עמוד רמא.

הד"ר קאי על יסוד יוסף שהי' יפה תאר ויפה מראה, הדורא¹¹ דגופא¹², כי¹³ סריס אין לו הדרת פנים, ועיין

(11) ראה זוהר פרשת תצוה דף קפו ע"ב (המצויין כאן) וז"ל: אמאי אקרי הדר (למה נקרא היטוד הדר), והא אתר טמירא איהו דלית ליה גלויא וצריכא לאתכסייא תדיר (והרי הוא מקום טמיר ומכוסה שאין לו גלוי וצריך להיות מכוסה תמיד), ולית הדר אלא מאן דאתגלייא ואתחזי (ואין הדר אלא מי שמתגלה ונראה, ואם כן איך יצדק ביטוד השם הדר, ומתוך) אלא אף על גב דאיהו דרגא טמירא (אלא אף על פי שהוא מדרגה מכוסה, עכ"ז) הדורא איהו דכל גופא (הוא הידורו של כל הגוף), ולא אשתכח הדורא לגופא אלא ביה (ולא נמצא הידור לגוף אלא בו), מאי טעמא (מהו הטעם, ואמר כי) מאן דלית עמיה האי דרגא לית ביה הדורא למיעיל בבני נשא (מי שאין עמו מדרגת היטוד, כלומר שהוא סריס, אין בו הידור ויופי לבוא בין בני אדם,

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' א

בנין ירדת ה' על הר סיני במתן תורה (תהלים כט ט), 'קול ה' יחולל
אילות ויחשף ערות', ופירושו, קולו של הקב"ה שנשמע במתן
תורה, הפחיד את העמים החזקים כאילות, והעמים המשולים
לעצי היער הופשטו מכבודם. 'ובהיכלו כולו אומר כבוד' –
ובהיכלו של כל מלך ומלך, כולו אומר כבוד להקב"ה, לפי
שנתקצצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו, מה קול ההמון אשר
שמענו, שמה מבוול בא לעולם, (אמר להם) האם ה' למבול ישוב' (שם
כט יא, כלומר האם הקב"ה עומד להביא שוב מבול. [אמר להם]
בלעם, 'וישוב ה' מלך לעולם, כלומר, כבר נשבע הקדוש ברוך הוא
שאינו מביא מבול לעולם. אמרו לו לבלעם, שמה מבוול של מים אינו
מביא, אבל מבוול של אש מביא על העולם, שנאמר (ישעיה סו טז) 'כי
(הנה) באש ה' נשפט – עושה משפט לאומות העולם. אמר להן
בלעם, כבר נשבע שאינו משחית כל בשר. שאלו האומות את
בלעם, ומה קול ההמון הזה ששמענו. אמר להם בלעם, חמדה טובה
שהיא התורה יש לו בנית גנוי שהיתה גנויה אצלו תשע מאות
ושבעים וארבעה וזרות קודם שנברא העולם וביקש ליתנה לבניו,
שנאמר (תהלים כט א) 'ה' עוז לעמו יתן, ו'עוז' היא התורה שהיא
מעוזם של ישראל. [מיד] פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו
בשמים'. ומאחר ומצאנו שאומות העולם הכירו בישראל שהם עמו
של הקב"ה ושנתן להם את התורה, מסתבר שגם יתרו שהתגייר
עשה זאת כששמע על מתן תורה לישראל.
רבי אליעזר אומר, קריעת ים סוף שמע יתרו ובא, שנאמר (דחושע ה
א) 'ויהי כשמעו כל מלכי האמורי וגו' את אשר הוביש ה' את מי
הירדן מפני בני ישראל וגו' וימס לבבם ולא היה בם עוד רוח מפני
בני ישראל'. ואף רחב הזונה סיפרה על פחדם של האומות
כששמעו על קריעת ים סוף, ואמרה ללוחי יהושע (שם ב ד) 'כי
שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף, ובפסוק
שלאחריו נאמר 'ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש
מפניכם, ומסתבר שיתרו התגייר כששמע זאת.
שואלת הגמרא: מאי שנא ה' – מדוע שונה הלשון שם כאשר
האומות שמעו על בקיעת הירדן, דאמר (לית) – שנאמר שם 'ולא
היה בם עוד רוח', ומאי שנא ה' – ומדוע שונה הלשון כששמעו
על קריעת ים סוף, דאמר – שנאמר 'ולא קמה עוד רוח באיש'.

י (כח) 'ויאמר משה גם אתה תתן בדינינו וזבחים ועולות ועשני לה'
אלהינו, ולכאורה תיבת "זבחים" משמעותה "שלמים", שהרי
עולות כתוב בנפרד, והכוונה שפרעה יתן להם בהמות להקריב
שלמים ועולות, והלא קודם מתן תורה דינם היה כדין בני נח,
ומוכח שבני נח הקריבו שלמים.
מתרצת הגמרא: כוונת משה היתה שפרעה יתן להם 'זבחים',
כלומר בהמות הנשחטות לאבילה וגם עולות להקריבה.
מקשה הגמרא: והא פת"ב – והלא כתוב (שם יח יב) 'ויקח יתרו [חיתן
משה] עולה וזבחים לאלהים', ולכאורה הכוונה שקודם מתן תורה
[שדינם היה כדין בני נח] הקריב יתרו עולה ושלמים לה'. מתרצת
הגמרא: הפסוק ההוא בענין יתרו, לאחר מתן תורה הוא דבתיב,
ולאחר מתן תורה כאשר חלה קדושת ישראל על העם, הקריבו
עולה ושלמים.
מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר – מוכן הדבר לדעה הסוברת
ש[יתרו] אחר מתן תורה היה, אלא למאן דאמר – לדעה הסוברת
ש[יתרו] קודם מתן תורה היה, מאי אכא למימר – כיצד תישיב את
הפסוק שאומר שיתרו הקריב שלמים, הלא לפני מתן תורה נחשבו
כולם לבני נח. דאיתמר – שכך נאמרה מחלוקת האמוראים בבית
המדרש, פני רבי חייא ורבי יהושע פן לוי נחלקו, חד אמר יתרו קודם
מתן תורה היה, וחד אמר יתרו אחר מתן תורה היה.
מתרצת הגמרא: למאן דאמר יתרו קודם מתן תורה היה, קסבר
כמאן דאמר לעיל ששלמים הקריבו פני נח ועל כן הקריב יתרו
שלמים.
הגמרא תולה את מחלוקת האמוראים [מתי היה מעשה יתרו]
במחלוקת תנאים: פתנאי – כך נחלקו גם התנאים. נאמר בפסוק (שם
יא ח) 'וישמע יתרו בן מדין, ויש לשאול מה שמועה שמע ובא
ונתגזר – אדון שמועה שמע שהביאה אותו להתגייר. רבי יהושע
אמר, מלחמת עמלק שמע ובא, שהרי פת"ב בצידי – כתוב בפסוק
שקדם לביאתו של יתרו (שמות יז יג) 'ויחלש יהושע את עמלק ואת
עמו לפי חרב', ומסמיכות הפסוקים יש ללמוד ששמועה זו הביאה
אותו להתגייר.
רבי אליעזר המודעי אומר, מתן תורה שמע [ובא], שכןשיתנה תורה
לישראל היה קולו של הקב"ה הולך מסוף העולם ועד סופו וכל
[מלכי] עובדי כוכבים אחזקו וקעה בהיכליהם ואמרו שירה, שנאמר

יב, ג-ד – ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשון כן לה' אלקיכם

א. בספרי בפרשת ראה בפסוק כי את מזבחותי תתזון ואת מצבותם תשברון כו' לא תעשון כן לה' אלקיכם, דרשו מכאן שאסור לסתור אבן אחת מן המקדש, וכן פסק הרמב"ם בפרק ו' מהלכות יסודי התורה הלכה ז', הסותר אבן אחת מן המזבח או מההיכל או מהעזרה לוקה שנאמר בע"ז כי את מזבחותי תתזון וכתוב לא תעשון כן לה' אלקיכם ע"ש.

א"כ יש לחקור שהרי אמרו בפרק בתרא דיומא (עז) דע"י גבריאלי נשרף בית המקדש בשליחות השי"ת, וכן אמרו במדרש איכה בפסוק ממרום שלח אש בעצמותי וא"כ קושיא לאלקינן איך שרף בית המקדש שהרי אמרו בכמה דוכתי שהקב"ה מקיים כל מצות התורה ובמ"ד פרשת משפטים אמרו מלך ב"ו גוזר גזרה לאחרים לעשות והוא אינו עושה אבל הקב"ה אינו כן אלא מה שהוא עושה ושומר לעשות אומר לישראל לעשות לשמור, ומין אחד שאל לר"ג לא אמרתם הקב"ה אומר ועושה למה אינו משמר את השבת אמר לו רשע אין אדם רשאי לטלטל בחצירו ע"ש, וא"כ קשה איך התיר לעצמו הקב"ה לאו זה בשריפת המקדש.

אכן נראה שיתיישב כל זה במ"ש בפ"ק דב"ב (ג:) לא לסתור איניש בי כנישתא עד דבני אחריתי ואמרו הטעם משום פשיעותא או משום צלויי ואסיק השי"ס דאי חזו בי' חיוהא שפיר דמי ומה"ט התירו לו חכמים להורדוס שיסתור בית המקדש כדי לבנותו, והרי הני חששי משום פשיעותא או משום צלויי לגבי הקב"ה לא שייכי, ואי משום צלויי הרי בלאו הכי כבר הגויים שורפים אותו ואין לו מקום לצלויי, והרי הוא בי' חיוהא שהגויים כבר שורפים בית המקדש וא"כ אם הקב"ה שורפו על דעת לבנותו שפיר דמי, והרי אמרו בב"ק ד"ס כי תצא אש ומצאה קוצים אמר הקב"ה אני הצתי אש בציון דכתיב ויצת אש בציון ואני עתיד לבנותה באש שנאמר ואני אהי' לה חומת אש סביב יע"ש, וא"כ נראה דזה הי' קטרוג מלאכי השרת דאף שידעו דישרפו ויגדפו הגוים אמרו כן לפני הקב"ה דאם ישרף ע"י הקב"ה יתחייב לבנותה כדקי"ל במבעיר את הבערה ומשום ליתא דאיסור דנותן אבן במקדש ליכא דהא דאין חיוהא גדול מזה שהגויים עכ"פ ישרפו את בית המקדש, וכיון דשורף ע"ד לבנותו שפיר דמי.

מערכי לב' דרוש פג,

ועיין לקוטי שיחות חלק כט עמוד 11

יד, ו – וכל בהמה מפרסת פרסה ושעט שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו

ב. שתי פרסות ומעלת גרה הם סימני טהרה, והם

רמז לישראל, שתי פרסות שנוחלים העולם הזה והעולם הבא, מעלה גרה כמו שהבהמה לאחר גמר אכילתה חוזרת המאכל לפיה ואוכלת כבתחילה, כך ישראל לאחר גמר אכילתן הפירות בעולם הזה הקרן קיימת להם לעולם הבא, אבל החזיר לפי שנמשלו בו האומות כתיב בי' והוא גרה לא יגר, כלומר אוכלים בעולם הזה ואין להם חלק לעולם הבא. רבנו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

יד, ח – ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מנשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו

ג. את החזיר. האור זרוע פוסק דכל תיקו דאמורא הוי דבר שיש לו מתירין דאם יבוא אליהו יוכל להיות שיתירנה, והרשב"א חלק עליו דממ"נ אם יתירנה נמצא שלא הי' אסור מעולם ואם יאסרנה לא הוי דבר שיש לו מתירין, וב"ח (טור יורה דעה סימן קב) בשם מרדכי אומר דהמאכל יתקלקל עד זמן ההוא ולא הוי דבר שיש לו מתירין.

והקשה הגאון הגדול ר' אבא זצ"ל אבדק"ק פפ"ד על מה דאיתא במדרשים שלכך נקרא חזיר בשם ההוא, שעתידי הקב"ה להחזיר ולהתיר אבל עכשיו הוא באמת אסור, וא"כ לשיטת הרשב"א הי' ראוי שיהי' דבר שיש לו מתירין ולא יתבטל.

ונ"ל דבספר תולדות יצחק מפרש דלכך אסר לנו ה' כל שאינה שוסעת שסע פרסות מפני שאותן החיות ובהמות שפרסותיהן אינן סדוקות והמה נלחמים ברגליהם, ומכין ודורסין בהם והמה יש להם ארס גדול ולכך אסרה התורה אותם לנו, ולכך צריכה להיות מעלה גרה מפני שאותה בעל חי שטבעה גסה אז יכולה כל מאכלה להתעכל מהרה ואותם אינם בריאים לגופינו מחמת כח גסות שלהם, אבל אותם שהמה דקים בטבע לא יוכל להתעכל את מאכלם עד שמקיאין וחוזרין ומקיאין עד שנתעכל המזון היטב והמה ראויים לאכול לנו מחמת דקות טבעיהם.

והנה בודאי שהקב"ה לא יעקר מצוה אחת מכל המצוות כמו שמקשין המפרשים ומחקרי' על המדרש הנ"ל, אבל באמת לעתיד ישנה הקב"ה את טבע החזיר ויפשיט זוהמתו ויזדקק טבעו, ובאם נזדקק טבעו ממילא יעלה גרה ויותר לנו, ועי"ז לא נעקר מצוה בתורה כי הך מצוה קיימת לעולם שהחזיר שיהי' גס בטבעו ועי"ז לא יעלה גרה ויהי' אסור לעולם, והא תינח אותן שיהי' אז בחיים ישתנו טבעם וישתרו ממילא, אבל אותו שנתערב לנו בתבשיל או בין חתיכות אחרות שלא נזדקק טבעו קודם מיתתו יהי' אסור לעולם ולכך לא מיקרי דבר שיש לו מתירין ודוק.

תורת משה – חתם טו פד

♦ יום ראשון כ"ד מנחם-אב ♦

יא (כו) רֵאָה אֶנְכִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: כו חזי די אָנא יְהב קְדַמִּיכוֹן יוֹמָא דִּין בְּרָכָן וּלְוִטִין:

כ"י- רֵאָה אֶנְכִי נֹתֵן • בְּרָכָה וּקְלָלָה. הָאֲמִוּרוֹת בְּהַר גְּרָזִים וּבְהַר עֵיבֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ראה תשי"ג – תורת מנחם התוועדיות ט עמ' 143)

שְׁמִסְפָּר עַל הָאֲרִיז"ל, שֶׁפַּעַם בָּעַת שְׁנָתוֹ שָׁמַע בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה סוּדוֹת נִפְלְאִים, שָׁאם הָיָה דּוֹרֵשׁ שְׁמוֹנִים שָׁנָה לֹא הָיָה יָכוֹל לְמַסֵּר אֶת כָּל מַה שֶׁהִשְׁיֵג. הָרִי לָנוּ, שָׁמָּה שֶׁהִשְׁיֵג בְּבַחֲנֵת רֵאָה בְּשָׁעָה אַחַת, הָיָה צָרִיךְ שְׁמוֹנִים שָׁנָה כְּדֵי לְמַסֵּר בְּדֶרֶךְ שְׁמִיעָה).

רֵאָה אֶנְכִי נֹתֵן (יא, כו)
אֲנִי נֹתֵן לָכֶם אֶת ה'רָאָה', דְּרַגַּת הָרֵאָה בְּאֵלְקוּת, שֶׁהִיא לְמַעַל מַעֲלָה מִדְּרַגַּת שְׁמִיעָה וְהִבְנָה, כַּמֵּאֵמֶר אֵינוֹ דּוֹמָה שְׁמִיעָה לְרֵאָה. מִשָּׁה רַבְּנוּ פֶּעַל בִּישְׂרָאֵל מַעֲיִן שֶׁל דְּרַגָּה זוֹ, וְשִׁלְמוּתָהּ תִּתְגַּלֵּה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ.
(אֶת גִּדְּל הַהֶבְדֵּל בֵּין רֵאָה לְשְׁמִיעָה נֹתֵן לְרֵאוֹת בְּמָה)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי-שיחות חלק ו"ט עמוד 133 – מתוך 'לקראת שבת')

משמעות היסורים לפי התרגום

כְּפִי שֶׁהֵם נִרְאִים בְּפִשְׁטוּת: "לְוִטִין – קְלָלָה".
מַה־שְּׂאִין־כֵּן עַל־פִּי תַרְגוּם יוֹנָתָן וִירוּשָׁלַמִי, שֶׁהֵיוּ תַרְגוּמִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – שֶׁשָּׁם לֹא הָיָה הָעֵלֶם וְהַסֵּתֶר כָּל־כֶּף כַּבָּבֵל – רָאוּ יוֹתֵר הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל יְסוּרֵי הַגְּלוּת שֶׁהֵם בְּאֶמֶת רַק "חִילוּפָא" שֶׁפְּרוּשׁוֹ חִלוּף שֶׁל שְׁנֵי דְבָרִים שְׁבָאוֹתוֹ סוּג, כִּי בְּאֶמֶת הַיְסוּרִים בְּפְנִימִיּוֹתֵם הֵם גַּם טוֹב כְּמוֹ הַבְּרִכוֹת, רַק שְׁמֵת־חַלְפִים בְּאִפֻּן הַמִּשְׁכָּתִּים.
וְעַל־דֶּרֶךְ מַה שֶּׁתּוֹב וְיַעֲזֹב וְיַעֲזֹב וְיַעֲזֹב גּו' כִּי כַּאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ה' אֶלְקֵיךְ מִיִּסְרָךְ – כְּדֵי שִׁיְהִיָּה - וְשִׁמְרָתָא אֶת מִצְוֹת ה' אֶלְקֵיךְ גּו' מְבִיאֵךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה גּו', הֵינֵנו, שֶׁהַתְּכַלִּית שֶׁל הַיְסוּרִים הוּא כְּדֵי שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל יִזְדַּכְכוּ וְיִוְכַל לִקְבֹּל אֶת הַגְּלוּיִים הַנִּעְלִים שֶׁל הַגְּאוּלָּה.

רֵאָה אֶנְכִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: (יא, כו)
בְּתַבּוֹת "בְּרָכָה וּקְלָלָה" פֶּרֶשׁ בְּתַרְגוּם אוֹנֶקְלוֹס – "בְּרָכָן וּלְוִטִין", אֲף בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן בְּפִרְשֵׁתָנוּ תַרְגָּם "וּקְלָלָה" "וְחִילוּפָא". וְצָרִיךְ לְהַבִּין דְּלִשׁוֹן חִילוּפָא, פְּרוּשׁ חִלוּף שֶׁל שְׁנֵי דְבָרִים שׁוֹנִים, אֲף שֶׁיֵּשׁ שִׁכּוּת בִּינִיָּהֶם, אָבֵל אִיךְ אִפְשָׁר לְהַגִּיד שֶׁקְלָלָה הִיא 'חִילוּפָא' שֶׁל בְּרָכָה?
וְיֵשׁ לְבָאֵר בְּזֶה: דְּהֵנָּה כָּל־לוֹת עֲנִין תַרְגוּם הַתּוֹרָה לְלִשׁוֹן אֲרַמִּית וְכִיּוּצָא בְּזֶה, הוּא מִצַּד הַשְּׁעָבּוּד וְהַגְּלוּת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה צָרִיךְ לְפָרֵשׁ הַתּוֹרָה לְלִשׁוֹנוֹת אַחֲרִים שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְבַעֲנֵן הַשְּׁעָבּוּד וְהַגְּלוּת עֲצָמוֹ יֵשׁ ב' אוֹפְנִים: עַל־פִּי תַרְגוּם אוֹנֶקְלוֹס, הַתַּרְגוּם שֶׁל בָּבֶל - מְקוֹם שְׁבוֹ הָעֵלֶם וְהַסֵּתֶר הַגְּלוּת הָיָה בְּתַקְףָּהּ, שֶׁם רָאוּ אֶת יְסוּרֵי הַגְּלוּת

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'תורת מנחם – התוועדיות' תש"ג חלק ד עמוד 173 – מתוך 'לקראת שבת')

רֵאָה וְשְׁמִיעָה

מַה־שְּׂאִין־כֵּן כְּשֶׁאֲדָם שׁוֹמַע דְּבַר, אִפִּילוֹ אִם שׁוֹמְעוֹ מִמְּקוֹר נֶאֱמָן וּמִסְמָךְ בְּיוֹתֵר, יְכוֹלִים לְהַתְּעוֹרֵר בְּלִבּוֹ סִפְקוֹת בְּאֻמָּתוֹת הַדְּבַר, וְאִין זֶה מְחַלֵּט אֲצִלוֹ כְּבִרְאָיָה.
וְזֶהוּ שְׁמִיעָה הַתּוֹב: שְׁלֵמוּת הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת "אֲשֶׁר אֶנְכִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם" צָרִיךְ לְהִיּוֹת אֲצֵל הָאֲדָם בְּאִפֻּן שֶׁל "רֵאָה", שֶׁלֹּא יִהְיֶה רַק כְּדָבָר שֶׁשׁוֹמַע אוֹ מֵאֲמִין שְׁכָף הוּא, אֲלֹא זֶה צָרִיךְ לְהִתְאַמֵּת וּלְהִתְאַחַד בּוֹ כְּמוֹ דְּבַר שֶׁהוּא רוֹאֶה, שֶׁהוּא בְּטוֹחַ לְגַמְרֵי בְּאֻמָּתוֹת הַדְּבַר, וְלֹא שִׁיךְ שִׁיְהִי בְּזֶה שְׁנוּיִים.

רֵאָה אֶנְכִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם (יא, כו)
יֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּעֻבּוּדַת הָאֲדָם לְקוּנוֹ:
אִיתָא בְּגִמְרָא (ראש השנה כו, א) "אִין עַד נַעֲשֶׂה דִין" ד'כִּין דְּחִזִּיּוּהוּ כו' לֹא מִצּוֹ חֲזִי לִיָּה זְכוּתָא". מַה־שְּׂאִין־כֵּן כְּשֶׁהַדִּינִים שׁוֹמְעִים אֶת הַדְּבַר מַעֲדִים – אֲף שְׁבִירוֹ לָהֶם שֶׁהַעֲדִים אוֹמְרִים אֲמַת – חֲזוּ לִיָּה זְכוּתָא.
וְנִמְצָא שֶׁבְּרֵאָה מִתְאַמֵּת הַדְּבַר הַנִּרְאֶה אֲצֵל הָאֲדָם לְגַמְרֵי, עַד שְׂאִי־אִפְשָׁר שֶׁיִּפְרֹךְ אֲצִלוֹ הַדְּבַר, מִפְּיֹן שֶׁהוּא עֲצָמוֹ רֵאָה אֶת זֶה.

ספורנו

(כו) **רֵאָה.** הַבִּיטָה וְרֵאָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה עֲנִיָּךְ עַל אִפֻּן בִּינּוּנִי כְּמוֹ שֶׁהוּא הַמְּנַהֵג בְּשֶׂאֵר הָאֲמוֹת, כִּי אֲמָנָם "אֶנְכִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה", וְהֵם שְׁנֵי הַקְּצוּת. כִּי הַבְּרָכָה הִיא הַצְלָחָה יוֹתֵר מִן הַמִּסְפִּיק, עַל הַצַּד הַיּוֹתֵר טוֹב, וְהַקְּלָלָה הִיא מֵאֲרָה מִחֲסָרֵת שֶׁלֹּא יִשָּׁג הַמִּסְפִּיק, וְשִׁנְיָהֶם "לַפְּנִיכֶם" לְהִשְׁיֵג כְּפִי מַה שֶׁתְּבַחֲרוּ. תוֹרָה כו

כזית ברקן די תקבלון לפקודיא דיי
אלהכון די אנא מפקד יתכון יומא דין:

(כו) אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיָּה אִתְּכֶם הַיּוֹם:

נ"י • אֶת־הַבְּרָכָה • עַל־מִנְת אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ.

כח ויליטא אם לא תקבלון לפקודיא דיי
אלהכון ותסטון מן ארעה די אנא מפקד
יתכון יומא דין למיהב בטר טעות עממא
די לא ידעתון:

(כח) וְהִקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְסִרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיָּה
אִתְּכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר
לֹא־יְדַעְתֶּם: ס

אמרו: (ספרי) 'כל המודה בעבודת כוכבים, ככופר
בכל התורה כלה'.

נ"י • מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיָּה אִתְּכֶם הַיּוֹם
לָלֶכֶת וְגו' • הָא לְמִדַּת שְׁכָל הַעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים,
הָרִי הוּא סָר מִכָּל הַדֶּרֶךְ שֶׁנֶּצְטוּ יִשְׂרָאֵל. מִכָּאן

כט ויהי ארי ועלנך יי אלהך לארעא די את
עלל תמן למירתה ותמן ית מברכא על
טורא דגרוין וית מלטיא על טורא
דעיכל:

(כט) וְהָיָה כִּי יֵבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
אָתָּה בֹא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת־הַבְּרָכָה עַל־
הָר גְּרוֹיִם וְאֶת־הַקְלָלָה עַל־הָר עֵיכָל:

אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'". כל ה'ארוי'ם
שבפרשה, אמרו תחלה בלשון 'ברוך', ואחר-כך
הפכו פניהם כלפי הר עיכל ופתחו בקללה.

נ"י • וְנָתַתָּה אֶת־הַבְּרָכָה • פְּתִירוֹת: 'יֵת מְבָרְכֵא',
אֵת הַמְּבָרְכִים. עַל־הָר גְּרוֹיִם • (סוטה לב) כִּלְפֵי הַר
גְּרוֹיִם הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם, וּפְתוּחוֹ בַּבְּרָכָה: "בְּרוּךְ הָאִישׁ

ל הלא אנו בעברא דירדנא אחרי אר
מעלני שמשא בארעא פנענא דיתב
במישרא לקבל גלגלא בסטר מישרי מרה:

(ל) הֲלֹא־הֵמָּה בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ
הַשֹּׁמֵשׁ בָּאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בַּעֲרֵבָה מִוֶּל הַגִּלְגָּל
אֵצֶל אֱלוֹנֵי מֶרֶה:

במשפל והוא דגוש. ואם היה 'אחרי דרך' דיבור
אחד, היה נקוד "אחרי" במשרת בשופר הפוף,
ו"דרך" בפשטא ורפה. מול הגלגל • רחוק מן
הגלגל. אלוני מרה • שקם הוא, שנאמר (בראשית יב):
"עד מקום שקם, עד אלון מרה".

נ"י • הֲלֹא־הֵמָּה • נֶתַן בְּהֶם סִימָן. אַחֲרֵי • אַחֲרֵי
הַעֲבֵרַת הַיַּרְדֵּן, הִרְבֵּה וְהִלָּאָה לְמַרְחֹק, וְזֶהוּ לְשׁוֹן
"אַחֲרֵי", כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אַחֲרֵי", מִפְּלֵג הוּא.
דֶּרֶךְ מְבֹאֵה הַשֹּׁמֵשׁ • לְהֵלֶן מִן הַיַּרְדֵּן לְצַד מַעֲרֵב.
וְטַעַם הַמִּקְרָא מוֹכִיחַ שֶׁהֵם שְׁנֵי דְבָרִים, שֶׁנֶּקְדוּ
בְּשְׁנֵי טַעֲמִים, "אַחֲרֵי" נֶקְדוּ בְּפִשְׁטָא, וְ"דֶרֶךְ" נֶקְדוּ

לא ארי אתון עברין ית ירדנא למעל למירת
ית ארעא דיי אלהכון זהב לכון ותירתון
מה ותיבתון בה:

(לא) כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּה
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם
אֹתָהּ וַיֵּשְׁבֶתֶם־בָּהּ:

נ"י • כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן וְגו' • נִסִּים שֶׁל יַרְדֵּן יְהִי סִימָן בְּיָדְכֶם שֶׁתְּבוֹאוּ וְתִירְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ.

ספורנו

אפן מספיק, אכל תהיה על אפן מצלח
או על אפן מקלל. תורה לא

(ל) הלא המה בעבר הירדן. בתחלת
בואכם בארץ, כדי לפרסם בתחלת
בניסתם, שלא תהיה ושיבתכם בה על

(כט) ונתתה את הברכה. תברך את
שומרי מצותיו.
ואת הקללה. לעוברים עליהם. תורה ל

מה
 (ב) וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל־הַחֻקִּים וְאֶת־
 הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:

א אליו קימא ודינא די תטון למעבד
 בארעא דיבב יי אלהא דאברהם לך
 למיתתה כל יומיא די אתון קמין על
 ארעא:
 (א) אֱלֹהֵי הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן
 לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיךָ לְךָ
 לְרִשְׁתָּהּ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה:

ב אבדא תאבדון ית כל אתריא די פלחו
 תמן עממיא די אתון ירתין יתהון ית
 טענתהון על טריא קמא ועל קמתא
 ותחתו כל אילן עבוף:
 (ב) אֲבָד תֹּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדוּ־שָׁם
 הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אִתָּם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם עַל־
 הַהָרִים הָרָמִים וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן:

ג ונתתם את-מזבחכם ושבתם את-מצבתם
 ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון
 ואבדתם את-שם מן-המקום ההוא:
 (ג) וְנָתַתֶּם אֶת־מִזְבְּחֵיכֶם וְשִׁבַּתֶּם אֶת־מִצְבֹּתֵיכֶם
 וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן
 וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שֵׁמֶם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:

ד לא-תעשון פן ליהוה אלהיכם:
 (ד) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ה כי אם-אלה-המקום אשר-יבחר יהוה אלהיכם
 מפל-שבטיכם לשום את-שמו שם לשכנו תדרשו
 ובאת שמה:
 (ה) כִּי אִם־אֱלֹהֵי־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 מִכָּל־שְׁבִטֵיכֶם לְשׁוּם אֶת־שְׁמוֹ שֵׁם לְשֹׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ
 וּבֵאתָ שָׁמָּה:

ו לא-תעשון פן ליהוה אלהיכם:
 (ו) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ז לא-תעשון פן ליהוה אלהיכם:
 (ז) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ח לא-תעשון פן ליהוה אלהיכם:
 (ח) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ט לא-תעשון פן ליהוה אלהיכם:
 (ט) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ספורנו

יב (א) אלה החקים והמשפטים אשר
 תשמרון... לרשתה כל הימים. ומכלל
 המצוות האלה, הם שצריך שתשמרו
 אותן, אשר בקיומן תירשו הארץ "כל
 הימים": שתאבדו מקומות כל עבודה
 וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל־הַחֻקִּים וְאֶת־
 הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:
 (א) אֱלֹהֵי הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן
 לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיךָ לְךָ
 לְרִשְׁתָּהּ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה:
 (ב) אֲבָד תֹּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדוּ־שָׁם
 הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אִתָּם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם עַל־
 הַהָרִים הָרָמִים וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן:
 (ג) וְנָתַתֶּם אֶת־מִזְבְּחֵיכֶם וְשִׁבַּתֶּם אֶת־מִצְבֹּתֵיכֶם
 וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן
 וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שֵׁמֶם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:
 (ד) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 (ה) כִּי אִם־אֱלֹהֵי־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 מִכָּל־שְׁבִטֵיכֶם לְשׁוּם אֶת־שְׁמוֹ שֵׁם לְשֹׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ
 וּבֵאתָ שָׁמָּה:
 (ו) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 (ז) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 (ח) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 (ט) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 (י) לֹא־תַעֲשׂוּן פֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

וְיִזְבְּחֵיכֶם • שְׁלָמִים שֶׁל חֻבָּה. מַעֲשְׂרֵיכֶם • (ב:) "וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּעַא מִיָּדְךָ". וּבְכֹרֹת פְּקָרְכֶם • לְתַתָּם לַכֹּהֵן, וְיִקְרִיבֵם שָׁם.

רש"י ◀ אֲשֶׁר בִּרְכָךְ ה' • (ספרי) לְפִי הַבְּרָכָה, הָבֵא.

ט"י • לא תעשון כָּל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עוֹשִׂים וְגו' • מוסב למעלה, על "כי אתם עובדים את ה'ירדן וגו'", פשתעברו את ה'ירדן, מיד מתרים אתם להקריב בכמה כל ארבע עשרה שנה של כבוש וחילוק. ובכמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום במשכן, שהוא עמכם ומשח והוא כשר

רש"י • כי לא-באתם • (ספרי) • כל אותן ארבע עשרה שנה • עד-עתה • כמו עדין • אל-המנוחה • (ובחים קיט)
זו שילה • הנחלה • זו ירושלים •

מִיָּד וְעִבְרִיתָם אֶת־הִירְדֵּן וַיִּשְׁכְּתֶם בְּאַרְצָן • שְׁתַּחֲלִקוּהָ, וַיְהִי כָּל אֶחָד מִכִּיר אֶת חֻלְקוֹ וְאֶת שִׁבְטוֹ. וְהָנִיחַ לָכֶם • לְאַחַר כִּפּוּשׁ וְחִלּוּק וּמְנוּחָה

♦ יום שני כ"ה מנחם-אב ♦

יא ויהי אתרא די יתרעי יי אלהכון בה לאשראה שכנתה תמן לתמן מיתון ית כל די אנא מפקד יתכון עלותיכון ונקסת קודשיתכון מעשיתכון ואפרשות ידכון וכל שפר נדריכון די תדרון קדם יי:

(יא) וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לִשְׁכֹּן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוָּה אֲתֶכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשֵׂי־רִיתֵיכֶם וְתִרְמַת יִדְּכֶם וְכָל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה:

תביאו וגו' • למעלה אמור לענני שילה, וכאן אמור לענני ירושלים, ולקדח חלקם הנתוב, ליתן החר בין זו לזו: משחרבה שילה ובאו לנוב, וחרבה נוב ובאו לגבעון, היו הבמות מתרות עד שבאו לירושלים. מבחר נדריכם • מלמד שביאו מן המבחר.

כ"י • וְהָיָה הַמָּקוֹם וְגו' • בְּנוּ לָכֶם בֵּית הַבְּחִירָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדוֹר (ש"ב ז): "וְהָיָה כִּי־יָשֵׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְה' הִנִּיחַ־לוֹ מִכָּל־אֲבִיּוֹ מִסָּבִיב, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־נֶתָן הַנָּבִיא: רְאֵה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרֵיעָה". שָׁמָּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 617)

בחוצ לארץ. ולפי זה מבאר מה שאמרו חז"ל כל הדר בחוצ לארץ פאלו אין לו אלקה, שהפונה לדירת קבע, כאשר האדם אינו חושב כלל על הגאולה. אבל מי שגר שם וחושב אודות משיח וארץ ישראל, וכמו בעת התפלה שפונה לצד ארץ ישראל, הרי מקומו הוא המקום אשר יבחר ה'.

המקום אשר יבחר ה' אלקיכם בו לשכן שמו שם (יב.)

הקשה בספר החיים (לאחי המהר"ל), מדוע לא נאמר בשום מקום בתורה 'ירושלים' בפירוש. ותרץ, שבכל מקום שיהודי מתפלל לה', הרי זה מקום שה' בוחר בו. ולכן מתפללים לצד ירושלים, כי היא קנינת בכל מקום, גם

יב ותחדיו קדם יי אלהכון אתון ובניכון ובנתיכון ועבדיכון ואמהתיכון ולוואה די בקרויכון ארי לית לה חלק ואחסנא עמכון:

(יב) וּשְׂמִיחָתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהַתֵּיכֶם וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה אֲתֶכֶם:

יג אסתמר לך דילמא תסק עלותך בקל אתרא די תחזי:

(יג) הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

כ"י • הַשֹּׁמֵר לְךָ • (ספר) לתן "לא תעשה" על הדבר. בכל־מקום אשר תראה • אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב על־פי נביא, כגון אליהו בהר הכרמל.

יד אלהן באתרא די יתרעי יי בחד מן שבטיך תמן תסק עלותך ותמן מעבד כל די אנא מפקדך:

(יד) כִּי אִם־בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוָּךְ:

את הגרן מארונה היבסי, גבה הזקב מכל השבטים, ומכל־מקום הגרן בחלקו של בנימין היה.

כ"י • בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ • בחלקו של בנימין. ולמעלה הוא אומר: "מכל שבטיכם", הא כיצד? כשקנה דוד

טו לחוד בְּכַל יָמֵי רַעוּת נִפְשָׁךְ תִּכּוֹס וְתִיכּוֹל
בִּשְׂרָא כְּכֹרֶמֶת דְּיֵי אֱלֹהִיךָ דִּי יְהִי לָךְ בְּכַל
קְרוֹנִיךָ מְסַבָּא וְדִכְיָא וְכִלְגָּה כְּכֹשֶׁר טְבִיָּא
וְאִילָא:

(טו) רַק בְּכָל־אֹתוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאִכְלִיתָ בִּשְׂרָא
כְּכֹרֶמֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ
הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֵאָכְלוּ בְּצִבִּי וּכְאִיל:

לך בָּהֶם הִתֵּר גִּיזָה וְחֹלֵב אֵלָא אֲכִילָה עַל־יְדֵי
זְבִיחָה. הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר • לְפִי שְׂבָאוּ מִכֹּחַ קְדָשִׁים
שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (ויקרא ט): "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא
לֹא יֵאָכֵל", הַצֶּרֶף לְהִתִּיר בּוֹ שֶׁטָּמֵא וְטָהוֹר אוֹכְלִין
בְּקַעְרָה אַחַת. בְּצִבִּי וּכְאִיל • שְׂאִין קְרִבָּן בָּא
מִהֶם. בְּצִבִּי וּכְאִיל • לְפָטְרָן מִן הַזֹּרֵעַ וְהַלְחִיטִים
וְהַקְבָּה.

נ"י • רַק בְּכָל־אֹתוֹת נִפְשָׁךְ • בְּמָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר?
אִם בְּכֹשֶׁר תֵּאָוֶה, לְהִתְיַדֵּה לָהֶם בְּלֹא הַקְרַבַּת
אֲמֹרִים, הֲרִי הוּא אֲמֹר בְּמָקוֹם אַחֵר: "כִּי יִרְחִיב
ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ וְגו' וְאִמְרַת אֲכִלָּה בִּשְׂרָא וְגו'",
בְּמָה זֶה מְדַבֵּר? בְּקִדְשִׁים שֶׁנֶּפֶל בָּהֶם מוֹם, שִׁיפְדוּ
וְיֵאָכְלוּ בְּכָל מָקוֹם, כֵּל יפְדוּ עַל מוֹם עוֹבֵר? תִּלְמוּד
לֹאֵמַר: "רַק". תִּזְבַּח וְאִכְלִיתָ • (בְּכֹרֶת טו. יְבִמוֹת עג) אֵין

טז לחוד דְּמָא לֹא תִיכּוֹלֵן עַל אֶרְעָא תִשְׁדַּגָּה
כְּמִיָּא:

(טז) רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפֹּכְנוּ בַּמַּיִם:

בַּמַּיִם • לֹאֵמַר לָךְ שְׂאִין צָרִיךְ כְּסוּי. דְּבַר אַחֵר: הֲרִי
הוּא בַּמַּיִם, לְהַכְשִׁיר אֶת הַזֵּרְעִים (ספרי חולין עד).

נ"י • רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ • אֶף־עַל־פִּי שְׂאִמְרַתִּי
שְׂאִין לָךְ בּוֹ וְרִיקַת דָּם בְּמִזְבֵּחַ, לֹא תֹאכְלוּ. תִּשְׁפֹּכְנוּ

יז לִית לָךְ רִשּׁוֹ לְמִיכַל בְּקְרוֹנִיךָ מַעֲשֶׂר
עֲבוּרָךְ חֲמֻרָךְ וּמִשְׁחָךְ וּבְכוּרֵי תוֹרָךְ וְעִנְיָךְ
וְכָל נְדָרְךָ דִּי תִדַּר וְנִדְבַחְתִּיךָ וְאַפְרָשׁוֹת יְדֶךָ:

(יז) לֹא־תוֹכֵל לֵאכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעֲשֶׂר דִּגְנְךָ וְתִירְשָׁךְ
וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקֻרְךָ וְצִאֲנְךָ וְכָל־נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדַּר
וְנִדְבַחְתִּיךָ וְתִרְוַמַת יְדֶךָ:

הַמְכַפֵּלָה. וְלֹא יְבוֹסִים הֵיוּ אֵלָא חֲתִימִים הֵיוּ, אֵלָא עַל
שֵׁם הָעִיר שֶׁשָּׁמָּה יְבוֹס, כֶּף מִפְרָשׁ בְּפָרְקֵי דְרַבִּי
אֱלִיעֶזֶר (פ' לו), וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹרָא ב' ה'): "כִּי אִם־הִסִּינֶיךָ
הָעוּרִים וְהַפְּסָחִים", צוּרוֹת שֶׁכָּתְבוּ עֲלֵיהֶם אֶת
הַשְּׁבוּעָה. וּבְכֹרֶת בְּקֻרְךָ • אֲזַהֲרָה לְכַהֲנִים.
וְתִרְוַמַת יְדֶךָ • אֵלוֹ הַבְּכוּרִים.

נ"י • לֹא־תוֹכֵל • בָּא הַפְּתוּב לְתֵן 'לֹא תַעֲשֶׂה' עַל
הַדְּבָר. לֹא־תוֹכֵל • רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־קֶרְחָה אוֹמַר:
'יָכַל אֶתָּה, אָבֵל אֵינְךָ רִשְׁאִי'. פִּיזָא בּוֹ: (יהושע טו)
"וְאֵת הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם לֹא יָכֻלוּ בְּנֵי יְהוּדָה
לְהוֹרִישָׁם", יְכוּלִים הֵיוּ, אֵלָא שְׂאִינָן רִשְׁאִין, לְפִי
שְׁפָרַת לָהֶם אֲבָרָהֶם בְּרִית כְּשֶׁלָּקַח מֵהֶם מַעֲרַת

יח אֵלֶּהֶן גִּדְּמִין יֵי אֱלֹהִיךָ תִיכְלִיגָה בְּאַתְרָא דִּי
יִתְרַעֲי יֵי אֱלֹהִיךָ בֵּיה אֶת וּבְרָךְ וּבְרַתְךָ וְעִבְדְּךָ
וְאַמְתְּךָ וְלֹאָה דִּי בְּקְרוֹנִיךָ וְתַחְדֵּי גִדְּמִין יֵי
אֱלֹהִיךָ בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יְדֶךָ:

(יח) כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלוּ בְּמָקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְךָ
וְעַבְדְּךָ וְאַמְתְּךָ וְחֵלְוֵי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְשִׁמְחַת לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יְדֶךָ:

מַעֲשֶׂר רִאשׁוֹן, תֵּן לוֹ מַעֲשֶׂר עֲנִי! אֵין לָךְ מַעֲשֶׂר
עֲנִי, הִזְמִינָהוּ עַל שְׁלֵמִיךָ.

נ"י • לִפְנֵי ה' • לִפְנֵים מִן הַחוּמָה. וְחֵלְוֵי אֲשֶׁר
בִּשְׁעָרֶיךָ • אִם אֵין לָךְ לְתַת לוֹ מַחֲלָקוֹ, כְּגוֹן

יט אִסְתַּמַּר לָךְ דִּילְמָא תִּשְׁבּוּק יֵת לֹאָה כָּל
יוֹמִיךָ עַל אֶרְעָךָ:

(יט) הַשְׁמֹר לָךְ פֶּן־תַּעֲזֹב אֶת־חֵלְוֵי כָּל־יְמֶיךָ
עַל־אֲדָמְתְּךָ: ׀

נ"י • הַשְׁמֹר לָךְ • לְתֵן 'לֹא תַעֲשֶׂה' עַל הַדְּבָר. עַל־אֲדָמְתְּךָ • אָבֵל בְּגוֹלָה, אֵינְךָ מְזַהֵר עֲלֵיו יוֹתֵר
מִעֲנִי יִשְׂרָאֵל.

(כ) כִּי־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר־
לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בָשָׂר כִּי־תֵאָוֶה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל
בָּשָׂר בְּכָל־אוֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:

כאָרִי יִפְתִּי יִי אֶלְהֶךָ ית תחומךָ כָּמָא די
מִלִּיל לָךְ וְתִימָר אֲכֹל בְּשָׂרָא אָרִי תתְרַעֲי
נַפְשְׁךָ לְמִיכַל בְּשָׂרָא בְּכָל רַעוּת נַפְשְׁךָ
תִּיכּוּל בְּשָׂרָא:

נש"י • כִּי־יִרְחִיב וגו' • (חולין פד) לַמִּדָּה תוֹרָה דִּדְךָ
אָרְצִי שְׁלֹא יִתְאָוֶה אָדָם לֶאֱכֹל בָּשָׂר אֲלֹא מִתּוֹךְ
רַחֲבַת יָדַימ וְעֶשֶׂר. בְּכָל־אוֹת נַפְשְׁךָ וגו' • (שם)

ט"ז אַבְל בַּמִּדְבָּר נֶאֱסָר לָהֶם בָּשָׂר חֲלִין, אֲלֹא־אִם־
בֶּן מִקְדָּישָׁה וּמִקְרִיבָה שְׁלָמִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק ד עמוד 1108 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הזהירות באכילה - שתהיה לשם שמים

בְּכָל־אוֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר: . . רק חֲזַק לְבַלְתִּי אֲכֹל
הָדָם (יב, כ - כג)

אִיתָא בְּגִמְרָא (חלין טז, ב): "רבי ישמעאל אומר, לא בא
הפיתוי אלא להטיר להם בשר תאוה". שעד שנכנסו לארץ
נאסר להם בשר תאוה, ורק בשר קדשים היה מתיר להם.
מה שאין כן כשנכנסו לארץ, הותר להם בשר תאוה.
ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:
כששהו בני ישראל במדבר לא התעסקו עם ענינים
גשמיים, וכל עסקיהם היה רק בלמוד התורה וכיוצא בזה,
ואף כשאכלו בשר היה זה רק בשר קדשים. אך כשנכנסו

לְאָרֶץ, הִתְחִילוּ לִהְיוֹת עִם עֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים וְלִהְיוֹתם
לְקַדְשָׁה עַל־יְדֵי הַעֲבוּדָה ד' כָּל מַעֲשִׂיךָ יְהִיוּ לְשֵׁם שְׁמִימ"ם
ו"בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ".
וְעַל־זֶה מְזַהֵר הַפֶּתוּב, שֶׁכְּשֵׁיכְנֹסוּ לְאָרֶץ וְיִתֵּר לָהֶם - לֹא
רַק בָּשָׂר קָדָשִׁים שֵׁשׁ בָּזָה מִצּוֹה, אֲלֹא גַם - "בָּשָׂר תֵּאָוֶה",
אֲכִילָה שְׂאִין בָּהּ מִצּוֹה, יֵשׁ לְהַזְהִיר מֵאֵד "רַק חֲזַק לְבַלְתִּי
אֲכֹל הָדָם", ש"רְתִּיחַת הָדָמִים" וְחִיוֹת הָאָדָם לֹא תִהְיֶה
ב"בָּשָׂר" וּבְעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים, אֲלֹא כָּל עֲסוּקוֹ בָּהֶם יִהְיֶה רַק
לְשֵׁם שְׁמִימ"ם לְהַעֲלוֹתם לְקַדְשָׁה.

(כא) כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ בְּאֶשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאֲכַלְתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ
בְּכָל אוֹת נַפְשְׁךָ:

כא אָרִי יתְרַחַק מִמֶּךָ אֶתְרָא די יתְרַעֲי יִי
אֶלְהֶךָ לְאֶשְׁרָא שְׁכִנְתָּהּ תִּמְן וְתִכּוּס מִתּוֹרְךָ
וּמִצֹּאֲנֶךָ די יִיב יִי לָךְ כָּמָא די פִּקְדֻתְךָ
וְתִיכּוּל בְּקִרְיֶיךָ בְּכָל רַעוּת נַפְשְׁךָ:

נש"י • כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם • וְלֹא תֹכַל לִבָּא
וְלַעֲשׂוֹת שְׁלָמִים בְּכָל יוֹם, כְּמוֹ עֲכָשׁוּ שְׁהַמְשִׁכֵּן
הוֹלֵךְ עִמָּכֶם. וּזְבַחְתָּ וגו' בְּאֶשֶׁר צִוִּיתְךָ • (חולין)

(כב) אַךְ בְּאֶשֶׁר יֹאכַל אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל בֶּן
תֹּאכְלֶנּוּ הַטֶּמְאִי וְהַטְּהוֹר יַחֲדוֹ יֹאכְלֶנּוּ:

כב בְּרַם כָּמָא די מִתְאֲכַל בָּשָׂר טְבִיָּא וְאֵילָא
בֶּן תִּיכְלֶנָּה מִסְּאָבָא וְדִכְיָא כְּחֵדָא יְכַלֶּנָּה:

נש"י • אַךְ בְּאֶשֶׁר יֹאכַל אֶת־הַצִּבִּי וגו' • אֵינָךְ מְזַהֵר לֹאֲכֹל בְּטִהְרָה; אִי מַה צָבִי וְאֵיל חֲלָפֵן מִתֵּר, אִף חֲלִין
חֲלָפֵן מִתֵּר? תִּלְמוּד לומר: "אך".

(כג) רַק חֲזַק לְבַלְתִּי אֲכֹל הָדָם כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ
וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר:

כג לְחֹד תִּקַּף בְּדִיל דְּלֹא לְמִיכַל דְּמָא אָרִי
דְּמָא הוּא נַפְשָׁא וְלֹא תִיכּוּל נַפְשָׁא עִם
בְּשָׂרָא:

ספורנו

(כב) אַךְ בְּאֶשֶׁר יֹאכַל אֶת
הַצִּבִּי. שְׁלֹא בְּמִקּוֹם קָדוֹשׁ. תוֹרָה כג
(כג) רַק חֲזַק לְבַלְתִּי אֲכֹל הָדָם. אִף
עַל פִּי שְׂתִקְוָה בְּאֲכִילָתוֹ חֲבֵרַת הַשָּׂדִים
לִפְתָּנִים מִן הַזֵּבַח. אַבְל
לֹא חֲלָב וְדָם, אִף עַל פִּי שְׂהִם
חֲלִין. תוֹרָה כא

(כ) וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בָשָׂר. בְּלָתִי
שְׁאֲצִטְרֶךָ לְהַעֲלוֹתוֹ לְבֵית הַבְּחִירָה.
כִּי תֵאָוֶה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר. גַּם כֵּן
שְׁתֵּאָוֶה לֶאֱכֹל אוֹתוֹ הַחֹלֵק הַנֶּתֶן

במצות. אם הדם, שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאנה לו, הצריך לחזקו באזהרתו, קל-וחמר לשאר מצות. ולא-תאכל הנפש עם-הבשר • (חולין קב. ספרי) אזהרה לאבר מן החי.

כ"י • רק חזק לבלתי אכל הדם • (ספרי) ממה שנאמר "חזק", אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו. לפיכך הצריך לומר "חזק", דברי רבי יהודה. רבי שמעון בן עזאי אומר: לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ראה תש"ז)

דנפש הבהמית, וצריך לבררם ולשנותם. אבל רבי שמעון בן עזאי שעבודתו "היה בבחינת רצוא וזקא, שכל חפצו ומגמתו היה לעלות למעלה כו' וכמו-כן בעסק התורה שלו נפשו חשקה בתורה וכו'", ואשר לכן כל ענין של תורה ומצות עשה באופן של ריצה והתחזקות, כנ"ל, לדעתו "לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות", והינו שהכתוב לא בא על ברור ושינוי מדות טבעיות – אלא להזהירך להתחזק במצות, להזהירך מלשון זוהר ואור, הינו שעל האדם להתחזק ולהתעלות כו' ולהאיר נפשו באור אלקי בענין המצות –

אם בדבר "שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאנה לו, הוצרך לחזקו באזהרתו", זאת-אומרת אם ענין כזה שבלאו-הכי אין אדם מתאנה לו מצד מדותיו הטבעיות דנפשו הבהמית, ומוכדל ממנו גם מצד טבע מדותיו, מכל-מקום "הוצרך לחזק באזהרתו", שגם כזה עליו להתחזק עוד יותר באזהרתו, בבחינת אור אלקי, הינו לעלות מעלה בהבדלה גם מטבע מדותיו – "קל-וחמר לשאר מצות" בעניני מצות כאלו שנפשו של אדם מתאנה להן – על-אחת-כמה-וכמה שעליו להתחזק ולהתעלות להיות באופן של הבדלה מזה, ולהאיר נפשו באור אלקי.

בטעם אזהרת איסור אכילת דם, מפרש הכתוב "כי הדם הוא הנפש גו'". ובארו המפרשים, דאף שגם בבשר הבהמה נמצאת הנפש, מכל-מקום ישנו הפרש בין הבשר שבו נמצאת הנפש, לדם ש"הוא הנפש" עצמה. דהנה, מכל דבר מאכל נעשה דם ובשר מבשרו, ולכן נקבע באדם טבע המאכל שהוא אוכל. וכאשר האדם אוכל בשר בהמה (טהורה, הרי א) אין בזה תוקף נפש (וטבע) הבהמה, (ב) הבשר צריך להיות נלקט ומתעכל ומשתנה וכו' עד שנעשה דם ובשר "ושב אל טבע הניזון": אבל הדם שאין צריך עיכול וכו' כבשר וכיוצא בזה, הרי על-ידי אכילתו הדם שהוא הנפש דהבהמה, יתחבר טבע ונפש הבהמה בנפש האדם – ויתעבה בנפש הבהמה. והמובן מזה, שאלו השטופים בדם, מדות דנפש הבהמית שלהם הן כטבע נפש הבהמה. וזהו ב' הפירושים שבפירוש רש"י:

בתחלה מדבר בזה ש"היו שטופים בדם", ו"לפיכך הוצרך לומר חזק", והוא הצווי על החזק בתקון וברור מדותיו הטבעיות של הנפש הבהמית. ופירוש זה אומרו רבי יהודה, כי רבי יהודה הוא מלשון "הפעם אודה את ה'" שהוא בחינת הודאה וביטול, ומצד זה העבודה היא בביטול וברור מדרגות הכי תחתונות, עבודת אתנפאי – הינו שיש לו שיכות למדות טבעיות

(כד) לא תאכלנו עליהארץ תשפכנו במים:

כ"י • לא תאכלנו • (כריתות ד) אזהרה לדם התמצית.

כה לא תיכלנה בדיל דייטב לך ולבניך בתרף ארי תעבד דכשר קדם יי:

אחריו (כה) לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך ביי-תעשה הישר בעיני יהוה:

הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, קל-וחמר לגזל ועריות, שנפשו של אדם מתאנה להם.

כ"י • לא תאכלנו • (חולין קלב) אזהרה לדם האברים. למען ייטב לך וגו' • (מכות כג) צא ולמד מתן שכרן של מצות: אם הדם, שנפשו של אדם קצה ממנו,

ספורנו

שמציגים היין והשמן ושאר משקין לאכילה ושתיה. תורה כה (כה) לא תאכלנו. פי תעשה הישר בעיני ה'. וכאשר תמנע מלאכלו, לא

(כד) לא תאכלנו, על הארץ תשפכנו במים. עשה באופן שלא יהיה ראוי לאכילה, וזה שתשפכו על הארץ במים, ולא תציגהו כמו

שציגו לך עתידות, באמרם ז"ל: 'שומעים מה שעתיד להיות במלאכי השרת', לא תאכל הדם להתחבר להם. תורה כד

נא (כו) רַק קִדְּשִׁיךָ אֲשֶׁר־יִהְיֶה לְךָ וּגְדִרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:

כ"י • רַק קִדְּשִׁיךָ • אף-על-פי שאתה מתר לשחט חלין, לא התרתי לך לשחט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא להביאם לבית הבחירה.

(כו) וַעֲשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהָדָם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם־זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹּךְ עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל:

כ"י • וַעֲשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ • אם עלות הן, הן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך יִשְׁפֹּךְ על המזבח תחלה, ואחר-כך: "והבשר תאכל".

(כח) שְׁמֹר וּשְׁמַעְתָּ אֶת פְּלִי־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצַוְךָ לַמַּעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבִנְיָךְ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀

כ"י • שְׁמֹר • זו משנה, שאתה צריך לשמרה בבטנך שלא תשפח, כענין שְׁנֹאֲמַר (משלי כב): "כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֶם בְּבִטְנְךָ", ואם שנית, אֲפָשָׁר שִׁתְּשַׁמֵּעַ וּתְקַיֵּם. הָא כָּל שְׁאִינוּ בְּכָלֵל מִשְׁנָה, אִינוּ בְּכָלֵל מַעֲשֶׂה. אֵת פְּלִי־הַדְּבָרִים • (שם) שְׁתָּהָא חֲבִיבָה עֲלֶיךָ מִצְוָה קְלָה מִצְוָה חֲמִימָה. הַטּוֹב • בְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם. וְהַיָּשָׁר • בְּעֵינֵי אָדָם.

♦ יום שלישי כ"ו מנחם-אב ♦

(כט) כִּי־יִבְרִיתָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵי וִירִשְׁתָּ אוֹתָם וַיִּשְׁבְּתָּ בְּאַרְצָם:

(ל) הַשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָרָם מִפְּנֵי וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וַאֲעֲשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:

כ"י • פֶּן־תִּנְקַשׁ • אינקלוס תרגם לשון מוקש; ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפלו ליסוד הנופל ממנו, אכל בלשון טרופ וקשקוש מצינו נו"ן: (דניאל ח)

ספורנו

ידיה זה כמואס בו, אבל כדי שתעשה "הישר בעיני ה'", באמרם ו"ל: אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר, אבל יאמר אפשי ואפשי, ומה אעשה ואבי שבשמים גור עלי (ספרא לקדשים כ, בו ורשי" שם). תורה כו

(ל) וַאֲעֲשֶׂה כֵּן גַּם־אֲנִי. שֶׁאֶעֱבֹד אֶת הָאֵל יִתְבָּרָךְ בְּאוֹתָם מִיְּנֵי הָעֲבוּדָה שֶׁהֵם עוֹבְדִים לַעֲבוּדָה זָרָה. תורה לא

כן, שלא יבאו אחרים וישמידוך. איכה יעבדו • לפי שלא ענש על עבודה-זרה אלא על זבוח וקטור ונסוף והשתחווא, כמו שכתוב (שמות כב): "בלתי לה' לבדו", דברים הנעשים לגבה, בא ולמדך כאן שאם ירצה של עבודה-זרה לעבדה בדרך אחר, כגון פוער לפעור, וזורק אבן למרקוליס, זו היא עבודתו, וחייב. אבל זבוח וקטור ונסוף והשתחווא, אפלו שלא בדרך חייב.

"וארפכתה דא לדא נקשן", ואף זה אני אומר: "פן-תנקש אחריהם", פן תטורף אחריהם, להיות כרוך אחר מעשיהם. וכן (תהלים קט): "ינקש נושה לכל-אשר-לו", מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו. אחרי השמדם מפניך • אחר שתראה שאשמידם מפניך, יש לך לתת לב, מפני מה נשמדו אלו? מפני מעשים מקלקלים שבידיהם. אף אתה לא תעשה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנ"א א עמ' 368)

עבודה-זרה כדי לבער את עובדיה מן העולם, הנה בקריאה זו עצמה מבטלים ושוללים אותה, וזאת באמצעות דרגתם הנעלית בלמוד התורה. והיינו, שהבטול אינו רק מצד אמונה, שמעל השכל, אלא גם מצד השכל עצמו, הבנת והשגת התורה בדרך נעלית; וכך מדגשת אהדות ה' (שלילת עבודה-זרה) גם היכן שיש נתינת מקום לעבודה-זרה.

וּפֶן תִּדְרֹשׁ לְאַלְקִיָּהֶם (יב, ל)
שלא תשאל על דרך עבודתה היאך היא (רמב"ם עבודה זרה ב, ב)
ואף-על-פי-כן יש חייב על בית-דין לידע דרכי העבודות, שאין סוקלין עבודת כוכבים עד שיגיעו שזו היא דרך עבודתה (שם ג, ב). ויש לומר, שכאשר בית-דין קורין ספרי

לא לא תעבד בן קדם יי אלהך ארי כל דמרחק קדם יי די סני עבדו לטענתהון ארי אף ית בניהון וית בנתיהון יוקדין בנורא לטענתהון:

(לא) לא-תעשה בן ליהוה אלהיך כי כל-תועבת יהוה אשר שניא עשו לאלהיהם כי גם את-בניהם ואת-בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם:

כ"י • כי גם את-בניהם • (ספרי) 'גם', לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר רבי עקיבא: 'אני ראיתי עובד כוכבים שקפחו לאביו לפני כלבו ואכלו'.

א ית כל פתגמא די אנא מפקד יתכון יתה תשרון למעבד לא תוספון עלוהי ולא תמנעון מנה:

יג (א) את כל-הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא-תסוף עליו ולא תגרע ממנו: פ

שאין לוקין על 'השמר' של 'עשה'. לא-תסוף עליו • (ספרי) חמשה טוטפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים.

כ"י • את כל-הדבר • קלה בבחמורה. תשמרו לעשות • לתן 'לא תעשה' על 'עשה', האמורים בפירשה, שכל 'השמר', לשון 'לא תעשה' הוא, אלא

ב ארי יקום בינך נביא או חלם חלמא ויתן לך את או מופתא:

(ב) בייקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת:

דכתיב: "אם טל יהיה על-הגזה לבדה ועל כל-הארץ חרב", אף-על-פי-כן "לא תשמע לו", ואם תאמר: מפני-מה נותן לו הקדוש-ברוך-הוא ממשלה לעשות אות? "כי מנסה ה' אלהיכם אתכם".

כ"י • ונתן אליך אות • בשמים, כענין שנגמר בגדעון (שופטים ח): "ועשית לי אות", ואומר (שם): "יהי-נא חרב אל-הגזה וגו'". או מופת • בארץ. [ספרים אחרים: ונתן אליך אות • בשמים, דכתיב (בראשית א): "ויהיו לאתת ולמועדים". או מופת • בארץ,

ספורנו

ולא תגרע ממנו. אפלו בסור סבת המצוה בעיניך, כענין שלמה באמרו (ילקוט שמעוני רמז תתקצ): אני ארבה ולא אסור. תורה ב

דבר נמאס אצלו יתברך, כמו שיהיה אם תרצה להוסיף מיני עבודות לאל יתברך, שלפעמים תהיה העבודה הנוספת דבר נמאס אצלו יתברך, כמו שרפת הבנים.

(לא) כי כל תועבת ה' אשר שניא עשו לאלהיהם. כי אמנם הם עובדים לעבודה זרה בקצת מיני עבודות נמאסות אצל האל יתברך. תורה א
יג (א) לא תסוף עליו. כי אולי תוסיף

ג וַיְהִי אֲתָא וּמוֹפְתָא דִּי מְלִיל עֶמְקָא לְמִימְרָא
נְהִי בְּתַר טַעֲוִתָּא עֲמֻמָּא דִּי לֹא יִדְעָתָנוּ
וְנִפְלְחָנוּ:

ד לֹא תִקְבֹּל לְפִתְגָמֵי נְבִיאָא הֵהוּא אוֹ לְחֵלֶם
חֲלֻמָּא הֵהוּא אֲרִי מְנַסִּי יִי אֱלֹהֵינוּ יִתְכוֹן
לְמַדַּע הָאִיתִיכוֹן רַחֲמֵי יִי אֱלֹהֵינוּ בְּכָל
לְבָבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ:

ה בְּתַר דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֵינוּ תִּתְכַּוֵּן וְיִתְהַ
תְּחַלּוֹן וְיִתְּ פְקוּדֵיהִי תִּשְׁרוּן וּלְמִימְרָה
תִּתְכַּלּוֹן וְיִתְּ מוֹחֵיהִי תִּתְכַּלּוֹן וּבְדִחְלָתָהּ
תִּתְקַרְבוּן:

חֲסִידִים, קְבֵר מֵתִים, בְּקֵר חוֹלִים! כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה
הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

(ג) וְכָא הָאוֹת וְהַמוֹפְתִּים אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים לְאֹמֹר נִלְכָּה
אֲחֵרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יִדְעָתֶם וְנַעֲבֹדֶם:

(ד) לֹא תִשְׁמַע אֶל-דִּבְרֵי הַנְּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל-חֲלֹמֶ
הַחֲלֹמִים הַהוּא כִּי מִנְפֹּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֹכֶם
לְדַעַת הַיִּשְׁכֶּם אֲהַבִּים אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-
לְבַבְכֶּם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:

(ה) אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֵתוֹ תִּירָאוּ וְאֵת-
מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְכָל תִּשְׁמָעוּ וְאֵתוֹ תַּעֲבֹדוּ וְכוּ
תִּדְבְּקוּן:

כ"ו • וְאֵת-מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ • תּוֹרַת מֹשֶׁה. וּבְכָל
תִּשְׁמָעוּ • בְּקוֹל הַנְּבִיאִים. וְאֵתוֹ תַּעֲבֹדוּ •
בְּמִקְדָּשׁוֹ. וְכוּ תִּדְבְּקוּן • (סוטה יד) הַדְּבֵק בְּדַרְכֵּי: גְּמַל

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר-שיחות חלק י"ד עמוד 53 עייךשם)

הַדְּבִקוֹת בְּדַרְכֵּי שֶׁל הַקֶּבֶ"ה

שֶׁהַצּוּרֵי עַל דְּבִקוֹת זוֹ הוּא בְּדִבְרֵי שְׁחִיבוֹ אֵינוֹ מִצְוָה בֵּין
הַמִּצְוֹת, הֵינּוּ שְׁלֹשֵׁי הַצּוּרֵי "הַדְּבֵק בְּדַרְכֵּי" לֹא הִנָּה עוֹשֶׂה
מִצְוָה צוּרֵי מִפְּרֵשׁ אַחֵר.

וְלִכֵּן מִפְּרֵשׁ רִשִׁי "קְבֵר מֵתִים בְּקֵר חוֹלִים כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה
הַקֶּבֶ"ה", כִּי רַק בְּדִבְרִים אֵלוֹ אֵנוֹ מוֹצֵאִים שֶׁהַקֶּבֶ"ה עָשָׂה
בְּאִפְסוֹ שֶׁבְּדִבְרֵיהֶם גְּבִי הָאֵדָם לֹא הָיָה מִחֵיב לְגַמֵּל חֶסֶד זֶה
מִצְוָה מִצְוָה וְחִיבוֹ:

אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם גו' וְכוּ תִּדְבְּקוּן

הַדְּבֵק בְּדַרְכֵּי, גְּמַל חֲסִידִים, קְבֵר מֵתִים, בְּקֵר חוֹלִים, כְּמוֹ
שֶׁעָשָׂה הַקֶּבֶ"ה (יג, ה. ובפירוש רש"י)

וְיֵשׁ לְבָאֵר הַטֶּעַם שֶׁדּוֹקָא בְּ"קְבֵר מֵתִים וּבְקֵר חוֹלִים"
נַעֲשִׂית הַהִלִּיכָה בְּדַרְכֵּי שֶׁל הַקֶּבֶ"ה,

דִּהְיָה אֲזַהֲרָת "וְכוּ תִּדְבְּקוּן" בָּאֵה בְּסוּף כָּל הַצּוּרִים הַמְּנוּיִים
בְּכַתוּב, וּבִינֵיהֶם גַּם "וְאֵת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ", שֶׁמִּזֶּה מוֹבֵן

ספורנו

חֲדָשׁוֹת שִׁיחֲדֵשׁ הַנְּבִיא, בְּפִרְט בְּעִבּוּדָה
וְרָה שְׁהִיא מִגְּדֵת לְכָל מִצְוֹת הָאֵל
יִתְעַלָּה, כִּי אִמְנָם הוּא "צִוָּה לְעוֹלָם
בְּרִיתוֹ" (תהלים קיא, ט), "לֹא יִחְלִיפֻנוּ וְלֹא
יִמִּיר אֹתוֹ",

וּבְכָל תִּשְׁמָעוּ. בְּמָה שִׁיחֲדָה עַל יְדֵי
נְבִיאֵי לְקִיּוֹם תּוֹרָתוֹ וּלְקִדּוּשׁ שְׁמוֹ,
כְּעִנִּין אֱלֹהֵי בְּרָה הַכְּרֵמֶל, לֹא בְּקוֹל זֶה
הַמְּכַשֵּׁל אֶת כָּל מִצְוֹת הָאֵל יִתְעַלָּה.
וְאֹתוֹ תַּעֲבֹדוּ. לְבָדוּ, לֹא אַחֵר עֲמוֹ,
כְּאִמְרוֹ "וְכִי לְאֱלֹהִים יִחְרָם" (שמות כב,
יט), כְּמוֹ שֶׁהַתְּבַאֵר בְּמִקְוֹמוֹ.

וְכוּ תִּדְבְּקוּן. שְׁיִהְיָה תְּכָלִית כָּל
פְּעֻלָּתְכֶם לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, וְלֹא תִהְיֶה
שְׁנֵאתָה עַל זֶה מְסוּבָּבָת מֵאִיבָה
קוֹדֶמֶת. תּוֹרָה ו

אֲבָל הַמִּצְוָה הַכָּל מְלַבֵּוּ כְּדִי לְהַדִּיחַ.
כִּי מִנְפֹּה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲתֹכֶם. כִּי בְּזֶה
שִׁתְּחַשְׁבוּ לְאֹיֵב אֶת הַמִּדְבָּר נִגְדַּ
אֱלֹהֵיכֶם, תִּהְיוּ מְנַסִּים לְפָנָיו לְאֹהֲבֵיכֶם.
לְדַעַת. כְּדִי שֶׁעַל אֲהַבְתְּכֶם הַמְּנַסִּית
בְּפַעַל, תִּהְיֶה בְּפַעַל יִדְעָתוֹ הַפּוֹעֵלֶת
לְטוֹב לְעוֹלָם, כְּרָאוּי בְּדִבְרֵי הַמּוֹכֵן
בְּפַעַל לְקַבֵּלֶת שֶׁפַּע טוֹבוֹ. תּוֹרָה ה
(ה) אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ. כְּעִנִּין
"וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵּי" (להלן כה, ט), וְלֹא
בְּדַרְכֵּים חֲדָשִׁים שִׁיאִמַּר נְבִיא אוֹ חוֹלִים
לְהַדִּיחָה מִן הַדֶּרֶךְ" (פסוק ו).

וְאֹתוֹ תִּירָאוּ. אֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה אוֹתוֹ
הַנְּבִיא אֲצִלָּךְ כְּבֵר אֲדָם חָשׁוּב וְנוֹרָא,
וּמִגִּזְם עֲתָה, תִּבְשֵׁל יִרְאָת הַנְּבִיא מִפְּנֵי
יִרְאָת הָאֵל וְתִתְּרָךְ.
וְאֵת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ. וְלֹא מִצְוֹת

(ג) אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתֶם. שֶׁלֹּא בָּא מוֹפֵת
אֲפִלּוּ עַל מִצְוֹתֵיכֶם. כִּי אִמְנָם הַנּוֹדְעִים
בְּחוֹשׁ אוֹ בְּמוֹפֵת נוֹדַע מִקֵּהם שֶׁהֵם
פּוֹעֲלִים תָּמִיד בְּעִנִּין אֶחָד, בְּאִפְסוֹ
שֶׁנוֹדַע שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים טְבָעִים לֹא
רְצוֹנִים, וּבִכֵּן לֹא יוֹעִיל לְהַתְּפִלָּל
אֲלֵיהֶם וְלֹא לַעֲבֹדֶם. תּוֹרָה ד

(ד) לֹא תִשְׁמַע אֶל דִּבְרֵי הַנְּבִיא
הַהוּא. לֹא תִפְנֶה אֶל דִּבְרֵי לְרֵאוֹת אִם
יֵשׁ מִמֶּשׁ בְּקִצְתָם, כִּי אֵין סִפֵּק שֶׁכָּל
דִּבְרֵי שֶׁקֶר שְׂבָדָה מְלַבֵּוּ הַכָּל לְהַרְע,
כְּאִמְרוֹ "כִּי דִבֶּר סֵרָה". וְהָאוֹת וְהַמוֹפְתִּים
נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי כְּשׁוּף אוֹ תְּחַבּוּלָה
וְוֹלָתָם, לֹא מִכַּח נְבוּאָה שְׂבָדָה לוֹ.

אוֹ אֵל חוֹלִים הַחֲלוּם הַהוּא. לְרֵאוֹת
אִם יֵשׁ בְּקִצְתָּ חֲלוּמוֹ אִמָּת, אֲבָל תַּדַּע
בְּלִי סִפֵּק שֶׁלֹּא חָלֵם דִּבֶּר מִמּוֹה שְׂאִמַּר,

במקרה, ובפסוק נאמר רק "ומת אהרן שם בראש ההר (ומיד) ויחד משה ואֶלְעָזָר" ולא נזכר שם כלום אודות קבורתו, כמו במרים שנאמר "ותקבר שם". אבל בפרשת עקב נאמר "ויקבר שם", ואם כן על-כרחי שהקבר"ה התעסק בקבורתו, אף שרבים מבני ישראל היו בודאי מוכנים להתעסק בזה.

בקור חולים - גם במצב שהקב"ה בא לבקר את אברהם, וכמו שפרש רש"י "וירא אליו - לבקר את החולה", עם היות שבודאי כמה מאנשיו ורעיו באו לבקרו, וכמו ממנה שהקב"ה נגלה אליו בחלקו, ובני ביתו של אברהם. קבר מתים - הכונה בפשטות לקבורת אהרן שנאמרה כבר בכתוב, שהיתה על-ידי הקב"ה, שהרי הסתלקותו היתה

והנביא הוא או חלם החלום הוא וימת פי דבר-סרה עליהוה אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפך מביית עבדים להדיחך מן-הדרך אשר צוה יהוה אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך: ס

(ו) והנביא הוא או חלם החלום הוא וימת פי דבר-סרה עליהוה אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפך מביית עבדים להדיחך מן-הדרך אשר צוה יהוה אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך: ס

ז"ל • סרה • דבר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא צויתיו לדבר כן, דיטורנור"א בלע"ז (אבווענדונג). והפך מביית עבדים • (ספרי) אפלו אין לו עליך אלא שפךך, ד"ו.

ז"ל • סרה • דבר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא צויתיו לדבר כן, דיטורנור"א בלע"ז

זארי ימלכך אחוה בר אמה או ברה או ברמך או אתת קמך או חברך די כנפשו בסתר למימר נהי ונפלה לטעות עממיא די לא ידעת את ואברהם:

(ז) כי יסיתך אחיך בן-אמך או-בנה או-בתך או אשת חיקך או רעה אשר פנפשוך בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבתיך:

לאחרים. בסתר • דבר הכתוב בהוה, שאין דברי מסית אלא בסתר, וכן שלמה הוא אומר (משלי ז): "בגשף בערב יום, באישון לילה ואפלה". אשר לא ידעת אתה ואבתיך • דבר זה, גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך: 'עזב מה שמסרו לך אבותיך'.

ז"ל • כי יסיתך • אין הסתה אלא גרוי, שנאמר (ש"א כז): "אם ה' הסיף בי", אמיתר"א בלע"ז (אן רייצען), שמשאיו לעשות כן. אחיך • מאב. בן-אמך • מאם (קידושין ט). חיקך • השוככת בחיקך ומחוקה בך, אפקיט"א בלע"ז (אנהאנגענד), וכן (יחזקאל מג): "ומחיק הארץ", מיסוד המקצוע בארץ. אשר פנפשוך • זה אביך, פרש לך הכתוב את החביבין לך, קל-וחמר

חמשעות עממיא די בסתרניכון דקריבין לך או דרחיקין מנה מסופי ארעא ועד סיפי ארעא:

(ח) מאלתי העמים אשר סביבתיכם הקרבים אליך או הרחקים ממך מקצה הארץ ועד-קצה הארץ:

כשם שאין ממש בקרובים, כך אין ממש ברחוקים. מקצה הארץ • (ספרי) זו חמה ולבנה וצבא השמים, שהן מהלכים מסוף העולם ועד סופו.

ז"ל • הקרבים אליך או הרחקים • (סנהדרין סא) למה פרט קרובים ורחוקים? אלא כך אמר הכתוב: מטיבן של קרובים, אתה למד טיבן של רחוקים.

ספורנו

(ח) הקרבים אליך. אף על פי שמצד קרבתם תדע שקריתם, ואין לחש שתטעה בהם. או הרחקים ממך מקצה הארץ. אף על פי שמצד המרחק אין לחש שתלך שם לעבדם. תורה ט

חזב מיתה מפני שדבר סרה בשמו. להדיחך מן הדרך. אף על פי שלא אמר להדיחך מעל ה', כי הוא אומר בשם ה' שתעבדו עבודה זרה במצותו, מכל מקום בקש "להדיחך מן הדרך אשר צוה ה' אלהיך". תורה ז

(ו) וימת, כי דבר סרה על ה'. אף על פי שדבר בשם ה', ולא בשם עבודה זרה, ומנה הנה נראה שלא יתחייב מיתה כמו שגזרו זקנים באמרו על ירמיה "אין לאיש הנה משפט מות, כי בשם ה' אלהינו דבר אלינו" (ירמיה כו טז), הנה זה

(ט) לֹא-תֹאכְלָהּ לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֲלֵיו וְלֹא-תִחַס עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא-תִחַסְלֵהוּ וְלֹא-תִכְסֶּה עָלָיו:

כ"י • לֹא-תֹאכְלָהּ לוֹ • (שם) לֹא תֹאכַל תֹּאכַל לוֹ, לֹא תִאָּכְלוּ, לֹא תִשְׁמַע אֲלֵיו וְלֹא תִחַס עֵינֶיךָ עָלָיו • לֹא תִחַסְלֵהוּ וְלֹא תִכְסֶּה עָלָיו • (ספרי) אִם אֶתָּה יוֹדֵעַ לוֹ חוֹבָה, אֵינֶךָ רֹשָׁאִי לִשְׁתַּק.

(י) כִּי הָרַג תִּהְיֶה-כּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיֵד פְּלִיָּהֶם בְּאַחֲרֵנָה:

כ"י • כִּי הָרַג תִּהְיֶה-כּוֹ • (אם יצא מביט דין ופאי, תחזירו לחובה), יצא מביט דין חייב, אל תחזירו לזכות • (ספרי) יֵדָּה תִּהְיֶה-

(יא) וּסְקַלְתוּ בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדִּיחָהּ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיָאֵךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

(יב) וְכָל-יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא-יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת בְּדַבַּר הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: ׀

(יג) כִּי-תִשְׁמָע בְּאַחַת עֲרִיף אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבַת שָׁם לֵאמֹר:

כ"י • לְשִׁבַת שָׁם • (ספרי) פָּרַט לִירוּשָׁלַיִם, שָׁלָא נִתְּנָה לְדִירָה. כִּי-תִשְׁמַע וְגו', לֵאמֹר • אוֹמְרִים כֵּן: "יִצְאוּ וְגו'".

(יד) יִצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּדְּיחוּ אֶת-יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתֶּם:

כ"י • אֲנָשִׁים • (סנהדרין פה) וְלֹא נָשִׁים. בְּנֵי-בְלִיעַל • (שם) בְּלִי עַל, שִׁפְרוֹ עַל שֶׁל מְקוֹם. יֹשְׁבֵי עִירָם • וְלֹא יֹשְׁבֵי עִיר אֲחֵרָה. מִכָּאן אָמְרוּ: 'אֵין נַעֲשִׂית

(ט) לֹא תֹאכְלָהּ לוֹ. בְּאֶמְרוֹ שִׁתְּחַקֵּר לְדַעַת אִם בְּנִים דְּבָרֵיו שֶׁעֲבֹדָה זָרָה פְּלוּגִית קָדְמִיבָה וְכָד מְרַעָה. וְלֹא תִשְׁמַע אֲלֵיו. וְכִנּוּהָ הָאֶפֶן לֹא תִשְׁמַע אֲלֵיו, וְלֹא תִקְבַּל מִמֶּנּוּ לַעֲבֹד. שָׁאם יִהְיֶה בְּדָבָר סִפְקָא אֲצִלָּךְ אִם הוּא רָאוּי, סוֹף שֶׁתִּשְׁמַע אֲלֵיו, כִּי סִפְקָא כִּנּוּהָ לֹא יִקְרָה אֲלָא מִחֲסָרוֹן הַתְּבוּנָנוּת בְּגִדְלָהּ הָאֵל יִתְבָּרַךְ וְסִדְרוֹ בְּעוֹלָם. תוֹרָה י (יא) כִּי בִקֵּשׁ לְהַדִּיחָהּ. אֵפֶן עַל פִּי שְׁלָא עֲשֶׂה הַהוּא כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים מִדִּיחָהּ עִיר הַנִּדְחָת, מִכָּל מְקוֹם חֵיב מִיתָה בְּשִׁבִּיל רָאוּי, סוֹף שֶׁתִּשְׁמַע אֲלֵיו, כִּי סִפְקָא כִּנּוּהָ לֹא יִקְרָה אֲלָא מִחֲסָרוֹן הַתְּבוּנָנוּת בְּגִדְלָהּ הָאֵל יִתְבָּרַךְ וְסִדְרוֹ בְּעוֹלָם. תוֹרָה י (יא) כִּי בִקֵּשׁ לְהַדִּיחָהּ. אֵפֶן עַל פִּי שְׁלָא עֲשֶׂה הַהוּא כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים מִדִּיחָהּ עִיר הַנִּדְחָת, מִכָּל מְקוֹם חֵיב מִיתָה בְּשִׁבִּיל יוֹסִפוּ. לֹא הוּא וְלֹא זֹלָתוֹ. תוֹרָה יג

(טו) וְדַרְשֵׁת וְחִקְרַת וְשֹׁאֵלֶת הַיֵּטֵב וְהֵנָּה אִמֶּת נִכּוֹן
הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:

כ"י • וְדַרְשֵׁת וְחִקְרַת וְשֹׁאֵלֶת הַיֵּטֵב • (סנהדרין ט)
מִכָּאן לְמַדּוֹ שֶׁבַע חֲקִירוֹת, מְרֻבּוּי הַמִּקְרָא כָּאֵן יֵשׁ
שֶׁלֹּשׁ: דְּרִישָׁה, וְחִקְיָה וְהַיֵּטֵב; וְשֹׁאֵלֶת, אֵינוֹ מִן
הַמִּנְיָן, וּמִמֶּנּוּ לְמַדּוֹ בְּדִיקוֹת. וּבְמִקּוֹם אַחֵר הוּא

(טז) הִבֵּה תִּבֶּה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהוּא לְפִי־חֶרֶב
הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֵמָתָהּ לְפִי־
חֶרֶב:

כ"י • הִבֵּה תִּבֶּה תִּבֶּה • (ב"מ לא) אִם אֵינְךָ יָכֹל לְהַמִּיתָם בְּמִיתָהּ הַכְּתוּבָה בָּהֶם, הַמִּיתָם בְּאַחֲרֵת.

(יז) וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשִׂרְפָתָהּ
בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְהִיתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:

כ"י • לַה' אֱלֹהֶיךָ • לְשִׁמּוֹ וּבִשְׂבִילוֹ.

(יח) וְלֹא־יִדְבֹק בִּידְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב
יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן־לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶיךָ וְהִרְבֶּךָ
בְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:

כ"י • לְמַעַן יָשׁוּב ה' מִחֲרוֹן אַפּוֹ • (ספרי) שְׁכַל זְמַן שֶׁעֲבוּדַת־כּוֹכָבִים בְּעוֹלָם, חֲרוֹן אַף בְּעוֹלָם.

(יט) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר אֶת־כָּל־
מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִנֵּי־אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀

♦ יום רביעי כ"ז מנחם-אב ♦

יד (א) בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ
וְלֹא־תִשְׁיִמוּ קֶרֶחַ בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת:

ספורנו

(טז) וְאֶת בְּהֵמָתָהּ לְפִי חֶרֶב. לְמַחֲוֹת
וְכָרֶם עַל צַד נִקְמַת הָאֵל יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ
הָעֵנָב בְּעֵמֶלֶק, בְּאִמְרוֹ "תִּמְחָה אֶת זֶכֶר
עִמְלֶק" (לחלוֹ בַּה', יט). וְכֵן בְּאֵר הַנְּבִיא
בְּאִמְרוֹ "וְהִמָּתָה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה

תְּחַמֵּד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחָתָהּ לָהּ, פֶּן
תִּקְשַׁח בּוֹ" (לעיל ז, כח), כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאֵר
בְּמִקְוָמוֹ. תוֹרָה יט
יד (א) בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם, לֹא
תִתְגַּדְּדוּ. שְׂאִין רְאוּי לְהִרְאוֹת תְּכֵלֶת

מַעֲלָל וְעַד יוֹנֵק, מִשּׁוֹר וְעַד שָׁה, מִגִּמְלָה
וְעַד חֲמוֹר" (שְׁמוּאֵל א טו ג). תוֹרָה יז
(יח) וְלֹא יִדְבֹק בִּידְךָ מְאוּמָה מִן
הַחֶרֶם. פֶּן יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ, כְּמוֹ הָעֵנָב
בְּנוֹי עֲבוּדָה וְזָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם "לֹא

וְלֹא תִגְדְּדוּ • לֹא תִתְּנוּ גְדִידָה וְשֵׁרֶט בְּבִשְׂרֵכֶם עַל מֵת, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֱמֹרִיִּים עוֹשִׂין, לְפִי שְׂאֵתָם בְּנֵיוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַתֶּם רְאוּיִין לִהְיוֹת נְאִים

וְלֹא גְדוּדִים וּמִקְרָחִים. בֵּין עֵינֵיכֶם • אֲצֵל הַפְּדֻחָה, וּבְמִקְוֶה אַחֵר הוּא אוֹמֵר (ויקרא כא): "לֹא יִקְרָחוּ קִרְחָה בְּרֹאשָׁם", לַעֲשׂוֹת כָּל הָרֹאשׁ כְּבֵין הָעֵינַיִם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 295)

בְּנִים אַתֶּם לֵה' אֱלֹקֵיכֶם (יד, א)

עוֹסֵק בְּעֵינָיו חֲלִין, שְׂאִינָם לְפִי כְּבוֹדוֹ שֶׁל בֶּן מֶלֶךְ, אֲסוּר לוֹ לְשַׁכַּח שֶׁהוּא בְּנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקִּבְ"ה. וְכַמְבָּאָר בְּחִסְדֵּינֵינוּ, שְׂאִינָה דוֹמָה מַעֲלַת הַשָּׁר - אֲפִילוּ בְּהִיוֹתוֹ בְּשִׁבְיָה - לְמַעֲלַת אִישׁ הַדְּיוּט.

יְדוּעָה תוֹרַת הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב (כתר שם טוב - קה"ת - הוספות אות קלג), שֶׁכָּל יְהוּדֵי יִקְרָ בְּעֵינָיו ה' כְּבֵן יָחִיד שֶׁנּוֹלַד לַהֲרֹיֵיו לַעֲתֹת זְקֻנָּתָם, וְעוֹד יוֹתֵר מִכֶּה. מוֹבֵן אַפּוֹא, שְׂגָם כְּאֶשֶׁר הוּא

(ב) כִּי עַם קְדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בָּחַר יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ: הַאֲדַרְמָה: ס

כִּי עַם קְדוֹשׁ אַתָּה • קְדֻשַׁת עֲצֻמָּךְ מֵאֲבוֹתֶיךָ, וְעוֹד: "וּבָךְ בָּחַר ה'".

בִּאֲרֵי עִם קְדִישׁ אַתָּה קִדְּשׁ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ אֲתַרְעִי יְיָ לְמַתְּוִי לֵה' לְעַם חֲסִידֵי מִכָּל עַמְּמֵי דִי עַל אֲפִי אֲרַעָא:

(ג) לֹא תֹאכַל כָּל-תוֹעֵבָה:

ג לֹא תִיכּוֹל כָּל דְּמִרְחָק:

כִּי • כָּל-תוֹעֵבָה • (בכורות לד) כָּל שֶׁתַּעֲבִיתִי לָךְ, כְּגוֹן: צָרֵם אֲזַן כְּכּוֹר כְּדִי לְשַׁחֲטוֹ בַּמִּדְיָנָה, הָרִי דָּבָר שֶׁתַּעֲבִיתִי לָךְ: "כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ", וּבָא וְלִמַּד כָּאֵן, אֲכִילָתוֹ.

(ד) זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁהַכְּשָׂשִׁים וְשֵׁה עֲזִים:

ד דִּין בְּעִירָא דְּתִיכְלוּן תּוֹרִין אֲמִרִין דְּרַחֲלִין וְגִדְּנִין דְּעִזִּין:

(ה) אֵיל וְצִבִּי וְיַחֲמוֹר וְאֶקוּ וְדִישָׁן וְתֹאוּ וְזֹמֶר:

ה אֵילָא וְטַבִּיָּא וְיַחֲמוֹרָא וְעֵלָא וְרִימָא וְתוֹרְפֵלָא וְדִישָׁא:

פִּירֵכִי וְדִישָׁן זֹאת הַבְּהֵמָה וְגו'. אֵיל וְצִבִּי וְיַחֲמוֹר • לְמַדְנֵנוּ (ספרי. חולין עא) שֶׁהַחֲזִיָּה בְּכָלל בְּהֵמָה, וְלְמַדְנֵנוּ (חולין סג) שֶׁהַבְּהֵמָה וְחֲזִיָּה טַמְאָה מְרֻבָּה מִן הַטְּהוֹרָה, שֶׁבְּכָל מְקוֹם פּוֹרֵט אֶת הַמַּעֲט. וְאֶקוּ • מִתְּרָגָם: "יַעֲלָא",

יַעֲלִי סֻלַּע, הוּא אֲשֶׁטַּנְבוּ"ק (ת"א וחולין פ). וְתֹאוּ • תוֹרְבֵל"א, (וכן פרש"י איוב ל"ט. ר"ה כו ב. וע"ע ברש"י חולין נט ב) תוֹר הַיַּעַר. בֹּא"א, יַעַר בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי.

(ו) וְכָל-בְּהֵמָה מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁמְעַת שִׁמְעַת שְׁתֵּי פִרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבֵהֶמָה אֹתָהּ תֹּאכְלוּ:

ו וְכָל בְּעִירָא דְּסָדִיקָא פִּרְסָתָא וּמִטְלָפָא טַלְפִּין תַּרְתִּין פִּרְסָתָא מִסְקָא פִּשְׁרָא בְּבְעִירָא יִתָּה תִיכְלוּן:

ספורנו

הַדְּאִגָּה וְהַצֶּעַר עַל הַקְּרוֹב הַמֵּת, כְּשֶׁנִּשְׁאָר קְרוֹב וְכִבְדּ מִמֶּנּוּ בְּמַעֲלָה וּבְתַקְוָת טוֹב. לְפִירְכֵי "אַתֶּם" בְּנִים לֵה'", שֶׁהוּא אֲבִיכֶם קִדְּשׁ, אֵין רְאוּי שֶׁתִּדְּאִגּוּ וְתִתְּאֲבְלוּ בְּתַכְלִית עַל שׁוֹם מֵת.

וְלֹא תִשְׁמִימוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת, כִּי עַם קְדוֹשׁ אַתָּה. וְגַם כֵּן אֵין לְהַצִּטְעַר מֵאֵד בְּשִׁבְלִי נֶזֶק מְגִיעַ לְמַת

בְּמִיתָתוֹ, תוֹרָה ב

(ב) כִּי עַם קְדוֹשׁ אַתָּה. מִזְמָן לְחִיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, אֲשֶׁר שְׁעַת קוֹרַת רוּחַ בְּהֶם יִפָּה מִכָּל חֲזִי הָעוֹלָם הַזֶּה (אבות ד, יז).

סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים. וְלִכֵּן הוּא אוֹסֵר וְהָ לָכֵם, וְלֹא אֲסֹר אוֹתוֹ לְבִנֵּי נַח שְׂאִינָם כָּל כֶּךָ סֻגְלָה. תוֹרָה ג

(ג) לֹא תֹאכַל כָּל תוֹעֵבָה. הִנֵּה קִדְּשׁ

כ"י • מפרסת • סדוקה, כתרגומו. פרסה • טמאה. בבהמה • משמע מה שגמץא פלאנט"ה (פרסואהליט) • ושסעת • חלוקה בשתי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה בצפרנים, והיא

(י) אך את־זו לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה את־הגמל ואת־הארנבת ואת־השפן כי־מעלה גרה חמה ופרסה לא הפריסו טמאים הם לכם:

כ"י • השסועה • (גדה כד) ברירה היא שיש לה שני גבין ושני שדראות; אמרו רבותינו: (חולין ס"ג) 'למה נשנו?

(ח) ואת־החזיר כי־מפריס פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מבשרם לא תאכלו ובגבלתם לא תגעו: ם

כ"י • ובגבלתם לא תגעו • (ת"כ) רבותינו פרושו: ברגל, שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל. כל יהיו מזוהרים בכל השנה? תלמוד לומר (ויקרא כא): "אמר אל

(ט) את־זו תאכלו מכל אשר במים כל אשר־לו סנפיר וקשקשת תאכלו:

(י) וכל אשר אין־לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו טמא הוא לכם: ם

(יא) כל־צפור טהרה תאכלו:

כ"י • כל־צפור טהרה תאכלו • (קידושין נז) להתיר משלחת שבמצרע.

(יב) וזה אשר לא־תאכלו מהם הנשר והפרס והעוניה:

כ"י • וזה אשר לא־תאכלו מהם • לאסר את השחוטה.

(יג) והראה ואת־האיה והדיה למינה:

כ"י • והראה ואת־האיה וגו' • היא ראה, היא איה, היא דיה, ולמה נקרא שמה 'ראה'? שרואה ביותר. ולמה הזהירך בכל שמותיה? שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלק, שלא יהא האוסרה

(יד) ואת כל־ערב למינו:

יד וית כל ערבא לזנה:

ז ברים ית דין לא תיכלון ממסקי פשרא וממסדיקי פרסתא מטלפי טלפיא ית גמלא וית ארנבא וית טפא ארי מסקי פשרא אנון ופרסתהון לא סדיקא מסאבין אנון לכון:

בבהמות, מפני השסועה. ובכופות, מפני הראה, שלא נאמרו ב'תורת כהנים'.

ח וית חזירא ארי מסדיק פרסתא הוא ולא פשר מסאב הוא לכון מבסרהון לא תיכלון ובגבלתהון לא תקרבון:

הכהנים וגו', ומה שמאת המת חמורה, כהנים מזוהרים ואין ישראל מזוהרים; טמאת נבלה קלה, לא כל־שפן?!

ט ית דין תיכלון מכל די במיא כל די לה ציצין וקלפין תיכלון:

י וכל די לית לה ציצין וקלפין לא תיכלון מסאב הוא לכון:

יא כל צפר דכנא תיכלון:

יב ודין די לא תיכלון מנהון נשרא ופרס ועוניה:

יג וכת פנפא וטרפיתא ודיתא לזנה:

קורא אותה 'ראה', והבא להתיר, אומר: 'זו, דיה שמה, או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב'. ובכופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות הטהורים מרבים על הטמאים, לפיכך פרט את המעט.

(טו) וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנֶה וְאֵת־הַתַּחֲמֹם וְאֵת־הַשֹּׁחַף
וְאֵת־הַגֵּץ לְמִינֵהוּ:

טו וְיָת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפּר שְׁחָפָא
וְנָצָא לְזִנְהֵי:

(טז) אֶת־הַבּוֹם וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף וְהַתְּנַשְׁמָת:

טז וְקִדְיָא וְקִפּוּפָא וּבִנְתָא:

כט"ו • הַתְּנַשְׁמָת • קלב"א שורייץ (פלעדערמורז) •

(יז) וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשִּׁלְף:

יז וְקָתָא וּרְקָקָא וְשִׁלֵּי נִנְצָא:

כט"ו • שִׁלְף • (חולין סג) הַשּׁוּלָה דְּגִים מִן הַיָּם.

(יח) וְהַחֲסִידָה וְהַאֲנָפָה לְמִינֵהּ וְהַדּוֹכִיפָת וְהַעֲטִלָּף:

יח וְחִסְרִיתָא וְאִבּוּ לִזְנָה וְנִגְר טוֹרָא
וְעֵטְלָפָא:

כט"ו • דּוֹכִיפָת • הוּא תְּרַנְגוּל הָבֵר, וּבִלְע"ז הַרופ"א (ווידעהאפף), וְכַרְבֵּלְתוֹ כְּפוּלָה.

(יט) וְכָל־שָׂרֵץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ:

יט וְכָל רַחֲשָׂא דְעוּפָא מִסָּבָב הוּא לִכּוֹן לֹא
יִתְאַכְלוּן:

כט"ו • שָׂרֵץ הָעוֹף • הֵם הַנְּמוּכִים הַרוֹחֲשִׁים עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן: זְבוּבִין, וְצִרְעִים וְחִגְבִּים טָמְאִים, הֵם קְרוֹיִים
'שָׂרֵץ'.

(כ) כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ:

כ כָּל עוּפָא דְכִי תִיכְלוּן:

כט"ו • כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ • וְלֹא אֶת הַטָּמֵא, כֹּא
לִיתֵן 'עֲשֵׂה' עַל 'לֹא תַעֲשֶׂה', וְכֵן בְּבִהְמָה: אוֹתָהּ

(כא) לֹא־תֹאכְלוּ כָּל־נֶבֶלָה לִגֵּר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרָיָה
תִּתְנַנֶּה וְאֹכְלָהּ אוֹ מִכּוֹר לְנִכְרֵי כִּי עִם קְדוּשָׁתָהּ
לִיהוֹהֶה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ: פ

כא לֹא תִיכְלוּן כָּל נִבְלָא לְתוֹמֵב עִיר דִּי
בְּקִרְיָה תִתְנַנֶּה וְיִיכְלֶנָה אוֹ תִזְבְּנָה לְכַר
עַמּוּיִן אֲרִי עִם קְדִישׁ אֶת קִדְּם וְיִי אֱלֹהֶיךָ לֹא
תִיכּוֹל בְּשֶׁר בַּחֲלֵב:

כט"ו • לִגֵּר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרָיָה • גֵּר תּוֹשֵׁב, שְׂקִבֵּל עָלָיו
שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוּדַת־זָרָה וְאוֹכֵל וְנִבְלוֹת. כִּי עִם קְדוּשָׁתָהּ
אֶתָּה לַה' • (ספרי) קְדֹשׁ אֶת עֲצֻמָּהּ בְּמִתָּר לָךְ, דְּבָרִים
הַמְתִּירִים וְאַחֲרִים נִזְהָגִים בָּהֶם אִסּוּר, אֵל תִּתִּירֵם

בַּפְּגִיָּהִם. לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי • (חולין קיג) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים,
פָּרֹט לַחֲיָה, וְלַעוֹפוֹת וְלַבְּהֵמָה טָמְאָה. לֹא־תִבְשֹׁל
גְּדִי וְגו'.

♦ יום חמישי כ"ח מנחם-אב ♦

(כב) עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא
הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה:

כב עֲשֹׂרָא תַעֲשֹׂר יָת כָּל עֲלֵלַת זֶרְעֶךָ דִּיפּוֹק
חֲקָלָא שְׂמָא בְּשִׁתָּא:

וכו' • עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר • מָה עֲנִין זֶה אֶצֶל זֶה? אָמַר
לָהֶם הַקְדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל: 'לֹא תִגְרְמוּ לִי

לְבַשֵּׁל גְּדִיִּים שֶׁל תְּבוּאָה, עַד שֶׁהֵן בְּמַעֲצֵי אֲמוּתִיהֶן,
שֶׁאִם אֵין אֲתֶם מַעֲשִׂיִּים מַעֲשָׂרוֹת כְּרָאוּי, כִּשְׁהוּא

ספורנו

(כא) לֹא תֹאכְלוּ כָּל נֶבֶלָה. אִפְלוּ מִן כִּי עִם קְדוּשָׁתָהּ לַה' אֱלֹהֶיךָ. אִף
עַל פִּי שֶׁהִנְבֵּלָה הִיא נִאֲוָתָה לְמוֹזֵן נִאֲוָתָה לְמוֹזֵן "עִם קְדוּשָׁה" מוֹכֵן
הַמִּין הַטָּהוֹר.

אֲנֹשִׁי כְּמוֹ "לִגֵּר" אוֹ "לְנִכְרִי", אֵינָה
נִאֲוָתָה לְמוֹזֵן "עִם קְדוּשָׁה" מוֹכֵן

שיעור יומי ליום חמישי כ"ח מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת ראה

סמוך להתבשר, אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר (מלכים ב כו): "ושדפה לפני קמה", וכן לענן בפורים. שנה שנה • (ספרי) מכאן שאין מעשרין מן התדש על הישן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת י"ג תמוז תשי"ב – תורת מנחם התוועדות ו עמ' 54)

השמים. וכן נפסק להלכה (טור יו"ד הלכות צדקה סרמ"ז), שבכל דבר אסור לנסות את ה', חוץ מדבר זה. והנה, הרמ"א שם הביא דעה שהדבר אמור רק במעשר. אבל הסכמת רב האחרונים, וכן איתא בספר חסידים (סקמ"ד), שמותר לנסות את ה' גם בשאר צדקה.

כג ותיכול קדם יי אלהך באתרא די יתריעי לאשראה שכתתה תמן מעשר עבוך חמרך ומשחך ובכורי תורך וענך בדיל דתילך למדחל קדם יי אלהך כל יומיא:

בכל מקום, שנאמר (שם): "ואכלתם אותו בכל מקום"; על-כרחך זה מעשר אחר הוא.

כד וארי יסגי מנך ארחא ארי לא תפול למטלה ארי יתריק מנך אתרא די יתריעי יי אלהך לאשראה שכתתה תמן ארי וברכך יי אלהך:

כה ונתת בכסף וצרת הפסף בידך והלכת אל-המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו:

כו ונתתה הפסף בכל אשר-תאוו נפשך בבקר ובצאן ובין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך ושמחת אתה וביתך:

נפשך • (ספרי. ב"ק סג) חזר וכלל: מה הפרט מפרש: ולד ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו'.

עשר תעשר (יד, כב)
עשר בשביל שתתעשר (תענית ט, א)
מבאר בגמרא שם, שבמצות מעשר מתר לנסות את ה', אף דכתיב (ואתחנן ו, טז) לא תנסו את ה', וקמו שנאמר (מלאכי ג, י): הביאו את כל המעשר אל בית האוצר. . . ובחנני נא בזאת. . . אם לא אפתח לכם את ארבות

(כג) ואכלת לפני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את-יהוה אלהיך כל-הימים:

כז ואכלת וגו' • זה מעשר שני, שפבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללויים, שנאמר (במדבר יח): "כי תקחו מאת בני ישראל וגו'", ונתן להם רשות לאכלו

(כד) וכי-ירפה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי-ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשוים שמו שם כי יברכך יהוה אלהיך:

כז כי יברכך • שתהא התבואה מרבה לשאת.

(כה) ונתתה בכסף וצרת הפסף בידך והלכת אל-המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו:

(כו) ונתתה הפסף בכל אשר-תאוו נפשך בבקר ובצאן ובין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך ושמחת אתה וביתך:

כז בכל אשר-תאוו נפשך • כלל. בבקר ובצאן ובין ובשכר • פרט. ובכל אשר תשאלך

ספורנו

שתתעשר (שבת קט, א). תורה כג
(כג) למען תלמד ליראה. כי במקום הנבחר למקדש, יהיה בית דין הגדול להבין ולהורות. תורה כד

כג. תורה כב
(כב) עשר תעשר. כי בעשור התבואה והבהמה תרבה התבואה וירבה המקנה, כאמרם ז"ל: "עשר" בשביל

לשלמות המקנן מאת האל יתברך.
לא תבשל גדי. במעשה האמות שהיו חושבים להרבות בזה הפעל "מקנהם וקנינם וכל בהמותם" (ע"פ בראשית לה,

(כו) וְהָלֹוּ אֲשֶׁר-בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנוּ כִּי אֵין לָךְ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: ׀ כו וְלֹאֶה דִּי בְּקִרְוֶיךָ לֹא תִרְחַקֶנְהָ אֲרִי לִית לָהּ חֶלֶק וְאַחֲסָנָא עִמָּךְ:

כ"י • וְהָלֹוּ וְגו' לֹא תַעֲזֹבֵנוּ • מְלִיתָן לֹו מַעֲשֶׂר רַאשׁוֹן. כִּי אֵין לֹו חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ • יִצְאוּ (ספרי) יִצְאוּ לָקֵט, שְׂכָחָה, וּפָאָה וְהִפְקֶר, שָׂאָף הוּא יֵשׁ לֹו חֶלֶק עִמָּךְ בְּהֵן כְּמוֹךְ, וְאֵינָן חִיבִין בְּמַעֲשֶׂר.

(כח) מִקְצֶה ׀ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בִּשְׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ: ׀ כח מִסּוּף תֵּלַת שָׁנִין תִּפְקֵי יֵת כָּל מַעֲשֶׂר עַל־לִתְךָ בְּשִׂמְתָא הֵהִיא וְתַצְנַע בְּקִרְוֶיךָ:

כ"י • מִקְצֶה שְׁלֹשׁ שָׁנִים • בָּא וְלָמַד, שָׂאֵם הִשְׁקָה מַעֲשְׂרוֹתָיו שֶׁל שָׁנָה רַאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה לְשִׁמְטָה, שְׂיִבְעָרִם מִן הַבַּיִת בְּשָׁלִישִׁית.

(כט) וּבָא הָלֹוּ כִּי אֵין-לָךְ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיתָם וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֶׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ׀ כט וְיִיתִי לֹאֶה אֲרִי לִית לָהּ חֶלֶק וְאַחֲסָנָא עִמָּךְ וְגִיּוֹרָא וְיִתְמָא וְאַרְמָלָא דִּי בְּקִרְוֶיךָ וְיִיכָלִין וְיִשְׁבָּעוּן בְּדִיל דִּי יִבְרַכְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עֹבְדֵי יָדְךָ דִּי תַעֲבֹד:

כ"י • וּבָא הָלֹוּ • וְיִטַּל מַעֲשֶׂר רַאשׁוֹן. וְהִגֵּר וְהִיתָם • וְיִטַּלוּ מַעֲשֶׂר שְׁנִי, שֶׁהוּא שֶׁל עֲנִי שֶׁל שָׁנָה זו, וְלֹא תֹאכְלֵנוּ אֶתְּהָ בִירוּשָׁלַיִם כְּדָרְךָ שְׁנוֹזְקֶת לְאָכַל מַעֲשֶׂר שְׁנִי שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים. וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ • תֵּן לָהֶם כְּדִי שְׂבִיעָה, מִכָּאן אָמְרוּ: 'אֵין פּוֹחֲתִין לְעֲנִי בַגֵּרָן וְכו'". וְאַתָּה הוֹלֵךְ לִירוּשָׁלַיִם בְּמַעֲשֶׂר שֶׁל שָׁנָה רַאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה שֶׁהִשְׁתִּיתָ, וּמִתְוֹדֶה: (דברים כו) "בְּעֶרְתִּי הִקְדָּשׁ מִן הַבַּיִת", כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ (ספרי) ב' כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹר".

• יום שישי כ"ט מנחם-אב •

טו (א) מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: ׀ א מִסּוּף שִׁבְעַת שָׁנִין תַּעֲבֹד שְׁמִטָּתָא:

כ"י • מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים • יָכַל "שִׁבְעַת שָׁנִים" לְכָל מַלְוָה וּמַלְוָה? תִּלְמוּד לומר: "קִרְבָּה שְׁנַת הַשִּׁבְעִי", וְאֵם אֶתְּהָ אומר שִׁבְעַת שָׁנִים לְכָל מַלְוָה וּמַלְוָה לְהַלְוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הִיאָךְ הִיא קִרְבָּה? הָא לְמַדָּת "שִׁבְעַת שָׁנִים" לְמַנִּין הַשְּׁמִטוֹת.

(ב) וְזֶה דִּבְרֵי הַשְּׁמִטָּה שְׁמוּט כָּל-בְּעַל מִשָּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְּרַעְהוּ לֹא-יִגַּשׁ אֶת-רַעְהוּ וְאֶת-אֲחִיו כִּי-קָרָא שְׁמִטָּה לִיהוָה: ׀ ב וְדִין פְּתָגָם שְׁמִטָּתָא דְּתַשְׁמֵט כָּל גִּבֵּר מְרִי יָשׁוּ דִּי יִרְשִׁי בְּחִבְרָה לֹא יִתְבַּע מִן חִבְרָה וּמִן אַחֲוֵהִי אֲרִי קָרָא שְׁמִטָּתָא קָדָם יְיָ:

כ"י • שְׁמוּט כָּל-בְּעַל מִשָּׁה יָדוֹ • שְׁמֵט אֶת יָדוֹ שֶׁל כָּל בְּעַל מִשָּׁה.

(ג) אֶת-הַנִּכְרִי תִגַּשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ אֶת-אֲחִיךָ תִשְׁמֹט יָדְךָ: ׀ ג מִן בֵּר עֲמֻמִּין תִּתְבַּע וְדִי יְהִי לָךְ עִם אַחֲוֶיךָ תִשְׁמֵט יָדְךָ:

ספורנו

טו (ב) וְזֶה דִּבְרֵי הַשְּׁמִטָּה. כְּשֶׁאָמַר הָאֵל יִתְבָּרַךְ "וְהַשְּׂבִיעֶת תִּשְׁמִטָּתָהּ" שְׁמִטַּת כֶּסֶפִּים. שְׁמוּט כָּל בְּעַל מִשָּׁה (שְׁמוֹת כג, יא), הִיָּתָה הַכּוֹנֶנָה שֶׁתַּעֲשֶׂה יָדוֹ.. קָרָא שְׁמִטָּה. הָאֵל יִתְבָּרַךְ בְּאָמְרוֹ "תִּשְׁמִטָּתָהּ". תוֹרָה ג שְׁמִטַּת כֶּסֶפִּים. שְׁמוּט כָּל בְּעַל מִשָּׁה

(ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה-בָּךְ אֲבִיּוֹן כִּי-בָרַךְ יְבָרְכֶךָ יְהוָה בְּאַרְצָךְ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן-לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:

כ"י • אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה-בָּךְ אֲבִיּוֹן • וְלִחְלֹן הוּא אוֹמֵר: "כִּי לֹא יִחְדַּל אֲבִיּוֹן"? אֵלָּא בְּזִמְנִי שְׂאֲתָם עוֹשִׁים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֲבִיּוֹנִים בְּאַחֲרִים וְלֹא בָכֶם. וּבְשָׂאִין אֲתָם עוֹשִׁים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֲבִיּוֹנִים בָּכֶם. אֲבִיּוֹן, דֵּל מַעֲנִי, וְלִשׁוֹן 'אֲבִיּוֹן' שֶׁהוּא תָּאֵב לְכָל דְּבָר.

(ה) רַק אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם:

כ"י • רַק אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע • אִזּוֹ לֹא יִהְיֶה בָּךְ אֲבִיּוֹן. שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע • שְׁמַע קִמְעָא, מְשַׁמְעִין אוֹתוֹ הֶרְבֵּה.

(ו) כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרַכְךָ בְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וְהִעֲבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִעֲבֹט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים וּבָךְ לֹא יִמְשְׁלוּ: ׀

כ"י • בְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ • וְהִיכֵן דִּבַּר? (דברים כח) "בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר". וְהִעֲבַטְתָּ • כָּל לִשׁוֹן הַלְוָאָה, כְּשֶׁנוֹפֵל עַל הַמְלִיזָה נוֹפֵל בְּלִשׁוֹן מַפְעִיל, בְּגוֹן: "וְהַלִּוִית", "וְהִעֲבַטְתָּ", וְאִם הִיךְ אוֹמֵר "וְעֲבַטְתָּ", הִיךְ נוֹפֵל עַל הַלִּוָּה, כְּמוֹ "וְהַלִּוִית". וְהִעֲבַטְתָּ גוֹיִם • כָּל שֶׁתִּהְיֶה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרַכְךָ בְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וְהִעֲבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִעֲבֹט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים וּבָךְ לֹא יִמְשְׁלוּ.

(ז) כִּי-יְהוָה בָּרַךְ אֲבִיּוֹן מֵאַחַד אַחֶיךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצֶךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תִאֲמִין אֶת-לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת-יָדְךָ מֵאֶחָד הָאֲבִיּוֹן:

כ"י • כִּי-יְהוָה בָּרַךְ אֲבִיּוֹן • הַתָּאֵב, תָּאֵב קוֹדֵם. מֵאַחַד אַחֶיךָ • אַחֶיךָ מֵאַחַד קוֹדֵם לְאַחֶיךָ מֵאַחַד. שְׁעָרֶיךָ • עֲנִי עֵירָךְ קוֹדֵם לְעֲנִי עֵיר אַחֶרֶת. לֹא תִאֲמִין • יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁמִּצְטָרֵר אִם יִתֵּן אִם לֹא יִתֵּן, לָכֵךְ נֶאֱמַר: "לֹא תִאֲמִין"; יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁפּוֹשֵׁט אֶת יָדוֹ וְקוֹפֶצֶה, לָכֵךְ נֶאֱמַר: "וְלֹא תִקְפֹּץ". מֵאַחֶיךָ הָאֲבִיּוֹן • אִם לֹא תִתֵּן לוֹ, סוֹפֵךְ לִהְיוֹת אַחֵר שֶׁל אֲבִיּוֹן.

(ח) כִּי-פָתַח תִּפְתָּח אֶת-יָדְךָ לֹא וְהִעֲבַטְתָּ תַעֲבִיטְנוּ דִּי מַחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יַחֲסֹר לוֹ:

כ"י • פָּתַח תִּפְתָּח • אָפְלוֹ כְּמֵה פְעָמִים. כִּי-פָתַח תִּפְתָּח • הָרִי 'כִּי' מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֵלָּא'. וְהִעֲבַטְתָּ תַעֲבִיטְנוּ • אִם לֹא רָצָה בְּמִתְנָה, תֵּן לוֹ בְּהַלְוָאָה. דִּי מַחֲסָרוֹ • וְאִי אַתָּה מִצְוָה לְהַעֲשִׂירוֹ. אֲשֶׁר יַחֲסֹר לוֹ • אָפְלוֹ סוֹס לְרִכְבּ עָלָיו וְעַבְדֵּי לְרוּץ לְפָנָיו. לוֹ • (כתובות סו) זֶה אִשָּׁה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית ב): "אֲעַשֶּׂה לוֹ עֵצֶר כְּנַגְדּוֹ".

(ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בָּךְ אֲבִיּוֹן. אֵף עַל פִּי שֶׁאֲמַרְתִּי שֶׁתִּשְׁמָע יָדְךָ, הִנֵּה לֹא יִקְרָה בָּכֶם אִישׁ לְוָה שֶׁתִּצְטָרֵךְ לְשַׁמֵּט. וְהָאֵל שֶׁכָּפַק הַתְּקָנִים בְּדוֹר בָּאֵי הָאָרֶץ "כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הָאָרֶיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ" (יהושע בד, לא). תוֹרָה ה

נתון תתן – אפילו מאה פעמים

ממשיך "כי פתוח תפתח", דמדבר על פתיחת הלב בנתינת הצדקה שתהיה בסדר פנים יפות וכיוצא בזה. אף בפסוק השני מדבר על נתינת הצדקה בפעל, שאם כש"קרבך שנת השבע . . ורעה עינך באחיו האביון ולא תתן לו" – "נתון תתן לו". ועל-פי-זו מובן טעם השנוי בפרוש רש"י, כי רק על נתינה בפעל אפשר לצוות שתהיה אפילו מאה פעמים, אבל על פתיחת הלב (שהיא רגש שבלב) קשה לצוות שיפתח את לבו מאה פעמים! וקל-להבין.

ט אסתמר לך דילמא יהי פתגם עם לך
ברשע למימר קריבא שתא שביעתא שתא
דשמשתא ותבאש עינך באחיו מספגא ולא
תתן לה ויקרי עלך קדם יי ויהי בך חובא:

עליך? ממחר אני ליפרע על-ידי הקורא, יותר ממי שאינו קורא.

י מתן תתן לה ולא יבאש לך במתנה לה
ארי בדיל פתגמא הדין יברכנה יי אלהך
בכל עובדך ובכל אושטות ידך:

כ"י • נתון תתן לו • אפילו מאה פעמים. לו • בינו ובינה. כי בגלל הדבר • אפילו אמרת ליתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה.

יא ארי לא יפסוק מספגא מגו ארעא על בן
אנא מפקדה למימר מפתח תפתח ית ידך
לאחור לענגה ולמספגה בארעך:

לעני. לעניך • ביו"ד אחד, לשון עני אחד הוא, אבל ענייך בשני יוד"ן, שני עניים.

יב ארי יזדבן לך אחור בר ישראל או בת
ישראל ויפלהך שית שנין ובשתא
שביעתא תפטרנה בר חורין מעמך:

כי-פתח תפתח את-יך לו . . נתון תתן לו

פתוח תפתח – אפילו כמה פעמים. נתון תתן – אפילו מאה פעמים (טו, ח - י. רש"י)
יש לעני מודע על הפסוק הראשון פרש רש"י דמלמדנו לפתח אפילו כמה פעמים, ולא כמו שפרש "נתון תתן" שהוא אפילו מאה פעמים?
וגש לומר בפשטות:
הפסוק "פתוח תפתח" בא בהמשך לפסוק שלפני-זה "לא תאמץ את לבך ולא תקפץ את ירך גו'" ולאחרי-זה

(ט) השמר לך פני-יהיה דבר עם-לבבך בליעל
לאמר קרבך שנת-השבע שנת השמטה ורעה
עינך באחיו האביון ולא תתן לו וקרא עליך
אל-יהיה והיה בך חטא:

כ"י • וקרא עליך • (ספרי) יכל מצוה? תלמוד לומר (דברים כד): "ולא יקרא". והיה בך חטא • מכל-מקום, אפילו לא יקרא. אם-כן למה נאמר: "וקרא

(י) נתון תתן לו ולא-ירע לבבך בתתך לו כי
בגלל הדבר הזה יברכך יהוה אלהיך בכל-
מעשך ובכל משלח ידך:

כ"י • נתון תתן לו • אפילו מאה פעמים. לו • בינו ובינה. כי בגלל הדבר • אפילו אמרת ליתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה.

(יא) כי לא-יחדל אביון מקרב הארץ על-פני אנכי
מצוה לאמר פתח תפתח את-ידך לאחור לעניך
ולאבינך בארעך: ם

כ"י • על-כן • (שם) מפני בן. לאמר • (ספרי) יצוה לטובתך אני משיאך. לאחור לעניך • לאיזה אח?

(יב) כי-ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך
שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי
מעמך:

היא תצא בשש, ולא שמכרוה בית-דין, שאין האשה נמכרת בגנבתה, שנאמר: "בגנבתו", ולא 'בגנבתה', אלא בקטנה שמכרה אביה; ולמד כאן שאם יצאו שש שנים קדם שתביא סימנין, תצא. ועוד חדש כאן: "העניק תעניק".

כ"י • פיימכר לך • (קידושין יד) על-ידי אחרים, שמכרוהו בית-דין בגנבתו הפתוב מדבר, והרי כבר נאמר (שמות כא): "כי תקנה עבד עברי", ובמכרוהו בית-דין הפתוב מדבר? אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן: אחד, שפתוב "או העבירה", אף

(יג) וכי-תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם: יג וארי תפטרנה בר חורין מעמך לא תפטרנה ריקנין:

(יד) העניק תעניק לו מצאנך ומגרנד ומיקבך אשר ברכך יהוה אלהיך תתן-לו:

ולמה נאמרו אלו? מה אלו מיחדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה. יצאו פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קדושין ב'גזרה-שנה' כמה נותן לו מפל מין ומין.

כ"י • העניק תעניק • לשון עדי, בגבה ובמראית העין. דבר שיהא נפר שהטיבת לו. ויש מפרשים לשון הטענה על צוארו. מצאנך ומגרנד ומיקבך • כל אין לי אלא אלו בלבד? תלמוד לומר: "אשר ברכך", מפל מה שברכך בוראך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק כ"ד עמוד 87 ואילך)

העניקה – חלק משחרור העבד

והחלוק ביניהם: נתינת האדון קשורה למצבו הקודם - הפרת הטוב עבור עבודתו קעבד; מה-שאין-כן קבלת העבד קשורה לחירותו והיא מהוה פרט וחלק משחרורו, אשר בד-בבד עם יציאתו הוא מקבל מתנות, הפך הענין דעבדות, כ"אם חרות ורחב יד.

והנה בפסוק "וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדה ה' אלקיך, על כן אנכי מצוך גו" מדגש ענין השני בהעניקה, שלמות שחרור העבד, דכמו שבני ישראל היו עבדים והקב"ה שחררם לגמרי, כן מחייבים הם בשחרור עבדיהם. ובהיות שאין המדבר כאן על חייב הנתינה שעל האדון אלא לגבי שלמות השחרור שבהעניקה, אינו נוגע אצל מי היה עבד לפני-זה, וכן אינו נוגע מי נותן המתנה, דגם בקבלת המתנה מאדם אחר מרגיש העבד במצב של חרות.

העניק תעניק לו • . וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים הענקתי לך ושניתי לך, אף אתה הענק לו ושנה לו; מה במצרים נתתי לך ברחב יד, אף אתה תתן לו ברחב יד (טו, יד-טו. ובספרי)

יש לענין: א. מצות העניקה היא על האדון, ומדוע לשון ה'ספרי' הוא "הענקתי ושניתי" שמורה שהקב"ה העניק (כלומר גרם שהמצרים יתנו כלי כסף כו'), ולא המצרים שהיו האדון. ב. עבד הנמכר לעובד פוכבים ומזלות אינו בכלל העניקה, ואף אפשר לומר על הרכוש שקבלו בני ישראל במצרים - גדר העניקה?

ויש לבאר בזה:

במצות העניקה ישנם ב' חלקים (א) נתינת האדון - בתור הפרת הטוב לעבד עבור עבודתו. (ב) קבלת העבד - ההנאה והתועלת של העבד מהמתנה.

טו ותדבר ארי עבדא הויתא בארעא דמצרים ופרקך יי אלהך על כן אנא מפקדך ית פתגמא הדין יומא דין:

(טו) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדה יהוה אלהיך על-כן אנכי מצוך את-הדבר הזה היום:

כ"י • וזכרת כי עבד היית • והענקתי ושניתי לך מבית מצרים ובית הים, אף אתה הענק ושנה לו.

(טז) והיה כ"י-אמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת-ביתך ב"טוב לו עמך:

טז ויהי ארי זימר לך לא אפוק מעמך ארי רחמך וית אנש ביתך ארי טב לה עמך:

(י) וְלִקְחַתָּ אֶת־הַמִּרְצֵעַ וְנִתַּתָּהּ בְּאֹזְנוֹ וּבִדְלָתָהּ וְהָיָה לְךָ עֵבֶד עוֹלָם וְאַף לְאַמְתֶּךָ תַּעֲשֶׂה־בָּן:

כ"י • עֵבֶד עוֹלָם • יכל כמשמעו? תלמוד לומר (ויקרא כח): "וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אָחִיו, וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ", הָא לְמַדָּת, שְׂאִין זֶה אֶלָּא עוֹלָמוֹ שֶׁל יוֹבֵל (מכילתא). וְאַף לְאַמְתֶּךָ תַּעֲשֶׂה־בָּן • הַעֲנֵק לָהּ, כָּל אֵף לְרִצְיָהּ הַשְׂוָה הַכְּתוּב אוֹתָהּ? תִּלְמִיד לומר: (שמות כא) "וְאִם אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד", עֵבֶד נִרְצָע וְאִין אָמַר נִרְצָעַת.

(יח) לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשִׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מַעֲמֶךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׁכִיר עֲבָדְךָ עָשָׂה שָׁנִים וּבִרְכֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: פ

כ"י • כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׁכִיר • מִכָּאן אָמְרוּ: עֵבֶד עֲבָרִי עוֹבֵד בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלֵילָה, וְזֶהוּ כְּפֻלִּים שֶׁבַעֲבֹדֶת שְׁכִירֵי יוֹם, וּמַהוּ עֲבֹדָתוֹ בְּלֵילָה? רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שְׂפִיחָה כְּנַעֲנִית, וְהַוְלָדוֹת לְאֶדוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (דיוס יום כו סיון)

וּבִרְכֶּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה (טו, יח) שִׁינָה הַכָּל עַל־פִּי דִּינֵי הַתּוֹרָה. וְאַזְּינָה כְּלִי רֹאיוֹ לְבִרְכַּת ה', וּבְשָׁנִים: א. תִּהְיֶה לוֹ פִּרְנֶסָה בְּרִיּוֹת. ב. הַפִּרְנֶסָה תִּלָּךְ לְמִקּוֹם הָרְאוּי. עַל הָאֵדָם רַק לַעֲשׂוֹת כְּלִי לְפִרְנֶסָתוֹ, וְלִהְיוֹת בְּכָל כְּחוֹ שֶׁהַכְּלִי יִהְיֶה טוֹהַר מִכָּל סִיג וּפְסֻלָּת שֶׁל אוֹנָאָה וְכִדּוּמָה, הֵינִינוּ

• שבת קודש ל' מנחם-אב •

(יט) כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצֹאֲנֶךָ הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכְרֶךָ שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאנֶךָ:

כ"י • כָּל־הַבְּכוֹר וגו' תִּקְדִּישׁ • וּבְמִקּוֹם אַחֵר הוּא אוֹמַר "לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אוֹתוֹ" (ויקרא כז), הָא בִּיצֵד? אִינוּ מִקְדִּישׁ לְקֶרֶן אַחֵר, וְכָאן לְמַד שְׂמִצָּנָה לומר: 'תִּרִי אֶתָּה קֹדֶשׁ לְבִכּוּרָה' (ערכין כט). דְּבָר אַחֵר: אִי אֲפָשֶׁר לומר 'תִּקְדִּישׁ', שְׂכָבֵר נֶאֱמַר: "לֹא יִקְדִּישׁ",

(כ) לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׁנֵה בְּשָׁנָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֶתָּה וּבֵיתְךָ:

(יח) לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ. לְהַעֲנִיק עִם שְׁלֹחַו חֲפָשִׁי, כִּי רֹאיוֹ הוּא לָזֶה וְאַתָּה לֹא תִחַסֵּר. וּבִרְכֶּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ. וּמִשְׁלֹו תִתֵּן. תּוֹרָה יֵט (יט) כָּל הַבְּכוֹר. אַחֵר שֶׁבָּא מִיְּנֵי חֶסֶד בְּתוֹבָאָה וְהוּא מַעֲשֶׂר עֲנִי, וּבְמַעֲוֹת וְהוּא שְׂמִשְׁתַּת כְּסָפִים (טו איז) וְצִדְקָה (שם) וְדִינָא, וּבִשְׂאֵר הַקְּנִינִים בְּהַעֲנֵקָת עֵבֶד עֲבָרִי (שם יב"ח), בְּאֵר מִצּוֹת אֲשֶׁר בְּהֵן הוֹדָאָה לְאֵל יִתְבָּרָךְ, וְהֵם מִתֵּן הַבְּכוֹרוֹת, הָרְאוּי לְבַעֲלֵי הַמִּקְנָה לְהוֹדוֹת כִּי מִיָּדוֹ הַמִּקְנָה לָנוּ, וְחַג הַמִּצּוֹת לְהוֹדוֹת עַל הַחֲרוּת (טו א) בְּזִבְחַ הַפֶּסַח וּבְמִצּוֹת (שם ב"ג), וְעַל הָאֲבִיב בְּעֵמֶר הַתְּנוּפָה, וְחַג הַשְּׁבוּעוֹת (שם י) לְהוֹדוֹת עַל "שְׁבָעוֹת חֲקוֹת קִצִּיר"

שְׁשִׁמֵּר לָנוּ, וְחַג הָאֲסִיף לְהוֹדוֹת עַל הָאֲסִיף, וְשִׁבְכָל אֶחָד מֵהֶם נִבְיֵא אִינוּ דוֹרוֹן לְאֶדוֹן, בְּאֶמְרוֹ "וְלֹא יִרְאֶה אֶת פְּנֵי ה' רִיקָם" (טו טז). וְלָזֶה לֹא הוֹפִיר בְּהֵם בְּאִינוּ חֲדָשׁ וּבְכֶמֶה בּוֹדֵשׁ יְהוָה, אֲבָל הוֹפִיר הָאֲבִיב וְהַשְּׁבוּעוֹת וְהָאֲסִיף. תּוֹרָה כ

מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ובכורות בקרך וצאנך, מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל, אלא שמצוה תוך שנתו. שנה בשנה • אם שחטו בסוף שנתו, אוכלו אותו היום, ויום אחד משנה אחרת; למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד (ספרי).

כ"י • לפני ה' אלהיך תאכלנו • לכהן הוא אומר, שפבר מצינו שהוא ממתנות כהנה, אחד תם ואחד בעל מום, שנאמר (במדבר יח): "ובשרם יהיה לך וגו'". שנה בשנה • מפאן, שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכל יהא פסול משעברה שנתו? פבר הקש למעשר, שנאמר (לעיל יד): "ואכלת לפני ה' אלהיך

כא וארי יהי בה מומא חגיר או עור כל מום ביש לא תפסגה קדם יי אלהך:

(כא) וכייהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תובחנו ליהוה אלהיך:

כ"י • מום • כלל. פסח או עור • פרט. כל מום רע • חזר וכלל, מה הפרט מפרש: מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שבגלוי ואינו חוזר.

כב בקורניך תיכלגה מסאבא ודכיא פחדא כבסר טביא ואילא:

(כב) בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו פצבי וכאיל:

כג לחוד ית דמה לא תיכול על ארעא תשדגה כמיא:

(כג) רק אתדמו לא תאכל עלהארץ תשפכנו כמים: פ

ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל, יכל יהא אף הדם מתר? תלמוד לומר: "רק אתדמו לא תאכל".

כ"י • רק אתדמו לא תאכל • שלא תאמר: הואיל וכלו הותר הבא מפלל אסור הוא, שגרי קדוש

א טר ית ירחא דאביבא ותעבד פסחא קדם יי אלהך ארי בירחא דאביבא אפקף יי אלהך ממזרים ועבד לך נסין בליליא:

טז (א) שמור אתחדש האביב ועשית פסח ליהוה אלהיך כי בחדש האביב הוציאך יהוה אלהיך ממצרים לילה:

"ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וגו'?" אלא לפי שבבילה נתן להם פרעה רשות לצאת, שנאמר (שמות יב): "ויקרא למשה ואלהרן לילה וגו'".

כ"י • שמור אתחדש האביב • מקדם בואו, שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העמר, ואם לאו, עבר את השנה. ממזרים לילה • והלא ביום יצאו, שנאמר (במדבר לג):

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ח"ד אגרת תתקצד - מתוך 'לקראת שבת')

שמור את חודש האביב - תמיד האדם ביצירה ופריחה

שהיו בהעלם במשך ימי החורף, עד שלעין הרוצה נדמה שנפסקה החיות, יצירה צמיחה וגידול, הנה לפתע פתאום בחדש האביב מתגלה לעין כל, שלא היה זה אלא משך זמן של קיבוץ כחות, למען יופיעו אחר-כך אילנות מבלבלים וחדות עטופים ירק.

בפרשתנו כתוב "שמור את חודש האביב ועשית פסח גו'" (טז, א). והנה, שסימן חג הפסח בפסוק הוא שצריך להיות בחדש האביב. ויש לבאר הענין בעבודת ה': על-פי סדרי הטבע, עם הופעת האביב, הנה כחות הטבע

ספורנו

והיחל בנגודו. לילה. כי אותו הנגוד היה אז בלילה. ובהיות שאין קרן בלילה, הצריך להקדים הקרבנו ביום הקודם לאותו הנגוד, ולזכרון זה קבע פן לדורות. תורה ב

ועשית פסח. בערב חג המצות. כי בחדש האביב הוציאך. בן ורצה שתהיה יציאתך בעת שנשלם החודש של אביב, והוא הנגוד בהיות טלה - אלהי מצרים - עם השמש בגבורתו,

טז (א) שמור את חדש האביב. שמור בהתמדת השגחה שיהיה ניסן "חדש האביב", על ידי עבורי החדשים והשנים, שיכוננו בהם שני הלכנה עם שני החמה.

ומוסר השכל' בזה לכולנו, שאם יש בחיינו איזו תקופה שאפשר לטעות בה שאינה תקופה של יצירה, צמיחה וגידול, קרוב לודאי שאין זה אלא טעות בדינו, ובהפסקה תשמש לתוספת כח, וכמשל האביב - להוצאת פרח ולגמול פירות.

וכן היה גם בעת יציאת מצרים, שאחרי התקופה המרה של גלות מצרים - גלות הגוף וגלות הנשמה גם יחד, הגה במשך זמן מועט נתגלה בהם הזיכרון שפעל גלות מצרים בעם ישראל, ובחמשים יום נתעלו ממ"ט שערי טומאה למקלט התורה מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו!

ב'תבוס פסחא קדם יי אלהך מן בני ענא ונכסת קודשיא מן תורי באתרא די יתריי יי לאשראה שכנתה תמן:

מ'רבה, מביאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השבע, ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה.

ג'לא תיכול עלוהי חמיע שבועא יומין תיכול עלוהי פטיר לחם עני ארי בבהילו נפקתא מארעא דמצרים בדיל דתדפר ית יומא מקקד מארעא דמצרים כל יומי חייך:

אלא של מצרים, שכן הוא אומר (שמות יב): "ותחזק מצרים על העם וגו'". למען תזכר • על-ידי אכילת הפסח והמצה, "את-יום צאתך".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 921 ואילך)

מצה וחמץ - הבדל של אות אחת

בפרשתנו כתוב בנוגע לחג הפסח "לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות גו'" (טז, א). והנה, מצה וחמץ חלוקים בכמה ענינים, ומהם: א. בחמץ - מתנשאת העיסה, ואילו במצה - נשארת העיסה כמות שהיא. ומשמעות הדבר ברוחניות: חמץ מורה על ישות והתנשאות, ומצה על ביטול ושלמות (ראה לקוטי-תורה צו יג, ג. שה"ש יד, ד. ובכ"מ).

(ב) וזבחתי פסח ליהוה אלהיך צאן ובקר אשר יבחר יהוה לשכן שמו שם:

מ"י וזבחתי פסח לה' אלהיך צאן • שנאמר: "מן הכבשים ומן העזים תקחו". ובקר • (ספרי) תזבח לחגיגה, שאם נמנו על הפסח חבורה

(ג) לא-תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל-עליו מצות לחם עני פי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את-יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך:

מ"י לחם עני • לחם שמזכיר את העני שנתענו במצרים. פי בחפזון יצאת • ולא הספיק בצק להחמין וזה יהיה לך לזכרון, וחפזון לא שלך היה

ב. "מצה" ו"חמץ" מורכבות מאותיות זהות, אלא ש"מצה" היא באות ה"א, ו"חמץ" באות ח"ת. ושתי אותיות אלו דומות אחת לשניה, שהרי שתיהן מורכבות משלשה קוין

ספורנו

להתמיד בהשגחה על שיקיו שנות הלכנה מכוננות עם שנות החמה על ידי העבורים כדי שיהיה ניסן חדש אביב, ולא צויתו למנות לחדשי חמה שהם בלתי צריכים לעבור, הוא כדי שתזכר יציאת מצרים "כל ימי חייך", שבכל עבור חדש ועבור שנה שתעשה בשביל שיהיה ניסן חדש האביב, תזכר שזה הוא בשביל יציאת מצרים. תורה ד

לחם עני. לחם שהיו אוכלים בעניים, ושלל היה להם פנאי להשהות עשתם עד שתחמץ, מפני נוגשים אצים. כי בחפזון יצאת. והטעם להזכיר חפזון הלחם הוא, כי תמורת אותו חפזון העני, היה לך אחר כך חפזון הגאלה, כענין "והפכתי אבלם לששון" (ירמיה לא, יב).

(ב) ובקר. לקרבן חגיגה, אף על פי שלא נעשה זה עם פסח מצרים. תורה ג (ג) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים. אף על פי שפסח מצרים היה אסור חמוצו יום אחד, כמו שהזכירו רז"ל. תאכל עליו מצות. שבהיות קרבן זכרון הגאלה שהיתה ברגע קטן, אין ראוי לאכל עמו חמץ, שהוא צריך עובב בעשיתו, מלוש בצק עד חמצתו.

למעלה - שעל-ידו יכול לצאת ממצבו ולעשות תשובה. ואף שהפתח למעלה (באות ה"א) הוא פתח קטן ביותר - הרי אמרו רבותינו ז"ל (שהש"ר פ"ה, ב [ב]) "פתחו לי כחודו של מחט", ועל-ידי-זה - "ואני אפתח לכם כפתחו של אוּלם", פי על-ידי הרהור תשובה אחד, יכול האדם להשתנות - ברגע אחד - מרשע גמור לצדיק גמור. ונמצא, שחמץ מורה על גאון ונשות, וגם על מי שאין לו פתח לתשובה, ומצה מורה על ביטול וגם על תשובה.

ושני החילוקים שבין חמץ ומצה - תלויים זה בזה: דכאשר האדם מתגאה ומתנשא, לא יבוא לעולם לידי תשובה חס-ושלום, מפני שכל הזמן ימצא חשבונות להצדיק את כל הנהגותיו. מה-שאין-כן כאשר הוא בביטול ושלמות, אינו משתדל להצדיק את עצמו, ובמילא הרי הוא עושה חשבון-צדק מכל מעשיו, וכאשר נזכר לדעת שהנהגתו אינה באופן הראוי - עושה תשובה.

(ד) וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לִבְקָר:

ד ולא יתחזי לך חמיר בכל תחומך שבועא יומין ולא יבית מן בסרא די תבוס ברמשא ביומא קדמא לזפרא:

אומר: שלמים הנשחטים כל שבועה, כלן ב'בל תותרו', ואינן נאכלין אלא ליום ולילה, לך פתב: "בערב ביום הראשון". דבר אחר: בחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, ו"הראשון" האמור כאן ביום טוב הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא: בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ביום טוב הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא ב"ד ובט"ו, וכך שנויה היא במסכת פסחים (ע"א).

כ"י וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לִבְקָר • אזהרה למותר בפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא בפסח מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאף אמר: (שמות יב) "אף ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם", ולפי שנסתלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבועת ימים, כגון: "שבועת ימים תאכל עליו מצות, ולא יראה לך שאור בכל גבולך", הוצרך לפרש באיזו זביחה הוא מזהיר, שאם כתב: "ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר", הייתי

(ה) לֹא תֹכֵל לִזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ:

ה לית לך רשו למכס ית פסחא בחדא מקדוניה דיי אלהה יהב לך:

ו אלהו לאתרא די יתריעי יי אלהה לאשראה שכתיה תמן תבוס ית פסחא ברמשא כמעל שמשא זמן מפקה ממצרים:

(ו) כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁבְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בַּעֲרֵב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:

תאכלהו, ומועד צאתך אפה שורפהו; כלומר, נעשה נותר ויצא לבית השרפה.

כ"י בערב. כבוא השמש. מועד צאתך ממצרים • (ספרי) הרי שלשה זמנים חלוקים: בערב משש שעות ולמעלה זבחהו, וכבוא השמש

ז ותבשל ותיכול באתרא די יתריעי יי אלהה ביה ותתפגי בצפרא ותהה לקדוניה:

(ז) וּבִשְׁלָתָּ וְאִכְלָתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְגִיטָּה בִּבְקָר וְהִלַּכְתָּ לְאֹהֲלֶיךָ:

על פי שפסח מצרים נעשה בזולת מזבח ובזולת מקדש, לא יעשה כן לדורות. תורה ו

שנאסר הנותר בפסח מצרים בלבד, מפני שהיו יוצאים אז משם בחפזון, כדי שלא ישאר ממנו ביד גוים. תורה (ה) לא תוכל לזבח את הפסח. אף

(ד) וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֵר בְּכָל גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים. אף על פי שזה לא הוצרך בפסח מצרים. וְלֹא יִלִּין מִן הַבָּשָׂר. שלא תחשב

שיעור יומי לשבת קודש ל' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - טז - פרשת ראה

טז כ"י • ובשלת • זהו צלי אש, שאף הוא קרוי בשול. **ופנית בבקר •** (ספרי) לבקרו של שני; מלמד שטעון לינה לילה של מוצאי יום-טוב (חגיגה טז) •

(ח) **ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת**
ליהנה אלהיך לא תעשה מלאכה: ס
ח ששת יומין תיכול פטירא וביומא שביעאה כגש קדם יי אלהך לא תעבד עבידא:

ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא: מה שביעי רשות, אף כלם רשות, חוץ מלינה הראשון שהפכתוב קבעו חובה, שנאמר (שמות יב): "בערב תאכלו מצות". **עצרת לה' אלהיך •** עצר עצמך מן המלאכה. דבר אחר: כנופיא של מאכל ומשקה, לשון (שופטים יא): "נעצרה-נא אותך".

(ט) **שבעה שבעת תספר-לך מהחל חרמש בקמה**
תחל לספר שבעה שבעות:
ט שבועא שבויעין תמני לך מדשריות מגלא פחצד עימרא דארמיתא תשרי לממני שבועא שבויעין:

כ"י • מהחל חרמש בקמה • (ספרי. מנחות עא) משנקצר העמר, שהוא ראשית הקציר.

(י) **ועשית חג שבעות ליהנה אלהיך מפת נדבת ירך אשר תתן פאשר יברכה יהוה אלהיך:**
י ותעבד תגא דשבויעא קדם יי אלהך מסת נדבת ירך די תתן קמא די יברכך יי אלהך:

כ"י • מסת נדבת ירך • די נדבת ירך, הכל לפי הברכה, הבא שלמי שמחה וקדש קרואים לאכל.

(יא) **ושמחת לפני יהוה אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם:**
יא ותחדי קדם יי אלהך את ובך ובתך ועבדך ואמתך ולווא די בקרובך וגיורא ויתמא וארמלא די בינך באתרא די יתרעי יי אלהך לאשראה שכנתה תמן:

כ"י • והלוי והגר והיתום והאלמנה • ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך: "בנך ובתך ועבדך ואמתך", אם אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ וילך, שבת שרבת וא"ו תשרי, התשכ"ו)

בענין מעלת תפלת העני, ישנו גם הספור שספר כבוד-קדשת מורי-יחמי אדמו"ר אודות אמירת המאמר דבור-המתחיל תפלה לעני כי יעטף גו' על-ידי אדמו"ר מהר"ש, ביום ו' תשרי תרכ"ט (שהיה אז ביום חול - עד כמה

(ח) **וביום השביעי עצרת.** נעצרו בו ישראל יחדיו לעבודת האל ותרבה, ושרו לו שירה בשביעי של חג המצות, לפיכך נקדש אותו היום.
לא תעשה מלאכה. כי לולא זה, לא היה השביעי קדוש בכלל, כמו שהוא

הענין בחג הסוכות, שאין השביעי שלו מקרא קדש. תורה ט
(ט) **מהחל חרמש בקמה.** בקמת שעורי העמר, כי השעורה אביב, ומן האביב עד הקציר תספר שבעה

שבועות חקות קציר. תורה י
(יא) **והגר והיתום והאלמנה.** ישמחו בחג הקציר בלקט ופאה המצויים בקציר, והזכירם בענין זה החג בפרשת אמר (ויקרא כג, כב). תורה יב

צריך להיות גם בציור אדם עני ועשיר, להיותו ענין משפיע ומקבל, העני הוא המקבל, והעשיר הוא המשפיע. אבל - הרים כבוד-קדשת אדמו"ר מהר"ש את הדרת קדשת קולו - ואמר (באידיש) - כמדבר בקול טענה - אמת הדבר שפיון שבכללות העולמות צריך להיות הענין דמשפיע ומקבל, לכן הנה גם למטה, בציור קומה של נשמות ישראל, צריך להיות הענין דמשפיע ומקבל, אבל העני טוען: מדוע צריך הוא להיות המקבל. וטענת העני היא טענה צודקת. וממשיך לספר: בהשמע דברי קדש הללו יוצאים מפי הוד כבוד-קדשת אדמו"ר - געה העם בבכיה. ואמר אחד החסידים: הלואי הייתי זוכה לבכות בתמימות

כזו ביומי האחרון. ומוסיף כבוד-קדשת מורי-וחמי אדמו"ר לספר מה שאמר לו אביו (כבוד-קדשת אדמו"ר מהורש"ב נשמות-עדן): "דעם טאטענס זשארגאן וערטער בעת זאגען חסידות דארפן ווערן חקוק לעד". ומסיים כבוד-קדשת מורי-וחמי אדמו"ר: פתגמו של אדמו"ר מהר"ש, שהעני טוען מדוע צריך הוא להיות העני, והאשור שלו, שטענת העני היא אכן טענה צודקת - צריך לעמוד תמיד נגד העינים, וענין זה נותן כח ועז לעשות ולחזור ולעשות אף טוב לכל מי שאפשר בכלל, ולבני תורה ושוברי מצוה בפרט.

(יב) וזכרת כי-עבד היית במצרים וְעַשִׂיתָ אֶת-הַחֲקִים הָאֵלֶּה: פ

יב וְתִדְפֹר אֲרִי עֲבָדָא הוּיָא בְּמִצְרַיִם וְתִשְׁרַח וְתַעֲבִיד יֵת קִמְיָא הָאֵלִין:

יב וְזָכַרְתָּ כִּי-עַבְדָּהיָיָהוּ וְגו' • עַל-מִנְתַּכֵּן פְּדִיתִיךָ, שֶׁתִּשְׁמֹר וְתַעֲשֶׂה אֶת הַחֲקִים הָאֵלֶּה.

(יג) חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים באספך מגרנד ומיקבך:

יג חגא דמטליא תעבד לך שבועא יומין במכנשך מאדרך וממעצרתך:

יג באספך • בזמן האסוף, שאתה מכניס לבית פרות הקיץ. דבר אחר: באספך מגרנד ומיקבך, למד שמשפכין את הספה בפסלת גרן ויקב (סוכה יב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ שיחות יום ב' דחג הסוכות תשי"ב - מתוך 'לקראת שבת)

סבות - בחדש תשרי דוקא

נצטיינו בפּרשנתנו "חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים" (טז, יג). וכתב הטור, ש"אף-על-פי שיצאנו ממצרים בחדש ניסן, לא צנונו (ה' יתברך) לעשות סכה באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקיץ, ודרך כל אדם לעשות סכה לצל, ולא היתה נפרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך, ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי (תשרי), שהוא זמן הגשמים, ודרך כל אדם לצאת מסכתו ולישב בביתו, ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסכה, בזה נראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה" (טור או"ח סתרי"ה). ויש לבאר המוסר-השכל שלמדים מקביעות מצות ישיבת סכה בזמן הגשמים דוקא: כשם שהציאה לסכה כפשוטה, נכרת ונחשבת למצוה לא בחדש ניסן, ימות החמה, שהשמש מאירה בתקפה, ואז

היציאה לסכה היא דרך העולם ודרך נוח הוא לאדם, אלא אף ורק כשנעשית בימי תשרי, ימות החרף, לאחר שתשש כחה של חמה, ובחוצץ נושבות רוחות קרות ויוזדים גשמים, כן הוא גם בעבודה הרוחנית. דבימות החמה, הינו, זמן שבו מאירה "שמש ה'" (תהלים פד, יב), וקדשת ה' יתברך נפרת בעולם, אזי כשיהודי יוצא מביתו לסכה, שתכנה של יציאה זו הוא כדי להאיר בחוץ - אין בכך משום מצוה. שכן, זהו דבר טוב ונוח ("ס'איז פשוט גוט"); דוקא ב"חדש תשרי", זמן ד"שמש ה'" אינה מאירה בתקפה, ועד לזמן שאין שמש ה' מאירה לגמרי, וחשך שורר בחוץ, ולא עוד אלא שמנושבות רוחות קרות - אזי ישנו החיוב וּמִצְוָה שיהודי יצא מן הבית להאיר את הרחוב!

ספורנו

(יב) וזכרת כי עבד היית. שלא היה אז שום קמון שלך, כי מיה שקנה עבד קנה רבו' (פסחים פח, ב). וְעַשִׂיתָ אֶת-הַחֲקִים הָאֵלֶּה. בנתינת לקט ופאה לרצון לפני ה', שהוציאך משם ונתן לך עשר ונכסים. תורה יג (יג) באספך מגרנד ומיקבך. באספך התבואה אל ביתך מן הגרן ומן הנקב. תורה יד

שיעור יומי לשבת קודש ל' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - טז - פרשת ראה עא

(יד) וְשִׁמַּחְתָּ בַּחֲגֹג אֹתָהּ וּבְנֹגַד וּבְתֵלָד וְעַבְדֶּךָ וְאַמְתֶּךָ וְחֵלְוֵי וְהִגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֻלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

יד וְתַחֲדֵי בְּחֶגְךָ אֶת יְבָרְךָ וּבִרְתֶּךָ וְעַבְדֶּךָ וְאַמְתֶּךָ וְחֵלְוָהּ וְהִגִּירָהּ וְהִתְמָהּ וְאַמְתָּהּ דִּי בְּקֶרְוֶיךָ:

(טו) שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֹג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאֹתֶיךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ שִׂמְחָה:

טו שִׁבְעָא יוֹמִין תַּחֲגֹג קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יי אַרְי יִבְרַכְךָ יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עֲלִלְתֶּךָ וּבְכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתָהִי בְּרַם חֲדִי:

כז* וְהָיִיתָ אֶךְ שִׂמְחָה • לְפִי פְּשׁוּטוֹ, אֵין זֶה לְשׁוֹן צוּי אֵלָא לְשׁוֹן הַבְּטָחָה. וּלְפִי תַלְמוּדוֹ: לְמַדּוּ מִכָּאן לְרַבּוֹת לַיִל יוֹם־טוֹב אַחֲרוֹן לְשִׁמְחָה (סז).

(טז) שְׁלוֹשׁ פַּעַמִּים | בְּשָׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנָי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בַּחֲגֹ הַמִּצּוֹת וּבַחֲגֹ הַשְּׂבָעוֹת וּבַחֲגֹ הַסִּפּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָי יְהוָה רִיקָם:

טז תַּלַּת זְמַנִּין בְּשַׁתָּא יִתְחַזֵּי כָּל דְּכוּרָךְ קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי בַּחֲגָא דְּפִטְיִרְיָא וּבַחֲגָא דְּשְׂבִיעִיָּא וּבַחֲגָא דְּמִטְלִיָּא וְלֹא יִתְחַזֵּי קָדָם יי רִיקָנוֹן:

כז* וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָי ה' רִיקָם • אֵלָא הֵבֵא עֲלוֹת רִאִיָּה וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה.

(יז) אִישׁ כִּמְתַּנֶּת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נִתַּן־לָךְ:

יז גָּבֵר כִּמְתַּנֶּת יְדֵהּ כְּבִרְכַּתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דִּי יֵהֵב לָךְ: ס ס ס

כז* אִישׁ כִּמְתַּנֶּת יָדוֹ • מִי שֵׁישׁ לוֹ אוֹכְלִין הֶרְבֵּה וּנְכָסִים מְרַבִּין, יָבִיא עֲלוֹת מְרַבּוֹת וּשְׁלָמִים מְרַבִּים:

קכ"ו פסוקים, פליא"ה סימן. חטל פרשת ראה

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנא - רנט

ספורנו

(יד) וְהִגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֻלְמָנָה. וְשִׁמַּחוּ בְּפֶרֶט וְעוֹלָלוֹת וּמִתְּנוֹת פְּרוֹת הָאֵילָן. תורה טו

(טו) כִּי יִבְרַכְךָ. שִׁיחֶיךָ לָךְ אָסִיף (יז) אִישׁ כִּמְתַּנֶּת יָדוֹ. לֹא שִׁיתֵּן כָּל מְרַבָּה, וְלַעֲנִיִּים יִהְיוּ מִתְּנוֹת מְרַבּוֹת. וְהָיִיתָ אֶךְ שִׂמְחָה. תְּהִיָּה שְׂמִיחַ בְּלִבְדּוֹ, וּבְשִׁמְחָתְךָ לֹא יִתְעַרֵּב עֲצָבוֹן. תורה טז

אֲשֶׁר לוֹ וְיִצְטַרְךָ הוּא לְבִרְיּוֹת, כִּמְחֻשְׁבוֹת פְּתָאֵי הָאֻמוֹת, כְּאֶמְרָם ז"ל: הַמְּבֻבָּז אֵל יִבְבְּזוּ יוֹתֵר מִחֻמֶּשׁ (כתובות נ, א).

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' ב

7 מקריבים קרבן מכל בעלי החיים הטהורים. שואלת הגמרא: מָנָא הֵנִי מִיָּלִי - מִנֵּין לָנוּ זֹאת, אָמַר רַב הוּנָא דְאָמַר קָרָא - נִאֲמַר בַּפִּסּוּק (בראשית ח) 'וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה' וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם, מִבְּאֵר רַב הוּנָא, 'בְּהֵמָה' כְּמִשְׁמַעוֹ, וְהָיָה כְּכֹל בְּהֵמָה, שֶׁכֵּל מִקּוֹם שֶׁנִּאֲמַר בַּתּוֹרָה בְּהֵמָה אֵף חַיָּה בְּכֹל זֶה.

1 בְּאֵהָל מוֹעֵד, וְנִשְׁתַּלְּשׁוּ - וּמֹשֶׁה חוֹר עֲלֵיהֶם פַּעַם שְׁלִישִׁית בְּעֶרְבּוֹת מוֹאָב קוֹדֵם מוֹתוֹ. נִמְצָא שְׁלֹשָׁה רַבִּי עֲקִיבָא הָעוֹלָה שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר הִתֵּה טַעוּנָה הַפֶּשֶׁט וְנִיתּוֹת, וּכְשִׁיתּוֹ סוֹבֵרַת הַבְּרִייתָא שֶׁהִבִּיא רַב חֲסֵדָא. 2 מוֹאָב קוֹדֵם מוֹתוֹ. נִמְצָא שְׁלֹשָׁה רַבִּי עֲקִיבָא הָעוֹלָה שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר הִתֵּה טַעוּנָה הַפֶּשֶׁט וְנִיתּוֹת, וּכְשִׁיתּוֹ סוֹבֵרַת הַבְּרִייתָא שֶׁהִבִּיא רַב חֲסֵדָא. 3 יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר הִתֵּה טַעוּנָה הַפֶּשֶׁט וְנִיתּוֹת, וּכְשִׁיתּוֹ סוֹבֵרַת הַבְּרִייתָא שֶׁהִבִּיא רַב חֲסֵדָא. 4 הַבְּרִייתָא שֶׁהִבִּיא רַב חֲסֵדָא. 5 גִּמְרָא דְנָה בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא שֶׁהִבִּיא רַב חֲסֵדָא: אָמַר מַר - נִאֲמַר לַעֲלֵל בַּבְּרִייתָא, הַכֹּל כְּשִׁירִין לְהִקְרִיב - עַד שֶׁהוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן הָיָה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ד מנחם-אב מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום רביעי - כ"ז מנחם-אב מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שני - כ"ה מנחם-אב פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום חמישי - כ"ח מנחם-אב מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שלישי - כ"ו מנחם-אב פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום שישי - כ"ט מנחם-אב מפרק קמ עד סוף פרק קמד
שבת קודש - ל' מנחם-אב פרק כ מפרק כמה עד סוף פרק קנ	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיב, והנה אף שגילוי... עד עמ' קיב, ממש:

39 לו פִּעֵלָה פְּרִמִּית וּמִיָּחֶדֶת, חֲצִינוּ לְרֹאשִׁית וְהָאֵין לְשִׁמְעַ, כִּד
40 בְּכָל מִצְוָה - הַנִּקְרָאוֹת "אֲבִירִין דְּמַלְכָּא" ²⁹ - "אֲבִירִי הַמֶּלֶךְ",
41 מֵאִיר אִוֵּר פְּרִמִּי וּמִיָּחֶדֶת מֵאִוֵּר אִוֵּי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא. וְאֵה
42 שֶׁכֵּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיכָה לָבוֹא בְּנִלְגוּל לְקִים כֹּל תִּרְיָ"ג
43 מִצְוֹת, - כִּיצַד מֵתָאִים,

אגרת הקדש

והנה אף שגילוי זה ע"י עסק התורה מצות הוא שוה לכל נפש מישראל בדרך כלל כי ה' אחת ומשפט א' לכולנו אעפ"כ בדרך פרט אין הנפשות או הרוחות והנשמות שוות בענין זה לפי זמן גלגולם ובואם בעוה"ז וכמאור"ל אבוכ' במאי זחיר מפי א"ל בציצית כו' וכן אין כל הדורות כ' כי כמו שאברי האדם כל אבר יש לו פעולה יחידה ומיוחדת העין לראות והאוזן לשמוע כך בכל ה' מאיר אור פרטי ומיוחד מאור א"ס ב"ה ואף ל' נפש מישראל צריכה לבוא בגלגול לקיים כל י"ג מצות מ"מ לא נצרכה אלא להעדרה וזהירות שוה יתירה ביתר שאת ויתר עז כפולה ומכופלת מעלה מעלה מזהירות שאר המצות. והו' שאמר אי הו' זחיר מפי מפי דייקא. והנה יתרון האור הזה ישי' לנשמות פרטיות אינו בבחינת טעם ודעת מושג א' למעלה מבחינת הדעת שכך עלה במחשבה לפניו יתברך ודוגמתו למטה הוא בחינת הגורל ממש:

וְהָנָה, אִתָּהּ שְׂגָלוֹי – אֵלַי, זֶה עַל-יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת	1
הוא שֶׁוֹהֵה לְכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ כָּלָל, בִּי תוֹרָה אַחַת	2
וּמִשְׁפָּט אֶחָד לְכָלָנוּ – כָּל יְהוּדֵי מַחֲזִיבֵי בַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּמִצַּד	3
הַהֶאֱרָה שֶׁלִּמְעַלָּה הַנִּמְשַׁכֶּת עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, הִיא	4
נִמְשַׁכֶּת לְכָל אֶחָד	5
מִיִּשְׂרָאֵל בְּשׂוּהָ, אִתָּהּ-עַל־	6
פִּי-כֵן בְּדֶרֶךְ פָּרֵט אֵין	7
כָּל הַנִּפְשׁוֹת אוֹ –	8
הַמְדִּירִיגָה שֶׁלִּמְעַלָּה	9
מִמֶּנָּה, הַרוּחוֹת ׀ – אוֹ	10
הַמְדִּירִיגָה שֶׁלִּמְעַלָּה	11
מִמֶּנָּה, הַנִּשְׁמֹת שְׁוֹת	12
בְּעִינֵן זֶה – בַּהֲרָה	13
וְהַתְּגַלּוֹת הָאֵלֶקֶיִת	14
הַמֵּאִירָה לָהֶם עַל יְדֵי	15
תּוֹרָה וְקִיּוֹם מִצְוָה, לְפִי	16
עַת וּזְמַן גִּלְגּוֹלָם וּבּוֹאֵם	17
בְּעוֹלָם הַזֶּה, – מִרְבִּית	18
הַנִּשְׁמֹת שֶׁל דּוֹרוֹתֵינוּ	19
אֵלֶּה הֵן הַרִי נִשְׁמֹת שְׁוֵיוֹ	20
כָּבֵד בְּעוֹלָם זֶה וְיִרְדּוּ שׁוֹב	21
לְעוֹלָם הַזֶּה כְּדִי לַתֵּקֵן עֵנִין	22
מִסּוּיִים, הַרִי לְפִי הַזְמַן	23
וְהַתְּקוּפָה שֶׁהַנִּשְׁמָה	24

המצוות, השאלה כאן 63
היא: באיזו מצוה היה 64
זוהר יותר. והנה, יתרון האור היה הפרטי לנשמות פְּרִמִּיּוֹת 65
– שבחן מאיר האור שמהמצוה ביתר התגלות, אינו בְּבָחִינֵת 66
טַעַם וְדַעַת מִשְׁנֵי, אֲלָא לַמַּעֲלָה מִבְּחִינֵת הַדַּעַת, – וההבנה, 67
שֶׁבֶד עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לִפְנֵי יִתְבָּרָה, – שבנשמה מסויימת יאיר 68
האור של מצוה מסויימת בהארה והתגלות מיוחדת. וְדוֹנָמָתָו 69
לְמַטָּה הוּא בְּחִינַת הַגּוֹרֵל מִמֶּשֶׁן – שגם הוא אינו על פי טעם 70
ושכל, מדוע זוכה בגורל זה או אחר, אלא כך נקבע מלמעלה, 71
כמו שכתוב³⁰: "בדיק יוטל את הגורל ומה: כל משפטו", שהגורל 72
יפול בחלק של זה או זה, הרי זה הענין של "מה נעים גורלינו", 73
שהחלק היפה מה שישנה התגלות אלקית מיוחדת מענין מסויים 74
של תורה ומצוות, לנשמה מסויימת, הוא ענין של "גורל" 75
שלמעלה מטעם ודעת. 76

25 מתגלגלת ויורדת לעולם
26 זה – באופן כזה מאירה
27 לה מלמעלה ההארה וההתגלות האלקית שעל ידי מצוה זו או
28 זו. **וּבְמִאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זְרֻזִּים לְבָרְכָהּ**: **"אָבוֹהַּ בְּמֵאָה הָיוּ**
29 **זְהִיר טַף, אָמַר לִיה בְּצִיצִית כו"**. – "אבין במה היה זהיר
30 יותר?" וענה לו: "במצות ציצית". הרי, שבמצות ציצית האירה
31 לו התגלות אלקית מיוחדת, שלכן היה זהיר בקיומה יותר
32 מאשר במצוות אחרות, וכפי הפירוש²⁶: "במאי היה זהיר טפ"י –
33 במה האיר לו יותר האור האלקי. **וְכֵן אֵין כָּל הַדּוֹרוֹת**"²⁷ **שְׁוִין**.
34 – לא זו בלבד שישנם שינויים בין נשמה אחת לשניה, אלא
35 ישנם גם שינויים מצד הדורות, שהיו דורות שעבודתם העיקרית
36 היתה ענין התורה, ודורות שעבודתם העיקרית היתה ענין
37 הצדקה וכו'²⁸, שכן, לנשמות שבאותם דורות האירה התגלות
38 מיוחדת בענינים אלה. **כִּי כִּמוֹ שְׂאֻכְרֵי הָאֵדָם, כָּל אִנְרֵי שֵׁשׁ**

25. שבת קיח, ב. 26. ראה ספר השיחות תש"ב ע' 21. סה"מ תש"א ע' 240. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה נכלל ב"עצ וזומן" דלעיל. ויש לחפש בכת"י דאגה"ק אולי צ"ל 'המצוות'". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק ס"ה, ס"ט". 29. תקו"ז ת"ל. 30. משלי טז, לג.

יום שני כ"ה מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיב, ח זורע צדקות... עד עמ' 224, נמוך כו':

- 1 ח. "זורע צדקות, מצמיח ישועות". – מלשונות סדר התפלה.
 2 הנה מה שכתוב לשון "זריעה" במצות הצדקה, וכמו
 3 שכתוב בפסוק: "זרעו לכם לצדקה כו'", – ומסיים: "קצרו
 4 לפי חסד", שיקצרו את פרי הזריעה לפי מדת החסד, יובן על
 5 פ"י מה שאמרו רבותינו
 6 וזכרונם לברכה²: "רבי
 7 אלעזר יחיב פרוטה
 8 לעני והדר מצלי, – ר'
 9 אלעזר נתן פרוטה (צדקה)²
 10 לעני ולאחר מכן התפלל,³
 11 דכתיב: – שכן, כתוב⁴:
 12 אני בצדק אחזה פניד⁵.
 13 פרוש, – מה שהוא קורא
 14 לתפלה "אחזה פניד",⁷
 15 ומדוע זה דוקא על ידי
 16 ההכנה של צדקה, כי
 17 גילוי אלקותו יתברך¹⁰
 18 המתגלה במחשבתו של
 19 אדם וכוונתו בתפלתו,¹²
 20 כל חד לפום שיעור¹³
 21 דיליה, – כל אחד לפי
 22 שיעורו, הוא בתורת
 23 צדקה ו'חסד ה' מעולם¹⁶
 24 ועד עולם על יראיו¹⁷
 25 כו'". – שמאירה ויורדת¹⁸
 26 מהעולם העליון לעולם¹⁹
 27 התחתון התגלות אלקית

אגרת הקדש

ח זורע צדקות מצמיח ישועות הנה מ"ש

לשון זריעה במצות הצדקה וכמ"ש

בפסוק זרעו לכם לצדקה כו'. יובן ע"פ מה שארז"ל

ר"א יחיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק

אחזה פניד פי' כי גילוי אלקותו יתברך המתגלה

במחשבתו של אדם וכוונתו בתפלתו כל חד לפום

שיעורא דיליה הוא בתורת צדקה וחסד ה' מעולם

ועד עולם על יראיו כו' כלומר שאור ה' א"ס ב"ה

המאיר למעלה בעולמות עליונים בהארה רבה בבחי'

גילוי רב ועצום עד שבאמת הן בטלין במציאות

וכלא ממש חשיבי קמיה ונכללין באורו ית' והן הן

ההיכלות עם המלאכים והנשמות שבהן המבוארים

בוה"ק בשמותם למקומותם בסדר התפלה שסדרו לנו

אנשי כנה"ג הנה משם מאיר האור כי טוב לעולם

השפל הזה על יראי ה' וחושבי שמו החפצים לעבדו

בעבודה שבלב זו תפלה וכמ"ש וה' יגיה חשכי והנה

ירידת הארה זו למטה לעוה"ז נקראת בשם חסד ה'

המכונה בשם מים היוורדים ממקום גבוה למקום

נמוך כו':

- 39 הנה, על "יראי ה' וחושבי – מתבוננים ב'שמו", החפצים
 40 לעבדו ב'עבודה שבלב זו תפלה", – הנקראת "עבודה
 41 שבלב"⁴, וכמו שכתוב: "וה' יגיה חשכי". – שבעולם השפל
 42 הזה שהוא עולם חשוך שאינו מאיר בו גילוי אלקות, "הוי' יגיה
 43 חשכי", יאיר האור של שם
 44 הוי' את החושך שלי.
 45 והנה, ירידת הארה זו
 46 למטה לעולם הזה,
 47 נקראת בשם "חסד ה'",
 48 – שכן, זה בא על ידי
 49 עבודתו של יהודי, אך
 50 העבודה עצמה אינה
 51 בערך כלל שתמשיך
 52 המשכה זו, אלא זה ענין
 53 של "חסד ה'" המאיר
 54 ליהודי גילוי זה, המכנה –
 55 "חסד ה'" מכונה, פ"ש
 56 "מים", היוורדים ממקום
 57 גבוה למקום נמוך כו':
 58 – כמו טבע המים לרדת
 59 ממקום גבוה לנמוך, כך
 60 יורד אור ה' מהעולמות
 61 העליונים אל העולם
 62 השפל, "חסד ה'" זה נמשך
 63 על ידי "אתערותא
 64 דלתתא" – ההתעוררות
 65 מלמטה – מהחסד

- 66 והצדקה שיהודי עושה, שלכן "אחזה פניד", ראיית הפנימיות של
 67 אלקות ליהודי בתפלתו – בא אחרי "בצדקה", אחרי נתינת
 68 פרוטה לעני, כדי להמשיך את החסד שלמעלה על ידי החסד
 69 שלמטה. ברם, לכאורה, כיוון שהארת גילוי זה הוא בין כה ענין
 70 של צדקה וחסד שלמעלה – הרי זה יכול להאיר גם בלי
 71 ה"אתערותא דלתתא" – ההתעוררות מלמטה – מהחסד של
 72 האדם למטה? מסביר רבנו הזקן, שגם למעלה ישנה מדת
 73 הגבורה והצמצום, לצמצם ולכסות על אורו יתברך, לכן זקוקים
 74 לחסד וצדקה של האדם כ"אתערותא דלתתא" לחסד ה', כדי
 75 שמדת הגבורה והצמצום לא תימנע את ההתגלות האלקית
 76 ליהודי בשעת התפלה, ובלשון רבנו הזקן:

- 28 על יראי השם, כלומר, שאור ה', אין-סוף ברוך-הוא המאיר
 29 למעלה בעולמות עליונים, בהארה רבה בבחינת גילוי רב
 30 – בכמות, ועצום, – באיכות, עד שפאמת – הנבראים
 31 שבעולמות העליונים, הן בטלין במציאות וכלא ממש חשיבי
 32 קמיה – שהם חשים בביטולם ואיך שאין הם נחשבים לכלום
 33 לגבי יתברך, ונכללין באורו יתברך, והן הן ההיכלות עם
 34 המלאכים והנשמות שבהן, המבארים בזה הקדוש
 35 בשמותם למקומותם בסדר התפלה שסדרו לנו אנשי
 36 כנסת הגדולה, – בסדר התפלה מרומים ההיכלות והמלאכים
 37 והנשמות שבהם, הנה משם – מההתגלות האלקית המאירה
 38 בהם בעולמות העליונים. מאיר האור כי טוב לעולם השפל

יום שלישי כ"ז מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 224, והנה מודעת... עד עמ' קיג, והארה וכו':

גשמיים – מעניקים לו, באותה מדה, גם השכר בענין של עולם, 27
פרט לכך שזה בעולם נעלה יותר, עולם הבא, אכל לא להשפיע 28
לו חיי הארת אור ה' [נפח אחר: אין-סוף ברוך-הוא] ממש, 29
– ענין של "אין סוף", שלמעלה לגמרי מה"עולם", שיאיר ויגיה 30
חשבו – החושך שלו, 31
ב"עבודה שכלב זו 32
תפלה", שהיא בחינת 33
ומדרגת השוכה עלאה 34
– תשובה עליונה, בנדרע, 35
– הרי אין זה "מן המדה" 36
להשפיע לו זאת, שהרי 37
היא – ה'תשובה 38
העילאית" היא למעלה 39
מעלה מכל חיי עולם 40
הבא, כמו שאמרנו 41
רבותינו זכרונם 42
לברכה: "יפה שעה 43
אחת בתשובה ומעשים 44
טובים כו'", – בעולם 45
הזה מכל חיי העולם 46
הבא, וכמו שנתבאר 47
במקום אחר¹⁰ באריכות, דעולם הבא אינו אלא זיו והארה 48
וכו': – הארה מ"אור ה'", הנקרא "זיו השכינה". ואילו על ידי 49
תשובה "לוקחים" את הקב"ה עצמו, הרי שההתגלות שבשעת 50
התפלה היא למעלה מעלה מחיי עולם הבא, והרי אין זה "מן 51
המדה" שעל ידי צדקה וחסד תאיר לו התגלות אלקית זו? 52

1 והנה מודעת זאת, – ידוע הדבר, שיש למעלה גם כן מדת
2 הגבורה והצמצום, לצמצם ולהסתיר אורו ותכונתו לכל
3 ותגלה לתחתונים. – לנבראים התחתונים. הרי, כיצד, איפוא,
4 מאיר "חסד ה'", בשעה שקיימת מדת הגבורה והצמצום
5 המפסיקה את ההתגלות?
6 אך הכל תלוי
7 ב"אתערותא דלתתא",
8 – בהתעוררות שמלמטה.
9 שאם האדם מתנהג
10 בחסידות – במדת החסד,
11 להשפיע חיים וחסד כו'
12 – שהוא נותן צדקה
13 המקיימת את העני בחיים,
14 כך מעורר למעלה,
15 שתומשך מדת החסד
16 שלמעלה בהתגלות
17 האלקית אליו, כמו
18 שאמרנו רבותינו
19 זכרונם לברכה: "כמה
20 שאדם מודד – בה
21 מודדיו לו". – וכאשר
22 הוא מתנהג במדת החסד – מתנהגים אתו כך גם מלמעלה,
23 שנותנים לו חסד שלמעלה. אלא דלכאורה זו אינה מן המדה,
24 – של אותו ענין, ב"אם להשפיע לו חיי העולם הבא לבד
25 כנגד מה שהוא משפיע חיי עולם הזה, – שזה שבר מתאים
26 – שבשעה שהוא משפיע ענין של העולם שלו, ענין של חיים

יום רביעי כ"ז מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיג, אך הענין הוא... עד עמ' קיג, האריז"ל:

66 כוח הצומח התגלה בורע או בגרעין, אלא "כוח הצומח" הנמצא
67 בארץ עצמה, [נפח אחר: עצמו] – "כוח הצומח" שבארץ, הוא
68 עצמו, הוא המוציא ותמנל השכלת – שלא היתה כלל
69 בורע, והאילן ופרותיו. – שלא היו בגרעין, "כוח הצומח" הוא
70 כוח אלקי המצמיח
71 דברים, ענין של "יש
72 מאין": מ"אין" נעשה "יש",
73 דבר גשמי מכוח רוחני.
74 ברם, אם כך הם פני
75 הדברים, נשאלת השאלה:
76 לשם מה זקוקים לזריעת
77 הזרע או הגרעין – הרי בין
78 כה אין הצמיחה באה

53 אך הענין הוא על-דרך-משל, כמו שזרעין ורעים – של
54 תבואה או חטה וכדומה, או נוסעין גרעין, – של עץ פרי
55 שיצמח ממנו אילן, שהשכלת – של התבואה, הצומחת
56 מהזרע, והאילן ופרותיו – הצומחים מהגרעין, אינן מהותן
57 ועצמותן של הזרע
58 והגרעין כלל, כי
59 מהותם ועצמותם – של
60 הזרע והגרעין, כלה
61 ונרקב בארץ, – הרי
62 שהצמיחה אינה באה
63 מהזרע או מן הגרעין אלא
64 – וכח הצומח שבארץ
65 עצמה – לא החלק של

אגרת הקדש

14 אך הענין הוא עד"מ כמו שזרעין ורעים או נוסעין
גרעין שהשבולת הצומחת מהזרע והאילן ופירותיו
15 מהגרעין אינן מהותן ועצמותן של הזרע והגרעין כלל
16 כי מהותם ועצמותם כלה ונרקב בארץ וכח הצומח
שבארץ עצמה [נ"א עצמו] הוא המוציא והמגדל
17 השבולת והאילן ופירותיו רק שאינו מוציא ומגלה
18 עצמה – לא החלק של

41 וְשֵׁרֵשׁ חַיִּיּוֹת הַפְּרוֹת נִשְׁפָּע מִכֹּחַ הַצּוּמָח שֶׁבְּאֶרֶץ, הַכּוֹלֵל
42 חַיִּיּוֹת כָּל הַפְּרוֹת. — וּמַצְמִיחַ כֹּל הַפִּירוֹת. אֲלֵא, אִם כֵּךְ, לִשְׁם
43 מֵה זְקוּקִים לִזְרִיעַת הַזֶּרַע אוֹ הַגֶּרֶעִין, וּמִדּוּעַ מִ"כּוֹחַ הַצּוּמָח"
44 שֶׁבְּכוּחוֹ לְהַצְמִיחַ כֹּל סוּגֵי פִירוֹת, צוּמָח דּוֹקָא אוֹתוֹ מִן שְׁזֵרְעוֹ?
45 — אֲלֵא, וְהַגֶּרֶעִינִין

46 הַזִּרְעִים בְּאֶרֶץ, אֵינֶן
47 אֲלֵא בְּעֵין "אַתְעִירוֹתָא"
48 דְּלִתְתָּא, — "הַתְעוֹרוֹרוֹת"
49 מִלְמֻטָּה, כִּשֶּׁם שֶׁנִּדְרֶשֶׁת
50 הַתְעוֹרוֹרוֹת מִלְמֻטָּה כִּדִּי
51 לְהַמְשִׁיךְ הַתְעוֹרוֹרוֹת
52 מִלְמַעְלָה, הַנִּקְרָאֵת בְּשֵׁם
53 "הַעֲלָאֵת מִיּוֹן נֹקְבִין"
54 בְּכַתְבֵּי הָאֲרִ"י ז"ל: —
55 שֶׁ"נֹּקְבָא", "הַמְקַבֵּל",
56 מַעֲלָה "מִיּוֹן נֹקְבִין",
57 כְּלוּמַר, הוּא יוֹצֵר כָּלִי שְׁבו
58 יוֹמֶשֶׁךְ שֶׁפַּע מִדֵּ"כֶר",
59 מִדּוּכָר וְהַמְשִׁפִּיעַ. כֵּךְ גַּם
60 בְּקֶשֶׁר לַעֲנִינֵנוּ, כּוֹחַ
61 הַצּוּמָח עֲצֻמוֹ הוּא כּוֹחַ

62 רֹחַנִי הַכּוֹלֵל כֹּל סוּגֵי הַפִּירוֹת, וְכֵן מִצֵּד רֹחַנִיּוּתוֹ הוּא לְמַעֲלָה
63 מֵאֲשֶׁר לְהַצְמִיחַ פִּירוֹת גִּשְׁמִיִּים. מִי וּמֵה, אִיפּוֹא, פּוֹעֵל שְׂכוֹחַ
64 רֹחַנִי זֶה יֵרֵד וַיִּצְמִיחַ בְּפוֹעֵל אֵילָן וּפִירוֹת גִּשְׁמִיִּים, וְמִי זֶה שְׁפוֹעֵל
65 שֶׁמֵּהִפְרֵט שֶׁל תְּפוּחַ לְמַשֵּׁל — שְׂבִיכוֹלֵת "כּוֹחַ הַצּוּמָח" לְהַצְמִיחַ
66 — יִצְמַח בְּגִילּוֹי תְּפוּחַ וְלֹא פְרִי אַחֲרָיִךְ? — הִרִי זֶה פְּעוּלָתָה שֶׁל
67 "הַעֲלָאֵת מִ"נ" — "מִיּוֹן נֹקְבִין" שֶׁל הַגֶּרֶעִין, הַמְעוֹרֶרֶת אֶת "כּוֹחַ
68 הַצּוּמָח", שִׁיתְּגַלֶּה בְּצִמְיָחָהּ בְּפוֹעֵל, וּמִשְׁפִּיעָה שִׁיִּצְמַח אוֹתוֹ מִן
69 פְּרִטֵּי שְׂבִדוּגְמַת הַגֶּרֶעִין שְׁנוֹרֵעַ. עַל כָּל פָּנִים, הִרִי שְׁעִנֵּן הַצְמִיחָה
70 הוּא שְׂמָה שְׂצוּמָח מִדּוּרִיעָה הוּא לְמַעֲלָה מַעֲלָה, עַד לְמַהוּת
71 אַחֲרֵת וְנַעֲלִית מֵאֲשֶׁר הַזֶּרַע שְׁנוֹרֵעַ. בְּכִי יִסְבִּיר רַבְּנֵנוּ הַזֶּה לְהֵלֵךְ,
72 אִיךְ יֵשׁ בְּכוֹחַ הַצִּדְקָה וְהַחֲסֵד שֶׁאֲדָם עוֹשֶׂה לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו עֵנִין
73 שֶׁהוּא מְסוּג נַעֲלָה לְגַמְרֵי מְסוּג הַחֲסֵד שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדִּי, כִּפִּי
74 שֶׁהִיא מִתְאִים, שֶׁבְּגִלָּל הַצִּדְקָה וְהַחֲסֵד שֶׁהוּא מִשְׁפִּיעַ חַיִּים שֶׁל
75 הָעוֹלָם הַזֶּה — יוֹמֶשֶׁךְ לוֹ עֵנִין שֶׁל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבֵּא, שֶׁבִּפְרֵט זֶה,
76 שֶׁהֵם שְׁנֵיהֶם עוֹלָמוֹת, עַל כָּל פָּנִים, הֵם אוֹתוֹ מַהוּת, אֲלֵא כִּיּוֹן
77 שֶׁ"מְרֻבָּה מִדָּה טוֹבָה", נוֹתֵנִים לוֹ עֵנִין שֶׁל עוֹלָם הַבֵּא עֹבֵר מֵה
78 שֶׁהוּא הַשְּׁפִיעַ עֵנִין שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, בְּהִתְאָם לְכָלֵל "בְּמִדָּה
79 שֶׁאֲדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדֵדִין לוֹ" — זֶה נִקְרָא בִּ"מִדָּה", כְּלוּמַר
80 מֵאוֹתוֹ סוּג מִדָּה וּמַהוּת.

1 מהם, אלא מ"כוח הצומח" שבארץ? והתשובה היא: רק שאינו
2 — "כוח הצומח" שבארץ, אינו מוציא ומגלה כחו לחוץ מהבחינה
3 אל הפעל, — מהיכולת להצמיח (בכוח), לצמיחה ממשיה,
4 בִּיָּאֵם עַל־יְדֵי הַזֶּרַע וְהַגֶּרֶעִין — הַפוֹעֵלִים שְׂכוֹחַ הַיְּכוּלֵת
5 לְהַצְמִיחַ הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ —
6 יבוא בגילוי, להצמיח
7 בפועל את התבואה או
8 את האילן ופירותיו. כיצד
9 אכן, הם פועלים דבר זה?
10 שְׁנִיָּקְבִין בְּאֶרֶץ וְכָלָה
11 כָּל בְּחֵם — שְׂבֵא מִ"כּוֹחַ
12 הַצּוּמָח" שֶׁבְּאֶרֶץ בִּשְׁעָה
13 שֶׁהֵם צִמְחוּ מִכּוֹחַ הַצּוּמָח,
14 בְּכֹחַ הַצּוּמָח שֶׁבְּאֶרֶץ,
15 וְנִתְאַחֲדוּ וְהָיוּ לְאַחֲדִים,
16 — הִפְרֵט שֶׁל "כּוֹחַ הַצּוּמָח"
17 שְׂבֵא לִידֵי בִטּוֹי בּוֹרֵעַ אוֹ
18 בְּגֶרֶעִין, עִם הַכָּלֵל שֶׁל
19 "כּוֹחַ הַצּוּמָח" שֶׁבְּאֶרֶץ —
20 נַעֲשִׂים לְדַבֵּר אַחֵר, וְעַל־
21 יְדֵי זֶה מוֹצִיא בְּחַ

22 הַצּוּמָח אֶת כּוֹחוֹ אֶל הַפְּעֵל, וּמִשְׁפִּיעַ חַיִּיּוֹת לְגִדְלָה שְׂבִיכָת
23 בְּעֵין הַזֶּרַע, — שְׁנוֹרֵעַ בְּאֶרֶץ, שְׂבֵאֵם הַזֶּרַע הוּא שֶׁל חֲטָה —
24 צוּמַחַת שְׂבוּלָה שֶׁל חֲטָה, וְכִדּוּמָה. אֲכָל בְּרִבּוֹי הַרְבֵּה מֵאֲדָם
25 בְּשְׂבִיכָתָהּ אַחֲתָה, — מִגֶּרֶעִין חֲטָה אַחֵד צוּמַחִים הַרְבֵּה גֶרֶעִינֵי חֲטָה
26 בְּשְׂבוּלָתָהּ אַחֲתָה, וְכֵן פְּרוֹת הַרְבֵּה עַל אֵילָן אַחֵד, — וּבִאֲשֶׁר
27 לְפִירוֹת הָאֵילָן מִיתוּסָף עוֹד עֵנִין, שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדִּי שֶׁהֵם הַרְבֵּה
28 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַגֶּרֶעִין שְׁנוֹרֵעַ, אֲלֵא — וְגַם מַהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתָהּ שֶׁל
29 הַפְּרוֹת מַעֲלָה בְּעִלּוֹי רַב וְעֲצוּם לְמַעֲלָה מַעֲלָה מִמַּהוּתוֹ
30 וְעֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הַגֶּרֶעִין הַנְּטוּעַ. — הִרִי שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדִּי שֶׁמִּגֶּרֶעִין
31 אַחֵד צוּמַחִים הַרְבֵּה פִירוֹת, אֲלֵא שֶׁהֵם גַּם בְּמַהוּת הַרְבֵּה יוֹתֵר
32 טוֹבָה וְרֻמָּה, שֶׁמִּגֶּרֶעִין שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם — צוּמַחִים פִּירוֹת בְּרִי טַעַם
33 טוֹב וְהֵנָּה, וְכֵן בְּהֵאֵל גִּוְנָא — בְּדוּמָה לִכְךָ, בְּפִירוֹת הָאֶרֶץ
34 הַגִּדְלִים מוֹרְעוֹנִין בְּעֵין גֶּרֶעִינֵינוּ, — שֶׁל אֵילָן עוֹשֶׂה פְּרִי, כְּמוֹ
35 קִשְׁוֵאִים וּבְהֵאֵל גִּוְנָא. — וְהִדּוּמָה לוֹ, שֶׁגַם בְּהֵם כֵּךְ, שֶׁהַפִּירוֹת
36 אֵינֶם מֵאוֹתוֹ מַהוּת שֶׁל גֶּרֶעִינֵי הַזֶּרַע, אֲלֵא מַהוּת שׁוֹנָה וְנַעֲלָה
37 בְּיוֹתֵר, שֶׁלֹּא כְּמוֹ תְּבוּאָה, שֶׁהַתְּבוּאָה הִיא אוֹתוֹ מַהוּת מִמֶּשׁ
38 כְּמוֹ גֶרֶעִינֵי הַתְּבוּאָה שְׁנוֹרֵעַ, זֶרְעוֹ חֲטָה וְצִמְחַת חֲטָה, וְכִדּוּמָה.
39 וְהַכָּל — מֵה שֶׁהַצְמִיחָה הִיא לֹא רַק בְּרִבּוֹי רַב אֲלֵא גַם בְּמַהוּת
40 נַעֲלָה בְּיוֹתֵר מֵאֲשֶׁר גֶּרֶעִינֵי הַזֶּרַע שְׁנוֹרֵעַ, הוּא, מִפְּנֵי שֶׁעֵקֶר

יום חמישי כ"ח מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיג, וככה ממש עד"מ... עד עמ' 226, בחו"ל וד"ל:

אגרת הקדש

ובכה ממש עד"מ כל מעשה הצדקה שעושים ישראל
עולה למעלה בבחינת העלאת מ"נ לשורש
 נשמותיהן למעלה הנקרא בשם כנ"י ואימא תתאה
 בלשון הזהר ושכינה בלשון הגמרא הכלולה מכל
 מדותיו של הקב"ה ומיוחדת בהן בתכלית וראשיתן
 היא מדת החסד וע"י העלאתו זו מתעורר חסד ה' ממש
 שהוא גילוי אורו יתברך לירד ולהאיר למטה לנשמות
 ישראל בבחי' גילוי רב ועצום בשעת התפלה עכ"פ
 כי אף שלגדולתו אין חקר עד דכולא קמיה כלא חשיבי
 הרי במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא
 ענותנותו כמים שיוורדין כו'. וז"ש זרח בחשך אור
 לישרים חנון ורחום וצדיק דע"י שהאדם חנון ורחום
 וצדיק צדקות אהב גורם לאור ה' שיזרח לנשמתו
 המלוכשת בגופו העומד בחשך שהוא משכא רחויא
 וזה נקרא בשם ישועה כד אתהפכא חשוכא לנהורא

1 אך, ענין הצדקה נקרא בלשון "זריעה", שכן, כשם שזריעה
 2 צומח מהנטיעה ענין שהוא לגמרי לא באותה מהות אלא הרבה
 3 למעלה מזה – כך נמשך לו ענין של התגלות אלקות בתפלה,
 4 ענין של "תשובה עילאה" (כפי שהסביר לעיל) שהוא לא רק
 5 במהות אחרת לגמרי
 6 מה"עולם", אלא למעלה
 7 מעלה מה"עולם". ובלשון
 8 רבנו הזקן:
 9 **ובכה ממש על-דרך**
 10 **משל, כל מעשה**
 11 **הצדקה שעושים ישראל,**
 12 **עולה למעלה בבחינת**
 13 **"העלאת מין נוקבין"**
 14 **לשש נשמותיהן**
 15 **למעלה, – שלכן זה דוקא**
 16 **הצדקה שיהודי עושה.**
 17 שכן, כמו במשל, בענין
 18 של צמיחה, הרי מפני
 19 שבזרע או בגרעין
 20 שזורעים ישנו מ"כוח
 21 הצומח", לכן יכול להיות
 22 מכך "העלאת מין נוקבין"
 23 אל "כוח הצומח" שבארץ
 24 שממנו באה הצמיחה, כך גם בנמשל, בצדקה – בשעה שיהודי
 25 עושה צדקה וחסד, עולה הדבר, בתור "העלאת מ"נ" לשורש
 26 נשמתו, והחסד של נשמתו שנשתלשל מהחסד של הספירות
 27 העליונות (כפי שאומר רבנו הזקן בפרק ג' של החלק הראשון,
 28 שלכן יש בנשמה עשרה כחות, מפני שהם נשתלשלו מעשר
 29 הספירות) יש לו שייכות לחסד שלמעלה, שיהיה מכך "העלאת
 30 מ"נ" להמשיך את החסד שלמעלה, כפי שיסביר להלן. על כל
 31 פנים, החסד והצדקה שיהודי עושה, עולה למעלה בשורש
 32 הנשמה למעלה, הנקרא **בשם "כנסת ישראל"** – שכן, זה
 33 המקור של נשמות ישראל, וכן גם מפני שהיא כנסת בתוכה את
 34 האורות והגילויים של המדות – של "ישראל דלעילא"
 35 (שלמעלה), מבחינת "ז"א" (מדות) שבעולם ה"אצילות",
 36 ו-**שורש הנשמות, נקרא "אמא תתאה"** – המדריגה
 37 התחתונה בבחינת "אימא", **פלשון הזהר, – בינה** נקראת
 38 "אימא עילאה", המדריגה העליונה ב"אימא", ו"מלכות" –
 39 "אימא תתאה", המדריגה התחתונה ב"אימא", ו- **כן נקרא**
 40 **"שכינה" בלשון הגמרא, – מפני שהיא שוכנת בתחתונים,**
 41 **היא יורדת ושוכנת בנבראים התחתונים,** **הכלולה – כנסת**
 42 **ישראל – מקור נשמות ישראל, כלולה מכל מדותיו של**

43 הקדוש-ברוך-הוא, ומיוחדת בהן בתכלית, – בהתאחדות
 44 הנעלה ביותר, וראשיתן היא מדת החסד. – הרי, למדה זו
 45 של חסד שלמעלה, מגיעה "העלאת מ"נ" מהחסד וצדקה
 46 שיהודי עושה למטה – שכן, זה הרי שורש נשמתו, ומהחסד של
 47 שורש זה נמשך שבנשמה
 48 תהיה מדת החסד. ועל-
 49 ידי העלאתו זו – שמדת
 50 החסד של הנשמה עולה
 51 לשורשה, בחסד שבשורש
 52 ה"מלכות", מתעורר
 53 "חסד ה'" ממש, –
 54 שיימשך למטה "חסד ה'",
 55 שלמעלה מעלה מבחינת
 56 החסד שבשורש הנשמות,
 57 אלא זה "חסד ה'" ממש,
 58 שהוא חסד והתגלות
 59 שלמעלה מה"עולם",
 60 שהוא גילוי אורו יתברך,
 61 לירד ולהאיר למטה –
 62 בעולם הזה, לנשמות
 63 ישראל, בבחינת גילוי רב
 64 ועצום בשעת התפלה
 65 על-כל-פנים. – אם לא

66 שתהיה ההתגלות תמיד, שתהיה על-כל-פנים בשעת התפלה.
 67 **כי אף ש"לגדלתו" – לגדולה שלו, שהוא השם בו נקרא "חסד**
 68 **ה"13, אין חקר", – מיכולת להשיג חסד זה וגדולה זו, עד**
 69 **ד"כלא קמיה כלא חשיבי" – לגביו הכל נחשב לכלום, כיצד,**
 70 **איפוא, יומשך מהגדולה וחסד ה' להאיר לנשמה למטה**
 71 **בהתגלות של השגה? – תרי "במקום שאתה מוצא גדלתו,**
 72 **שם אתה מוצא ענותנותו"14, – שדוקא מצד מדריגת**
 73 **ה"גדולה" ישנה ה"ענוה" וההשפלה, לרדת בהתגלות למטה**
 74 **מטה, כמים שיוורדין כו'. – ממקום גבוה לנמוך, שכן הרי גם**
 75 **החסד שלמעלה דומה למים, שגם הוא בא בהתגלות למטה**
 76 **מטה, לנשמה בגוף בעולם הזה. וזהו שכתוב15: "זרח בחשך**
 77 **אור לישרים, חנון ורחום וצדיק, דעל-ידי שהאדם "חנון**
 78 **ורחום וצדיק", "צדקות אהב" – הוא עושה צדקה בחסד**
 79 **ואהבה, גורם לאור ה' שיזרח לנשמתו המלכשת בגופו, –**
 80 **זה נקרא להאיר בחושך, העומד – הגוף שעומד בחשך, שהוא**
 81 **משכא רחויא. – הגוף נקרא "משכא רחויא"16 (עור הנחש),**
 82 **הרי הוא במצב של חושך המרוחק מאור אלקי ומהתגלות –**
 83 **יורח ויאיר בנשמה הנמצאת בגוף זה אור מהור. וזה נקרא**
 84 **בשם "ישועה", כד אתהפכא חשוכא לנהורא. – כאשר**

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקרא כו' (עיין ח"א רפנ"ב: ומקור זה כו'. ואכמ"ל בהשנויים)". 12. ראה להלן בסוף הפרק.
 לקויא ח"א פרק מ"א. 13. ראה לקויא ח"ב פרק ד'. 14. מגילה לא, א (לפי גירסת הע"י). 15. תהלים קיב, ד. 16. ראה תקו"ו בהקדמה
 (י, ב). ובכ"מ.

לעשות את כל המצוה הזאת¹⁸, במיוחד נעשה הדבר על ידי
מצות צדקה ממש, ובפרט מן הפרט נעשה הדבר כשזורעים
צדקה בארץ הקודש למטה, בארץ ישראל, בשנותנים צדקה
להחזקת העוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל, המכוננת –
ארץ הקודש שלמטה,
ארץ ישראל, מכוונת
בנגדה – כנגד הארץ
העליונה, ממש, ש – אז
הנרעה – של הצדקה,
נקלטה תכף ומיד
בארץ העליונה, בלי
שום מניעה ועכוב
בעולם, מאחר שאין
שום דבר חוצץ ומפסיק
כלל בין "ארצות
החיים", – ארץ החיים

שלמעלה, מקור הנשמות, וארץ החיים שלמטה, ארץ ישראל,
כי "זה – מקום המקדש שבארץ ישראל, שער השמים"¹⁹;
מה-שאין-בן בחוץ-לארץ, – שם ישנם ענינים שיש בהם משום
מניעה ועיכוב לקליטת זריעת הצדקה בארץ שלמעלה, ודי
למבין:

החושך נהפך לאור, כמו ישועה הבאה אחרי שלפנייה היתה
צרה ר"ל, כך היה לפנייה חושך והוא נהפך לאור – הרי זו
ישועה. וזהו – אחרי "זרע צדקות", אומרים שהשכר לכך הוא
"מצמיח ישועות", שישועה זו צומחת מזריעת הצדקה
שזורעין בארץ העליונה,
"ארץ חפץ", היא

השכינה ונגסת ישראל,¹
– מקור נשמות ישראל,²
שנקראת בן על שם
שמתלבשת ב – נבראים
תחתונים להחיותם,³
כמו שכתוב:⁴
מלכותך – בחינת
המלכות היא מלכות
כל עולמים.⁵ – מקור כל
העולמות, וב"ארץ" זו

נזרעת הצדקה שיהודי עושה, ומכאן באה הצמיחה – ההתגלות
האלקית המאירה לו בשעת התפלה. ובפרט מן הפרט, –
ובמיוחד, בשזורעין – צדקה, בארץ חפץ התחתונה –
בארץ ישראל. בדרך כלל זה נעשה על ידי כל המצוות, שכל
המצוות נקראות בשם "צדקה", "וצדקה תהי' לנו כי נשמור

יום שישי כ"ט מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 226, ט אהובי אחי... עד עמ' קיד, התורה.

בפרנסתו וכו', יהיו לשם שמים, שאז גם הצדקה שלו תהיה באופן הנכון.
ט. אהובי אחי ורעי אשר בנפשי, – רבנו הזקן כותב לבני
ישראל, כאל אהוביו, אחיו ורעיו, החשובים לו כנפשו. הרבי
הרי"צ נ"ע מסביר באחת משיחותיו הקדושות, שבתבעו
להשתרש באהבת רעים,

משתמש רבנו הזקן בלשון
"אהובי ידידי", כי על-ידי
רכישת אהבת רעים
נעשים "אהובי ידידי"
של רבנו הזקן, בהתאם

לכך, אפשר לומר גם כאן, שעל ידי העשיה במה שרבנו הזקן
תובע בענין הצדקה – נעשים "אהובי אחי" של רבנו הזקן.
באתי – במכתבי זה, במופיר ומעורר ישנים בתרדמת
הבלים, – הענינים הגשמיים בכלל נקראים "הבל". שכן, מצד
עצמם אין להם שום מציאות, וכשאין לענינים הגשמיים כוונה
נעלית (לשם שמים) – אלא הם עצמם התכלית והכוונה – הם
אז "הבלי הבלים", ולפניה עיני העוירים – שכן, הנשמה
נמצאת בגוף חומרי ומרשה להיות מונהגת על ידי הגוף –
ומשולה היא לאדם שקושרים את עיניו או מדביקים אותן בזפת
ומכדים אותן שלא יוכלו לראות, ומסובבים אתו כעם שוטה

43. ט. כמו באגרות הקודש שעד כאן, כך גם באגרת קודש זו, דן רבנו
44. הזקן בענין הצדקה. כדי שצדקה תהיה כפי שהיא צריכה להיות אצל
45. יהודי, שלא שהוא נותן כאשר הכל מוכן לפניו וממה שנשאר לו הוא
46. נותן לצדקה – אלא שהצדקה תהיה באופן כפי שחסידי רבנו הזקן היו

47. אומרים²⁰: "בפרוסת הלחם
48. שלי יש החלק שלך, הקב"ה

49. נותן לך באמצעות", כלומר,¹⁰
50. להרגיש חובה להתחלק במה

51. שיש לו, ולתת צדקה באותה
52. מדה שהוא נותן לצרכי

53. אשתו וילדיו – זה יכול להיות רק כשכל מה שאדם עושה אינו
54. "לגרמי", לצורך עצמו, אלא הוא עושה זאת לשם שמים. גם כשהוא

55. מפרנס את אשתו ואת ילדיו הרי זה מפני שהם נשמות יהודיות,
56. שנשמה היא חלק אלוהי ממעל, ועליו לדאוג שיהיה לנשמות אלו

57. הנצרך להן. כשאדם מתנהג באופן כזה, הרי גם אלה שצריכים להזדקק
58. לצדקה הם גם כן בעלי נשמות, חלק אלוהי ממעל²¹, ועליו לדאוג שגם

59. להם יהיה כל הצטרבותם. אין זאת אלא שעל פי התורה – אשתו וילדיו
60. קודמים. אך, בעצם, הוא חש התחייבות גם לאלה הזקוקים לצדקה,

61. באותה מדה שהוא חש בהתחייבותו כלפי משפחתו.

62. זאת מעורר רבנו הזקן באגרת קודש זו, שהענינים שיהודי עושה

17. תהלים קמה, יג. 18. ואתחנן ו, כה. 19. ויצא כח, יז ובפרש"י ותרגום שם. 20. ראה אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ כרך ח' ע' תרו.
וש"נ. 21. תניא רפ"ב. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהשינוי לגבי אגה"ק טז, כב (כ"פ), כד".

עם איך-סוף אלופו של עולם, הרי שהוא מעיד שגם בארץ, 47
בעניני הארץ - ה' "אחד". ובפסוק עיני העוֹרִים - שעניניהם 48
מסוננויות מעניני הגוף, "התעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינְנוּ חֶסֶד 49
וְשָׁלוֹם. - כלומר, מיד בפתחו את עיניו, הוא רואה את העולם 50
ואת עניני העולם 51

כמציאות לעצמם - 52
ועוסק בעניני העולם שלא 53
לשם שמים. אך בּוֹאֵת 54
יָאוֹת לָנוּ, - ההנהגה זו 55
מתאימה לנו, לְהִיּוֹת [נִסְחָ 56
אחר: בְּהִיּוֹת] כֹּל עֲסָקֵינוּ 57
בְּמִלִּי דְעֻלָּמָא לֹא 58
לְנִרְמִיָּהוּ, - שיהיה (או) 59
לפי הנוסח השני: כשיהיה) 60
כל עסקנו בעניני עולם לא 61
לעצמנו בלבד, כִּי־אֵם 62
לְהִיּוֹת נִפְשׁוֹת חֲלָקֵי 63
אֱלֻקִּים, - להחיות בני 64
ישראל שנשמותיהם הן 65
"חלק אלוהה ממעל", 66
ולמלאות מְחֻסֵּיהֶם 67
בְּחֶסֶד חֲנֻם, שִׁבְּהָ אֲנִי 68
מְדַמֵּין הַצּוּרָה - הנפש, 69

לְיוֹצְרָהּ, ה' אֶחָד, אֲשֶׁר "חֶסֶד אֵל כֹּל חַיִּים", חֶסֶד שֶׁל 70
אֵמֶת, - בלי החזרת שבר על כך, לְהִיּוֹת הָעוֹלָם וּמִלֹּא בְּכָל 71
רִנֵּעַ וְרִנֵּעַ, - הרי כשם שהקב"ה עושה חסד ומזיה את 72
הנבראים, כך על האדם גם כן לעשות חסד ולהחיות ולפרנס 73
אנשים אחרים, שזה תכלית התעסקותו ועבודתו בעניני פרנסה 74
- כדי שיהיה בידו לפרנס נשמות יהודיות. בהתאם לכך היה 75
עליו לפרנס ולתת צדקה לאחרים באותה מדה שהוא מפרנס 76
ועושה חסד עם בני משפחתו, אלא, אם כך, מדוע הוא נותן 77
למשפחתו לפני שהוא נותן לאחרים? - אומר על כך רבנו הזקן: 78
רַק שְׂאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו שֶׁל אָדָם קוֹדְמִין לְכָל עַל פִּי הַתּוֹרָה. 79
- התורה מצווה עליו לתת בתחילה לאשתו ולילדיו ולאחר 80
מכן לתת צדקה ולפרנס יהודים אחרים. (ב"לוח התיקון" ישנה 81
כאן הוספה (רבנו הזקן הרי כתב אגרות-קודש אלו בקשר 82
לצדיקים רבי מנחם מענדל מויטבסק, רבי אברהם מקאליסק 83
וה"חבריא" והתלמידים שלהם, שהיו אז בארץ ישראל - הוסיף 84
כאן רבנו הזקן): חוץ מצדיקים שְׂפִדוֹר שֶׁהֵן קוֹדְמִין לְבָנָיו, 85
- הנתניה לצדיק הדור באה, על פי התורה, לפני הנתניה 86
לילדיו, וְצַדִּיקִים שְׂבָאֵרֵי יִשְׂרָאֵל קוֹדְמִין לְצַדִּיקִים שְׂבָחוֹן 87
לְאָרֶץ, לְכָד מִזֹּאת שֶׁלֹּא הֵנִיחוּ בְּמוֹתָן בְּחוּץ לְאָרֶץ - רבנו 88
הזקן אומר על הצדיקים האמורים שנשטעו לארץ ישראל, שלא 89
השאירו כמותם בחוץ לארץ, והם עדיפים משתי בחינות, 90
מבחינת הצדקות שלהם ומבחינת היותם בארץ ישראל, וְדִי 91
לְמִכֵּין. - עד כאן ההוספה ב"לוח התיקון". 92

1 היכן שהנוהג בו רוצה, שלמרות שאותו אדם כשלעצמו הוא
2 חכם ונבון, אך מפאת שעניני קשורות ואין הוא רואה - הוא
3 נחשב כשוטף. כך גם בנשמה, למרות שהיא חלק אלוהה
4 ממעל, ובאה ממקום של קדושה, אך בשעה שהיא יורדת בגוף
5 שהוא חומר המסתיר על
6 הנשמה ואין בכוח הנשמה

7 לעצור את הגוף לעשות
8 מה שהוא רוצה - מצד
9 העיוורון שהגוף מעורר
10 את הנשמה - כפי
11 שה"צמח צדק" משתמש
12 בדימוי זה ב"אור התורה"
13 סוף פרשת בהר² - הרי
14 שיש להסיר את העיוורון
15 ולפתוח את עיני הנשמה.
16 וְיִבְיֹשׁוּ לְיָאוֹת, לְהִיּוֹת -
17 שיהיה, כֹּל יִשְׁעָם וְהַפֶּעַם
18 וּמִנְמָתָם לְכָל בָּהֶם חַיִּי
19 רוּחָם³ - כל אלה שיהיו
20 כלולים ומאוחדים
21 ב"מקור מים חיים" -
22 באלקות, הנקראת "מקור
23 מים חיים", חַיִּי הַחַיִּים, -

24 הבחינה באלקות שהיא חיי החיים עצמם, כֹּל יָמֵי חַיִּיהֶם,
25 מִנְפֶּשׁ וְעַד בֶּשָׂר. - כל עניניהם הנפשיים והבשריים יהיו
26 קשורים באלקות, לא רק בשעת התפלה, לימוד התורה או
27 בשעת עשיית המצוות, אלא גם בעשייתם ענינים גשמיים, יהיו
28 גם כן קשורים באלקות שהיא מקור מים חיים וחיי החיים.
29 דְּהֵינּוּ, כֹּל מִלִּי דְעֻלָּמָא וְעַקְרֵי פְרָנְסָה - כל עניני עולם
30 ועסקי פרנסה, לֹא יִהְיֶה בְּאֵלּוּ דְעֻבְדִּין לְנִרְמִיָּהוּ, - לא יהיו
31 כמו באלה שעושים זאת לצרכי עצמם בלבד, שלא לשם שמים
32 אלא לשימושם העצמי ולמילוי רצונם ורצון בני ביתם, וְלֹא
33 יִהְיֶה בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּכָל הַגּוֹיִם, דְּוִנִּין וּמִפְרָנְסִין וּמוֹקְרִין
34 לְנִשְׁיָהוּ וּבְנֵיהוּ מֵאֲהֵבָה, - שונים, מפרנסים ומוקירים נשים
35 ובניהם מתוך אהבה עצמית, שמפני שהוא אוהב את עצמו, הוא
36 אוהב את אשתו וילדיו בהיותם חלק ממנו - אלא שהאהבה
37 תהיה קדושתית, כִּי "מִי כְעֻמָּד יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ"
38 בְּתִבְיָה, דְּהֵנּוּ שֶׁגַם בְּעֵינֵי אָרֶץ - בעינים גשמיים, לֹא
39 יִפְרִידוּ - את העינים, [נִסְחָ אחר: יִפְרִידוּ] - שהיהודים
40 העוסקים בעניני העולם לא יהיו נפרדים מ"אֶחָד הָאֵמֶת", -
41 מהאחדות האמיתית, שבלעדי אלקות לא קיים שום דבר,
42 חֶסֶד וְשָׁלוֹם, לְהַעֲדִי עֲדוֹת שְׂקָר חֶסֶד וְשָׁלוֹם, בְּקִרְיַת שְׁמַע
43 עֶרֶב וּבִקְרָ, - שהוא אומר אז בְּעֵינֵים סְגוּרוֹת, ה' אֶחָד בְּד'
44 רוּחוֹת וּבְשָׂמִים מִמַּעַל וּבְאָרֶץ מִתַּחַת, - שזה פירוש המלה
45 "אחד"⁶, שה' הוא אחד בח', שהם שבעה רקיעים וארץ, ובד'
46 בארבע רוחות העולם, הם כולם בטלים ומאוחדים עם ה"אלף",

2. אוה"ת ויקרא כרך א ע' קצא. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"א ספלא". 4. בתניא לפנינו: "כעו"ג", אבל ב"לוח התיקון" תוקן ככפנים. 5. דה"א יז, כא. 6. ראה ב"י או"ח סס"א (בשם הסמ"ק). 7. ראה שו"ע יו"ד סרנ"א. וש"נ.

יום שבת קודש ל' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיד, ע"כ אהובי אחי... עד עמ' 228, ציון כו':

אגרת הקדש

ע"כ אהובי

אחיי שימו נא לבבכם לאלה הדברים הנאמרים בקצרה מאד (ואי"ה פא"פ אדבר בם בארוכה) איך היות כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא עבודת הצדקה כמ"ש רז"ל אין ישראל נגאלין אלא בצדקה ולא ארו"ל ת"ת שקול כנגד גמ"ה אלא בימיהם שת"ת היה עיקר העבודה אצלם וע"כ היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים. משא"כ בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשיה אין דרך לדבקה בה באמת ולהפכא חשוכא לנהורא דילה [נ"א דיליה] כ"א בבחי' עשיה ג"כ שהיא מעשה הצדקה כידוע למשכילים שבחי' עשיה באלקות היא בחי' השפעת והמשכת החיות למטה מטה למאן דלית ליה מגרמיה כלום וכל הזובח את יצרו בזה ופותח ידו ולבבו אתכפאי ס"א ומהפך חשוכא לאור השי"ת השוכן עלינו בבחי' עשיה בעקבות משיחא ויזכה לראות עין בעין בשוב ה' ציון כו':

1 על בן אהובי אחי, שימו נא לבבכם לאלה הדברים
2 הנאמרים בקצרה מאד (ואם ירצה ה' פה אל פה אדבר
3 בם בארבה), איך היות כל עקר עבודת ה' בעתים הללו
4 בעקבות משיחא - עיקר העבודה בזמנים אלה, של "עקבות
5 משיח, היא עבודת
6 הצדקה, כמו שאמר
7 רבותינו זכרונם-
8 לברכה: "אין ישראל
9 נגאלין אלא בצדקה".
10 ולא אמרו רבותינו
11 זכרונם לברכה "תלמוד
12 תורה שקול כנגד
13 גמילות חסדים", - כפי
14 שהמשנה אומרת במסכת
15 פאה: "ותלמוד תורה
16 כנגד כולם", שתלמוד
17 תורה הוא כנגד כל
18 הדברים הנמנים שם,
19 כולל גם גמילות חסדים,
20 הרי הם לא אמרו זאת
21 אלא בימיהם,
22 שתלמוד-תורה היה
23 עקר העבודה אצלם,
24 ועל בן היו חכמים
25 גדולים תנאים
26 ואמוראים. מה שאין בן בעקבות משיחא, - בימי ביאת
27 המשיח, שנפלה - בחינת "ספת דוד" עד בחינת רגלים
28 ועקביים, שהיא בחינת עשיה - "מלכות דאצילות" שהיא
29 בחינת הישגינה המתלבשת בעולמות בריאה, יצירה, עשיה
30 - הנקראת גם כן "סוכת דוד", שכן דוד הוא הרי מלך ישראל,
31 מרכבה ל"מלכות דאצילות" - ירדה ונפלה עד למוריגה
32 התחתונה של "עשיה", אין דרך לדבקה בה באמת
33 ולהפכא חשוכא - ולהפוך חושך העולם, לנהורא דילה -
34 לאור שלה, [נפח אחר: דיליה] - לאור שלה, בריאם בבחינת
35 עשיה גם כן, - ענין של מעשה - עשיה, לא רק ענין של
36 שכל ודיבור כמו בלימוד התורה, שהיא מעשה הצדקה, -

37 אך, מדוע דוקא בחינת המעשה של צדקה - הרי כל המצוות
38 המעשיות האחרות הן ענין של עשיה? - אומר על כך רבנו
39 הזקן: כידוע למשכילים, שבחינת עשיה באלקות - איזו
40 השפעה אלקית מצוינת בבחינה של עשיה? היא בחינת
41 השפעת והמשכת
42 החיות למטה מטה
43 למאן דלית ליה
44 מגרמיה כלום. - למי
45 שאין לו משל עצמו
46 כלום. ישנה השפעה
47 אלקית בעולמות
48 המצוינת בשם
49 "מחשבה", וישנה
50 השפעה המצוינת בשם
51 "דיבור", אך איזו השפעה
52 מצוינת בשם "עשיה" -
53 הרי זו אותה השפעה
54 הנמשכת למטה מטה,
55 למקום שאין בו כלל שום
56 התגלות אלקית, וזה
57 עולם העשיה, הרי
58 שמעשה הצדקה מכון
59 ממש נגד הבחינה של
60 עשיה באלקות. שכן, זה
61 הרי ענין הצדקה,
62 להשפיע לעני שאין לו משלו כלום. וכל הזובח את יצרו
63 בזה - בענין הצדקה, ופותח ידו ולבבו - לתת צדקה ביד
64 פתוחה וברגש של לב רחב, אתכפאי סטרא אחרא - נכפית
65 על-ידיהז ה"סטרא אחרא" (קליפות) לקדושה, ומתפך
66 חשוכא - ומהפך את החושך לאור השם יתברך, השוכן
67 עלינו בבחינת עשיה בעקבות משיחא, - בזמן של "עקבות
68 משיח", ויזכה לראות עין בעין בשוב ה' ציון כו': - שאז
69 תראה העין הגשמית אלקות, כפי שהעין שלמעלה רואה,
70 ותהיה זו ראייה של עין גשמית - ענין של עשיה שבו תתגלה
71 אלקות באופן של ראייה, שההתאמתות שבה היא למעלה
72 מעלה מאשר על ידי ענין של שכל והבנה.

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם הל' מ"ע רפ"י - הועתק בטיו"ד ר"ס רמז. ואין הכוונה למ"ש בש"ס (שבת קלט, א. סנה צח, א) - דהרי שם כתוב נפדה. והמפרשים [(הרדב"ז והכס"מ וההגהות על הטור) שמצינים מקור דברי הרמב"ם מהמירא דעולא בש"ס (שם)] אין כוונתם - בכ"כ מקומות - להלשון בדיק - כ"א להתוכן. וכמפורסם. וראה שם תיכף בהלכה שלאחרי' ברמב"ם ובמפרשים הנ"ל. וגם במסורת הש"ס וכו' שמביאים שהרמב"ם ה' גורס "ישראל" (במקום "ירושלים") בגמ' - ה"ה מזכירים רק תיבת "ישראל", והגירסא "ישראל" נמצאת בע", משא"כ הגירסא "נגאלין" - לע"ע לא מצאתי בש"ס ויל"ש. וקשה יותר לומר שלהרמב"ם היתה גירסא שלא נמצאת בשום מקום אצלנו מאשר לומר שהרמב"ם מפרש יותר מאשר בש"ס ולכן כותב "נגאלין" (ואדרכא - כצ"ל).
9. פרק א' משנה א'.

יום ראשון

יום רביעי

כד מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קית.

תניא: והנה הארה . . . 222 מרוב.

מקובל רבי מפי רבי: אין דער צייט פון מחלוקת הידועה, האָבען חסידים דערציילט דעם אלטען רבי'ן די גרויסע יסורים וואָס מ'האָט פון די מתנגדישע פראָסטע אידען. האָט דער רבי געזאָגט: דער זיידע – אזוי פלעגט דער רבי רופען דעם בעש"ט – האָט זייער ליב געהאָט די פראָסטע אידען. אין די ערשטע טעג ווען איך בין געווען אין מעזריטש, האָט דער רבי מה"מ געזאָגט: מרגלא בפומי' פון רבי'ן – הבעש"ט – אהבת ישראל איז אהבת המקום, בנים אתם לה' אלקיכם, אז מען האָט האָלט דעם פאָטער האָט מען האָלט די קינדער.

מקבל רבי מפי רבי: בזמן המחלוקת הידועה, ספרו החסידים לאדמו"ר הזקן את גדל היסורים שסובלים מפשוטי המתנגדים. ענה הרבי: הסבא – כך היה הרבי מכנה את הבעל-שם-טוב – אהב ביותר את היהודים הפשוטים. בימים הראשונים שהייתי במעזריטש, הרבי – הרב המגיד – אמר: מרגלא בפומיה [=שגור היה בפיו] של הרבי – הבעל-שם-טוב – אהבת ישראל היא אהבת המקום, "בנים אתם לה' אלקיכם" – האוהב את האב אוהב את הבנים.

יום שני

יום חמישי

כה מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: והנה שופרי' . . . קיב במ"א.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: שמעתי בשם כבוד קדשת אבותינו הקדושים זצוקלה"ה נ"ע זי"ע [=זכר צדיקים וקדושים לברכה לחיי העולם הבא, נשמתם עדין, זכותם יגן עלינו] שגם על בת צריך לומר "לתורה (ולחפה ומעשים טובים)", על-פי מה שאמרו רז"ל (ברכות יז, א) "נשי במאי זכיין, באקרובי כו' ובאתנוי כו' ונטרין כו'" גם לנשים חלק בלמוד התורה – על ידי שמסיעות לבצליהן].

יום שלישי

יום ששי

כו מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: והנה . . . הגורל ממש.

משיחות אאמו"ר: אין דעם יציאת מצרים פון חסידות, איז פאראן די מצוה פון סיפור יצ"מ בדבור, דערציילען חסידישע ספורים און דערהערען דעם סיפור אין א פנימית דפנימית. מ'בעדארף וויסען אז יעדער סיפור איז א הוראה בחיים. יעדער ספור בעדארף בריינגען א מדה טובה און א חיות פנימי אין א הידור מצוה און דערהערען דעם דרכי נועם פון תורת החסידות.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: ב"יציאת מצרים" של חסידות קימת המצוה של ספור יציאת מצרים בדבור, לספר ספורי חסידים ו"לקלט" את הספור בפנימית של הפנימית. יש לדעת, שכל ספור הוא הוראה בחיים; כל ספור צריך להביא [=לגרום] מדה טובה וחיות פנימית בהדור מצוה, ולהפנים את דרכי הנעם של תורת החסידות.

יום
רביעי

שבת

כז מנחם אב

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש אלול, אמונת כל התהלים בהשכמה. יום התעוררות.
שיעורים. חומש: ראה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: ח. זורע. . . בחו"ל וד"ל.

חדש אלול הוא חדש החשבון. דכמו בגשמיות, הנה הבעל עסק.. בכדי שיהיה העסק כדבעי ויתן רוח רב, צריך מזמן לזמן לעשות חשבון ולתקן את כל החסרונות.. כן הוא גם בעבודה הרוחנית בעבודת ה' יתברך, דכל השנה הנה כל ישראל עוסקים בתורה ומצוות ובמדות טובות, בחדש אלול הוא חדש החשבון אשר כל אחד ואחד מ ישראל, כל חד וחד לפום שעורא דיליה, הן היושב אהל והן הבעל עסק, צריכים לעשות חשבון צדק בנפשם מכל אשר עבר עליהם במשך השנה, ולידע המעלות בעבודתם ולחזקם, ואת החסרונות שבהם ובעבודתם לתקנם.. דעל ידי הכנה טובה זו.. זוכים לשנה טובה ומתוקה בגשמיות ורוחניות.

יום
חמישי

יום ראשון

כח מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קלה קלט.
תניא: ט. אהובי . . . קיד פי התורה.

דרכי הרפואה בחלי הגוף בכלל - שנים הם:
(א) לרפאת את האבר או הכח המקלקל חולה וחלוש.
(ב) לחזק את האברים והכחות הבריאים, אשר הם יתגברו על האבר וכן החולה, לרפאתו.
הדגמא מזה בחלי הנפש הם שני דרכי העבודה: תשובה ומעשים טובים.

יום
שישי

יום שני

כט מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, שני עם פירש"י.
תהלים: קמ"ד.
תניא: ע"כ אהובי . . . ציון כו'.

עס דארף זיין עבודה בכח עצמו. העכער איז אז מ'נעהמט פאר'ן האנט און מ'פירט.
שייערער איז אז עס איז בכח עצמו.

צריכה להיות עבודה בכח עצמו. נעלה יותר הוא - שנוטלים ביד ומוכילים. יקר יותר הוא - כאשר זה בכח עצמו.

שבת
קודש

יום שלישי

ל מנחם אב, ר"ח

ה'תש"ג

מתחילים לומר לדרור ה' אורי. המנהג בבית רבינו, שבמשך היום תוקעים להתלמוד, ומתחילים לתקוע אחר התפלה מיום ב' דראש חדש.
שיעורים. חומש: שופטים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ה קנ.
תניא: י. אד"ש וחיים . . . נשמתן כו'.

אדמו"ר האמצעי היה אומר בתחלה מאמרים קצרים. ולדגמא: דבור המתחיל "זכר רב טובך" - ובאורו - שבסדור, נאמרו בששה המשכים - באריכות יותר קצת מהנדפס.

מתי יושב המלך בבית דין? יום ראשון כ"ד מנחם אב ה'תשע"ח

גם המלך יכול לדון – "דלא איכפת לן אם לא יוכלו לענות אחריו".

וכתב הלחם משנה' ש"רבינו תירץ הקושיא שהקשו בתוספות' בדרך אחרת:

מה ש"אין מושיבין מלך בסנהדרין" – הרי זה כאשר המלך דן יחד עם שאר הדיינים, ואז יש את החשש שהם לא יוכלו לחלוק על המלך מצד "לא תענה על רב"; ואילו מה ש"מלכי בית דוד.. יושבים ודנים", היינו, שהמלך דן לבדו מבלי דיינים אחרים, ושוב אין את החשש שלא יוכלו לחלוק על דבריו.

ומדייק כן בדברי הרמב"ם. כי לעיל כתב: "אין מושיבין מלך בסנהדרין", כלומר דווקא בסנהדרין, יחד עם שאר הדיינים אין המלך יושב לדון. ואילו כאן לא הזכיר סנהדרין, אלא כתב "יושבים ודנים הם את העם" – שהמלך יכול לדון לבדו.

כי אמנם כל נזק שיבוא לאדם הוא רק מחמת גזירת שמים, ומכל-מקום האדם יכול לגרום על ידי מעשיו לגרום לנזק, משום שזוהי גזירת שמים עצמה שאם ישהה במקום סכנה יינזק (לקו"ש לה, עמ' 297).

הלכות סנהדרין פרק ב הלכה ה: מלכי בית דוד – אף על פי שאין מושיבין אותן בסנהדרין – דנין הן את העם. בגמרא (סנהדרין יח, ב) אמרו: "אין מושיבין מלך בסנהדרין", ולומדים זאת מהפסוק "לא תענה על ריב לנטות" (שמות יב כג, ב) – למדים ש"לא תענה על רב", "אינך רשאי לסתור את דברי מופלא בדיינין". ולכן אין להושיב מלך בסנהדרין – כי "אי אמר מלך חובה, תו לא מצי אינך למחזי ליה זכותא" (רש"י סנהדרין שם). וכך פסק הרמב"ם (בהלכה ד): "אין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין".

יחד עם זאת, הביא הרמב"ם את דברי הגמרא המחלקת בין מלכי ישראל, שלא דנים, למלכי בית דוד ש"יושבים ודנים הם את העם"; וכבר הקשו התוספות (שם יט, א ד"ה אבל): לכאורה, כיצד יכול המלך לדון בבית דין, והרי לא יהיה ניתן לסתור את דבריו?

ומבארים: דווקא בדיני נפשות אין מושיבין מלך בבית דין. שכן, בדיני נפשות "מתחילים מן הצד", דהיינו ששומעים תחילה את דעת הקטנים בחכמה "שמא יחייבנו הגדול ולא ירצו לחלוק על דבריו"; אבל בדיני ממונות ש"מתחילים מן הגדול", היינו ש"שואלין תחילה לגדול שבדיינים מה הוא אומר בדבר" (סנהדרין לב, א וברש"י), באמת

האם דנים דיני גזלות בחוצה לארץ? יום שני כ"ה מנחם אב ה'תשע"ח

בחזקה... כענין שנאמר ויגזול את החנית מיד המצרי (ש"ב כג, כא) "וזה דבר שאינו מצוי, אבל גזלות כגון שולח יד בפקדון או שומר שגזל ממה שניתן לו לשמירה, הם דברים מצויים ודנים בהם בחו"ל".

והש"ך (ח"מ סי' א סק"ט) כתב:

הלכה זו שאין דנים דיני קנסות כגון גזלות אלא בשלושה, נאמרה בקנס של גזלות, כגון תשלומי כפל וארבעה וחמשה, ומה שכתב הרמב"ם (בהל' יג) שדייני חו"ל גובים מהגזלן, מדובר בקרן, אותה גובים בכל מקום.

וה'תומים' (שם סק"ב) ביאר:

דברי הרמב"ם שאין דנים דיני גזלות אלא שלושה מומחים סמוכים בארץ ישראל נאמרו בארץ ישראל בזמן המשנה, כאשר היה שם בית דין סמוכים וכיון שאפשר שבית דין סמוכים ידונו בדין הגזלה, לא ניתנה רשות לדון מבלי שיהיו סמוכים. אבל כאשר אין סמוכים (בחוצה לארץ או בזמן הזה), גם דייני חוצה לארץ דנים גזלות בשליחותם של הדיינים הסמוכים שבארץ ישראל.

הלכות סנהדרין פרק ה, הלכה ח: דיני קנסות – גזולות וחבלות... אין דנין אותן אלא שלשה מומחים, והם הסמוכים בארץ ישראל. אבל שאר דיני ממונות... אין צריכין מומחה... לפיכך, דיני בהודאות וחלואות וביצא בהן בחוצה לארץ... שליחות בית דין של ארץ ישראל עושין.

הלכה זו היא מדברי הגמרא (גיטין פח, ב). והקשו אחרונים

(ים של שלמה ב"ק פ"ח ס"ה, לח"מ ועוד):

להלן (ה"ג) כתב הרמב"ם, "מי שגנב או גזל גובים ממנו הקרן דייני חוצה לארץ, אבל התוספת אין גובים אותה". ויש להבין: בדיני גזלות וחבלות יכולים לדון דיינים סמוכים בארץ ישראל ולא דייני חו"ל, כמפורש בגמרא (גיטין שם) שבגזלות וחבלות אין אומרים 'שליחותיהו קעבדינן' כיון שהם דברים שאינם מצויים, ורק בדברים המצויים, כגון הודאות והלוואות, יש לדייני חו"ל רשות לדון בשליחותם של דייני ארץ ישראל!

ומבאר הכסף משנה' על פי דברי הנמוקי יוסף' (ב"ק פד,

ב, בשם הרא"ה): אין דנים בחו"ל בגזלה גמורה, כדברי הרמב"ם (הל' גולה ואבדה פ"א ה"ג) "איזהו גזולן, זה הלוקח ממון האדם

הוספת דיינים בבית דין הגדול יום שלישי כ"ו מנחם אב ה'תשע"ח

בית דין הגדול של שבעים ואחד שטעו בהוראתם ועשו רוב הציבור על פיהם – מביאים 'פר העלם דבר'. ואמר רבי

הלכות סנהדרין פרק ט, הלכה ג: בית דין הגדול שפא להם מחלוקת... אין מוסיפין עליהם.

ואם יש ממש בדברי התלמיד "לא היה יורד משם לעולם". וכיון שיושב שם וודאי יכול להשמיע את דעתו. וכן יכולים להיות עוד תלמידים שירצו ללמד זכות ויושיבו אותם בבית דין הגדול.

ובספר 'הורה גבר' (הוריות שם) תירץ:

ב'זקן ממרא' נאמר (סנהדרין פו, ב) שהיו בירושלים שלושה בתי דינים – שניים של עשרים ושלושה דיינים והשלישי הוא בית דין הגדול של שבעים ואחד. וכאשר שני הראשונים לא יכלו להכריע במחלוקת שבין הזקן ובית הדין שבעירו - באו כולם, גם שני בתי הדין, לבית דין הגדול שיקבע את ההלכה. ומשמעות הגמרא (בהוריות שם) היא שדברי רבי יונתן על מאה דיינים בבית דין הגדול, הם באופן ששני בתי הדין שבירושלים באו לבית דין הגדול (כשלא הכריעו בדינו של הזקן) והצטרפו אליהם כשהורו בטעות, ועל זה אמר שמביאים 'פר העלם דבר' רק אם כל הדיינים השתתפו בהוראה זו.

יונתן (הוריות ג, ב) שמאה דיינים שישבו בבית דין הגדול וטעו בהוראתם חייבים להביא 'פר העלם דבר' רק אם כל הדיינים השתתפו בהוראה.

והקשו אחרונים (באר שבע הוריות שם. משנה למלך כאן)

איך יתכן שיהיו מאה דיינים בבית דין הגדול, והרי אין מוסיפים על בית דין של שבעים ואחד, ואם כשיש מחלוקת ביניהם לא מוסיפים דיינים, כל שכן שלכתחילה אין להוסיף? ומבאר החיד"א (שער יוסף הוריות שם):

אין להוסיף על שבעים ואחד הדיינים "ולקרותם כולם בשם סנהדרין" באופן של קביעות, אבל באקראי, באופן זמני, אפשר להושיב דיינים נוספים.

וה'תומים' (ס"י יח סק"ג) פירש על פי דברי הגמרא (סנהדרין מ, א) שאם אמר אחד מן התלמידים היושבים לפני הדיינים 'יש לי ללמד זכות על הנידון', מעלים אותו ומושיבים אותו ביניהם להשמיע דברו, ולא היה יורד משם כל היום כולו,

יום רביעי כ"ז מנחם אב ה'תשע"ח

דין תורה בלילה

בדיעבד אם דנו בלילה (ח"מ ס"ה ה, ב), ומאידך כתב (ס"ח כח, כד) שאם קיבלו עדות בלילה הדין פסול. ולכאורה, מדוע בזה לא הסתמך על שיטת הרשב"ם המכשיר בדיעבד?

אך לפי האמור מובן, כי משא ומתן שהדין כשר אף בלעדיו, אינו פוסל בדיעבד כשנעשה ביום. אך קבלת עדות שהיא הכרחית לפסק הדין, אם נעשתה בלילה, הדין נפסל בכך.

אך, כאמור, הרא"ש חולק וסובר שבכל אופן אם התחיל הדין בלילה, פסול. וטעמו, כי כאשר התחילו בלילה גמור הדין עצמו פסול (לא מחמת המשא ומתן שאינו מעכב כלל). ואף שאם התחילו ביום, אפשר לגמור בלילה, זהו משום שהגמר נגרר אחר ההתחלה שהיתה ביום, אך אם לא התחילו ביום, גמר הדין עצמו פסול (ראה חידושי הגר"ט ס"ה קפח).

הלכות סנהדרין פרק יא, הלכה א: דיני ממונות, דין ביום ונתן בלילה.

על אף שאין לדון בדיני ממונות בלילה, אם התחילו מבעוד יום, ניתן להמשיך ולגמור את הדין בלילה.

ואם טעו והתחילו לדון בלילה, לדעת הרשב"ם (ב"ב קיד, א) בדיעבד הדין קיים, ולדעת הרא"ש (ב"ב פ"ח ס"ג) הדין בטל. והקצות החושן (ס"ה א, א) ביאר את טעמו של הרשב"ם המכשיר בדיעבד, כי אף שתחילת הדין, היינו המשא ומתן, נעשה בפסול, מאחר וגמר הדין היה בכשרות (שהרי גמר הדין כשר בלילה), לכל היותר יש להתייחס לכך כאילו לא התקיים משא ומתן כלל וגם אז הדין כשר.

ולפי זה תירץ הקצות החושן את דברי הרמ"א שלכאורה סותרים זה לזה: מצד אחד הביא את שיטת הרשב"ם המכשיר

יום חמישי כ"ח מנחם אב ה'תשע"ח

ממתי חל איסור הלנת המת?

הרמב"ם כאן שה'עשה' לקבור את המת בו ביום הוא רק בהרוגי בית דין!

וביאר ב'שאגת אריה החדשות' (שאלה ו):

ה'עשה' לקבור המת בו ביום בוודאי לא נאמר רק בהרוגי בית דין כי אין כל סברא לחלק בין המתים, אך לענין הלאו ('לא תלין') היה מקום לומר שהוא רק בהרוגי בית דין, כלשון הפסוק "לא תלין נבלתו על העץ" שאינו מתאים לשאר מתים, ולכן הוצרכה הגמרא (סנהדרין מו, ב) לחדש שכל מת עוברים על הלנתו בלאו.

ולכן גם הרמב"ם הדגיש - "לא הרוגי בית דין בלבד, אלא כל המלין את מתו עובר עליו בלא תעשה", כדי שלא נטעה שהאיסור הוא רק בהרוגי בית דין, ולא הוצרך לפרט שעובר גם ב'עשה', כי הדבר פשוט.

ויש הבדל בין ה'עשה' ל'לא תעשה': על 'לא תלין' עובר רק אם הלין את המת כל הלילה, אבל על ה'עשה' עובר מיד

הלכות סנהדרין פרק טו, הלכה ח: ומצות עשה לקבור את כל הרוגי בית דין ביום החרפה... כל המלין את מתו - עובר עליו בלא תעשה.

לדעת הרדב"ז (שו"ת ס"י שיא) רק על הלנת הרוגי בית דין עוברים הן ב'לא תעשה' ('לא תלין...') והן ב'עשה' (קבור תקברנו ביום ההוא), אבל בשאר מתים עוברים על הלנתם רק ב'לאו'. וכתב המנחת חינוך (מצוה תקלה) שלדעת החינוך ה'עשה' קיים בכל מת, אך מהרמב"ם כאן משמע קצת שסובר כהרדב"ז, כי בהרוגי בית דין כתב שמצות עשה לקברם ביום ההריגה (בנוסף ללאו בהלנתם המובא בהלכה הקודמת) ואילו בשאר המתים כתב רק שעובר ב'לא תעשה'.

אמנם, בספר המצוות (מ"ע רלא) כתב הרמב"ם: "כי קבור תקברנו ביום ההוא. ולשון ספרי: כי קבור תקברנו, מצוות עשה - והוא הדין בשאר המתים, כלומר שייקבר כל מת בישראל ביום מותו". ולכאורה, הרי זו סתירה לדברי

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פה

בשקיעת החמה שהרי נאמר 'קבור תקברנו ביום הזה' -
"והלילה הוא מיום שלאחריו" (ש"ע אדה"ז, א"ח סי' עב ס"ב. קר"א
סי' תצה סק"ג וכן דעת הרדב"ז הנ"ל).
ולכן נפסק (שם) שסמוך לזמן קריאת שמע של ערבית

יום שישי כ"ט מנחם אב ה'תשע"ח

החזרת חוטא לתפקידו

לנשיא הסנהדרין, כפי שכתב לעיל (פ"א, ג"ג) שנשיא הסנהדרין
נקרא 'ראש הישיבה'.

ובכך מיושבת סתירה בדברי הרמב"ם שבהלכה זו כתב
שראש הישיבה שחטא אינו חוזר לגדולתו, ואילו בתשובה
(מובא בשע"ת אר"ח נג, לא) כתב שאין מורידים אדם ממשרתו
בעקבות חטא שעשה!

ולפי האמור מובן שכאן מדובר רק לגבי נשיא הסנהדרין
שאינו חוזר לתפקידו מחשש נקמה, אך בכל שאר המשרות
חוזר לגדולתו (ראה שו"ת שארית ישראל חו"מ ה).

ועוד פירש הרדב"ז (שו"ת ח"ו סי' ב' עת) כי החומרה
המיוחדת בנשיא הסנהדרין לגבי שאר המשרות היא משום
שמפני מעמדו הרם יש פרסום גדול לחטא שעשה ויש כזה
חילול ה' גדול.

והגר"מ פיינשטיין (דברות משה גיטין, ע' שנו) כתב שדינו של
'ראש הישיבה' שונה כי עליו תפקידו ללמד תורה לאחרים,
ועל כך אמרו: 'ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' הוא' – 'אם
דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו, ואם לאו – אל
יבקשו תורה מפיו' (מרו"ק יז, א). ומאחר שחטא נפסל מלשמש
מרבין תורה לרבים.

הלכות סנהדרין פרק יז, הלכות ח"ט: כהן גדול שחטא
- לזקנה... וחוזר לגדולתו, אבל ראש ישיבה שחטא - מלקין
אותו, ואינו חוזר לשדרותו.

האם נושא תפקיד תורני שנכשל בחטא, ראוי לחזור
למשרתו?

לדעת הרמב"ם, ראש הישיבה שחטא אינו חוזר, בשונה
מכהן גדול החוזר לגדולתו לאחר שחטא ונענש. ובטעם
החילוק נאמרו כמה הסברים:

ה'כסף משנה' ביאר על פי דברי הירושלמי, כי לטובתו
של הנשיא רצוי שלא ישוב לתפקידו, כדי למנוע ממנו יחס
של זלזול מצד הציבור.

הרדב"ז כתב שהטעם הוא כי אם יחזירוהו לגדולתו הוא
עלול להתנקם מאלו שהענישו אותו.

וכתב ה'חתם סופר' (שו"ת אר"ח סי' מא), שלדברי הרדב"ז
הדברים אמורים רק לגבי מי שבידו להרוג, אך מדברי
הרמב"ם שכתב 'ראש ישיבה' נראה שאף מי שאין בידו
להרוג אין מחזירים אותו, ובהכרח שטעמו כדברי ה'כסף
משנה', כדי שלא יבואו לזלזל בו.

אך יש שכתבו שכוונת הרמב"ם ב'ראש הישיבה' היא

שבת קודש ל' מנחם אב ה'תשע"ח

זר שאכל תרומה טמאה

והסמ"ג (ל"ת רנה, הביאו הישועות מלכו', תרומה פ"ו ה"ו) כתב
שכדברי הרמב"ם משמע מלשון הברייתא (שם, שם, א) שלגבי
כהן אמרה, "כהן טמא שאכל תרומה טמאה" ואילו לגבי זר
אמרה "זר שאכל את התרומה" ו"משמע שאינו מחלק לזר
בין טמאה לטהורה". ועוד כתבו אחרונים (כתר תורה כאן, אור
שמה תרומות פ"ו מ"ו) שכדברי הרמב"ם נמצא בתוספתא
ובירושלמי.

וה'דבר אברהם' (ח"א סי' כו סקט"ו) מבאר:

אמנם חיובי מיתה באכילת תרומה של כהן טמא ושל זר
נלמדים מאותו פסוק - 'ומתו בו כי יחלוהו', אך ענין
ה'חילול' אינו דומה בשניהם כי ה'חילול' שנעשה באכילת
תרומה על ידי זר הוא שהתרומה נעשית חולין על ידי אכילה
שלא כהלכתה, ואין 'נפקא מינה' אם היא טהורה או טמאה
כי גם אם היא טמאה, הרי היא תרומה ובאכילתה נעשית
חולין. ואילו באכילת כהן טמא מהות החילול היא בהבאת
הטמאה לקודש וזה שייך רק בתרומה טהורה כי בתרומה
טמאה היא כבר מחוללת ועומדת.

הלכות סנהדרין פרק יט, הלכה ב: מחייב מיתה ביד
שמים שהן בלא תעשה... שמונה עשר; ואלו הם: (א) זר שחטא
לתרומה גדולה, בין ממאה בין מהורה.

האיסור לזר לאכול תרומה נלמד מהכתוב (ויקרא כב, ט) "וכל
זר לא יאכל קדש", האמור לאחר הכתוב "ומתו בו כי
יחלוהו" המדבר בכהן טמא שאכל תרומה טהורה.
ומסמיכות הפסוקים משמע שחיוב המיתה מתייחס גם
לאיסור אכילת תרומה על ידי זר (סנהדרין פג, ב).

והקשה ה'לחם משנה':

בכהן טמא אומרת הגמרא (שם) שאם אכל תרומה טמאה
אינו חייב מיתה, כי בפסוק (שמענו לומר חייב מיתה לכהן טמא שאכל
תרומה טהורה) נאמר "ומתו בו כי יחלוהו", וממעטים "פרט
לזר [תרומה טמאה] שמחוללת ועומדת", היינו שחיוב מיתה
נאמר בתרומה טהורה, המתחללת על ידי הכהן שאוכלה
בטומאה ולא בתרומה טמאה שעוד לפני שאכל אותה הטמא,
כבר היתה טמאה ומחוללת. ואם כן, איך יתכן שזר האוכל
תרומה (שדינו נלמד מכהן) יהיה חייב מיתה אף על תרומה טמאה,
הרי 'ידו לבא מן הדין להיות כנידון'?

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – כ"ד-ל' מנחם-אב תשע"ח

שופטים ושטרים תתן להם ככל שצריך⁴. שופטים -
אלו הדיינים הקבועים בבית דין, ובעלי דינים באים
לפניהם. שופרים - אלו בעלי מקל⁵ ורצועה, והם
עומדים לפני הדיינים, המסבכים בשוקים וברחובות
ועל החניות, לתקן השערים⁶ והמדות⁷ ולהכות כל
מעוות⁸. וכל מעשיהם על פי הדיינים⁹. וכל שיראו
בו עוות¹⁰ דבר - מביאין אותו לבית דין, ודין אותו
כפי רשעו¹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים כו".

מדבריו משמע שמינוי שופטים ושוטרים היא מצוה אחת,
ופסק שלא כדמשמע בגמרא סנהדרין (טז, ב) שהן שתי
מצוות ("מנין שמעמידין שופטים ושופטים לישראל ת"ל כו'
שוטרים כו' ת"ל כו'") ולדעת ר"א ב"ספרי' הלימוד
משופטים ושוטרים הוא שאם אין שופט - אין שוטר כו'
אבל לא שהן מצוה אחת.

(ע"פ לקרי' חלק י"ט ע' 489 בהערה שם)

~ נקודות משיחות קודש ~

"השופטים אלו הדיינים הקבועים בבית-דין".

"...יש להם רשות להכותו כפי כחו ולקנסו כפי שיראה
בית-דין לחזק הדבר.. כו"

עניינם של השוטרים שהם "...העומדים לפני הדיינים
המסבכים בשוקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים
כו' וכל שיראו בו עיוות מביאין אותו לבית-דין ודין אותו
כפי רשעו", היינו שמפקחים ברחובות ובשוקים ומודיעים
לשופטים על כל עיוות שרואים".

על-פי-זה יובן מדוע לא מנה הרמב"ם את מצוות מינוי
שוטרים בפני עצמה, אלא עם מצוות מינוי שופטים
כאחת. כי אילו תפקיד השוטרים היה להוציא לפועל את
דין השופטים, היה מקום לימור שהן שתי מצוות שונות,
ועשיית הדין נחלקת לשתיים: פסק הדין על-ידי הדיינים,
ובצועו על-ידי השוטרים. אבל מאחר ששופט האמור
בתורה הוא זה שגם מבצע את הדין, על-דרך שאמר משה
"אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו כו'" (במדבר כה, ה) וכן
לגבי עונש מלקות (דברים כה, ב) נאמר "והפילו השופט
והכהו וגו'" נמצא שהשוטרים הם אלו המסייעים לשופטים
כשאינם יכולים להוציא את הדין לפועל, ולכן לא מנה
הרמב"ם את מינויים כמצווה בפני עצמה: א. כי זהו פרט
בהוצאת המשפט לפועל על-ידי השופטים. ב. אינו עניין
הכרחי להוצאה לאור של המשפט, ואפשר להוציא לפועל
גם בלי השוטרים כשאין צריך לסיועם.

יום ראשון כ"ד מנחם-אב ה'תשע"ח

פתח פיה שפט צדק, ודין עני ואביון

ספר ארבעה עשר

והוא ספר שופטים

הלכותיו חמש. וזהו סדורן: א. הלכות סנהדרין
והענישין המסורין להם. ב. הלכות עדות. ג. הלכות
ממרים. ד. הלכות אכל. ה. הלכות מלקים
ומלקחמותיהם.

הלכות סנהדרין

והענישין המסורין להם

יש בכללן שלשים מצות. עשר מצות עשה,
ועשרים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א)
למנות שופטים. (ב) שלא למנות דין שאינו יודע
דרך המשפט. (ג) לנטות אחרי רבים אם נחלקו
השופטים. (ד) שלא להרג אם רבו המחכים באיש
אחד, עד שיהיו יתר שנים. (ה) שלא ילמד חובה
מי שלמד זכות בדיני נפשות. (ו) להרג בסקילה. (ז)
להרג בשרפה. (ח) להרג בסין. (ט) להרג בחנק. (י)
לתלות. (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו. (יב) שלא
תלין נבלתו. (יג) שלא להחיות מכשף. (יד) להלקות
רשע. (טו) שלא יוסיף בהפאת הלוקה. (טז) שלא
לענש אנוס. (יז) שלא להרג דם נקי באמד העצת.
(יח) שלא לחוס על הורג חברו או חובל בו. (יט)
שלא לרחם את הדל בדין. (כ) שלא להדר גדול
בדין. (כא) שלא להטות הדין על בעלי עבדות, אף
על פי שהוא חוטא. (כב) שלא לענות משפט. (כג)
שלא להטות משפט גר ויתום. (כד) לשפט בצדק.
(כה) שלא לירא בדין מאיש זרוע. (כו) שלא לקח
שחד. (כז) שלא לקלל הדיינים. (כח) שלא לשא
שמע שוא. (כט) שלא לקלל הנשיא. (ל) שלא לקלל
אדם משאר בני ישראל הפזרים.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) מתבאר בו מצוות מינוי שופטים ושוטרים בכל מדינה
ופלך. הרכב חברי סנהדרין גדולה וסנהדרין קטנה. באיזו עיר
מעמידים סנהדרין קטנה, ובאיזו עיר מעמידים בית דין של
שלושה דיינים בלבד.

1. א. מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים
2. בכל מדינה ומדינה ובכל פלך³ ופלך. שגאמר:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ד מנחם-אב – ספר שופטים – הלכות סנהדרין פז

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

3 **בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - אֵינָן חִיבִין לְהַעֲמִיד בֵּית דִּין בְּכָל**
4 **פְּלֶה וּפְלֶה¹². שְׁנָאֵמַר: תִּתֵּן לָהּ בְּכָל שְׁעָרֶיהָ אֲשֶׁר יִי**
5 **אֲלֶיהָ נֹתֵן לָהּ לְשִׁבְטֶיהָ¹³.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל בחוצה לארץ אינן חייבין להעמיד בית-דין בכל פלך ופלך".

ותמיהו 'נושאי-הכלים' לרמב"ם שלכאורה הוא נגד גמרא מפורשת (מכות ז, א). "והיו אלה לכם גו' למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ, א"כ מה תלמוד-לומר בשעריך? בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, ובחול" אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר", ואין פסק שבחול" אין מושיבין בכל פלך ופלך.

יש הגורסים ברמב"ם "אבל בחול" אינן חייבין להעמיד בית-דין אלא בכל פלך ופלך אבל לא בכל עיר ועיר", ויש מפרשים שכוונת הרמב"ם היא שרק בכל פלך ופלך אין חייבין להעמיד, אבל בכל עיר ועיר חייבין.

אבל הרמב"ן (שחי בסמיכות לזמן הרמב"ם) בפירושו על התורה כתב שבחוץ-לארץ אינם חייבין להעמיד להם ב"ד, ורק "כאשר יצק המעוות, יעמדו עליו הראויין לשפוט ובמשפטיהם ישפטוהו או יעלה לארץ בזמנה ושם ישפטוהו.... וכן כתב הרב משה". וברור שהיה תחת ידו כתב-יד שלדעת הרמב"ם אין חייבין להושיב דיינים בחול". על-פי חידושו של הרמב"ם, תתורץ תמיהה גדולה בסיפור חג הפורים. בקשר לחטאם של ישראל "שנהנו מסעודתו של אותו רשע" אומרת הגמרא (מגילה יב, א). "הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים" (כמו שישראל עשו עצמם ולא כיוונו באמת, כך הקב"ה העמיד עליהם את המן רק להפחידם). ונשאלת השאלה, הרי מרדכי הזהירים "לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשוורוש", ומכיון שמרדכי היה אחד מראשי הסנהדרין, נמצא שעברו על הוראת בית-דין, ו"כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא-תעשה", ואין אפשר לומר ש"לא עשו אלא לפנים".

אלא שעל-פי דעת הרמב"ם הקושיא מעיקרא ליתא, כי בשושן הבירה לא היה בית-דין וא"כ לא עברו על הוראת הדיינים.

(ע"פ יין מלכות' ספר שופטים סימן ג)

12 אלא בכל עיר ועיר, וכן אמרו (מכות ז, א): סנהדרין נוהגת בארץ ובחוץ לארץ שנאמר (במדבר לה, כט) "והיו אלה לכם לחוקת משפט... בכל מושבותיכם". 13 ובחוץ לארץ אין השבטים מיושבים כל אחד לעצמו (מכות שם). אלא ששם הנוסח: "ובחול" אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר" ולפיכך סובר הכסף משנה שיש לגרוס בדברי רבינו: אינם חייבין להעמיד בית דין

ידועים דברי הש"ך (ריש פרשת שופטים) ש"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" מדבר גם על "שערי הגוף" העיניים והאוזניים, ושיהיה מושל על כל אחד מאברים אלה.

ובפשטות, עניין השופטים באדם מתקיים על-ידי לימוד הלכות התורה לדעת את המעשה אשר יעשון, ומינוי השוטרים מתקיים על-ידי קיום ההלכות בפועל. ולפי מה שנתבאר לעיל שתפקיד השופט הוא להוציא לפועל את משפטו, מובן גם עניינם של השופטים והשוטרים שבאדם, כי "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים" ואם התלמוד (השופט) אינו מביא לידי מעשה (השוטר) חסר גם בתלמוד עצמו. אבל השוטר הוא כאשר יצרו של אדם מתגבר עליו וצריך לבטשו ולהרגיז עליו את היצר הטוב ולהכותו בדברים.

ועל-פיזה יובן הלשון "ואשיבה שופטיך כבראשונה" כי אז יתבטל כל הרע, ולא יהיה עוד צורך בשוטר אלא רק בשופט.

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ד ע' 103 והע' 37)

2 עיר. 3 עיר מחוזית, כלשון הכתוב (נחמיה ג, ט) "פלך ירושלים". כלומר, נוסף על בתי הדין שבכל עיר ועיר, צריך שבפלך יהיה בית דין מחוזי ממונה על כולם, וראה לקמן הערה בסוף הלכה ב (לחם משנה). 4 סנהדרין טז, ב. "בכל שעריך" - מתרגם אונקלוס: בכל קרויך. כלומר, בכל עיר ועיר. ושם נו, ב אמרו: "כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר" וראה בהלכות מלכים פרק ט, הלכה י"ד. 5 "שחובטים במקלות על פי השופטים לכל מי שאינו שומע" (רש"י שם טז, ב) וב"ספרי" דברים אות טו אמרו: "ושוטרים - אלו המכים ברצועה כעניין שנאמר (דברי הימים ב יט, יא) "ושוטרים הלוים לפניכם". 6 המחזירים, שלא ימכרו ביוקר. 7 שמודדים בהן החנוונים ללקוחותיהם. ובבבא בתרא פט, א אמרו: "מעמידים אגודמין (=שוטרים) בין למידות בין לשערים", והשווה הלכות גניבה פרק ח, הלכה ב "חייבין בית דין להעמיד שוטרים... מחזירים על החנויות ומצדקים את המאזנים ואת המידות... וכל מי שנמצא עימו משקל חסר או מידה חסרה או מאזניים מקולקלין יש להם רשות להכותו... ולקנסו כפי ראות בית דין לחזק הדבר". 8 מקלקל ומכשיל. ונוסח אחר: ולתקן כל מעוות. 9 וכן אמרו (סוטה מב, א): מה שוטר שיש ממונה על גביו - ומפרש רש"י: "השופט ממונה על השוטר, שהשוטר עשוי לנגוש את מי שיצווה השופט לכוף". וכתב רבינו בספר המצוות עשה קעו "ויעמידו (=השוטרים) הגדרים על העובר, עד שלא יהיו מצוות התורה ואזהרותיה צריכות לאמונת כל איש". 10 ובכתב יד תימן: ערוות דבר. 11 ב"ספרי" במדבר אות קיג אמרו: "וימצאו איש מקושש - מגיד שמינה משה שומרים ומצאו אותו מקושש".

1 **ב. אֵין אֵנּוּ חִיבִין לְהַעֲמִיד בֵּית דִּין בְּכָל פְּלֶה**
2 **וּפְלֶה וּבְכָל עִיר וְעִיר אֲלָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד; אֲבָל**

ישובחון יתיה. והרע"ב בפירושו לסוטה פרק ט, משנה י"א
אומר: סנהדרין - ששונאים הדרת פנים בדין. (17) משנה
בסנהדרין ב, א ובגמרא שם טז ב. (18) כמו שאמרו (בבא
בתרא כק, א): "בישיבה הלך אחר חכמה; במסיבה (=של
משתה) הלך אחר זקנה". (19) הוריות ט, א: יג, ב וכן
בקיודשין לב, ב ובאבות פרק ב, א ועוד. (20) סגן.
(21) חגיגה טז, ב והוריות יג, ב. (22) בחכמה, אם היו
שוים בשנים (כסף משנה). ובדפוס וינציאה שי"א וכן
בכתב יד התימנים: "יושבים לפני שניהם (=הנשיא
והאב"ד) כפי מעלתם". ולפי זה לא מדובר כאן בחשיבות
השנים והגיל, אלא במעלת החכמה בלבד. (23) לא שכולם
ישבו משמאל הנשיא, חוץ מהאב בית דין שישב מימנו,
שאם כן החלה השורה מאב בית דין ואין זה כבוד לנשיא.
אלא, שלושים וחמישה מגדולי הסנהדרין יישבו משמאל
הנשיא ושאר שלושים וארבעה ישבו מימין האב-בית-דין,
וכן שנינו בתוספתא סנהדרין פרק ח משנה א "הנשיא יושב
באמצע וזקנים יושבים מימנו ומשמאלו" (רדב"ז).
(24) משנה בסנהדרין לו, ב ושם מודגש: "כדי שיהיו רואים
זה את זה" ומפרש רש"י: שאם היו יושבים בשורה אין פני
הראשונים (=הקיצוניים) רואים זה את זה, אולם מקור
רבינו מירושלמי שם פרק א הלכה ד: "והנשיא היה יושב
באמצע כדי שיהיו רואים אותו ושומעים קולו" הרי שהכל
מתייחס כלפי ההתאמה שבין הנשיא לזקנים (לחם משנה).
(25) והטעם למניין זה מבואר בדברי רבינו לקמן פרק ה,
הלכה ג. (26) חצר בית המקדש, ונוכרת במקרא יחזקאל
מד, יד ובמשנה מידות פרק ב, משנה ו. (27) ההר שעליו
הבית בנוי, והוא השטח שמחוץ לעזרה, וקדושתו קלה
מקדושת העזרה, וכל ההר היה ת"ק אמה על ת"ק אמה,
כמבואר בהלכות בית הבחירה, פרק ה, הלכה א (סנהדרין
פח, ב). (28) והטעם למניין זה ראה להלן הלכה י.
(29) שם. (30) ונאמר: שופטים... תיתן לך בכל שעריך
(סמ"ג מצוות עשה צז). וב"ספרי" תצא אות רפט דרשו:
"ועלתה יבמתו השערה - מצוה בבית דין שיהא בגובהה
של עיר". (31) משנה בסנהדרין לו, ב "סנהדרין הייתה
כחצי גורן עגולה" ומפרש רש"י: אף של כ"ג.

אלא בכל פלך ופלך. וכן הדעת נוטה, שתפשת מועט -
תפשת, ודיינו שנושב בתי דין בח"ל בעיר המחוז, ולא בכל
עיר ועיר (לחם משנה) וראה ברמב"ן לתורה דברים טז, יח.

1 ג. כִּמָּה בְּתֵי דִינִין קְבוּעִין יְהִיּוּ בִּישְׂרָאֵל? וְכִמָּה
2 יְהִיּוּ מְנִינִין?¹⁴ קוֹבְעִין בְּתַחֲלָה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל
3 בְּמִקְדָּשׁ¹⁵, וְהוּא הַנִּקְרָא סְנֵה־דִרְי¹⁶ גְּדוֹלָה. וּמְנִינֵם
4 שְׂבָעִים וְאַחַד. שְׁנָאֲמַר: אֶסְפֶּה לִּי שְׂבָעִים אִישׁ
5 מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל; וּמֹשֶׁה עַל גְּבִיחָן, שְׁנָאֲמַר: וְהִתְיַצְבוּ
6 שָׁם עִמָּךְ - הֲרִי שְׂבָעִים וְאַחַד¹⁷. הַגָּדוֹל בְּחֻכְמָה
7 שְׂבָכְלָן - מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ רֹאשׁ עֲלֵיהֶן¹⁸, וְהוּא רֹאשׁ
8 הַיִּשִּׁיבָה. וְהוּא שְׁקוּרִין אוֹתוֹ הַחֲכָמִים נְשִׂיא בְּכָל
9 מְקוֹם¹⁹, וְהוּא הַעוֹמֵד תַּחַת מֹשֶׁה רַבְּנֵי. וּמוֹשִׁיבִין
10 הַגָּדוֹל שְׂפִשְׂבָעִים מִשְׁנָה²⁰ לְרֹאשׁ, וְיוֹשֵׁב מִיָּמִינוּ.
11 וְהוּא הַנִּקְרָא אֵב בֵּית דִּין²¹. וְשָׂאֵר הַשְּׂבָעִים יוֹשְׁבִין
12 לְפָנָיו כְּפִי שְׁגִיחָם וְכְפִי מַעְלָתָם²². כָּל הַגָּדוֹל מִחֻבְרוֹ
13 בְּחֻכְמָה - יְהִי קְרוֹב לְנְשִׂיא מִשְׁמָאלוֹ יוֹתֵר
14 מִחֻבְרוֹ²³. וְהֵם יוֹשְׁבִין בְּכֻמוֹ חֲצִי גֵרֹן בְּעָגוּל, כְּדִי
15 שְׂיִהְיֶה הַנְּשִׂיא עִם אֵב בֵּית דִּין רֹאִין כָּלָן²⁴. וְעוֹד
16 מִמַּעֲמִידִין שְׁנֵי בְּתֵי דִינִין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים
17 וּשְׁלֹשָׁה²⁵: אֶחָד עַל פֶּתַח הָעֶזְרָה²⁶, וְאַחַד עַל פֶּתַח
18 הַר הַבַּיִת²⁷. וּמִמַּעֲמִידִין בְּכָל עִיר וָעִיר מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁיִישׁ
19 בָּהּ מֵאָה וְעֲשָׂרִים²⁸ אוֹ יוֹתֵר, סְנֵה־דִרְי קִטְנָה²⁹.
20 וְיוֹשְׁבֵת בְּשַׁעַר הָעִיר, שְׁנָאֲמַר: וְהִצִּיגוּ בְּשַׁעַר
21 מִשְׁפָּט³⁰. וְכִמָּה יְהִי מְנִינֵם? עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה דִּינִים.
22 וְהַגָּדוֹל בְּחֻכְמָה שְׂבָכְלָן רֹאשׁ עֲלֵיהֶן. וְהַשָּׂאֵר יוֹשְׁבִין
23 בְּעָגוּל כְּמוֹ חֲצִי גֵרֹן³¹, כְּדִי שְׂיִהְיֶה הָרֹאשׁ רֹאֵה אֶת
24 כָּלָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

והוא שקורין אותו נשיא בכל מקום.

'נשיא' הוא על שם שמלמד תורה, וכן הוא במשיח
שנאמרו בו שני העניינים "מלך עליהם" ו"נשיא להם" כי
בו יתקיימו שניהם. עניינו כמלך המשיח הוא לפעול חידוש
אמיתי בעולם, להפוך את כל העמים "לעבדו שכם אחד"
והוא חידוש בהנהגת העולם, אבל בנוסף יהיה 'נשיא' כיון
ש"למד תורה את כל העם", ועניין זה אינו חידוש ביחס
לעניינו כמלך, שהרי אחרי הכל לא יכול להיות שינוי
בתורה - התורה הזאת לא תהיה מוחלפת.

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ה ע' 209)

(14) מניין חבריהם שבכל בית דין. (15) בלשכת הגזית
שבבית המקדש (סנהדרין פו, ב) ובירושלמי מכות פרק ב,
הלכה ו אמרו: מניין שהייתה סנהדרין גדולה אצל המזבח,
שנאמר: ולא תעלה במעלות על מזבחי, וסמוך לו נאמר
(שמות כא, א): ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.
(16) סנהדרין - מועצה בלשון יוונית. "ובמושב זקנים
יהלווהו" (תהלים קז, לב) מתורגם: ובסנהדרין דחכימא

25 ד. עִיר שְׂאִין בָּהּ מֵאָה וְעֲשָׂרִים - מִמַּעֲמִידִין בָּהּ
26 שְׁלֹשָׁה דִּינִים³². שְׂאִין בֵּית דִּין פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה, כְּדִי
27 שְׂיִהְיֶה בָּהֶן רֹב וּמַעוֹט, אִם הִיְתָה בִּיגִיחָן מִחֻלְקָתָהּ
28 בְּדִין מִן הַדִּינִין³³.

(32) משנה בסנהדרין ב, ב "וכמה יהא בעיר ותהא ראוייה
לסנהדרין, מאה ועשרים" וזה ודאי שאין משאירים אותה
בלא בית דין ופחות שבבתי דין הוא של שלושה (כסף
משנה). (33) ואז יכריע הרוב את המיעוט. וכן אמרו
(סנהדרין ג, ב) "אשר ירשיעון אלהים - הרי כאן שניים ואין
בית דין שקול, מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי כאן שלושה.
וראה לקמן פרק ב, הלכה י"ג "אף על פי שבית דין של
שלושה בית דין שלם הוא, כל זמן שהם רבים הרי זה
משובח".

29 ה. כָּל עִיר שְׂאִין בָּהּ שְׁנֵי חֲכָמִים גְּדוֹלִים, אֶחָד רֹאִי
30 לְלָמֵד וּלְהוֹרוֹת בְּכָל הַתּוֹרָה כָּלָה, וְאַחַד יוֹדֵעַ

זה הוגן לעשות שתי שורות של כ"ג ואחת של שני תלמידים בלבד, ולפיכך עושים שלוש שורות של כ"ג-כ"ג (רש"י שם). (44) כגון שחלה אחד מהשורות או מת. (45) שאינו יושב במקומו של הראשון, ראש בשורה, אלא בסוף השורה, שהוא המקום הראוי לו, "שהגרוע מן התלמידים שבשורות גדול מגדול שבקהל" (שם וברש"י). וראה לקמן פרק ב הלכה ח.

ט. כל מקום שיש בו סנהדרין, יהיו שם שני סופרי דינים עומדין לפניהם, אחד מן הימין ואחד מן השמאל. אחד פותח דברי המחיבין⁴⁶, ואחד פותח דברי המזכירים⁴⁷.

(46) פלוני חייב ומטעם זה. (47) פלוני זיכה ומטעם זה (שם לו, ב). ולדעת רש"י שם, שניהם כותבים דברי המזכירים והמחיבים, שאם יטעה האחד יוכיח כתבו של חבירו. וראה לקמן פרק י"ב הלכה ג.

י. ולמה אין סנהדרין אלא בעיר שיש בה מאה ועשרים? כדי שיהיה מהן סנהדרין של עשרים ושלשה, ושלש שורות של עשרים ושלשה⁴⁸, ועשרה בטלגין של בית הכנסת⁴⁹, ושני סופרים, ושני חזנים⁵⁰, ושני בעלי דינים⁵¹, ושני עדים, ושני זוממין⁵², ושני זוממי זוממין⁵³, ושני גבאי צדקה, ועוד אחד כדי שיהיו שלשה לחלק צדקה⁵⁴, ורופא אמון⁵⁵, ולבלר⁵⁶, ומלמד תינוקות. הרי מאה ועשרים⁵⁷.

(48) ראה לעיל הלכה ח ובביאורנו שם. (49) בטלים מכל מלאכה להיות מזומנים לבית הכנסת שחרית וערבית (שם יז, ב וברש"י) והשווה הלכות מגילה פרק א, הלכה ח. (50) שמשם להלקות החייב ולהזמין בעלי דינים לדין (שם). שאם אחד מלקה, יוכל השני להזמין (תוספות יום טוב שם). (51) שאם לא כן את מי הם דינים (רש"י שם). (52) שיתיראו העדים להעיד שקר שלא יזומו על ידי עדים אחרים (שם וברש"י). וראה לקמן הלכות עדות פרק י"ח הלכה א"ב דיני הזמה והגדרתה. (53) עדים אחרים להזים את הזוממים הקודמים, שמה יתחייב בעל דין על פי עדים וישכור שניים להזימם, לפיכך צריך שיהיו שניים אחרים בעיר שיתיראו אלו הזוממים מהם, אם נבוא להזים העדים הראשונים, יבואו אלו השניים ויזימו אותנו (שם וברש"י). זוממי זוממין - המזימים את העדים הראשונים כשהם עצמם נעשו זוממים הרי הם זוממים של זוממים הראשונים (רש"י לסנהדרין עח, א). (54) שהצדקה נגבית בשניים ומתחלקת בשלושה, שהיא כדיני ממונות, שנותנים לכל אחד די מחסורו (הלכות מתנות עניים פרק ט, הלכה ה). (55) שיועד חכמת הרפואה וגם הוא אומן במלאכת יד במובן הטכני (כסף משנה). (56) כותב ספרים. (57) סנהדרין יז, ב. ורש"י שם מפרש: רופא - למול תינוקות; אומן - מקיז דם. וראה בהלכות עדות פרק ד, הלכה כ"ג שרבינו מונה עשרה דברים של צרכי העיר ומונה רופא אחד ואומן אחד, וייתכן כי הם שני דברים, אבל איש אחד מתעסק בהם, כדברי ה"לחם משנה" שם.

לשמע³⁴ ויודע לשאל ולהשיב³⁵ - אין מושיבין בה סנהדרין, אף על פי שיש בה אלפים מושבאל³⁶.

(34) להבין היטב דברי חבירו לאשורם. (35) לישא וליתן, להתווכח בדברי חבירו, שמתוך כך הוא מעמידם על אמתתם. (36) סנהדרין יז, ב "כל עיר שאין בה שניים אחד לדבר ואחד לשמוע (כגירסת הכסף משנה) אין מושיבין בה סנהדרין" ומפרש רבינו: לדבר - ללמד ולהורות: לשמוע - לישא וליתן. והשאר וודאי צריך שיהיו יודעים לשאל ולהשיב בקצת הדינים, אף על פי שאינם יודעים להשיב בכל התורה, שאם לא כן איך יתמנו בסנהדרין (כסף משנה). ורש"י שם מפרש בעניין אחר.

ו. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד ראוי לשמע ואחד ראוי לדבר - הרי זו סנהדרין³⁷. הרי בה שלשה - הרי זו בינונית. הרי בה ארבעה יודעים לדבר - הרי זו סנהדרין חכמה³⁸.

(37) וכשרה בדוחק. (38) כדברי הירושלמי שקלים פרק ה, הלכה א, על פי התוספתא סנהדרין פרק ח, משנה א. ובסנהדרין יז, ב אמרו: "בביתר היו שלושה, וביבנה ארבעה: רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא ושמעון התימני דן לפניהם בקרקע".

ז. כל סנהדרין קטנה מושיבין לפנייה של שורות של תלמידי חכמים, בכל שורה ושורה עשרים ושלשה איש. שורה ראשונה קרובה לסנהדרין, ושורה שנייה למטה הימנה, ושלישית למטה הימנה. וכל שורה ושורה יושבין בה לפי מעלתן בחכמה³⁹.

(39) וכל אחד אחד מכיר את מקומו, כמפורש במשנה סנהדרין לז, א.

ח. אם נחלקו הסנהדרין⁴⁰, והצרכו לסמך אחד להוסיף על מנינן - סומכין מן הראשונה גדול שבה; והראשון שבשורה שנייה בא ויושב בסוף שורה הראשונה, כדי למלאת חסרונה, והראשון שבשלישית בא ויושב בסוף שורה שנייה⁴²; ובדרין להן אחד משאר הקהל, ומושיבין אותו בסוף שורה שלישית⁴³. וכן אם צרכו לסמך שני או שליש⁴⁴ - על הסדר הזה הם עושים⁴⁵.

(40) ויהיו שנים עשר מחייבים ואחד עשר מזכים, ואין הטייה לרעה על פי אחד (ראה לקמן פרק ח, הלכה א), וצריך להוסיף שניים שניים עד שבעים ואחד (שם וברש"י). (41) ראה לקמן פרק ט, הלכה ב, שלעולם מוסיפים שניים. (42) שאומרים לו: מוטב שתהיה "זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים" (סנהדרין שם). (43) שם. נמצאו שלוש שורות אלו משלימות עד שבעים ואחד. ואף על פי שמספיקים ארבעים ושמונה להשלים עד ע"א, אולם אין זה מהנימוס לעשות שתי שורות של כ"ד כ"ד, שתהיינה שורות התלמידים מרובות משל הדיינים, שאינה אלא כ"ג, וגם אין

פרק שני

(1) מי הם הראויים לסנהדרין, השכלתם וסגולת מידותיהם, כשרות הדיינים הראויים לבית דין של שלושה, סמכותו של דין יחיד מומחה. הזכות לאדם לעשות דין לעצמו.

- 1 א. אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה² בין
- 2 בקטנה³, אלא אנשים חכמים ונבונים⁴, מפלגין⁵
- 3 בחכמת התורה, בעלי דעה מרבה, יודעים קצת
- 4 משאר חכמות, כגון רפואות⁶ וחשבון ותקופות⁷
- 5 ומזלות ואצטגנינות⁸ ודרכי המעוננים⁹ והקוסמים¹⁰
- 6 והמכשפים¹¹ והבלי עבודה זרה וכיוצא באלו¹², כדי
- 7 שיהיו יודעים לדון אותם¹³. ואין מעמידין
- 8 בסנהדרין אלא פהנים ולוים וישראלים המהיחסים
- 9 הראויים להשיא לכהנה¹⁴. שנאמר: והתיצבו שם
- 10 עמך - בדומין לך בחכמה וביראה ובניחוס¹⁵.

(2) של שבעים ואחד. (3) של עשרים ושלושה, כמבואר לעיל פ"א ה"ג. (4) מבינים דבר מתוך דבר. חכם - דומה לשולחני עשיר, כשמביאים לו דינרים לראות - רואה, וכשאינן מביאים לו - יושב ותוהה; נבון - דומה לשולחני תגר, כשאין מביאים לו - הוא מחזר ומביא משלו ('ספרי' דברים אות יג), וראה עירובין ק, ב. (5) ובכת"י התימנים: מופלאים. (6) הדברים המרפאים בטבע שניתנה שבת לידחות בשבילם, אבל לא הדברים המרפאים בסגולה. וכן אם השקה אחד את חברו סם מן הסמים ומת, אם ראוי אותו סם להמית וחייב או לא (רדב"ז). וכן לענין להאכיל לחולה ביום הכיפורים, שחכמת הרפואה קובעת בזה הרבה, ובעניני דם נדה להבחין בין דם נדה לדם מכה שהוא טהור (ראה הל' איסורי ביאה פ"ד, ה"כ). וכן המכה את חברו באבן ומת, צריכין לאמוד אם יש באבן כדי להמית, כמבואר בסנהדרין עח, א ('אוצר נחמד' לכוזרי מאמר ב אות סד). (7) בכת"י התימנים: וחשבון תקופות. וכן מצינו בשבת עה, א 'חישוב תקופות ומזלות'. חשבון תקופות - מהלך השמש והירח המקיפים את העולם, לדעת על פיו קביעת מולד החודש ועיבור שנים. מזלות - משרש נזל-הלך, והן קבוצות כוכבים שחילקום חכמים לשנים-עשר חלקים, ושמותם: טלה, שור, תאומים וכו' כמבואר בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ו. וגם במהלכם מחשב בית-דין לקבוע על פיו תאריך מולד הירח, כמבואר בהל' קידוש החודש פ"א, ה"ו; פ"ט, ה"ג; פ"א, ה"ד; פ"ז, ה"ד. (8) בכת"י

התימנים: ואסטגנינות. חכמת אסטרונומיה, חזון בכוכבים, ויש מגידים עתידות לאדם ע"פ ראות מזלו בכוכבים, ראה שבת קנו, א. (9) נותני עיתים, שאומרים יום פלוני טוב, יום פלוני רע (הל' ע"ז פ"א, ה"ח). (10) עושים מעשים משונים עד שאומרים דברים העתידים להיות (שם ה"ו). (11) עושים מעשה כשפים, כגון שדה מליאה קישואים, והוא מלקטה כולה כשפיו (שם ה"ט) ובבאורנו. (12) כגון אוב וידעוני. וכל מעשי כשפים כולם דברי שקר והבל הם, כמבואר שם ה"ט, וכן הנביא אומר (ירמיה י ט) "מוסר הבלים עץ הוא", ושם טז, יט "הבל ואין בה מועיל". (13) סנהדרין יז, א: ובעלי כשפים - מפרש רש"י: "להמית

מכשפים הבוטחים בכשפיהם להנצל מידי בית-דין ולגלות על המכשפים המסיתים ומדיחים בכשפיהם". וראה שם סח, א "לא תלמד לעשות - לעשות אי אתה למד, אבל אתה למד להבין ולהורות". וראה מנחות סה, א ב'תוספות' דיבור-המתחיל: בעלי כשפים, "פירש רב האי גאון, כדי לידע את הדין". (14) את בנותיהם לכהנים (משנה בסנהדרין לב, א וברש"י). (15) שם לו, ב. וראוי להעיר, שבמסקנה שם, הוכיחו זה מהפסוק (שמות יח, כב) "ונשאו אתך" - אתך, בדומים לך. כי מהפסוק הקודם אין להוכיח, שמא משום כבוד השכינה שתשרה עליהם, ככתוב (במדבר יא, יז) "ואצלתי מן הרוח... ושמתי עליהם", הקפיד הכתוב שיהיו מיוחסים כמשה.

- 11 ב. ומצוה להיות בסנהדרין גדולה פהנים ולוים,
- 12 שנאמר: ובאת אל הפהנים הלויים. ואם לא מצאו,
- 13 אפלו היו כלם ישראלים - הרי זה מתיר¹⁶.

(16) 'ספרי' שופטים אות קנ: "ואל השופט - אע"פ שאין בו כהנים ולוים - כשר". אל השופט - משמע כל שופט שהוא, ואפילו ישראל (רבינו הלל בפירושו שם).

- 14 ג. אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מפלג¹⁷
- 15 בפנים ולא סריס, מפני שיש בהן אכזריות¹⁸. ולא
- 16 מי שאין לו בנים, כדי שיהא רחמן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין מעמידין... ולא זקן מופלג בשנים מי שיש בהן אכזריות".

ראה "דרך מצותיך" פט, ב. הלכה זו היא המשך להלכה א', בה נאמרו התנאים למי שראוי להיות דין, ללמדך שגם אם היו הדיינים בעלי כל המעלות "אנשים חכמים ונבונים מופלאים בחכמת התורה, בעלי דעה מרובה וכו'" אין להושיב אותם בסנהדרין, כיון שיש בהם טבע של אכזריות ועלולים להטות את הדין לחוב.

(ע"פ לקו"ש חלק ח' עמוד 163 הערה 25)

- 17 רב ביותר. (18) סנהדרין לו, ב ומפרש רש"י: הזקן שכח כבר צער גידול בנים, ואינו רחמני. וכן סריס, שמתוך שנאמר במסית: "ולא תחמול... עליו" משמע שבאחדים צריך שיהיו הדיינים ראויים לחמול (קריית ספר), וראה לקמן פ"א, ה"ה.

- 17 ד. ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין, שאסור
- 18 לחלק עליו¹⁹ ולמרות את דברו. אבל מושיבין בהן
- 19 גדול, אם היה ראוי בחכמה²⁰.

(19) שנאמר (שמות כג, ב) "ולא תענה על רב" - קרא בו: לא תענה על רב (רב חסר יו"ד כתוב), שאינך רשאי לסתור דברי המופלא שבדיינים, ואם יאמר המלך דברי חובה לנידון, שוב לא יוכלו הסנהדרין לראות לו זכות (סנהדרין יח, ב וברש"י). (20) ממשמעות הסוגיא שם, וכן שנינו שם עמ' א "כהן גדול דן ודנין אותו". וראה הל' קידוש החודש פ"ד ה"א שאין מושיבין כהן גדול לעיבור השנה, מפני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ד מנחם-אב – ספר שופטים – הלכות סנהדרין צא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

משה). (33) כשבאים עדי לועזים, לא יצטרכו להעמיד מליצים ביניהם, והרי זה עד מפי עד (רש"י שם). ובמנחות סה, א מפרש רש"י: "שלא יחליף (התורגמן) טענותיו ויחייבוהו".

הצינה. ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב "מכאן לסנהדרין גדולה של כל ישראל: ויקח שר הטבחים את שריה כהן הראש (ירמיה נב, כד)... הרי שבעים..." - מכאן שגם הכהן הגדול נמנה במנין הסנהדרין (אור שמח).

ז. בית דין של שלשה, אף על פי שאין מִדְּקָדְקִין בָּהֶן כָּל אֶלּוֹ הַדְּבָרִים - צָרִיךְ שִׁיחָא בְּכָל אֶחָד מֵהֶן שְׂבָעָה דְּבָרִים. וְאֵלּוֹ הֵן: חֻכְמָה, וְעִנּוּה, וִירְאָה³⁴, וְשִׁנְאָת מִמּוֹן, וְאַהֲבַת הָאֱמֶת, וְאַהֲבַת הַבְּרִיּוֹת לָהֶן, וּבְעֲלֵי שֵׁם טוֹב³⁵. וְכָל אֶלּוֹ הַדְּבָרִים מְפָרְשִׁין הֵן בְּתוֹרָה. הֲרִי הוּא אוֹמֵר: אֲנֹשִׁים חֻכְמִים וְנִבְנִים - הֲרִי בְּעֲלֵי חֻכְמָה אֲמֹר. וִידְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם³⁶ - אֵלּוֹ שְׂרֹת הַבְּרִיּוֹת נֹחָה מֵהֶם³⁷. וּבִמָּה יִהְיוּ אֲהוּבִים לְבְרִיּוֹת? בְּזִמְן שִׁיחִיו בְּעֲלֵי עֵין טוֹבָה, וְנִפְשׁ שְׂפָלָה³⁸, וְחֻכְרָתָן טוֹבָה, וְדַבּוּרָן וּמִשְׁאָן בְּנִחַת עִם הַבְּרִיּוֹת³⁹. וְלִהְיוֹת הוּא אוֹמֵר: אֲנֹשִׁי חֵיל - אֵלּוֹ שֶׁהֵן גְּבוּרִים בְּמַצּוֹת⁴⁰, וּמִדְּקָדְקִים עַל עַצְמָם, וְכוֹבְשִׁין אֶת יִצְרָן⁴¹, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶן שׁוֹם גָּנָאִי⁴² וְלֹא שֵׁם רַע, וִיחָא פְּרָקָן נְאֻה⁴³. וּבְכָלל אֲנֹשִׁי חֵיל, שִׁיחִיה לָהֶן לֵב אֲמִין לְהַצִּיל עֲשׂוֹק מִיַּד עוֹשֵׁקוֹ⁴⁴. פְּעֻנָּן שְׁנֵאֲמֵר: וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיּוֹשַׁעַן. וְמָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָנָה, אֵף כָּל דִּין צָרִיךְ לִהְיוֹת עָנָו⁴⁵. יִרְאֵי אֱלֹהִים - כְּמִשְׁמַעוֹ. שְׁנֵאִי בְּצַע - אֵף מִמּוֹן שְׂלָחָם אֵינָן נִבְהָלִין⁴⁶ עָלָיו, וְלֹא רוֹדְפִין לְקַבֵּץ הַמָּמוֹן. שְׂפָל מִי שֶׁהוּא נִבְהָל לַהֲוֹן - חֶסֶד יִבְאֲנוּ⁴⁷. אֲנֹשִׁי אֱמֶת - שִׁיחִיו רוֹדְפִין אֶחָר הַצֶּדֶק מִחֲמַת עַצְמָן בְּדַעְתָּן⁴⁸. אוֹהֲבִין אֶת הָאֱמֶת, וְשׁוֹנְאִין אֶת הַחֻמָּס, וּבּוֹרְחִין מִכָּל מִינֵי הָעוֹל.

(34) יראת שמים ויראת חטא. (35) וכן אמרו ב'מדרש רבה' דברים פרשה א: "צריכים הדיינים שיהיו בהם שבע מדות" וכו'. (36) מפרש רבינו: ידיעה = אהבה, ככתוב (בראשית יח, יט) "כי ידעתיו למען אשר יצוה" וגו', ומפרש רש"י: לשון חיבה, "שהמחבב את האדם מקרבו ויודעו ומכירו". (37) סנהדרין פח, ב. (38) ירושלמי שם פ"א, ה"ד. (39) שעי"ז הם מתאהבים עליהם, כמבואר ביומא פו, א. (40) מדרש תנחומא פרשת שופטים אות ג "אנשי חיל - בתורה, ובמעשים טובים ובגבורה". (41) ירושלמי שם, "לב טוב יצר טוב". (42) תנחומא שם, "שלא יהא בשופט דבר של פסולת". (43) בגרותם יפה, שלא יצא עליהם שם רע אפילו בילדותם, כמפורש בתענית טז, ב. (44) פסיקתא רבתא פל"ד: "אמר איוב... כיון שהייתי דן את הדין, אני עומד הייתי על הגזלן ומשבר את שניו להוציא מתוכן את הגזל". זהו שאמר איוב (כט, יז) "ואשברה מתלעות עול ומשניו אשליך טרף". (45) סנהדרין פח, ב. וכן בירושלמי פ"א, ה"ד. (46) חרדים. וכן אמרו במכילתא לפסוק זה: "שונאי בצע - ששונאים ממון עצמם בדין, וכל-שכן ממון אחרים". ובבבא-בתרא נח, ב אמרו: כל דין שנתבע לדין ומוציאים ממנו ממון בדין - אינו דין. ומפרש הרשב"ם: "שיעוות הדין בשביל שוחד". (47) מלשון הכתוב במשלי כח, כב.

ה. מִלְכֵי בֵּית דִּין²¹, אֵף עַל פִּי שְׂאִין מוֹשִׁיבִין אוֹתָם בְּסִנְהֶדְרִין - יוֹשְׁבִין²² וְדָנִים הֵם אֶת הָעָם²³. וְדָנִים אוֹתָם, אִם יֵשׁ עָלֵיהֶן דִּין²⁴. אֲבָל מִלְכֵי יִשְׂרָאֵל²⁵ - אֵין דִּנִּין וְאֵין דִּנִּין אוֹתָם; לְפִי שְׂאִין נִכְנָעִים לְדַבְּרֵי תוֹרָה, שְׂמָא תְּבוּא מִהֵן תְּקַלָּה²⁶.

(21) מלכי יהודה שהם מזרע בית דוד. (22) לבדם, שלא בחברת הסנהדרין. (23) סנהדרין יט, א, שנאמר (שם כא, יב) "בית דוד, כה אמר ה' דינו לבקר משפט". (24) שאם לא כן, גם הם לא יוכלו לדון את האחרים, שכלל הוא: "קשט עצמן ואח"כ קשט אחרים" (שם). (25) מימי ירבעם ואילך, שנקרעה המלוכה מיד שלמה, וניתנו לו עשרה שבטים (מלכים-א יא, לא) ורחבעם בן שלמה לא מלך אלא על שבטי יהודה ובנימין (שם יב, כא). (26) כמסופר בסנהדרין שם: מעשה בעבדו של ינאי המלך (ממלכי ישראל) שהרג את הנפש, שלחו לו לבוא ולעמוד בפני הסנהדרין, וכשבא וישב, אמר לו שמעון בן שטח, עמוד! אמר לו ינאי, "לא כשתאמר אתה אלא כמה שיאמרו חבריך", וכבשו הסנהדרין פניהם בקרקע מפני היראה, ונענשו ומתו, באותה שעה אמרו: מלך לא דן ולא דנים אותו. והדבר ברור, שאם אין דנים אותו, גם הוא אינו דן את אחרים, כמבואר לעיל אות כב. והשווה ה' מלכים פ"ג ה"ז "מפני שלבם (של מלכי ישראל) גס בהם, ויבוא מן הדבר תקלה והפסד על הדת".

ו. פֶּשֶׁם שְׂפִית דִּין מְנַקֵּין בְּצֶדֶק²⁷, כִּף צָרִיכִין לִהְיוֹת מְנַקֵּין מִכָּל מוֹמֵי הַגּוֹף²⁸. וְצָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל וּלְבָדֵק וּלְחַפֵּשׁ, שִׁיחִיו כָּלָן בְּעֲלֵי שִׁיבָה²⁹, בְּעֲלֵי קוֹמָה, בְּעֲלֵי מְרָאָה³⁰, נְבוּגֵי לַחֲשׂוֹת³¹, וְשׁוֹדְעוּ בְּרֵב הַלְּשׁוֹנוֹת³², כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה סִנְהֶדְרִין שׁוֹמְעַת מִפִּי הַתְּרַגְּמָן³³.

(27) ששופטים בצדק, ללא הטיית דין כל שהיא, ככתוב (ויקרא יט, טו) "לא תעשו עול במשפט... בצדק תשפוט עמיתך". (28) סנהדרין לו, ב שנאמר: "כולך יפה רעיתי ומום אין בך", שאפילו הוא סומא באחת מעיניו - פסול הוא לסנהדרין, כמבואר בסמוך ה"ט. ובירושלמי שם פ"ח, ה"ה "כשם שזקני בית-דין שלמים בצדק, כך הם צריכים להיות שלמים באבריהם". (29) אבל לא זקנים מופלגים, כמבואר לעיל ה"ג. (30) שתהא אימתם מוטלת על הבריות (סנהדרין יז, א וברש"י). (31) המבינים בחכמת הטענה והדיבור, שהדיבור צריך להיות בחשאי ובנחת (רד"ק לישעיה ג, ג). ובחגיגה יד, א דרשו: לחש - זה שראוי למסור לו דברי תורה שניתנה בלחש (= מפני השטן). ורש"י שם מגיד: "כגון אב בית-דין ולבו דואג בקרבו". (32) שדבר זה הוא למצוא מי שיוודע כל שבעים לשון (כסף-משנה), וזהו שדקדק רבי יוחנן (בסנהדרין יז, א) ואמר: "ושידעו בשבעים לשון", ולא אמר: שבעים (לחם-

ובית-דין של עשרים ושלשה צריך להיות מנוקה מכל מום, כמבואר לעיל ה"ו. והוא-הדין למזור וגר שפסולים להיות בסנהדרין, שאינם מיוחסים, ואפילו גר שאמו מישראל, שאפילו בחליצה פסול גר כזה לדון עד שיהיה ישראל מכל צדדיו, כמבואר בהל' יבום פ"ד ה"ה, כל-שכן בסנהדרין הדנה דיני נפשות, ואין מעמידים בה אלא מיוחסים, כמבואר לעיל ה"א, וכן נראה מדברי רבינו לקמן פ"א הי"א (כספ-משנה). 58) אפילו לדיני ממונות ובית-דין של שלשה, שהרי הוא פסול להעיד, כמבואר לקמן הל' עדות פ"ט הי"ב, וכל שאינו כשר להעיד - פסול לדון, שהרי שנינו (נדה מט, ב) "כל הכשר לדון - כשר להעיד, ויש שכשר להעיד ואינו כשר לדון", וכדברי רש"י שם ד"ה: לאתויי סומא, "אבל בשתי עיניו - אפילו לעדות פסול". וכן ב'נמוקי יוסף' לסנהדרין סוף פ"ד, וראה ביאור הגר"א לחו"מ סימן ז ס"ק י.

- י. אף על פי שאין בית דין פחות משלשה⁵⁹ - מתר 13
לאחד לדון מן התורה; שנאמר: בצדק תשפט 14
עמיתך⁶⁰. ומדברי סופרים⁶¹, עד שיהיו שלשה⁶²; 15
ושנים שדנו - אין דיניהן דין⁶³. 16

59) כמבואר לעיל פ"א ה"ד. 60) הרי שאפילו היחיד שופט את חבריו (סנהדרין ג, א). 61) החכמים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל, א), ובירושלמי פ"ה ה"א "שעשו התורה ספורות ספורות, חמשה לא יתרומו, חמשה דברים חייבים בחלה, חמש-עשרה נשים פוטרות צרותיהן" וכו'. 62) סנהדרין שם, "משום יושבי קרנות", תגרים שאינם בקיאים בטיב דינים, ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי. אבל כשהם שלשה, אי אפשר שלא יהיה אחד מהם יודע סברות הדין, ששמע מחכמים ומדיינים (רש"י שם). 63) כרבי אבהו (שם ו, א) ואע"פ ששמואל סובר (שם ה, ב) "דיניהם דין אלא שנקרא בית דין חצוף"? כבר אמרו בירושלמי שם פ"א ה"א "רבי יוחנן וריש לקיש, שניהם אומרים - אין דיניהם דין", וידוע שהלכה כרבי יוחנן לגבי שמואל (כספ-משנה). וכל זה כשהשנים דנים את הנתבע בעל כרחו, אבל אם קיבלם עליו כשלשה, דיניהם דין, ואפילו אחד שדן בהסכמת הנתבע - דינו דין, כמבואר בסנהדרין ו, א ובירושלמי שם, וכדברי רבינו לקמן פ"ו ה"ג, ופ"ז ה"ב.

- יא. אחד שהיה ממחה לרבים⁶⁴, או שנטל רשות 17
מבית דין⁶⁵ - הרי זה מתר לו לדון יחידי⁶⁶, אבל 18
אינו חשוב בית דין⁶⁷. ואף על פי שהוא מתר, מצות 19
חכמים הוא שמושיב עמו אחרים; שהרי אמרו⁶⁸: 20
אל תהי דן יחידי, שאין דן יחידי אלא אחד⁶⁹. 21

64) מומחה - שלמד תורה בכתב ושבעל-פה ויודע לסבור ולהשוות דבר לדבר. לרבים - שמפורסם ברבים שהוא כן, שבאמת בקי הוא בתורה שבכתב ושבע"פ, וכמו שאמרו (סנהדרין ה, א): כגון אני שלמדתי וסברתי (=יודע אני להוסיף וליישב טעמים מדעתי, רש"י) דן דיני ממונות ביחיד (ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם פ"ג מ"א). 65) שבארץ ישראל - לדון, כמבואר לקמן פ"ד, הי"ד.

על כך, וכן פירש הרמב"ן לשמות יח, כא "כי יראו עושה וחמס, אין דעתם סובלת אותו". וכתב הרדב"ז, שלא נאמרו מידות אלו אלא לכתחילה, אבל אם לא נמצאו שלשה דיינים כאלה, יבקשו שנים. ואם לא נמצאו, יבקשו אחד. ואם לא נמצאו, יבקשו שלשה שיצטרפו בהם המידות האלה בכל שלשתם, ולעולם יבחרו הרע במיעוטו. וכן אמרו ב'מדרש רבה' דברים פ"א "ולמה לא נכתבו שבע (=מדות) כאחת? שאם לא נמצאו משבע מביא מארבע... ואם לא נמצאו משלש מביא מאחת", שכן נאמר (שמות יח, כה) "ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל".

- ח. אמרו חכמים⁴⁹: שמבית דין הגדול היו שולחים 1
בכל ארץ ישראל ובדקין. כל מי שימצאוהו חכם, 2
וירא חטא, וענו, וישפוי⁵⁰, ופרקו אָה, ורוח הבריות 3
נוחה הימנו - עושין אותו דין בעירו. ומשם מעלין 4
אותו לפתח הר הבית, ומשם מעלין אותו לפתח 5
העזרה, ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול⁵¹. 6

49) סנהדרין פח, ב ובירושלמי שם פ"א ה"ד. 50) שפל. ובגמרא שם אמרו "שייף נכנס - שייף יוצא". שייף - שוחה. ובכתיב התימנים הנוסח: ועניו ושפל. 51) שם, וראה לעיל פ"א ה"ג.

- ט. בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר - הרי 7
זה פסול⁵², עד שתהיה אמו מישראל⁵³. היה אחד 8
ממזר⁵⁴, אפילו שלשתן ממזרים - הרי אלו פשרין 9
לדון⁵⁵. וכן אם היה כל אחד מהם סומא באחד 10
מעניו - פשר⁵⁶. מה שאין כן בסנהדרין⁵⁷. אבל 11
הסומא בשתי עיניו - פסול לכל⁵⁸. 12

52) שנאמר (דברים יז, טו) "שום תשים עליך מלך... מקרב אחיך" - כל משימות שאתה משים אל יהיו אלא מקרב אחיך (יבמות מה, ב). ואע"פ שבסנהדרין לו, ב הכשירו גר לדון בדיני ממונות, סובר רבינו שאינו כשר אלא לדון גר חבריו, כסתומת הסוגיא ביבמות קב, א, וכמבואר בדבריו לקמן פ"א הי"א, וכן שיטת הרי"ף בסנהדרין סוף פ"ד. 53) יבמות קב, א. וכמו שאמרו שם מה, ב: כיון שאמו מישראל, אנו קוראים בו: מקרב אחיך. וכתבו ה'תוספות' (שם קב, א) דיבור-המתחיל לענין חליצה, שאם אביו מישראל, ודאי שהוא כשר לדון, ועדיף מגר שרק אמו מישראל היא. 54) שנולד מאיסור ערוה האמורה בתורה ויקרא יח, וכמבואר בהל' איסורי ביאה פט"ו, ה"א. 55) סנהדרין לו, ב, שהרי הוא בא מטיפה כשרה, ומקרב אחיך הוא. ובירושלמי שם פ"ד ה"ז, אמרו: "אפילו ממזרים". וכתב הכספ-משנה, שהוא-הדין לשלשה גרים שאמותיהם מישראל, שהם כשרים לדון, שהרי הם נקראים "מקרב אחיך", ועדיפים ממזור, שאינו כשר לבוא בקהל, ואילו גר כשר לבוא. 56) לדון דיני ממונות (סנהדרין לז, ב), שהרי שנינו במשנה שם לב, א "דיני ממונות דנים ביום וגומרים בלילה". והדבר ברור, שאין אנשים רואים בלילה כמו שהסומא באחת מעיניו רואה ביום, ולפיכך דין הוא, שידון ביום אפילו לכתחילה (רי"ף שם). 57) הדנה דיני נפשות, אין הסומא כשר לדון, שהרי בעל מום הוא,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאמרו (שבועות ל, ב) "מניין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו, תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק".

יד. וְאָסוּר לְאָדָם חֶסֶם שְׂיָשִׁיב בְּדִין עַד שְׂיֵדַע עִם מִי יֵשֵׁב.⁷⁹ שְׂמָא יִצְטָרֵף עִם אֲנָשִׁים שְׂאִינָן הִגּוּנִים, וְנִמְצָא בְּכָלל קֶשֶׁר בּוֹגְדִים,⁸⁰ וְלֹא בְּכָלל בֵּית דִּין.⁸¹

(79) סנהדרין כג, א, והשווה לקמן פכ"ב, ה"י. (80) חֶסֶר, ומעין הכתוב (ירמיה ט, א) "עצרת בוגדים". (81) כמו שאמרו (שם כו, א) "קשר רשעים הוא, וקשר רשעים אינו מן המניין" ע"פ הכתוב (ישעיה ח, יב) לא תאמרו קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר. וכתב הסמ"ע לחו"מ סימן ג ס"ק יג, שרבי יעקב ווייל כתב למהרש"ל: אם תשמע לעצתי, לא תשב אצל הקהל בשום דין, שפסקי בעלי בתים ופסקי הלומדים הם שני הפכים.

פרק שְׂלִישִׁי

(1) זמן ישיבת הסנהדרין ושעות ישיבת בית דין של שלושה. התחלת דין וקבלת עדות בלילה. העמדת דיין שאינו הגון, וכן היחס לדיין שנתמנה על ידי נתינת ממון.

א. עַד אֵימָתִי יוֹשְׁבֵינִי הַדִּינִים בְּדִין? סְנֵהֲדָרִי קִטְנָה² וּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה - יוֹשְׁבֵינִי מֵאַחֵר תְּפִלַּת הַשָּׁחַר³ עַד סוֹף שֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם.⁴ אָבֵל בֵּית דִּין הַגְּדוֹל⁵ הָיוּ יוֹשְׁבֵינִי⁶ מִתְמַמֵּד שֶׁל שָׁחַר עַד תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבַּיִם.⁷ וּבְשִׁפְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים הָיוּ יוֹשְׁבֵינִי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁבְּהַר הַבֵּית.⁸

(2) של עשרים ושלשה דיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (3) שמתחלת עם הנץ החמה (הל' תפלה פ"ג, ה"א). (4) שזוהי שעת מאכל תלמידי-חכמים (שבת י, א), שנאמר (קהלת י, יז) "אשריך ארץ שמלכך (=הדיין) בן חורים ושריך בעת יאכלו". ומדובר, שכבר טעמו טעימת שחרית לפני ישיבתם לדין, שהרי אמרו שם "מכאן ואילך (מאחרי השעה הששית) כזורק אבן לחמת", שהיא קשה לגוף, אם לא כשהוא טעם משהו בבוקר (כסף-משנה). ובחו"מ סימן ה סעיף ג, הנוסח: "זמן ישיבת הדיינים מהבוקר עד סוף שעה החמישית". בהתאם לאמור בשבת י, א ששעה ששית היא זמן סעודה של תלמידי-חכמים, וכן דעת הרי"ף בסנהדרין פ"א. וראה בסמ"ע לחו"מ שם ס"ק י. (5) של שבעים ואחד (לעיל פ"א, ה"ג). (6) בלשכת הגזית שבבית-המקדש. (7) הקרב בכל יום בתשע שעות ומחצה, וזהו זמן תפילת מנחה (הל' תפלה ס"ג, ה"ב). (8) שקדושתו קלה מלשכת הגזית שבעורה. וטעם שינוי מקום זה, "שלא יהיו נראים כיושבים בדין (ובשבת אסור לדין), שבלשכת הגזית היו דנים" (סנהדרין פח, ב וברש"י) אלא ששם הנוסח: "יושבים בחיל", אולם בתוספתא סנהדרין פ"ז מ"א, כתוב: בבית-המדרש שבהר הבית. וראה הל' שבת פכ"ג ה"ד, ולקמן פכ"ה ה"ט לענין דין בשבת ובערב שבת. והשווה לקמן פ"א, ה"ב-ג.

ב. אֵין בֵּית דִּין שֶׁל שְׁבָעִים וְאַחַד צְרִיכִין שְׂהִיּוּ יוֹשְׁבֵינִי פֶלֶן פְּאָחַד בְּמִקּוֹמָן שְׂפִמְקָדֵשׁ; אֲלֵא פֻעַת שְׂהִיּוּ צְרִיכִין לְהַתְקַבֵּץ⁹ - מִתְקַבְּצִין פֶּלֶן, וּבִשְׁאָר

(66) אפילו כשהנתבע לא קיבלו עליו לדון, הרי זה כופהו לידון בפניו, כמבואר שם, הואיל והוא מומחה, ואע"פ שאינו מפורסם ברבים. אבל אם אינו מומחה, אין רשות בית-דין מועילה לו כלום, כמבואר לקמן פ"ד, ה"ט"ו (כסף-משנה). (67) שתהא הודאתו בפניו כמודה בפני בית-דין של שלשה, שאינו יכול לחזור בו עוד, כמבואר לקמן פ"ה, ה"ח. (68) אבות פ"ד, מ"ח. (69) הקב"ה שהוא יחיד בעולמו (רע"ב שם). אבל בשר-רודם מוטב שידון בשלשה, כי ברוב משא ומתן יתברר הדבר יותר. ועוד, שאם הם שלשה, לא ידע המתחייב מי חייבו, שעל כל אחד יחשוב, שמא חבריו רבו עליו (תוספות יו"ט, שם). ואם קיבלוהו עליהם - דן אפילו יחיד, ועל זה שמכו ברוב הגלילות שאין להם אלא דיין אחד, וכן מנהג קדום במצרים (רדב"ז). וברושלמי סנהדרין פ"א ה"א, אמרו: רבי אבהו היה דן יחיד. שאלוהו תלמידיו, והלא לימדתנו רבינו: אל תהא דן יחיד? אמר להם: כיון שהם רואים אותי יושב יחיד, ומופיעים לפני לדון, הרי זה כאילו קיבלו אותי עליהם, ושנינו: "אבל אם קיבלו עליהם - דן אפילו יחיד". ומכאן ראייה לדעת הרע"ב באבות שם, שאם קיבלוהו עליהם - דן יחיד אפילו מדרך חסידות (משנה-למלך).

יב. יֵשׁ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת דִּין לַעֲצֹמוֹ,⁷⁰ אִם יֵשׁ בִּידוֹ פֶּחִי.⁷¹ הוֹאִיל וּבְכַדָּת וּבְהִלָּכָה הוּא עוֹשֶׂה, אֵינּוּ חֵיב לְטַרְחַ וּלְבּוֹא לְבֵית דִּין. אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הָיָה שָׁם הַפֶּסֶד בְּנִכְסָיו אִלּוּ נִתְאַחֵר⁷² וּבֵא לְבֵית דִּין. לְפִיכָף⁷³, אִם קָבֵל⁷⁴ עָלָיו בַּעַל דִּינוֹ וְהֵבִיאוּ לְבֵית דִּין, וְדָרְשׁוּ וּמִצְאוּ שֶׁעָשָׂה כְּהִלָּכָה, וְדִין אָמַת דֵּן לַעֲצֹמוֹ - אֵין סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ.⁷⁵

(70) אם רואה שלו ביד אחר שגזלו ממנו, יכול הוא ללקחו ממנו ללא כל דיון בבית-דין. (71) אפילו ע"י הכאה, כמפורש בברייתא (בבא-קמא כז, ב) "בן בג-בג אומר: אל תיכנס לחצר חברך לטול את שלך שלא ברשות (=בגניבה ובסתור) שמא תיראה עליו כגנב, אלא שבור את שיניו ואמור לו, שלי אני נוטל" (=כלומר קח בחזקה, רש"י). וכן בשו"ע חו"מ סימן ד, סעיף א. (72) ממתין (בבא-קמא שם). (73) הואיל ואינו חייב לטרוח ולבוא לבית-דין. (74) התאונן, צעק חמס. "והיה כי יצעק אלי" (שמות כב, כו) מתרגם אונקלוס: ארי יקבל קדמי. (75) ואם נתברר שלא עשה כדיון, חייב לשלם לו על הכאתו (לחם-משנה).

יג. אֶף עַל פִּי שְׂבִית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה בֵּית דִּין שָׁלֵם הוּא, כֹּל זֶמֶן שֶׁהֵן רַבִּים - הָרִי זֶה מִשְׁבַּח⁷⁶. וּמוֹטָב שְׂיִחַתְּךָ הָדִין בְּאַחַד עֶשְׂרִי יוֹתֵר מִעֶשְׂרֵה. וְצָרִיכִין שְׂהִיּוּ הַיּוֹשְׁבִים פֶּלֶם שָׁם בְּבֵית דִּין תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים⁷⁷ וְרִאיוֹנֵי⁷⁸.

(76) סנהדרין ז, רב הונא כשבא דין לפניו, אסף והושיב עמו עשרה חכמים מבית המדרש, כדי שתגיענו נסורת קטנה מן הקורה. כלומר, שאם יטעה ישתלש העונש בין כולם ויקל לו (רש"י שם). (77) שיוכלו לדקדק ולברר הדין לאמתו. (78) מצד מדותיהם המוסריות, כמבואר לעיל ה"ז, וכמו

שמשמעו ביום בלבד (והנחלות כדין הן, ראה בסמוך ה"ה).
הא כיצד? "יום לתחילת דין, ולילה לגמר דין, שתחילת דין
היא העיקר (תוספות' שם). אבל דיני נפשות אין גומרים
אלא ביום, כמבואר לקמן פ"א, ה"א. וכתב הסמ"ע לחו"מ
סימן ה ס"ק ז, שאם נתרצו שני הצדדים לדונם בלילה,
מותר להתחיל את דינם בלילה (=בדיני ממונות), שאין זה
גרוע מקיבלו עליהם דיין קרוב או פסול לדונם, שדינו דין
(ראה לקמן פ"ז, ה"ב), וכן הדין לענין קבלת עדות, כמבואר
בשו"ע חו"מ סימן כח, סעיף כד. וכתב ב"תורה תמימה"
דברים כא, אות קיב, שדין כזה הריהו כהוראת איסור
והיתר, שמתורת גם בלילה.

ה. הנחלות²² - פדינין²³; שְׁנֵאֲמַר בְּהֵן: לַחֲקֵת¹⁴
מִשְׁפָּט²⁴. לְפִיכָּךְ אֵין מִפְּלִיין²⁵ נְחָלוֹת בְּלִילָה²⁶.

22) שאדם מצווה ליתן מעזבונו ליורשיו או לאחרים.
23) הרי זה מושג דיני, ואין זה כחלוקת שותפים לעצמם
שאינה נחשבת דין (רשב"ם לבבא-בטרא קיג, ב).
24) ומטעם זה אין דנים בהן אלא בשלשה. 25) מלשון
הכתוב (במדבר לד, ב) "אשר תפול לכם בנחלה".
26) סנהדרין לד, ב. וכפי שיכתבאר בהלכה הבאה. ובכל זאת
אם התחילו הדיינים לדון דין נחלה ביום, גומרים אותו
בלילה ככל דיני ממונות, וכמבואר לעיל ה"ד (רדב"ז).

ו. שְׁנֵינִים שְׁנִכְנְסוּ לְבָקֵר אֶת הַחֹלֶה, וְצִוָּה בַּפְּנִיָּה²⁷
- כּוֹתְבִים²⁸ וְאֵין עוֹשִׂין דִּין²⁹. וְאֵם הָיָה שְׁלֹשָׁה - רָצוּ
כּוֹתְבִין³⁰, רָצוּ עוֹשִׂין דִּין³¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
בַּיּוֹם³²; אֲבָל בְּלִילָה³³ - כּוֹתְבִין³⁴ וְאֵין עוֹשִׂין דִּין³⁵.

27) הסדיר בפניהם צוואה בעל-פה, למי ואיך הוא מוריש
נכסיו. 28) בלשון עדות, והיורשים יבואו לבית-דין, ובית-
דין יעשה כפי הצוואה. 29) השנים עצמם אינם מוסמכים
להחזיק את היורשים בנכסים בהתאם לצוואה, הואיל ושנים
הם לא נראו מתחילה להיות דיינים אלא עדים בלבד.
30) בלשון עדות, וכנ"ל באות כז. 31) הם עצמם רשאים
ושליטים להחזיק את כל אחד בשלו, כפי ששמעו, ואין עוד
צורך בדיינים אחרים (סנהדרין לד, ב וברש"י). וכתב
הרמ"א בחו"מ רנ"ג: עושים דין - "להחזיק כל אחד במה
שציוו ולדון בכל דברי ספק שנפל בצוואה, ואין אחד מן
היורשים או המקבלים יכולים לומר לבית-דין אחר גלך".
אין עושים דין - ואם יארע דבר ספק בצוואה, ישלחו
כתיבתם לפני בית-דין אחר שידון ע"פ כתב הצוואה (סמ"ע
שם ס"ק ב). 32) שהשלושה ביקרו את החולה ביום, שאז
נחשבת צוואת המת לדין פסוק, ואלה השלושה הם הדיינים.
33) כשביקרוהו בלילה שאינו זמן דין. 34) בלשון עדות,
וכתבם יובא לאחר זמן לפני בית-דין אחר. 35) אפילו
למחר, שמתחילתם לא נראו לישב לשם דין אלא כעדים,
ואין עד נעשה דיין, ראה לקמן בהל' עדות פ"ה ה"ח (רש"י
שם). וכתב הרשב"ם בבבא-בטרא קיג, ב: אין השלשה
נעשים דיינים אלא כשקנו מהחולה המצווה בקנין סודר,
שאו אינו יכול לחזור בו. אבל כשלא קנו ממנו, הואיל
ועדיין יכול לחזור בו, כשיקום מחליו - אין עושים דין,
שאין לדיינים לעשות דין בדבר שאפשר להבטל, ואם דנו
אין דיניהם דין. ומעין זה בתוספות' לסנהדרין לד, ב.

הַעֲתוֹת - כָּל מִי שֶׁהָיָה לוֹ עֵסֶק, יֵצֵא לַעֲשׂוֹת חֶפְצוֹ
וְחֻזְרוֹ. וְהוּא שְׁלֵא יִפְתָּחוּ מַעֲשִׂיָּם וּשְׁלֹשָׁה יוֹשְׁבֵין
תָּמִיד כָּל זְמַן וְשִׁבְתָּן¹⁰. הַצֵּרֶךְ אֶחָד מֵהֵן לְצֵאת -
הָרִי זֶה מִסְתַּפֵּל בַּחֲבֵרָיו הַנִּשְׁאָרִים: אִם יִשְׁאָרוּ שֵׁם
עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה¹¹ - יֵצֵא; וְאִם לֹא - לֹא יֵצֵא עַד
שְׁיָבוֹא אַחֵר¹².

9) לדון בדברים הצריכים הרכב של שבעים ואחד, כגון אלה
המנויים לקמן פ"ה, ה"א. 10) סנהדרין לו, א, שנאמר
(שיר ז, ג) "שררך אגן הסהר אל יחסר המזג", שרך - זו
סנהדרין, שהיא יושבת בטיבורו של עולם (שרר - זה טבור).
אל יחסר המזג - אל יחסרו מחלק שלישי שהוא כדי מזיגת
יין במים (שליש יין, ושני שלישים מים), ועשרים ושלשה
הם שליש משבעים סנהדרין (רש"י שם). 11) כנגד
סנהדרי קטנה. 12) שם. וראה בתוספות' שם יד, ב
דיבור-המתחיל אל יחסר המזג, שלא יחסר "גימטריא של
מ'ז'ג'", שהוא חמשים, אבל אם יחסרו ארבעים ותשעה אין
לחוש, שישארו עשרים ושנים, ואין בית-דין שקול, הוסף
עליהם אחד והרי הם כ"ג.

ג. אֵין מִתְחִילִין אֶת הַדִּינִין בְּלִילָה¹³. מִפִּי
הַשְּׁמוּעָה¹⁴ לְמָדוּ, שֶׁהַדִּינִין כְּנֻגֵּעִים. שְׁנֵאֲמַר: כָּל רִיב
וְכָל נִגַּע; מָה רָאִיתָ נִגְעִים¹⁵ בַּיּוֹם בְּלִבְד, אִף הַדִּינִין
בַּיּוֹם בְּלִבְד¹⁶.

13) משנה, בסנהדרין לב, א. 14) שקיבלו חכמינו איש
מפי רבו. כל מקום שהדבר אינו מבואר היטב בכתוב, אלא
מפני שקבלוהו בעל-פה, השתדלו החכמים לסמכו על
הכתוב, למרות שהוא מדרש דחוק, קוראו רבינו: מפי
השמועה (יד מלאכי, כללי הרמב"ם אות לט). 15) שהרי
נאמר בהם (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו".
16) סנהדרין לד, ב. ובירושלמי פ"ד, ה"ה אמרו: טעו
הדיינים ודנו בלילה - דינם דין, שנאמר ושפטו את העם
בכל עת. וכן בחו"מ סימן ה סעיף ב, אולם ראה בתוספות'
יבמות קד, א ד"ה מר סבר, שמגיהים את הירושלמי הנ"ל
וגורסים בו: מניין שגומרים בלילה, שזה כשר לדברי הכל,
כמבואר בסמוך ה"ד.

ד. וְכֵן אֵין מִקְבְּלִין עֲדוֹת¹⁷ וְאֵין מְקַנְמִין שְׁטָרוֹת¹⁸
בְּלִילָה¹⁹. וּבְדִינֵי מְמוֹנוֹת²⁰, אִם הִתְחִילוּ בַּיּוֹם - מִתֵּר
לְגַמֵּר הַדִּין בְּלִילָה²¹.

17) שחקירת העדים הרי היא כהתחלת דין (ראה השנה כה,
ב) וראה בתוספות' סנהדרין לד, ב דיבור-המתחיל יום
לתחילת דין. 18) אישור חתימת העדים שבשטר, לקבוע
שאינה מזויזפת, ראה לקמן הל' עדות פ"ו, ה"ב.
19) שהקיום הרי הוא כדין, כמבואר שם ה"א, ואין דנים
בלילה. 20) זה חזור אל התחלת הלכה ג, לומר: אע"פ
שאמרנו: "אין מתחילים את הדינים בלילה", שמשמעה
דוקא התחלה, ולא גמר דין - אין זה אלא בדיני ממונות
בלבד. 21) סנהדרין לד, ב: כתוב אחד אומר (שמות יח,
כב) "ושפטו את העם בכל עת" (אפילו בלילה), וכתוב אחד
אומר (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפניו⁴⁹. וצו חכמים להקל אותו ולזלזל בו⁵⁰.
ואמרו חכמים⁵¹: שהטלית שמתעטף בה, תהי
בעיניה כמדרדעת⁵² של חמור.

49) ירושלמי ביכורים פ"ג, ה"ג. 50) שם "ואין קוראים אותו רבי". ובשו"ע חו"מ סימן ח סעיף א: "שמצוה להקל ולזלזל בו". וחכמינו בסנהדרין ז ובירושלמי שם, קראו עליו את הפסוק (חבקוק ב, יט) "הוי אומר לעץ הקיצה. עורי לאבן דומם, הוא יורה? הנה הוא תפוש זהב וכסף, וכל רוח (של חכמה) אין בקרבו. 51) ירושלמי, שם. 52) שטיח שמתחת לאוכף של חמור.

י. כף הנה דרך חכמים הראשונים: בורחין מלהתמנות⁵³, ודוחקין עצמן הרבה שלא ישובו בדין, עד שידעו שאין שם ראוי כמותם⁵⁴, ושאם ימנעו מן הדין - תקלקל⁵⁵ השורה⁵⁶. אף על פי כן לא היו יושבין בדין אלא עד שמכבידין עליהם את העם והזקנים⁵⁷ ופוצרים⁵⁸ בהן.

53) שם, ובסנהדרין יד, א שהרי אמרו חכמים: "לעולם היה אפל ותחיה", כלומר, התרחק מן הרבנות שמקברת את בעליה (רש"י שם). וכן בהוריות י, א "שלח להם ולא באו" שברחו מן הגדולה (רש"י). וכן הכתוב אומר (שמואל-א י, כב) "הנה הוא (=שאול) נחבא אל הכלים". 54) כמו שאמרו (ברכות סג, א) "בשעת המכניסים (שאין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים) - פזר" (הגר"א לחו"מ ח, ס"ק יד). 55) ובכת"י התימנים: תתקלקל. 56) ע"ז יט, ב "ועצומים כל הרוגיה - זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה". עצומים - מתאפקים מלהורות (רש"י שם), ושורת הדין תתקלקל ע"י תלמידים שלא הגיעו להוראה וקופצים להורות (שם). 57) בכת"י התימנים: שמכבידים עליהם העם והזקנים. 58) מפצירים. מרבים לבקש.

יום שני כ"ה מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק רביעי

1) סמיכת הסנהדרין והדיינים, ההסמכה לסמכות חלקית ומוגבלת. אפשרות של חידוש הסמיכה גם בזמן הזה. ההבדל בין ראשי גלויות שבבבל לנשיאי בתי הדין שבארץ ישראל. דיין שאינו הגון שנתמנה בטעות, או שעבר ראש הגולה והרשהו לדון למרות שאינו ראוי.

א. אחד בית דין הגדול² ואחד סנהדרין קטנה³ או בית דין של שלשה, צריך שיהיה אחד⁴ מהן סמוך מפי הסמוך⁵. ומשה רבנו סמוך יהושע ביד, שנאמר: ויסמן את ידיו עליו ויצוהו. וכן השבעים זקנים - משה רבנו סמכם⁶, ושרתה עליהן שכניה⁷. ואותן הזקנים סמכו לאחרים, ואחרים לאחרים. ונמצאו הסמוכין איש מפי איש, עד בית דינו של יהושע ועד בית דינו של משה רבנו⁸. ואחד הנסמך מפי הנשיא או מפי אחד מן הסמוכין, אפילו לא היה אותו סמוך בסנהדרין לעולם¹⁰.

ז. כל בית דין של ישראל שהוא הגון³⁶ - שכניה עמהם³⁷. לפיכך צריכין הדיינים לישוב באימה ויראה³⁸ ועטיפה³⁹ וכבד ראש⁴⁰. ואסור להקל ראש או לשחק או לספר בשיחה בטלה בבית דין, אלא בדברי תורה וחקמה.

36) שיש בו המידות והתכונות המנויות לעיל פ"ב, ה"ז. 37) סנהדרין ז, א שנאמר (תהלים פב, א) "אלקים נצב בעדת אל, בקרב אלקים ישפוט" שהשכינה שרויה בקרב הדיינים ושופטת עמם, והשווה לקמן פכ"ג ה"ט. 38) מפני כבוד השכינה. 39) עטיפת הראש בטלית מאימת השכינה (שבת י, א וברש"י). 40) הכנעה (רש"י לברכות ל, ב). והשווה לקמן פכ"ג, ה"ח.

ח. כל סנהדרין או מלך⁴¹ או ראש גולה⁴² שהעמידו להן לישראל דין שאינו הגון, ואינו חכם בחכמת התורה וראוי להיות דין, אף על פי שהוא כלו מחמדים⁴³ ויש בו טובות אחרות - הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה. שנאמר: לא תפירו פנים במשפט. מפי השמועה⁴⁴ למדו, שזה מדבר כנגד הממנה להושיב דנין. אמרו חכמים⁴⁵: שמה תאמר: איש פלוני נאה, אושיבנו דין; איש פלוני גבור, אושיבנו דין; איש פלוני קרובי, אושיבנו דין; איש פלוני יודע בכל לשון, אושיבנו דין. נמצא מזכה את החיב ומחייב את הזכאי. לא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע. לכך נאמר: לא תפירו פנים במשפט. ועוד אמרו⁴⁶: כל המעמיד לישראל דין שאינו הגון - פאלו הקים מצבה. שנאמר: ולא תקים לה מצבה אשר שגא יי אלהיה. ובמקום תלמידי חכמים - באלו נטע אשרה⁴⁷. שנאמר: לא תטע לה אשרה כל עץ אצל מזבח יי אלהיה. וכן אמרו חכמים: לא תעשון אתי אלהי כסף - אלוה הבא בשביל כסף וזהב. זה הדין שמנוהו מפני עשרו בלבד⁴⁸.

41) בארץ ישראל. 42) שהוא במקום מלך, וגם הוא מזרע בית דוד, והוא ממנה דיינים בגולה. וכפי שיתבאר לקמן פ"ד הי"ג, ובבאורנו שם. 43) מלא מדות טובות, ע"פ משקל הכתוב (שיר השירים ה, טז) "חכו ממתקים וכלו מחמדים". 44) מפורש לעיל ה"ג אות יג. 45) 'ספרי' דברים אות יז, והשווה לקמן פ"ד, ה"ט. 46) סנהדרין ז' ב, אלא ששם אמרו, "כאילו נטע אשרה בישראל. אולם בתרגום יונתן בן עוזיאל לפסוק: "ולא תקים לה מצבה", מתרגם: והיכמא דליתכון רשאין למקמא קמא (מצבה) היכדין ליתכון רשאין למנא לפרנסא גברא זידנא דרחקיה ה'. 47) שם. וגירסתנו שם: "ובמקום שיש תלמידי-חכמים כאילו נטעו אצל מזבח, שנאמר אצל מזבח ה' אלקיך", ומפרש רש"י: שתלמידי-חכמים מכפרים ומגינים כמזבח. 48) שנתן מומן למלך על כך (שם, וברש"י).

ט. כל דין שנתן מומן כדי שיתמנה - אסור לעמוד

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד, א. וכן בבבא קמא פד, ב "אלהים בעיני וליכא" - שאין מומחים בבבל. (20) בזכות חכמתם ומידותיהם. (21) בכתב יד התימנים: והמחו אותן, שקבעו שהם מומחים ובקאים.

ה. בראשונה היה כל מי שנסמך סומך לתלמידיו.²² 12
והכמים חלקו כבוד להלל²³ הזקן, והתקינו שלא 13
יהא אדם נסמך אלא ברשות²⁴ הנשיא. ושללא יהא 14
הנשיא סומך אלא אם כן היה אב בית דין עמו.²⁵ 15
ושללא יהיה אב בית דין סומך אלא אם כן היה 16
הנשיא עמו. אכל שאר החבורה - יש לכל אחד 17
מהם לסמך ברשות הנשיא. והוא שיהיו שנים 18
עמו²⁶, שאין סמיכה פחות משלשה.²⁷ 19

(22) בכתב יד התימנים: סומך תלמידיו. (23) בכתב יד הנ"ל: כבוד לבית הלל הזקן, כלומר, לבית הלל, שהוא מבית דוד המלך. וכך הנוסח בירושלמי (סנהדרין פרק א הלכה ב): "בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו כגון רבן יוחנן בן זכאי מינה את רבי אליעזר ואת רבי יהושע... חזרו וחלקו כבוד לבית הזה, אמרו: בית דין שמינה שלא לדעת הנשיא אין מינוי מינוי." (24) בהסכמתו ומדעתו. (25) כדי שיחלקו כבוד זה לזה, על פי הירושלמי שם, ורבינו גורס שם "אב בית דין" במקום "בית דין" (רדב"ז). (26) אף על פי שאינם סמוכים. (27) כמבואר לעיל הלכה ג. וחדש כאן, שאפילו מינהו הסמוך ברשות הנשיא, עדיין צריך שיהיו שניים עימו, שאין סמיכה פחות משלושה (לחם משנה).

ו. אין סומכין זקנים בחוצה לארץ, ואף על פי 20
שאלו הסומכין נסמכו בארץ ישראל.²⁸ אפלו היו 21
הסומכין בארץ, והנסמך חוצה לארץ - אין 22
סומכין.²⁹ ואין צריך לומר אם היו הסומכין בחוצה 23
לארץ והנסמך בארץ. היו שניהם בארץ - סומכין 24
אותו, אף על פי שאינו עם הסומכים במקום 25
אחד.³⁰ אלא שולחין לו³¹ או פותבין לו שהוא 26
סמוך, ונותנין לו רשות לדון דיני קנסות,³² הואיל 27
ושניהם בארץ. וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי 28
מצרים³³ ראוייה לסמיכה.³⁴ 29

(28) סנהדרין יד, א. (29) בכתב או על ידי שליח. (30) מתוך שאמרו שם: סומכים בארץ ונסמכים בחוץ לארץ אין הסמיכה מועילה - אתה למד, שאם שניהם בארץ אף על פי שאינם במקום אחד סומכים (רדב"ז). (31) מודיעים לו על ידי שליח. (32) כמבואר לעיל הלכה ב. (33) אף על פי שלא החזיקו בה עולי בבל בימי עזרא וסיעתו. (34) אף על פי שאינה קדושה קדושת ארץ ישראל לעניין תרומות ומעשרות (ראה הלכות תרומות פרק א הלכה ה"ו) - לעניין סמיכה הרי היא בקדושת ארץ ישראל. וכן לעניין הדר בארץ ישראל והנקבר בה, שעונותיו מחולים (ראה לקמן הלכות מלכים פרק ה הלכה י"א"ב) הרי היא בקדושתה (רדב"ז). ומקור דברי רבינו מסנהדרין ה, א, שרבה בר חנה נטל רשות לדון ולהורות בעיירות העומדות

(2) של שבעים ואחד. (3) של עשרים ושלושה, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. (4) בכתב יד התימנים: צריכים שיהיה כל אחד מהן, וכן הגיה התוספות יום טוב לסנהדרין פרק א, משנה ג בהתאם לשון רבינו בפירושו שם: לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך. (5) נסמך על ידי סומך כזה, שאף הוא נסמך מפי אחר, ולא שיהיה סמוך על פי עצמו. (6) מינה אותם, כמו שדרשו במדרש בראשית רבה פרשה צ"ט, אות ו "האספו ואגידה לכם - שמינה אותם זקנים כמו שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל" (קריית מלך, בהגהותיו לרמב"ם). (7) ככתוב (במדבר יא, כה) "ויאצל מן הרוח אשר עליו... ויהי כנוח עליהם הרוח". (8) השווה הקדמת רבינו: "ויהושע ממשה רבינו ומשה רבינו מפי הגבורה נמצא שכולם מה' אלוקי ישראל". (9) ראש הסנהדרין, ראה לעיל פרק א, הלכה ג. (10) שהרי מצינו ברבה בר חנה שנסמך מפי רבי (סנהדרין ה, א), למרות שרבינו הקדוש היה לאחר החורבן ולא היה מן הסנהדרין.

ב. וכיצד היא הסמיכה לדורות? לא שייסמכו 1
דיהן¹¹ על ראש הזקן¹², אלא שקורין לו רבי, 2
ואומרים לו: הרי את סמוך, ויש לה רשות לדון 3
אפלו דיני קנסות.¹³ 4

(11) בניגוד לסמיכת משה ליהושע, שהייתה ביד. (12) החכם, כמאמרם (קידושין לב:): "אין זקן אלא חכם". (13) סנהדרין יג, ב. דיני קנסות: כגון תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה, שאין דנים אותם אלא שלושה מומחים והם הסמוכים, כמבואר בלשון רבינו לקמן פרק ה, הלכה ח ובביאורנו שם.

ג. ואין סומכין סמיכה שהיא מגוי הזקנים לדינות¹⁴ 5
אלא בשלשה¹⁵. והוא שיהיה האחד מהן סמוך מפי 6
אחרים¹⁶, כמו שבארנו.¹⁷ 7

(14) בניגוד לסמיכה מסוג אחר, שהיא סמיכת זקנים על פר העלם דבר של ציבור, ששלושה מן הסנהדרין סומכים עליו. כמבואר בהלכות מעשה הקרבנות פרק ג, הלכה י, שלא ידובר בה כאן. (15) סנהדרין יג, ב. (16) אבל השניים המצטרפים עימו אין הכרח שיהיו סמוכים, שכן מצינו ברבי יהודה בן בבא, שסמך חמישה זקנים, והיו עימו עוד שניים, ואינו חושב אותם, משום כבודו של רבי יהודה (שם יד, א), ואילו היו סמוכים לא היה נמנע מלמנותם יחד עם רבי יהודה, שאין זו פגיעה בכבודו (רדב"ז). (17) לעיל הלכה א, שהסמיכה מוכרחה להיות רצופה איש מפי איש עד בית דינו של משה רבינו.

ד. אין קרוי אלהים¹⁸ אלא בית דין שנסמך בארץ 8
ישראל בלבד¹⁹. והם האנשים החכמים הראויין 9
לדון²⁰, שפדקו אותן בית דין של ארץ ישראל ומנו²¹ 10
אותם וסמכו אותן. 11

(18) לדון דיני קנסות, ככתוב (שמות כב, ח) "אשר ירשיעון אלהים ישלם שניים". אלהים - לשון שררה ורבנות. "ראה נתתיך אלהים לפרעה" (שמות ז, א) מתרגם אונקלוס: "מניתיך רב לפרעה" (רש"י לסנהדרין ב, א). (19) סנהדרין

לְדִינֵי מְמוֹנוֹת⁴⁵, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ רְאוּי לְכָל הַדְּבָרִים⁴⁶.
וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁴⁷.

(44) כמבואר לעיל פרק ב, הלכה ט. (45) שאם יטעה יהיה פטור מלשלם, ראה לקמן פרק ו, הלכה א. (46) שהרי הוא פסול להיות בסנהדרין, כדלעיל פרק ב הלכה ט. (47) ירושלמי חגיגה שם. רבי יהושע בן לוי היה מצטער על תלמיד אחד שרצה לסמכו ולא יכול, מפני שהיה סומא באחת מעיניו וכמבואר לעיל.

יֵא. הָרִי שֶׁלֹא הָיָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל אֲלֵא סוּמָךְ⁴⁸ אֶחָד
- מוֹשִׁיב שְׁנַיִם בְּצִדוֹ⁴⁹, וְסוּמָךְ שִׁבְעִים פְּאָחָד, אוֹ זֶה
אֶחָד זֶה, וְאַחֵר כֶּךָ יַעֲשֶׂה הוּא וְהַשְּׁבָעִים בֵּית דִּין
הַגָּדוֹל, וְיִסְמְכוּ בְּתֵי דִינָן אֲחֵרִים. נִרְאִין לִי
הַדְּבָרִים: שְׁאֵם הַסְפִּימוּ כָּל הַחֲכָמִים שֶׁבְּאַרְץ
יִשְׂרָאֵל⁵⁰ לְמִנּוֹת דִּינָיִם וְלִסְמָךְ אוֹתָם - הָרִי אֵלוֹ
סְמוּכִים, וְיֵשׁ לָהֶן לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת⁵¹, וְיֵשׁ לָהֶן⁵²
לְסְמָךְ לְאַחֵרִים⁵³. אִם כֵּן, לָמָּה הָיוּ הַחֲכָמִים
מַצְטַעְרִין עַל הַסְמִיכָה⁵⁴ כְּדִי שֶׁלֹא יִבְטְלוּ דִינֵי קְנָסוֹת
מִיִּשְׂרָאֵל⁵⁵? לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְפֻזָּרִין⁵⁶, וְאִי אֶפְשָׁר
שֶׁיִּסְפְּימוּ כָּלָן⁵⁷. וְאִם הָיָה שָׁם סְמוּךְ מִפִּי סְמוּךְ -
אֵינוֹ צָרִיךְ דַּעַת כָּלָן, אֲלֵא דָן דִּינֵי קְנָסוֹת לְכָל⁵⁸,
שֶׁהָרִי נִסְמָךְ מִפִּי בֵּית דִּין. וְהַדְּבָר צָרִיךְ הַכְרַע⁵⁹.

(48) ובכתב יד התימנים: סמוך. (49) שאין סמיכת דיינים אלא בשלושה וכמבואר לעיל הלכה ב. (50) אף על פי שאין ביניהם אפילו סמוך אחד. (51) שאין דנים אותם אלא הסמוכים בארץ, כמבואר לעיל הלכה ד ולקמן פרק ה הלכה ח. (52) לסמוכים, אלו שנתמנו בהסכמת כל חכמי ארץ ישראל. (53) ובפירוש המשנה (סנהדרין פרק א משנה ג) מנמק רבינו: "שאם לא תאמר כן, אי אפשר שתמצא בית דין הגדול לעולם, לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך... והקב"ה יעד (=הבטיח) שישבו כמו שנאמר: "ואשיבה שופטייך כבראשונה". וזה יהיה בלא ספק כשיכין הבורא יתברך ליבות בני אדם... ותגדל חכמתם לפני בוא המשיח". וכתב המב"ט בקרית ספר: "והיום כמו עשר שנים בשנת ה'ר"ח"ן הסכימו רוב חכמי ישראל שבארץ ישראל לסמוך לגדול בדורו מורינו הרב רבי יעקב בירב ז"ל, והוא סמך קצת מתלמידיו המובהקים יבורכו מפי עליון, להחזיר העטרה ליושנה, אמר". (54) שלא תיבטל. (55) כמו שמצינו (סנהדרין יד, א) ברבי יהודה בן בבא שסיכן את עצמו למות וסמך חמישה זקנים, וכשהכירו בו האויבים דקרוהו והרגוהו על שעבר על גזירתם שלא לסמוך, לשם מה כל הסיכון הזה, והלא תמיד אפשר לחדש הסמיכה? (56) ברחבי הארץ. (57) שיתקבצו כולם למקום מעמד אחד. (58) כשמושיב שניים בצידו וסומכם, שאין דנים דיני קנסות אלא בשלושה סמוכים כמבואר לקמן פרק ה הלכה ח. (59) החלטה ברורה. רבינו מדגיש בזה, שעדיין הדבר בספק אצלו, וזה חוזר אל המשפט: "נראים לי הדברים" וכו'. שכל החידוש בדבר מינוי דיינים על ידי הסכמת כל חכמי ארץ ישראל, עדיין לא נתברר אצלו ביורר סופי. בעוד שבפירוש המשנה הנ"ל, שחיברו בנעוריו כתב

על הגבולין, שהן מחוץ לארץ, ואם להן מועילה הסמיכה - לארץ ישראל, שהחזיקו בה עולי מצרים לא כל שכן, שהסמיכה לה, ובה מועילה (כסף משנה). וראה לקמן הלכה י"ד, שאין רשות בית דין שבארץ ישראל מועילה לכופ את בעלי דין בחוץ לארץ. ובהלכות תרומות שם הלכה ז מגדיר רבינו גבולות הארץ שהחזיקו בה עולי מצרים.

ז. יֵשׁ לְסוּמְכִין לְסְמָךְ אֲפִילוּ מֵאָה בְּפַעַם אֶחָת³⁵.
וְדוֹד הַמֶּלֶךְ סְמָךְ שְׁלֹשִׁים אֲלָף בְּיוֹם אֶחָד³⁶.

(35) סנהדרין יד, א. רבי יהודה בן בבא סמך לחמישה זקנים בפעם אחת ומשה רבינו סמך שבעים זקנים בפעם אחת (קרית ספר למב"ט). (36) ירושלמי סנהדרין פרק י, הלכה ב בקשר לפסוק (שמואל-ב ו, א) "ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלוששים אלף", ורבינו גורס שם: שלוששים, במקום תשעים אלף שבגירסתנו (לחם משנה).

ח. וְיֵשׁ לָהֶן לְמִנּוֹת כָּל מִי שֶׁיִּצְרֶנּוּ לְדְבָרִים יְחִידִים.
וְהוּא שְׂיִהֶיָּה רְאוּי לְכָל הַדְּבָרִים. פִּיּוּצָא? חֲכָם
מִפְּלֵא³⁷ שְׂרָאוּי לְהוֹרוֹת לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה - יֵשׁ לְבֵית
דִּין לְסְמָךְ אוֹתוֹ וְלָתֵן לוֹ רְשׁוֹת לְדוֹן³⁸, וְלֹא לְהוֹרוֹת
בְּאִסּוּר וְהַתֵּר. אוֹ יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוֹת בְּאִסּוּר וְהַתֵּר³⁹, וְלֹא
לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת. אוֹ יִתְּנוּ רְשׁוֹת לָזֶה וְלָזֶה, אֲבָל
לֹא לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת. אוֹ לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת, אֲבָל לֹא
לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת מְמוּמִין⁴⁰. אוֹ יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוֹת לְהַתִּיר
נִדְרִים בְּלִבְד⁴¹, אוֹ לְרְאוֹת כְּתָמִים⁴². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
בְּהֵן.

(37) מומחה ובקי. (38) בדיני ממונות. (39) שאם יטעה בהוראתו ויאסור את המותר ויפסידנו יהיה פטור מלשלם כמו שאמרו (סנהדרין לג, א) "פטור אתה, שכל המומחה לרבים פטור מלשלם", וראה בתוספות שם ה, ב דיבור המתחיל: אי גמיר. (40) שאם המום קבוע, מותר לשחטם במדינה כמבואר בהלכות בכורות פרק ב הלכה א, ואין שוחטים את הבכור אלא על פי מומחה שנתן לו הנשיא רשות, כלשון רבינו שם פרק ג הלכה א. (41) שאין מתירים אלא חכם מובהק, ראה הלכות נדרים פרק ד, הלכה ה. (42) כתמים אדומים, שנמצאו על בגד אשה, ספק אם דם הם והיא טמאה, או שמא צבע אדום הוא וטהורה, כמבואר בהלכות איסורי ביאה הלכה ל"ו [=ל"ט]. ואינו בודקם אלא החכם שנטל רשות לכך, כמבואר בירושלמי חגיגה פרק א הלכה ח. ושם אמרו: "הראוי לכל הדברים ראוי לדבר אחד, ושאינו ראוי לכל הדברים אפילו לדבר אחד אינו ראוי".

ט. וְכֵן יֵשׁ לְסוּמְכִין לָתֵן רְשׁוֹת עַד זְמַן, וְלִזְמַר
לְנִסְמָךְ: יֵשׁ לָךְ רְשׁוֹת לְדוֹן אוֹ לְהוֹרוֹת עַד שֶׁיָּבֹא
הַנָּשִׂיא לְכָאן, אוֹ כָּל זְמַן שֶׁאֵין אִתָּה עֲמֻנָּה
בְּמִדִּינָה⁴³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(43) סנהדרין ה ב וכן בירושלמי חגיגה הנ"ל.

י. חֲכָם מִפְּלֵא שְׂהוּא סוּמָא בְּעִינֵי אֶחָת, אֵף עַל פִּי
שְׂהוּא רְאוּי לְדִינֵי⁴⁴ מְמוֹנוֹת - אֵין סוּמְכִין אוֹתוֹ

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחכמתו אלא לייחוסו וממנים אותו בהסכמת אנשי מקומו בלבד".

יד. וְכָל דִּין הָרָאוּי לְדוֹן⁶⁷, שֶׁנֶּתַן לוֹ רֹאשׁ גְּלוּת 9
רְשׁוּת לְדוֹן⁶⁸ - יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְדוֹן בְּכָל הָעוֹלָם אֲפֹ 10
עַל פִּי שְׁלֹא רָצוּ בְּעָלֵי דִינָיו, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה 11
לְאֶרֶץ⁶⁹, אֲפֹ עַל פִּי שְׁאִינוּ דִּן דִּינֵי קְנָסוֹת⁷⁰. וְכָל דִּין 12
הָרָאוּי לְדוֹן, שֶׁנֶּתַנוּ לוֹ בֵּית דִּין שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל 13
רְשׁוּת לְדוֹן - יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְדוֹן בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל 14
וּבְעֵצֵי הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִים⁷¹ אֲפֹ עַל פִּי שְׁלֹא 15
רָצוּ בְּעָלֵי דִינָיו; אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - אֵין רְשׁוּתָן 16
מוֹעֵלֶת לוֹ לִכְפֹּת אֶת בְּעָלֵי דִינָיו. אֲפֹ עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ 17
לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - אֵינוּ דִּן אֶלָּא לְמִי 18
שְׂרוּעָה לְדוֹן אֶצְלוֹ; אֲבָל לִכְפֹּת אֶת בְּעָלֵי דִינָיו וְלְדוֹן 19
לָהֶם - אֵין לוֹ רְשׁוּת, עַד שְׁיִטֵּל רְשׁוּת מֶרֶאשׁ גְּלוּת⁷². 20

(67) שהוא חכם בתורה והגון במידות. (68) בעסקי ממון שבין אדם לחבירו. (69) סנהדרין ה, א. (70) שלדיני קנסות צריך הוא להיטמך על ידי בית דין של ארץ ישראל בלבד, לעיל הלכה ד ובסנהדרין יד, א. (71) הנמשכות אחרי ארץ ישראל (סנהדרין ה, א וברש"י). (72) סנהדרין שם. מבואר מדברי רבינו, שמסיכה לחוד ונטילת רשות לחוד. סמיכה - להיקרא סמוך לדון דיני קנסות אינה אלא בארץ ישראל, ונטילת רשות - לדון ולכוף את בעלי הדין, מועילה בין על ידי בית דין שבארץ ישראל ובין על ידי ראש הגולה שבבבל, כל אחד כדנו. וראוי להעיר שרבינו בפירושו למשנה בכורות פרק ד, משנה ד אומר: ראש ישיבה - ממונה בארץ-ישראל, אבל ראוי שיהא גדול בחכמת התורה מאוד, עד שלא ימצא גדול ממנו בשום פנים בארץ ישראל בזמן שממנים אותו.

טו. מִי שְׁאִינוּ רָאוּי לְדוֹן, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ אוֹ מִפְּנֵי 21
שְׁאִינוּ הִגִּין⁷³, שֶׁעֲבָרָה⁷⁴ רֹאשׁ גְּלוּת וְנָתַן לוֹ רְשׁוּת, אוֹ 22
שֶׁטָּעוּ בֵּית דִּין⁷⁵ וְנָתַנוּ לוֹ רְשׁוּת - אֵין הָרְשׁוּת 23
מוֹעֵלֶת לוֹ כְּלוֹם עַד שְׁיִהָא רָאוּי. שֶׁהַמְקִדֵּשׁ בָּעַל 24
מוֹם⁷⁶ לְמַזְבֵּחַ - אֵין הַקֹּדֶשׁ חָלָה עָלָיו⁷⁷. 25

(73) במידות טובות. (74) בזדון, שחשוד הוא על כך. (75) שבארץ ישראל, שאינם חשודים לעבור על כך בזדון. (76) בהמה בעלת מום. (77) קדושת הגוף להיקרב על המזבח. אבל קדושה היא קדושת דמים וצריכה פדיון ותצא לחולין, כמבואר בהלכות איסור מזבח פרק א, הלכה י. והשווה לעיל פרק ג, הלכה ח-ט.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) הדברים שאינם מבוצעים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. הרכב בית הדין לדיני נפשות, ומספר חברי בית הדין לדיני מכות, עיבור החודש והשנה. ההבדל בין דיני ממונות לדיני קנסות. גביית קנסות בחוץ-לארץ לפי מנהג הישיבות.

א. אֵין מַעֲמִידִין מִלֶּךְ אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל 26
שִׁבְעִים וְאַחַד². וְאֵין עוֹשִׂין סְנֵהדְרֵי קְטָנָה³ לְכָל 27
שִׁבְט וְשִׁבְט⁴ וְלִכָּל עִיר וְעִיר אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין 28

אותו חידוש כהחלטה וודאית. ונראה שחשש רבינו, שאותה ראייה שהביא בפירושו הנ"ל, יש לדחותה, שהרי ידוע שאלהיו הנביא יבוא לפני המשיח כמבואר בכתובים (מלאכי ג כג), והרי הוא סמוך מפי אחיה השילוני, כמבואר בהקדמת רבינו לספר הזה, וממילא יסמוך אחרים לפני ביאת המשיח (רדב"ז). אולם אין זה כדאי לדחות את ראיית רבינו, שהרי בעירובין מג, ב אמרו: שאלהיו יבוא תחילה לבית דין הגדול, הרי שבית דין הגדול יהיה קיים בארץ עוד לפני בוא אליהו ועל כורחך ננסמך בהסכמת החכמים כדברי רבינו (מהר"ץ חיות בהגהותיו לעירובין שם). וכדאי להעיר, שבנוסח המקור הערבי של פירוש המשנה לרבינו המוזכר לעיל אות נב כתוב: "ושמא תאמר, שהמשיח יעמידם ואף על פי שאינם סמוכים, הרי זה מוכחש, לפי שכבר ביארנו בהקדמת ספרנו זה, שהמשיח לא יוסיף בתורה ולא יגרע ממנה לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, ואני סבור שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח וזה יהיה מסימניו אמר: ואשיבה שופטייך כבראשונה" וכו' (רבי בצלאל אשכנזי בהגהותיו לפירוש המשנה סנהדרין, דפוס ויניציאה שפ"ו, בשם רבינו, וכן בקונטרס הסמיכה של רבי יעקב בירב).

יב. בֵּית דִּין שֶׁנִּסְמְכוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיִצְאֻ חוּצָה 1
לְאֶרֶץ - הֵרִי הֵם דִּינֵי קְנָסוֹת בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁶⁰ 2
בְּדֶרֶךְ שְׂדֵנִים בְּאֶרֶץ; שֶׁסְנֵהדְרִין נוֹהֲגִת בְּאֶרֶץ 3
וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ⁶¹, וְהוּא שְׁיִהִי סְמוּכִים⁶². 4

(60) סנהדרין יד, א. וכן אמרו (בבא קמא פד, ב): "שבאו חכמי ארץ ישראל לבבל והעידו את בעל השור התם שהזיק, בפניהם" ודיני קנסות אלה אינם אלא בפני מומחים. וראה לקמן פרק ה הלכה י"ב. (61) משנה במכות ו, א. (62) בכתב יד התימנים: סמוכים בארץ.

יג. רֹאשִׁי גְּלוּת שֶׁבְּכָבֵל⁶³ - בְּמָקוֹם מְלֶךְ הֵן 5
עוֹמְדִים⁶⁴. וְיֵשׁ לָהֶן לְרִדּוֹת⁶⁵ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מָקוֹם, 6
וְלְדוֹן עָלֵיהֶן בֵּין רָצוּ בֵּין לֹא רָצוּ. שְׁנֵאֵמַר: לֹא יִסּוּר 7
שִׁבְט מִיְהוּדָה⁶⁶ - אֵלוֹ רֹאשֵׁי גְּלוּת שֶׁבְּכָבֵל. 8

(63) שיש להם כוח ושלטון מאת מלכי פרס (רש"י לסנהדרין ה, א), והם מזרע מלכות בית דוד, כפי שיבואר להלן. (64) ועדיפים הם מהנשיאים שבארץ ישראל שאין להם תוקף מלכותי. (65) לשלוט ולמשול, ככתוב (מלכים-א, ה, ד) "כי הוא (שלמה) רודה בכל עבר הנהר". (66) סנהדרין ה, א. שבת - לשון שררה. ויש להם רשות להפקיר ממנו, שהפקר בית דין הפקר (רש"י שם). ושם דרשו: "ומחוקק מבין רגליו - אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה ברבים", כלומר, בלימוד התורה ובדיני איסור והיתר, בני ארץ ישראל וחכמה עדיפים, שמחוקק - זה חכם (רש"י להוריות יא, ב), אבל לעניין הפקעת ממון ראשי הגולה שבבבל עדיפים, והטעם מבואר בירושלמי (כלאים פרק ט, הלכה ג) שראשי הגולה הם בני דוד המזכרים, ונשיאי ארץ ישראל הם מזרע דוד הנקבות, וכן בתוספות לסנהדרין שם דיבור המתחיל: דהכא שבת. והשווה פירוש המשנה לרבינו (בכורות פרק ד, משנה ד) שראש הגולה אינו צריך להיות חכם, ש"אין אנו חוששים

1 שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחַד⁵. וְאֵין דִּנִּין לֹא אֶת הַשֶּׁבֶט שֶׁהָיָה⁶
2 כָּלִי⁷ וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר⁸ וְלֹא אֶת כֹּהֵן גָּדוֹל בְּדִינִי
3 נְפֹשׁוֹת⁹ אֲלָא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל¹⁰; אֲכָל דִּינֵי מְמוֹנוֹת
4 [שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל] - בְּשִׁלְשָׁה¹¹. וְכֵן אֵין עוֹשִׂין¹² זָקֵן
5 מִמָּרָא¹³, וְלֹא עוֹשִׂין עִיר הַנִּדְחָת¹⁴, וְלֹא מְשַׁקֵּין אֶת
6 הַסּוּטָה¹⁵, אֲלָא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל. וְאֵין מוֹסִיפִין עַל
7 הָעִיר¹⁶ וְעַל הָעֲזָרוֹת¹⁷, וְלֹא מוֹצִיאִין לְמַלְחָמָה
8 הָרְשׁוּת¹⁸ וְלִמְדִינֵת הַחֲלָל¹⁹, אֲלָא עַל פִּי בֵּית דִּין
9 הַגָּדוֹל. שְׁנַאמַר: כָּל הַדָּבָר הַגָּדוֹל יִבְיאוּ אֵלָיו²⁰.

(2) תוספתא סנהדרין פ"ג מ"ב, ובהל' מלכים פ"א ה"ג מוסיף רבינו, שהמינוי צריך להיות גם על-פי נביא. "כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו, וכשאלו דודו שמינס שמואל הרמתי ובית דינו". (3) שהיא בת עשרים ושלשה דינים. (4) ראה לעיל פ"א, ה"ב בביאורנו אות יב. (5) סנהדרין טז, ב: "כמו שמצינו במשה שהעמיד סנהדראות (=בעצת יתרו), ומשה - במקום שבעים ואחד הוא". ומפרש רש"י: משה היה שופט על-פי הדבור (=השכינה) ושקול כסנהדרי גדולה שבירושלים. (6) לעבוד עבודה זרה, מלשון הכתוב (דברים יג, יד) "וידיחו את יושבי עירם". (7) ולדעת רש"י בסנהדרין ב, א הוא-הדין ברובו של שבט, שכלל הוא: רובו ככולו. ויתכן, שרבינו מודה בזה, כנראה מדבריו בהל' עבודה זרה פ"ד, ה"ב. וראה בחידושי מהרש"א שם. (8) המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, או מה שלא נאמר לו ונאמר לחבירו (הל' ע"ז פ"ה, ה"ח). (9) שחטא חטא, שעונשו מיתת בית-דין. (10) סנהדרין ב, א, ובגמרא שם טז, א פירשו: "נאמר בתורה (דברים יז, ה) "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" - איש ואשה אתה מוציא לשעריך (=לבית-דין שבשעריך שהוא סנהדרי קטנה) ואי אתה מוציא כל השבט לשעריך" אלא בסנהדרי גדולה. נביא השקר - לומדים "גזירה-שוה" מזקן ממרא, מה זקן ממרא אינו נעשה ממרא עד שימרה את פי בית-דין הגדול שבירושלים, אף נביא אינו נידון אלא בבית-דין הגדול. כהן גדול, שנאמר: "כל הדבר הגדול יביאו אליך - דבריו של גדול" (כגון כהן גדול) יביאו אליך, ומשה - במקום שבעים ואחד הוא (רש"י שם). (11) שם. (12) בכת"י התימנים: אין נעשה. (13) בכת"י התימנים: ממרה. כלשון הכתוב (יהושע א, יח) "כל איש אשר ימרה את פיך", וגם זקן זה חולק על דברי חבריו החכמים, ומורה לעשות שלא כהוראתם, ואינו נעשה ממרה עד שיחלוק על בית-דין הגדול (ראה לקמן הל' ממרים פ"ג, ה"ח). שנאמר (דברים יז, ח) "וקמת ועלית אל המקום" שהוא בית-דין הגדול שבירושלים (סנהדרין טז, א וברש"י). (14) שתושביה הודחו מעבודת ה' לעבוד אלהים אחרים, אין דנים אותה אלא בבית-דין הגדול, שנאמר: "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" - איש ואשה אתה מוציא לשעריך - לבית-דין שבשעריך, ואי אתה מוציא את כל העיר כולה לשעריך (שם). והשווה הל' ע"ז פ"ד, ה"ג. (15) לבדוק אם לא בגדה בבעלה וטהורה היא (במדבר ה, כז), שנאמר בה: ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ונאמר בזקן ממרא: על פי התורה אשר יורוך, מה שם

בבית-דין הגדול, אף כאן בבית-דין הגדול (סוטה ז, ב). (16) ירושלים, שקדושתה גדולה משאר קדושת א"י. (17) חצרות המקדש, שקדושתן גדולה מקדושת ירושלים. (18) המלחמה שנלחם המלך כדי להרהיב את גבול ישראל ולהרבות בגדולתו. בניגוד למלחמת שבעה עמים, או עזרת ישראל מיד צר הבא עליהם, הנקראת: מלחמת מצוה (הל' מלכים פ"ה, ה"א). (19) הרוג, שלא נודע מי הכהו, ומודדים אל הערים סביבותיו. והעיר הקרובה אל החלל, מביאה עגלה ערופה (דברים כא, ב). (20) ודרשו בסנהדרין טז, א "דבר גדול - דבר קשה". וענין הרציחה הוא דבר קשה, שהרי נאמר בו (דברים כא, ח) "כפר לעמך ישראל... ואל תתן דם נקי בקרב עמך" (רדב"ז). וכל אלו מקורם בסנהדרין טז, א ועמ' ב. הוספת העיר והעזרות, שנאמר (שמות כה, ט) "ככל אשר אני מראה אתך את תבנית המשכן... וכן תעשו" - כן תעשו לדורות הבאים, מה משכן ע"פ משה, שהוא כסנהדרי גדולה, אף לדורות ע"פ סנהדרי גדולה (רש"י). הוצאה למלחמת רשות, שנאמר (דברי הימים א כז, לד) "ואחרי אחיתופל יהודיע בן בנייהו. אחיתופל - זה יועץ, בנייהו בן יהודיע - זה סנהדרין", שנמלכים בסנהדרין ליטול מהם רשות לצאת למלחמה. מדידת החלל - שם יד, ב: רבי אליעזר בן יעקב אומר: ויצאו זקניך - זקניך זו סנהדרין (רדב"ז). אולם בהל' רוצח פ"ט ה"א כותב רבינו: "ויוצאים חמשה זקנים מבית-דין הגדול שבירושלים... ומודדים ממנו אל הערים שסביבות החלל". הרי שלא כולם יוצאים אלא חמשה מהם, שהם חברי בית-דין הגדול. וכך נראה מלשון המשנה בסוטה פ"ט מ"א, שלא יצאו אלא חמשה, שהם חברי בית-דין הגדול. וראה בלחם-משנה, שאלה החמשה יצאו ברשות בית-דין הגדול. ויש להעיר, שהשמיט רבינו כאן מה שכתב בהל' כלי המקדש פ"ד ה"ט: "אין מעמידים כהן גדול אלא בית-דין של אחד ושבעים", ומקורו בתוספתא סנהדרין פ"ג, מ"ב.

ב. אין דנין דיני נפשות בפחות מעשרים ושלשה²¹, 10
שֶׁהֵן סְנֵהֲדֵרִי קְטָנָה. בֵּין דִּינֵי נְפֹשׁוֹת שֶׁל אָדָם, בֵּין 11
דִּינֵי נְפֹשׁוֹת שֶׁל בְּהֵמָה²². לְפִיכָּה, אֵין דִּנִּין שׁוֹר 12
הַנִּסְקָל²³ וְלֹא הַבְּהֵמָה הַנִּרְבֶּעֶת²⁴ או הָרוֹבֵעַ²⁵ אֲלָא 13
בְּבֵית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וְשִׁלְשָׁה²⁶. אֲפֹלוּ אָרִי וְדָב 14
וּבְרָדָלִס²⁷, שֶׁהֵן בְּנֵי תַרְבּוּת²⁸ וְיֵשׁ לָהֶן בְּעָלִים, 15
שֶׁהֵמִיתוּ - מִיתָתָן בְּעֶשְׂרִים וְשִׁלְשָׁה. אֲכָל נַחֲשׁ 16
שֶׁהֵמִית - אֶחָד הוֹרֵג אוֹתוֹ²⁹. 17

(21) הטעם מבואר בסמוך ה"א. (22) סנהדרין ב, א שנאמר (שמות כא, כט) "השור יסקל וגם בעליו יומת" - כמיתת בעלים, כך מיתת השור. (23) שנגח אדם ומת, ודינו להסקל. (24) שנבעלה לאדם. (25) שור שבעל אשה. (26) שם, שנאמר (ויקרא כ, טו) "מות יומת, ואת הבהמה תהרגו" - כמיתת האדם, כך מיתת הבהמה בעשרים ושלשה. ובן בבהמה הרובעת נאמר (שם, טז): "והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו". מה אשה בכ"ג, אף בהמה בכ"ג. (27) ובכת"י התימנים: ובורדלוס. ברדלס - ביונית פרדלית. והיא חיה טורפת דומה לנמר, ולדעת הרע"ב

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הסובר שמטעם זה, מכות - בעשרים ושלשה (ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב, וראה ב'תוספות' שם, דיבור-המתחיל: מלקות תחת מיתה עומדת).

ה. עריפת העגלה⁴³ - בחמשה⁴⁴.

(43) האמורה בתורה (דברים כא, ד). (44) שנאמר: "ויצאו זקניך ושפטין": זקניך - שנים; שופטין - שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי חמשה (סנהדרין יד, א). אבל מדירת הערים סביבות החלל היא בבית-דין הגדול, כמבואר לעיל ה"א (רדב"ז). ולדעת הכסף-משנה והלחם-משנה עדיפה זו - פייושה המדידה האמורה לעיל ה"א, שהיא בחמשה היוצאים למדוד ברשות בית-דין הגדול, כמבואר בבאורנו לעיל אות יט, אבל העריפה עצמה אינה אלא בשלשה, כמבואר בהל' רוצח פ"ט ה"ב: "ובית-דין של אותה עיר מביאים עגלת בקר" וכו', וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין יד, א. ורבינו נמשך בזה אחרי לשון המשנה שם ב, א האומרת: "ועריפת העגלה", והכוונה למדידה.

ו. עבור החודש⁴⁵ - בשלשה⁴⁶.

(45) שיהיה החודש שעבר שלשים יום, במקום עשרים ותשעה. (46) בית-דין של שלשה קובע אם החודש הוא מעובר או חסר (סנהדרין ב, א). וראה בנדרים עח, ב "מועדי ה' צריכים קידוש בית-דין". ובראש השנה כה, ב אמרו: החודש הזה לכם - אין לך מומחה לרבים יותר ממשה רבינו, ואמר לו הקב"ה: עד שיהיה אהרן עמך. ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, כמפורש ב'תוספות' שם. והשווה הל' קידוש החודש פ"א ה"ז.

ז. עבור השנה⁴⁷ - בשבעה⁴⁸. וכל אלו⁴⁹ סמוכין⁵⁰ כמו שפארנא⁵¹.

(47) שמוסיפים בה חודש, ועושים אותה שני אדרים (הל' קידוש החודש פ"ד, ה"א). (48) בשלשה מתחילים, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה (משנה בסנהדרין ב, א) וכמבואר בהל' קידוש החודש פ"ד, ה"ט. (49) כל השבעה. (50) ומחברי בית-דין הגדול, כמבואר בהל' קידוש החודש שם. (51) הל' קדוה"ח שם. ומקורו בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב: "לעיבור הולכים אחר המינוי", ומינוי - זוהי סמיכה, כמבואר שם: "שם קוראים למינוי - סמיכה". וראה בכתובות קיב, א, שרבי אלעזר סמכוהו בא", ואח"כ הושיבוהו בסוד העיבור (קריית מלך).

ח. דיני קנסות, כגון גזלות⁵² וחבלות⁵³, ותשלומי כפול⁵⁴ ותשלומי ארבעה ותמשה⁵⁵, והאונס והמפתה⁵⁶ וכיוצא בהן - אין דנין אותם אלא שלשה ממחים⁵⁷, והם הסמוכין בארץ ישראל⁵⁸. אבל שאר דיני ממונות, כגון הודאות והלואות⁵⁹ - אינן צריכין ממחה, אלא אפלו שלשה הדייטות, ואפלו אחד ממחה דן אותן⁶⁰. לפיכך⁶¹ דנין בהודאות והלואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ. אף על פי שאין בית דין של חוצה לארץ אלהים⁶², שליוות בית דין של ארץ

בבא-קמא פ"א מ"ה, קוראים לה בערבית אלצב"ע. ויתכן שזהו הצבוע, ראה ב'תוספות' סנהדרין טו, ב. (28) אדם יכול לגדלם שלא יזיקו, והואיל ומותר לגדלם, שם בעלים נקרא עליהם ואינם כהפקר, ולפיכך אסור להרגם אם לא המיתו. (29) סנהדרין טו, ב. וכדעת רבי עקיבא שם, שכן סתמה המשנה (בבא-קמא פ"א, מ"ה) "והנחש מועד לעולם". והשווה הל' נזקי ממון פ"א, ה"ו.

ג. המוציא שם רע³⁰ - אין דנין אותו תחלה³¹ אלא בבית דין של עשרים ושלשה, מפני שיש בדינו צד דיני נפשות, שמה יהיה הדבר אמת³² ותסקל הבת. לא נאמנו³³ דברי הבעל, ובא האב לתובעו בקנס³⁴ - דינו בשלשה³⁵. ומפני שאין דנין דיני נפשות אלא בעשרים ושלשה? אף על פי שדברי קבלה הן³⁶, הרי הוא אומר: וישפטו העדה והעילו העדה - עדה שופטת ועדה מצלת; עדה שופטת - והן הממחין, ועדה מצלת - והן המזכין; ואין עדה פחות מעשרה³⁷ - הרי עשרים; ומוסיפין שלשה, כדי שלא יהא בית דין שקול³⁸, ויהיה בו אחרי רבים להטות³⁹.

(30) על אשתו, וטוען שלא מצא לה בתולים (ראה דברים כב, יד). (31) כשבא רק להפסידה כתובתה ולא להרגה, שאינו מביא עדים שזינתה תחתיו, בהיותה כבר ארוסה. (32) שיצא הקול, וישמעו עדים ויבואו להעיד שזינתה תחתיו (סנהדרין ח, א). (33) נתאמתו, כגון שהביא הבעל עדים שזינתה, והביא האב (אבי האשה) עדים והזימום לעדי הבעל, ונתברר שהבעל הוא שקרן ומחזר אחרי עדי שקר. (34) מאה סלעים, ככתוב (דברים כב, יט). (35) שדין זה אין בו צד נפשות, ודיני קנסות בשלשה, כמבואר להלן ה"ח (שם עמ' ב). (36) שקיבלום חכמים איש מפי רבו עד למשה מסיני. (37) שנאמר (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת" = עדת המרגלים, יצאו יהושע וכלב, שצדיקים היו, נמצאת העדה הרעה - עשרה. (38) זוגי, שאם יתחלקו בדעותיהם לחצאים - לא יוכלו להכריע מחוסר רוב. (39) דרשו חכמינו (סנהדרין ב, א) "לא כהטייתך לטובה - הטייתך לרעה, הטייתך לטובה ע"פ אחד (ומטעם זה היה מספיק שיהיו רק עשרים ואחד, שזה האחרון יכריע לזכות), הטייתך לרעה (=לחובה) ע"פ שנים". ומטעם זה היו מספיקים עשרים ושנים דיינים, שעשרה מזכים ושנים עשר מחייבים, ויש הטייה בשנים, אולם הואיל ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי עשרים ושלשה (שם עמ' ב). השווה לקמן פ"ח ה"א, ופ"ט ה"ב.

ד. מפות⁴⁰ - בשלשה⁴¹, ואף על פי שאפשר שיעמות בשמלקין אותו⁴².

(40) מלקות ארבעים. (41) שנאמר (דברים כה, א) "ונגשו אל המשפט ושפטום" - ושפטום: שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי שלשה (סנהדרין י, א). (42) אין דנים אותו כדיני נפשות, בניגוד לרבי ישמעאל,

1 יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין⁶³; וְאֵין לָהֶן רְשׁוֹת לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת⁶⁴
2 בְּשִׁלְיָהוֹתָן.

(52) כגון נפקד שכופר בפקדון שהפקידו אצלו, וכן החוטף מיד חבירו (רש"י לסנהדרין ב, א). (53) אדם המזיק את חבירו בגופו או בממונו. (54) שמשלם הגנב (שמות כב, ו). (55) שמשלם הגנב כשגנב שור או שה וטבחו או מכרו, חמשה לשור, וארבעה לשה (שם כא, לו). (56) שמשלם חמשים שקלים קנס לאבי הנערה (דברים כב, כט). (57) בקיאים בדינים. (58) סנהדרין ב, א וראה לעיל פ"ד, ה"ד. (59) שניהם על עסקי הלוואות, הודאות - שבא התובע לדון בעדי הודאה, המעידים: בפנינו הודה (הלווה) לו: הלוואות - שבא לדון בעדי הלוואה, המעידים: בפנינו הלווה, והנתבע כופר בשתיחה (רש"י שם ב, ב). (60) שנאמר (ויקרא יט, טו) "בצדק תשפוט עמיתך" וכמבואר לעיל פ"ב ה"י, וראה שם ה"א. (61) הואיל ואין דיני ממונות צריכים מומחה וסמוך. (62) שהרי לא נסמכו, ואין סמיכה בחוץ לארץ, וראה לעיל פ"ד ה"ד, ש"אין קרוי אלהים אלא בית-דין שנסמך בא"י בלבד". (63) בבא-קמא פד, ב. ובע"פ שעכשיו אין מומחים גם בא"י, אנו פועלים בשליחותם של הראשונים שלפנינו ('תוספות' גיטין פח, ב דיבור-המתחיל: במילתא). וכבר הקשה הרמ"ך למה לרבינו לנמק את סמכות בית-דין לממונות מטעם שליחות, הלא אפילו בלי זה, אין כל צורך בדיני ממונות שיהיו סמוכים, כדברי רבינו עצמו, ש"אפילו שלשה הדיוטות" כשרים להם? ואולי נתכוון רבינו ליחיד מומחה, שכשר לדון ואפילו לא נסמך, וזה רק מטעם שליחות. (64) כגון תשלומי כפל, וארבעה וחמשה, ע"פ הכלל בבבא-קמא שם, כל דבר שאין בו חסרון כ"ס אין אנו עושים שליחותם, וכמבואר להלן ה"ט.

3 ט. אֵין דִּינֵין בֵּית דִּין שֶׁל חוּצָה לְאֶרֶץ אֱלָא דְּבָרִים
4 הַמְצִינִין תְּמִיד וְיֵשׁ בֵּהֶן חֶסְרוֹן כִּס, כְּגוֹן הוֹדָאוֹת
5 וְהִלָּאוֹת וּמִזִּיק מִמּוֹן חֲבֵרוֹ⁶⁵; אֲבָל דְּבָרִים שְׁאֵין
6 מְצִינִין, אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בֵּהֶן חֶסְרוֹן כִּס, כְּגוֹן בִּהְמָה
7 שֶׁחֲבָלָה⁶⁶ בַּחֲבֵרָתָהּ; אוּ דְּבָרִים הַמְצִינִין, אֲבָל אֵין
8 בֵּהֶן חֶסְרוֹן כִּס, כְּגוֹן תְּשֻׁלּוּמֵי כֶּפֶל - אֵין דִּינֵין אוֹתָן
9 דִּינֵי חוּצָה לְאֶרֶץ⁶⁷. וְכֵן כָּל הַקְּנָסוֹת שֶׁקְנָסוּ⁶⁸ חֲכָמִים
10 בְּתוֹקֶעַ לַחֲבֵרוֹ⁶⁹ וּבִסְוִטָר⁷⁰ אֶת חֲבֵרוֹ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן -
11 אֵין גּוֹבִין אוֹתָן דִּינֵי חוּצָה לְאֶרֶץ⁷¹. וְכָל הַמְשָׁלֵם
12 חֲצִי נֶזֶק⁷² - אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאֶרֶץ⁷³; חוּץ
13 מִחֲצִי נֶזֶק צְרוּרוֹת⁷⁴, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמּוֹן וְאֵינוֹ קְנָס⁷⁵.

(65) בבא-קמא שם, כדי להרחיק את הנזקים ולא ירבו מזיקים בישראל. ובהודאות והלוואות, כדי שלא תנעל דלת בפני לוויים, שאם יכפור יצטרך המלוה לבקש מומחים ולא ימצא, וימנע מלהלוות (המאירי לסנהדרין ב, ב). (66) הזיקה. (67) אלא גובים ממנו הקרן בלבד, כמבואר לקמן ה"ג. (68) ובכת"י תימן: שקצצו. (69) שהכהו על אזנו, וקנסוהו לשלם סלע (בבא-קמא ז, א). (70) על הלחי, שקנסוהו לשלם מאתיים זוז (שם וברש"י). וכתב רבינו בהל' חובל ומזיק פ"ג, ה"ט: "יש הכאות רבות שיש

בהן ביזוי וצער מעט ואין בהן נזק, וכבר פסקו להם חכמים דמים קצובים... וכולן קנסות הן... ואותו הממון הקצוב הוא דמי הצער והבושת". (71) בבא-קמא כז, ב. (72) כגון שור תם (בפעם הראשונה) שהזיק את שורו של פלוני, שמשלם חצי נזקו (שמות כא, לה). (73) סנהדרין ב, א שחיובו מדין קנס, שסתם שוורים אינם נוגחים, ואין לבעליהם לשמרם כל זמן שלא הועדו, אלא שהתורה קנסה אותם לשלם חצי נזק, כדי שירבו בשמירתם (בבא-קמא טו, א ועמ' ב, ורש"י לסנהדרין ג, א). (74) שדרכה הבהמה על צרורות (קיסמי עצים), והיו הצרורות מנתזים מתחת רגליה ושברו את הכלים (הל' נזקי ממון פ"ב, ה"ג). (75) שזוהי הלכה למשה מסיני, שהבעלים משלמים בתורת ממון (בבא-קמא טו, ב). והרי זה כלוה מחברו שחייב לשלם (לשון רבינו שם ה"ז).

14 י. כָּל הַנְּשׂוּם כְּעֶבֶד⁷⁶ - אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה
15 לְאֶרֶץ⁷⁷. לְפִיכָּה, אָדָם שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ - אֵין גּוֹבִין
16 הַנֶּזֶק וְהַצָּעַר וְהַבִּשְׁתָּה⁷⁸ שֶׁהוּא חַיב בֵּהֶן דִּינֵי חוּצָה
17 לְאֶרֶץ; אֲבָל שְׁבַת⁷⁹ וְרִפּוּי - גּוֹבִין, מִפְּנֵי שֵׁשׁ בֵּהֶן
18 חֶסְרוֹן כִּס⁸⁰. וְכֵן הוֹרֵי הַגָּאוֹנִים⁸¹, וְאָמְרוּ: שֶׁמַּעֲשִׂים
19 כָּכָל יוֹם לְגִבּוֹת שְׁבַת וְרִפּוּי כְּכָכָל.

(76) הנמכר בשוק, כגון החובל בחבירו חייב לשלם נזקו. כיצד? קיטע את ידו, רואים אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק, ושמים כמה היה יפה (=לפני החבלה) וכמה הוא יפה עכשיו, שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי (בבא-קמא פג, ב וברש"י). (77) שם פד, א, הואיל ודבר שאין קצוב הוא, ויש צורך לשומו, אין דיני חו"ל מוסמכים לשומו (רש"י שם). ועיקר הטעם, מפני שאין זה מצוי, כמבואר שם עמ' ב. (78) שאין בהם חסרון כ"ס (שם), וראה הל' חובל ומזיק פ"ב ה"י, ופ"ג ה"א. (79) שיושב ומתבטל ממלאכתו כל ימי חילו, ראה שם פ"ב ה"י. (80) והם שכיחים=מצויים יותר מדמי נזק, שהרבה פעמים אדם חובל בחבירו ואינו מחסרו אבר אלא נחלה ונופל למשכב, נמצא נזק אין כאן, ורפוי ובושת ישנם (רדב"ז). (81) הובאו דבריהם בהגהות אשרי ב"ק פ"ח אות ב בשם רבינו חננאל, וראה באור הגר"א חו"מ סימן א ס"ק יד.

20 יא. בַּהֲמָה שֶׁהִזִּיקָה אֶת הָאָדָם - אֵין גּוֹבִין נֶזֶק דִּינֵי
21 חוּצָה לְאֶרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שְׁאֵינוֹ מְצִינֵי⁸². אֲבָל
22 אָדָם שֶׁהִזִּיק בַּהֲמַת חֲבֵרוֹ - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם כָּכָל
23 מְקוֹם⁸³, כְּמִי שֶׁקָּרַע כְּסוּתוֹ אוּ שֶׁבַר כְּלָיו אוּ קִצָּץ
24 נְטִיעוּתוֹ. וְכֵן בַּהֲמָה שֶׁהִזִּיקָה בְּשׁוֹן⁸⁴ וְרִגְלָה⁸⁵, הוֹאִיל
25 וְהִיא מוּעֵדָתָה⁸⁶ לָהֶן מִתְּחַלְתָּהּ⁸⁷ - הֲרִי זֶה דָּבָר מְצִי, וְגוֹבִין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאֶרֶץ. בֵּין שֶׁהִזִּיקָה בַּהֲמָה
26 אַחֲרֵת, כְּגוֹן שֶׁנִּתְחַכְּכָה בָּהּ⁸⁸, אוּ אֲכָלָה פְּרוֹת
27 שְׂדֵרָפָה לְאֶכְלָן, וְכִיּוּצָא בָּזָה, בֵּין שֶׁהִזִּיקָה אֶכְלִין
28 וְכָלִים⁸⁹ שֶׁהִיא חַיֵּב עָלֶיהָ נֶזֶק שְׁלֵם - הִפֵּל גּוֹבִין
29 דִּינֵי חוּצָה לְאֶרֶץ⁹⁰. אֲבָל אִם הִתְּהָ תִּמְהָ⁹¹ וְהוּעֵדָה⁹²
30 וְהִזִּיקָה, כְּגוֹן שֶׁנֶּשְׁכָּה⁹³ אוּ נִגְפָה⁹⁴ אוּ רָבְצָה אוּ
31 בְּעֵטָה אוּ נִגְחָה⁹⁵ - אֵין גּוֹבִין הַנֶּזֶק הַזֶּה שְׁלֵם דִּינֵי

וגזל, ודנו בהן חכמי בבל. וראה ב'תוספות' גיטין פח, ב דיבור-המתחיל: אי הכי.

יד. ולא כל המשלם על פי עצמו גובין ממנו דיני חוצה לארץ¹⁰⁶. שהרי הפגם¹⁰⁷ והבשת והכפר¹⁰⁸ משלם אדם על פי עצמו, כגון שאמר: פתיתי בתו של פלוני¹⁰⁹ והמית שורי את פלוני¹¹⁰, ואין גובין אותו דיני חוצה לארץ¹¹¹.

(106) שאל נטעה לומר, הואיל ומשלם ע"פ עצמו בלא העדאת עדים, זה הופך אותו לדיני ממונות, שאינם צריכים מומחים, כי אילו היה זה חיוב קנס, אין אדם מתחייב קנס ע"פ עצמו, כמבואר בהל' נערה פ"ב, הי"ב. (107) שהאונס משלם לאבי הנערה כמה פחתה מדמיה בבעילתו (ראה שם ה"ז). (108) שהבעלים משלמים כופר נפש, כששורם הרג אדם, ככתוב (שמות כא, ל). (109) הרי זה משלם פגם וברוש (כתובות מא, א). (110) משלם את הכופר ע"פ הודאת עצמו (שם). (111) שאין אלה דברים מצויים, או שאין בהם חסרון כס (רדב"ז). והשווה הל' חובל פ"ה, ה"דח.

טו. דיני גרמות¹¹² - אינן קנקסות, וגובין אותן ודיני בהן בחוצה לארץ¹¹³.

(112) כגון השורף שטרותיו של חברו וגורם שלא יוכל להפרע החוב שבשטרות (ב"ק צח, א), או שזרק כלים מראש הגג על גבי כרים וכסתות, ובא אחר וקדם וסילק את הכרים מעל הארץ ונשברו הכלים, הרי זה חייב כאילו שברם בידו, שסילוק הכרים גרם להם שישברו (הל' חובל פ"ז, ה"ז). (113) שכן מצינו בתלמוד, שדנו דיני גרמות בבבל (ב"ק צח, ב; ק, א).

טז. וכן דין המוסר ממון חברו¹¹⁴, אף על פי שלא עשה מעשה¹¹⁵ - גובין אותו דיני חוצה לארץ¹¹⁶.

(114) בידו אנס. (115) שלא נתן ביד "אלא הרגיל (=הלשין) בלבד" (לשון רבינו הל' חובל פ"ה, ה"א). (116) בבאקמא קיז, א והשווה הל' חובל שם ה"ג: "הרי שגזר המלך להביא לו יין... ועמד מוסר ואמר: הרי יש לפלוני אוצר יין... במקום פלוני והלכו ולקחו - חייב לשלם", וראה שם ה"י: "אסור למסור ישראל ביד גוי בין בגופו בין בממונו, ואפילו היה רשע ובעל עבירות... כל המוסר ישראל ביד גוי, בין בגופו בין בממונו - אין לו חלק לעולם הבא".

יז. מנהג הישיבות בחוצה לארץ¹¹⁷: אף על פי שאין גובין שם קנס, מנדין אותו¹¹⁸ עד שיפסיק לבעל דינו¹¹⁹, או יעלה עמו¹²⁰ לדין לארץ ישראל¹²¹. וקנין שיתן לו שעור¹²² הראוי לו¹²³ - מתירין נדויו, בין שנתפס בלעל דינו בין שלא נתפס¹²⁴. וכן אם תפס הנזק שעור מה שראוי לו לטל - אין מוציאין אותו מידו¹²⁵.

(117) ישיבות הגאונים שבסורא ובפומבדיתא. (118) גוזרים

1 חוצה לארץ, שאין מועד בחוצה לארץ⁹⁶. ואפילו
2 הועד בארץ ויצא לחוצה לארץ והזיק - אין גובין
3 נזקו, מפני שאינו דבר מצוי⁹⁷.

(82) ב"ק פד, א. (83) שזה מצוי יותר, ובית דין פועל בשליחות בי"ד של ארץ ישראל, כמבואר לעיל ה"ח, וכלשון רבינו בפירושו למשנה ב"ק פ"ח, מ"א "כדי שלא יאבדו זכויות בני אדם". (84) שאכלה פירות להנאתה. (85) שנכנסה לרשות הניזק, ושברה כלים ברגליה דרך הילוכה. (86) רגילה להזיק. (87) אפילו בפעם הראשונה, בניגוד לנזקי קרן שאינה מועדת אלא אחרי שהועדה שלשה ימים, כמבואר בהל' נזקי ממון פ"ו, ה"א. (88) להנאתה. וזוהי תולדת השן, שיש הנאה להזיקה (ב"ק ג, א). (89) שדרכה עליהם והזיקתם דרך הילוכה, שהזיקה מצוי ואלו הם נזקי "רגל". (90) שם פד, ב. (91) אינה רגילה, ואין דרכה לעשות נזקים אלה. (92) העידו בבעליה, שבהמה זו נוגחת היא מתמול שלשום, ככתוב (שמות כא, כט) "והועד בבעליו ולא ישמרנו". (93) בשיניה. (94) בגופה. (95) בקרניה, וכל אלה אינה רגילה בהן מתחילתה. (96) מבואר בסמוך הי"ב. (97) לבוא שור מועד מא"י לחוץ לארץ (ב"ק שם).

4 יב. מפני מה אין מועד בחוצה לארץ? לפי שצריך
5 להעיד⁹⁸ בו בפני בית דין⁹⁹, ואין שם בית דין אלא
6 הסמוכין בארץ¹⁰⁰. לפיכך, אם היה בית דין בחוצה
7 לארץ¹⁰¹ - כשם שהן דנים דיני קנסות בחוצה
8 לארץ¹⁰², כך מעידים את הבהמה בפניהם בחוצה
9 לארץ¹⁰³.

(98) להתרות בבעליו, שהוא נגח שלש פעמים ועליו לשמרו שמירה מעולה. (99) שאין עדות אלא בפני בית-דין (ב"ק כד, א וברש"י). (100) שבפרשת משפטים כתוב (שמות כב, ח) "עד האלהים יבוא דבר שניהם", ואין קרוי אלהים אלא בית-דין שנסמך בארץ, כדלעיל פ"ד ה"ד. (101) שיצאו מארץ לחו"ל. (102) ראה לעיל שם הי"ב. (103) ב"ק פד, ב.

10 יג. מי שגנב או גזל - גובין ממנו הקרן דיני חוצה
11 לארץ¹⁰⁴, אבל אין גובין את הכסף¹⁰⁵.

(104) שאלה הם דברים מצויים (ב"ק שם). (105) בדפוס ויניציאה ובכת"י תימן: "אין גובין את התוספת", ובצדק, שבגזל אין דין כפל, אבל תוספת יש בו, כגון הגזול את חברו ותבעו הנגזל, ונשבע לשקר, וחזר הגזלן והודה, שחייב לשלם חומש נוסף על הקרן, ככתוב (ויקרא ה, כד). ואע"פ שכתב רבינו לעיל ה"ח: דיני קנסות כגון גזילות... אין דנים אותם אלא... הסמוכים בארץ ישראל? יתכן, ששם הכוונה לגזול ממש מיד חברו, וזה לא מצוי, ולפיכך אין דנים אותם אלא מומחים. ואילו כאן מדבר רבינו בכופר בפקדון שהפקיד אצל חברו, וזה מצוי יותר (נמוקי יוסף 'לב"ק פ"ח). וכן מצינו בהרבה מקומות בש"ס, שדנו דיני גזילות בבבל, ראה ב"ק צו, ב באחד שגזל צמד בקר מחבירו, וכן בבבא-מציעא ה, א ברועה שמסרו לו בהמות

לעיל ה"ח, שבדיני הודאות והלוואות, ההדיוטות פועלים בשליחות בית-דין מומחה שבא"י.

פרק נשיי¹

(1) דיין שדן דיני ממונות וטעה בדבר משנה, או בשיקול הדעת. פשרה או קניין בטעות. המתעצם בדין לומר: לבית דין הגדול נלך, למרות שקיים במקומו בית דין עירוני.

11 א. פֶּל דִּינָן² שְׁדָן דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְטַעָה: אַם טַעָה
12 בְּדַכְרִים הַגְלוּיִים וְהִדְוָעִים, כְּגוֹן דִּינֵין הַמְּפָרְשִׁין
13 בַּמַּשְׁנָה אוּ בַּמֶּרְא³ - חוֹזֵר⁴ הֵדִין, וּמַחְזִירִין הַדָּבָר
14 כְּשֶׁהִיא, וְדִינֵין בּוּ בַּהֲלָכָה⁵. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר,
15 כְּגוֹן שֶׁהָלַךְ זֶה שְׁטַטל הַמָּמוֹן שְׁלֹא פָּדִין לְמַדִּינַת
16 הַיָּם, אוּ שֶׁהָיָה אֵלֶם⁶, אוּ שֶׁטָּמְא⁷ דָּבָר טָהוֹר, אוּ
17 שֶׁהוֹרָה כְּשֶׁהָיָה שְׁהִיא טְרַפָּה וְהָאֵכִילָה לְפָלְכִים⁸,
18 וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה⁹ - הֲרִי זֶה פְּטוֹר מִלְּשָׁלֵם; אִף עַל פִּי
19 שְׁגָרָם לְהִזְיק¹⁰, לֹא נִתְּכּוֹן לְהִזְיק¹¹.

2) בין שהוא מומחה, או שהם שלשה הדייטות ואפילו לא קיבלום עליהם בעלי הדין, או יחיד הדייט וקיבלוהו בעלי הדין עליהם (ראה לעיל פ"ה ה"ח, ולקמן פ"ז ה"ב).
3) ובדפוס רומי: בתלמוד. (4) נסתר ומתבטל.
5) סנהדרין לג, א. והוא-הדין אם טעה בדבר המפורש בפסוקים שאחרי תקופת התלמוד, וזהו שכתב רבינו: כגון (כסף-משנה). וכתב הרא"ש שם אות ו, כל מי שטעה בפסקי הגאונים או החכמים שאחריהם, וכששמע דבריהם ישרו בעיניו והודה שטעה, הרי זה כטועה בדבר משנה, אבל אם לא ישרו בעיניו ומביא ראיות לדבריו, המקובלות לאנשי דורו, "יפתח בדורו כשמואל בדורו", ויכול לסתור דבריהם כי כל הדברים שאינם מבוארים בש"ס, אדם יכול לסתור ולבנות, אפילו לחלוק על דברי הגאונים. (6) איש תקיף ובעל זרוע. (7) לאחר שהורה שהוא טמא, לא דקדקו עוד בטהרתו והניחוהו להטמא שנית בשרץ (סמ"ע לחו"מ כה, ס"ק ג). (8) שהשואל האכילה לכלבים כדין כל טריפה (ראה שמות כב, ל), אבל האכילה הדיין בידי חייב לשלם, שהרי זה מזיק ממש (כסף-משנה). וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין לג, א דיבור-המתחיל: השתא נמי. ולדעת ה'טור' חו"מ סימן כה בהבנת דברי רבינו, אפילו האכילה הדיין בידי פטור, שאינו אלא גורם להזיק, כיון שכוונתו היתה להורות הלכה למעשה ולא להזיק (סמ"ע שם). (9) כגון שטיהר פירות חבירו ועירבם עם שאר הפירות הטהורים של הנשאל, ונמצא שטעה והרי הכל טמא (סנהדרין לג, ב). (10) וגורם להזיק חייב, כמבואר בהל' חובל ומזיק פ"ז, ה"ז. (11) וכך אמרו שם לג, א: "מעשה בפרה שניטלה האם שלה, והאכילה רבי טרפון לכלבים, ובא מעשה לפני חכמים והתירוה... אמר לו רבי עקיבא: פטור אתה". ואמרו שם, שהואיל וטעה בדבר משנה, פטור רבי טרפון, אפילו אם לא היה מומחה לרבים. וראה לקמן ה"ג-ד.

20 ב. טעה בשקול הדעת¹², כגון דבר שהוא מחלקת
21 תנאים או אמוראים¹³, ולא נפסקה הלכה באחד מהן
22 בפרוש, ועשה באחד מהן, ולא ידע שבעבר פשט
23 המעשה¹⁴ בכל העולם פדברי האחר: אם היה זה

עליו נידוי והוא מרוחק מהקהל, שאין יושבים עמו בארבע
אמותיו, ראה ה' תלמוד תורה פ"ז, ה"ד. (119) ויתפשר
עמו. (120) הנתבע. (121) שיש שם בית-דין מוסמך
הראוי לדון דיני קנסות. (122) סכום כסף. (123) כפי
שבית-דין החליט בלבו, ואין מגלים אותו לבעלי הדין
(רא"ש לב"ק פ"ח אות ג, בשם רב שרירא גאון).
(124) רי"ף לב"ק פ"ח. וכתב הרא"ש שם בשם רב צמח
גאון: כדי שלא יהא חוטא נשכר, ושלא יהיו ישראל פרוצים
בנזקין, כיון שיודעים שאין גובים דיני קנסות בבבל שולחים
יד זה בזה, נהגו לנדותו עד שיפייסו בממון או ירבה עליו
ריעים ויפייסנו בדברים. וראה בחו"מ סימן א, סעיף ה,
בסמ"ע שם ס"ק יח, שמנהג זה נוהג רק בחבילות וגזילות,
אבל לא לענין תשלומי כפל או ארבעה וחמשה, שאפילו
אם לא יכפוהו אין לחוש שכל אחד יגנוב או יגזול, בהיותו
יודע שיצטרך לפרוע לכל-הפחות את הקרן. (125) בבא-
קמא טו, כ וכפירוש רש"י שם. ואם יתפוש הניזוק יותר
מהראוי לו והמזיק צועק בפנינו, כופים לניזק שיחזיר
המותר, ואין זה בכלל "דנים דיני קנסות", שאין זה אלא
כמציל עשוק מיד עושקו (רדב"ז).

1 יח. יָחִיד שֶׁהוּא מְמַחֵה לְרִבִּים¹²⁶, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
2 דֵּין דִּינֵי מַמּוֹנוֹת יַחֲדִי¹²⁷ - אֵין הַהוֹדָאָה¹²⁸ בְּפָנָיו
3 הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין¹²⁹, וְאִפְלוּ הִיא סְמוּךְ¹³⁰. אָבֵל
4 הַשְּׁלֵשָׁה, אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן סְמוּכִין, וְהָרִי הֵן
5 הַדְּיוֹטוֹת, וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בְּהֵן אֱלֹהִים - הָרִי הַהוֹדָאָה
6 בְּפָנֵיהֶם הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין¹³¹. וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּפָנֵיהֶם¹³²,
7 וְאַחֵר כֶּךָ בָּאוּ עֲדִים¹³³ - הַחֹזֵק בְּפָתָן¹³⁴, וְאֵינוּ יָכוֹל
8 לַחֲזוֹר וּלְטַעַן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹³⁵. כִּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: הָרִי
9 הֵן לַעֲנֵן הוֹדָאוֹת וְהַלּוֹאוֹת וְכִיּוּצָא בְּהֵן בְּבֵית דִּין
10 הַסְמוּךְ לְכָל הַדְּבָרִים¹³⁶.

(126) מפורש לעיל פ"ב, ה"א. (127) סנהדרין ה, א.
(128) של בעל הדין. (129) שלא יוכל לחזור בו מטענותיו הקודמות. (130) אין ההודאה מחייבת, ויכול לחזור ולטעון טענות אחרות (סנהדרין ל, א), ששטר הודאה שנחתמה בחתימתו של רב אשי, אינה מועילה עד שיחתמו בה שלשה דיינים, כי אין ההודאה בפניו חשובה הודאה (ביאור הגר"א לחו"מ סימן ג ס"ק יד), וראה ב"ק עד, ב שההודאה בפני רבי יהושע שהיה אב בית-דין אינה חשובה הודאה, כל שלא היתה בבית-דין. וראה בבא-בתרא לא, א שיכול אדם לטעון בבית-דין טענות הסותרות לגמרי כל מה שטען מתחילה חוץ לבית-דין, כי אין אדם מגלה טענותיו העיקריות אלא בבית-דין. (131) סנהדרין כט, ב "עד שיאמר להם - היו עלי דיינים", ואז הודאתו - הודאה. (132) על טענת בעל דינו, שאינו חייב לו כלום. (133) והעידו לטובת הנתבע. (134) אינו נאמן לומר עוד החזרתי ופרעתי, עד שיפרע בעדים (בבא-מציעא יז, א וברש"י) וכפירוש הר"ף שם שהכפירה היתה בבית-דין. (135) בהל' טוען ונטען פ"ו ה"א, שכל שאמר תחילה בפני בית-דין: "לא היה דברים מעולם", ואח"כ הביא הטוען עדים שהלווהו בפניהם, אינו נאמן שוב לטעון: לויתי ופרעתי, אלא הוחזק כפרן ומשלם. (136) שכבר נתבאר

כי לא היה לו להעלות על דעתו שיטעה בדבר מפורש כזה, ובדוראי לא נתכוון להזיק אלא מזלו הרע של הבעל-דין גרם שיפסיד. לא כן כשטעה בשיקול הדעת ואינו מומחה, היה לו להעלות בדעתו שמא יטעה, והרי זה דומה למתכוון להזיק וחייב (לחם-משנה). (28) כל עוד שלא נטל הבעל-דין, ודאי ראוי להחזיר הדין ולהורות כראוי. (29) כדעת הגאון, הובאו דבריו ברי"ף לסנהדרין פ"ד, שהלכה כרבי מאיר המחייב את כל הגורם להזיק, וזה גרם להזיק, שלא היה לו לדון כשאינו מומחה, או לא נטל רשות, שמא יטעה בשיקול הדעת, והרי זה קרוב למזיד (ביאור הגר"א, וכן בלחם-משנה).

ד. אָבֵל מִי שְׁאִינוּ מִמְּחָה וְלֹא קָבְלוּ אוֹתוֹ בְּעֲלֵי דִינֵינוּ, אָף עַל פִּי שְׁנֵטֶל רְשׁוֹתָ³⁰ - הָרִי זֶה בְּכָל בְּעֲלֵי זְרֹעַ, וְאִינוּ בְּכָלֵל הַדִּינִין³¹. לְפִיכָךְ אֵין דִּינוּ דִּין, בֵּין טָעָה בֵּין לֹא טָעָה; וְכָל אֶחָד מִבְּעֲלֵי דִינֵינוּ, אִם רָצָה, חוֹזֵר וְדָן בְּפָנֵי בֵית דִּין³². וְאִם טָעָה, וְנִשְׁאָ וְנָתַן בְּיָד - חֵיב לְשַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ³³, וְחוֹזֵר וְלֹקֵחַ מִבְּעַל דִּין זֶה שְׁנֵטֶן לֹא שָׁלָא בְּהִלָּכָה. וְאִם אֵין לוֹ לְהַחְזִיר³⁴, אוֹ שְׁטָמָא³⁵, אוֹ שֶׁהָאֵכִיל דְּבַר הַמֵּתָר לְבָלָבִים - יִשְׁלַם, בְּדִין כָּל גּוֹרֵם לְהַזִּיק; שְׁנָה מִתְּפֹנֶן לְהַזִּיק הוּא³⁶.

(30) שעבר ראש הגולה, או שטעו בית-דין שבא"י ונתנו לו רשות. (31) שאין הרשות מועילה עד שיהא ראוי, כמבואר לעיל פ"ד הט"ז. (32) אחר, ובכל זאת אם קיבלוהו בעל-דין מה שעשה עשוי, כמבואר לקמן פ"ז, ה"ב. (33) שהרי מתכוון להזיק הוא. (34) כאן מדובר, כשלא נשא ונתן ביד, אז אומר הדיין לבעל-דין: לך והתייין עם בעל דינך, והוצא ממנו הכסף שנתת לו על-פי פסק דיני שהיה בטעות, ובכל זאת אחרי שפנה לבעל-דין שכנגדו ואין לו להחזיר - אזי מחייב הדיין עצמו לשלם (רי"ף בסנהדרין פ"ד). (35) כשבא לשאול לפניו על דבר ספק טומאה הנוגד לו בטהרותיו, אמר לו הדיין: טמאים הם, ונטל שרץ והשליך עליהם לוודא את טומאתם, והם היו טהורים בתחילה (רש"י לסנהדרין לג, ב). (36) שאם אינו מומחה, אל יהא לו עסק בהוראה ואל יטעה את בית-הדין להעניק לו רשות שלא כדין.

ה. דִּין שְׁטָעָה וְחֵיב שְׂבוּעָה לְמִי שְׁאִינוּ חֵיב בָּהּ, וְעָשָׂה זֶה פְּשָׁרָה³⁷ עִם בְּעַל דִּינוּ בְּדִי שְׁלָא יִשְׁבַּע³⁹, וְאַחֵר כִּךְ יָדַע שְׁאִינוּ בֵּין שְׂבוּעָה⁴⁰, אָף עַל פִּי שְׁקִנּוּ מִיָּד⁴¹ עַל הַפְּשָׁרָה - אֵינָה כְּלוּם⁴²; שְׁלָא קָבַל עָלָיו לָתֵן לוֹ אוֹ לְמַחֵל לוֹ⁴³ אֶלָּא בְּדִי שְׁיִפְטֹר מִשְׂבוּעָה שְׁחֵיבּוּ בָּהּ הַטּוֹעָה, וְכָל קִנְיָן בְּטָעוֹת - חוֹזֵר⁴⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהּ⁴⁵.

(37) הנתבע שנתחייב להשבע. (38) הסכם. פשרה - מלשון פושרים, אינו קר ואינו חם, כך שני הצדדים מוותרים זה לזה. (39) התחייב לתת לו סכום מה. (40) שהדיין טעה, נמצא הנתבע פטור משבועה, ואינו חייב לתת לתובע כלום. (41) שהקנו לתובע בקבלת קנין מידי הנתבע, שהתחייב לתובע כסף כדי להפטור מהשבועה. (42) ואינו צריך לתת

הַדִּין מִמְּחָה¹⁵ וְנֵטֶל רְשׁוֹת מְרָאשׁ גְּלוֹת¹⁶, אוֹ שְׁלָא הָיָה נֹטֵל רְשׁוֹת אָבֵל קָבְלוּ אוֹתוֹ בְּעֲלֵי דִינֵינוּ עֲלֵיהֶן¹⁷, הוֹאִיל וְהוּא מִמְּחָה¹⁸ - חוֹזֵר הַדִּין¹⁹, וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר²⁰ - פְּטוֹר מִלְּשַׁלֵּם²¹. אֶחָד הַנּוֹטֵל רְשׁוֹת מְרָאשׁ גְּלוֹת²² אוֹ הַנּוֹטֵל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָבֵל לֹא בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ²³.

(12) עיון בדבר לשם הכרעה לכאן או לכאן. (13) חכמי התלמוד שלאחר תקופת התנאים. (14) נתקבל המנהג. (15) בקי בדיני התורה. (16) שמועילה לדון בכל העולם, אפילו לא רצו בעלי הדין (לעיל פ"ד, ה"ד). (17) ודן לפי הסכמתם, וגם זה מועיל, כמבואר בסנהדרין ה' עמוד א, ולקמן פ"ז ה"ב. (18) יש טעם לנטילת רשות מראש הגולה, אבל אילו לא היה מומחה - אע"פ שנטל רשות אינו בכלל דיין, ודינו מפורש לקמן ה"ד. (19) ודנים בו כהלכה, כדי שלא יפסיד בעל-דין הזכאי. (20) כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים. (21) הואיל ונטל רשות מראש הגולה, יש כח ביד בית-דין להפקיר ממון שלא כדין (רש"י לסנהדרין ה, א). וכן אם קיבלוהו בעלי הדין עליהם בין לדין בין לטעות, כמבואר בגמרא שם וברש"י דיבור-המתחיל: אי קבלוך. ואפילו נשא ונתן ביד, מידי בעל-דין זה לחבירו, הרי זה פטור, שהרי רבי טרפון פטרו רבי עקיבא לשלם (ראה לעיל אות י) מפני שהוא מומחה וקיבלוהו בעלי הדין, שהם באו אליו לשאול שאלת איסור והיתר, ולא כפאם שיבואו לשאול לפניו (כסף-משנה). (22) שרשותו מועילה לדון בכל העולם. (23) לעיל פ"ד ה"ד. רבינו נמשך בזה אחרי פסקי הרי"ף בסנהדרין פ"ד. והרא"ש שם אות ה חולק בזה. ולדבריו, כל שטעה בשיקול הדעת, אין הדין חוזר, כיון שפסק כאחד התנאים, אין בכח הדיין לבטל פסק דינו, הואיל ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפירוש (ראה סמ"ע חו"מ כח, ס"ק כג).

ג. הָיָה הַטּוֹעָה מִמְּחָה וְלֹא נֵטֶל רְשׁוֹת וְלֹא קָבְלוּ אוֹתוֹ בְּעֲלֵי דִינֵינוּ עֲלֵיהֶן, אוֹ שְׁלָא הָיָה מִמְּחָה אָבֵל קָבְלוּ אוֹתוֹ בְּעֲלֵי דִינֵינוּ עֲלֵיהֶן לְדוֹן לָהֶן בְּדִין²⁴, וְטָעָה בְּשִׁקוֹל הַדַּעַת: אִם נִשְׁאָ וְנָתַן בְּיָד²⁵ - מַה שְׁעָשָׂה עֲשׂוּי²⁶, וְיִשְׁלַם מִבֵּיתוֹ²⁷; אִם לֹא נִשְׁאָ וְנָתַן בְּיָד - יַחְזֹר הַדִּין²⁸, וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר - יִשְׁלַם מִבֵּיתוֹ²⁹.

(24) כדין תורה, וכיון שטעה - אין זה דין תורה (ראה רש"י לסנהדרין ו, א ד"ה: דין תורה). (25) שגבה מזה ונתן לזה. (26) ואין הדין חוזר, כיון שלא נפסקה הלכה כאחד מהם, יכול בעל הדין לומר: לא אחזיר את שלי, כי בדין נטלתי מה שנטלתי, בניגוד לטעה בדבר המפורש במשנה, שאין דינו דין כלל וחוזר (רש"י שם). (27) שהרי פשט המעשה כדברי האחר (שם). והואיל ולא נטל רשות, אין כוחו יפה להפטור מהתשלומין, ואפילו אם קיבלוהו לדון. הרי התנו שידון אותם כדין, וכיון שטעה לא דן כדין. ובכל זאת אם טעה בדבר משנה - פטור מלשלם (לעיל ה"א) מפני שזה קרוב לאונס הוא (ביאור הגר"א חו"מ סימן כח, ס"ק טז),

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בסנהדרין שם בעובדה של עוקבן הבבלי וירמיה אחיו, שהכריחו את הנתבע לעלות לבית-הדין הגדול, ולא היה לוה אלא מזיק (ביאור הגר"א לחו"מ סי' יד ס"ק ח). וראה ב'תוספות' כתובות טז, ב ד"ה כותבים שובר, שלא דוקא "לוה".

ח. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים? כְּשִׁיחֵיו שָׁם עֲדִים אוֹ רֵאִיָּה⁵⁸ לַנֶּגֶז אוֹ לַנֶּזֶק אוֹ לַמְלִיחָה; אֲבָל טַעֲנָה רִיקָנִית - אֵין מַחֲבִין אֶת הַנֶּטְעָן לַעֲתָת כְּלָל, אֲלָא נִשְׁבַּע בְּמִקְוֵמוֹ וּנְפָטָר⁵⁹.

(58 הוכחה. (59 שאם לא כן, כל הרמאים יתבעו את העשירים לעלות לדון בבית-דין הגדול, וכדי שלא לטרוח יתפשרו עמהם, ונמצאו גוזלים זה את זה (רדב"ז).

ט. וְכֵן הָיִין בְּזִמְנֵי הַזֶּה, שָׁאִין שָׁם בֵּית דִּין גְּדוֹל⁶⁰, אֲבָל יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֵׁישׁ בְּהֵן חֲכָמִים גְּדוֹלִים מִמַּחֲזִין לְרִבִּים⁶¹, וּמְקוֹמוֹת שֵׁישׁ בְּהֵן תַּלְמִידִים שָׁאִין בְּמִוְתָן, אִם אֲמַר הַמְלִיחָה: גִּלְף לְמִקּוֹם פְּלוֹנִי שְׂבָאֲרֵךְ פְּלוֹנִית לְפָלוֹנִי וּפְלוֹנִי הַגְּדוֹל⁶² וְנָדוֹן לְפָנָיו בְּדִין זֶה - שְׂפּוֹפִין אֶת הַלֵּלָה וְהוֹלִיף עִמּוֹ⁶³. וְכֵן הָיוּ מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם בְּסַפְרָד⁶⁴.

(60 בירושלים. (61 ידועים לרבים במומחיותם ובבקיאותם. (62 בכת"י התימנים: "למקום פלוני שבארצו לפני פלוני הגדול", וכן ב'נמוקי יוסף' לסנהדרין סוף פ"ג. (63 שהרי אמרו (סנהדרין לב, ב): "צדק צדק תרדוף - הלך אחר בית-דין יפה, אחר רבי אליעזר ללוד... אחר רבי מתיא בן חרש לרומי", הרי שאפילו ברומי נקרא בית-דין הגדול, כל שאין למעלה ממנו (כסף-משנה). (64 ובשו"ע חו"מ סימן יד, סעיף א: "התובע צריך לילך אחר הנתבע אם הוא בעיר אחרת, אע"פ שבעיר התובע, הבית-דין גדול יותר". וכן אמרו שם: "עשיר מוחזק ואלם בעירו, מוציאים אותו לדון בעיר אחרת, אע"פ שהבית-דין שבעירו יותר גדול".

יום שלישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"ח

פָּרָק שְׁבִיעִי

(1) דינים בוררים, שכל אחד מבעלי הדין בחר באחד, ושניהם בוררים להם דיין שלישי לדון בשלושה. הסכמת הצדדים לקבלת קרוב או פסול לדון או להעיד. הבאת עדים או ראיות לסתור הדין לאחר שנגמר.

א. אֶחָד מִבְּעֵלֵי דִינֵין שָׂאֲמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי, וְאֲמַר בְּעַל דִּינוֹ²: פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי - הָרִי אֵלָיו שְׁנֵי הַדִּינִים, שְׂבָרָה זֶה אֶחָד וְזֶה אֶחָד, הֵם בּוֹרְרִים לָהֶן דִּין שְׁלִישִׁי, וְשִׁלְשָׁתָן דִּינֵין לְשִׁנְיָהּ; שְׂמַתוּף כֶּף יֵצֵא הָדִין לְאַמְתָּה⁵. אֲפֹלוּ הָיָה הָאֶחָד שְׂבָרָה בְּעֵלֵי הַדִּין⁶ חָכָם גְּדוֹל וְסַמּוּף⁷, אֵינוֹ יָכוֹל לִכְפֹּר אֶת בְּעַל דִּינוֹ שִׁדְּוֹן אֲצֵל זֶה, אֲלָא גַם הוּא בּוֹרֵר מִי שִׁנְיָה⁸.

(2) הצד שכנגד. (3) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה וכן בשולחן ערוך חושן משפט סימן יג, א. (4) אבל אין צורך

לו כלום. (43) במקרה והוא התובע, ועליו להשבע שבעל דינו חייב לו. (44) ובטל (גיטין יד, א). וכן אמרו (בבא-מציעא סו, א) מחילה בטעות - אינה מחילה. ומקור דברי רבינו מתשובת הרי"ף הובאה ב'נמוקי יוסף' להתחלת מס' סנהדרין "מי שחייבוהו בית-דין שבועה חמורה ועשו ביניהם פשרה ואח"כ ראו שלא היה עליו אלא חרם סתם (יהיה בחרם מי שכופר לחבירו) - יכול הוא לחזור, ישיש לו לומר אילו היה יודע שאין עליו שבועה לא היה עושה פשרה, והרי זה קנין בטעות". (45) השווה הל' מכירה פט"ו ה"ב.

ו. שְׁנֵים שְׁנַתְעֲצִמוּ⁴⁶ בְּדִין, אֶחָד אוֹמֵר: נָדוֹן כָּאֵן, וְאֶחָד אוֹמֵר: נַעֲלָה לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל⁴⁷, שְׂמָא יִטְעוּ אֵלֵינוּ הַדִּינֵין וְיוֹצִיאוּ מִמּוֹן שְׂלָא בְּדִין - כּוֹפִין אוֹתוֹ⁴⁸ וְדָן בְּעִירוֹ⁴⁹. וְאִם אֲמַר: כְּתָבוּ וְתָנוּ לִי מָאִי זֶה טַעַם דְּתָנוּנִי, שְׂמָא טַעִיתָם - כּוֹתְבִים וְנוֹתְנִין לוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן מוֹצִיִּין מִמּוֹנוֹ⁵⁰. וְאִם הַצֶּרֶף⁵¹ לְשָׂאֵל דְּכָר מִבֵּית דִּין הַגְּדוֹל שְׂבִירוֹשְׁלִים - כּוֹתְבִים וְשׁוֹלְחִין וְשׁוֹאֲלִין, וְדָנִין לָהֶם בְּעִירָם כְּפִי מָה שִׁבְאָה בְּכֶתֶב בֵּית דִּין הַגְּדוֹל⁵².

(46) התעקשו, נעשו קשים זה לזה. (47) שביירושלים. (48) את הטוען לידון בבית-דין הגדול. (49) סנהדרין לא, ב. (50) שם. ואפילו נתרצו שניהם בתחילה לדון כאן, כל שהחייב תובע אח"כ לכתוב לו פס"ד מנומק - נותנים לו, כי אין לך התעצמות יותר גדולה מזה שאינו רוצה לפרוע עד שיתנו לו פס"ד מנומק (רדב"ז). וראה ב'תוספות' שם ד"ה: ואם אמר. (51) בית-הדין שבעירו. (52) לא שבית-הדין הגדול פוסק הדין, שהרי צריך שיהיו בעלי הדין עומדים לפני הדיינים, אלא בית-דין הגדול מודיע דעתו, ובית-דין שבעירו דן את הדין, ראה חו"מ סימן יג, סעיף ו. ומשמיענו רבינו, שאע"פ שבית-הדין שבעיר אינו יודע איך לדון דין זה, בכל זאת כופים אותו לידון לפניו, והוא יפנה לקבל חוות-דעת בית-דין הגדול (סמ"ע לחו"מ סי' יד, ס"ק ד), ושני בעלי הדין יפרעו שכר השליח (חו"מ יד, סעיף א).

ז. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים? כְּשִׂאֲרֵי הַדִּינֵין שֶׁזֶה טוֹעֵן וְזֶה טוֹעֵן⁵³, או כְּשִׂאֲמַר הַמְלִיחָה: נָדוֹן כָּאֵן, וְהַלֵּלָה אוֹמֵר: גִּלְף לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל; אֲבָל אִם אֲמַר הַמְלִיחָה: גִּלְף לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל - כּוֹפִין אֶת הַלֵּלָה וְעוֹלָה עִמּוֹ, שְׂנַאֲמַר: עֲבֹד⁵⁴ לָהֶם לְאִישׁ מְלִיחָה⁵⁵. וְכֵן אִם טַעַן זֶה שְׂהִיזְקוּ⁵⁶ או גָּזְלוּ, וְרָצָה הַטוֹעֵן לַעֲלוֹת - כּוֹפִין בֵּית דִּין שְׂבָעִירוֹ אֶת הַנֶּטְעָן לַעֲלוֹת עִמּוֹ⁵⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(53) כגון שחולקים על איזה דבר - של מי הוא, ואין אחד מהם מוחזק בו, נמצא שאין כאן תובע ונתבע אלא שניהם תובעים (ט"ז שם ס"ק א). (54) בכת"י התימנים: ועבר, כלשון הכתוב שם. (55) סנהדרין שם. (56) הניזק התובע, או הנגזל התובע. (57) כי כל שהתובע מתרעם על חבירו שהזיקו, הרי הנתבע כעבד לו עד שישלם הזיקו או יכיר שלא הזיקו (כסף-משנה), וכן נראה מדברי הסוגיא

החייב לחזור בו (רדב"ז). ולדעת הכסף משנה כוונת רבינו לומר: כל שנגמר הדין הרי זה כאילו הוציא הממון כבר. והשווה הלכות מלווה ולווה פרק ט"ו, הלכה ג-ד. וראוי להעיר, שב"לשונות הרמב"ם" להרדב"ז סימן פב מחליט שיש כאן טעות וצריך להיות: "נגמר הדין להוציא הממון" וכו'.

- ג. וכן מי שנתחייב לחברו שבועה בבית דין²⁰, ואמר לו²¹: השבע לי בחיי ראשך²² והפטר, או השבע לי בחיי ראשך ואתן לך כל מה שתטען²³: אם קנו מידו - אינו יכול לחזור בו²⁴; ואם לא קנו מידו - יכול לחזור בו עד שיגמר הדין²⁵. נגמר הדין ונשבע כמו שאמר לו - אינו יכול לחזור, וחייב לשלם.

20) שבועה חמורה, שאוחז ספר תורה בזרועו ואומר: הריני נשבע בה' אלוני ישראל (הלכות שבועות פרק י"א, הלכה ח"ט). 21) התובע לנתבע. 22) שזוהי שבועה קלה, שאינו מזכיר בה שם שמים. 23) שאמר הנתבע לתובע שנתחייב שבועה, כגון הפוגם שטור, שטוען הלווה קבלת כבר את כל הסכום והמלווה טוען שלא קיבל אלא מקצתו (ראה הלכות מלווה פרק י"ד, הלכה א), ועל המלווה להישבע, כמבואר בשבועות מה, א. 24) סנהדרין כד, א ועמוד ב. 25) השבועה היא-היא הגמר דין כמו שאמר (בבא בתרא קכח, א) "רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו". הרי שאם עדיין לא נשבע, יכול הוא לחזור בו. וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: הכי גרסינן ונשבע.

- ד. והוא הדין למי שנתחייב שבועת הסת²⁶ והפכה²⁷, אם קנו מידו או אם נשבע זה שנהפכה עליו - אינו יכול לחזור בו²⁸.

26) שהיא מתקנת חכמי התלמוד, ונקראת היסת, שהשיאוהו החכמים להישבע שמא יודה, כגון כופר הכל, שמן התורה פטור הוא מלהישבע וחכמים חייבוהו להישבע (שבועות מ, ב) וראה בבאורנו להלכות אישות פרק י"ב. 27) על התובע, שיישבע ויטול. "ואין לך שבועה שתיהפך אלא שבועת היסת בלבד" (הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ו). 28) בבא בתרא קכז, ב "האומר לחברו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי... אתה מכרתו לי... רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו" והרי אין נשבעים על עבדים מן התורה, וכל השבועה שם אינה אלא שבועת היסת, הרי שגם בה אינו יכול לחזור (לחם משנה).

- ה. והוא הדין במי שלא היה חייב שבועה, ואמר אשבע לך שבועה²⁹: אם קנו מידו - אינו יכול לחזור בו; ואם לא קנו מידו, אף על פי שקבל בבית דין³⁰ - חוזר עד שיגמר הדין וישבע³¹.

29) בכתב יד התימנים: שבועה חמורה. 30) שהתחייב. 31) כלומר, קבלתו כשלעצמה אינה נחשבת "גמר דין" אלא השבועה עצמה היא גמר דינו (סמ"ע לחושן משפט כב, סעיף קטן כב).

- ו. מי שנתחייב בבית דין, והביא עדים או ראיה³²

שבעלי הדין יסכימו על השלישי כי אינה קובעת כאן אלא דעת הדיינים שיבררו להם אדם הגון לישב עימהם (סנהדרין כג, א). 5) שם, שבעלי הדין יצייתו להם, שסובר החייב הרי אני בעצמי ביררתי האחד ואילו היה יכול להפך בזכותי היה מהפך (רש"י), ובירושלמי שם פרק ג, הלכה א אמרו: "מתוך שביירו מדרך זכותו". וכתב הרא"ש שם אות ב: יש טועים וחושבים, שהדיין יש לו להפך בזכות שולחו ועומד במקומו לחפות דברים אשר לא כדין, ונהגו כמה אנשים לברור להם בעל תחבולות, וזוהי טעות, כי הדיין עצמו חלילה לו למצוא סברה לזכותו אם לא שיראה לו דין גמור, ולא אמרו: "מדרך זכותו" אלא לומר, שהדיין המבורר מבין דבר לאשורו, ואם יש לו צד זכות נושא ונותן עם חברו, וכן הדיין המבורר השני, נמצא, שלא נעלמה ונסתרה שום זכות משניהם, והשלישי שומע נימוקי שניהם ומכריע ביניהם ועל ידי כן יוצא הדין לאמיתו. 6) בכתב יד תימן: שבייר בעל הדין. וכן בחושן משפט שם. 7) ראה לעיל פרק ד, הלכה א. 8) סנהדרין שם, כדברי רב פפא: כגון בתי דין של רב הונא ורב חסדא. שלא היה רב חסדא גדול כרב הונא, ובכל זאת יכול הצד השני לבחור בו (רדב"ז). וכל זה כששני הדיינים גרים בעיר אחת, אבל כשהשני גר בעיר אחרת אינו כופה את בעל דינו לילך עימו לעיר אחרת, כמבואר לעיל פרק ו, הלכה ו (כסף משנה). וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: כגון, ואם הצד השני רוצה לברור לו דיין שאינו תלמיד חכם אינו רשאי, משום כבודו של חכם, שאין זה ראוי לישב עימו כדין, אלא כופים אותו לברור לו תלמיד חכם, או ידון לפני החכם שבייר חברו (רדב"ז וכן בחושן משפט שם).

- ב. מי שקבל עליו קרוב או פסול⁹, בין להיותו דין בין להיותו עד עליו, אפלו קבל אחד מן הפסולים בעברה¹⁰ פשגי עדים פשרים להעיד עליו¹¹ או פשלושה בית דין ממחין לדון לו, בין שקבל על עצמו לאבד זכויותיו ולמחול מה שיהיה טוען¹² על פיהן, בין שקבל¹³ שימתן כל מה שישטען עליו חברו בעדות זו הפסול או בדינו¹⁴: אם קנו מידו¹⁵ על זה - אינו יכול לחזור בו¹⁶; ואם לא קנו מידו - יכול לחזור בו עד שיגמר הדין. נגמר הדין¹⁷, והוציא הממון בדין זה הפסול¹⁸ או בעדותו - אינו יכול לחזור¹⁹.

9) לדון או להעיד, כגון מלווה בריבית ומשחק בקוביא. 10) שפסולים להעיד, ראה הלכות עדות פרק י, הלכה א-ג. 11) שהסכים מראש שיהיה זה נאמן עלי לחייב אותו כשני עדים כשרים (סנהדרין כג, א). 12) כלפי חברו הנתבע. 13) הנתבע. 14) ובכתב יד תימן: "בעדות זה הפסול או בדיניו". 15) שקבלו ממנו בקבלת קניין סודר שהוא מתחייב לקיים כנ"ל, ראה לעיל פרק ו, הלכה ה ובבאורנו שם. 16) ואפילו לפני גמר דין (סנהדרין כד, ב) "אין לאחר קניין כלום". 17) שאמר בית הדין: צא תן לו. 18) לדון. 19) שם. וכדעת רבא. ואין זה תלוי ב"הוצאת הממון" אלא בגמר הדין, ולא נתכוון רבינו לומר, אלא שאפילו הספיק להוציא הממון לפני גמר הדין עדיין יכול

לזכותו - סותר את הדין, וחוזר הדין³³. אף על פי
שקבר נגמר הדין, כל זמן שהוא מביא ראיה³⁴ -
סותר³⁵. אמרו לו הדינים: כל ראיות שיש לך, הבא
מבאן ועד שלשים יום! אף על פי שהביא ראיה
לאחר שלשים יום - סותר את הדין. מה יעשה אם
לא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשים³⁶?

(32) הוכחה שבכתב. (33) בית דינו סותר לו דינו שפסקו
ומחייבים את שכנגדו (סנהדרין לא, א וברש"י). (34) שטר
זכותו. (35) ירושלמי שם הלכה י"ב: אפילו לאחר גזר דין.
ובשולחן ערוך חושן משפט סימן כ, סעיף א: "ואפילו אם
פרע כבר". (36) סנהדרין שם, וכתב שמעון בן גמליאל.

ז. אבל אם סתם³⁷ את טענותיו - אינו סותר. כיצד?
אמרו לו: יש לך עדים? אמר: אין לי עדים. יש לך
ראיה? אמר: אין לי ראיה. ודנו אותו וחיבוהו. פיון
שראה שנתחייב, אמר: קרבו פלוני ופלוני
והעידוני! או שהוציא ראיה מתוך אפניתו³⁸ - אין
זה פלום, ואין משגיחין על עדיו ועל ראיתו³⁹.

(37) סגר. (38) חגורתו, מלאה תפירות כעין כיסים.
(39) כי חוששים שמא שכרם להעיד שקר וזיף שטרותיו.
והוא הדין אם אמרו לו: הבא עדים, ואמר אין לי ולאחר
זמן הביא, אין זה כלום, כדעת החכמים שם, אלא שרבינו
משמיענו, שאפילו אם אמר "קרבו פלוני ופלוני" דווקא אם
הצהיר תחילה: אין לי עדים - אינו סותר, אבל אם שתק עד
שנתחייב בדין ואחרי כן אמר: קרבו פלוני ופלוני והעידוני,
והעידו, סותר הדין (לחם משנה). וכן מבואר להלכה בחושן
משפט כ סעיף א וראוי להעיר שבסמ"ע לחושן משפט שם
סעיף קטן ב מחליט, שיש בדברי רבינו כאן חיסרון הניכר,
וכך הוא הנוסח הנכון: "יש לך ראיה, אמר אין לי ראיה,
אף על פי שמצא אחרי כן אינו כלום. ואין צריך לומר אם
אמרו... אמר אין לי ראיה ודנו אותו וחיבוהו". והמדפיס
השמיט מן תיבת "ראיה" הראשונה עד תיבת "ראיה"
השנייה. וכן הוא לשון השולחן ערוך, שכידוע הוא נמשך
אחרי לשון רבינו.

י. מי שקנו מידו⁴⁰, שאם לא יבוא ביום פלוני
וישבע⁴¹ - יהיה חברו נאמן בטענתו ויטל⁴² כל מה
שטען בלא שבועה, או שאם לא יבוא ביום פלוני
וישבע ויטל - אבד את זכותו⁴³ ואין לו פלום ופטר
חברו⁴⁴, ועבר היום ולא בא - נתקמו התנאים,
ואבד את זכותו⁴⁵. ואם הביא ראיה שהיה אנוס
באותו היום⁴⁶ - הרי זה פטור מקנן זה, וישבע
כשיתבענו חברו, כשהיה מקדם⁴⁷. וכן כל פיוצא
בזה⁴⁸.

ח. במה דברים אמורים? כשהיה הראיה⁴⁰ אצל
והעדים עמו במדינה; אבל אם אמר: אין לי עדים
ואין לי ראיה, ולאחר מכן באו לו עדים ממדינת
הים, או שהיתה החמת⁴² של אביו שיש שם
השטרות מפקדת ביד אחרים, ובא זה שהפקדון
אצלו והוציא לו ראיתו - הרי זה מביא וסותר⁴³.
ומפני מה סותר? מפני שיכול לטען ולומר: זה
שאמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה, מפני שלא היו
מצויין אצלי. וכל זמן שיכול לטען ולומר: זה
שאמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה, מפני שלא היו
מצויין אצלי, או מפני פה וכך אמרתי אין לי עדים
ואין לי ראיה, והיה ממש בדבריו - הרי זה לא סתם
טענותיו, וסותר. לפיכך, אם פירש ואמר: אין לי

(50) שהתחייב בקבלת "קניין סודר" מידו בפני בית דין.
(51) להכחיש את טענת התובע ולהיפטר מלשלם.
(52) התובע. (53) כאן מדובר כשקנו מהתובע.
(54) הנתבע. (55) זה מוסב על שניהם גם על התובע וגם על
תנאי הנתבע (סמ"ע לחושן משפט כא, סעיף קטן ב). ומקור
ההלכה בנדרים כז, א. ושם עמוד ב' התנו שיהא הקניין
נעשה בבית דין חשוב, כי בלא זה אין זו אלא "אסמכתא"
שסמך על דעתו וסבר שיכול לבוא ליום פלוני וכל
"אסמכתא" אינה קונה "שהרי לא גמר בליבו להקנותו",
כמבואר בהלכות מכירה פרק י"א, הלכה ב, ואמנם שם
הלכה י"ג מדגיש רבינו: "אסמכתא שקנו מידו עליה בבית
דין חשוב הרי זה קנה". וכנראה שרבינו סמך כאן על דבריו
בהלכות מכירה (על פי לחם משנה). (56) ולפיכך לא בא.
(57) לפני הקניין, שהנתבע נפטר בשבועה (נדרים כז, א)

מֵהֶם זָכָאִי, וְשֵׁנִים מֵהֶם חֵיב, וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ¹⁷ - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם¹⁸. אָבָל אִם אָמְרוּ אַרְבָּעָה זָכָאִי אוֹ חֵיב, וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ¹⁹, אוֹ שְׁאָמְרוּ שְׁלֹשָׁה זָכָאִי, וְאַחַד חֵיב, וְאַמֵּר אֶחָד אֵינִי יוֹדֵעַ, בֵּין שֶׁהָיָה זֶה²⁰ שְׁאָמְרָא אֵינִי יוֹדֵעַ הוּא שְׁאָמְרָא אֵינִי יוֹדֵעַ בַּתְּחִלָּה, בֵּין שְׁאָמְרָא אַחֵר - הוֹלְכִים אַחֵר הֶרֶב²¹. הָיָה מַחֲצָה לַמַּחֲצָה וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - הָרִי אֵלָיו מוֹסִיפִין שְׁנַיִם אַחֲרֵיהֶם²². וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק הַדְּבָר²³ - מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין עַד שִׁבְעִים וְאַחֲדָה²⁴. הִגִּיעוּ לְשִׁבְעִים וְאַחֲדָה, וְאָמְרוּ שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשָּׁה חֵיב, וְשְׁלֹשִׁים וְחֲמִשָּׁה זָכָאִי, וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים עִמּוֹ עַד שִׁיחֲזוֹר לְדִבְרֵי הַצַּד הָאֶחָד, וְנִמְצְאוּ שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מְזֻכָּרִים אוֹ מְחִיבִין²⁵. וְאִם לֹא חָזַר לֹא הוּא וְלֹא אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הַדְּבָר סָפֵק, וּמַעֲמִידִין אֶת הַמָּמוֹן בַּחֲזָקָה בְּעֵלְיוֹ²⁶.

(12) הדן דיני ממונות. (13) שנאמר, אחרי רבים להטות (סנהדרין כט, א וברש"י). (14) נמצא זה שאמר: איני יודע, כאילו איננו במושב זה, ונשאר הדיון בשנים. וזה לא יתכן, שהרי צריכים שלשה דינים (שם, וברש"י). (15) תוספתא שם פ"ו, מ"ד: "עד כמה מוסיפים - אין פחות משנים". (16) שאף זה שאמר תחילה: "איני יודע" יכול לחזור ולדון עמהם. ולא אמרו (סנהדרין יז, א) שאסור לו לחזור ולדון, אלא בדיני נפשות (ראה לקמן פ"ט, ה"ב), אבל בדיני ממונות אפילו המסתפק חוזר ודן, שאינו גרוע מאחד התלמידים, שמלמד בדיני ממונות בין זכות ובין חובה (לקמן פ"א, ה"א). וכן נראה מפירוש רבינו חננאל שם, שכל הסוגיא אינה עוסקת אלא בדיני נפשות (רדב"ז ולחם-משנה). (17) נמצא שאין כאן הטייה לא לזכות ולא לחובה. (18) כמו שאמרו בתוספתא הנ"ל "לעולם מוסיפים הדינים עד שיגמר הדין". (19) אע"פ שהדין "המסתפק" הוא כמי שאינו, בכל זאת נשאר עדיין בית-דין שלם, וכשמוסיפים דינים עושים "בית-דין שקול" אפילו לכתחילה, כמבואר בסנהדרין יז, א. (20) זה החמישי מהם. (21) ירושלמי שם פ"ה, ה"ה: "למה מוסיפים דינים, שאם היו שנים מן הראשונים מזכים ואחד מן האחרונים, ליגמר הדין בשלשה". ומפרש רבינו: "ואחד מן האחרונים" - שגם הוא מזכה, והשני מן האחרונים מחייב, והראשון נשאר בספק - בכל זה הולכים אחר הרוב (הרשב"א בהבנת דברי רבינו, וכן בביאור הגר"א לחו"מ סי' יח, סק"ו). ואם שנים אומרים זכאי, ואחד - חייב, ושנים אומרים איננו יודעים, צריכים להוסיף, כיון שאין כאן רוב נגד השנים המסתפקים, כי לדעת רבינו גם "המסתפקים" הרי הם כישנם (רשב"א הנ"ל, וכן בסמ"ע לחו"מ סי' יח סק"ה, ובש"ך שם). (22) כנ"ל אות טז, ולא חזר רבינו כאן אלא להשמיענו את סוף דבריו שמוסיפים עד שבעים ואחד. (23) שתמיד היו מחצה למחצה ואחד מסתפק. (24) שאין דיני ממונות עדיפים מדיני נפשות שאין מוסיפים בהם אלא עד שבעים ואחד, כמבואר בסנהדרין מ, א (ביאור הגר"א שם סק"יב). (25) שם, לענין דיני נפשות, וממנו למד רבינו לדיני ממונות

"אנוס הוא, ואנוס רחמנא פטרו". ולדעת הסמ"ג מצוות עשה צז, הרי זו הוראת הגאונים. ומקורה בירושלמי קידושין פרק ג, הלכה ב: הַמֵּתָנָה אִם לֹא אַעֲשֶׂה כֵךְ בְּיוֹם פְּלוּנִי יִהְיֶה כֵךְ וְאִירֵעַ לוֹ אֹנוֹס - "רבי יוחנן אמר אנוס כמאן דלא עבד". וראה בש"ך שם סעיף קטן ג. (58) השווה הלכות מכירה פרק י"א, הלכה י"ד.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) שאין מטים בדיני נפשות לחובה, עד שיהיו המחייבים יתר על המזכים בשניים. בית דין של שלושה שנחלקו, שניים אומרים זכאי או חייב, והשלישי אומר: איני יודע. דיין האומר: איני יודע, אם צריך לנמק את טעמי ספיקו.

א. בֵּית דִּין שֶׁנִּחְלָקוּ, מִקְצָתָם אוֹמְרִים זָכָאִי, וּמִקְצָתָם אוֹמְרִים חֵיב - הוֹלְכִין אַחֵר הֶרֶב². וְזוֹ מִצְוַת עֲשֶׂה שֶׁל תּוֹרָה, שְׁנֹאמֵר: אַחֲרֵי רַבִּים לַהֲטוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרִים? בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת וּבִשְׁאָר דִּינֵי אָסוּר וּמִתְרִי³ וְטָמֵא וְטָהוֹר וְכִיזָא בְּהֵן⁴; אָבָל בְּדִינֵי נִפְשוֹת⁵, אִם נִחְלָקוּ בְּדָה הַחוּטָא אִם יִהְיֶה אוֹ לֹא יִהְיֶה: אִם הָיָה הֶרֶב מְזֻכָּרִים - זָכָאִי, וְאִם הָיָה הֶרֶב מְחִיבִין - אֵינוֹ נִהְיֶה עַד שֶׁיִּהְיֶה הַמְּחִיבִין יֵתֵר עַל הַמְּזֻכָּרִים שְׁנַיִם⁶. מִפִּי הַשְּׁמִיעוּתָה לְמַדּוֹ, שְׁעַל זֶה הַזִּהְרָה תּוֹרָה וְאַמְרָה⁷: לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לָרַעַת. כְּלוּמָר: אִם הֶרֶב נוֹטִים⁸ לָרַעַת לַהֲרֹג - לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁיִּטּוּ הַטָּה גְּדוּלָּה וְיוֹסִיפוּ הַמְּחִיבִין שְׁנַיִם. שְׁנֹאמֵר: לִנְטוֹת אַחֲרֵי רַבִּים לַהֲטוֹת¹⁰. הַטָּיִתָּךְ לְטוֹבָה - עַל פִּי אֶחָד, לָרַעַת - עַל פִּי שְׁנַיִם. וְכָל אֵלֹהֵי הַדְּבָרִים קִבְּלָה הֵם¹¹.

(2) משנה בסנהדרין כט, א. (3) חולין יא, א. (4) כגון כשר ופסול. (5) שהם בעשרים ושלשה - סנהדרין קטנה, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ב. (6) משנה בסנהדרין ב, א. (7) ששמעו איש מפי איש עד למשה מסיני. (8) בכת"י: תימן; שעל זה הזהיר בתורה, ואמר. (9) על-פי אחד בלבד. (10) אם אתה רוצה לנטות לרעה, אינה אלא אחרי הטייה מרובה, שהיא של שנים. (11) שקיבל משה מסיני, ובמשנה שם אמרו: "לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני שאהיה עמהם לטובה, אם-כן למה נאמר: אחרי רבים להטות? - לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה, הטייתך לטובה - על-פי אחד, הטייתך לרעה על-פי שנים". והשווה לעיל פ"ה, ה"ג.

ב. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה¹² שֶׁנִּחְלָקוּ: שְׁנַיִם אוֹמְרִים זָכָאִי, וְאַחַד אוֹמֵר חֵיב - הָרִי זֶה זָכָאִי. שְׁנַיִם אוֹמְרִים חֵיב¹³, וְאַחַד אוֹמֵר זָכָאִי - הָרִי זֶה חֵיב. אֶחָד אוֹמֵר זָכָאִי, וְאַחַד אוֹמֵר חֵיב, וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אוֹ שְׁאָמְרוּ שְׁנַיִם זָכָאִי אוֹ חֵיב, וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ¹⁴ - יוֹסִיפוּ הַדִּינִים שְׁנַיִם¹⁵. נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁה נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בַּדְּבָר¹⁶. אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶם זָכָאִי, וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים חֵיב - הָרִי זֶה זָכָאִי. אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה חֵיב, וְשְׁנַיִם זָכָאִי - הָרִי זֶה חֵיב. אָמְרוּ שְׁנַיִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המסתפק. אמרו שנים עשר זכאי, ושנים עשר חייב 18
- הרי זה זכאי¹¹. אחד עשר אומרים זכאי, ושלושה 19
עשר אומרים חייב, אף על פי שהאחד מן 20
הראשונים¹² אמר איני יודע - הרי זה חייב, שהרי 21
המחזיקין רבו בשנים. אמרו שנים עשר זכאי, ושנים 22
עשר חייב, ואחד אמר איני יודע¹³ - מוסיפין שנים 23
אחרים¹⁴. וכן מוסיפין והולכין¹⁵ עד שירבו המזכין 24
אחד ויהא זכאי, או ירבו המחזיקין שנים או יותר 25
ויהא חייב¹⁶. היו אלו כנגד אלו ואחד אמר איני 26
יודע¹⁷, או שהיו המחזיקין יותר אחד בלבד¹⁸ - 27
מוסיפין והולכין עד שבאים ואחד. הגיעו לשבעים 28
ואחד, שלשים ושלשה אומרים זכאי, ושלשים 29
וחמשה אומרים חייב - הרי זה זכאי. שלשים ושלשה 30
אומרים חייב, ושלשים וחמשה אומרים זכאי¹⁹ - 31
דנים אלו כנגד אלו, עד שיראה אחד מהן דברי 32
חברו ומזכין אותו²⁰ או מחזיקין אותו²¹. ואם לא 33
ראה - גדול שבדינים אמר: נזדקן הדין²²! ופוטרין 34
אותו. שלשים וחמשה אומרים חייב, ושלשים 35
וחמשה אומרים זכאי, ואחד אמר איני יודע - 36
פוטרין אותו²³. ארבעה ושלשים אומרים זכאי, 37
ושלשה ושלשים אומרים חייב, ואחד אמר איני יודע 38
- חייב, שהרי רבו המחזיקין שנים²⁴. 39

(לחם-משנה). (26 שם מב, א "אומר בדיני ממונות נזדקן הדין" (הגר"א שם ס"ק יד).

1 ג. כל מי שאמר איני יודע - אינו צריך לתת טעם
2 לדבריו ולהודיע מאי זה טעם בא לו הספק²⁷, פדרך
3 שמראה המזכה מאי זה טעם מזכה, והמחזיק מאי
4 זה טעם מחזיק²⁸.

(27 סנהדרין יז, א: זה שאמר איני יודע - כמו שאינו הוא, ואם אמר טעם - אין שומעים לו. כלומר, אינו צריך לנמק את טעמי ספיקו, וראה ברש"י שם ד"ה: ואי אמר (לחם-משנה). (28 ראה לקמן פ"י, ה"א-ד.

פרק תשיעי

(1 סנהדרין שראו כולם לחובה - פטור. סנהדרי קטנה שנחלקו בדיני נפשות, ואחד אומר: איני יודע. סנהדרי גדולה שנחלקו בדיני נפשות, שלושים וחמישה מזכים, ושלושים ושישה מחייבים, איך חותכים את הדין.

5 א. סנהדרין שפתחו כלם בדיני נפשות תחלה²,
6 ואמרו כלן חייב - הרי זה פטור³, עד שהיו שם
7 מקצת מזכין שיהפכו בזכותו, וירבו המחזיקין, ואחר
8 קץ יתרג⁴.

(2 מיד בהתחלת הדין. (3 סנהדרין יז, א "סנהדרי שראו כולם לחובה - פוטרים אותו". והטעם, כיון שצריך להלין את דינו עד למחר, כדי לחפש אחריו זכות (ראה לקמן פ"א, ה"א), אלה שחייבוהו כולם פה אחד, שוב לא ימצאו לו זכות. וראה בסמוך אות ג. ומעניין פירושו של רבי מאיר הלוי (בן דורו של הרמב"ם) הובא בקהלת יעקב לר"י אלגזי, ערך פטור, שכוונת דבריהם: "פוטרים אותו" לומר, פוטרים אותו מיד למיתה, ואין מענים את דינו עד למחר כבשאר הנידונים. וכיוצא בזה שנינו (שבועות לט, א) "אם אמר (זה שנתחייב שבועה ואיימו עליו על חומר עונש השבועה) איני נשבע - פוטרים אותו מיד", ומפרש רש"י: אין משהים אותו, ועל כרחו ישלם מיד (תורה תמימה, שמות כג, ב). (4 כי בכל מקרה יש צדדים לזכות ע"פ אופנים רחוקים, כגון אולי לא היה שפוי בדעתו, וכדומה, כמו שמקובל היום באומות הנאורות, שמעמידים לכל פושע ורוצח סניגור להשתדל בהצלתו ולהפוך בזכותו, וכיון שבית-דין זה לא נודעה לו שום זכות להצילו, אפילו בדרך הרחוקה ביותר, מוכח שאינו בקי בדינים, או שהחליט המשפט במהירות בלי עיון מספיק (מהר"ץ חיות בהגהותיו לסנהדרין שם).

9 ב. סנהדרי קטנה⁵ ששחלקו בדיני נפשות, שנים
10 עשר אומרים זכאי, ואחד עשר אומרים חייב - הרי
11 זה זכאי. שנים עשר אומרים חייב, ואחד עשר
12 אומרים זכאי, או שאמרו אחד עשר זכאי, ואחד
13 עשר חייב, ואחד אמר איני יודע, אפלו עשרים
14 ושנים מזכין או מחזיקין, והאחד אמר איני יודע⁸
15 - יוסיפו שנים⁹. זה שאמר איני יודע - הרי הוא
16 כמי שאינו, שהרי אינו חוזר ומלמד חובה¹⁰.
17 ונמצאו אחר התוספת עשרים וארבעה חוץ מזה

(5 שהיא של עשרים ושלשה. (6 שהטייתך לטובה מספיקה על-פי אחד (לעיל פ"ח, ה"א). (7 והטייה לרעה אינה אלא על-פי שנים (שם). (8 נמצא זה שאמר: איני יודע, כמי שאינו, ואין דנים דיני נפשות בפחות מכ"ג (סנהדרין מ, א וברש"י). (9 שם, נמצאו כולם עשרים וארבעה, י"א מהם יזכו וי"ג יחייבו, הרי הטייה לרעה על-פי שנים (שם יז, א וברש"י). (10 שם, משום חומר דיני נפשות אין לו לחזור וללמד חובה, אבל ודאי אם ירצה ללמד זכות - רשאי, שהרי אפילו מי שלימד חובה חוזר ומלמד זכות, כמבואר לקמן פ"א, ה"א. וכן דעת ה'תוספות' שם, לג, ב ד"ה אחד. ומטעם זה פסק רבינו לעיל פ"ח, ה"ב: העוסק בדיני ממונות, שאפילו הדיין שאמר איני יודע - חוזר ודן (ראה בבאורנו שם אות טו), שהרי בדיני ממונות מה שהוא חובה לזה - הוא זכות לבעל-דין השני (כסף-משנה). (11 שספק נפשות להקל. ואע"פ שאין עושים בתחילה בית-דין שקול (=זוגי) - במוסיפים, עושים אפילו לכתחילה (סנהדרין יז, א). וכן אין כאן צורך בהטייה של אחד, כי זה לא נאמר אלא כשבית-הדין לא היה אלא עשרים ושלשה, וכשאחד מהם אמר איני יודע, נמצא בית-דין זה חסר הוא, ואין גומרים בו דיני נפשות, אבל כאן יש בית-דין שלם, מזכים את הנהרג מכח ספק נפשות ולהקל (לחם-משנה). וב'תוספות יו"ט' לסנהדרין פ"ה מ"ה, מגיה בדברי רבינו כאן: אמרו י"ג זכאי וכו', שכל כ"ה הדיינים השתתפו בדיון, וי"ג אמרו זכאי, כי זה שאמר תחילה איני יודע, חזר ולימד זכות, באופן שיש כאן הטייה לטובה על-פי אחד. (12 בין שהוא המסתפק הקודם, בין שהוא

גרידא. (29) "שיראה אחד מהם דברי חברו", וכמבואר לעיל סוף ה"ב.

יום רביעי כ"ז מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק עשירי

(1) דיין הנוטה אחר דברי חברו, לא על פי טעם עצמו. האיסור ללמד חובה בדיני נפשות, אחרי שלימד זכות מתחילה. מה מותר לתלמיד לענות בדיני נפשות. בית דין שטעה בדיני נפשות ורוצה לסתור את דינו.

- א. אחד מן הדינים בדיני נפשות שהיה מן המזכין או מן המחייבין, לא מפני שאמר דבר הנראה לו בדעתו, אלא נטה אחר דברי חברו - הרי זה עובר בלא תעשה. ועל זה נאמר: ולא תענה על רב לנִטָּת². מפי השמועה³ למדו, שלא תאמר בפשעת מנִינֶה⁴: די שֶׁהָיָה כְּאִישׁ פְּלוֹנִי! אֲלֵא אָמַר מֶה שֶׁלְּפָנֶיךָ⁵.

(2) לנטות אחר דעת אחרים. (3) שקיבלו חכמינו איש מפי איש. (4) מניין הדיעות לאן נוטה הרוב. (5) תוספתא סנהדרין פרק ג, משנה ד "לנטות אחרי רבים - שלא תאמר בשעת הדין דיו לעבד שיהא כרבו, אמור מה שבדעתך". ובירושלמי שם פרק ד, הלכה ז אמרו: "לא תענה אפילו אחר מאה" והכוונה כנ"ל כמבואר ב"מראה הפנים" שם. ורבינו בספר המצוות לא תעשה רפג מביא זה בשם המכילתא, והוא במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי לפסוק זה.

- ב. ובכלל לאו זה: שלא יחזור המלמד זכות בדיני נפשות ללמד חובה, שנאמר: לא תענה על רב לנִטָּת⁶. במה דברים אמורים? בפשעת משא ומתן⁷; אכל בפשעת גמר דין - יש למלמד זכות לחזור ולהתמנות עם המחייבים⁸.

(6) לנטות מדעתך הראשונה (רדב"ז). ומקור הדרש במכילתא פרשת משפטים: "אזהרה לדיין שלא יטה אלא לכף זכות" ומפרש רבינו, שהכוונה, אחר שלימד זכות לא ילמד חובה (מראה הפנים לירושלמי סנהדרין פרק ד, הלכה ז), והשווה ספר המצוות שם. ורש"י לסנהדרין לב, א אומר: סברה היא, שהרי אמרה תורה (במדבר לה, כה) "והצילו העדה". (7) מתוך שאתה אומר לו שלא לחזור, הוא מחזר אחר ראיות להעמיד דבריו ושוא ימצא ראיות נכונות (רש"י שם). (8) שחפש כבר הכל, ועכשיו ראה שטעה (סנהדרין לד, א וברש"י).

- ג. תלמיד שהיה מזכיה¹⁰ ומת¹¹ - רואין אותו כאלו הוא מזכיה במקומו¹².

(9) היושב כמתמחה לפני שורות הדיינים, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ז. (10) שהוציא דבריו וטעמו לאור. (11) טרם שעמדו למניין. (12) שם מג, א "רואים אותו כאילו הוא חי ועומד במקומו". ומכאן, שאם היה מחייב ומת אינו כלום, נמצא המת המזכה מצטרף עם המזכים, והמת המחייב אינו מצטרף עם המחייבים (רדב"ז).

אחר, והמסתפק חזר ולימד זכות. (13) כאן מדובר, שמתחילה היו י"ב מחייבים וי"א מזכים, והוצרכו להוסיף שנים והרי הם כ"ה, ואחד מן השנים הנוספים אמר: איני יודע. (14) כיון שאחד מן הנוספים אמר "איני יודע", הרי הוא כאינו, ולעולם צריך שיוסיפו שנים, כמו ששינו בתוספתא סנהדרין פ"ו, מ"ד: "שעד עכשיו לא הוסיפו אלא אחד" (לחם-משנה). והטעם שאין מוסיפים אלא שנים, מפני שמעכשיו צריך להוסיף לישא וליתן מחדש, וכשיוסיפו שנים, כל דיין מהקודמים יעמיק במשאו ומתנו, כידעו ששנים חדשים נגדו, אבל אם לא יוסיפו אלא אחד, כל דיין מהקודמים לא יחוש לו, ויעמיד דעתו כפי סברתו הקודמת, באמרו: "גם לי לב כמוהו" (אור שמח). (15) בכל פעם כשאחד מן הנוספים יאמר: איני יודע. (16) כי בשעת גמר דין, יכול גם המלמד זכות לומר: חייב, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב. ואז אפילו אחד מן הנוספים יאמר: איני יודע, אין צורך להוסיף שנים אחרים, כי כל שיש רוב, אין משגיחים במסתפק החדש מן השנים הנוספים (לחם-משנה). (17) כגון שבתחילה היו י"ב מחייבים כנגד י"א מזכים והוסיפו שנים, וזיכה האחד, והשני אמר: איני יודע, נמצאו אלו כנגד אלו, ואחד אינו יודע (אור שמח). (18) שבתחילה היו י"א כנגד י"א, והוסיפו שנים, וחייב האחד, והשני אמר: איני יודע, והוסיפו עוד שנים, וזיכה האחד, והשני - חייב, נמצאו המחייבים יותר אחד בלבד. (19) וכבר נתבאר (לעיל פ"ח ה"א) שאין הטייה לרעה על-פי אחד. (20) שאחד מן המחייבים יעבור למזכים, ויהיה לו רוב מזכים. (21) שאחד מן המזכים יעבור למחייבים, והיו שלשים ושבעה מחייבים, ול"ד מזכים, ויש כאן הטייה לרעה על-פי שלשה (סנהדרין מ, א וברש"י). (22) "זקן דין זה ועמוק וקשה, וצריך להמתין בו" (שם, מב, א וברש"י). (23) שספק נפשות להקל, ומדובר כאן בבית-דין הגדול שהוא של שבעים ואחד, ונחלקו הדעות מתחילה בהרכב כזה. (24) וזה שאמר: איני יודע, הרי הוא כמי שאינו.

- ג. בית דין הגדול שבא²⁵ להם מחלוקת, בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות בין בדיני תורה²⁶ - אין מוסיפין עליהן²⁷, אלא דנין אלו כנגד אלו, והולכין אחר הרוב שלהן. ואם בדין אחד מן הנהרגין נחלקו²⁸ - דנין אלו כנגד אלו, עד שיפטרנה או יתחייבו²⁹.

(25) בכת"י תימן: שבאה. (26) בכת"י הנ"ל: בדין מדיני התורה. כגון איסור והיתר, טמא וטהור. (27) שאין אנו מוצאים במשנה (סנהדרין מ, א) הוספה אלא עד שבעים ואחד ולא יותר, וכן אמרו (שם מב, א) "כשם שאין מוסיפים על בית-דין של שבעים ואחד" וכו'. (28) בכת"י הנ"ל: מן הנהרגים בפניהם. כלומר, שהדיון נוגע כלפי נאשם העומד להיהרג על פיהם, והשאלה נשאלת למעשה להחיותו או להרגו, ואז לא מספיק רוב רגיל, אלא צריך שירבו המחייבים שנים (רדב"ז בתשובותיו ח"ה אלף תרצ), והשווה לעיל פ"ח, ה"א: "אם נחלקו בזה החוטא אם יהרג או לא יהרג" הרי שרוב על-פי שנים, נדרש בעיקר כלפי מעשה מסויים, ולא ב"דין נפשות" שאינו אלא דיון הלכתי

- 1 ד. אָמַר אֶחָד: יֵשׁ לִי לִלְמַד עָלָיו זְכוּת, וְנִשְׁתַּתְּקִי¹³
2 אוּ מֵת קִדְּם שִׁילְמַד זְכוּת וְיֹאמַר מֵאֵי זֶה טַעַם מְזַכֶּה
3 - הֲרִי הוּא כְּמִי שְׂאִינִי¹⁴.
(13) נאלם. (14) סנהדרין שם.

- 4 ה. שְׁנַיִם שְׂאֵמְרוּ טַעַם אֶחָד, אֶפְלוּ מִשְׁנֵי מְקַרְאוֹת
5 - אֵין נִמְנִין אֶלָּא כְּאֶחָד¹⁵.

- (15) שם לד, א, שנאמר (תהלים סב, יב) "אחת דיבר אלוקים, שתיים זו שמעתי - מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות" ומפרש רש"י: לא נכתבו שני מקראות לטעם אחד, ובדודאי אחד מהם (=מהדיינים) טועה. ואין צריך לומר אם שניהם אמרו טעם ממקרא אחד שאין נמנים אלא כאחד (כסף משנה). ובש"ך לחושן משפט כה, סעיף קטן יט, סובר שיש טעות בנוסח שלפנינו והגירסה הנכונה היא: "שניים שאמרו טעם אחד משני מקראות" וכו', ותיבת אפילו איננה. ולדבריו אין צורך שיהיו ל"ו טעמים לכל פסק דין, וכי יעלה על הדעת, אם יאמר אחד, פלוני חייב מיתה, שעבר על לא תרצח, וכן השני, וגם השלישי יאמר כמותו, שלא יהרגוהו? וודאי שיחייבוהו, למרות שרובם דנוהו מכוח אותו פסוק. ולא נתכווין רבינו אלא לומר, שאם שניים אמרו אותו טעם משני מקראות, וודאי אחד מהם טעה, ואינם נמנים אלא אחד, וכאמור לעיל בשם רש"י.

- 6 ו. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׂאֵין מִתְחִילִין בְּדִינִי
7 נִפְשׁוֹת מִן הַגְּדוֹל¹⁶. שְׂמָא יִסְמְכוּ הַשָּׁאֵר עַל דַּעְתּוֹ,
8 וְלֹא יִרְאוּ עֲצָמָן בְּדִאִין¹⁷ לְחַלֵּק עָלָיו¹⁸. אֶלָּא יֹאמַר
9 כֹּל אֶחָד¹⁹ דָּבָר הַנִּרְאֶה לוֹ בְּדַעְתּוֹ.

- (16) אלא מן הקטנים שבהם. (17) בכתב יד התימנים: כדאי. (18) שם לו, א, שנאמר לא תענה על רב (=רב חסר יו"ד כתוב), לא תענה על רב, כלומר הגדול, שלא תחלוק על המופלא של בית דין. וסובר רבינו, שאין הכוונה, שאסור לענות אחרי הגדול, שהרי להיפך, אסור לו לשתוק, כמבואר בסמוך הלכה ח, אלא כוונת הכתוב, שראוי לעשות בסדר כזה, שלא יצריכו לענות אחרי הגדול, שמא יחביישו ממנו ולא ירצו לחלוק עליו (לחם משנה). וראה בספר המצוות לא תעשה רפג, שכל זה הוא איסור לאו. (19) לפני שיפתח הגדול. והשווה לקמן פרק י"א, הלכה ו.

- 10 ז. וְכֵן אֵין פּוֹתְחִין²⁰ בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת לְחוּבָה, אֶלָּא
11 לְזִכּוּת. פִּיזֵד? אוֹמְרִים לָזֶה שְׁחָטָא: אִם לֹא עֲשִׂיתָ
12 דָּבָר זֶה שֶׁהֵעִידוּ בּוֹ עָלֶיךָ - אַל תִּירָא מִדְּבָרֵיהֶם²¹.

- (20) מתחילים במשא ומתן. (21) שם לב, ב, שכן מצינו בתורה (במדבר ה, יט) "והשביע אותה הכהן ואמר... אם לא שכב איש אותך... הינני ממי המרים" (=תחילת התנאי לזכות) - מכאן שפותחים בדיני נפשות תחילה לזכות.

- 13 ח. אָמַר אֶחָד מִן הַתְּלִמִּידִים בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת: יֵשׁ לִי
14 לִלְמַד עָלָיו חוּבָה - מִשְׁתַּקִּין אוֹתוֹ²². אָמַר: יֵשׁ לִי
15 לִלְמַד עָלָיו זְכוּת - מַעְלִין אוֹתוֹ עִמָּהּ לִסְנֵהדְרִין²³.

(22) שם מ, א, שנאמר (שם לה, ל) "ועד אחד לא יענה בנפש למות" (סנהדרין לד, א). ולעניין דיני ממונות ראה לקמן פרק י"א, הלכה א. (23) שם, וכמו שדרשו שם: "למות אינו עונה אבל לזכות עונה". (24) שם מב, א, "כדי שלא תהא עלייתו ירידה לו" ומפרש רש"י: שאם יורידוהו היום לעין כל, ברושה היא לו. (25) שם מ, א. (26) דבר זה קשה להולמו, שהרי אדם קרוב הוא אצל עצמו ואיך יעלה למניין הדיינים, ובהגהות הרש"י לסנהדרין שם החליט, שיש כאן טעות סופר, וזה שייך למשפט הקודם העוסק באחד מן התלמידים, ושם צריך להיות: "שומעים לו ועולה למניין" וכו'. ויש להעיר, שרבינו לא מנה כאן ולא לקמן פרק י"א, שעידי דיני נפשות אינם ראויים ללמד לא זכות ולא חובה, כמבואר שם לד, א, ואולי סמך על מה שיכתוב דין זה לקמן הלכות עדות פרק ה, הלכה ח. ראה בבאורנו שם.

- ט. בֵּית דִּין שִׁטְעוּ בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת וְחִיבּוּ אֶת הַפֶּטוּר
וְגִמְרוּ דִּינֵי לְחוּבָה, וְנִרְאֶה לָהֶם הַטַּעַם שִׁיטְתּוֹ בּוֹ
אֶת דִּינֵי כְּדִי לְזִכּוּתוֹ - סוֹתֵרִין, וְחוֹזְרִין וְדִנִּין אוֹתוֹ²⁷.
אֲבָל אִם טָעוּ וּפִטְרוּ אֶת הַמַּחֲבִיב הִרְיָגָה - אֵין סוֹתֵרִין
אֶת דִּינֵי, וְאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ²⁸. בְּמָה דְּכָרִים
אֲמוּרִים²⁹? בְּשִׁטְעוּ בְּדָבָר שְׂאֵין הַצְדוּקִין³⁰ מוֹדִין
בּוֹ³¹; אֲבָל אִם טָעוּ בְּדָבָר שֶׁהַצְדוּקִין מוֹדִין בּוֹ³² -
מַחֲזִירִין אוֹתוֹ לְחוּבָה³³. פִּיזֵד? אָמְרוּ: הֵבָא עַל
הַעֲרָה³⁴ שְׁלֹא בְּדַרְכָּהּ³⁵ - פֶּטוּר, וּפִטְרוּהוּ - מַחֲזִירִין
אוֹתוֹ וּמַמְיִתִּין אוֹתוֹ³⁶; אֲבָל אִם אָמְרוּ: הַמַּעֲרָה³⁷
שְׁלֹא בְּדַרְכָּהּ - פֶּטוּר, וּפִטְרוּהוּ - אֵין מַחֲזִירִין
אוֹתוֹ³⁸. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

- (27) שם לג, ב, שנאמר (שמות כג, ז) "ונקי...אל תהרוג" ומפרש רש"י: נקי מן החטא ואף על פי שנתייבב בדין. (28) שם, שנאמר: "וצדיק אל תהרוג" ומפרש רש"י: שנצטדק בדין אף על פי שאינו נקי. (29) שאין מחזירים אותו. (30) הכופרים בתורה שבעל פה. (31) כגון, שטעו בדבר המפורש במשנה או בדברי האמוראים. (32) המפורש בתורה. (33) שהרי כל אדם יודע, שזוהי טעות, והוראתם - אינה הוראה. (34) אשה האסורה לו, כלשון הכתוב (ויקרא יח, ו) "לא תקרבו לגלות ערווה". (35) שלא במקום בתוליה. (36) שדבר זה מפורש בתורה (שם כ, יג), "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה (סנהדרין עד, א). ודבר זה גם הצדוקים מודים בו, כמבואר בהוריות ד, א. (37) הכנסת ראש העטרה בלבד, כלשון הכתוב: את מקורה הערה (מלשון רבינו הלכות איסורי ביאה פרק א, הלכה י). (38) שבדבר זה אין הצדוקים מודים בו, והם סוברים: כדרכה - חייב אפילו בהעראה: שלא כדרכה - אינו חייב אלא בגמר ביאה, שהיא הכנסת כל האבר, כמבואר

ב. לְפִיכָּה אֵין דִּינִין דִּינִי נִפְשׁוֹת לֹא עֶרֶב שָׁבַת וְלֹא
עֶרֶב יוֹם טוֹב; שְׁמָא יִתְחַיֵּב, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִרְגּוֹ
לְמַחֲרָה¹⁸, וְאֶסּוּר לְעֲנוֹת¹⁹ אֶת דִּינוֹ וּלְהַנִּיחוֹ אַחֵר
הַשָּׁבַת²⁰. אֲלֵא אוֹסְרִין אוֹתוֹ²¹ עַד אֶחָד בַּשָּׁבַת,
וּמִתְחִילִין בְּדִינוֹ.²⁷

(18) שאין מיתת בית-דין דוחה שבת ויו"ט, כמבואר בהל' שבת פכ"ד, ה"ז: "שנאמר, לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת - זו אזהרה לבית-דין שלא ישרפו בשבת, מי שנתחייב שריפה, והוא-הדין לשאר עונשים". (19) להשהות. אחרי שנגמר דינו (סנהדרין לה, א וברש"י). ושם אמרו, שלא יתכן לדון בערב שבת ולגמור דינו בראשון בשבת, שמא ישכחו את טעמיהם שנשאו ונתנו וידקדקו בהם ביום ששי. (21) בבית הסוהר, כדברי רבינו בהל' רוצח פ"ד, ה"ג.

ג. דִּינֵי מַמוֹנוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂדֵנִין אוֹתָן כָּל יוֹם מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֹאמַר: וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם כָּל יֵת,
מִדְּבָרֵיהֶם לְמִדָּה²² שְׁאֵין דִּינִין בְּעֶרֶב שָׁבַת²³.

(22) בכת"י התימנים תיבה זו איננה, וכן מצא הכסף-משנה בכת"י ישרן. (23) ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ו, משום כבוד השבת, שטרודים בו להכין צרכי שבת (פני משה). וגם הדיינים עצמם צריכים להיות מתונים בדין, ובערב שבת הם טרודים (סמ"ע לחו"מ סי' ה, ס"ק ג). ובנוגע לדיון דיני ממונות ביום השבת, כבר כתב רבינו בהל' שבת פכ"ג הי"ד, שאין דנים, גזירה שמא יכתוב.

ד. אֶחָד דִּינֵי נִפְשׁוֹת וְאֶחָד דִּינֵי מַלְקוּת וְאֶחָד דִּינֵי גְלוּת²⁴ - הַדִּינִים הָאֵלּוּ²⁵ שְׁוִים בִּהְיוֹתָם²⁶, אֲלֵא שֶׁהַמַּלְקוּת בְּשִׁלְשָׁה²⁷. וְאֵין אֶחָד מֵהֶן²⁸ בְּשׁוֹר הַנִּסְקָל, חוּץ מִדְּבַר אֶחָד: שְׂדֵינוֹ בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה²⁹.

(24) לרצוח נפש בשגגה שגולה לערי מקלט. (25) שנין דיני נפשות לדיני ממונות, המנויים לעיל ה"א. (26) סנהדרין לג, ב. (27) בניגוד לדיני נפשות שהם בעשרים ושלשה, וראה לעיל פ"ה, ה"ד. (28) מכל הדינים המנויים למעלה הנוהגים בדיני נפשות. (29) שאמרו בו: "כמיתת בעלים, כך מיתת השור" כמבואר שם ה"ב. והטעם, שכל אלו הדינים מכוונים להצלת הנפש, ומה לנו לחוס על שור המועד, מוטב לקיים בו ובערת הרע מקרבך (לשון רש"י לסנהדרין לו, ב).

ה. הַמִּסִּית³⁰ - אֵין דִּינֵיו כְּשֹׁאֵר דִּינֵי נִפְשׁוֹת: מִכְּמִנֵּי³¹ לוֹ אֶת הָעֵדִים, וְאֵינוֹ צָרִיךְ הִתְרַאֲהָ³² כְּשֹׁאֵר הַנְּהַרְגִין³³. וְאֵם יֵצֵא מִבֵּית דִּין זָכָאי, וְאָמַר אֶחָד: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה - מִחֲזִירִין אוֹתוֹ. יֵצֵא חַיִּב, וְאָמַר אֶחָד: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת - אֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ³⁴. וְאֵין טוֹעֲנִין לְמִסִּית³⁵. וּמוֹשִׁיבִין בְּדִינוֹ זָקֵן³⁶ וְסָרִיס וְמִי שְׁאֵין לוֹ בָּנִים³⁷, כְּדִי שְׁלֹא יִרְחֲמוּ עָלָיו³⁸. שֶׁהָאֲקָזִירוֹת עַל אֵלּוּ שְׁמֻטְעִין אֶת הָעָם אַחֲרֵי הַהֶבֶל

בהוריות שם (סנהדרין לג, ב וכפירוש התוספות דיבור המתחיל שטעה).

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) ההבדלים הדייניים בין דיני ממונות לדיני נפשות. דרכי הדיינים במסית. השתתפות האב עם בנו במהלך הדיון. כשרות הגר לדיינות.

א. מַה בֵּין דִּינֵי מַמוֹנוֹת לְדִינֵי נִפְשׁוֹת? דִּינֵי מַמוֹנוֹת - בְּשִׁלְשָׁה; דִּינֵי נִפְשׁוֹת - בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה³. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - פּוֹתֵחִין⁴ בֵּין לְזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה; דִּינֵי נִפְשׁוֹת - פּוֹתֵחִין לְזְכוּת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵, וְאֵין פּוֹתֵחִין לְחוֹבָה. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - מְטִינ עַל פִּי אֶחָד⁶ בֵּין לְזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה; דִּינֵי נִפְשׁוֹת - מְטִינ עַל פִּי אֶחָד לְזְכוּת, וְעַל פִּי שְׁנַיִם לְחוֹבָה⁷. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - מִחֲזִירִין⁸ בֵּין לְזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה; וְדִינֵי נִפְשׁוֹת - מִחֲזִירִין לְזְכוּת, וְאֵין מִחֲזִירִין לְחוֹבָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁹. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - הַפֶּל רְאוּיָן לְלַמֵּד זְכוּת אוֹ חוֹבָה, בֵּין הַדִּינִים בֵּין הַתְּלַמִּידִים¹⁰; וְדִינֵי נִפְשׁוֹת - הַכֹּל מְלַמֵּדִין זְכוּת, וְאֶפְלוּ הַתְּלַמִּידִים, וְאֵין מְלַמֵּד חוֹבָה אֲלֵא הַדִּינִים¹¹. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - הַדֵּן הַמְּלַמֵּד חוֹבָה חוּזֵר וּמְלַמֵּד זְכוּת, וְהַמְּלַמֵּד זְכוּת חוּזֵר וּמְלַמֵּד חוֹבָה; דִּינֵי נִפְשׁוֹת - הַמְּלַמֵּד חוֹבָה חוּזֵר וּמְלַמֵּד זְכוּת, אֲבָל הַמְּלַמֵּד זְכוּת אֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר וּלְלַמֵּד חוֹבָה¹², אֲלֵא בְּשַׁעַת גְּמַר דִּין יֵשׁ לוֹ לְחֹזֵר וּלְהַמְנוֹת עִם הַמַּחֲזִיבִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹³. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - דִּנִּין בַּיּוֹם וְגוֹמְרִין בַּלַּיְלָה¹⁴; דִּינֵי נִפְשׁוֹת - דִּנִּין בַּיּוֹם וְגוֹמְרִין בַּיּוֹם¹⁵. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - גּוֹמְרִין בּוֹ בַּיּוֹם¹⁶ בֵּין לְזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה; דִּינֵי נִפְשׁוֹת - גּוֹמְרִין בּוֹ בַּיּוֹם לְזְכוּת, וּבַיּוֹם שְׁלֹאֲחֲרָיו לְחוֹבָה¹⁷.

(2) מדברי סופרים, אבל מדין תורה דן אפילו אחד, כמבואר לעיל פ"ב, ה"י. (3) מבואר לעיל פ"ה, ה"ג. (4) משאו ומתנו של דין. (5) לעיל פ"י, ה"ז: "אומרים לזה שחטא, אם לא עשית דבר זה... אל תירא מדבריהם". (6) דיון אחד המכריע לצד זה או אחר, והולכים אחר הרוב. (7) מבואר לעיל פ"ה, ה"א. (8) אם ראה בית-דין שטעה בדין - סותרו וחוזר ודן. (9) פ"י, ה"ט. (10) היושבים בשלש שורות לפני הדיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ז. (11) מבואר לעיל פ"י, ה"ח. (12) שנאמר "לא תענה על ריב לנטות", וכמבואר לעיל פ"י, ה"ב. (13) שם. (14) מותר לגמור, שנאמר: "ושפטו את העם בכל עת", ועיקר משפט - זה גמר הדין (ראה לעיל פ"ג, ה"ד ובביאורנו). (15) סנהדרין לה, ב, שנאמר (במדבר כה, ד) "והוקע אותם לה' נגד השמש". (16) אם רצו. (17) אם לא יכלו לזכותו ביום ראשון - אין פוסקין את דינו לחובה, אלא מלינים את דינו עד למחר, שמא ימצאו בלילה זכות (סנהדרין לב, א וברש"י). ושם לה, א דרשוהו מהפסוק (ישעיה א, כא) "צדק ילין בה", ומפרש רש"י: רגילים היו להלין את הדין כדי לצדקו. וכן דרשו: "אשרו חמוץ" (שם יז) - אשרו דיון שמחמץ את דינו. ומפרש רש"י: שמשהה ומלינו כדי להוציאו לאמיתו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 - רַחֲמִים הוּא³⁹ עֵוֹלָם; שְׁנֵאֲמַר: לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ
2 מִחֲרוֹן אָפּוֹ וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים⁴⁰.

(30) את חבירו לעבוד עבודה-זרה. (31) מעמידים לו מארבים אחורי הגדר לשמוע דבריו. "וארב לו" (דברים יט, יא) מתרגם אונקלוס "ויכמן ליה". וכל זה כשלא רצה המסית להסית לשנים, כי אילו הסית לשנים, הרי הם עדיין ואין צורך בהכמנה (הל' ע"ז פ"ה, ה"ג). (32) סנהדרין פה, ב "מסית דלא בעי התראה". (33) שאין ממיתים אותם בלא התראה, כמבואר לקמן פ"ב ה"ב, וכן אין מכמינים עליהם (שם סז, א). (34) שם, לג, ב. שנאמר (דברים יג, ט) "ולא תחמול ולא תכסה עליו". (35) אם לא מצא לעצמו זכות - אין בית-הדין טוענין לו, בניגוד לשאר דיני נפשות שאפילו אחד מן התלמידים מצא לו זכות - מעלים אותו, כמבואר לעיל פ"י, ה"ח (שם כט, א), והשווה הל' טוען ונטען פ"י, ה"ח. (36) ששכח כבר צער גידול בנים ואינו רחמני (רש"י שם לו, ב). (37) בניגוד לשאר דיני נפשות, שאלה פסולים לדון בהן, כמבואר לעיל פ"ב, ה"ג. (38) שם לו, ב, ככתוב: לא תחמול וגו'. (39) בכת"י התימנים: היא. (40) פסוק זה מדבר באנשי עיר הנדחת, ואמרו בסנהדרין קיא, ב "כל זמן שהרשעים בעולם - חרון אף בעולם, אבדו רשעים... נסתלק חרון אף מן העולם" (השווה הל' ע"ז פ"ד, ה"ט). ובמור"נ ח"ג, פל"ט "שהרחמנות על העבריינים אכזרית היא על כל הברואים".

3 ו. דִּינֵי מְמוֹנוֹת, וְכֵן הַטְּמָאוֹת וְהַטְּהָרוֹת⁴¹ - מִתְחִילִין
4 מִן הַגְּדוֹל שְׂפָדֵינֵינוּ, וְשׁוֹמְעִין אֶת דְּבָרָיו⁴²; וְדִינֵי
5 נְפָשׁוֹת - מִתְחִילִין מִן הַצָּדִיק⁴³, וְאֵין שׁוֹמְעִין דְּבָרָיו
6 הַגְּדוֹל אֶלָּא בְּאַחֲרוֹנָה⁴⁴.

(41) אם בא אדם לשאול על דבר טהרות לידע אם טמא או טהור הוא. (42) משום כבודו. ובכל זאת, משום מדת ענוה - יותר כדאי להתחיל מן הצד, כמו שהעיד רב (סנהדרין לו, א): אני הייתי במניינו של רבי (=רבינו יהודה הנשיא) וממני היו מתחילים בראש. וראה ברש"י לגיטין נט, א שרב היה הקטן שבהם (על-פי לחס-משנה). (43) מן הקטנים. (44) משנה, שם לב, א. והטעם, מבואר לעיל פ"י ה"ו, ובביאורנו שם.

7 ז. דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁴⁵, וְכֵן הַטְּמָאוֹת וְכֵן הַטְּהָרוֹת⁴⁶ -
8 הָאֵב וּבְנוֹ הָרֵב וְתִלְמִידוֹ מוֹנִין אוֹתָן בְּשָׁנִים⁴⁷; וְדִינֵי
9 נְפָשׁוֹת וּמִכּוֹת, וְקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ וְעֵבֶר הַשָּׁנָה⁴⁸ - אֵב
10 וּבְנוֹ אוֹ הָרֵב וְתִלְמִידוֹ מוֹנִין אוֹתָן בְּאַחֲד⁴⁹.

(45) שאינם צריכים מומחים, ומן התורה דן בהם אפילו דיין אחד (לעיל פ"ב, ה"י). (46) בכת"י התימנים: וכן הטמאות והטהרות. שהוראתן ביחיד, ואין בהן מנין, אלא-אם-כן חולקים ביניהם, וצריך לעמוד למנין אם רבו המטמאים או המטהרים (רש"י שם לו, א). (47) אע"פ שהם קרובים זה לזה, מתקבלות סברותיהם ונמנות לשתי דיעות (סנהדרין לו, א). ורבינו גורס: דיני ממונות יחד עם טומאות וטהרות, ואולם בנוסח התלמוד שלפנינו הושוו דיני ממונות לדיני נפשות שאין מונים אותם אלא באחד, וכן גירסת הראב"ד

שם. (48) שמנין שלהם אף בתחילת הדין - מן התורה, ואין היחיד דן בהם בשום פנים, ראה לעיל פ"ה, ה"ד-ז. (49) סנהדרין לו, א, כי מאחר שסברת התלמיד היא מחכמת רבו, הרי לבו ושכלו כלב רבו והם אחד, כי אילו "היתה חכמתו מפי רב אחר, היה אומר טעם אחר" (רש"י שם ע"ב). וראה בסמוך ה"י.

ח. זֶה שְׁאֵנוּ מוֹנִין הָאֵב עִם הַבֵּן בֵּין בְּאַחַד בֵּין בְּשָׁנִים⁵⁰, כְּגוֹן שֶׁהָיָה הָאֵחָד מֵהֶן בְּסִנְהֶדְרִין, וְהַשֵּׁנִי הָיָה מִן הַתִּלְמִידִים⁵¹ שְׁאֲמַר: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד זְכוֹת אוֹ חוֹבָה⁵². שׁוֹמְעִין דְּבָרָיו, וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִמּוֹ,⁵³ וְנִמְנָנִין עִמּוֹ⁵⁴.

(50) והלא הקרובים פסולים לדון! (51) כי בסנהדרין אי-אפשר שישבו קרובים כאחד. (52) בדיני ממונות, כי בדיני נפשות אין התלמיד מלמד חובה (לעיל פ"י ה"ח, ולעיל ה"א). (53) לראות אם רבו המזכים או המחייבים, ודעתו נמנית בפני עצמה בדיני ממונות, ובדיני נפשות - אע"פ שאינה נמנית בפני עצמה, עכ"פ נושאים ונותנים עמו, אולי ע"י שכנועו ההגיוני יחזרו הדיינים מדעתם הקודמת, אולם כל זה הוא בשעת הוויכוח בלבד, ולא בשעת גמר דין (על-פי כסף-משנה).

ט. וּבְשַׁעַת גְּמַר דִּין⁵⁴ - אֵין גּוֹמְרִין אֶת הַדִּין בְּקִרְבִּים; שֶׁהַדִּינִין הַקְּרִיבִים⁵⁵ פְּסוּלִין לְדִין, כְּמוֹ שִׁיתְבָּא⁵⁶.

(54) כשבית-הדין אומר: איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב. (55) שיהיו האב והבן במושב אחד, וכן אמרו בתוספתא שם פ"ז, ה"ב: "ולא יהא יושב בצדו ואפילו הוא שותק, אלא עומד והולך לו". ולדעת רבינו - אין זה אלא בשעת גמר דין. (56) בהל' עדות פט"ז, ה"ה: "אין סומכין בסנהדרין שנים הקרובים זה לזה".

י. תִּלְמִיד שֶׁהָיָה חָכֵם וּמִבֵּין⁵⁷, וְהָיָה מַחֲסֵר קִבְּלָה⁵⁸ - הָרִי רְבוּ מוֹסֵר לוֹ הַקִּבְּלָה שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהּ⁵⁹ בְּדִין זֶה, וְהוּא דָן עִמּוֹ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת⁶⁰.

(57) למצוא ראיות וליישב הטעמים מלבו. (58) השמועה שקיבל אף הוא מרבו. (59) שעל יסוד הקבלה, יש מקום לישא וליתן אם המקרא הנידון דומה בפרטיו לקבלה המסורה, או שיש חילוק ביניהם. (60) סנהדרין לו, ב, כגון רב כהנא ורב אסי תלמידי רב, לקבלתו הם זקוקים, שהוא בקי מהם ועשיר בידיעות יותר מהם, אבל לסברתו - לשכל ההגיוני וכח ההשוואה - אינם צריכים, ומפרש רש"י: הרי הם נמנים כאנשים נפרדים, כי אם תחוש לקבלת הידיעות ששמעו ממנו, הרי כל ישראל קיבלו ממש. וראה לעיל אות מז.

יא. הַכֹּל בְּשָׁרִים לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת, אֶפְלוּ גְרִי⁶¹; וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל⁶². וְגַר דָּן אֶת חֲבֵרוֹ הַגֵּר, אֶף עַל פִּי שְׁאִין אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל⁶³. וְכֵן הַמְּמַזְרֵר⁶⁴ וְהַסּוֹמֵא בְּאַחַת מְעֵינָיו - כְּשֶׁר לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁶⁵. אֲבָל בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת - אֵין דִּינִין אוֹתָן אֶלָּא כְּהִנֵּים לְוִיִּם

13 וכן אם שתק או הרפין בראשו⁹ - פטור. ואפלו
14 אמר: יודע אני - פטור. עד שיתיר עצמו למיתה
15 ויאמר: על מנת כן אני עושה, ואחר כך יהרג¹⁰.
16 וצריך שיעבור ויעשה תכף להתראה בתוך כדי
17 דבור¹¹; אבל אחר כדי דבור - צריך התראה אחרת.
18 ובין שהתרה בו אחד מן העדים ובין שהתרה בו
19 אחר¹² בפני עדים, אפלו אשה או עבד, אפלו שמע
20 קול המתרה ולא ראהו¹³, ואפלו התרה בעצמו¹⁴ -
21 הרי זה נהרג.

7) ואפילו תלמיד-חכם יכול לשנות, שלא ידע שחתיכה זו של חלב היא, או שהיום שבת ואסור במלאכה, וכן הוא יכול לומר חשבתי שלא ייעשה המעשה שנעשה וטעיתי (רדב"ן). והשווה הל' איסורי ביאה פ"א, ה"ג: "אלא להבחין בין שוגג למזיד". ומפרש המגיד-משנה שם: להבחין המעשה אם נעשה בשלימות כוונה, אם הוא שוגג בשום דבר, כגון שלא ידע שזוהי ערוה וכו'. (8) אבל אין צורך שיודיעוהו באיזו מיתה יהרג (סנהדרין ח, ב) וכדעת החכמים. (9) נענע בראש לאות הסכמה. (10) תוספתא (סנהדרין פ"א, מ"א) וכן בירושלמי פ"ה, ה"א. ובסנהדרין מא, א אמרו: מנין להתראה מן התורה? שנאמר (שמות כא, יד) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו" - שהתרו בו ועדיין הוא מזיד, ומפרש רש"י: יזיד - משמע, תמיד הוא בודונו. ומניין שאינו נהרג עד שיתיר עצמו למיתה? שנאמר (דברים י, ו) "יומת המת", ומפרש רש"י: משמע, כבר הוא מת קודם שבא לבית-דין, שחייב עצמו מיתה בפיו. והשווה לקמן פ"ח ה"ה, לענין עונש מלקות. (11) שאם שהה כדי דיבור, יש לומר שכבר שכת ההתראה (שם ב, וברש"י). (12) בכת"י תימן: או שהתרה בו אחד. (13) מכות ו, ב. ושם אמרו: "ואפילו מן השד", ורבינו השמיטו, "לסיבה ידועה אצלו" (לשון הרדב"ן), שאינו מזכיר את השדים כלל בחיבורו, וכתב במקום זה: שמע קול המתרה ולא ראהו, שכן גם השדים אינם נראים. (14) שם, ומפרש רש"י: מפי עצמו - ההרוג עצמו התרה בהורג. והכסף-משנה מוסיף בזה עוד פירוש: שההורג עצמו היה מתרה בעצמו, ואומר: ראוי לי להמנע מלעשות זאת, שאם-כן יהרגוני בית-דין, ואח"כ גבר יצרו עליו ועבר.

22 ג. אמרו העדים: היתה לו התראה ומפירין אנו
23 אותו - מאימין בית דין עליהן¹⁵. וכיצד מאימין על
24 עסקי נפשות? ¹⁶אומרים להן: שמא תאמרו מאמד¹⁷
25 ומשמועה¹⁸, עד מפי עד¹⁹, מפי אדם נאמן
26 שמעתם? או שמא אין אתם יודעים שסופנו לבדק
27 אתכם בדרישה ובחקירה²⁰? הווי יודעים, שלא פדיני
28 ממונות דיני נפשות. דיני ממונות - אדם נותן ממונו
29 ומתפטר לו²¹; דיני נפשות - דמו ודם וזרעו²² תלויין
30 בו עד סוף כל העולם. שהרי בקין נאמר²³: קול דמי
31 אחיד צעקים²⁴ - דמו ודם וזרעו. לפיכך²⁵ נברא אדם
32 יחידי בעולם, ללמד: שכל המאבד נפש אחת מן
33 העולם - מעלין עליו כאלו אבד עולם מלא; וכל

1 וישראלים המשיאין לכהנה⁶⁶, ולא יהיה אחד מהן
2 סומא אפלו באחת מעיניו, כמו שבארנו⁶⁷.

(61) אע"פ שאינו בא מטיפה כשרה (שם לו, ב).
(62) כפירוש הר"ף שם. כי אם אין אמו מישראל, הרי אמרו (יבמות מד, ב) "שום תשים עליך מלך" - כל משימות שאתה משים, לא יהיו אלא מקרב אחיך", וכשאמו מישראל הוא נחשב "מקרב אחיך" כמבואר שם. והוא-הדין אם אביו מישראל הוא כשר לדון, כמבואר ב'תוספות' יבמות קב, א ד"ה לענין. וכן בחו"מ סימן ז, סעיף א. (63) יבמות קב, א, כי לא אמרה תורה אלא: "עליך מלך, מקרב אחיך" ולא על הגר חבירו. (64) אע"פ שאינו כשר לבוא בקהל (סנהדרין לו, ב), והשווה לעיל פ"ב, ה"ט. (65) שם לה, ב, שהרי דיני ממונות גומרים בלילה, ולילה אינו זמן ראייה כסומא. אבל הסומא בשתי עיניו פסול לכל, כמבואר לעיל פ"ב ה"ט, ובביאורנו שם. (66) מיוחסים הכשרים להשיא בנותיהם לכהנים, והגר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה, כמפורש במשנה קידושין עז, א (סנהדרין לב, א). והטעם מפורש שם לו, ב שנאמר (שמות יח, כב) "ונשאו אתך - בדומים לך". (67) לעיל פ"ב ה"ט, והשווה שם ה"ו ובביאורנו שם.

פרק שנים עשר

(1) כיצד דנים דיני נפשות, תנאי ההתראה בעברין, איומי בית דין על העדים. אשה מעוברת שנגמר דינה למות אם ממתנים לה עד שתלד. נגמר דינו למות, ועדיין לא הקריבו קרבנותיו, אם ממתנים לו עד שיקריבו.

3 א. כיצד דנין דיני נפשות? כשיבואו עדים לבית דין
4 ואומרים: ראינו פלוני זה שעבר עברה פלונית -
5 אומרים להן: מפירין אתם אותו?² התריתם בו?³ אם
6 אמרו⁴: אין אנו מפירין אותו, או נסתפק לנו⁵, או
7 שלא התרו בו - הרי זה פטור⁶.

(2) את העברין, שמא נתחלף לכם באחר. ובסנהדרין (מ, ב) כתוב בברייתא: "מכירים אתם אותו, גוי הרג, ישראל הרג" וכו'. ובמשנה שם עמ' א, מפרש רש"י: מכירים אתם אותו - את ההרוג שמא גוי הוא" וכו'. ורבינו כנראה מפרש הכרה זו לענין העברין גופו. ולענין הכרת ההרוג - ודאי שרבינו יודה, שזוהי בכלל בדיקת העדים, וכדבריו בהל' עדות פ"א, ה"ו: "כל המרבה בבדיקות - הרי זה משובח" (לחם-משנה). (3) שיפירוש מהעבירה, וכמבואר בסמוך ה"ב. (4) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: אמרו. (5) אם זהו העברין. וראה בחולין צו, א: אמרו, פלוני שסימניו הם כך וכך הרג את הנפש - אין הורגים אותו, ומפרש רש"י: אין אנו מכירים בו מעולם, אלא סימניו כך וכך היו, כגופו ובכליו של הורג. (6) ראה בסמוך אות ט.

8 ב. אחד תלמיד חכם ואחד עם הארץ צריך התראה;
9 שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד,
10 שמא שוגג היה⁷. וכיצד מתירין בו? אומרים לו:
11 פרש, או אל תעשה, שזו עברה היא, וחקיב אתה
12 עליה מיתת בית דין⁸ או מלקות. אם פרש - פטור.

שמאדם אחד נברא מלואו של עולם (שם). (27) כלומר, חשוב אני כעולם מלא, לא אטרד עצמי מן העולם בעבירה אחת (רש"י שם). ולשון המשנה שם: "להגיד גדולתו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד, כולן דומין זה לזה. ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהם דומה לחבירו". (28) להכניס ראשנו בדאגה זו ואפילו על האמת. (29) והפסוק מסיים: "אם לא יגיד ונשא עונו", יש כאן נוח לנו לעמוד ב"אם לא יגיד" (רש"י שם). (31) אם רשע הוא, אין כאן עונש. (32) שמוכנים הם להעיד, למרות האיום. (33) פ"א, ה"ד. (34) שיודע לכוון את הזמן והמקום ופרטי המעשה, כמבואר שם ה"ה. (35) שאם יכחיש בדבריו את דברי הקודמים - הרי כל העדות בטלה, וכדברי רבי עקיבא במכות ה, ב. וכן אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, בטלה העדות כולה (סנהדרין ס, א), והשווה הל' עדות פ"ב ה"ג, פ"ה ה"ג. (36) לעיל פ"י ה"ז. (37) סנהדרין עח, ב, חבישה נלמדת ממקושש, שנאמר בו (במדבר טו, לד) "ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו" (אור שמח). (38) בבתיאם או בשוק, ונושאים ונותנים בדבר (רש"י סנהדרין מ, א). (39) שנאמר (משלי לא, ד) "ולרוזנים אי שכר" - העוסקים ברוז של עולם (דני נפשות) אל ישתכרו (שם מב, א). (40) לעיל פ"י, ה"ה. (41) שם מ, א. (42) ראה לעיל פ"א, ה"ט. וראה בסנהדרין לד, א "כדי שלא יאמרו שנים, טעם אחד משני מקראות". (43) כמבואר לעיל פ"ט, ה"ב: "היו אלו כנגד אלו או שהיו המחייבים יותר אחד בלבד, מוסיפים והולכים עד שבעים ואחד". וראה שם ה"ג. (44) סנהדרין מב, ב "שמא בעוד שמולכים אותו לבית הסקילה ימצאו לו זכות (לקמן פ"ג, ה"א) ויפטר" (רע"ב שם). ובגמרא שם הוסיפו: כדי שלא ייראו בית-דין רוצחים. (45) מיל - הוא מידת ארץ של אלפים אמה (יומא סז, א וברש"י. וכן ברבינו חננאל שם). (46) באמצע מחנה שכינה. (47) שהיה שנים עשר מיל, נמצא שהיה בין משה לסוף המחנה מכל הצדדים ששה מילין. ולפי שהחצר, בה עומד המשכן, ממעטת ממחצית המחנה שיעור חציה, שהוא חמישים אמה על חמישים (החצר היתה מאה אמה על חמישים), לפיכך מדייק רבינו ואומר: "כמו" ששה מילין (תוספות יו"ט שם).

ד. משנגמר דינו אין משהין אותו, אלא יהרג ביומו⁴⁸. אפילו היתה עברה - אין ממתינין לה עד שתלד⁴⁹. ומפני אותה כנגד בית ההריון עד שמימות הולד תחלה⁵⁰. אכל אם ישבה על המשבר⁵¹ - ממתינין לה עד שתלד⁵². וכל אשה שתהרג - מתה⁵³ להנאות בשערה⁵⁴.

(48) סנהדרין לה, א, "נמצא אתה מענה את דינו" שכל היום הוא מצפה למיתה (רש"י שם). וכן שם פט, א "למה מענים דינו של זה, אלא ממיתים אותו מיד". (49) אלא הורגים ולדה עמה, שגוף אחד הוא (ערכין ז, א וברש"י). (50) שלא תבוא לידי ניוול (שם), שאם תהא חיות בוולד, יצא לאחר מיתת אמו וניוול הוא (רש"י שם). (51) הכסא

המקנים נפש אחת בעולם - מעלין עליו פאלו קים
עולם מלא. הרי כל פאי עולם בצורת אדם הראשון
הם נבראים²⁶, ואין פני כל אחד מהן דומין לפני
חבירו. לפיכך, כל אחד ואחד יכול לומר: בשבילי
נברא העולם²⁷. שמה תאמרו: מה לנו ולערה זו?²⁸
הלוא כבר נאמר: והוא עד או ראה או ידע²⁹. או
שמה תאמרו: מה לנו לחוב בדמו של זה?³⁰ והלוא
כבר נאמר: ובאבד רשעים רנה³¹. אם עמדו
בדבריהן³² - מכניסין את הגדול שפעדים ובדקים
אותו בדרישה וחקירה, כמו שיתבאר בהלכות
עדות³³. אם נמצאת עדותו מכוננת³⁴ - מכניסין את
השני ובדקין אותו פראשון. אפילו היו מאה עדים
- בדקין כל אחד ואחד בדרישה וחקירה³⁵. נמצאו
דברי כל העדים מכונים - פותחין לזכות, כמו
שבארנו³⁶, ואומרים: אם לא חטאת - אל תירא
מדבריהם. ודיןן אותו. אם מצאו לו זכות -
פטרוהו; ואם לא מצאו לו זכות - אוסרין אותו עד
למחר³⁷. ובו פיום מדרגין הסנהדרין זוגות זוגות³⁸
לענן בדינו. וממעטין במאכל ואין שותין יין כל
אותו היום³⁹. ונושאים בדבר כל הלילה כל אחד
ואחד עם זוג שלו או עם עצמו בביתו. ולמחרת
משפמיין לבית דין. המזפה אומר: אני הוא המזפה,
ומזפה אני במקומי; והמחייב אומר: אני הוא
המחייב, ומחייב אני במקומי, או חזרתי בי ואני
מזפה. ואם טעו בדבר ולא ידעו מי הם שחייבו או
זכו מטעם אחד, שאינן נחשבים אלא כאחד כמו
שבארנו⁴⁰ - הרי סופרי הדינין מזכירין אותן⁴¹,
שהרי פותחין טעם של כל אחד ואחד⁴². ומתחילין
בדינו. אם מצאו לו זכות - פטרוהו; ואם הצרכו
להסיף - מוסיפין⁴³. רבו המחייבין ונתחייב -
מוציאין אותו להרגו. ומקום שהורגין בו בית דין
היה חוץ לבית דין ורחוק מבית דין⁴⁴, שנאמר:
הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה. ויראה לי,
שהיה רחוק כמו ששה מילין⁴⁵, כמו שהיה בין בית
דינו של משה רבנו, שהיה לפני פתח אהל מועד⁴⁶,
ובין מחנה ישראל⁴⁷.

(15) מייראים אותם, שלא יעידו שקר. (16) בכת"י תימן:
יעיד נפשות. וכן לשון המשנה בסנהדרין לו, א. (17) מתוך
השערה ואומד הדעת. (18) שמעתם אומרים, ואינכם
יודעים מי הוא האומר. (19) מפי עד אחר שהעיד בבית-
דין אחר. (20) ככתוב (דברים יג, טו) "ודרשת וחקרת",
ולקמן בהל' עדות פ"א, ה"ד יבואר שבשבע חקירות בודקים
אותם. (21) אם העיד שקר, נותן ממון לזה שהפסיד על
ידו ומתכפר. (22) שעתידי היה להוליד. ובכת"י תימן: ודם
זרעותיו. (23) בכת"י הנ"ל: לקין נאמר. (24) "אינו אומר
דם אחיך אלא דמי אחיך" (משנה בסנהדרין לו, א). (25)
כל זה מדברי האיום (רש"י שם). (26) להראותך

29. מְתוּדִין. וְכָל הַמִּתּוּדָה - יֵשׁ לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.¹⁷
30. אִם אֵינוּ יוֹדֵעַ לְהַתּוּדוֹת - אוֹמְרִים לוֹ: אָמַר: תְּהֵא
31. מִיתָתִי כְּפָרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי. אָפְלוּ יָדַע בְּעַצְמוֹ
32. שֶׁשָּׁקַר הָעִידוֹ עָלָיו, כִּף הוּא מִתּוּדָה.¹⁸

(2) מטפחות להניף בהן, כמבואר בסמוך. (3) ואדם רוכב עליו, כלשון המשנה שבמשניות (סנהדרין פרק ו, משנה א) "ואדם אחד רוכב הסוס". (4) בתוך תחום ראייתו, כדי שיוכל לראותו מניף בסודרין. (5) אדם מכריז. כלשון הכתוב (דניאל ג, ד) "וכרוזא קרא בחיל". (6) ביום פלוני ובשעה פלונית, ופלוני ופלוני עדיי, כדי שישמעו אחרים ויבואו להזים את העדים ויאמרו: והלא באותו יום ובאותה שעה עימנו הייתם במקום פלוני (סנהדרין מג, א). (7) מבית הדין. (8) העומד על הפתח. (9) שיש ממש בדבריו. (10) קצת ראייה הדומה לזכות. (11) הואיל ובפעם השלישית אין מחזירים עד שיראו אם יש ממש בדבריו. (12) בפעם השלישית, אבל בפעם הראשונה אין צורך שיהיו מוליכיו תלמידי חכמים. כי מתוך שהוא מבוהל ונפחד לא יוכל להטעים את דבריו ולנמקם (שם). (13) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו". (14) בכתב יד תימן: חייבים בית דין להמיתו ביד וכו' (שם מה, ב), שנאמר "מות יומת המכה - מכל מקום". אבל בשאר מחזיביי מיתת בית דין אין רשות להרגו אלא עדיי בלבד, ראה לקמן פרק י"ד, הלכה ח. (15) אבל קרוב לבית ההיגה יותר מזה, יש לחוש שמא תיטרף דעתו ולא יוכל להתוודות (רע"ב שם פרק ו, משנה ב). (16) על כל עוונותיו, הודה עליהם. (17) שם, "שכן מצינו בעכן שאמר לו יהושע (יהושע ז, יט) "בני שים נא כבוד לה' אלוקי ישראל ותן לו תודה"... ומניין שכיפר לו וידויו? שנאמר (שם כה) "ויאמר יהושע... יעכרך ה' ביום הזה" - היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא". (18) לא כרבי יהודה האומר: אם היה יודע שהוא מזומם (=שעדיו הם זוממים) אומר, תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי חוץ מזה, אלא כחכמים, שהשיבו לו: "אם כן יהא כל אדם אומר כן כדי לנקות עצמו" (סנהדרין מג, ב), ויוציא לעז על העדים והדיינים (רש"י). וראוי להעיר שבספר המצוות לרבינו, עשה עג, נאמר: "יכול אף הנהרגים על פי זוממין? לא אמרתי אלא 'ואשמה הנפש ההיא', כלומר, שאינו חייב להתוודות אם ידע שלא חטא, אלא העידו עליו עדי שקר", וכנראה, ששם מדבר מדין תורה, וכאן הוא מדברי חכמים (פרי חדש).

33. ב. וְאַחֲרֵי שֶׁמִּתּוּדָה מְשַׁקֵּין אוֹתוֹ קִרְטָט¹⁹ שֶׁל לְבוֹנָה²⁰
34. בְּכוֹס שֶׁל יַיִן, כְּדִי שֶׁתִּטְרַף דַּעְתּוֹ עָלָיו²¹ וְיִשְׁתַּכֵּר,
35. וְאַחֲרֵי כֵן יִהְיֶה לְהִרְגָּה בְּמִיתָה שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהּ.²²

(19) גרגר קטן. (20) מין שרף חריף, ונזכר בתורה (שמות ל, לד). (21) ולא ידאג ויתמקמק בשרו (סנהדרין מג, א וברש"י). (22) שם, שנאמר (משלי לא, ו) "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש". והשווה מדרש תנחומא פרשת פקודי אות ב "מביאים לו יין טוב וחזק ומשקים אותו, כדי שלא יצטער מן הסקילה".

שהיו מושיבים עליו את היולדת בשעת הלידה, מלשון הכתוב ישעיה לז, ג. (52) ערכין שם, כיון שעקר ונע הולד ממקומו - גוף אחר הוא (רש"י). (53) שם עמ' ב, אע"פ שהמת אסור בהנאה, שיער לאו בר מיתה הוא, שאינו עשוי להשתנות (רש"י). וכדברי רבינו לקמן בהל' אבל פ"ד, הכ"א: "חוץ משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו".

1. ה. מִי שֶׁיֵּצֵא לְהִרְגָּה וְהָיָה זָכוּתוֹ⁵⁴ זָבוּחַ - אֵין הוֹרְגִין
2. אוֹתוֹ עַד שֶׁמִּזִּין עָלָיו⁵⁵ מִדָּם חֲטָאתוֹ וְאֶשְׁמוֹ⁵⁶. וְאִם
3. נִגְמַר דִּינוֹ וְעָדִין לֹא נִשְׁחַט הַזָּבֵחַ - אֵין מִמִּתְיָנִין לוֹ
4. עַד שֶׁיִּקְרְבוּ עָלָיו קָרְבָּנוֹ, שְׂאִין מִצֵּינִין אֶת דִּינוֹ⁵⁷.

(54) זבח קרבנו. (55) זורקים על המזבח בשבילו. (56) שאינם קרבים לאחר מיתתו, אבל עולתו קרבה אפילו לאחר מיתתו (ערכין שם, וב'תוספות' ד"ה מזין). (57) שם, "נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקים לו", והשווה הל' שגגות פ"ג, ה"ב.

יום חמישי כ"ח מנחם-אב ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) יצא להיחרג, ונזכר שיש לו ללמד זכות על עצמו. הווידוי של הנידון לפני המתתו. הוצאת גזר דין למיתה בימי חול המועד, אנינות ואבלות על הרוגי בית דין, כיצד? נגמר דינו בבית דין שבחוץ לארץ וברח לבית דין שבארץ-ישראל.

5. א. מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְמִיתָה - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִבֵּית
6. דִּין, וְאַחֲרֵי עוֹמֵד עַל פֶּתַח בֵּית דִּין וְהַסוֹדְרִין² בִּידוֹ,
7. וְהַסוֹס³ רְחוּק מִמֶּנּוּ⁴. וְהַפְּרוֹז⁵ יוֹצֵא לִפְנֵיו: פְּלוֹנִי
8. יוֹצֵא לְהִרְגָּה בְּמִיתָה פְּלוֹנִית, עַל שֶׁעָבַר עֲבָרָה פְּלוֹנִית
9. בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי בְּזִמָּן פְּלוֹנִי⁶, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עָדִיו. מִי
10. שִׁידַע לוֹ זָכוֹת - יָבוֹא וְלָמַד עָלָיו. אָמַר אֶחָד⁷: יֵשׁ
11. לִי לְלַמֵּד עָלָיו זָכוֹת - זֶה⁸ מְנִיף בַּסּוֹדְרִין, וְזֶה הַרוֹכֵב
12. עַל הַסּוֹס רֵץ וּמַחְזִיר אֶת הַנִּדּוֹן לְבֵית דִּין. אִם נִמְצָא
13. לוֹ זָכוֹת⁹ - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ; וְאִם לֹא - יַחְזֹר וְיֵצֵא
14. לְהִרְגָּה. אָמַר הוּא בְּעַצְמוֹ: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עֲצָמֵי
15. זָכוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂאִין מִמֶּשׁ בְּדִבְרֵי - מַחְזִירִין אוֹתוֹ
16. פַּעַם רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה; שְׂמָא מִפְּנֵי הַפֶּחַד נִסְתַּתְּמוּ
17. טַעֲמוֹתָיו, וְכִשְׁיַחְזֹר לְבֵית דִּין - תִּתְּשֵׁב דַּעְתּוֹ וְיֵאמַר
18. טַעַם. הִחְזִירוּהוּ וְלֹא נִמְצָא מִמֶּשׁ בְּדִבְרֵי - מוֹצִיאִין
19. אוֹתוֹ פַּעַם שְׁלִישִׁית. אָמַר בְּשִׁלִּישִׁית: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד
20. עַל עֲצָמֵי זָכוֹת, אִם יֵשׁ מִמֶּשׁ בְּדִבְרֵיו¹⁰ - מַחְזִירִין
21. אוֹתוֹ אָפְלוּ פֶּמָּה פַּעַמִּים. לְפִיכָף¹¹ מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי
22. תִּלְמִידֵי חֲכָמִים¹² שֶׁשּׁוֹמְעִין דְּבָרָיו בְּדֶרֶךְ. אִם יֵשׁ
23. מִמֶּשׁ בְּדִבְרֵי - מַחְזִירִין אוֹתוֹ; וְאִם לֹא - אֵין
24. מַחְזִירִין אוֹתוֹ. אִם לֹא נִמְצָא לוֹ זָכוֹת - מוֹצִיאִין
25. אוֹתוֹ. וְעָדִיו הֵם הַהוֹרְגִין אוֹתוֹ בְּכָל מִיתָה שֶׁיִּתְחַיֵּב
26. בָּהּ¹³. וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא הִרְגוּהוּ עָדִיו - חֵיבִין לְהַמִּיתוֹ
27. בְּיָד כָּל אָדָם¹⁴. רְחוּק מִמָּקוֹם הַהִירְגָּה פָּעֵשֶׁר אֲמוֹת¹⁵
28. אוֹמְרִים לוֹ: הַתּוּדָה¹⁶! שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ כָּל הַמוֹמְתִין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1. יהרג⁴⁰. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴¹? בְּרוּצָח⁴²; אֲבָל שָׁאָר
2. חִיבֵי מִיתוֹת - עַד שְׂיָבֹאוּ עֲדֵיו הָרָאוּשִׁים וְיַעֲדֵיו
3. שְׁנֵגְמָר דִּינוֹ, וְיִהְיֶה בְּדָם⁴³. וְהוּא שְׁעִידוֹ בְּבֵית
4. דִּין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה⁴⁴.
5.

6. (39) לחזור ולישא וליתן אולי יזכה. (40) משנה במכות ז,
א. (41) שאין צורך בביאת עדיו הראשונים. (42) שנאמר
בו (במדבר לה, כא) "מות יומת המכה רוצח הוא" - מות
יומת מכל מקום, ואפילו שלא על ידי עדיו הראשונים
(סנהדרין מה, ב). (43) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים
תהיה בו בראשונה להמיתו" (שם), וראה לקמן פרק י"ד
הלכה ה בבאיורנו. (44) כי אין דיני נפשות נחתכים אלא
בבית דין של כ"ג, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ב. והואיל
ובעדויות זו ייהרג הנאשם, אין מקבלים עדות זו אלא בית
דין של כ"ג.

7. ח. מִי שְׁנֵגְמָר דִּינוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁהָיָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ,
8. וּבְרַח לְבֵית דִּין שֶׁפָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל - סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ
9. עַל כָּל פָּנִים⁴⁵. וְאִם הָיָה אוֹתָן בֵּית דִּין עֲצֻמָּה שְׁנֵגְמָר
10. דִּינוֹ בְּפָנֵיהֶם - אֵין סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ, אֶף עַל פִּי
11. שְׁגִמְרוּהוּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְהֵם עֲתָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁶.

(45) אפילו כשבאו עדיו הראשונים (מכות ז, א) "משום
זכותה של ארץ ישראל" - אלי תועיל למצוא לו פתח של
זכות (רש"י). (46) שם. כיוון שגמרו דינו לחובה, שוב לא
יראו לו זכות, אלא יושבו בית דין אחר לדונו שנית.

פֶּרֶק אַרְבַּעַה עָשָׂר

1. ארבע מיתות המסורות לבית דין. נגמר דינו למות ונתערב
עם שאר העם ולא נודע מיהו. מקום הקבורה להרוגי
בית-דין, הזהירות והמתנות בהוצאת גזר-הדין למוות.
הצמדת הדיון בדיני נפשות לזמן קיום בית המקדש. הקבלה,
שבטבריה עתיד בית הדין הגדול לחזור תחילה.

2. א. אַרְבַּע מִיתוֹת נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין²: סְקִילָה, וּשְׁרָפָה,
3. וְהִרְיָגָה בְּסִיף³, וְחֻקָּה⁴. סְקִילָה וּשְׁרָפָה - מִפְּרִשְׁיֵין הֵן
4. בְּתוֹרָה⁵; וּמִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְמֹדוֹ, שֶׁכָּל מִיתָה
5. הָאֲמֹרָה בְּתוֹרָה סֵתֶם - הִיא חֻקָּה⁶, וְהַהוּרָג אֶת חֲבֵרוֹ
6. - מִיתָתוֹ בְּסִיף⁷. וְכֵן אֲנִשִּׁי עֵיר הַנִּדְחָת - מִיתָתָן
7. בְּסִיף⁸.

(2) משנה בסנהדרין מט, ב. (3) בחרב, ראה לקמן פט"ו,
ה"ד. (4) שם, ה"ה. (5) סקילה - ויקרא כ, כז; שריפה -
שם יד. (6) סנהדרין נב, ב. ושם נג, א אמרו: ארבע מיתות
מקובלות הן למשה מסיני. (7) שם עז, ב. והוצרך רבינו
לפרש שהרוצח הוא בסיף, שאל נטעה לומר הואיל וענשו
אמור בתורה סתם (שמות כא, כ) "נקום ינקם", ודאי הכוונה
למיתת חנק, כדן כל מיתה סתמית, משמיענו רבינו שנקימה
זו נתפרשה למשה שהיא בסיף, כמבואר בסנהדרין נב, ב
ובביאורנו לקמן פט"ו, אות סה. וכן הדגיש רבינו בהל'
רוצח פ"א, ה"א: "מפי השמועה למדו שזו מיתת סיף".
ועיר הנדחת נשנית כאן אגב דין רוצח (לחם-משנה).
(8) שנאמר בהם (דברים יג, טז) "הכה... את יושבי העיר

1. ג. זֶה הֵיִן וְהִלְבֹּנָה, וְהָאֵבֶן שֶׁיִּסְקַל בָּהּ הַנִּסְקָל²³,
2. וְהַסִּיף שֶׁיִּהְיֶה בוֹ הַנִּהְרָג²⁴, וְהַסֹּדֶר שֶׁחֻקִּין בוֹ
3. הַנִּחְנָק²⁵, וְהַעֵץ שֶׁתּוֹלִין עָלָיו הַנֶּתֶלָה, וְהַסֹּדֶרִין
4. שֶׁמִּנִּפִּין בָּהֶן לְפָנֵי הָרוּגֵי בֵּית דִּין, וְהַסּוֹס שֶׁרָץ
5. לְהַצִּילוֹ - הַכֹּל בָּאֵין מִשָּׁל צְבוּר²⁶. וְמִי שֶׁיִּרְצֶה
6. לְהַתְנַדֵּב - יָבֹא וְיִתְנַדֵּב²⁷.

(23) ראה לקמן פרק ט"ו, הלכה א. (24) שם הלכה ד.
(25) שם הלכה ה. (26) סנהדרין מג, א. (27) כמו שאמרו
שם: "נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות ומביאות
אותן".

7. ד. אֵין בֵּית דִּין יוֹצֵאֵין אַחֵר הַנִּהְרָג²⁸. וְכָל בֵּית דִּין
8. שֶׁהִרְגוּ נֶפֶשׁ - אֲסוּרִים לְאָכַל כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. הָרִי זֶה
9. בְּכָלֵל לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם²⁹. וְאֵין מְבָרִין הַקְּרוֹבִים³⁰
10. עַל הָרוּגֵי בֵּית דִּין, מִשּׁוּם לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם³¹.
11. וּדְבָרִים אֵלּוּ אֲסוּרִין³² וְאֵין בָּהֶן מַלְקוֹת³³.

(28) שם מב, ב, כדי שלא יראו בית דין רוצחים. (29) שם
סג, א. (30) האבלים, שאסור להם לאכול סעודה ראשונה
משל עצמם, אלא אחרים מברים ומאכילים להם, ראה
הלכות אבל פרק י"ד הלכה ט. (31) על הנרצח, על
מחוייבי בית דין שנהרגים על עונש, שלא ינהגו בהם כבוד,
משום כפרה (רש"י לסנהדרין שם). (32) מן התורה.
(33) שם, שאין לוקים על לאו שבכללות, לאו אחד שכולל
עניינים הרבה, וכמבואר לקמן פרק י"ח, הלכה ג, והשווה
ספר המצוות לרבינו הכלל התשיעי.

12. ה. מִי שֶׁנִּתְחַבֵּב מִיתָה בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד³⁴ - מַעֲיִנִין
13. בְּדִינוֹ, וְאוֹכְלִין בֵּית דִּין וְשׁוֹתִין, וְאַחֵר כֶּף גּוֹמְרִין
14. אֶת דִּינוֹ סָמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה, וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ³⁵.

(34) שאסור לצום בו משום מניעת שמחת יום טוב.
(35) מועד קטן יד, ב.

15. ו. הָרוּגֵי בֵּית דִּין - אֵין מִתְאַבְּלִין עָלֵיהֶן³⁶. וּבָאֵין
16. קְרוֹבֵיהֶן וְשׁוֹאֲלִים אֶת שְׁלוֹם הָעֲדִים וְאֶת שְׁלוֹם
17. הַדִּינִים, לְהוֹדִיעַ שָׁאֵין בָּלָפֶם עָלֵיהֶן כָּלוּם, שֶׁדִּין
18. אֲמָת דָּנוּ. וְאֶף עַל פִּי שָׁאֵין נוֹהֲגִין אֲבָלוֹת - הָרִי הֵן
19. אוֹנְנִים³⁷ עָלֵיהֶם; שָׁאֵין אֲנִינוֹת אֲלָא בְּלִבָּם³⁸.

(36) כדי שיהא בזיונם כפרה להם (סנהדרין מו, ב וברש"י).
ורבינו בפירושו למשנה שם אומר: שאין ראוי להתאבל על
הרוגי בית דין, לפי שאין עוונותיהם מכופרים עד שיתעכל
הבשר, והאבילות אין חיובה אלא כשסותמים הקבר, והואיל
ונדחתה תידחה. והשווה לקמן הלכות אבל פרק א, הלכה
ט. (37) מצטערים. (38) ואין זה כבוד להרוג, ואין כפרתו
נמנעת בכך (רש"י שם).

20. ז. מִי שְׁנֵגְמָר דִּינוֹ וּבְרַח, וּבָא לְבֵית דִּין אַחֵר - אֵין
21. סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ³⁹. אֲלָא כָּל מְקוֹם שֶׁיַּעֲמִדּוּ שְׁנַיִם
22. וְיֹאמְרוּ: מַעֲיִדִין אָנוּ אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי שְׁנֵגְמָר דִּינוֹ
23. בְּבֵית דִּין פְּלוֹנִי, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֲדֵיו - הָרִי זֶה

21) קִידוּשֵׁין לֵה, א, "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטָאוֹת הָאָדָם (בַּמִּדְבָּר ה, ו) - הַשּׁוּוֹה הַכְּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לִכְל עוֹנֵשִׁין שְׁבִתוֹרָה". וְהַשּׁוּוֹה הַל' אִיסוּרִי בִּיאָה פִּי"ג, ה"ה "שֶׁאִין הַפֶּרֶשׁ בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה לַעֲוֹנֵשִׁין, זוֹלָתִי בַשִּׁפְחָה חֲרוּפָה בַּלְבָּד".

17 ו. כָּל חֲזִיבֵי מִיתוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בָּזֶה - נִדּוֹן כָּל אֶחָד
18 מֵהֶן בְּקֻלָּה שֶׁבִּפְנֵיהֶן.²²

22) מִשְׁנָה בַסִּנְהֶדְרִין ע"ט, ב. וּמִפֶּרֶשׁ רִשִּׁי: מֵאַחַר שֶׁאִי־אֵתָה מְכִיר מִי הַמַּחְזִיב הַחֲמוּרָה וּמִי - הַקֻּלָּה, אִי אֵתָה רִשְׁאִי לַחֲמִיר עֲלָיו, לְמַשְׁכּוֹ לְמִיתָה הַחֲמוּרָה שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בָּהּ, אִלָּא יִדְוֹנוּ בְּקֻלָּה שִׁישְׁנָה בְּכָלֵל הַחֲמוּרָה.

19 ז. מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ²³ שֶׁנִּתְעַרְבַּ עִם שְׂאָר הָעָם וְלֹא
20 נִדָּע מִי הוּא מֵאֵלּוּ²⁴, אוֹ מִי שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ
21 שֶׁנִּתְעַרְבַּ עִם מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וְלֹא נִדָּע מִי הוּא -
22 כֶּלֶן פְּטוּרִין. לְפִי שְׂאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא
23 בְּפִנּוּיֶיהָ.²⁵

23) לְמִיתָה. (24) וְהֵלֵךְ אִי־אֶפְשָׁר לְהַמִּית אֶת הַכֹּשֵׁרִים בְּגִלּוֹל, לְפִיכֵךְ נִפְטָר אִף הוּא. (25) וְכִיּוֹן שֶׁאִין מְכִירִים אוֹתוֹ, אֶפִּילוֹ כְּשִׁיעָמוֹד לְפָנָיו אִין זֶה בְּפָנָיו (שֵׁם, וּבְרִשׁ"). וְטַעַם זֶה נִצְרָךְ רַק לְמִי שֶׁנִּתְעַרְבַּ עִם מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ, אֲבָל נִתְעַרְבַּ עִם שְׂאָר הָעָם, אִינוּ צָרִיךְ לְטַעַם זֶה, שֶׁהִרִי שְׂאָר הָעָם אִינוּ חַיִּיב מִיתָה, וְאִיךְ נִמִּית אֶת כּוֹלָם בְּגִלּוֹל הַחֲזִיב שֶׁנִּתְעַרְבַּ (כִּסְף-מִשְׁנָה). וְאִם רּוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ, נִתְעַרְבַּ בְּרוֹצְחִים אַחֲרִים, כּוֹלָם פְּטוּרִים מִן הַמִּיתָה, וְאוֹסְרִים אֶת כּוֹלָם בְּבֵית הַסּוּהָר, כַּמְבּוֹאֵר בַּהֲל' רּוֹצֵחַ פִּי"ד, ה"ו.

24 ח. מִי שֶׁעָמַד עַל נִפְשׁוֹ וְלֹא יָכָלוּ בֵּית דִּין לְאַסְרוֹ
25 עַד שֶׁיִּמְיתוּהוּ בְּמִיתָה שֶׁהוּא חֲזִיב בָּהּ - הוֹרְגִין אוֹתוֹ
26 עֲדִיו בְּכָל מִיתָה שֶׁיִּכְוָלִין לְהַמִּיתוֹ בָּהּ, מֵאַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ.²⁶
27 דִּינוֹ.²⁶ וְאִין רְשׁוֹת לְשְׂאָר הָעָם לְהַמִּיתוֹ תַּחֲלָה.²⁷
28 לְפִיכֵךְ, אִם נִקְטָעָה יָד הָעֵדִים²⁸ - פְּטוּרִים²⁹. וְאִם הָיָה
29 הָעֵדִים גְּדָמִין מִתַּחֲלָה - יִהְיֶה בִּיד אַחֲרִים³⁰. בְּמָה
30 דְּבָרִים אֲמוּרִים³¹: בְּשְׂאָר מַחְזִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין חוּץ
31 מִן הָרּוֹצֵחַ; אֲבָל הוֹרֵג נִפְשׁ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ - רּוֹדְפִין
32 אַחֲרָיו בְּכָל דְּבָר וּבְכִיד כָּל אָדָם עַד שֶׁמִּמִּיתִין אוֹתוֹ.³²

26) כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ (סִנְהֶדְרִין מֵה, ב) "מִנִּיין שֶׁאִם אִי־אֵתָה יִכּוֹל לְהַמִּיתוֹ בְּמִיתָה הַכְּתוּבָה בּוֹ, שֶׁאֵתָה מִמִּיתוֹ בְּכָל מִיתָה שֶׁאֵתָה יִכּוֹל לְהַמִּיתוֹ? תַּלְמוּד-לוֹמַר: מוֹת יוֹמֵת הַמִּכָּה, מַכְלִי-מָקוֹם". (27) שֶׁנִּאֲמַר (דְּבָרִים יז, ז) "יֵד הָעֵדִים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרִאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיֵד כָּל הָעָם בְּאַחֲרוֹנָה" (שֵׁם). (28) אַחֲרֵי הָעֵדָתָם. (29) שֶׁאִי־אֶפְשָׁר לְקִיִּים בּוֹ: "יֵד הָעֵדִים תִּהְיֶה בּוֹ". (30) שֵׁם, שֶׁלֹּא מִצִּינוּ שְׁעֵדִים גְּדָמִים יִהְיוּ פְּסוּלִים לְדִינֵי נִפְשׁוֹת, וְעַל-כִּרְחֹךְ כּוּוֹנֵת הַכְּתוּב לּוֹמַר: יֵד הָעֵדִים, שֶׁהִיתָה לָּהֶם בְּשַׁעַת הָעֵדָתָם, תִּהְיֶה לָּהֶם בְּשַׁעַת הַמִּתָּה (רִשִּׁי שֵׁם). (31) שֶׁאִם נִקְטָעָה יֵד הָעֵדִים אַחֲרֵי הָעֵדָתָם, הִרִי זֶה פְּטוּר. (32) שֵׁם, שֶׁהִרִי הוּא מְזִיק, וְחוֹשְׁשִׁים שֶׁמֵּא יִהְיוּ עוֹד, וּלְפִיכֵךְ מִיתָתוֹ בְּכָל אָדָם (רַב"ז), וְהַשּׁוּוֹה הַל' רּוֹצֵחַ פִּי"א, ה"ד: "וְאִין לָךְ דְּבָר

הַהִיא לְפִי חֲרִב". וְלִקְמֵן פִּט"ו, ה"י"ב, מוֹנֵה רַבִּינוּ אֶת כָּל מַחְזִיבֵי אַרְבַּע מִיתוֹת לְסוּגִיָּה וּלְמִנִּינֵין הַמִּפּוּרֵט.

1 ב. כָּל מִיתָה מֵהֶם⁹ - מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁰ הִיא לְבֵית דִּין
2 לְהִרְגַּ בָּהּ מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהּ. וְאִין רְשׁוֹת לְמַלְךְ לְהִרְגָּה¹¹
3 בְּאַחַת מֵהֶן, אֶלָּא בְּסִיף בַּלְבָּד.¹²

(9) בַּכֶּת"י תִּימָן: מֵהֶן. (10) כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ (יְבָמוֹת ז, א): "אֲבָל מִיתָת בֵּית-דִּין דּוּחָה שְׁבֵת, שֶׁבֵּאָה עֲשֵׂה" וְדוּחָה לֹא-תַעֲשֵׂה". וְהַשּׁוּוֹה סֵפֶר הַמִּצְוֹת לְרַבִּינוּ, עֲשִׂין רְכוּרֶכֶט. (11) שֶׁהוּא הוֹרֵג אֶת הַמּוֹרְדִים בּוֹ, כַּמְבּוֹאֵר בַּהֲל' מַלְכִים פ"ב, ה"ח. וְכֵן יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת "לְהַרְגוֹ וּלְתַקֵּן הָעוֹלָם כְּפִי מֵה שֶׁהִשְׁעָה צִרִּיכָה" (שֵׁם ה"י). (12) תּוֹסַפְתָּא סִנְהֶדְרִין פ"ט, ה"ג: "הַרְשׁוֹת לֹא נִיתֵן לֵה אֶלָּא סִיף בַּלְבָּד", וְכֵן בִּירוּשְׁלַמִי שֵׁם פ"ז, ה"א. רַמְזוֹ לָכֵךְ, דְּבָרֵי הַכְּתוּב (מַלְכִים-א ב, ה) "וְאַשְׁבַּע לֵאמֹר... אִם אִמִּיתֶךָ בַּחֲרָב". וְרֵאָה לְקַמֵּן פִּי"ח, ה"ו "אוֹ דִּין מַלְכוּת הִיא" וּבְבִיאורָנוּ שֵׁם.

4 ג. כָּל מַחְזִיב מִיתָת בֵּית דִּין שֶׁלֹּא הִמִּיתוֹ אוֹתוֹ בֵּית
5 דִּין - בְּטָלוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא עָבְרוּ עַל מִצְוֹת לֹא
6 תַעֲשֵׂה¹³. חוּץ מִן הַמְכַשֵּׁף, שֶׁאִם לֹא הִמִּיתוּהוּ -
7 עָבְרוּ עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה, שֶׁנִּאֲמַר: מְכַשֵּׁפָה לֹא
8 תִּחְיֶה.¹⁴

(13) שֶׁהִרִי לֹא נִאֲמָרָה בְּהֵן כָּל אִזְהָרָה בַּלְשׁוֹן לֹא-תַעֲשֵׂה. וְכַתֵּב הַרְדֵּב"ז, אִם עָמַד הַנִּידוֹן עַל נִפְשׁוֹ, וְהַרְגוּהוּ עַדִּיו בְּמִיתָה אַחֲרָת שִׁיכּוּלִים לְהַמִּיתוֹ (רֵאָה לְקַמֵּן ה"ח), הִרִי בֵּית-דִּין זֶה קִיִּים מִצְוֹת-עֲשֵׂה, שְׁזוּהִי מִצְוֹתוֹ. (14) הַשּׁוּוֹה סֵפֶר הַמִּצְוֹת לְרַבִּינוּ, לֹא-תַעֲשֵׂה שִׁי.

9 ד. סְקִילָה חֲמוּרָה מִן הַשְּׂרָפָה¹⁵, וְשְׂרָפָה חֲמוּרָה מִן
10 הַסִּיף¹⁶, וְהַסִּיף חֲמוּרָה מִן הַחֲנָק¹⁷. וְכָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב
11 בְּשִׁטֵּי מִיתוֹת - נִדּוֹן בַּחֲמוּרָה¹⁸. בֵּין שֶׁעָבַר שְׁתֵּי
12 עֲבֻרוֹת זֶה אַחֲרֵי זֶה, בֵּין שֶׁעָבַר עֲבֻרָה אַחַת שְׁתֵּי
13 עֲלֵיָה שְׁתֵּי מִיתוֹת¹⁹. אֶפִּילוֹ נִגְמַר דִּינוֹ לְקֻלָּה, וְאַחֲרֵי
14 כֵּךְ עָבַר עַל הַחֲמוּרָה וְנִגְמַר דִּינוֹ - נִדּוֹן בַּחֲמוּרָה²⁰.

(15) סִנְהֶדְרִין מֵט, ב, שֶׁכֵּן נִיתְּנָה לְמַגְדֵּף אֶת ה' (וִיקְרָא כד, יד) וּלְעוֹבֵד עֲזָר, וְזֶה חֲטָא חֲמוּר בְּיוֹתֵר, שֶׁכֵּן פּוֹשֵׁט יָדוֹ בְּעִיקֵר. (16) שֵׁם נ, א. שֶׁכֵּן נִיתְּנָה לְבַת כֶּהֵן שְׁזִינְתָה (וִיקְרָא כא, ט) וְחֲטָאָה חֲמוּר, שֶׁכֵּן מַחֲלֵלֵת אֶת כְּבוֹד אֲבִיהָ. (17) שֶׁכֵּן נִיתֵן לְאִנְשֵׁי עִיר הַנִּדְחָת. וְעַנְשָׁם חֲמוּר, שֶׁהִרִי גַם מִמֹּנֶם אֲבָד. (18) כְּגוֹן נַעֲרָה הַמֵּאֻרְסָה בַת כֶּהֵן שְׁזִינְתָה, נִידוּנָה בְּסִקֻּלָּה הַחֲמוּרָה וְלֹא בְּשִׁרְיָפָה הַקֻּלָּה מִמֶּנָּה (שֵׁם עֲמוּד ב). (19) כְּגוֹן שֶׁבֵּא עַל חֲמוּתוֹ, שֶׁהִיא אִשֶּׁת אִישׁ, אִיסוּר חֲמוּתוֹ - בְּשִׁרְיָפָה, וְאִיסוּר אִשֶּׁת אִישׁ - בַּחֲנֵק. (20) וְאִין אוֹמְרִים שֶׁמֵּאַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְקֻלָּה - הִרִי הוּא כַּמֵּת, וְלֹא יַעֲנֵשׁ עַל הַחֲמוּרָה שֶׁעָבַר אַח"כ (שֵׁם פֶּא, א), רַמְזוֹ לָכֵךְ הַנִּבְיָא (יִחְזַקְאֵל יח, י"ב) "וְהוֹלִיד בֶּן פְּרִיץ שׁוֹפֵךְ דָּם (=זֶה סִיף), וְאֵת אִשֶּׁת רַעְיוֹ טִמֵּא (=בַּחֲנֵק), וְאֵל הַגִּילּוּלִים נִשָּׂא עֵינָיו" (=זו ע"ז, שְׁבַסְקִילָה), וְהַכְּתוּב מְסִיִּים (שֵׁם יג) "מוֹת יוֹמֵת דְּמִיו בּוֹ יִהְיֶה" - בְּסִקֻּלָּה (גִּמְרָא שֵׁם).

15 ה. וְאַחֲדָה הָאִישׁ וְאַחֲדָה הָאִשָּׁה דִּנְיָן אוֹתָן בְּאַרְבַּע
16 מִיתוֹת²¹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47) בזמן שבית המקדש קיים, ואז דנים בכל המדינה ואפילו בחוץ לארץ, כמבואר בסמוך הי"ד. (48) בכת"י תימן: אל הכהן או אל השופט. (49) שם נב, ב: "בזמן שיש כהן - יש משפט. בזמן שאין כהן - אין משפט". (50) שאם בית-הדין גלה ממקומו שבמקדש, אין דנים דיני נפשות, ככתוב (שם ח) "וקמת ועלית אל המקום" - מלמד שהמקום גורם (שם פז, א), וכמבואר בסמוך הי"ג.

יב. בתחלה, כשנבנה בית המקדש, היו בית דין 23 הגדול יושבין פלשפת הגזית⁵¹ שהיתה בעזרת ישראל⁵². והמקום שהיו יושבין בו - חל היה⁵³, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד⁵⁴. וכשנתקלקלה השוירה⁵⁵, גלו ממקום למקום. ולעשרה מקומות גלו, וסופן לטבריא⁵⁶, ומשם לא עמד בית דין גדול עד עתה. וקבלה היא, שטבריא עתידין לחזור תחלה, ומשם נעתקין למקדש⁵⁷. 30

51) שהיתה בנויה אבני גזית לכבוד הסנהדרין (תוספות יו"ט למדות פ"ה, מ"ד). 52) חצר המקדש, סמוכה לעזרת כהנים, ששם הכהנים עשו עבודת המקדש. 53) לא נתקדש בקדושת העזרה. 54) שנאמר בו (שמואל"ב, ז, יח) "ויבוא המלך דוד וישב לפני ה'". אבל אחרים אסור להם לשבת, ככתוב (דברים יח, ה) "לעמוד לשרת בשם ה'" (יומא כה, א וברש"י). ובסנהדרין (קא, ב) אמרו, שזוהי הלכה למשה מסיני, כדברי רש"י שם. וראה בהל' בית הבחירה פ"ה, הי"ז "לשכת הגזית... חציה היה קודש וחציה היה חול... ובחצי של חול היו הסנהדרין יושבים". 55) כשגברו העוונות, ונתרבו רוצחים בישראל. 56) מלשכת הגזית לחנות, ומחנות לירושלים, ומירושלים ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא לשפרעם, ומשפרעם לבית שערים, ומשם לציפורי, ומשם לטבריא (ראש השנה לא, א), ובטבריא היו בימי אנטונינוס קיסר (רש"י שם). 57) שם.

יג. ארבעים שנה קדם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות מישראל, אף על פי שהיה המקדש קיים⁵⁸; מפני שגלו הסנהדרין, ולא היו שם במקומן במקדש⁵⁹. 34

58) והכהן היה מקריב על גבי המזבח. 59) מכיון שראו שנתרבו הרוצחים, ולא יכלו לדונם, אמרו: מוטב שנגלה ממקום למקום כדי שלא יתחייבו מיתה, שהמקום גורם, כמבואר לעיל הי"א (עבודה זרה ח, ב).

יד. בזמן שדיני דיני נפשות בארץ ישראל - דיני דיני נפשות בחוצה לארץ⁶⁰. והוא שהיו הסנהדרין סמוכין בארץ, כמו שבארנו⁶¹. שהסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. 38

60) מכות ז, א. 61) לעיל פ"ד, הי"ב. ולא הזכירה רבינו כאן אלא לומר שכל אותן ארבעים שנה שבטלו דיני נפשות בא"י, בטלו גם בחוץ לארץ. אע"פ שעדיין היה הכהן מקריב על המזבח (כסף-משנה).

שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים, שנאמר ולא תחניפו את הארץ כי הדם הוא יחניף את הארץ". ושם פ"ד, ה"ט: "שאע"פ שיש עוונות חמורים משפיכות דמים, אין בהן השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים".

ט. כל הרוגי בית דין - אין קוברין אותן בקברי אבותיהם בכלל ישראל³³, אלא שני קברות מתקנין להן בית דין: אחד לנסקלין ולנשרפין, ואחד לנהרגין ולנחנקין³⁴. ודבר זה הלכה מפני השמועה³⁵. נתאפל הפשר³⁶ - היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן בקברות אבותיהן. ויש לקרוביהן לעשות להן³⁷ ארון ותכריכין³⁸. 7

33) משנה בסנהדרין מו, א. וכפירוש הגמרא שם מז, א: "לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק". 34) שם, "אין קוברים רשע חמור אצל רשע קל", ונהרגים ונחנקים - קלים הם ביחס לנסקלים ונשרפים. 35) ששמעו מפני משה שקיבל מסיני, ולפיכך לא תיקנו ארבעה קברות לכל מחוייב מיתה לחוד, כי כך נתקבלה ההלכה (שם). 36) ולשון המשנה שם: נתעכל. ומפרש רש"י: כבר נתכפר במיתתו ובזיונו. 37) לעצמות, לאחר שנתעכל הבשר. 38) בגדים לכוון בהם העצמות (שם מו, א) וראה לעיל פי"ג, ה"ו.

י. צריכין בית דין להתישב בדיני נפשות ולהמתין, ולא יאיצו³⁹. וכל בית דין שהרגו נפש בשבע שנים - הרי אלו חבלנין⁴⁰. אף על פי כן, אם ארע להם להרג בכל יום ויום - הורגין⁴¹. אכל אין דיני לעולם שנים ביום אחד⁴², אלא דיני זה היום והשני למחר. היו שניהם בעברה אחת ומיתה אחת, בגון נואף עם נואפת - דיני שניהם ביום אחד⁴³. לפיכך, אם היה הנואף בועל בת כהן, הואיל והוא בחנק⁴⁴ והיא בשרפה⁴⁵ - אין הורגין שניהם ביום אחד⁴⁶. 16

39) ימהרו. 40) משחיתים ומזיקים (מכות ז, א). ובסנהדרין לה, א דרשו: "אשרו חמוץ (ישעיה א, יז) - אשרו דיין שמחמץ (משה) את דינו". 41) שהרי אמרו (שם מה, ב) "אין דנים שנים ביום אחד" - הרי שבשני ימים דנים זה אחר זה (רדב"ז). 42) בבית-דין אחד, שלא יוכל להפוך בזכותם, שכל אחד מהדיינים צריך לבקש ראיות למיתה זו ולמיתה זו (רש"י שם). 43) שאפשר לעיין בדין שניהם כאחד (שם מו, א), פרט למיתה אחת ושתי עבירות, כגון חילול שבת ועבודה-זרה ששתייהן שתי עבירות נפרדות, וענשן סקילה (שם). 44) כדין בועל אשת איש. 45) שנאמר: היא מחללת - היא בשריפה, ואין בועלה בשריפה (שם נא, א). 46) שם מו, א.

יא. אין דיני דיני נפשות אלא בפני הבית⁴⁷. והוא שהיה בית דין הגדול שם פלשפת שבמקדש. שנאמר בזמן ממרא: לבלתי שמע אל הכהן וגומר⁴⁸. ומפני השמועה למדו, שבזמן שיש כהן מקריב על גבי המזבח - יש דיני נפשות⁴⁹. והוא שהיה בית דין הגדול במקומו⁵⁰. 22

פרק חמשה עשר

(1) ביצוע מצוות סקילה, ואלה שחייבים תלייה אחרי סקילתם. מצוות קבורת הרוגי בית דין ביום הריגתם. מספר חייבי סקילה שבתורה, וכן חייבי שריפה, הרג וחנק, סכום כולם שלושים ושישה.

1 א. כיצד מצות הנסקל? רחוק מבית הסקילה
2 ארבע אמות מפשיטין את המחזיב סקילה בגדיה,²
3 ומכסין ערותו מלפניו. ואין האשה נסקלת ערומה,
4 אלא בחלוק אחד.³ ובית הסקילה גבוה שתי
5 קומות.⁴ עולה לשם הוא ועדיו, וידיו אסורות.⁵
6 ואחד מן העדים דוחפו על מתניו מאחוריו, והוא
7 נהפך ונופל על לבו לארץ.⁶ אם מת בה - יצא.⁷
8 שהרי נאמר: סקל יסקל או ירה יירה.⁸ הנה השוה
9 הנסקל שנפל את האבן עליו⁹ עם הנדחף שנפל הוא
10 בעצמו על הארץ.¹⁰ ואם לא מת מדחיפה זו -
11 מגביהין העדים אבן שהיתה מנחת שם,¹¹ משא שני
12 בני אדם, והעד השני מרפה את ידו¹² ומשליך¹³
13 האבן על לבו. אם מת בו - יצא, ואם לאו - רגיתו
14 בכל ישראל. שנאמר: יד העדים תהיה בו בראשונה
15 להמיתו.¹⁴ ויד כל העם באחרונה.

(2) שהוא ממחר למות כשהוא ערום (סנהדרין מד, ב ובפירוש המשנה לרבינו שם). ובגמרא שם מה, א דרשו: "ורגמו אותו" (ויקרא כד, יד) – "אותו" בלא כסותו. (3) שלא תתבזה, והתורה אמרה: "ואהבת לרעך כמוך" - ברור לו מיתה יפה ולא תבזהו. ואע"פ שהיא שוה למות ע"ז, נוח לה לסבול צער גופני ולא להתבזות (שם מה, א). (4) וקומתו של הנידון הרי כאן שלש, ומפילו משם לארץ, ומת מהר. אבל לא תיקנו שיהיה גבוה יותר, כדי "שלא יתנוול", שאם יפול מבנין גבוה יותר, יתפור גופו, ואבריו מתפרקים, וכריסו נבקעת (שם וברש"י). (5) מדרש נחומא פרשת פקודי אות ב "ועוקרים לו ידיו ורגליו". (6) ובמשנה, שם מה, א כתוב: "נהפך על לבו - הופכו על מתניו", ומפרש רש"י: כשהוא מושכב פרקדן הוא מגונה יותר. ורבינו לא חשש לכתבו כי הוא סובר שכל הפיכתו על מתניו, אינה אלא לראות אם כבר יצאה נשמתו, וכיון שכתב: "אם מת בה יצא", הרי ההפיכה על מתניו בכלל זה, שע"י הפסקת דופק הלב בוחנים שהוא מת (לחם-משנה). (7) אע"פ שלא נרגם כלל באבן. (8) יושלך למטה לארץ (רש"י לתורה שם). (9) בכת"י תימן: "הנסקל שנפל האבן עליו". ותיבת: את, איננה. (10) ואע"פ שהסקילה הוזכרה בפסוק תחילה, עושים אותה בסוף, שמצינו בסוף הכתוב סקילה למיתה, שנאמר (דברים יז, ה) "וסקלתם באבנים ומתו" (תוספות' שם מה, א ד"ה: "מניין שבדחיה). ומניין שאנו למדים מיתת בית-דין לדורות מסני? תלמוד-לומר: סקול יסקל, לשון עתיד, לומר שאף לדורות יהא דין סקילה נוהג אף בדחיפה (שם מה, א). (11) לצורך זה. (12) כדי שחבירו ישליכנה בכל כוחו, ששנים אינם יכולים לכוון כוחם להשליך כאחד, כשזה משליך זה מעכב (שם מה, ב וברש"י). (13) חבירו הראשון. (14) שם עמ' א. וכתב

רבינו בפירושו למשנה שם פ"ז, מ"ג: "וכבר ידעת שהעדים הם שממיתים בידים איזו מיתה שתהיה, לפי שאותו הדבר אצלם אמת, שהשיגוהו בחושיהם, והוא אצלנו סיפור דברים, שאין אנו יודעים אלא מה ששמענו מהם".

16 ב. עובד עבודה זרה - אין סוקלין אותו אלא על
17 שער שעבד בו.¹⁵ ואם היתה עיר שרפה עובדי
18 כוכבים¹⁶ - סוקלין אותו על פתח בית דין.¹⁷ ודבר
19 זה קבלה מפי השמועה: אל שערף - זה שער
20 שעבד בו,¹⁸ ולא שנגמר דינו בו.

(15) ואפילו נידון בעיר אחרת. (16) ויש חשש איבה, או שלא יתנו לסקול על שער עירם. (17) כתובות מה, ב. וכתבו ה'תוספות' שם, לאו דוקא ליד פתח בית-דין, אלא חוץ לבית-דין ורחוק ממנו, וכן מבואר לעיל פ"ב, ה"ג, שבית הסקילה היה רחוק מבית-הדין. (18) וכן דרשו שם: "נאמר שערף למטה (=והוצאת את האיש ההוא... אל שערף... וסקלתם באבנים), ונאמר שערף למעלה (=שם ב, כי ימצא בקרבך באחד שערף... איש או אשה אשר יעשה את הרע... וילך ויעבוד אלהים אחרים), מה שערף האמור למעלה - שער שעבד בו, אף שערף האמור למטה - שער שעבד בו". וידוע שאין אדם דן "גזירה-שוה" אלא אם קיבלה מרבו, ורבו מרבו עד למשה מסיני, כמבואר בנדה יט, ב וברש"י שם. והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"א.

21 ג. מצות הנשרפין: היו משקעין אותו בזבל עד
22 ארכבותיו,¹⁹ ונותנים סודר קשה לתוף הרף²⁰
23 וכורכין על צוארו. ושני עדיו - זה מושך אצלו,
24 וזה מושך אצלו, עד שהוא פותח את פיו.
25 ומתיכים²¹ את הבדיל ואת העופרת וכיוצא בהן,
26 והוא זורק לתוף פיו, והיא יורדת ושורפת את בני
27 מעיו.²²

(19) שלא יתהפך אנה ואנה, ותפול הפתילה על בשרו מבחוץ. (20) שהרף אינו חונק לפתוח פיו, והקשה מחבל את גרונו ומנוולו, לפיכך קשה מבפנים - לחנוק, ורכה מבחוץ להגן (רש"י לסנהדרין נב, א). (21) ממסים. (22) משנה, שם נב, א. ובגמרא שם דרשו: נאמר כאן "באש תשרף", ונאמר בבני אהרן (ויקרא י, ו) "יבכו את השריפה אשר שרף ה'". מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, שנאמר בהם: וימותו לפני ה' - כעין מיתה, כלומר: שהגוף נשאר שלם, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים.

28 ד. מצות הנחרגין: מתיזין את ראשו בסף, פדרף
29 שהמלכים עושים.²³

(23) למורדים בהם (משנה, שם עמ' ב), וכן הכתוב אומר (שמואל-ב יב, ט) "ואותו הרגת בחרב". ובמלכים-א ב, ח נאמר: ואשבע לו בה' לאמור אם אמיתך בחרב". וכתב הרדב"ז, מהמשנה הנ"ל יש ללמוד, שאין הרוגי מלכות נהרגים אלא בסייף, כדברי רבינו לעיל פ"ד, ה"ב.

30 ה. מצות הנחנקין: משקעין את המחזיב בזבל עד
31 ארכבותיו, ונותנין סודר קשה לתוף הרף וכורכין על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קכא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. אין תולין על אילן המִּחְבֵּר לַקֶּרֶע, אֵלָא עַל
הַתְלוּשׁ³⁷, פְּדִי שְׁלֵא יְהֵא מְחֹסֵר קְצִיצָה³⁸. שְׁהֵעֵץ
שְׁנַתְלָה עֲלָיו נִקְבֵּר עִמּוֹ, שְׁלֵא יְהֵא לֹא זָכְרוֹן רַע
וַיֹּאמְרוּ: זֶה הָעֵץ שְׁנַתְלָה עֲלָיו פְּלוּנִי³⁹. וְכֵן הָאֲבֹן
שְׁנַסְקֵל בָּהּ, וְהַסִּפֵּי שְׁנַהֲרַג בּוֹ הַנֶּהֱרַג, וְהַסִּדְרִין
שְׁחֻנְקִין בָּהֶן - הַכֹּל נִקְבְּרִים בְּתַפְשֵׁת הַנֶּהֱרַג⁴⁰, אֲבָל
לֹא בִּקְבֹר עֲצָמוֹ⁴¹.

(37) והוא נעוץ בקרע, כמבואר לעיל ה"ז. (38) והתורה
אמרה: "כי קבור" - מי שאינו מחוסר אלא קבורה, יצא זה
(המחוסר) שמחוסר קציצה וקבורה" (שם מו, ב). ואף שגם
עץ הנעוץ מחוסר תלישה, אין זה מחוסר מעשה, כקציצה
מן המחוסר (שם). (39) כמו שאמרו שם (נד, א) לגבי הבא
על הבהמה, שגם היא נסקלת, משום "שלא תהא הבהמה
עוברת בשוק, ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה".
(40) בתוך ארבע אמותיו (רש"י שם מה, ב). וכן אמרו (סוטה
מג, ב), "מת תופס ארבע אמות". (41) שם מה, ב וראה
בירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור תקברנו - קבורה לו
ולעצו ולאבנו".

י. פֶּל הַנִּסְקָלִין שֶׁבַתְּוֹרָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר, וְאֵלּוּ הֵן:
הַבָּא עַל הָאֵם⁴², וְעַל אִשָּׁת אָב, וְעַל פִּלְתוֹ⁴³, וְעַל
נַעֲרָה הַמְאֻרְסָה⁴⁴, וְעַל הַזִּכּוּר⁴⁵. וְהַשּׁוֹכֵב עִם
בִּהְמָה⁴⁶. וְהָאִשָּׁה הַמְבִיאָה אֶת הַבִּהְמָה עֲלֶיהָ⁴⁷.
וְהַמְגִדֵּף⁴⁸. וְעוֹבֵד עֲבֹדֹת כּוֹכָבִים⁴⁹. וְהַנּוֹתֵן מִזְרָעוֹ
לְמַלְךְ⁵⁰. וְבַעַל אוֹב. וְבַעַל יִדְּעוֹנִי⁵¹. וְהַמְסִית⁵².
וְהַמְדִּית⁵³. וְהַמְכַשֵּׁף⁵⁴. וְהַמַּחֲלֵל אֶת הַשִּׁבְת⁵⁵. וְהַמְקַלֵּל
אָבִיו אוֹ אִמּוֹ⁵⁶. וְכֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה⁵⁷.

(42) ויקרא יח, ז "אמך היא, לא תגלה ערותה". דרשו
חכמינו (סנהדרין נד, א) לרבות אמו שאינה אשת אביו (כגון
אנוסה ומפונה) כאמו שהיא אשת אביו, ובאשת אביו נאמר
(שם כ, יא) "ואיש אשר ישכב את אשת אביו... מות יומתו...
דמיהם בס", וכל מקום שנאמר: דמיהם בס, הרי זה
בסקילה, כשם שנאמר באוב וידעוני (שם כז) "מות יומתו,
באבן ירגמו אותם דמיהם בס" (שם נד, א). (43) ויקרא כ,
יב. (44) דברים כב, כד. (45) ויקרא כ, יג. (46) שם, טו,
"ואת הבהמה תהרגו", ונאמר במסית (דברים יג, י) "כי
הרוג תהרגנו", מה שם בסקילה, ככתוב (שם, יא) וסקלתו
באבנים, אף כאן בסקילה (סנהדרין נד, ב). (47) ויקרא כ,
טז, "דמיהם בס". וכבר הוכחנו באות מא, שכל מקום
שנאמר: דמיהם בס, הרי זה בסקילה. (48) מברך את השם,
וענשו מפורש בתורה (ויקרא כד, יד) "ורגמו אותו כל
העדה". (49) דברים יז, ה. (50) לאליל ששמו מולך,
שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים, ולא שהוא שורפו,
אלא מעבירו מצד זה לצד אחר בתוך השלהבת, וכמבואר
בהל' ע"ז פ"ו, ה"ג. וסקילה מפורשת בו (ויקרא כ, ב) "עם
הארץ ירגמוהו באבן". (51) שניהם מפורשים שם פ"ו,
ה"א-ב, וענשם מפורש בתורה ויקרא כ, כז "באבן ירגמו
אותם דמיהם בס". (52) את היחיד לע"ז, וענשו מפורש
בדברים יג, יא "וסקלתו באבנים ומת". (53) עיר שלימה
אחרי עבודה-זרה, ומדיחי עיר הנדחת למדים ממסית שהוא

צָנָאוּ. זֶה מוֹשֵׁף אֲצִלּוֹ, וְזֶה מוֹשֵׁף אֲצִלּוֹ, עַד שֶׁתֵּצֵא
נִפְשׁוֹ²⁴.

(24) שם במשנה. וראה בבבאורנו לעיל אות יט והשווה
לכאן.

ו. מַצּוֹת עֲשֵׂה לְתֹלוֹת אֶת הַמְגִדֵּף²⁵ וְעוֹבֵד עֲבֹדֹת
כּוֹכָבִים. שְׁנֵאֲמַר: כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּי²⁶ - הֲרִי
מְגִדֵּף אֲמֹר. וּבְעוֹבֵד עֲבֹדֹת כּוֹכָבִים נֵאֲמַר: אֵת יְיָ
הוּא מְגִדֵּף²⁷. וְהָאִישׁ נִתְלָה, וְאִין הָאִשָּׁה נִתְלִית.
שְׁנֵאֲמַר: כִּי יִהְיֶה בְּאִישׁ חֵטָא מְשַׁפֵּט מוֹת וְהוֹמַת
נִתְלִית אֹתוֹ²⁸.

(25) המברך (=המקלל) את השם, כלשון הכתוב (במדבר טו,
ל) "את ה' הוא מגדף", ודיניו נתפרשו בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז.
(26) מפני שבירך את ה' - הוא נתלה. (27) סנהדרין מה, ב
"מה מקלל זה שכפר בעיקר, אף כל שכפר בעיקר".
(28) שם מו, א. "איש ולא אשה".

ז. בִּיצֵד מַצּוֹת הַנִּתְלִין? אַחֵר שְׁשׂוּקְלִין אוֹתָן
מִשְׁקָעִין²⁹ אֶת הַקּוֹרָה בְּאֶרֶץ, וְעֵץ יוֹצֵא מִמֶּנָּה³⁰,
וּמְקִיפִין שְׁתֵּי יָדָיו זו לְזוֹ³¹, וְתוֹלָהוּ³² סְמוּךְ לְשִׁקִּיעַת
הַחֲמָה, וּמִתִּירִין אוֹתוֹ מִיד. וְאֵם לָן - עוֹבְרִין עֲלָיו
בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ³³.

(29) נועצים. (30) כמין יתד היה יוצא מן הקורה סמוך
לראשה. (31) סומך זו אצל זו. (32) בידיו (רש"י שם).
(33) משנה שם, והכתוב מסיים: "כי קללת אלקים תלוי",
פירשו במשנה שם: "כלומר, מפני מה זה תלוי מפני שבירך
את השם ונמצא שם שמים מתחלל" שמזכירין, שזה בירכו
(רש"י). ובגמרא שם ע"ב' כ שנינו: "משהין אותו עד סמוך
לשקיעת החמה וגומרין את דינו, וממיתין אותו, ואח"כ
תולים אותו, אחד קושר ואחד מתיר (=אין שהות בינתיים,
רש"י), כדי לקיים מצות תליה". וביהושע ח, כט וכן שם י,
כו משמע שדין זה נוהג אפילו בנתלים גויים, שנאמר שם:
"ויהיו תלויים על העצים עד הערב". וכתב הרד"ק שם:
"מפני טומאת הארץ, היו הנתלים נקברים, אע"פ שאינם
מבני ישראל... כי המת שאינו נקבר הוא טומאת הארץ...
וכן לעתיד בגוג ומגוג אמר (יחזקאל לט, יב) "וקברום בית
ישראל למען טהר את הארץ". וראה ברד"ק שם ח, כט.

ח. וּמַצּוֹת עֲשֵׂה לְקֹבֵר אֶת פֶּל הַרוֹגֵי בֵּית דִּין בְּיוֹם
הַהֲרִיגָה. שְׁנֵאֲמַר: כִּי קִבּוּר תִּקְבְּרֶנּוּ³⁴ בְּיוֹם הַהוּא.
וְלֹא הַרוֹגֵי בֵּית דִּין בְּלִבְדִּי, אֵלָא פֶּל הַמִּלִּין אֶת מֵתוֹ
- עוֹבֵר עֲלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁵. הֲלִינוּ לְקִבּוּדוֹ לְהַבִּיא לּוֹ
אֶרֶץ וְתִכְרִיכִין - אֵינוֹ עוֹבֵר עֲלָיו³⁶.

(34) ירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור - זו מצוה-עשה" וכן
ב'ספרי' לפסוק זה, ורבינו הביאו ב"ספר המצוות" מצוה
רלא. והשווה הל' אבל פ"ב ה"א, שהקבורה בשאר מתים
היא מצוה. (35) שנאמר "כי קבור תקברנו" לרבות שאר
מתים (סנהדרין מו, ב). (36) שם ע"ב א. וכן אם הלינו כדי
לאסוף עליו עיירות להספידו או להביא לו מקוננות - אינו
עובר עליו (שם מו, א).

למעלה שלשה דורות". (64) שם עו, ב נאמר: "באש ישרפו אותו ואתה" אתה - שתייהן משמע, והרי אשתו אינה נשרפת? אלא לומר לך, כששתייהן קיימות. כלומר, אם אשתו חיה - תישרף חמותה, ואם לאו - אין כאן עונש שריפה. וכדברי רבי עקיבא שם. ואע"פ שאמרו שם "איסורא בעלמא", סובר רבינו שזהו איסור כרת. ולגבי שריפה שהיא בידי אדם, קורא לכת: איסורא בעלמא, שאין בה מיתת בית-דין אלא עונש מן השמים בלבד. השווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ח ובמגיד-משנה שם. והמאירי לסנהדרין שם מביא ראיה מסגנון התלמוד (קידושין סב, א) שאמרו שם: "אם שכב איש אותך - לא הנקי ולא הנקי, אלא איסורא בעלמא" - הרי שבאשת איש, קראו לאיסור כרת שבה "איסורא בעלמא". וכל אלו הנשרפים - מנויים במשנה סנהדרין עה, א.

יב. הנהרגין⁶⁵ שנים: הרוצח⁶⁶ והנדה⁶⁷.

(65) בסיף. (66) שנאמר בו "נקום ינקם" (שמות כא, כ) "נקימה זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר (ויקרא כו, כה), וזהבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית" - הרי אומר נקימה, זו סיוף" (שם נב, ב). (67) ולשון המשנה שם עו, ב "הרוצח ואנשי עיר הנדחת", וסיף מפורש בהם בתורה (דברים יג, טז) "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרבו".

יג. הנהנקין ששה, ואלו הן: הפא על אשת איש.⁸
החובל באביו או באמו⁶⁸. וגונב נפש מִיִּשְׂרָאֵל. וְזָקֵן
מִמָּרָא⁶⁹. וְנִכְיָא הַשְּׁקֵרָה⁷⁰. וְהַמִּתְנַבֵּא בְשֵׁם עֲבוּדָה
זָרָה⁷¹. נִמְצְאוּ כָּל הַרוֹגֵי בֵּית דִּין שֵׁשָׁה וְשִׁלְשִׁים⁷².

(68) שעשה בהם חבורה, ראה לקמן הל' ממרים פ"ה, ה"ה.
(69) שמסרב על דברי בית-דין הגדול, ומורה לעשות כנגדם.
(70) מתנבא על מה שלא שמע, וראה הל' ע"ז פ"ה, ה"ח.
(71) שאומר: אמרה ע"ז. אפילו כיוון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור (משנה בסנהדרין פט, א). וראה בהל' ע"ז פ"ה, ה"ז. ובכולם נאמר בתורה "ומת" או "ומת", וכלל הוא: "כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק" (שם פד, ב). והשווה לעיל פ"ד, ה"א "ומפי משה רבינו למדו שכל מיתה... היא חנק" ובביאורנו שם. וכל אלו הנחנקים - מנויים במשנה, שם פד, ב. (72) רמז לדבר (תהלים ז, יח): "ולו' הכין כלי מות" (תפארת ישראל בסוף מס' סנהדרין, "סוגר העונשים", אות א). וב"קריית ספר" נותן בהם סימן: "חיוב". ח"י נסקלים; י' נשרפים; ו' נחנקים; ב' נהרגים.

יום שישי כ"ט מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק ששה עשר

(1) ביאור מצוות הלקאת מי שמחוייב מלקות. דיני התראת ספק. המתחייב בדין גדול נפטר מדין קטן. שאין צורך בשני עדים להחזקת האיסור למלקות. סדר ההלקאה בפני בית דין.

א. פֶּשֶׁם שְׁמִצּוֹה לְהַמִּית אֶת הַמַּחֲבִּיב מִיתָה, פָּךְ
מִצּוֹת עֲשֵׂה לְהַלְקוֹת אֶת הַמַּחֲבִּיב מִלְּקוֹת. שְׁנֵאֲמַר: 12
13

בסקילה, שגם בו נאמרה לשון הדחה (שם, שם) "כי בקש להדיחך", ורבים "גזירה-שוה": הדחה - הדחה (סנהדרין פט, ב). (54) שנאמר (שמות כב, יז) "מכשפה לא תחיה", וסמוך לה נאמר (שם, יח) "כל שוכב עם בהמה מות יומת" מה שם בסקילה (ראה לעיל אות מה), אף כאן בסקילה (שם סז, ב). (55) במדבר טו, לה "מות יומת האיש, רגום אותו באבנים". (56) ויקרא כ, א "מות יומת... דמיו בו", וכבר נתבאר לעיל אות מא, שכל מקום שנאמר בו "דמיו בו" הרי זה בסקילה. (57) דברים כא, כא, "ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת". וכל אלו הנסקלים מנויים במשנה סנהדרין נג, א.

1 יא. כָּל הַנִּשְׁרָפִין עֲשֵׂרָה, וְאלו הן: בַּת כֹּהֵן שֶׁזָּנְתָה
2 תַּחַת בַּעֲלָהּ⁵⁸, וְכָא עַל בַּת⁵⁹, וְעַל בַּת בַּת⁶⁰, וְעַל
3 בַּת בְּנוֹ. וְעַל בַּת אִשְׁתּוֹ, וְעַל בַּת בָּתָה, וְעַל בַּת
4 בָּתָה⁶¹. וְעַל חֲמוֹת⁶², וְעַל אִם חֲמוֹתוֹ, וְעַל אִם
5 חֲמוֹת⁶³. וְהוּא שָׂבָא עֲלֵיהֶן בְּחֵי אִשְׁתּוֹ; אָבִל לְאַחֵר
6 מִיִּתַּת אִשְׁתּוֹ - הָרִי הֵן בְּכָרַת בְּלֶבֶד, בְּכָלֵל הָעִירִיּוֹת⁶⁴.

(58) כשהיא נשואה. אבל כשהיא ארוסה, הרי היא בסקילה, שסקילה חמורה משריפה, ונשואה יצאה לשריפה להחמיר עליה, ולא ארוסה, להקל עליה מסקילה לשריפה (סנה' ג, ב), וכן פסק רבינו בהל' איסורי ביאה פ"א, ה"ו; ופ"ג, ה"ג, ה. (59) מאנוסתו, שאינה בת אשתו. ואע"פ שלא נאמרה בתורה: "ערות בתך לא תגלה", מאחר שאסרה בת הבת (ויקרא יח, י) שתקה מן הבת, שהרי בת בתו אינה קרובה לו אלא מכח בתו (סנהדרין עו, א ולשון רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ו). (60) מאנוסתו, שאינה אשתו בקידושין. וראה בסמוך אות סא. (61) בשתייהן לא נאמרה שריפה בתורה, אלא אזהרה בלבד (ויקרא יח, י), וענשן נלמד ב"גזירה-שוה" מאשה ובתה, כמבואר באות הבאה. (62) ככתוב (שם כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא, באש ישרפו אותו ואתה", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, א) "אין לי אלא אשה ואמה, בת אשה ובת בתה ובת בנה מניין? נאמר כאן: זימה, ונאמר להלן (ויקרא יח, יז) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה... שארה הנח זימה היא", מה להלן בתה ובת בתה ובת בנה (בכלל האזהרה), אף כאן בתה ובת בתה ובת בנה (=לענין שריפה), ומכאן אתה למד גם לענין בת בתו ובת בנו מאנוסתו שהן בשריפה, נאמר כאן (ויקרא יח, י) כי ערותך הנח, ונאמר בשאר אשתו: שארה הנח, אני למד "גזירה-שוה" "הנה-הנה", מה להלן (בשאר אשתו) "זימה" עמו, אף כאן "זימה", כאילו כתוב כאן "זימה". ושוב אני למד "גזירה-שוה" "זימה-זימה" מאשה ואמה שכתוב בה: "זימה היא, באש ישרפו" מה להלן שריפה, אף כאן שריפה (שם עה, א ועמ' ב). (63) ככתוב (ויקרא כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה... באש ישרפו אותו ואתה", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, ב) "מנין לעשות שלשה דורות למעלה (=למעלה מאשתו, כגון אם חמיו שהיא דור שלישי לאשתו, וכן אם חמותו) כשלשה דורות למטה (כבת בתה ובת בנה המפורשים בתורה, ויקרא יח, יז), נאמר למטה: זימה, ונאמר למעלה: זימה, מה למטה שלשה דורות, אף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האם או ברחת מידו, לוקה. (13) בשעה שעבר על הלאו, והתרו בו, אין הדבר ידוע אם יקיים העשה או לא יקיים. (14) מכות שם, וראה בר"ן לחולין קמא, את הפירוש שמביא בשם "אחרים" (כסף משנה). וכתב הרדב"ז, אף על פי שבכל מקום אין לוקים על התראת ספק, כאן שונה, שבשעה שעבר על הלאו, הרי זה וודאי עבר, והספק אינו אלא ביחס לתיקון העשה, שמא יקיימה, וכל שלא קיים העשה הרי זה לוקה על הלאו, שלגביו הוא מותר וודאי. והשווה הלכות שבעות פרק ה, הלכה ב ובביאורנו שם. וראה ב"נודע ביהודה" מה"ת לאבן העזר עז, שלא נתכווין רבינו לפסוק התראת ספק - שמה התראה, אלא בדיני מלקות, אבל בדיני נפשות - אינה התראה. תדע, שהרי לעיל פרק י"ב כשדן רבינו על התראה בדיני נפשות לא הזכיר כלום מדיני התראת ספק.

ה. עבר עברה שיש פה מלקות ומיתת בית דין 14
כאחת, כגון ששחט אותו ואת בנו לעבודה זרה: 15
אם התרו בו למיתה - סוקלין אותו ואינו לוקה, 16
שהרי נתחייב בדין גדול מזה; 16 ואם התרו בו 17
למלקות בלבד - לוקה. 17

(15) שחייב מיתה משום עובר עבודה זרה, ומלקות משום איסור אותו ואת בנו, ראה ויקרא כב, כח. (16) והתורה אמרה (דברים כה, ב) "והיכהו לפניו כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות (מכות יג, ב). (17) שהרי לא יומת, ולא יענש אלא על רשעה אחת (חולין פא, ב), והשווה הלכות שחיטה פרק י"ב, הלכה ז.

ו. אינו צריך שני עדים למלקות אלא בשעת 19
מעשה; 18 אבל האסור עצמו - בעד אחד יחזק. 20
פיצד? אמר עד אחד: חלב פליות הוא זה, 19 פלאי 21
הפרם? 20 הם פרות אלו, גרושה או זונה אשה זו? 21
ואכל או בעל בעדים אחר שהתרו בו? 22 הרי זה 23
לוקה, אף על פי שעקר האסור בעד אחד. 23 במה 24
דברים אחרים? שלא הכחישו? 24 העד בעת שקבע 25
האסור; אבל אם אמר: אינו חלב זה, 25 וזו אינה 26
גרושה, ואכל או בעל אחר שהכחיש - אינו לוקה, 27
עד שיקבעו האסור שני עדים. 26

(18) בשעת העבירה. (19) והרי זה חלב, שאסרתו תורה (ויקרא ג, יז) ולוקים עליו. (20) מין ממניי התבואה שנזרע עם הגפן ושניהם אסורים באכילה, שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע", כלומר, פן תתרחק ותאסור שניהם (לשון רבינו בהלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ו), והאוכלם לוקה, כמבואר בביאורנו לקמן פרק י"ט, הלכה ד לאו צו. (21) ואסורות לכהן. (22) בכתב יד תימן: שהתורה בו. (23) שכן אמרו (גיטין ב, ב) "עד אחד נאמן באיסורין" (כסף משנה). ומפורש הוא בירושלמי סוטה פרק ו, הלכה ב "אמר לו אחד חלב הוא, והתרו בו שניים, לוקה, ועיקר עדותו לא בעד אחד הוא!" והשווה הלכות שגגות פרק ג, הלכה ב. (24) העובר. (25) בכתב יד תימן: זה אינו חלב. כלומר, אין

1 והפילו השפט והכהו לפניו. ואף על פי שמלקות
2 בשלשה² - במקום מיתה היא עומדת³.

(2) בניגוד לדיני נפשות, שהם בעשרים ושלשה, ראה לעיל פרק ה, הלכה ב, והלכה ד. (3) שהיא צריכה מומחים, עדים והתראה ודרישה וחקירה כדיני נפשות. וכן אמרו (סנהדרין י, א) "מלקות במקום מיתה עומדת" ומפרש רש"י: "כיוון דעבר על אזהרת בוראו ראוי הוא למות, ומיתה זו קנס עליו הכתוב, והרי הוא כאחת מן המיתות".

3 ב. מלקין בזמן הזה בכל מקום מן התורה בפני
4 שלשה סמוכין⁴, אבל לא בפני הדייטות.

(4) אף על פי שאין בית המקדש קיים, בניגוד לדיני נפשות, שאין דנים אותם אלא בפני הבית, ראה לעיל פרק י"ד, הלכה י"א, ומצינו במכות טז, ב שרב יהודה חייב מלקות בזמנו לאחר שעבר על איסור תורה. (5) שנסמכו בארץ מפי חכמים מוסמכים, כמבואר לעיל פרק ד, הלכה ו, וראה לעיל פרק ה הלכה ד ובביאורנו.

5 ג. וכל מלקיות שמלקין דיני חוצה לארץ בכל
6 מקום⁶, אינה אלא מפת מרדות⁷.

(6) שאינם מוסמכים. (7) שאינה שלושים ותשע מלקות, אלא כפי ראות עיני הדיין וכפי צורך השעה (רע"ב לנזיר פרק ד, משנה ג). ובריי"ש תשובה צג כתב: מכת מרדות, היא ל"ט כשל תורה, אלא שאינן חזקות כמותן. וראה ב"מגן אברהם" לאורח חיים תצו סעיף קטן ב, שמרדות היא שלוש עשרה הכאות. מרדות - לשון מרד, שמייסרים אותו על שמרד בדברי חכמים. וראה רש"י חולין קמא, ב דיבור המתחיל: מכת מרדות.

7 ד. אין אדם לוקה אלא בעדים והתראה⁸. ובדקדקין
8 העדים בדיישה ובחקירה, בדרך שעושים בדיני
9 נפשות⁹. עבר על לאו שנתק לעשה¹⁰, והתרו בו
10 ואמרו לו: אל תעשה דבר זה, שאם תעשנו ולא
11 תקים עשה שבו¹¹ - תלקה, ועבר ולא קים העשה -
12 הרי זה לוקה¹². אף על פי שהתראה בספק היא¹³,
13 שאם יקים - יפטר, התראת ספק התראה היא¹⁴.

(8) כמבואר לעיל פרק י"א, הלכה ד, שהמלקות שווה בזה לדיני נפשות, על פי דברי התלמוד בסנהדרין לג, ב. ובכתובות לב, ב, אמרו: "כאן שלא התרו בו", כלומר, ולפיכך אינו לוקה. (9) שנאמר (ויקרא כד, כב) "משפט אחד יהיה לכם" - מכאן שכל הדינים צריכים דרישה וחקירה (סנהדרין לב, א), והשווה הלכות עדות פרק ג, הלכה ב. (10) שאמרה תורה אם עברת על הלאו, קיים העשה והיפטר, כגון "לא תיקח האם על הבנים" (דברים כב, ו) ואם לקחת: "שלח תשלח את האם" (שם ז). (11) כגון, שתמות האם ולא תוכל לקיים בה: "שלח תשלח". וכל שכן, אם שחט בעצמו האם, שביטל העשה בידיו. (12) מכות תט, ב וכגירסת הר"ף שם: בדברי רבי יוחנן "קיימו (את העשה) פטור; לא קיימו חייב, כלומר, אף על פי שלא ביטל העשה, כיוון שלא קיימו, לוקה על הלא תעשה", ולפיכך, כל שמתה

- זה חלב אלא שומן ומותר. (26) וכן אמרו (קידושין סו, ב):
 אם הוא מכחישו כלום הוא נאמן?
 ז. שתק בעת שהעיד העד האחד בקביעות האסור,
 ואחר שעבר והתירו בו טען להכחיש העד - אין
 שומעין לו, אלא לוקה.²⁷
 (27) שם סה, ב "אמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה
 שותק נאמן". וסובר רבינו, שאפילו הכחישו אחרי כן, נאמן
 העד, שאם לא הכחישו כלל אין בזה כל חידוש (כסף
 משנה). ומדברי רבינו יש לדייק, שאם הכחישו קודם שעבר
 אפילו שתק בתחילה, הכחשתו מועילה ואינו לוקה (שם).
 ח. כיצד מלקין אותו? כופת²⁸ שתי ידיו על
 העמוד²⁹ אילף ואילף. ויחזן³⁰ הפנסת אויזו בבגדיו³¹.
 אם נקרקעו - נקרקעו, ואם נפרמו³² - נפרמו. עד
 שהוא מגלה את לבו. שאינו מבהו על פסותו,
 שנאמר: והקהו - ולא לסנותו³³. והאבן נתונה
 מאחוריו³⁴, שהחזן המכה עומד עליה³⁵. ורצועה
 של עגל בידו, כפולה לשנים ושנים³⁶ לארבעה.
 ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה³⁷. ורחב
 הרצועה טפח, וארקה כדי שתהא מגעת עד פי
 כרסו³⁸. ויד³⁹ של רצועות שאויו בה ארקה טפח⁴⁰.
 (28) קושר. (29) עץ נעוץ בקרקע וגבוה כשתי אמות,
 והלוקה כפוף ומוטה עליו, כאדם הנסמך על בריח דלת
 (מכות כב, ב ובפירוש ריב"ן שם). (30) השמש, מלשון
 חוזה, שהוא רואה כל צרכי העיר. (31) בבית הצוואר.
 (32) נקרקעו חוטי התפירה (שם). והרע"ב לסוטה פרק א,
 משנה ה מפרש: פרימה - מן הצדדים; קריעה - באורך.
 (33) ספרי שם אות רפו. (34) של הלוקה. (35) שתבוא
 ההכאה מלמעלה בכח. (36) כלומר, עוד רצועה אחת
 כפולה לשתיים והן שתי רצועות שהן ארבע (מכות כב, ב
 ובריב"ן שם). ובירושלמי (הובא בתוספות יום טוב שם)
 דרשו: והפילו השופט - אל תקרא והפילו, אלא והכפילו.
 וראה בגמרא שם כג, א. (37) כלומר, ברצועה. וכפירוש
 הריב"ן שם: כשמגביה ידו ומוריד, עולות הרצועות ויורדות.
 פירוש שני, כן דרך תפירת הרצועה, תוחב ראש רצועה בנקב
 (=של הידית) כנגד מטה, וחוזר ותוחב בנקב שני דרך מעלה,
 ונראה כמעלה ומוריד (שם). ובגמרא שם כג, א רמזו טעם
 לרצועה של עגל וחמור, משום שנאמר (ישעיה א, ג) "ידע
 שור קונוהו, וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע" וגו' - אמר
 הקדוש-ברוך-הוא יבוא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי
 שאינו מכיר בעליו. ורבינו בפירושו למשנה שם אומר: "שתי
 הרצועות של החמור, לפי שעשה מעשה הבהמות ייענש
 בעורותיהן" וכו'. ותיקנו עגל במקום שור כי של עגל רך
 ונכפף יפה סביב גבו. (38) ומטעם זה אמרו בגמרא שם,
 צריך שיהיה בידית של הרצועה נקב והחזן המלקה יוכל
 להאריך ולקצר הרצועה כרצונו, שאין מכים אלא ברצועה
 שראשה מגעת על פי כרסו, שהוא טבורו (רע"ב שם).
 (39) הידית. (40) משנה שם כב, ב.
 ט. האיש המכה צריך להיות יתר בדיעה⁴¹ וחסר
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ט מנחם-אב – ספר שופטים – הלכות סנהדרין קכה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

דוגמא נוספת לכך אנו מוצאים ב'ירושלמי' שאומר על הפסוק "לא-ל גומר עלי כו" שעלידי פסק בית-דין בקידוש החדש ועיבור השנה, נשתנה הטבע והמציאות של העולם.

הכח לשנות אינו רק בעניינים של "סור מרע", שם יש כח לחכמים להפחית את ייסוריו של יהודי, אלא גם בענייני "עשה טוב" יש לרבותינו כח להוריד השפעה מלמעלה בריבוי טוב מופלג המבטל את כל המדידות, ואפילו את מדידות הברכה שבתורה.

(לקו"ש חלק ה' עמוד 128 הערה 31)

2) כפי שהוא יכול לקבל - בהתאם לבריאותו. 3) "שלא ילקה בלא שיעור, אלא במגין ידוע כפי מה שיוכל לסבול" (לשון רבינו בפירושו למשנה, מכות כב, א). וזה בהסתמך על לשון הפסוק: "רשעתו במספר", ולא נאמר: "ארבעים במספר" (שם). 4) למעלה מכוחו. 5) והתורה אמרה (שם, ג) "ונקלה אחיך לענייך", אחר שלקה - ישאר אחיך חי לענייך (סנהדרין י, ב). 6) הואיל ואסור להוסיף על הארבעים אפילו כשהוא בריא. 7) מכות כב, א. 8) ואמרו שם עמ' ב: כמה טפשים הם האנשים שקמים מפני ספר-תורה, ואינם עומדים מפני אדם גדול. שבספר-תורה כתוב: "ארבעים יכנו", ובאו החכמים וחסרו אחת. ובמדרש תנחומא פ' קרח, אות יב, אמרו: "ארבעים יכנו... כנגד ארבעים קללות שנתקללו נחש וחוה ואדם ואדמה. ופחתו חכמים אחת, משום לא יוסיף".

ב. פְּשָׁאוֹמְדִין אֶת הַחוּטָא פֶּמָּה הוּא יָכוֹל לְקַבֵּל, אֵין אוֹמְדִין אֶלָּא בְּמִפּוֹת הָרְאוּיּוֹת לְהַשְׁתַּלֵּשׁ⁹. אֶמְדוּהוּ שְׂיִכּוֹל לְקַבֵּל עֲשָׂרִים - אֵין אוֹמְרִין: יִלְקֶה עֲשָׂרִים וְאַחַת כְּדִי שְׂיִהְיֶה יָכוֹלִין לְהַשְׁתַּלֵּשׁ, אֶלָּא יִלְקֶה שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרִים¹⁰. אֶמְדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, וּמִשְׁהִתְחִיל לְלָקוֹת רָאוּהוּ חָלֵשׁ, וְאָמְרוּ: אֵינוּ יָכוֹל לְקַבֵּל יוֹתֵר עַל אֱלוֹי הַתִּשְׁעָ אוֹ הַשְּׁתִּים עֶשְׂרֵה שֶׁלִּקְהָ - הֲרֵי זֶה פְּטוּר¹¹. אֶמְדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁתִּים עֶשְׂרֵה, וְאַחֲרֵי שֶׁלִּקְהָ רָאוּהוּ חֲזָק וְיָכוֹל לְקַבֵּל יוֹתֵר - הֲרֵי זֶה פְּטוּר, וְאֵינוּ לּוֹקֶה יוֹתֵר עַל הָאֶמְדָּה¹².

9) לשלשה חלקים, שליש מלפניו, ושני שלישים מאחוריו, כמבואר לעיל פט"ז, ה"ט (מכות כב, א), וראה ברש"י לסנהדרין י, א. 10) סנהדרין שם, כי אין להלקותו יותר מכפי כוחו, שמא ימות בה. נמצא חסך המחוייב שתי מלקיות. 11) ואין אומרים ילקה לאחר זמן כשיתחזק, אלא מכיון שנתבזה בבית-דין ולקח קצת - די בזה (מכות כב, ב וברש"י). אבל אם עדיין לא לקח כלום, ימתין עד שיבריא וילקח כל הארבעים כפי שאמדהו מתחילה (כסף-משנה). וראה בסמוך ה"ג. 12) מכיון שלקה, כבר נתבזה בבית-דין ונתכפר לו ואין לחייבו לפי אומדן חדש (מכות שם).

ג. אֶמְדוּהוּ הַיּוֹם שֶׁיִּלְקֶה שְׁתִּים עֶשְׂרֵה¹³, וְלֹא הִלְקוּהוּ עַד לְמַחֵר, וְהֲרֵי הוּא לְמַחֵר יָכוֹל לְקַבֵּל

1 חַיֵּב לְשֵׁלֶם מָמוֹן - אֵין אָדָם מְשַׁלֵּם וְלוֹקֶה¹⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת¹⁵.

51) שם כב, ב. והטעם מבואר שם ח, א, שנאמר (דברים יט, ה): "ואשר יבוא את רעהו ביער לחטוב עצים" וגו' - מה חטיבת עצים רשות (=אם רצה בא וחוטב, ואם לא רצה אינו בא), יצא... הרב הרודה את תלמידו ושליח בית דין" המלקה ארבעים למחוייב מלקות. 52) שאמדהו הדיינים, ראה לקמן פרק י"ז, הלכה ב. 53) לערי מקלט כדין כל רוצח נפש בשגגה, שהרי טעה חזן זה במניינו ושגג (מכות שם). 54) ספרי, הובא במכות כג, א. 55) בכתב יד תימן: יתר על רשעו. 56) סנהדרין פה, א, וראה שם נח, ב "המגביה ידו על חבירו אף על פי שלא היכהו נקרא רשע", והשווה הלכות חובל ומזיק פרק ה, הלכה א"ב. 57) מכות ה, ב "ישראל גולה ולוקה על ידי עבד", והעמידה שם, כגון שהיכהו הכאה שאין בה שווה פרוטה. ומפרש רש"י: לוקה, משום "לא יוסיף - פן יוסיף". 58) כגון, תשלומי דמי ריפוי או צער. 59) כלל הוא, שמשלם ממון ואינו לוקה (כתובות לב, ב) שנאמר (ויקרא כד, יט) "כאשר עשה כן יעשה לו... כן ייתן בו" - דבר שיש בו נתינה, וזה ממון. 60) הלכות חובל ומזיק פרק ד, הלכה ט; ובהלכות נערה פרק א, הלכה י"א. וראה לקמן הלכות עדות פרק י"ח, הלכה א. והטעם שאין לוקה ומשלם, משום שנאמר: כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו, משום שתי רשעיות (כתובות לז, א).

פֶּרֶק שֶׁבְּעָה עֶשְׂרִי

1) שאין מלקים את החוטא אלא לפי כוחו ובריאותו. המחוייב מלקיות הרבה כיצד אומדים אותו. הנפטרים ממלקות באמצע הלקאתם, מי אינו חוזר לשררתו אחרי הלקאתו.

3 א. בִּיצֵד מִלְקִין אֶת הַמַּחֲבִיב מִלְקוֹת? כְּפִי בַּחוּ². 4 שְׁנֵאֲמַר: כְּדִי רִשְׁעוֹ בְּמִסְפָּר³. וְזֶה שְׁנֵאֲמַר: אַרְבָּעִים 5 - שְׁאֵין מוֹסִיפִין עַל הָאַרְבָּעִים, אֶפְלוּ הִיָּה חֲזָק וּבְרִיא כְּשֶׁמְשׁוֹן. אֲבָל פּוֹחֲתִין לְחַלֵּשׁ; שְׁאֵם יָכֶּה 6 לְחַלֵּשׁ מִכָּה רַבָּה⁴ - בּוֹדֵאֵי הוּא מֵת⁵. לְפִיכָף⁶ אֶמְרוּ חֲכָמִים⁷: שְׁאֶפְלוּ הַבְּרִיא בְּיוֹתֵר מִכֵּין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים 7 וְתִשְׁעָ; שְׁאֵם יוֹסִיף לוֹ אַחַת, נִמְצָא שֶׁלֹּא הִכְהוּ אֶלָּא 8 אַרְבָּעִים הָרְאוּיּוֹת לּוֹ⁸. 10

~ נקודות משיחות קודש ~

"לפיכך אמרו חכמים שאפילו הבריא ביותר מכין אותו תשעה ושלשים".

מהלכה זו רואים עד כמה יש לרבנן "בעלות" על התורה כביכול, ועד שיכולים לשנות ממה שכתוב, כי בתורה נאמר "ארבעים יכנו", וחכמים תיקנו שלושים ותשע. על כך אומרת הגמרא (מכות כב:) כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה, דאילו בספר-תורה כתיב ארבעים יכנו, ואתו רבנן - בצרו (הפחיתו) חדא".

קכו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה - אֵינוֹ לֹקֵה אֶלָּא שְׁתֵּים עָשָׂרָה¹⁴.
- 2 אֲמָדוּהוּ שִׁילָקָה לְמַחֵר שְׁתֵּים עָשָׂרָה, וְלֹא לָקָה עַד
- 3 יוֹם שְׁלִישִׁי, וְהָרִי הוּא חִזָּק לְקַבֵּל שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה -
- 4 לֹקֵה שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה; שֶׁהָרִי בִשְׁעַת הָאֲמָד לֹא
- 5 אֲמָדוּהוּ לְלִקּוֹת אֶלָּא לְאַחַר זְמַן¹⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
- 6 בְּזֶה¹⁶.
- 17 ה. מִי שֶׁאֲמָדוּהוּ, וּכְשֶׁהִתְחִיל לְלִקּוֹת נִתְקַלְקַל²³ מִכֵּחַ
- 18 הַהֶפְאָה, בֵּין בְּרַעֲיָו²⁴ בֵּין בְּמִימֵי רִגְלִים - אֵין מִפִּין
- 19 אוֹתוֹ יוֹתֵר. שְׁנֶאֱמַר: וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינֶיךָ - בֵּין
- 20 שְׁנִקְלָה²⁵ פְּטוּר²⁶. אָבָל אִם נִתְקַלְקַל מִן הַפֶּחַד מִקֶּדֶם
- 21 הַהֶפְאָה, אָפְלוּ נִתְקַלְקַל מִשְׁיָצָא מִבֵּית דִּין לְלִקּוֹת²⁷,
- 22 וְאָפְלוּ מִבְּעָרֵב²⁸ - הָרִי זֶה לֹקֵה כָּל הָאֲמָד
- 23 שֶׁאֲמָדוּהוּ. אֲמָדוּהוּ²⁹ לְשִׁתִּי מִלְּקִיּוֹת³⁰, וְלָקָה³¹
- 24 וְנִתְקַלְקַל, בֵּין בְּרֹאשׁוֹנָה בֵּין בְּשֻׁנָּה - פְּטוּר³².
- 25 נִפְסָקָה הִרְצוּעָה³³ בְּשֻׁנָּה - פּוֹטְרִין אוֹתָהּ³⁴; נִפְסָקָה
- 26 בְּרֹאשׁוֹנָה - נִפְטָר מִמְּלָקוֹת רֹאשׁוֹנָה, וְלֹקֵה הָאֲמָד
- 27 הַשְּׁנִי³⁵.
- 23 לשון זלזול, כלשון הכתוב "ונקלה אחיך".
- 24 שהוציא ריעי. (25 שנתבזה. (26 משנה, במכות כב,
- ב. (27 אין אומרים הרי זה כאילו נתקלקל בשעת
- ההלקאה ופטור, שהתורה אמרה: "והכה... ונקלה", ולא
- שנקלה לפני ההכאה (שם כג, א). (28 אור ליום הלקאתו,
- אין אומרים אדם חלש הוא זה ובוודאי לא יוכל לסבול את
- האומד שבית דין אמדוהו. (29 כי פחד לחור, וחולשת
- הגוף לחור. יש אדם חזק ובריא ומחמת הפחד מתקלקל,
- ויש שהוא חלש בגופו ואינו מפחד ולא יתקלקל (רדב"י).
- ולדעת הלחם-משנה, נתכוון רבינו לומר "אפילו מבערב"
- שהוא לילה, ואין ראוי ללקותו אלא למחר, ובכל זאת נכנס
- בו פחד גדול ונתקלקל, אין אומרים בוודאי יתקלקל בשעת
- הכאה יותר ויותר, ונפטרו. וזהו מה שאמרו בגמרא שם:
- "ולא עוד אלא אפילו קלה (=נתבזה) בתחילה". הכוונה
- ליום אחד לפני ההכאה. (30 על שתי עבירות.
- (31 באומד אחד, כלעיל ה"ד. (32 אפילו כשנתקלקל
- בראשונה פטור אף מהשניה, כיון שהן באומד אחד, הרי
- נתקיים בו: "ונקלה אחיך לעיניך" (מכות כג, א). (33 של
- עגל, שמלקים בה. כלעיל פט"ז, ה"ח. (34 שכבר "נקלה
- לעיניך" ונפטר. (35 (מכות שם) שעדיין לא התחיל בו,
- ואין הפסקת הרצועה פוטרת אלא אחרי ההתחלה.
- ו. כְּפָתוּהוּ עַל הָעֲמוּד לְלִקּוֹת, וְכָרַת אֶת הַמִּיתָרִים³⁶
- וּבָרַח - פְּטוּר³⁷, וְאֵין מְחַזְרִין אוֹתוֹ.
- 36 החבלים. (37 שנתבזה בבריחתו, ואנו קוראים בו:
- "ונקלה אחיך לעיניך" (שם), וכן בשבועת כח, א. וכתב
- ב"הגהות מיימוניות": "מעשה באחד שישב לארץ ללקות
- בבית הכנסת, ולא בא הממונה להלקותו ופטרו רבינו, כיון
- שלא הורגלו בכפייה", כלומר: הרי זה ככפתוהו וברח,
- שהרי נתבזה, והממונה לא בא, ומה יש לו לעשות עוד.
- ז. כָּל מִי שֶׁחָטָא וְלָקָה - חוֹזֵר לְכַשְׁרוֹתוֹ. שְׁנֶאֱמַר: ³⁰
- וְנִקְלָה אַחִיד³⁸ לְעֵינֶיךָ - בֵּין שִׁילָקָה הָרִי הוּא אַחִיד.
- 31 אף כָּל מַחֲבִיבֵי כָרַת שְׁלָקוֹ - נִפְטָרִי מִיַּד פְּרִיתָתָן³⁹.
- 32

(13 היום. (14 אפילו כשעדיין לא לקה כלום, מכיון שהאומד הראשון היה לאותו יום, הרי זה כאילו לקה כבר, ואין לבטל את האומד הקודם (שם בברייתא). (15 והרי הוא כמי שאינו. ואם עדיין לא לקה, הולכים בו אחרי האומד השני בין להקל בין להחמיר. ולפי זה, מה שמצריך רבינו בהלכה הקודמת "משתתחיל ללקות ראוהו חלש" - הכוונה כשאמדוהו ללקות למחר, אבל אמדוהו שילקה היום, אפילו עדיין לא לקה, הרי זה כאילו "התחיל ללקות", ומכיון שהוא חלש, הרי זה פטור. והרי זה כאילו התחילו להלקותו מאתמול, ואמרו אינו יכול לקבל עוד (כסף-משנה). וכשאמדוהו ללקות למחר ולא לקה, וביום השני הרי הוא חזק לקבל י"ח, ג"כ לוקה שמונה-עשרה, שהרי הוברר שהאומד הראשון היה בטעות, ורבינו משמיענו שאפילו לא התחזק אלא ביום השלישי, ויש להניח שהאומד הראשון לא היה מוטעה, הרי הוא כמי שאינו, והולכים רק אחרי האומד האחרון. (16 בכל המספרים שהם, הולכים אחרי האומד האחרון אפילו להחמיר, וכל-שכן להקל.

- 7 ד. מִי שֶׁנִּתְחַבֵּב מִלְּקִיּוֹת הִרְבָּה¹⁷, בֵּין עַל עֲבֻרוֹת
- 8 הִרְבָּה בֵּין עַל מַעֲשֵׂה אֶחָד שֶׁחִבֵּינָן עָלָיו מִלְּקִיּוֹת
- 9 הִרְבָּה: אִם אֲמָדוּהוּ אֲמָד אֶחָד¹⁸ - לֹקֵה וּפְטוּר;
- 10 וְאִם לֹא - לֹקֵה וּמִתְרַפָּא, וְחוֹזֵר וְלֹקֵה¹⁹. כִּיצַד?
- 11 נִתְחַבֵּב שְׁתֵּי מִלְּקִיּוֹת, וְאֲמָדוּ שִׁיכּוֹל הוּא לְקַבֵּל
- 12 אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ - בֵּין שִׁילָקָה אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ
- 13 נִפְטָר²⁰. אָבָל אִם אֲמָדוּהוּ לְמִלְּקוֹת אַחַת, וְהִקְהוּ
- 14 שְׁלֹשׁ אוֹ תִשְׁעֵי אוֹ שְׁלֹשִׁים כְּמוֹ הָאֲמָד²¹ - הָרִי זֶה
- 15 מִתְרַפָּא, וְחוֹזֵרִין וְאֲמָדִין אוֹתוֹ לְמִלְּקוֹת שְׁנֵי²², עַד
- 16 שִׁילָקָה לְכָל מִלְּקִיּוֹת שֶׁהוּא חֵיב בָּהֶן.

(17 כגון שחרש בשור ובחמור, ובחרישתו מחפה חיטה ושעורה וחרצן בעפר, נמצא עובר משום "לא תחרוש בשור ובחמור", ומשום "לא תזרע כרמך כלאים". (18 לשני הלאוים כאחד. (19 משנה, במכות כב, ב. (20 של"ט מלקיות הן לעבירה אחת, והשש הנוספות הן לעבירה השניה. ובגמרא שם, אמרו כן לגבי מספר מ"ב, ל"ט - לעבירה אחת, והשלש הנוספות - לשניה, אולם רבינו נאמן לשיטתו לעיל ה"א, שמן התורה עליו ללקות ארבעים, והחכמים פיתחו אחת משום "פן יוסיף". וכל זה יוצדק כשלא לקה אלא מלקות אחת, אבל כשנתחייב שתיים וילקוהו מ"ב, אזי כל הארבעים ההכאות יתייחסו למלקות הראשונה, ולא נשארו אלא שתיים, ואין זה אומד כלל, שהרי אינו ראוי להשתלש, ועל כרחו ילקה ויתרפא, ויחזור וילקה שנית. שכלל הוא, כל שאינו יכול ללקות שלש הכאות, אינו בר מלקות עכשיו על העבירה השניה. וכן אם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קכז

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 **טָבַל וְכֵהֵן טָמֵא שְׂאֵבֶל תְּרוּמָה טְהוֹרָה. וְכֵן כָּל**
11 **הַעֹבֵר עַל לֹא שֵׁשׁ בּוֹ מַעֲשֵׂה, כְּגוֹן אוֹכֵל בֶּשָׂר**
12 **בְּחֵלֶב אוֹ לֹכֵשׁ שְׂעִטָּה. אָבֵל לֹא שְׂאֵין בּוֹ מַעֲשֵׂה,**
13 **כְּגוֹן הוֹלֵךְ רֵכִיל וְנוֹטֵר וְנוֹשֵׂא שְׁמֵעַ שְׂוֹא¹⁰ -**
14 **אֵינוֹ לֹקֵה¹¹.**

(2) שימות קודם זמנו, ונפשו נכרתת מחיי העולם הבא, כמבואר בהל' תשובה פ"ח, ה"א. (3) מארבע מיתות שנמסרו לבית-דין, המנויות לעיל פ"ד, ה"א. (4) משנה במכות יג, א. ומדובר שהתרו בהם משום מלקות. ואין זה מחוייב "משום שתי רשעיות" - לפי שיכול לפטור עצמו מעונש כרת, שאם יעשה תשובה בית-דין של מעלה מוחל לו, וכבר נתבאר לעיל פ"ד, ה"ז: "כל מחוייבי כרת שלקו - נפטרו מידי כריתתם", אבל מחוייבי מיתת בית-דין אינם לוקים, שאי-אפשר לחייבם בשתי פורעניות. שאפילו ילקו, סופם להיהרג, ואפילו יעשו תשובה אין בית-דין של מטה מוחל להם, והתורה אמרה (דברים כה, ב) "כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ולא משום שתי רשעיות (שם עמ' ב). וראה לקמן פ"ט, ה"א, מנין כל לא-תעשה שיש בהן כרת. (5) שימות קודם זמנו, אבל אין נפשו נכרתת מחיי עולם-הבא (פירוש המשנה לרבינו סנהדרין פ"ט, מ"ו). (6) תבואה שלא הופרשו ממנה מתנותיה תרומות ומעשרות (מכות יג, א). (7) סנהדרין פג, א. וראה לקמן פ"ט, ה"ב אות ז ובביאורנו שם. ובתוספתא מכות פ"ד, מ"ח שנינו: "חייבי מיתה בידי שמים מלקים אותם". ומהטעם הנזכר לעיל אות ג, שהרי עונש מיתה בידי שמים קל מעונש כרת. ובוודאי אם עשה תשובה - בית-דין של מעלה מוחל לו (קרית ספר). (8) בגד מצמר ופשתים, ראה דברים כב, יא. ולוקה, כמפורש במשנה, מכות כא ב "אף הלוכש כלאים". (9) שטוען דברים, והולך מזה לזה (הל' דעות פ"ז, ה"ב). (10) דין השומע אחד מבעלי-הדין שלא בפני בעל-דינו חבירו (ראה לקמן פכ"א, ה"ז). (11) מכות טז, א, והטעם מבואר שם יג, ב שעונש מלקות נסמך אל לא-תעשה של "חוסם שור בדישו" (ראה דברים כה, ד) - לומר לך: כל לאו שאין בו מעשה ואינו דומה ל"חוסם שור" - אינו לוקה. וראוי להעיר, שעל הלאו של "לא תשא שמע שוא" ממילא אינו לוקה, שהרי הוא כולל ענינים הרבה (ראה לקמן פכ"א, ה"ז), ואין לוקים על "לאו שבכללות", כמבואר בסמוך ה"ג, ולא נקטו רבינו כאן אלא לדוגמא בלבד (לחם-משנה).

15 **ב. כָּל לֹא שְׂאֵין בּוֹ מַעֲשֵׂה - אֵין לֹקֵין עָלָיו, חוּץ**
16 **מִנְשִׁבָּע¹² וּמִמָּוֶר¹³ וּמִקָּלָל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם¹⁴. וְכָל לֹא**
17 **שָׁנַת לֹאזְהַרֵּת מִיתַת בֵּית דִּין, כְּגוֹן לֹא תִנְאָף¹⁵, לֹא**
18 **תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ¹⁶ - אֵין לֹקֵין עָלָיו¹⁷. וְכָל לֹא**
19 **שָׁנַת לְתַשְׁלוּמִין, כְּגוֹן לֹא תִגְזֹל וְלֹא תִגְנֹב - אֵין**
20 **לֹקֵין עָלָיו¹⁸. וְכָל לֹא שָׁנַת לַעֲשֶׂה, כְּגוֹן לֹא תִקַּח**
21 **הָאֵם עַל הַבָּנִים¹⁹, לֹא תִכְלֶה פֶּתַח שְׂדֵךְ²⁰ - אֵין לֹקֵין**
22 **עָלָיו, אֲלֵא אִם לֹא קִיָּם עֲשֵׂה שְׁפָה²¹. וְעַל לֹא**
23 **שְׁבִכְלוֹת²² - אֵין לֹקֵין עָלָיו. וְשָׂאֵר כָּל הַלְּאֹוִין**
24 **שְׁבִתוֹרָה²³ - לֹקֵין עָלֵיהֶן.**

(38) 'ספרי' כִּי-תֵצֵא אות רפו: "כל היום קורא אותו הכתוב רשע, שנאמר: והיה אם בן הכות הרשע, אבל כשלקה, הכתוב קוראו אחיך, שנאמר: ונקלה אחיך". והשווה הל' עדות פ"ב, ה"ד: "כל מי שנתחייב מלקות - בין שעשה תשובה, בין שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו" וראה בביאורנו שם. ונראה שגם אם לקה יש לו לחזור בתשובה, שמלקות בלא תשובה אינה מכשירתו עדיין, שכן הם דברי רבינו בהל' טוען ונטען פ"ב, ה"י: "אם היו עליו עדים שלקה ועשה תשובה - יחזור לכשרותו בין לעדות בין לשבועה", וראה רדב"ז בהל' עדות שם. (39) משנה, במכות כג, א. וכפירוש רבינו שם: "המלקות עם התשובה יכפרו הכרת". וראה לקמן פ"ח, ה"א ובביאורנו שם.

1 **ח. כֵּהֵן גָּדוֹל שְׁחָטָא - לֹקֵה בְּשִׁלְשָׁה⁴⁰, כְּשָׂאֵר כָּל**
2 **הָעָם⁴¹, וְחוּזֵר לְגִדְלָתָא⁴².**

(40) דיינים, בניגוד לדיני נפשות שאין דנים אותו אלא בבית-דין הגדול, כלעיל פ"ה, ה"א. (41) כמבואר שם, ה"ד. וכן אמרו (סנהדרין יח, ב) "אם עבר על 'עשה' ועל 'לא תעשה' הרי הוא כהדיט לכל דבריו" - ומפרש רש"י: לידון בשלשה. ובירושלמי סנהדרין פ"ב, ה"א אמרו: מלקים אותו בשלשה, אם תאמר בעשרים ושלשה, נמצאת עלייתו וירידתו. שמתבזה הוא בפני רבים, ואין זו עליה לו אלא וירידה. (42) ירושלמי שם. שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נזר שמן משחת אלקיו... אני ה' - מה אני בקדושתו, אף אהרן בקדושתו".

3 **ט. אָבֵל רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה⁴³ שְׁחָטָא - מְלָקִין אוֹתוֹ⁴⁴,**
4 **וְאֵינוֹ חוּזֵר לְשִׁבְרוֹתוֹ⁴⁵. גַּם אֵינוֹ חוּזֵר לְהִיֹּת כְּאֶחָד**
5 **מִשְׂאֵר הַסְּנֵהֲדִין, שְׁמַעְלִין בְּקֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין⁴⁶.**

(43) זהו נשיא הסנהדרין, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (44) בבית-דין של שלשה (שם). (45) להיות ראש הסנהדרין (ירושלמי שם) שאם יחזירוהו יהרוג אותם, שיתנקם בהם. ובירושלמי הוריות פ"ג, ה"א הנוסח: מוטב שלא יחזירוהו, שהורגים אותו. ומפרש הכסף-משנה, כאילו הורגים אותו, מפני שיזלזלו בכבודו, ונוח לו שלא יחזירוהו. וראה בהל' רוצח פ"ז, ה"ד. (46) משנה, במנחות צט, ב. וכיוצא בזה אמרו (יומא יב, ב) "אירע בו (בכהן גדול) פסול, ומינו אחר תחתיו, ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול (=משום איבה), ולא לכהן הדיוט משום מעלין בקודש ולא מורדין", והשווה הל' כלי המקדש פ"ד הכ"א-כ"ב, וראה במוספנו "תשובות הרמב"ם".

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) הגדרות לסוגי לאווין שאין לוקים עליהם. עונש מיוחד למי שעבר שלוש פעמים על איסור לאו, שיש בו כרת. גזירת הכתוב לא לענוש עונש גופני על-פי הודאת העבריין.

6 **א. אֵלוֹ הֵן הַלּוֹקִין: כָּל הָעֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה**
7 **שְׁחִיבִין עָלָיו פֶּרֶת² וְאֵין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין³, כְּגוֹן**
8 **אוֹכֵל חֵלֶב וְדָם וְחִמְץ פֶּפֶסֶח⁴. וְכֵן כָּל הָעֹבֵר עַל לֹא**
9 **תַּעֲשֶׂה שְׁחִיבִין עָלָיו מִיתַת בֵּינֵי שְׁמַיִם⁵, כְּגוֹן אוֹכֵל**

"וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו"

"אבל אין לוקין על לאו זה, שהרי הכתוב ניתקו לעשה".
כאן הפריד דין גניבה וגזילה משאר הלאוין הניתקין לעשה, וכתב שהם לאוין הניתנים לתשלומין. ודייק בזה הגאון הרוגוצ'ובי שבכל לאו הניתק לעשה, מרגע שקיים העשה' התבטל ה'לאו', אבל גניבה וגזילה הם פעולה נמשכת כל זמן שלא השיב את החפץ, ולכן אינו לאו הניתק לעשה אלא לאו הניתן לתשלומין, כי התשלומין אינם מבטלים את פעולתו הנמשכת של הלאו אלא רק שאינו עובר על איסור גזל מכאן ולהבא. וצ"ע לשונו בהלכות גניבה (פ"א ה"א) "... שהרי ניתקו הכתוב לעשה".

(ע"פ לקו"ש חלק י"ז ע' 209 הע' 37)

(12) שבועת שוא או שקר, שנאמר (שמות כ, ז) "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא" – בית-דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית-דין של מטה מלקים אותו ומנקים אותו (שבועות כא, א). (13) ובכתב"י התימנים: וממר. שמחליף בהמת קדשים בבהמת חולין, והכתוב אומר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותה", ולוקה עליה משום שבדיבורו עשה מעשה, שעושה מחולין קדשים (תמורה ג, ב). (14) בשמו של הקב"ה. שנאמר (דברים כח, נח), אם לא תשמור לעשות... ליראה את השם... והפלא ה' את מכותך - הפלאה - זוהי מלקות, ככתוב: והפילו השופט. ואזהרה למקלל: לא תקלל חרש (תמורה שם) וראה לקמן פכ"ו, ה"א, ג. וראוי להעיר, שגם עד זומם וכן מוציא שם-רע לוקה, ראה לקמן פ"ט, ה"ד אות קל, וקס"א, אלא מוציא שם-רע נקרא: יש בו מעשה, שאינו חייב עד שיבעל; ועד זומם - התורה קוראתו מעשה, ככתוב "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (בבא-קמא ה, א. וראה בשבועות כא, א ב'תוספות' ד"ה: חרץ מנשבע). (15) שחייבים עליו חנק. (16) שחייבים עליו סקילה. (17) מכות יג, ב, כשהתרו בו למלקות בלא מיתה, לפי שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הוצרך להזהירו, שאם לא כן - לא היה יכול לחייבו מיתה (רש"י שם). (18) שם טז, א, שנפטר בתשלומין. וכבר נתבאר לעיל פט"ז, ה"ב "שאינו אדם משלם ולוקה". וכן אמרו (משנה, במכות ד, א) "כל המשלם - אינו לוקה". (19) שכתוב אחריו: "שלח תשלח את האם" - לומר, זוהי תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו (רש"י שם, ד, ב). וראה במשנה, שם יז, א. (20) וכתוב אחריו: "לעני ולגר תעזוב אותם" - לומר לך: לא תכלה, ואם כילית - תעזוב אותם לעניים (שם טז, ב וברש"י). (21) כגון שנשחטה האם שלקה, או אכל העיסה שלא הפריש ממנה פאה, וראה לעיל פט"ז, ה"ד. (22) מבואר בסמוך ה"ג. (23) שהם לאוין מפורשים, לא שיבואו מכלל 'עשה', כגון איסור בעולה לכהן גדול, שמכלל שנאמר (ויקרא כא, יג) "והוא אשה בבתוליה יקח" אתה למד, שאינה בתולה - לא יקח, ולא הבא מכלל 'עשה', הרי הוא כ'עשה' (ראה הל' אישות פ"א, ה"ח), ואין לוקים עליו, כמבואר ביבמות עג, ב. נמצאו

- ג. אי זהו לאו שפבכללות? זה לאו אחד שפבכלל
- ענינים הרבה, כגון לא תאכלו על הדם²⁴. וכן אם
- נאמר: לא תעשה דבר פלוני ופלוני, הואיל ולא
- יחד²⁵ לו לאו לכל אחד ואחד מהן - אין לוקין על
- כל אחד ואחד, אלא אם כן חלק אותה בלאוין
- אחרים, או נאמר מפי השמועה²⁶ שנחלקו²⁷. כיצד?
- כגון זה שנאמר: אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל
- אינו לוקה על הנא והמבשל²⁸ שתיים²⁹ אלא
- אחת³⁰. ובחדש³¹ הוא אומר: ולחם וקלי וכרמל לא
- תאכלו, וחיוב על שלשתן שלש מלקיות. מפי
- השמועה למד³² שזה לחלק³³. הרי נאמר: לא
- ימצא כף מעביר בנו ובתו באש, קסם קסמים. ואף
- על פיי³⁴ שפכלל כל הענינים בלאו אחד, הרי חלק
- אותם בלאוין אחרים, ואמר: לא תנחשו ולא
- תעוננו. מלמד, שכל אחד מהן בלאו בפני עצמו³⁵.
- וכן כל פיוצא בזה³⁶.

(24) שהוא כולל: לא לאכול מן הבמה קודם שתצא נפשה;
לא לאכול בשר הקרבן ועדיין הדם במזרק; ואין מברים
הקרובים על הרוגי בית-דין (ראה לעיל פ"ג, ה"ד);
ובית-דין שהרג את הנפש אסור לאכול כל היום (שם),
ואזהרה לבן סורר ומורה (הכל בסנהדרין סג, א). שכל אלה
אינם דומים ללאו של "חוסם שור בדישו", שהוא לאו
מיוחד לעצמו, וכבר נתבאר לעיל אות י' שעונש מלקות
נסמך ללאו של חסימה, ללמוד ממנו עונש מלקות ללאוין
הדומים בדיוק כמותו (פסחים מא, ב). (25) הכתוב.
(26) שקיבלנו ממושה. (27) שיש להם דין של לאוין
שנחלקו כל אחד לעצמו. (28) שאכלם כאחד. (29) הואיל
ולא נאמר: "אל תאכלו ממנו נא, ולא בשל מבושל".
(30) והוא-הדין כשיאכל ממנו "נא" בלבד ילקה (פסחים מא,
ב). וגירסת רבינו שם: "רבא אמר, אין לוקין על לאו
שבכללות" (=ולא כגירסתנו: אביי אמר וכו'). כי כן העתיק
הגירסא ב'ספר המצוות' כלל ט. והשווה הל' קרבן פסח
פ"ח, ה"ד. וכאן הוא חייב מלקות אחת על-כל-פנים, בניגוד
ללאו של: "לא תאכלו על הדם" שאין לוקין כלום על כל
ענין שבו. כי כאן פירט הכתוב בעצמו את הענינים: נא
ומבושל, וכאילו אמר על כל אחד מהם ילקה, ואילו ב"לא
תאכלו על הדם" לא פירט הכתוב שום ענין מהם, ולפיכך
אין לוקין על שום ענין הנכלל בלאו כולל זה. (31) באיסור
אכילת התבואה החדשה לפני שהקריבו את העומר.
(32) כריתות ה, א. (33) השווה הל' מאכלות אסורות פ"י,
ה"ג. (34) חסר כאן, ובכתב"י תימן הנוסח: ...קוסם קסמים
מעונן ומנחש ומכשף אע"פ וכו'. (35) "וכאן מעונן ומנחש
לחלק - והזכירם באמצע - כך כל מה שלפניהם ואחריהם
הם כמו מעונן ומנחש" (לשון רבינו ב'ספר המצוות' שם).
ומקור הדברים בירושלמי סנהדרין פ"ז, ה"ה. (36) כגון:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קכט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מדרות. ושם הוסיפו: "מכת תורה - ארבעים חסר אחת, אומדים אותו - אם יש לו ללקות לוקה, ואם לאו אינו לוקה; מכת מרדות - אינה כן, אלא מכים אותו עד שיקבל עליו (=לפרוש מהעבירה), או עד שתצא נפשו".

- ו. הגונב כלי שרת מן המקדש⁵³, והמקלל בקוֹסם⁵⁴,
והבועל ארמית⁵⁵ - אין בית דין נזקקין להן⁵⁶; אלא
הקנאין⁵⁷ פוגעין⁵⁸ בהן, וכל שהורגן - זכה. וכן כהן
ששמש⁵⁹ בטמאה⁶⁰ - לא היו אחיו הפהנים מביאין
אותו לבית דין⁶¹, אלא פרחי כהנה⁶² היו מוציאין
אותו חוץ לעזרה⁶³ ופוצעין את מחו בגזירין⁶⁴. גזרת
הפחיתים היא, שאין ממיתין בית דין ולא מלקין את
האדם בהודאת פיו⁶⁵, אלא על פי שנים עדים⁶⁶. וזה
שהרג יהושע לעכן⁶⁷ ודוד לגר עמלקי⁶⁸ בהודאת
פיהם - הוראת שעה היתה⁶⁹, או דין מלכות היה⁷⁰.
אבל הסנהדרין - אין ממיתין ולא מלקין המודה
בעברה. שמה נטרפה⁷¹ דעתו בדבר זה. שמה מן
העמלין מרי נפש הוא, המחפים למות, שתוקעין
החברות בבטנם ומשליכין עצמן מעל הגגות. שמה
כף זה יבוא ויאמר דבר שלא עשה, כדי שיהרג⁷².
וכללו של דבר: גזרת מלך היא⁷³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אלא הקנאין פוגעין בהם"

משמע מלשונו שאינו חיוב אלא רשות, וכן בהלכות איסורי ביאה (פ"ב ה"א) כתב "הבא לימלך אין מורין לו", וכן לדעת כמה וכמה ראשונים אינו ציווי כלל אלא רשות. ויש לומר שמטעם זה השמיטו השו"ע, ורק באה"ע כתבו ברמז "אם לא פגעו בו קנאים כו" וגם הרמב"ם (שם) כתבו בדרך סיפור דברים "אם פגעו בו קנאין והרגוהו כו.". וה"טור" כתב "היו קנאין פוגעין בו כו" כי כאמור אינו חיוב אלא רשות.

(ע"פ לקו"ש חז"ח עמוד 319 הערה 14)

~ נקודות משיחות קודש ~

"גזירת הכתוב היא שאין ממיתין בית-דין ואין מלקין את האדם בהודאת פיו כו."

נפשו וחיייו של אדם נמסרו לו מהקב"ה רק בתור פיקדון ולא לבעלות שלו, וכפסק רבינו הזקן "אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו" (ח"מ הל' נזקי גוף ונפש ס"ד) היינו שאינו רק עניין של איסור אלא שגם מדיני הקניינים אין לו בעלות על גופו. משא"כ ממונו של אדם נמסר לו באופן שנעשה בעליו של ממון זה.

ויש להביא ראיה לחילוק זה, ממאמר חז"ל (ברכות לה.) "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה... כאילו נהנה מקדשי שמים, שנאמר לה' הארץ ומלואה". אבל אין חייבים בברכת הנהנין אלא על דבר שגופו נהנה ממנו, ולא תניקנו

אשה זונה וחללה לא יקחו, ואשה גרושה מאישה לא יקחו (ויקרא כא, ז) "וכבר נתבאר (בקידושין עז, ב) שהוא חייב על כל אחת ואחת, אפילו באשה אחת" (ספר המצוות שם), והשווה הל' איסורי ביאה פ"ז ה"י, ובספר המצוות ל"ח קסא.

- ד. מי שלקה בבית דין על אסור פרת³⁷, ולקה פעם
שניה על אותו פרת עצמו, כגון שאכל חלב ולקה
עליו, ואכל חלב פעם שניה ולקה עליו, אם אכל
פעם שלישית - אין מלקין אותו³⁸. אלא מכניסין
אותו לכפה³⁹, והוא מקום צר כפי קומתו ואינו יכול
לשכב בו, ונותנין לו לחם צר ומים לחץ, עד שייצרו
מעיו ויכלה⁴⁰. ואחר כך מאכילין אותו שעורים⁴¹,
עד שפירסו נבכעת⁴².

(37) שהתרו בו משום מלקות, כמבואר לעיל ה"א.
(38) כיון שהפקיר עצמו כל כך, מקרבים מיתתו ואין ממתנים לו עד שיכרתוהו בידי שמים, כי סוף-סוף בן מות הוא (סנהדרין פא, ב). (39) חדר שגגו עגול ומקומר "ונתת אותו אל המהפכת" (ירמיה כא, כו) מתרגם יונתן: ותתן יתיה לכיפתא. (40) טעות דפוס, וצ"ל: ויחלה, וכן הוא בדפוסים קדומים ובכתי"י. (41) שנפחות בתוך מעיו. (42) מתוך שנחכווצו מעיו, הן נבקעים (שם). ודוקא כשעבר על אותו איסור כרת עצמו שלש פעמים, אבל עבר על שתיים ושלש כריתות נפרדות, טעם איסורים רצה לטעום, ועדיין לא הפקיר כל-כך (שם).

- ה. מי שעבר על אסור פרת או מיתת בית דין,
והתרו בו⁴³, והרפין בראשו או שתק ולא קבל עליו
התראה⁴⁴ - אין הורגין אותו⁴⁵, כמו שבאנו⁴⁶, ואין
מלקין אותו⁴⁷. חזר ועשה כן, והתרו בו, והרפין
בראשו או שתק - אין ממיתין אותו ואין מלקין
אותו. חזר פעם שלישית ועבר, והתרו בו, אף על
פי שהרפין בראשו או שתק⁴⁸ - פונסין אותו לכפה
עד שיםמות⁴⁹. וכל אלו שלא קבלו עליהן ההתראה
- מביין אותן מפת מרדות⁵⁰, הואיל וחתאו מפל
מקום⁵¹. אפילו על אסור של דברי סופרים - מביין
אותו מפת מרדות⁵².

(43) למיתה, או למלקות - באיסור כרת. (44) נענע בראשו כמסכים. (45) שלא אמר: על-מנת-כן אני עושה. (46) לעיל פ"ב, ה"ב. (47) כמבואר לעיל פט"ז, ה"ד. (48) אין זו התראה להמיתו מיתת בית-דין באופן ישיר. (49) שהרי הוחזק רשע בשלוש עבירות של התראת מלקות (שם). והכמינו שם מצאו רמז לכך "תמותת רשע רעה" (תהלים לד, כב), ומפרש רש"י: מי שהוחזק רשע - תמיתנו רעתו, הרי שמוחזק רשע - בר מיתה הוא. ועצם הדין של "כניסה לכיפה" הלכה למשה מסיני הוא, שמפורש ברש"י שם. והשווה הל' רוצח פ"ד, ה"ח. (50) מפורשת לעיל פט"ז ה"ג בביאורנו שם. (51) והרי התרו בהם. (52) תוספתא מכות פ"ג, ה"י: כהן שנכנס לארץ העמים או שיצא לחוץ לארץ (=שגזרו עליה טומאה) מכים אותו מכת

קל שיעורי רמב"ם ג' פריקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רש"י: וזה שאמרו (בבא-מציעא ג, ב) "הודאת פיו כמאה עדים" - אין זה אלא בממון, אבל לקנס ולעונש מלקות ולהפסל - לא. וב'ספרי' פרשת שופטים אות קפח: "ומה במקום שאין פיו מצטרף עם עד אחד למיתה" וכו'. ובירושלמי קידושין פ"א, ה"א מנו החילוקים בין דיני ישראל לדיני הגוים, ואמרו: "רבי יודה בן פזי מוסיף: בחנק ומפי עצמו, מה טעם? כי דם באדם", כלומר, שמיתת בני נח אינה אלא בחנק, ועל-פי הודאת עצמו, שנאמר (בראשית ט, ו) "באדם דמו ישפך", באדם - אפילו ע"י הודאת עצמו, דמו ישפך (קרבן העדה, שם) הרי שבדיני ישראל אינו כן. (66 ככתוב (דברים יט, טו) "על-פי שני עדים... יקום דבר". (67 יהושע ז, כ, כה. (68 שמואל-ב א, טו. ושם טז: "דמך על ראשך כי פיך ענה בך לאמר, אנכי מותתי את משיח ה'". (69 על-פי הדיבור, "שכן נאמר לו מפי הגבורה" (מדרש רבה' במדבר פכ"ג, אות ו). (70 ואע"פ שכתב רבינו לעיל פ"ד ה"ב: "אין רשות למלך להרוג... אלא בסייף בלבד" - בכל זאת דן יהושע את עכן לשריפה. כי לעיל מדובר כשהמלך עושה לכבוד עצמו כשמורדים בו, וכאן מדובר כשהוא עושה סייג לתורה, לענוש את הפוקרים בה, הרשות בידו להרוג בכל המיתות (הגהות 'מנחת חינוך'). (71 נתבלבלה. (72 כמסופר ב'מדרש קהלת' פ"ב על הפסוק: ושנאתי את החיים, מעשה באחד שכתב מכתב גנאי לאדריאנוס קיסר, גזר הקיסר, שכל מי ששלח המכתב יפרסם עצמו למלך. הלך אחד ופרסם עצמו. ציוה המלך להוריד ראשו, אמר לו המלך, למה אמרת כן? ענהו, אתה פודה אותי משלש צרות. אין לי מה לאכול, ולא לאשתי ולא לבני. אמר המלך: הואיל והוא חי חיי צער, הניחו לו. קרא על עצמו: "ושנאתי את החיים". (73 אע"פ שטעם זה הגיוני הוא, אינו מספיק לגבי עונש מלקות, ולפיכך מחליט רבינו שזוהי גזירת המלך. והרדב"ז מוסיף: שאין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, ככתוב (יחזקאל יח, ד) "כל הנפשות לי הנה". ולפיכך אין הודאתו מועילה על דבר שאינו שלו, וגם מלקות היא חצי מיתה, אבל ממנו הוא שלו, ולפיכך אומרים בו: "הודאת בעל-דין כמאה עדים". ועם כל זה, אף הוא מסיים ואומר: גזירת המלך היא ואין להרהר.

יום ש"ק ל' מנחם-אב ה'תשע"ח

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) מספר הלאווין שיש בהם כרת, ואין בהם מיתת בית דין, שלוקים עליהם. מניין הלאווין שיש בהם מיתה בידי שמים ולוקים עליהם. רשימת שאר הלאווין שבתורה, שאין בהם כרת, ולא מיתה בידי שמים, ולוקים עליהם.

- א. כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵשׁ בּוֹ פֶּרֶת² וְאֵין בּוֹ מִיתַת בַּיִת¹
- דִּין³ שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶן⁴ - אֶחָד וְעֶשְׂרִים. וְאֵלוֹ הֵן: (א)
- הֶבֶא עַל אֲחֻזָּתוֹ⁵. (ב) הֶבֶא עַל אֲחֻזַּת אָבִיו⁶. (ג) הֶבֶא
- עַל אֲחֻזַּת אָמִיו⁷. (ד) הֶבֶא עַל אֲחֻזַּת אִשְׁתּוֹ⁸. (ה) הֶבֶא
- עַל אִשֶּׁת אָחִיו⁹. (ו) הֶבֶא עַל אִשֶּׁת אָחִי אָבִיו¹⁰. (ז)
- הֶבֶא עַל הַנֶּדֶה¹¹. (ח) הָאוֹכֵל חֶלְבֵּי¹². (ט) הָאוֹכֵל דָּם¹³.
- (י) הָאוֹכֵל חֶמֶץ בַּפֶּסַח¹⁴. (יא) הָאוֹכֵל בָּיוֹם

ברכה על קבלת ממון כי בנוגע לנפשו וגופו של האדם שהם "קנין הקב"ה" באופן שאין לאדם בעלות עליהם, גם ההנאות שלהם כמותם, ולכן הן "קדשי שמים" שאסור להנות מהם בלא ברכה.

מה-שאינ-כן נכסי האדם וממונו, מלכתחילה אינם בגדר נכסי שמים, כי נמסרו לבעלותו של האדם, ולכן אין צריך ברכה להתיר הנאת ממון.

אמנם מצד הקב"ה, אין הבדל בין נפשו וגופו של אדם ובין ממון, כי כל העולם ומלואו הוא של הקב"ה בשווה אלא שההבדל הוא מצד האדם. בנפשו וגופו ניכרת בעלותו של הקב"ה, ובכל יום מחדש הוא אומר: "נשמה שנתת בי" ומחוייב בתורה ומצוות ונרגשת קדושתה של הנשמה. אבל בממונו לא ניכרת בעלותו של הקב"ה, ולכן בדיני התורה יש לאדם רשות ובעלות על ממון ונכסיו.

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ד עמוד 106)

(53) ואיסורו רמזו בתורה (במדבר ד, כ) "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו" - לשון גניבה, שמבליע ומחביא (סנהדרין פא, ב וברש"י), וכן הכתוב אומר (איוב כ, טו) "חיל בלע ויקאנו" - הרי שבלע - לשון גניבה. (54) מברך את השם (=הקב"ה) בשם עבודה-זרה (שם), ובפירוש המשנה לרבינו (שם). והרי זה נראה כמברך את השם, שענושו סקילה, כמבואר בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז (שם פב, ב). (55) וענושו מפורש בנביאים (מלאכי ב, יא) "כי חילל יהודה קודש ה'... ובעל בת אל נכר" - זה הבא על הגויה, והכתוב מכריז: "יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה" (שם פב, א) והשווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ו. (56) להלקותם או לענשם עונש אחר. (57) בני אדם כשרים, המקנאים קנאתו של מקום (שם פא, ב וברש"י). (58) ממתים, ככתוב (מלכים-א, ב, כט) "לך פגע בו", ודבר זה הלכה למשה מסיני, כמבואר ברש"י שם. וכתב רבינו בפירושו שם: "ובועל ארמית - שיבעול בת עובדי ע"ז בפרהסיא בעשרה מישראל... ובשעת מעשה, כגון פינחס (ראה במדבר כה, ח), אבל אחר שבא עליה ופירש... או שאינה עובדת ע"ז, אסור להרגו, לפי שהוא מחוייב בכרת... ואם ישאל לנו הקנאי אם יפגע בו אם לא - ואפילו הוא בשעת מעשה - אין מורים לו". והשווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ד-ה. ע"פ סוגיית התלמוד בסנהדרין פב, א. (59) שעבד עבודת המקדש. (60) כשהוא טמא, וענושו מיתה בידי שמים, שנאמר (ויקרא כב, ב) "דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי", וזה החילול הוא כמו החילול האמור בתרומה (שם ט) "ומתו בו כי יחללוהו" (פירוש המשנה לרבינו בסנהדרין פ"ט מ"ו, ע"פ הגמרא שם פג, ב). (61) להלקות מלקות ארבעים, כמבואר לקמן פ"ט, ה"ב, אות יג. (62) בחורים שמתחיל שער זקנם לפרוח בהם. (63) שלא יטמא את העזרה במותו. עזרה - חצר המקדש. (64) בקעיות של עצים (משנה בסנהדרין פא, ב). ובהל' ביאת המקדש פ"ד ה"ב, מסיים רבינו: "ואין ממחים עליהם בכך". (65) שאדם קרוב אצל עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע (יבמות כה, ב), ומפרש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' מנחם-אב – ספר שופטים – הלכות סנהדרין קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

היא (זבחים קז, א). וראה ספר המצוות לא-תעשה צ.
(23) ממזג ורוקח בשמים שונים ועושה אותם כעין שמן
המשחה שעשה משה למשכן, ואזהרתו: "ובמתכונתו לא
תעשו כמוהו" (שמות ל, לב). (24) את גופו, משמן שעשה
משה למשכן ולאחריו ובניו, ואזהרתו: "על בשר אדם לא
ייסך" (שם, שם). (25) מחקה ועושה קטורת, כמעשה
הקטורת של משה המפורשת שם, לה. ואזהרתו:
"במתכונתה לא תעשו לכם (שם, לז). וכל אלה הכריתות
מנויות בכריתות ב, א, ונשנו לעניין מלקות במשנה מכות
יג, א.

ב. כל מחיבין מיתה בידי שמים²⁶, שהן בלא תעשה⁷
וַיֵּשׁ בָּהֶן מַעֲשֵׂה²⁷, שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶן - שְׁמֹנֶה עָשָׂר.
וְאֵלֹהֵי הֵן: (א) זֶר שְׁאֵכֵל תְּרוּמָה גְדוּלָּה²⁸, בֵּין
טְהוֹרָה²⁹ בֵּין טְמֵאָה³⁰. (ב) זֶר שְׁאֵכֵל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר³¹.
(ג) זֶר שְׁאֵכֵל בְּפוּרִים אַחֵר שְׁנֹכְנֵסוּ לִירוּשָׁלַיִם³². (ד)
זֶר שְׁאֵכֵל חֲלָה³³. (ה) הָאוֹכֵל טָבֵל שְׁלֹא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ
תְּרוּמָה גְדוּלָּה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר³⁴. (ו) הָאוֹכֵל עֶסֶה
שְׁלֹא הוֹרֵמָה חֲלָתָה³⁵. (ז) בָּהֶן טָמֵא שְׁאֵכֵל תְּרוּמָה
טְהוֹרָה³⁶. (ח) בָּהֶן שְׁנֹכְנֵס לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים שְׁלֹא
לַעֲבוֹדָה³⁷. (ט) בָּהֶן שְׁיָצָא מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת
עֲבוֹדָה³⁸. (י) לֹוִי שְׁעָבַד בַּעֲבוֹדַת כְּהֻנִּים³⁹. (יא) זֶר
שְׁשֹׁמֵשׁ בַּמִּקְדָּשׁ⁴⁰. (יב) מְחַסֵּר בְּגָדִים⁴¹ - הֲרִי הוּא
כְּזֶר, וְלוֹקָה אִם עֲבָד⁴². (יג) בָּהֶן טָמֵא שְׁשֹׁמֵשׁ⁴³. (יד)
שְׁתֵּי יָיִן שְׁשֹׁמֵשׁ⁴⁴. (טו) טָבֹול יוֹם שְׁשֹׁמֵשׁ⁴⁵. (טז)
מְחַסֵּר כְּפוּרִים שְׁשֹׁמֵשׁ⁴⁶. (יז) פְּרוּעַ רֹאשׁ שְׁשֹׁמֵשׁ⁴⁷.
(יח) קְרוּעַ בְּגָדִים שְׁשֹׁמֵשׁ⁴⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מחוסר כיפורים ששימש".

בנוגע למחוסר כיפורים, מביאה הגמרא (סנהדרין פג, ב) את
הפסוק "וכפר עליה הכהן וטהרה", ודורשת: "וטהרה, מכלל
שעד כאן היא טמאה". וזהו הקרוי מחוסר כיפורים ש"טבל
ועלה" "והעריב שמשו" אלא שעדיין לא הביא קרבנו,
שהוא א. אסור באכילת קדשים. ב. אם שימש בבית
המקדש חייב מיתה. ג. פוסל את העבודה.

הרמב"ם מביא דרשה זו בשני מקומות, בהלכות ביאת
מקדש (פ"ד ה"ה) לגבי מחוסר כיפורים שעבד שעבודתו
פסולה, ובפ"ג ה"ז שם לגבי איסור כניסה למקדש, אלא
שבו שינה לשון דרשת הגמרא, וכתב: "וטהרה, מכלל
שעדיין לא נגמרה טהרתה".

מלשונו משמע שהחוב על מי שטבל ועלה והעריב שמשו,
הוא מצד שנשארה בו מהטומאה אלא שיש חסרון
בטהרתו שאמורה להיות מושלמת בהבאת הקרבן.
וכן מדויק גם מדבריו (ריש הל' מחוסרי כפרה) "ולמה נקראו
מחוסרי כפרה, שכל אחד מהן אע"פ שטהר מטומאתו וטבל
והעריב שמשו, עדיין הוא חסר ולא גמרה טהרתו כדי

הַכְּפוּרִים¹⁵. (יב) הָעוֹשֶׂה מְלֹאכָה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים¹⁶.
(יג) הָאוֹכֵל הַנוֹתֵר¹⁷. (יד) הָאוֹכֵל פְּגוּל¹⁸. (טו) הַטָּמֵא
שְׁאֵכֵל בְּשֵׁר קֹדֶשׁ¹⁹. (טז) הַטָּמֵא שְׁנֹכְנֵס לַעֲזָרָה²⁰. (יז)
הַשּׁוֹחֵט קִדְשִׁים בַּחוּץ²¹. (יח) הַמַּעֲלֶה קִדְשִׁים
בַּחוּץ²². (יט) הַמִּפְטֵם אֶת הַשֶּׁמֶן²³. (כ) הַסֹּף בְּשֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה²⁴. (כא) הַמִּפְטֵם אֶת הַקִּטְרֹת²⁵.

(2) עונש כרת, שנפשו נכרתת מחיי עולם הבא ואובדת
כבהמה, כלשון רבינו בהלכות תשובה פרק ח, הלכה א.
(3) של מטה. (4) אבל לא תעשה שיש בו מיתת בית דין
אין לוקים עליו, שלא ניתן אלא לאזהרת מיתת בית דין,
כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ב ובביאורנו שם. ולעיל פרק
ט"ו, הלכה י"ג נמנו כל שישה ושלושים הרוגי בית-דין.
(5) ויקרא יח, ט. (6) שם יב. (7) שם יג. (8) שם יח.
(9) שם טז. (10) שם יד. (11) שם יט. וכל עריות אלה
עונשן כרת, ככתוב (שם, כט) "כי כל אשר יעשה מכל
התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות". (12) שם ז,
כג. (13) שם כו. (14) שמות יג, ג. (15) ויקרא כג, כט.
ואזהרה לאוכל לא נתבארה בלשון התורה, אבל כיוון
שהזכיר את העונש וחייב כרת למי שיאכל, ידענו שמוזהרים
על האכילה, והוא אמרו "כי כל הנפש אשר לא תעונה...
ונכרתה" (לשון ספר המצוות לרבינו לא תעשה קצו).
וביומא פא, א אמרו: נאמר עונש במלאכה (=ביום
הכיפורים) ונאמר עונש בעינוי, מה מלאכה ענש והזהיר, אף
עינוי ענש והזהיר. (16) שם כח. (17) שנשאר מבשר
הקדשים אחר זמן הקבוע לאכילתם, ועונשו כרת, ככתוב
(שם, יט, ח) "ואוכליו עונונו יישא... ונכרתה הנפש". ולא
נתבאר בתורה לאו מפורש לאיסור אכילתו, אבל בפרשת
ה"מלוואים" אמר הכתוב (שמות כט, לג) "וזר לא יאכל כי
קודש הם" אמרו חכמינו (פסחים כד, א) "כל שבקודש
פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו" (ספר המצוות
לא-תעשה קלא). וראוי להעיר, שבנוסח הגמרא שלפנינו
בפסחים שם מובא הפסוק: "ושרפת את הנותר באש, לא
יאכל כי קדש הוא" (שם, לד). וראה ב"ספר המצוות"
הוצאת מוסד הרב קוק, בפירושו של הרב קאפח, שם, אות
תלו. (18) הוא הקרבן, שחשב האיש בשעת שחיטתו או
הקרבנו שיאכל ממנו אחר זמנו, או יקטיר ממנו אחר זמנו
ועונשו מפורש בתורה, ויקרא ז, יח. ואזהרתו מהפסוק: "לא
יאכל כי קדש הם", כמבואר לעיל באות הקודמת (ספר
המצוות לא-תעשה קלב). (19) ויקרא ז, כ, ואזהרתו: "ככל
קודש לא תגע" (ויקרא יב, ד), כמבואר במכות יד, ב (ספר
המצוות לא-תעשה קכט). (20) לחצר המקדש ואזהרתו:
"ולא יטמאו את מחניהם" (במדבר ה, ג). וראה מכות יד,
ב. (21) חוץ לעזרה, ועונשו מפורש בויקרא יז, ג-ד. אבל
אזהרתו לא נתפרשה בתורה, והיא נתבאר בסמוך.
(22) מקריבם בחוץ, ואזהרתו: "השמר לך פן תעלה עולותיך
בכל מקום אשר תראה" (דברים יב, יג). וכל מקום שנאמר
בו "השמר" אינו אלא לא-תעשה (זבחים קו, א), ונאמר
(שם, יד) "שם תעלה עולותיך ושם תעשה" - הקיש הכתוב
עשייה לעלייה (=ההקטרה על האש) מה עלייה ענש
והזהיר, אף עשייה ענש והזהיר, והשחיטה בכלל עשייה

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' מנחם-אב – ספר שופטים – הלכות סנהדרין

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עונש מיתה - נאמר כאן; ולא יחללו, ונאמר בתרומה; ומתו בו כי יחללוהו, מה שם במיתה אף כאן במיתה (סנהדרין פג, א). וכן האוכל מעשר ראשון, שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר חייב מיתה, ככתוב "ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו" (במדבר יח, לב) ראה ספר המצוות לא-תעשה קנג שזה מכון לאסור אכילת מעשר ראשון בטבלו. ובתוספתא סוטה פרק י"ג, הלכה י' שנינו: "ותרומת מעשר טבל עון מיתה". והשווה הלכות מאכלות אסורות פרק י', הלכה כ. וטבל, שהורמו תרומותיו, ולא הופרשו ממנו מעשרותיו יתבאר דינו לקמן הלכה ד לאו עח.

35) הרי היא טבל, שהרי לא ניטלה ממנה תרומתה, כמבואר לעיל, ובפירוש שנינו (שביעית פרק ט, משנה ט) "האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה. וראה חלה פרק ג, משנה א "לגלגלה - בחיטים, וטמטמה - בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה", שנגמרה מלאכתה והרי היא טבל. 36) אזהרתו - "איש-איש מזרע אהרן... בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר" (ויקרא כב, ד) איזהו דבר שהוא שווה בזרעו של אהרן (=בין זכרים בין נקבות) הוי אומר זו תרומה (מכות יד, ב); מיתה - שנאמר (שם, ט) "ושמרו את משמרתיו... ומתו בו כי יחללוהו" (סנהדרין פג, א) וכן בספר המצוות לא-תעשה קלו. וכהן טמא שאכל תרומה טמאה, אינו במיתה, שהרי היא מחוללת ועומדת, ואף על פי שהוא בלאו אינו לוקה, כמבואר בהלכות תרומות פרק ז, הלכה א. 37) שנאמר (ויקרא טז, ב) "ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת... ולא ימות". וכשנכנס להיכל דינו יתבאר לקמן הלכה ד לא-תעשה כז (ספר המצוות לא-תעשה סח). 38) שנאמר (ויקרא י, ז) "ומפתח אוהל מועד לא תצאו פן תמותו" (ספר המצוות לא-תעשה קסה). 39) שנאמר (במדבר י, ג) "אך אל כלי הקודש ואל המזבח לא יקרב ולא ימותו" וכמבואר בספרי שם. ובנוגע לכהן שעבד עבודת הלויים, ראה להלן הלכה ד, לא-תעשה לב (ספר המצוות לא-תעשה עב). 40) זר - שאינו מזרע אהרן; ששימש - שעבד עבודת הקודש. אזהרתו: "וזר לא יקרב אליכם" (במדבר יח, ד) ועונשו: "וזהו הקרב יומת" (שם ז). ובספרי שם אמרו: "וזהו הקרב יומת" - לעבודה, (ספר המצוות לא-תעשה עד). 41) בגדי כהונה, שמונה - לכהן גדול; ארבעה - לכהן הדיוט. 42) שנאמר (שמות כט, ט) "וחגרת אתם אבנט... והייתה להם כהונה" - בזמן שבגדיהם עליהם, כהונתם עליהם; אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והרי הם זרים, וזר ששימש במיתה (סנהדרין פג, ב). וראה ספר המצוות עשה לג. 43) במקדש, שנאמר (ויקרא כב, ב) "ויניזו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי" ולמדו חכמים (סנהדרין פג, ב) גזירה שווה חילול-חילול מתרומה שנאמר בה (שם, ט) "ומתו בו כי יחללוהו" מה שם במיתה אף כאן במיתה (ספר המצוות לא-תעשה עה). וכבר נתבאר לעיל פרק י"ח, הלכה ו, אף על פי שהדין כן, "פרחי כהונה היו מוציאם אותו חוץ לעזרה ופוצעים את מוחו בגזירים". והשווה הלכות ביאת מקדש פרק ד, הלכה ב. 44) במקדש, אזהרתו - שנאמר (ויקרא י, ט) "יין ושכר אל תשת... בבואכם אל אוהל מועד ולא תמותו". ובתורת כהנים שם אמרו: "מניין שאינו חייב אלא בשעת עבודה? תלמוד לומר: אתה ובניך... בבואכם

לאכול בקדשים כו" היינו שאין זה מצד טומאה אלא חסרון בשלימות הטהרה. ונפק"מ יש להלכה בפועל, ומשום כך פסק שמחוסר כיפורים שאכל קודש או שימש, אינו חייב מיתה או כרת. משא"כ הראב"ד משיג על הרמב"ם (הל' ביאת מקדש שם) ומביא את הדרשה לפסוק "וכיפר עליה הכהן וטהרה", מכלל שעד עכשיו היתה טמאה, ומוסיף שבתוספתא מס' זבחים, מונה את המחוסר כיפורים בכלל חייבי מיתה. כי לשיטת הראב"ד מחוסר כיפורים הוא לא בעל חסרון בטהרה אלא שעדיין יש עליו מהטומאה, כל עוד לא הביא קרבנו.

(ע"פ לקו"ם חלק כ"ז ע' 80)

26) מיתה בידי שמים קלה מכרת, שהכרת יש עליו עונש לאחר מיתה; ומחוייב מיתה, כשמת נתכפר לו (פירוש המשנה לרבינו סנהדרין פרק ט, משנה ו). ולדעת רש"י בשבת כה, א, כרת - ימיו נכתרים והולך עירי בלא בנים, ומיתה בידי שמים - ימיו נקצרים אבל אינו הולך עירי. 27) כי לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו, כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ב. 28) היא ראשית כל ההפרשות אחרי מריחת הכרי, שנותן לכהן אחד מן החמישים. 29) שחייב עליה מיתה. ככתוב (ויקרא כב, ט) "ומתו בו כי יחללוהו, ואזהרתו: "וכל זר לא יאכל קדש" (שם, י), כמבואר בסנהדרין פג, ב. 30) תוספתא תרומות פרק ו, הלכה ה: "באוכלי תרומה לזרים, טהור שאכל את הטהור וטהור שאכל את הטמא... כולם במיתה", וראה הלכות תרומות פרק ו, הלכה ו. 31) שהלוי מפרש מעשר, מן המעשר שקיבל מבעל הבית, ונותנו לכהן, ודינו כתורמה גדולה, להתחייב עליו מיתה בידי שמים, כמבואר בסוטה מה, א. ואזהרתו מ"וכל זר לא יאכל קודש" המכוון לתרומה, ותרומת מעשר וביכורים וכן חלה הכול נקראים תרומה. כמבואר בספר המצוות לא-תעשה קלג, ובהלכות תרומות פרק י, הלכה ד. 32) חייב מיתה בידי שמים, ואם התרו בו לוקה, שכבר נתבאר באות הקודמת, שגם ביכורים נקראים תרומה "לפי שכיוון שקראם יתעלה 'תרומת ידך' (דברים יב, יז) חלו עליהם כל דיני התרומה" (ספר המצוות לא-תעשה קמח). וכך שנינו (ביכורים פרק ב, משנה א) "התרומה והביכורים חייבים עליהן מיתה". וראה הלכות ביכורים פרק ג, הלכה א. אמנם במכות יט, א הנוסח: "מאימתי חייבים עליהם משיראו פני הבית" אבל רבינו מפרשו: לפנים מחומת ירושלים, כדבריו בספר המצוות לא-תעשה קמא, שמשנכנס לפנים מהחומה רואים פני הבתים שבעיר (כסף משנה בהלכות ביכורים שם). 33) שגם היא נקראת תרומה, ככתוב (במדבר טו, כ) "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" וכמבואר בהלכות ביכורים פרק ה, הלכה י"ד-ט"ו, ובפירוש שנינו (חלה פרק א משנה ט) "החלה והתרומה חייבים עליהן מיתה וחומש". 34) אזהרתו - "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה" (ויקרא כב, טו) - אשר ירימו: בעתידים להיתרם, הכתוב מדבר, שעדיין לא הורמו קדשיהם מהם וזהו טבל,

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 וְשִׁמּוֹנָה. וְאֵלּוּ הֵן: (א) הָעוֹשֶׂה אֱלִיל⁵⁶. (ב) הָעוֹשֶׂה
11 אֱלִיל לְנוֹי⁵⁷. (ג) הַפּוֹנֶה אֶל אֱלִילִים⁵⁸ בְּאֶחָד מִן
12 הַמַּעֲשִׂים⁵⁹. (ד) הַמְקִים מַצֵּבָה⁶⁰. (ה) הַנוֹטֵעַ אֵילָן
13 בַּמִּקְדָּשׁ⁶¹. (ו) הַנוֹתֵן אֶבֶן מִשְׁכִּית⁶². (ז) הַנוֹדֵר בִּשְׁם
14 עֲבוּדָה זָרָה⁶³. (ח) הַנֶּשֶׁפֶעַ בְּשִׁמְיָהּ⁶⁴. (ט) הַנִּהְיֶה בָּהּ⁶⁵.
15 (י) הַבּוֹנֶה עֵיר הַנִּדְחָת⁶⁶. (יא) הַנִּהְיֶה מִמֶּנָּה⁶⁷. (יב)
16 הָעוֹשֶׂה כִּחֻקֵּי הָעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים⁶⁸. (יג) הַקּוֹסֵם⁶⁹. (יד)
17 הַמַּעֲוֵגִין⁷⁰. (טו) הַמִּנְחֵשׁ⁷¹. (טז) הַחֹבֵר⁷². (יז) הַדּוֹרֵשׁ
18 אֶל הַמֵּתִים⁷³. (יח) הַמּוֹחֵק שֵׁם⁷⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כְּגוֹן
19 הַדֹּרֵשׁ⁷⁵ אֶבֶן מִן הַמִּזְבֵּחַ אוֹ שׁוֹרֵף עֵץ מִן הַמִּקְדָּשׁ⁷⁶.
20 (יט) הַמְכַבֵּה אֵשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ⁷⁷. (כ) הָעוֹלֶה עָלָיו
21 בַּמַּעֲלוֹת⁷⁸. (כא) הַנִּכְנֵס לַעֲזָרָה בְּבִגְדִים טְמֵאִים⁷⁹.
22 (כב) זָב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁸⁰ שֶׁנִּכְנֵס לְהֵר הַבֵּית⁸¹. (כג) הַמְסִיר
23 בְּדֵי אֲרוֹן⁸². (כד) הַמְזִיחַ⁸³ חֶשֶׁן מַעַל הָאֹפֹדֶת⁸⁴. (כה)
24 הַקּוֹרֵעַ פִּי הַמַּעֲעִיל⁸⁵. (כו) הַמְקָרִיב עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב⁸⁶.
25 (כז) כֹּהֵן שֶׁנִּכְנֵס לַהֵיכָל שְׁלֹא בִשְׁעַת הָעֲבוּדָה⁸⁷. (כח)
26 בַּעַל מוֹם שֶׁנִּכְנֵס לְשֵׁם⁸⁸. (כט) שְׁתּוּי⁸⁹ שֶׁנִּכְנֵס לְשֵׁם⁹⁰.
27 (ל) בַּעַל מוֹם שֶׁשָּׁמַשׁ⁹¹. (לא) עָרַל שֶׁשָּׁמַשׁ⁹². (לב) כֹּהֵן
28 שֶׁעָבַד בַּעֲבוּדַת הַלְוִים⁹³. (לג) כֹּהֵן שֶׁנִּכְנֵס לַמִּקְדָּשׁ
29 פְּרוּעַ רֹאשׁ⁹⁴. (לד) כֹּהֵן שֶׁנִּכְנֵס לַמִּקְדָּשׁ קְרוּעַ
30 בְּגָדִים⁹⁵. (לה) הַמְקַדֵּשׁ בַּעֲלֵי מוֹמִיּוֹן⁹⁶. (לו)
31 הַשּׁוֹחֲטִין⁹⁷. (לז) הַזּוֹרֵק דְּמֵיהֶן⁹⁸. (לח) הַמְקַטִּיר
32 אֲמוּרֵיהֶן⁹⁹. (לט) הַמְקָרִיב קֶרֶבֶת עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים
33 בַּעֲלֵי מוֹמִיּוֹן¹⁰⁰. (מ) הַמַּטִּיל מוֹם בְּקִדְשֵׁים בְּזִמָּן
34 הַמְקַדֵּשׁ¹⁰¹. (מא) הָעוֹבֵד בְּקִדְשֵׁים¹⁰². (מב) הַגּוֹיֵז
35 אוֹתָן¹⁰³. (מג) הַמְקַטִּיר שְׂאֹר אוֹ דְּבַשׁ¹⁰⁴. (מד)
36 הָעוֹשֶׂה שְׁנֵי מִנְחוֹת מִחֶמֶץ¹⁰⁵. (מה) הַמְקָרִיב¹⁰⁶ בְּלֹא
37 מִלֶּח¹⁰⁷. (מו) הַמְקָרִיב אֶתָּנָן אוֹ מַחִיר פֶּלֶב¹⁰⁸. (מז)
38 הַנוֹתֵן שְׁמֵן עַל מִנְחַת חוּטָא¹⁰⁹. (מח) הַנוֹתֵן עָלֶיהָ¹¹⁰
39 לְבוֹנָה¹¹¹. (מט) הַנוֹתֵן שְׁמֵן בְּקֶרֶפֶן סוּטָה¹¹². (נ) הַנוֹתֵן
40 עָלָיו¹¹³ לְבוֹנָה. (נא) הַמְבְדִּיל בְּחִטָּאת הָעוֹף¹¹⁴. (נב)
41 הַמִּמָּר בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ¹¹⁵. (נג) הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ
42 שְׁנֵטְמָא¹¹⁶. (נד) הָאוֹכֵל מִפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין¹¹⁷. (נה)
43 כֹּהֵן שֶׁאֵכַל בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ קִדְשֵׁים¹¹⁸ חוּץ לַעֲזָרָה¹¹⁹. (נו)
44 זֶר שֶׁאֵכַל בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ קִדְשֵׁים אַחֵר מִתֵּן דָּמִים¹²⁰. (נז)
45 זֶר שֶׁאֵכַל בֶּשֶׂר בְּכוֹר¹²¹. (נח) כֹּהֵן שֶׁנִּשְׁאָת לְזֶר
46 שְׂאוּכָלֶת¹²² חֲזָה וְשׁוֹק¹²³, אֶפְלוּ לְאַחֵר מִיתַת
47 בַּעֲלָהּ¹²⁴. (נט) חֲלָלָה¹²⁵ שֶׁאֵכָלָה תְּרוּמָה¹²⁶. (ס)
48 הָאוֹכֵל קִדְשֵׁים קָלִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם¹²⁷. (סא) הָאוֹכֵל
49 קִדְשֵׁים קָלִים קֹדֶם זְרִיקַת דָּמִים¹²⁸. (סב) הָאוֹכֵל בְּכוֹר
50 חוּץ לִירוּשָׁלַיִם¹²⁹. (סג) הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנִי¹³⁰ אַחֵר
51 שְׂרָאָה פְּגִי הַבֵּית¹³¹ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם¹³². (סד) כֹּהֵן
52 שֶׁאֵכַל בְּכוֹרִים מִשְׁנֵכָנְסוֹ לִירוּשָׁלַיִם קֹדֶם הַנִּהְיָה
53 בַּעֲזָרָה¹³³. (סה) כֹּהֵן שֶׁאֵכַל בְּכוֹרִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם
54 אַחֵר שֶׁהִנִּיחָם בַּעֲזָרָה¹³⁴. (סו) הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנִי
55 שְׁנֵטְמָא בִירוּשָׁלַיִם קֹדֶם שִׁפְדָּה¹³⁵. (סז) טְמָא שֶׁאֵכַל

אל אוהל מועד" (ספר המצוות לא-תעשה עג). וראה הלכות
ביאת מקדש פרק א, הלכה א"ב. ושתוי שנכנס שם ולא
עבד, יתבאר דינו להלן הלכה ד לא-תעשה כט. (45) כוהן
שטבל לטומאתו ועדיין לא העריב שמשו, ועליו הזהירה
תורה (ויקרא כא, ו) "ולא יחללו שם אלוהיהם". ובסנהדרין
פג, ב אמרו: אם אינו עניין לטמא ששימש, שכבר נכתב
שם, כב, ב, תנהו עניין לטבול יום ששימש, ולמד חילול -
חילול מתרומה, כדלעיל (ספר המצוות לא-תעשה עו).
46) שכבר העריב שמשו, ועדיין לא הביא קרבנות טהרתו
לכפר עליו, ראה ויקרא טו, יג-טו, ובסנהדרין פג, ב אמרו:
"וכפר עליה כהן וטהרה" (שם יב, ח) - טהרה, מכלל,
שהיא טמאה. וטמא ששימש במיתה, אולם מפרשי רבינו
העירו, שבפירוש כתב רבינו בהלכות ביאת מקדש פרק ד,
הלכה ד, "מחוסר כיפורים שעבד, אף על פי שעבודתו
פסולה וחייל הרי זה פטור" ולפיכך החליט הר"י יוסף
קורקוס (הובא בכסף משנה, כאן) שיש כאן טעות סופר
וצריך להיות: "יתר בגדים שימש", שכל כהן, שלבש בגד
נוסף על בגדי כהונתו חייב מיתה, כמבואר בזבחים יח, א
ובהלכות כלי המקדש פרק י, הלכה ה. (47) שעברו עליו
יותר משלושים יום שלא גילח ראשו, ואזהרתו - "ראשיכם
אל תפרעו" (ויקרא י, ו). וכן מיתתו - שנאמר שם: "ולא
תמותו" וביחזקאל מד, כ נאמר: "ופרע ראשם לא ישלחו...
ויין לא ישתו כל כהן" הוקש פרוע ראש לשתוי יין, שהוא
במיתה (סנהדרין פג, ב) והשווה ספר המצוות לא-תעשה
קסג והלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה ה. ודין כהן שנכנס
למקדש פרוע ראש ולא עבד יתבאר להלן הלכה ד,
לא-תעשה לג. (48) והתורה אמרה (ויקרא י, ו) "ובגדיכם
לא תפרומו ולא תמותו" (ספר המצוות לא-תעשה קסד).
ודין כהן שנכנס למקדש קרוע בגדים ולא עבד, יתבאר להלן
הלכה ד, לא-תעשה לד, וראה הלכות ביאת מקדש פרק א,
הלכה י"ד.

1 ג. אֶבֶל הַמַּשְׁמֵשׁ בְּלֹא קִדּוּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו⁴⁹, אֵף עַל
2 פִּי שֶׁהוּא חֵיב מִיתָה⁵⁰ - אֵינּוּ לוֹקָה, מִפְּגִי שֶׁהִיא
3 מִצְוַת עֲשֵׂה⁵¹. וְכֵן נִבְיָא שֶׁכָּבַשׁ נְבוּאֲתָה⁵², אוֹ שֶׁעָבַר
4 עַל דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ, וְהָעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי נְבִיא, אֵף עַל פִּי
5 שֶׁשָּׁלְשָׁתָן בְּמִיתָה⁵³ - אֵינּוּ לוֹקָה. שֶׁהֵן בָּאִין מִכָּל
6 עֲשֵׂה, שְׁנַאֲמַר: אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן; וְלֹא הֵבֵא מִכָּל
7 עֲשֵׂה - הֵרִי הוּא בַּעֲשֵׂה⁵⁴, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו.

49) שלא רחץ ידיו ורגליו. (50) ככתוב (שמות ל, כא)
"ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו". (51) לא הוזכר בה
לאו, אלא לשון עשה בלבד ואין לוקים על ביטול מצוות
עשה. (52) שלא אמרה, כגון יונה בן אמיתי, ראה יונה א,
ג. (53) בידי שמים, ככתוב (דברים יח, יט) "והיה האיש
אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנוכי אדרוש
מעימו" - קרא בו: "לא ישמע, לא ישמע, לא ישמע"
סנהדרין פט, א), וכמבואר בספר המצוות עשה קעב
ובהלכות יסודי התורה פרק ט, הלכה ב"ג. (54) יבמות נד,
ב. והשווה הלכות אישות פרק א, הלכה ח.

8 ד. כִּל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁפִתּוֹרָה, שְׁאִין כֹּהֵן לֹא כָּרַת וְלֹא
9 מִיתַת בֵּית דִּין⁵⁵, שְׁלוֹקִין עָלֶיהֶן - מֵאָה שָׁשִׁים

קכו) הממשפן חבירו בידו ולא החזיר לו העבט²¹².
 קכח) החובל אלמנה ולא החזיר המשפון²¹³. (קכט)
 החובל פלים שעושין בהן אכל נפש²¹⁴. (קל) עד
 זומם שאין בו תשלומין²¹⁵. (קלא) המכה חבירו
 הפאה שאין בה שנה פרוטה²¹⁶. (קלב) בן סוור
 ומורה בעדות ראשונה²¹⁷. (קלג) המוציא שם רע²¹⁸
 שנמצא דברו שקר²¹⁹. (קלד) המקלל את חבירו
 בה²²⁰. (קלה) הנשבע לשקר²²¹. (קלו) הנשבע
 לשוא²²². (קלז) המחלל נדרו²²³. (קלח) היוצא חוץ
 לתחום בשבת²²⁴. (קלט) העושה מלאכה ביום
 טוב²²⁵. (קמ) המקיף פאת הראש²²⁶. (קמא) המקיף
 פאת זקן²²⁷. (קמב) השורט על מת²²⁸. (קמג) הקורח
 ראשו על המת²²⁹. (קמד) הפותב פתבת קעקע²³⁰.
 קמה) הלוכש שעטניו²³¹. (קמו) הקוצץ אילני מאכל
 דרך השחתה²³². (קמז) איש שלבש מלבוש אשה²³³.
 קמח) אשה שלבשה מלבוש איש²³⁴. (קמט) כהן
 שנטמא למת²³⁵. (קנ) כהן שקדש אשה זונה
 ובעלה²³⁶. (קנא) כהן שקדש גרושה ובעלה²³⁷. (קנב)
 כהן שקדש חלה ובעלה²³⁸. (קנג) כהן גדול שבעל
 אלמנה אף על פי שלא קדשה²³⁹. (קנד) המחזיר
 גרושתו אחר שנתקדשה²⁴⁰. (קנה) הנושא זקוקה
 ליבם²⁴¹. (קנו) הפא על הקדשה²⁴². (קנז) ממזר²⁴³
 שנשא פת ישראל ובעל²⁴⁴. (קנח) פצוץ דבא²⁴⁵
 שנשא פת ישראל ובעל. (קנט) המסרס איש²⁴⁶, וכן
 שאר זכרי בהמה חיה ועוף²⁴⁷. (קס) אוגס שגרש
 אננסו ולא החזירה²⁴⁸. (קסא) המוציא שם רע
 שגרש אשתו ולא החזירה²⁴⁹. (קסב) הקרב אל
 העריות בדרך מדרכי הזנות²⁵⁰, אף על פי שלא גלה
 ערוה²⁵¹. וזהו החשוד על העריות²⁵². (קסג) המתחתן
 בעובדי פוכבים²⁵³. (קסד) גר עמוני שנשא פת
 ישראל ובעל²⁵⁴. (קסה) גר מואבי שנשא פת ישראל
 ובעל²⁵⁵. (קסו) מלך שהרבה נשים²⁵⁶. (קסז) מלך
 שהרבה סוסים²⁵⁷. (קסח) מלך שהרבה כסף וזהב²⁵⁸.
 נמצאו כל הלוקים²⁵⁹ מאתים ושבעה. וסימן להם:
 ילקו זרים.

1 מעשר שני הטהור בירושלים¹³⁶. (סח) האוכל מעשר
 2 שני באנינות¹³⁷, וכן כל הקדשים¹³⁸. (סט) ערל
 3 שאכל בשר קדש או תרומות¹³⁹. (ע) האוכל ממנחת
 4 כהן¹⁴⁰, וכן מכל דבר שהוא כליל לאשים¹⁴¹. (עא)
 5 האוכל מבשר חטאות הנשרפות¹⁴², וכן מכל הטעון
 6 שרפה¹⁴³. (עב) השוחט פסח על החמץ¹⁴⁴. (עג)
 7 השובר בו עצם, בין בראשון בין בשני¹⁴⁵. (עד)
 8 המוציא מבשרו חוץ לחבורתו¹⁴⁶. (עה) האוכל
 9 מבשרו חוץ מחבורתו¹⁴⁷. (עו) האוכל מבשרו נא¹⁴⁸
 10 או מבשל¹⁴⁹. (עז) הנהנה מן ההקדש במזיד¹⁵⁰. (עח)
 11 האוכל טבל שעדין לא הפרש ממנו מעשר, אפלו
 12 מעשר עני¹⁵¹, אף על פי שהורמו תרומותיו¹⁵². (עט)
 13 האוכל מבשר נפש חיה שנגמר דינה לסקילה¹⁵³, אף
 14 על פי שנשחטה¹⁵⁴. (פ) האוכל בהמה טמאה¹⁵⁵. (פא)
 15 האוכל עוף טמא¹⁵⁶. (פב) האוכל דג טמא¹⁵⁷. (פג)
 16 האוכל שרץ העוף¹⁵⁸. (פד) האוכל שרץ הארץ¹⁵⁹.
 17 (פה) האוכל שרץ המים¹⁶⁰. (פו) האוכל רמש
 18 האדמה, אף על פי שאינו רבה¹⁶¹. (פז) האוכל
 19 תולעים שפפרות אחר שפפרשו¹⁶². (פח) האוכל
 20 נבלה¹⁶³. (פט) האוכל טרפה¹⁶⁴. (צ) האוכל אבר מן
 21 החי¹⁶⁵. (צא) האוכל גיד הנשה¹⁶⁶. (צב) האוכל בשר
 22 בחלב¹⁶⁷. (צג) המבשל בשר בחלב¹⁶⁸. (צד) האוכל
 23 מתבואה חדשה קדם הבאת העומר¹⁷⁰. (צה) האוכל
 24 ערלה¹⁷¹. (צו) האוכל פלאי הפרם¹⁷². (צז) האוכל
 25 תערבת חמץ בפסח¹⁷³. (צח) האוכל חמץ אחר
 26 חצות¹⁷⁴. (צט) המקיים חמץ פרשותו, וכגון שחמץ
 27 עסתו¹⁷⁶. (ק) השותה יין נסוף¹⁷⁷. (קא) נזיר שאכל
 28 מגפן היין¹⁷⁸. (קב) נזיר שגלח¹⁷⁹. (קג) נזיר שנטמא
 29 למת¹⁸⁰. (קד) המגלח את הנתק¹⁸¹. (קה) החותך
 30 סימני צרעת¹⁸² או שפואן באש¹⁸³. (קו) העובד פנחל
 31 שנתערפה בו העגלה¹⁸⁴. (קז) הזורע ארץ ישראל
 32 בשביעית¹⁸⁵. (קח) הזורע את האילן בשביעית¹⁸⁶.
 33 (קט) הקוצר ספיח¹⁸⁷ בלא שנוי¹⁸⁸. (קי) הבוצר¹⁸⁹
 34 בלא שנוי¹⁹⁰. (קיא) הזורע בשנת היובל. (קיב) הקוצר
 35 בה בלא שנוי. (קיג) הבוצר בה בלא שנוי¹⁹¹. (קיד)
 36 המכילה¹⁹² פאת שדה ולא נתנה לעני¹⁹³. (קטו)
 37 המעולל פרמו ולא נתנה¹⁹⁴ לעני¹⁹⁵. (קטז) המלקט
 38 לקט¹⁹⁶ ולא נתנו לעני¹⁹⁷. (קיו) פרט¹⁹⁸ פרמו ולא
 39 נתנו לעני¹⁹⁹. (קיח) הלוקח עמר השכחה²⁰⁰ ולא נתנו
 40 לעני²⁰¹. (קיט) הלוקח אם על בנים²⁰² ולא שלח
 41 האם²⁰³. (קכ) הזורע פלאים²⁰⁴ בארץ בזרעים²⁰⁵.
 42 (קכא) הזורע פלאי הפרם בארץ²⁰⁶. (קכב) המרביב
 43 אילנות פלאים בכל מקום²⁰⁷. (קכג) המרביע בהמה
 44 פלאים²⁰⁸ בכל מקום. (קכד) המנהיג בכלאים בכל
 45 מקום²⁰⁹. (קכה) החוסם בהמה²¹⁰ בעת מלאכה בכל
 46 מקום. (קכו) השוחט אותו ואת בנו בכל מקום²¹¹.

55) לדעת הרש"ש יש כאן טעות סופר וצריך להיות: "ולא
 מיתה בידי שמים" כי במיתה זו ידובר בפרק זה, כאמור
 בראש הלכה ב. 56) ובכתב יד התימנים: צלם. ואפילו
 לזולתנו - לעברו. ואפילו המזמין הוא גוי, ואזהרתו:
 "ואלוהי ילקה גם משום: "לא תעשה לך פסל" (שמת כ, ד),
 כמבואר בספר המצוות לא-תעשה ג וכן בהלכות עבודה זרה
 פרק ג, הלכה ט. 57) ובכתב יד התימנים: "צורה לנואי".
 והיא צורת אדם, ואף על פי שלא נעשית כדי לעבדה.
 ואזהרתה: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" (שמות
 כ, כג), כלומר, צורות כסף וזהב, שאינן אלא לנוי, כדי שלא
 יטעו בהן הטועים, וידמו שהן לעבודה זרה (ספר המצוות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' מנחם-אב – ספר שופטים – הלכות סנהדרין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לא-תעשה ד ובהלכות עבודה-זרה פרק ג, הלכה י. (58) להתעסק בענייניהם. כגון, שהיה האליל מכוסה וגילוה כדי לראותו (מהרש"ל בפירושו לסמ"ג). ואזהרתו: "אל תפנו אל האלילים" (ויקרא יט, ד) ולוקה, כמבואר בעירובין יז, ב (ספר המצוות לא-תעשה י והלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה ג). (60) בניין שהכל מתקבצים אצלו, ואפילו לעבוד את ה', שכן היה דרך הגויים. ואזהרתו: "ולא תקים לך מצבה" (דברים טז, כב). וראה ספר המצוות לא-תעשה יא והלכות עבודה-זרה פרק ו, הלכה ו. (61) אף על פי שעשאו לנוי, כיוון שכך היו מכבדים גם לעבודה זרה, שהיו נוטעים לה עצים נאים בבתי עבודתם, ואזהרתו: "לא תיטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלוהיך" (דברים טז, כא) וכמבואר בספר המצוות לא-תעשה יג ובהלכות עבודה-זרה פרק ו, הלכה ט. (62) אבל מצויירת, שהכול סוכים (=מסתכלים) בה, שכך היו עושים אבנים מצויירות, משוכללות בעשייתן לפני הפסילים. ואזהרתו: "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה" (ויקרא כו, א). וראה ספר המצוות לא-תעשה יב והלכות עבודה זרה פרק ו, הלכה ו. (63) שאמר: יאסרו עלי פירות אלו בשם עבודה זרה פלונית אם ארחץ (סנהדרין ס, ב וברש"י). ואזהרתו: "ושם אלוהים אחרים לא תזכירו" (שמות כג, יג). וראה בהערה הבאה. (64) בין לעצמו, בין לגוי, כגון, שיש לו שותף גוי ונשבע לו באילולו שלא מעל בו. ואזהרתו - כנ"ל בהערה הקודמת (ספר המצוות לא-תעשה יד ובהלכות עבודה זרה פרק ה, הלכה י). ואף על פי שכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו, אפשר שנשבע שיאכל ואכל, והרי זה מעשה, וכן אמרו בתמורה (ג, א) בנשבע בשם ה' לשקר, שלוקה, כגון שנשבע שלא לאכול ואכל, שעשה מעשה (לחם משנה). (65) ממנה. שנאמר (דברים ז, כו) "ולא תביא תועבה אל ביתך" (ספר המצוות לא-תעשה כה) ושם לא-תעשה כב מנה רבינו הנהנה מתכשיטים שקישטו בהם עבודה זרה, שהוא לוקה, ככתוב (דברים ז, כה) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם". וראה הלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה ב ופרק ח, הלכה ז. (66) שהודחו תושביה אחרי עבודה זרה, והתורה אמרה (דברים יג, יז) "והייתה תל עולם לא תיבנה עוד" (ספר המצוות לא-תעשה כג). (67) עיר הנידחת, שנאמר (שם, יח) "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" (שם לא-תעשה כד והלכות עבודה זרה פרק ד, הלכה ז-ח). (68) שמתנהג כמנהגם, במלבושם וכינוסם במסיבותיהם, והתורה אמרה (ויקרא כ, כג) "ולא תלכו בחוקות הגוי" (ספר המצוות לא-תעשה ל והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה א). (69) מגיד עתידות על ידי מעשה שהוא עושה, כגון, האוחז במקלו ואומר: אם אלך, או לא אלך, והתורה אמרה (דברים יח, י) "לא ימצא בך... קוסם קסמים" (ספר המצוות לא-תעשה לא והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ר"ז). (70) שמכווין מעשיו לפי בחירת העיתים על ידי מערכות הכוכבים, לומר: יום זה ראוי לפעולה פלונית, ויום זה אינו ראוי לה, והתורה אמרה (שם) "לא ימצא בך... מעונן", מלשון עונה ועת (ספר המצוות לא-תעשה לב והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ח"ט). (71) שעושה מעשיו על פי ניחוש, כגון, אלו שאומרים: נפלה פיתית מפי או נפל מקלי מדי, איני הולך למקום פלוני,

שאם אלך אין חפצי נעשים, וכן המשים סימנים לעצמו: אם יארע לי כך, אעשה דבר פלוני, ואם לא יארע לי - לא אעשה, והתורה אמרה (ויקרא יט, כו) "לא תנחשו" (ספר המצוות לא-תעשה לג והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ד). (72) מדבר דברים שאין להם שום מובן, וחושב בסכלותו שהם מועילים אם יאמרו כן על הנחש או על העקרב - שלא יזיקו, או על האיש - שלא יזוק, והתורה אמרה (שם) "לא ימצא בך... וחובר חבר" (ספר המצוות לא-תעשה לה, והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה י). (73) שעושה מעשים משונים, ומדמה שעל ידי כך יבוא אליו המת בחלום ויודיעו מה ששאל עליו, והתורה אמרה (שם) "לא ימצא בך... ודורש אל המתים" (ספר המצוות לא-תעשה לה והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה י"ג). (74) מן השמות הקדושים, שנקרא בהם הקדוש-ברוך-הוא. (75) דרך השחתה. (76) מעצי הקדש, והתורה אמרה (דברים יב, ג"ד) "ונתצתם את מזבחותם... ואשריהם תשרפון באש... ואבדתם את שמם... לא תעשון כן לה' אלוהיכם" (ספר המצוות לא-תעשה סה והלכות יסודי התורה פרק ו, הלכה א והלכה ז). (77) אפילו גחלת אחת מגחלי המזבח, שנאמר (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" (ספר המצוות לא-תעשה פא, והלכות תמידים ומוספים פרק ב, הלכה ו). (78) במדריגות, כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת עלייתו ותיגלה ערוותו עליו (ספר המצוות לא-תעשה פ והלכות בית הבחירה פרק א, הלכה י"ז). (79) אף על פי שהוא בעצמו טהור, אלא שבגדיו טמאים טומאת אב הטומאה. והתורה אמרה (במדבר ה, ג) "ולא יטמאו את מחניהם". וב"תורת כוהנים" (אחרי מות פרק י"ב, הלכה י"ג) אמרו: "ואם לא יכבש ובשרו לא ירחץ ונשא עונו" (ויקרא יז, טז) - על רחיצת גופו - ענוש כרת, ועל כיבוס בגדיו - בארבעים (ספר המצוות לא-תעשה עז והלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ט"ז-י"ז). (80) כגון, נידה ויולדת, שטומאתן יוצאת מגופן. (81) הוא הנקרא מחנה לוייה, והתורה אמרה (דברים כג, יא) "לא יבוא אל תוך המחנה" ואמרו בפסחים סח, א - זה מחנה לוייה, וכן בספרי שם. וראוי להעיר, שטמא מת ואפילו המת עצמו מותר להיכנס להר הבית, שנאמר (שמות יג, יט) "ויקח משה את עצמות יוסף עימו" - עימו במחנה לוייה (ספר המצוות לא-תעשה עח והלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ג"ד). ודע, שמצורע הנכנס לירושלים, שהיא מחנה ישראל, לוקה, כמבואר שם הלכה ח, וכבר תמה התוספות יום טוב בכלים פרק א, למה לא מנה רבינו לאו זה בין הלאווין שלוקים עליהם. (82) מתוך טבעותיו, והתורה אמרה (שמות כה, טו) "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" (ספר המצוות לא-תעשה פו והלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה י"א). (83) המסיר. (84) והתורה אמרה (שמות כח, כח) "ולא יזח החושן מעל האפוד", וכל המפרק חיבורם דרך השחתה לוקה (לשון רבינו בהלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה י), וראה ספר המצוות לא-תעשה פז. (85) מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול, שנאמר (שמות כח, לב) "כפי תחרא יהיה לו לא יקרע" (ספר המצוות לא-תעשה פח). והוא הדין לכל בגדי כהונה, שהקורעם דרך השחתה לוקה (הלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה ג).

מלקיות (ספר המצוות לא תעשה צד והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ד.) (100) שלא נאמר, כיוון שהם גוים יוקרב בעדם בעל מום (ספר המצוות לא-תעשה צו). שנאמר (שם, כה) "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלוהיכם מכל אלה" (הלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ו.) (101) שראוי לקרבן, שנאמר (שם, כא) "כל מום לא יהיה בו" - קרא בו: לא יִהְיֶה בו, כלומר, שלא יטיל בו (=מנחות נו, ב וברש"י שם), שלא יסמא את עינו או יקטע את ידו וכדומה (ספר המצוות לא-תעשה צו והלכות איסורי מזבח שם, הלכה ז-ח). (102) בקרבנות. שאסור לעבוד בהם כל מלאכה שהיא, ככתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בבכור שורך" והוא הדין לשאר הקדשים (ספר המצוות לא-תעשה קיג, והלכות מעילה פרק א, הלכה ז.) (103) את צמרם, ככתוב (שם, שם) "ולא תגזו בכור צאנך" (שם לא-תעשה קיד, והלכות מעילה שם). (104) על המזבח, שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה". ואם הקטיר שניהם כאחד, אינו לוקה אלא מלקות אחת, לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד (הלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה א וספר המצוות לא-תעשה צח). (105) בכתב יד התימנים: שיירי מנחות חמץ, שיירי מנחות - הם הנשאר לכהנים לאכילה, אחרי שהכהן קמץ ממנה מלוא קומצו ומקטירו על גבי המזבח, ואסור לאפות אותם חמץ, שנאמר (ויקרא ו, י) "לא תיאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי", כאילו אמר, שחלקם שהוא שיירי המנחה לא ייאפה חמץ (ספר המצוות לא-תעשה קכד והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה י"ד). (106) קרבן או מנחה. (107) שנאמר (שם, ב, יג) ולא תשבית מלח ברית אלוהיך" (ספר המצוות לא-תעשה צט והלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה י"א). (108) אתנן - האומר לזונה: הא לך דבר זה בשכרך; מחיר כלב - האומר לחבירו הא לך טלה זה תחת כלב זה. ושניהם אסורים למזבח, שנאמר (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלוהיך". ואם הקריב שניהם כאחד אינו לוקה אלא מלקות אחת, מפני שנאמרו בלאו אחד, כמבואר בהלכות איסורי מזבח פרק ג, הלכה ז (ספר המצוות לא-תעשה ק והלכות איסורי מזבח פרק ד, הלכה ח, טז). (109) המנחה שיקריב העני החוטא, כשיתחייב חטאת בהמה ואין ידו משגת להביאה - קרוייה: מנחת חוטא (הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ד), ואסור ליתן בה שמן, ככתוב (ויקרא ה, יא) "לא ישים עליה שמן" (ספר המצוות לא-תעשה קב והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ז). (110) על מנחת חוטא. (111) מין שרף מעצי בושם, ככתוב (שם, שם) "ולא ייתן עליה לבונה" (ספר המצוות לא-תעשה קג והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ח). (112) שבעלה מביא עליה מנחת קנאות - מזכרת עון והיא קמח שעורים, והתורה אמרה (במדבר ה, טו) "לא יצוק עליו שמן" (ספר המצוות לא-תעשה קד והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ז-ח). (113) על הקרבן וכנ"ל, והתורה אמרה (שם, שם) "ולא ייתן עליו לבונה" (שם, לא-תעשה קה והלכות מעשה הקרבנות שם). (114) שהבדיל ראש העוף מהגוף במליקתו והתורה אמרה (ויקרא ה, ח) "ומלק את ראשו... ולא יבדיל" (ספר המצוות לא-תעשה קיב והלכות מעשה הקרבנות פרק ז, הלכה ו).

(86) שבהיכל, המיוחד להקטרת קטורת, והזאות דם פר ושעיר של יום הכיפורים, ודם פרים ושעירים הנשרפים. וכל המקריב עליו זולת זה, עובר על "לא תעלו עליו קטורת וזה ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו" (שמות ל, ט) ולוקה, כמבואר בהלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה י"א וספר המצוות לא-תעשה פב. (87) והתורה אמרה (ויקרא טז, ב) "ואל יבוא בכל עת אל הקודש". ואם נכנס לקודש הקדשים, שהוא לפני ולפנים - חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב ובביאורנו שם (ספר המצוות לא-תעשה סח והלכות ביאת מקדש פרק ב, הלכה ד). (88) להיכל. והוא הדין בין האולם ולמזבח, כמבואר בהלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה א, שנאמר (ויקרא כא, כג) "אך אל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא ייגש כי מום בו" (ספר המצוות לא-תעשה טט). (89) רביעית יין חי, או שיכור משאר המשקים המשכרים. (90) להיכל, או בין האולם ולמזבח, שנאמר (ויקרא י, ט) "יין ושכר אל תשת... בבואכם אל אוהל מועד". ואם עבד כשהוא שתוי חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יד (הלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה א-ב וספר המצוות לא-תעשה עג). (91) שעבד במקדש, שנאמר (ויקרא כא, יז) "אשר יהיה בו מום לא יקרב". ולוקה על עבודתו נוסף על המלקות שחייב על כניסתו למזבח (הלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה א וספר המצוות לא-תעשה ע). (92) ישראל, שמתו אחיו מחמת מילה, שאין מלים אותו מפני הסכנה, והרי הוא לעניין עבודה כבן-נכר, שנאמר בו (יחזקאל מד, ט) "כל בן נכר ערל-לב וערל-בשר לא יבוא אל מקדשי" ואם עבד לוקה, ואינו חייב מיתה (סנהדרין פג, א והלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה ח). (93) שנאמר (במדבר יח, ג) "ולא ימותו גם הם (=הלוויים) גם אתם" - גם אתם הכהנים, כולל אתכם לאו זה, אלא שאינכם במיתה אלא בלאו, וכמבואר בספרי זוטא לפסוק זה. וגירסת רבינו שם: "ואין הכהנים על הלוויים אלא בלא תעשה" (ספר המצוות לא-תעשה ע"ב והלכות כלי המקדש פרק ג, הלכה י"א), וראה לעיל הלכה ב לא-תעשה י. (94) מגודל שיער למעלה משלושים יום, שנאמר (ויקרא י, ו) "ראשיכם אל תפרעו", וביחזקאל מד, כ נאמר: "ופרע לא ישלחו" (ספר המצוות לא-תעשה קסג והלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה ט"ו). ואם שימש במקדש חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יז. (95) שנאמר (ויקרא י, ו) "ובגדיכם אל תפרומו" (ספר המצוות לא-תעשה קסד והלכות ביאת מקדש שם). ואם שימש ובגדיו קרועים חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יח. (96) למזבח. שנאמר (ויקרא כב, כ) "כל אשר בו מום לא תקריבו" (ספר המצוות לא-תעשה צא והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ב). (97) לשם קרבן, שנאמר (שם, כב) "עזורת או שבור... לא תקריבו אלה לה" (ספר המצוות לא-תעשה צב והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ד). (98) על גבי המזבח, שנאמר (שם, כד) "ומעוך וכתות... לא תקריבו לה" (שם לא-תעשה צג, והלכות איסורי מזבח שם). (99) אלו החלבים (=שהם מורים ואדונים על כל האיברים ועולים על המזבח לחלק אדון העולם, הערוך, ערך מר) והתורה אמרה (שם, כב) "ואשה לא תיתנו מהם על המזבח לה". נמצא, המקדיש בעל מום ושחטו וזרק דמו והקטיר אימוריו לוקה ארבע

שיעורי רמב"ם ג' פריקים ליום – יום ש"ק ל' מנחם-אב – ספר שופטים – הלכות סנהדרין קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

115) המחליף בהמת קדשים בבהמת חולין, ואומר: הרי זו תחת זו, והתורה אמרה (שם כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" ואינו לוקה אלא בקדשים שנועדו למזבח, ולא בבהמות שהוקדשו לצרכי בדיק הבית (ספר המצוות לא-תעשה קו והלכות תמורה פרק א, הלכה א, יב). תעשה קו והלכות תמורה פרק א, הלכה א, יב). ככתוב (שם ז, יט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", ואם אכל קדשים בטומאת הגוף, חייב כרת, כמבואר לעיל הלכה א, לא-תעשה טו (ספר המצוות לא-תעשה קל והלכות פסולי המוקדשים פרק י"ח, הלכה י"ב). 117) כגון, שנפסלו במחשבה, שחשב הכהן לאכלם חוץ למקומם הראוי, או שהוטל בהם מום, או שנשפך הדם ולא נזרק, ואזהרתו: "לא תאכל כל תועבה" (דברים יד, ג). דרשו בספרי: "בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר" (ספר המצוות לא-תעשה קצ והלכות פסולי המוקדשים שם, הלכה ג-ה). 118) כגון, חטאת ואשם. 119) ואזהרתו: "לא תוכל לאכול בשעריך... בקרבך וצאנך" - לא בא הכתוב אלא לאוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה חוץ לקלעים, כמבואר במכות יז, א (ספר המצוות לא-תעשה קמה והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ה). 120) הזריקה על המזבח, ואזהרתו: "יזר לא יאכל כי קודש הם" (שמות כט, לג). אבל אם אכלם קודם זריקת הדם, לוקה משום אוכל קודם זריקה (ראה בסמוך לא-תעשה סא) ולא משום זרות (ספר המצוות לא-תעשה קמט והלכות מעשה הקרבנות שם, הלכה ח). 121) שנאמר (דברים יב, יז) "לא תוכל לאכול בשעריך... ובכורות בקרבך" - "לא בא הכתוב ללמד אלא לזר, שאכל בכור בין לפני זריקה ובין לאחר הזריקה, שהוא עובר בלא תעשה" (מכות יז, א ובספרי). וראה בסמוך לא-תעשה סב (ספר המצוות לא-תעשה קמד והלכות בכורות פרק א, הלכה ט"ז). 122) בכתב יד התימנים: שאכלה. 123) הניתן לכהנים מזבחי השלמים (ראה ויקרא ז, לד). 124) שחוזרת לבית אביה לאכול בתרומה - בקדשים אסורה, ככתוב (שם כב, יב) "ובת כהן כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל" (ספר המצוות לא-תעשה קלז והלכות תרומות פרק ו, הלכה ז). 125) שנולדה מאיסורי כהונה, כגון, אלמנה לכהן גדול וגרושה לכהן הדיוט, הרי הוולד הנוול מהם חלל וכן אשה האסורה לכהן, שנבעלה לכהן נתחללה בביאתו. 126) שנאמר (שם) "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל" - לאיש זר: כיוון שנבעלה לפסול לה, נפסלת לתרומה, כמבואר ביבמות סח, א (ספר המצוות לא-תעשה קלו והלכות תרומות פרק ו, הלכה ז). 127) שנאמר (דברים יב, יז) לא תוכל לאכול בשעריך... ונדבותיך" - זו תודה ושלמים, שהם קדשים קלים, שאין נאכלים אלא במקומם, והוא לפני מחומת ירושלים, כמבואר במכות שם (ספר המצוות לא-תעשה קמה והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ה). 128) ואפילו כן, שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ונדבותיך" - לא בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים כאילו אמר: "לא תוכל לאכול בשעריך קודם שזורקים דמים בשערי המקום" (ספר המצוות לא-תעשה קמו והלכות מעשה הקרבנות שם, הלכה ד). 129) כשהוא תמים, ואפילו כהן, שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך..."

ובכורות בקרבך" (ספר המצוות לא-תעשה קמד והלכות בכורות פרק א, הלכה ט"ז). 130) שלא נפדה. 131) כלומר, שנכנס לפני מחומת ירושלים, ובמכות יט, ב הנוסח: "משארה פני החומה". 132) שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך דגנך... ואכלת לפני ה' אלוקיך" - כיוון שנכנס למקום אכילתו ואכלו בחוץ לוקה (ספר המצוות לא-תעשה קמא והלכות מעשר שני פרק ב, הלכה ה-ו 133) לפני המזבח, ככתוב (שם כז, י) "והנחתו לפני ה' אלוקיך" והרי זה כאילו אכלם בחוץ, ואזהרתו: "לא תוכל לאכול בשעריך... ותרומת ידך" (שם יב, יז) - תרומת ידך - אלו הביכורים (מכות יז, א) אבל קריאת פרשת מקרא ביכורים אינה מעכבת בהם (ספר המצוות לא-תעשה קמח והלכות ביכורים פרק ג, הלכה ג-ד). 134) שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ותרומת ידך" וכבר נתבאר עיל בהערה הקודמת שתרומה זו כוונתה לביכורים, אבל קודם שהונחו בעזרה, הואיל ולא נראו עדיין לאכילה בפנים אין לוקים על אכילתם בחוץ, השווה לעיל. (ספר המצוות לא-תעשה קמח והלכות ביכורים שם, הלכה ג). 135) שאם נטמא עליו לפדותו אפילו בירושלים, כמבואר במכות יט, ב. ואזהרה לאוכלו בטומאה: "ולא ביערתי ממנו בטמא" (שם כז, יד) - בין שהוא טמא והמעשר טהור, בין שהוא טהור והמעשר טמא (ספר המצוות לא-תעשה קנ והלכות מעשר שני פרק ג, הלכה א). 136) שהיא מקום אכילתו, כשהוא טהור, ואזהרתו כנ"ל, "בין שהמעשר טמא והוא טהור בין שהמעשר טהור והאוכל טמא" (שם, שם). 137) ביום שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל ולאונן עליו, והתורה אמרה (שם, שם) "לא אכלתי באוני ממנו". 138) אסור לאכלם באנינות מאותו הפסוק, וכן אמר אהרן למשה (ויקרא י, יט) "ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" (ספר המצוות לא-תעשה קנא והלכות מעשר שני שם הלכה ה-ז). 139) נאמר: 'תושב ושכיר' בפסח (שמות יב, מה) ונאמר 'תושב ושכיר' בתרומה (ויקרא כב, י) מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו (=שבפירוש אמרה תורה שם, מח) "וכל ערל לא יאכל בו" אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו" (יבמות ע, א), והוא הדין לקדשים, שהרי פסח מקדשים קלים הוא, כל שכן לקדשי קדשים שערל אסור בהם (ספר המצוות לא-תעשה קלה, והלכות תרומות פרק ז, הלכה י והלכות מעשה הקרבנות פרק י, הלכה ט), וראה הלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה ח. 140) שהיא כולה כליל על המזבח. 141) כגון, האימורים, שהם כליל למזבח ככל קרבן עולה, ואזהרתם: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" (ויקרא ו, טז) - כל שבכליל תהיה, ליתן לא תעשה על אכילתו, כמבואר במנחות עד, ב (ספר המצוות לא-תעשה קלח והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ג). 142) כגון, פר ושעיר של יום הכיפורים וכן של פר כהן משיח, הנשרפים בבית הדשן שמחוץ לירושלים. 143) כגון, חטאת חיצונה שהובא מדמה להיכל. ואזהרתם: "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל מועד... לא תאכל, באש תשרף" (שם, כג) - כל שהוא טעון שריפה, ליתן עליו לא תעשה על אכילתו (ספר המצוות לא-תעשה קלט והלכות מעשה הקרבנות שם). 144) שיש ברשותו חמץ בשעת שחיטתו, שנאמר (שמות כג, יח) "לא תזבח על חמץ דם

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' מנחם-אב – ספר שופטים – הלכות סנהדרין

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הוא בלא-תעשה (ספר המצוות לא-תעשה קעב והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה א-ב). (156) ככתוב (ויקרא יא, יג) "ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו... את הנשר ואת הפרס" וגו'. וסימני עוף טמא מבוארים בהלכות מאכלות אסורות פרק א, הלכה ט"ז-כ (ספר המצוות לא-תעשה קעד והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה ד). (157) שאין לו סנפיר וקשקשת, ואזהרתו: "ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו" (שם, יא), וראה הלכות מאכלות אסורות פרק א, הלכה כ"ד (ספר המצוות לא-תעשה קעג והלכות מאכלות אסורות שם). (158) כגון, הזבובים והדבורים והיתושים, ככתוב (דברים יד, יט) "וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (ספר המצוות לא-תעשה קעה והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה ה"ו). (159) כגון, התולעים והחיפושיות, נחשים ועקרבים, וכן שמונה שרצים האמורים בתורה (ויקרא יא, כט) "החולד והעכבר והצב" וגו'. ואזהרתו: "וכל השרץ השורץ על הארץ... לא יאכל" (שם, מא), אלא שעל שמונה שרצים הוא לוקה על אכילתם בכעדרה, כשיעור טומאתם, ועל שאר שרצים אינו לוקה על אכילתם אלא בכזית, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה ו"ז (ספר המצוות לא-תעשה קעו והלכות מאכלות אסורות שם). (160) כגון, התולעים והעלוקה שבמים, וכן חיות הים, כללו של דבר, כל שאינו בצורת הדגים, כגון, כלב המים והדולפן וכיוצא בהם. ואזהרתם: "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם" (ויקרא יא, מג) והוא כולל כל מיני שרצים שהם (ספר המצוות לא-תעשה קעט והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה י"ב). (161) שלא נולד מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהם, וזהו "השרץ הרומש" שהוא מתהווה מן העפושים, ואינו מוליד כמוהו בעוד ש"השרץ השורץ" הוא הנולד מזכר ונקבה, ומוליד כמוהו. ואזהרתו: "ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ" (ויקרא יא, מד), כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה י"ג (ספר המצוות לא-תעשה קעז). (162) מן הפרי רומשים עלי, ואפילו חזרו לתוך הפרי הרי הם אסורים. ואזהרתם: "לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום" (שם, מב). אבל אם לא פירשו, מותר לאכול הפרי והתולעת שבתוכו (ספר המצוות לא-תעשה קעח והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה י"ד). (163) בהמה ועוף שמתו מאליהם או שלא נשחטו כהלכה, שנאמר (דברים יד, כא) "לא תאכלו כל נבלה" (ספר המצוות לא-תעשה קפ והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה א). (164) שטרפה אותה חיות היער, ואינה יכולה עוד לחיות מחמת אותה טריפה ודריסה, וזוהי טריפה האמורה בתורה, ויש עוד מיני מחלות, שאם פָּחַלָה בהן הבהמה אינה יכולה עוד לחיות מהן, והואיל והיא נוטה למות, הרי זו אסורה אפילו קָדַם ושחטה. והאוכל מטרפה שנטרפה על ידי חיות השדה לוקה מן התורה, ומבהמה שחלתה ונוטה למות מחמת מחלתה - לוקה מדרבנן (ספר המצוות לא-תעשה קפא). ואזהרה לטריפה: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שמות כב, ל) ושמונה מיני טריפה נאמרו למשה מסיני (הלכות שחיטה פרק ה, הלכה א-ג וספר המצוות שם). (165) שחותך אבר מן הבהמה כשהיא

זבחי" (ספר המצוות לא-תעשה קטו והלכות קרבן פסח פרק א, הלכה ה). (145) בפסח שני שחל ב"ד באייר, והתורה אמרה בשניהם: "ועצם לא תשברו בו" (שם יב, מו), ובפסח שני: "ועצם לא ישברו בו" (במדבר ט, יב). וכל זה בפסח טהור (ספר המצוות לא-תעשה קכא-ב והלכות קרבן פסח פרק ו, הלכה א). (146) הקבוצה שנתקבצה לאכלו, שנאמר (שמות שם) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה" (ספר המצוות לא-תעשה קכג והלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה א). (147) שיצא הבשר חוץ לחבורתו, ואפילו חזר לחבורתו אסור לאכלו, הרי הוא כבשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים שאסור באכילה, ואזהרתו: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שם כב, ל) - כיוון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה (ספר המצוות שם והלכות מאכלות אסורות פרק ה, הלכה ט, והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ו והלכות קרבן פסח פרק ט הלכה ב). (148) הבשר שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם (הלכות קרבן פסח פרק ח, הלכה ו). (149) אלא צלי, שנאמר (שם יב, ט) "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל". ואם אכל נא ומבושל כאחת, אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נכללים בלאו אחד (ספר המצוות לא-תעשה קכה והלכות קרבן פסח שם הלכה ד). (150) שנאמר, (דברים יב, יז) "לא תוכל לאכול בשעריך... וכל נדריך אשר תדור" כאילו אמר: לא תוכל לאכול נדריך אשר תידור. ולא זו היא אזהרה לכל מועל, וכן אמרו (סנהדרין פג, א): "הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה" ואם מעל בשוגג מקריב קרבן מעילה (ספר המצוות לא-תעשה קכו והלכות מעילה פרק א, הלכה ג). (151) הניתן בשנה השלישית והשישית לשמיטה. (152) תרומה גדולה ותרומת מעשר, שנאמר (שם, שם) "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך", ונאמר להלן (שם כו, יב) "ואכלו בשעריך ושבעו", מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני, ואמרה תורה, לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר שכתוב בו: בשעריך - בתוכו (מכות טז, ב). אבל האוכל טבל שלא הורמו ממנו תרומותיו חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב, לא-תעשה ה (ספר המצוות לא-תעשה קג והלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה כ-כא). (153) כגון, שהרגה אדם ונתחייבה סקילה. (154) שקדמו בעליה ושחטוה, שנאמר (שמות כא, כח) "סקול ייסקל השור ולא יאכל את בשרו" ממשמע שנאמר סקול ייסקל, איני יודע שנבילה הוא, ונבילה אסורה באכילה, מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו? מגיד הכתוב: שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה" (בבא קמא מא, א) "שנעשה כבהמה טמאה" (ספר המצוות לא-תעשה קפח והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה כ"ב). (155) או חיה טמאה, שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה, שנאמר (דברים יד, ו) "וכל בהמה מפרסת פרסה... מעלת גרה... אותה תאכלו" - שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה, ולא הבא מכלל עשה - עשה הוא, ובגמל ובחזיר ובארנבת נאמר (שם ד"ח) "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה" וגו', והרי הדברים קל וחומר: מה אלו שיש בהם סימן טהרה אחד הרי הם בלא תעשה על אכילתם, שאר בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בהן סימן טהרה כלל אינו דין שאיסור אכילתן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' מנחם-אב – ספר שופטים – הלכות סנהדרין קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

חיה. ואזהרתו: "ולא תאכל הנפש עם הבשר" (דברים יב, כג). והוא הדין כשאוכל כזית בשר מן החי לוקה משום אוכל טריפה. ואזהרתו: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה, - כיוון שנעשית הבהמה בשר בשדה הרי היא טריפה (ספר המצוות לא-תעשה קפב והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה י, ופרק ה, הלכה א-ג). (166) שנאמר (בראשית לב, לג) "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (=שקפץ ממקומו ועלה) אשר על כף הירך". והאוכל את הגיד בשלימותו אף על פי שאין בו כזית, או כזית מגיד גדול - לוקה (ספר המצוות לא-תעשה קפ"ג והלכות מאכלות אסורות פרק ח, הלכה ב). (167) שנתבשל בחלב, ואף על פי שהוא בעצמו לא בישלו, שנאמר (שמות לד, כו) "לא תבשל גדי בחלב אמו" בפעם השנייה (נוסף על מה שנאמר שם כג, יט) לומר לך, שלוקה על אכילתו, כמבואר בחולין קטו, ב (ספר המצוות לא-תעשה קפו והלכות מאכלות אסורות פרק ט, הלכה א-ב). (168) ואף על פי שלא אכלו, שנאמר (שם) "לא תבשל גדי בחלב אמו" (ספר המצוות לא-תעשה קפו והלכות מאכלות אסורות שם). (169) שנשרשה בארץ אחרי שיש עשר בניסן, שהוא יום הבאת מנחת העומר. (170) שנאמר (ויקרא כג, יד) "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד... הביאכם את קרבן אלוקים". ובזמן שאין בית המקדש, אסור לאכול תבואה חדשה עד גמר יום שיש עשר בניסן, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ב (ספר המצוות לא-תעשה קפט). (171) פירות האילן, שגדלו בשלוש השנים לנטיעתו, ככתוב (ויקרא יט, כג) "וערלתם ערלתו את פרי, שלוש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". ואיסור ערלה נוהג גם בחוץ לארץ, על פי הלכה למשה מסיני (ספר המצוות לא-תעשה קצב והלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה י"א). (172) מין ממיני תבואה או מיני ירקות שנזרעו בכרם, או שנטע הגפן בתוך הירק, שניהם אסורים באכילה, שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאיים, פן תקדש המלאה, הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם" - דרשו חכמינו: פק ת'ק'ד'ש - פן תוקד אש (חולין קטו, א). וכל מקום שנאמר: "פן" אינו אלא מצוות לא תעשה, כמבואר במכות יג, ב (ספר המצוות לא-תעשה קצג והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה ו). (173) דברים שהחמץ מעורב בהם, כגון, כותח הבבלי (חלב ופת מעופשת מעורבת בתוכו) וכדומה, שנאמר (שמות יב, כ) "כל מחצת לא תאכלו". ואינו לוקה אלא אם יש בתערובת כזית חמץ בכדי אכילת שלוש ביצים, אבל אם אין בתערובת כזית חמץ בכדי אכילת שלוש ביצים אינו לוקה, אלא מכים אותו מכת מרדות (ספר המצוות לא-תעשה קצח והלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ו). (174) חצות יום ארבעה עשר בניסן, שנאמר (דברים טז, ג) "לא תאכל עליו חמץ" כלומר, על קרבן פסח, שזמן שחיטתו הוא מחצות היום ומעלה, ומשעה שהוא ראוי להישחט אסור הוא באכילת חמץ. אבל האוכל חמץ בפסח עצמו חייב כרת (ספר המצוות לא-תעשה קצט והלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ח). (175) המניח (176) בפסח, שעשה בה מעשה, ואזהרתו: "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם" (שמות יב, יט). אבל המניח חמץ בביתו ולא עשה בו מעשה (=כגון, שהחמץ לפני הפסח)

הרי זה עובר בלאו ואינו לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רא, והלכות חמץ ומצה שם, הלכה ב-ג). (177) שנתנסך לעבודה זרה, והשותה ממנו כל שהוא לוקה, שנאמר (דברים לב, לח) "אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם" יין שנתנסך לה, כזבח שקרב לה, ונאמר בעבודה זרה "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" (שם יג, יח) מאומה - אפילו כל שהוא (ספר המצוות לא-תעשה קצד והלכות מאכלות אסורות פרק י"א, הלכה א-ב) וראה הלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה ב. (178) כגון, ענבים או צימוקים ואפילו חרצן זוג, ככתוב (במדבר ו, ג-ד) "וענבים לחים ויבשים לא יאכל... מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל" (ספר המצוות לא-תעשה רג-רו והלכות נזירות פרק ה, הלכה ב-ג). (179) בימי נדר נזיר, ככתוב (שם, ה) "כל ימי נדר נזיר תער לא יעבור על ראשו", ואחד המגלח ואחד המתגלח בכלל לאו זה (ספר המצוות לא-תעשה רט והלכות נזירות פרק ה, הלכה י"א). (180) טומאת שבעה ימים, כגון, שנגע בו או שנכנס לאהל, והתורה אמרה (שם, ז) "לאביו ולאמו... לא ייטמא להם במותם" (ספר המצוות לא-תעשה רו והלכות נזירות שם, הלכה ט"ו-יח). (181) השיער הסמוך לנגע הנתק שבראש או בזקן (=שיפול השיער שבהן מעיקרו ויישאר מקום השיער פנוי, וזהו הנקרא נתק), והתורה אמרה (ויקרא יג, לג) "ואת הנתק לא יגלח", שצריך להניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה הנתק (ספר המצוות לא-תעשה שז והלכות טומאת צרעת פרק ח, הלכה ב ופרק י, הלכה א). (182) כגון, שיער לבן שבבשרת (שם, כ) או שקצץ הנגע כולו מבשרו. (183) כדי שישתנה מראה המחיה (שם, כד), והתורה אמרה (דברים כד, ח) "הישמר בנגע הצרעת" - בלא תעשה, תשמור שלא לתלוש ולא לקוץ (ספר המצוות לא-תעשה שח והלכות טומאת צרעת פרק י, שם). (184) באדמת הנחל, והוא נחל מים ששוטף בחזקה, ואסור בזריעה ובחרישה, ובכל עבודה בגופה של קרקע, ככתוב (שם כא, ד) "לא יעבד בו ולא יזרע" (ספר המצוות לא-תעשה שט והלכות רצח פרק י, הלכה ט). (185) היא שנת השמיטה, שעליה נאמר (ויקרא כה, ד) "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ... שדך לא תזרע", ועבודת הארץ אסורה בה (ספר המצוות לא-תעשה רכ והלכות שמיטה ויובל פרק א, הלכה א-ב). (186) כורת ענפיו המיותרים להגדיל את פוריותו, והתורה אמרה (שם, שם) "וכרמך לא תזמור" (ספר המצוות לא-תעשה רכא והלכות שמיטה שם, הלכה ב-ג). (187) מה שהאדמה מצמיחה מעצמה מן הזרע שנפל בה לפני שביעית, או מן העיקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו, שניהם נקראים ספיח (הלכות שמיטה פרק ד, הלכה א). (188) מן הרגיל, והתורה אמרה (שם, ה) "את ספיח קציר לא תקצור" - לא תקצרו כדרך שקוצרים תבואת שאר השנים, שקוצרים כל השדה בבת אחת ומעמידים כרי, אלא קצור מעט-מעט וחבוט ואכול (ספר המצוות לא-תעשה רכב והלכות שמיטה פרק ה, הלכה א). (189) קוטף פרי האילן. (190) מן הרגיל. והתורה אמרה (שם, שם) "ואת ענבי נזירך לא תבצור" שלא תאספם כדרך שאתה אוספם בכל שנה, כגון ענבים - אין דורכים אותם בגת אלא בעריבה, וכן יתים אין עושים אותם בתוך הבר, אלא כותשם ומכניסים

הלכה ה. (208) מין על שאינו מינו בין בבהמה בין בחיה ובעופות, בין בארץ בין בחו"ל, שנאמר (שם, שם) "בהמתך לא תרביע כלאים" (ספר המצוות לא-תעשה ריו והלכות כלאים פרק ט, הלכה א). (209) מושך בשני מינים את העגלה או מנהיגם כאחד, שנאמר (דברים כב, י) "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", ומן התורה אינו אסור אלא במין אחד טמא ואחד טהור, אבל מדברי סופרים כל שני מינים שהם כלאים בהרבעה אסורים במלאכה או בהנהגה כאחד (ספר המצוות לא-תעשה יח והלכות כלאים פרק ט, הלכה ז-ח). (210) פי בהמה מלאכול מן הדבר שהיא עושה בו בשעת מלאכתה, כגון, שתדוש תבואה או תישא תבן על גבה, שנאמר (שם כה, ד) "לא תחסום שור בדישו" (ספר המצוות לא-תעשה ריט והלכות שכירות פרק י"ג, הלכה ב). (211) בהמה ובנה ביום אחד, בין בחולין בין בקדשים, שנאמר (ויקרא כב, כח) "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (ספר המצוות לא-תעשה קא והלכות שחיטה פרק י"ב, הלכה א). (212) והוא צריך לו, כגון: כר - בלילה, והמחרשה - ביום, והתורה אמרה (דברים כד, יב) "לא תשכב בעבוטו" - לא תשכב ועבוטו עימך (ספר המצוות לא-תעשה רמ והלכות מלווה ולווה פרק ג, הלכה ה). (213) שאסור בכלל למשכן את האלמנה, ככתוב (שם, יז) "ולא תחבול בגד אלמנה", ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזיר לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רמא והלכות מלווה שם, הלכה א). (214) כגון, כלי טחינה או כלי בישול ואפייה, ככתוב (שם, ו) "לא יחבול ריחיים ורכב כי נפש הוא חובל" ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזירו לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רמב והלכות מלווה שם, הלכה ב). (215) שהעיד עדות שקר שאין בה עדות ממון, כגון שהעיד על פלוני כוהן, שהוא בן גרושה או בן חלוצה, והזום. או שהעיד על פלוני שהוא חייב מלקות והזום, והתורה אמרה (שמות כ, טו) "לא תענה בריעך עד שקר". ואף על פי שאין בו מעשה, קיבלו חכמינו מפי השמועה, שהכתוב האומר (דברים כח, א-ב) "והרשיעו את הרשע - והיה אם בן הכות הרשע" רומז לעד זומם שילקה (ספר המצוות עשה קפ ולא-תעשה רפה והלכות עדות פרק כ, הלכה ח-ט). (216) כי אם יש בה שווה פרוטה (=דמי רפואתו וכדומה) חייב לשלם לו ממון ואין אדם משלם ולוקה. ואזהרה למכה חבריו: "ארבעים יכנו לא יוסיף" (שם, ג) "ומה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו, ציווה הכותב שלא להכותו על רשעו, קל וחומר לשאר כל האדם" (ספר המצוות לא-תעשה ש והלכות סנהדרין פרק ט"ז, הלכה י"ב). (217) שהעידו עליו בפעם הראשונה שגנב משל אביו וקנה בשר ויין ואכל. ולוקה, ככתוב (שם, כא, יח) "ויסרו אותו". ואזהרתו: "לא תאכלו על הדם" (ויקרא יט, כו) - לא תאכלו אכילה המביאה לידי שפיכות דמים (ספר המצוות לא-תעשה קצה והלכות ממרים פרק ז, הלכה א, והלכה ז). (218) על אשתו, שלא מצא לה בתולים. (219) שהביא אבי האשה עדים והזימו את עדי הבעל, שאמרו שזנתה תחתיו אחרי האירוסין, הרי העדים נסקלים והבעל לוקה, ככתוב (דברים כב, יח) "ויסרו אותו". ואזהרתו: "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא שם, טז), כמבואר בכתובות מו, א (ספר המצוות לא-תעשה שא והלכות נערה

לתוך בד קטן ביותר (ספר המצוות לא-תעשה רכג והלכות שמיטה פרק ד, הלכה כב-כג). (191) והתורה אמרה (שם, יא) "ויבל היא... לא תזרעו, ולא תקצרו... ולא תבצרו" (ספר המצוות לא-תעשה רכד-כו והלכות שמיטה פרק י, הלכה ט"ז). (192) לקצור. (193) שצריך היה להשאיר כמה מחוברת לעניים, ככתוב (שם כג, כב) "לא תכלה פאת שדך בקצרך". ואם אכל את התבואה או נשרפה, שאינו יכול עוד ליתנה לעניים ולתקן את הלאו, הרי זה לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רי, כידי והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ג). (194) בכתב יד תימן: נתנו. (195) שבצר כל כרמו ולא השאיר בו עוללות, שהן אשכולות קטנים שאין ענביהם נוטפים זה על זה, אלא מפוזרים ודלילים ונקראים עוללות, שהם "לשאר האשכולות כעולל (=יונק) לאיש" והתורה אמרה (שם יט, י) "וכרמך לא תעולל" (ספר המצוות לא-תעשה ריב והלכות מתנות עניים פרק ד, הלכה י"ז-יח). (196) שיבילים הנופלות בשעת הקצירה. (197) והתורה אמרה (שם, ט) "ולקט קצירך לא תלקט". ואם אבדו או נשרפו אחר שליטתם, קודם שיתנם לעניים לוקה (ספר המצוות לא-תעשה ריא והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ד). (198) בדפוס רומי ר"מ וכן בכתב יד תימן: המלקט פרט וכו'. פרט - זה גרגר אחד או שניים הנפרטים (=נופלים) מן האשכול בשעת הבצירה. (199) והתורה אמרה (שם, י) "ופרט כרמך לא תלקט" ואם נבצר ממנו לקיים את העשה: לעני ולגר תעזוב אותם, הרי זה לוקה על לקיטתו לעצמו (ספר המצוות לא-תעשה ריג-ריד והלכות מתנות עניים פרק ד, הלכה ט"ו). (200) ששכחו בשדה בשעת עימור האלומות. (201) והתורה אמרה (דברים כד, יט) "ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו". והוא הדין שכחת האילנות (ספר המצוות לא-תעשה ריד והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ו ופרק ה שם). (202) הציפור ואפרוחיה. (203) והתורה אמרה (שם, כב, ו) "לא תיקח האם על הבנים שלח תשלח את האם", ואם לקחה ומתה קודם שישלחנה לוקה (ספר המצוות לא-תעשה שו והלכות שחיטה פרק י"ג, הלכה א). (204) שני מיני זרעים כאחד. (205) כגון, חיטה ושעורה, או פול ועדשה, וכן כל מיני זרעים הראויים למאכל אדם. ואזהרה לכלאי זרעים "שדך לא תזרע כלאים" (ויקרא יט, יט). ואין איסורם אלא בארץ ישראל (ספר המצוות לא-תעשה רטו והלכות כלאים פרק א, הלכה א-ג). (206) בארץ ישראל, שזרע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם ואז לוקה שתיים, אחת משום: שדך לא תזרע כלאים, ואחת משום: לא תזרע כרמך כלאים (דברים כב, ט). אבל אם זרע ירק אצל גפן או נטע גפן בצד ירק אינו לוקה, אלא שנאסרו שניהם בהנאה (ספר המצוות לא-תעשה רטז והלכות כלאים פרק ה, הלכה א, ז). (207) אפילו בחוץ לארץ, כגון, שהרכיב יחור של עץ אתרוג בעץ תפוח, וכן המרכיב אילן בירק לוקה, ואזהרתם: שדך לא תזרע כלאים (ויקרא שם) ותחילת הפסוק: "בהמתך לא תרביע כלאים" - מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה, מה בהמתך בין בארץ בין בחוץ לארץ (=שהרי חובת הגוף היא ונוהגת גם בחו"ל) אף שדך (הרכבת אילן) בין בארץ בין בחו"ל, כמבואר בסנהדרין ס, א (ספר המצוות לא-תעשה רטז והלכות כלאים פרק א,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' מנחם-אב – ספר שופטים – הלכות סנהדרין קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בתולה פרק ג, הלכה א והלכה ו. (220) כגון, שאמר יכה ה', או: ארור פלוני לה', ואזהרתו: "לא תקלל חרש" (שם, יד), שאפילו חרש שאינו שומע ולא נצטער בקללה, לוקה עליו (ספר המצוות לא-תעשה שיו ולהלן פרק כ"ו, הלכה א). (221) כגון שנשבע שלא אכלתי ואכל, או שלא יאכל ואכל הרי זו שבועת שקר ולוקה. ואזהרתו: ולא תישבעו בשמי לשקר" (שם, יב), כמבואר בשבועות כ, ב (ספר המצוות לא-תעשה סא והלכות שבועות פרק א, הלכה ב-ג). (222) שנשבע על דבר ידוע, שהוא כן, כגון, שנשבע על שמיים, שהם שמיים, או שנשבע לבטל את המצוה, ועוד. ואזהרתו: "לא תישא את שם ה' אלוהיך לשווא" (שמות כ, ו). ואף על פי שאין בה מעשה לוקה, שנאמר שם: "כי לא ינקה ה' את אשר יישא את שמו לשווא" - בית דין של מעלה אינו מנקה אותו, אבל בית דין של מטה מלקה אותו ומנקה אותו, כמבואר בשבועות כא, א (ספר המצוות לא-תעשה סב והלכות שבועות פרק א, הלכה ד-ז). (223) שעובר על מה שנדר, ואפילו לא נשבע, והתורה אמרה (במדבר ל, ג) "לא יחל דברו" - לא יעשה דבריו חולין (ספר המצוות לא-תעשה קנז והלכות נדרים פרק א, הלכה ה). (224) חוץ לתחום העיר, והוא חוץ לשנים עשר מיל. והתורה אמרה (שמות טז, כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפיים אמה (ספר המצוות לא-תעשה שכא והלכות שבת פרק כ"ז, הלכה א). (225) והתורה אמרה (שם, יב) "כל מלאכה לא ייעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו ייעשה לכם" (ספר המצוות לא-תעשה שכג והלכות יום טוב פרק א, הלכה א-ב). (226) שמגלח את שער הצדעים בתער, והתורה אמרה (ויקרא יט, כז) "לא תקיפו פאת ראשכם" וחייב מלקות על כל צדע מהם (ספר המצוות לא-תעשה מג והלכות עבודה זרה פרק י"ב, הלכה א, והלכה ו). (227) מגלחו. וחמש פאות הן: לחי העליון ולחי התחתון מימין וכן מצד שמאל, ושיבולת הזקן. ולוקה על כל פאה ופאה. ואזהרתו: "ולא תשחית את פאת זקנך" (שם) ואינו חייב עד שיגלחנו בתער (ספר המצוות לא-תעשה מד והלכות עבודה זרה שם, הלכה ז). (228) שורט בבשרו מרוב צער על מתו, כדרך שהיו הגויים עושים, והתורה אמרה (שם, כה) "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם" (ספר המצוות לא-תעשה מה והלכות עבודה זרה שם, הלכה י"ב). (229) תולש שער ראשו מרוב צער על מתו, כדרך שעושים הסכלים, והתורה אמרה (דברים יד, א) "ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת". וחייב על כל הראש כבין העיניים, שנאמר (ויקרא כא, ה) לא יקרחו קרחה בראשם (ספר המצוות לא-תעשה קעא והלכות עבודה זרה שם, הלכה ט"ו). (230) ששורט בבשרו וממלא מקום השיטה כוחל או דיו או שאר צבעונים, וזה היה מנהג הגויים שרושמים עצמם לעבודה זרה, שאלו עבדים מכורים הם לה ומורשמים לעבודתה. והתורה אמרה (שם, יט, כח) "וכתובת קעקע לא תתנו בכם" (ספר המצוות לא-תעשה מא והלכות עבודה זרה שם, הלכה י"א). (231) בגד ארוג מצמר ופשתים, כמו שלבשו כומרי עבודה זרה באותו הזמן. ואזהרתו: "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו" (דברים כב, יא). ואפילו חוט אחד של צמר בבגד גדול של פשתן

אסור (ספר המצוות לא-תעשה מב והלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א והלכה ה). (232) (שם, כ, יט) "לא תשחית את עצה... ואותו לא תכרות" וכל השחתה בכלל זה, כגון: שישורף בגד לבטלה או ישבור כלי לבטלה, אלא שאינו לוקה עליהם אלא מכת מדרות מדבריהם, כמבואר בהלכות מלכים פרק ו, הלכה י (ספר המצוות לא-תעשה נז והלכות מלכים שם, הלכה ח). (233) כגון, שילבש בגדים צבעוניים וחלי זהב, במקום שאין לובשים אותם אלא נשים, והתורה אמרה (שם, כב, ה) "ולא ילבש גבר שמלת אשה" ובכלל זה אם צבע שער שחור (ספר המצוות לא-תעשה מ והלכות עבודה זרה פרק י"ב הלכה י). (234) כגון שתשים בראשה מצנפת, או שתלבש שריון או שתגלח ראשה כאיש, שנאמר (שם, שם) "לא יהיה כלי גבר על אשה" (ספר המצוות לא-תעשה לט והלכות עבודה זרה שם). (235) שנגע בו או נכנס לאהל, והוא אינו מקרובי המפורשים בכתוב (ויקרא כא, ב-ג). והתורה אמרה (שם, א) "לנפש לא ייטמא בעמיו" (ספר המצוות לא-תעשה קסו והלכות אבל פרק ג, הלכה א-ג). (236) כגון, שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאיש, שהיא אסורה להינשא לו, איסור השווה בכל ישראל, ואינו מיוחד בכהנים. והתורה אמרה (שם, ז) "אשה זונה וחללה לא ייקחו". אבל אם בא עליה דרך זנות ולא קידשה אינו לוקה, שנאמר: "לא יקחו" - עד שייקח (=בקידושין) ויבעול (ספר המצוות לא-תעשה קנח והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ב ופרק י"ח, הלכה א). (237) בין מן הנישואין בין מן האירוסין, כמבואר ביבמות נט, א. והתורה אמרה (שם, שם) "ואשה גרושה מאישה לא ייקחו" (ספר המצוות לא-תעשה קס והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ב, והלכה י"י). (238) חללה - זו שנולדה מאיסורי כהונה, וכן אחת הנשים האסורות לכהונה נבעלה לכהן - נתחללה (הלכות איסורי ביאה פרק י"ט, הלכה א). והתורה אמרה (שם): "אשה זונה וחללה לא יקחו" (ספר המצוות לא-תעשה קס והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה א-ב). (239) שנאמר (שם, טז) "ולא יחלל זרעו בעמיו" - כיוון שבעלה, חיללה, ופסלה לכהונה, והוא מוזהר שלא יחלל כשרים, לא אשה ולא זרעו, בניגוד לזונה וחללה וגרושה, שהן מחוללות ועומדות קודם בעילתו, ולפיכך אינו לוקה עליהן עד שיקדש ויבעול (ספר המצוות לא-תעשה קסב והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ג). (240) לאיש אחר, והתורה אמרה (דברים כד, ד) "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". ואפילו לא נישאה לאחר, אלא נתארסה לו אסורה לחזור לראשון, שנאמר (שם, ב) "והייתה לאיש אחר" הווייה - זו קידושין, כמבואר ביבמות יא, ב (ספר המצוות לא-תעשה שנו והלכות גירושין פרק י"א, הלכה י"ב). (241) שמת בעלה בלא בנים והיא זקוקה להתייבם לאחד האחים, או לחלוץ להם, וכל שלא נפטרה מהיבם אסורה להינשא לאיש אחר, ככתוב (שם, כה, ה) "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" (ספר המצוות לא-תעשה שנו והלכות יבום פרק ב, הלכה י"ח). (242) שבוהל אשה לשם זנות בלא קידושין, והתורה אמרה (שם, כג, יח) "לא תהיה קדשה מבנות ישראל" (ספר המצוות לא-תעשה שנה והלכות אישות פרק א, הלכה ד). (243) ממזר - זה שנולד

לפניו כדרך שעושים שאר המלכים, והתורה אמרה (שם, טז) "רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצריימה למען הרבות סוס" (ספר המצוות לא-תעשה שסג והלכות מלכים שם, הלכה ג). (258) והניחו בגנזיו לעצמו, להתגאות בו או להתנאות בו, והתורה אמרה (שם, יז) "וכסף וזהב לא ירבה לו מאד". אבל כסף וזהב שירבה לאוצר בית ה' להיות שם מוכן לצרכי ציבור ולמלחמותיו - מצווה להרבותו (ספר המצוות לא-תעשה שסה והלכות מלכים שם, הלכה ד). (259) כולל מצוות לא תעשה שיש בהן כרת, או מיתה בידי שמים, המנויות לעיל הלכה א-ב שלוקים עליהן, כמבואר שם.

פרק עשרים

(1) שאין בית-דין מעניש על-פי אומד הדעת, אלא על-פי ראייה ברורה. דין עובר עבירה באונס. האיסור לחוס על העברין, או לרחם בדין על הנאשם בכל חיוב שהוא. אזהרת חכמינו למי שמגיס ליבו בהוראה, וכן לתלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. זיקת הדיינים לדין פחות משווה פרוטה.

- א. אין בית דין עונשין באומד הדעת², אלא על פי עדים בראיה ברורה. אפילו ראוהו העדים רודף אחר חברו, והתרו בו, והעלימו עיניהם, או שנכנסו אחריו לחיבה ונכנסו³ אחריו, ומצאוהו הרוג ומפפר⁴ והסיף⁵ מנשף דם ביד ההורג, הואיל ולא ראוהו בעת שהכהו - אין בית דין הורגין בעדות⁶. ועל זה וכיצא בו נאמר: ונקי וצדיק אל תהרג⁷. וכן אם העידו עליו שנים שעבד עבדה זרה, זה ראיהו שעבד את החמה והתרה בו, וזה ראיהו שעבד את הלכנה והתרה בו - אין מצטרפין⁸. שנאמר: ונקי וצדיק אל תהרג. הואיל ויש שם צד לנקותו ולהיותו צדיק - אל תהרגהו⁹.

(2) השערה ע"פ השכל וההגיון. (3) בכת"י תימן: שנכנסו אחריו. והכוונה, שהרודף נכנס אחריו הנרדף. (4) מפרס ומדעזע. (5) החבר. (6) סנהדרין לו, ב "אם כך ראייתם - לא ראייתם כלום", שהרי התורה אמרה: על-פי שנים עדים (=עדי ראיה) יומת המת. (7) מכילתא פרשת משפטים לפסוק זה. מי שהוא נקי ע"פ דין תורה - אל תהרגנו. וכתב רבינו ב'ספר המצוות' ל"ת רצ: "לפי שהדברים האפשריים יש מהם שאפשרותם קרובה מאד, ומהם שאפשרותם רחוקה מאד... וה'אפשר' רחב מאד. ואילו הרשתה תורה לקיים ענשים כאפשר הקרוב מאד... כי אז היו מקיימים את הענשים במה שהוא יותר רחוק מזה... עד שיקיימו את הענשים וימיתו בני אדם באומדן קל, לפי דמיון השופט, לפיכך סתם (=הבורא) יתעלה את הפתח הזה, וציוה שלא יקויים שום עונש אלא עד שיהיו שם עדים המעידים, שברור להם אותו המעשה... ויותר טוב ויותר רצוי לפטר אלף חוטאים, מלהרוג נקי אחד ביום מן הימים". (8) שעל כל עבירה אין בה אלא עד אחד, ואינו נאמן. (9) מכילתא שם, והכתוב מסיים: "כי לא אצדיק רשע". כלומר, אם יצא מידך זכאי - יש לי הרבה שלוחים להמיתו במיתה שנתחייב

מן העריות שחייבים אליהן איסור כרת, חוץ מן הנידה, שהבן הנולד ממנה הוא פגום לכהונה ואינו ממזר. (244) והתורה אמרה (שם, ג) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". והראב"ד שואל: מה צורך בנישואין, והלא אם יבעל ולא יקדש תחילה הרי זה לוקה, וכבר השיב רבינו לחכמי לוניל והצדיק את שיטתו בזה. ראה במוספנו תשובות הרמב"ם להלכות איסורי ביאה, פרק ט"ו, הלכה ב (ספר המצוות לא-תעשה שגד והלכות איסורי ביאה שם, הלכה א-ב). וראה תשובות הרמב"ם סימן קנב. (245) כל שנפצעו ביציו. ובספר המצוות מגדיר רבינו: מי שנשחתו אברי התשמיש שלו עד שאי אפשר לו להוליד. והתורה אמרה (שם, ב) "לא יבוא פצוע דכה וכרות שפכה בקהל ה'" (ספר המצוות לא-תעשה שס והלכות איסורי ביאה פרק ט"ז, הלכה א-ג). (246) מפסיד איברי הזרע. (247) והתורה אמרה (ויקרא כב, כד) וכתות ונתוק וכרות - ובארצכם לא תעשו" - קיבלו חז"ל (ספרא, שם) "ובכם לא תעשו", כלומר "עניין הכתוב לא יעשה זאת בישראל, בין בגופם בין בגוף אחרים" (ספר המצוות לא-תעשה שסא והלכות איסורי ביאה פרק ט"ז, הלכה ט"י). (248) והתורה אמרה (דברים כב, כט) "ולו תהיה לאשה תחת אשר עינה לא יוכל שלחה כל ימיו". ואם גירשה ומתה, או שנישאה לאחר הרי זה לוקה, שאינו יכול לקיים עוד העשה: ולו תהיה לאשה (ספר המצוות לא-תעשה שגח והלכות נערה פרק א, הלכה ז). (249) והתורה אמרה (שם, יט) "ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו", וגם זה לוקה, כדרך שלוקה האונס שגירש אנוסתו ולא החזירה, (ספר המצוות לא-תעשה שנט והלכות נערה פרק ג, הלכה ד). (250) כגון, החיבוק והנישוק וכיוצא בהם מפעולות שאדם נהנה בהן. (251) שלא בא עליה, והתורה אמרה (ויקרא יח, ו) "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערווה" - כלומר, לא תתקרבו אליהן קירבה המביאה לגלות ערווה (ספר המצוות לא-תעשה שנג והלכות איסורי ביאה פרק כ"א, הלכה א-ב). (252) שאמרו עליו שהוא פסול לעדות אשה (סנהדרין כו, ב). וכן מלקים אותו על "לא טובה השמועה" (קידושין פא, א) וכמבואר לקמן פרק כ"ד, הלכה ה. (253) והתורה אמרה (דברים ז, ג) "ולא תתחתן בם, בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תיקח לבנך" אחד שבעה עממים ואחד כל האומות באיסור זה (ספר המצוות לא-תעשה נב והלכות איסור ביאה פרק י"ב, הלכה א), וראה שם הלכה ד"ז. (254) והתורה אמרה (שם כג, ד) "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" אפילו אחר שנתגיירו אסורים הם לבוא בקהל (ספר המצוות לא-תעשה נג והלכות איסורי ביאה פרק י"ב, הלכה י"ז). (255) כנ"ל בהערה הקודמת. וכבר ביאר רבינו, שם הלכה כ"ה, שסנחריב מלך אשור בלבל את כל האומות ועירבן זה בזה, וכל הפורש מהן להתגייר, חזקתו שפירש מן הרוב, ולפיכך כל הגרים מותרים בזמן הזה לבוא בקהל ה' בכל מקום שהוא, אחד הזכרים ואחד הנקיבות. (256) נוסף על שמונה-עשרה הראויות לו, והתורה אמרה (שם יז, יז) "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו" - קיבלו חכמינו שמותר לו ליקח עד שמונה-עשרה (ספר המצוות לא-תעשה שסד והלכות מלכים פרק ג, הלכה ב). (257) נוסף על כדי מרכבתו, אפילו סוס אחד פנוי להיות רץ

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כָּבֵד נִהְיָה זֶה, וְיָמָה תִּוָּעַל יֵשׁ בְּהִירֵגָה הָאֲחֵרָה? 12
וְנִמְצְאוּ מִתְּשָׁלִין בְּהִירֵגָתוֹ. שְׁנֵאמַר: לֹא תַחֲסֹר עֵינֶיךָ 13
עָלָיו, וּבִעֲרֵת דָּם הַנֶּקֶד¹⁹. וְכֵן אָסוּר לְבֵית דִּין לַחֲסֹס 14
עַל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב קָנָס²⁰. שְׁלֹא יֵאמְרוּ: עֲנִי הוּא זֶה, 15
שְׁלֹא בְּכוֹנָה עָשָׂה. אֲלֵא מִגִּבּוֹן מִמֶּנּוּ כָּל שֵׁשׁ לוֹ 16
כָּלֹא חֲנִינָה. שְׁנֵאמַר: וְלֹא תַחֲסֹס עֵינֶיךָ²¹. וְכֵן בְּדִינִי 17
מִמוֹנוֹת אֵין מִרְחֲמִין עַל הַדֵּל. שְׁלֹא תֵאמַר: עֲנִי הוּא 18
זֶה, וּבַעַל דִּינִי עָשִׂיר; הוּאִיל וְאֵין וְהָעֲשִׂיר חֲזִיבִין 19
לְפָרְנָסוֹ - אֲזַכְּנֶנּוּ בְּדִין, וְנִמְצֵא מִתְּפָרֵס בְּכָבוֹד. עַל 20
זֶה הִזְהִירָה תוֹרָה: וְדֵל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבּוֹ. וְנֵאמַר: לֹא 21
תִּשָּׂא פָנָי דֵּל²². אָסוּר לִהְדָּר פָּנָי גְּדוֹל. בִּיעֵצָה? הֲרִי 22
שָׁבֵאוּ לְפָנֶיךָ שְׁנַיִם לְדִין, אֶחָד חָכֵם גְּדוֹל וְאֶחָד 23
הַדְּיוּט - לֹא תִקְדִּים לְשָׂאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ שֶׁל גְּדוֹל, וְלֹא 24
תִּסְבִּיר לוֹ פָּנִים, וְלֹא תִכְבְּדֶנּוּ, כְּדִי שְׁלֹא יִסְתַּחֲמוּ 25
טַעֲנוֹתָיו שֶׁל אַחֵר; אֲלֵא אֵינוֹ נִפְנֶה לְאֶחָד מֵהֶן עַד 26
שִׁיגְמֵר הַדִּין. שְׁנֵאמַר: לֹא תִהְדָּר פָּנָי גְּדוֹל. אָמְרוּ 27
חֲכָמִים²³: אֵל תֵּאמַר: עָשִׂיר הוּא זֶה, בֶּן גְּדוֹלִים הוּא 28
זֶה, הֵיאָף אֲבִישְׁנֹו וְאֶרְאֶה בְּכִשְׁתּוֹ? לִכְךָ נֵאמַר: לֹא 29
תִּהְדָּר פָּנָי גְּדוֹל. 30

19) 'ספרי' שופטים אות קפו. ונוסח הכתוב: "לא תחוס עינך עליו, ובערת וגו'." 20) תשלום על שקיטע יד חבירו או סימא עינו. 21) "כפפ בנפש, עין בעין, שן בשן, יד ביד", השווה הל' חובל פ"א, ה"ד וב'ספר המצוות ל"ת רעט. 22) 'תורת כהנים' פ' קדושים לפסוק זה, וכן בספרי דברים אות יז. 23) 'תורת כהנים' שם, וראה שבועות ל, ב לענין תלמיד-חכם ועם-הארץ שבאו לדון.

ה. באו לפניהם שנים, אחד פשוט ואחד רשע - אל תאמר: הואיל ורשע הוא וחזקתו משקרה, וחזקת זה שאינו משנה בדבר, אטה הדין על הרשע²⁴. על זה נאמר: לא תטה משפט אבינך בריבו - אף על פי שהוא אביון במצות, לא תטה דינו²⁵.

24) לחייבו, מבלי לחקור באמתת הדבר. 25) מכילתא לפרשת משפטים לפסוק זה.

ו. לא תעשו עול במשפט - זה המענות את הדין, ומזפה את החיב ומחייב את הזפאי. וכן המענה את הדין, ומאריך בדברים ברונים כדי לצער אחד מבפלי דינים - הרי זה בכלל עול²⁶.

26) המשהה את פסק הדין. 27) כמו שאמרו (אבות פ"ה, מ"ט) "חרב באה לעולם על עיניו הדין ועל עיוות הדין", ומפרש רבינו שם: "עיניו הדין" - הוא: איחור המשפט ועיון בו ימים רבים בדרך המבואר. ו"עיוות הדין" - הוא, שידון במה שאינו ראוי.

ז. הגס לבו בהוראה²⁸, וקופץ וחותר²⁹ את הדין קדם שיחקקרהו בינו לבין עצמו עד שיהא לו פרוו פשמש - הרי זה שוטה, רשע וגס רוח³⁰. כך צונו

בה (ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ג. וכן ברש"י לתורה שם). ובסנהדרין שם אמרו: "מים שחרב בית-המקדש אע"פ שבטלה סנהדרין, דין ארבע מיתות (=פורענות בידי שמים) לא בטל, מי שנתחייב סקילה: או נופל מן הגג, או חיה דורסתו" וכו'.

ב. כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתת בית דין¹⁰ באנס - אין בית דין ממיטין אותו. ואף על פי שהיה מצוה שהיה נאלץ יעבר. אף על פי שחלל את השם¹¹ והוא אנוס - אינו נהרג. שנאמר: ולנערה לא תעשה דבר¹². זו אזהרה לבית דין, שלא יענשו את האנוס¹³.

10) כגון ע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים, ראה הל' יסודי התורה פ"ה, ה"ב. 11) שכל מי שנצטוו להיהרג ולא לעבור, ועבר ולא נהרג - הרי זה מחלל את השם, ועבר על לא-תעשה (ויקרא כב, לב) "ולא תחללו את שם קדשי" (שם, ה"ד). 12) וכדברי הכתוב, שם כח "צעקה הנערה המאורשה ואין מושיע לה". וכן אמרו (נדרים כז, א) "אנוס - רחמנא פטריה". 13) ולדעת הרמב"ן בהשגותיו על 'ספר המצוות' לרבינו שורש ח, אין זו אזהרה אלא שלילת עונש מיתה, ולא יותר. אולם רבינו סובר, הואיל והכתוב מדגיש: "אין לנערה חטא מות" - איך יעלה על הדעת שבית-הדין יענשה, כמו שאמרו (סנהדרין פב, ב) "היתכן, שהתורה פטרתו - ואנו נעמוד ונהרגנו". ועל-כרחך, זה שאמרה תורה: "ולנערה לא תעשה דבר", לאזהרה היא ולאיסור לאו (מגילת אסתר, שם).

ג. איש שאנסוהו עד שבא על הערה - חיב מיתת בית דין; שאין קשוי¹⁴ אלא לדעת¹⁵. אבל האשה הנבעלת באנס, אפלו אמרה אחר שאנסה¹⁶: הניחו לו - הרי היא פטורה¹⁷, מפני שיערה נתגבר עליה¹⁸.

14) התקשות האבר. 15) מרצון. והרי הוא כעושה מעשה מעצמו. שכל שאינו מרוצה בדבר אי-אפשר לו להתקשות, וכיון שנתקשה - ודאי מרוצה הוא (כסף-משנה). ועדיין קשה, איך ממיטים אותו, והלא אין עונש מיתה בלא התראה, וזה שאנסוהו לבעול - ודאי לא התרו בו? וע"כ, לא נתכוון לומר שממיטים אותו, אלא יש עליו דין חיוב מיתת בית-דין, כאדם שעשה במזיד בלא התראה, ומאחר שלא הותרה כחוק, אין בית-דין ממיטים אותו. וזה שדייק רבינו וכתב: חייב מיתת בית-דין, ולא כתב: בית-דין ממיטים אותו, כדרך שכתב בהלכה הקודמת: אין בית-דין ממיטים אותו (כסף-משנה). 16) בסוף הביאה. 17) "שאלמלא נזק לה - היא שוכרתו" (לשון התלמוד כתובות נא, ב). 18) "וגם זה אנוס, שבתחילת בעילה שהיא באונס - הלבשה הבעל יצר" (רש"י שם). ושם מדובר לענין היתר האשה לחזור לבעלה, וממנו למד רבינו לענין פטור העונש. והשווה הל' איסורי ביאה פ"א, ה"ט: "שמשחתחיל לבעול באונס - אין בידה שלא תרצה, שיצר האדם וטבעו כופה אותה לרצות". וראה הל' אישות פכ"ד, ה"ט.

ד. אסור לבית דין לחוס על ההורג. שלא יאמרו:

תלמוד תורה פ"ה ה"ב, ע"פ סוגיית התלמוד ברכות לא, ב. 42) שהן שנים-עשר מיל, והמיל אלפים אמה. 43) סנהדרין ה, ב. שכל מי שהוצרך לשאול, היה מוכרח לפנות אל משה שנמצא מחוץ למחנה, ככתוב (שמות לג, ז) "והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה", ושטח מחנה ישראל שלש פרסאות (רש"י שם). ובהל' תלמוד תורה שם, כותב רבינו: "במה דברים אמורים, בדבר שנקרה מקרה, אבל לקבוע עצמו להוראה... אפילו הוא בסוף העולם ורבו בסוף העולם - אסור לו להורות עד שימות רבו, אלא-אם-כן נטל רשות מרבו". וכן נפסק להלכה ביו"ד רמב, סעיף ד.

י. אל תאמר: שְׁפָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים בְּדִין שֵׁשׁ בּוֹ הוֹצֵאת מִמּוֹן הַרְבֵּה מִזֶּה וּנְתִינָהּ לָזֶה. לְעוֹלָם יְהִי דִין אֶלֶף מְנָה וְדִין פְּרוּטָה אַחַת שְׁוִין בְּעֵינֶיךָ לְכָל דְּבָרִי.⁴⁴

44) סנהדרין ח, א "כקטן כגדול תשמעון" (דברים א, יז), שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה - לענין הקדמה, ומפרש רש"י: בא לפניך דין של פרוטה, וחזר ובא דין אחר של מנה (=מאה זוז), הקודם לפניך - הקדם לחתוך. וכתב הרדב"ז: מסתבר, אם הדיון של פרוטה מצריך עיון ומיתון, ואותו של מנה הוא פשוט מאד, חותכים תחילה הדין של מנה, שאין ראוי לענות אותו מפני מיתון של זה.

יא. אִין הַדִּינִין יוֹשְׁבֵין לְדוֹן בְּדִין פְּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה.⁴⁵ וְאִם הִזְקָקוּ לְשִׁנֵּה פְּרוּטָה - גּוֹמְרִין אֶת דִּינוֹ אֶפְלוֹ לַפְּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה.⁴⁶

45) בבא-מציעא נה, א, שאין זה נקרא ממון לענין גזל. כדברי רבינו בהל' טוען ונטען פ"ג, ה"ו: "וכל פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקים לו". ומדברי רבינו שם ה"ה, משמע שבכלים הראויים לעשות בהם מלאכה, אפילו אינם שווים פרוטה - נזקקים עליהם ונשבעים עליהם. וכן פסק השו"ע בחו"מ פח, סעיף ג. 46) בבא-מציעא שם ע"ב, ב, ומפרש רש"י: אם חזר השני (הנתבע) ותבעו פחות משוה פרוטה - נזקקים לו. ומדברי רבינו, נראה כוונתו, דוקא אם התובע חזר ותבע "גומרים את דינו", שהרי זה כאילו תבע מתחילה פחות מפרוטה זו עם הפרוטה שתבע בראשונה, אבל אם הנתבע תובע, הרי זה כאיש אחר ואין נזקקים לו. ויתכן שגם רבינו יודה בזה, שהרי אם יזכה הנתבע יצטרך בית-דין לנכות לו ממה שחייבוהו לפרוע תחילה, והרי זה דין אחד (כסף-משנה).

יב. כָּל הַמְטָה מִשְׁפֵּט אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּלֹא אֶחָד, שְׁנֵאֵמַר: לֹא תַעֲשֶׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט. וְאִם הָיָה גֵר - עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוּיִן, שְׁנֵאֵמַר: לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט גֵר.⁴⁷ וְאִם הָיָה יָתוֹם - עוֹבֵר בְּשְׁלֹשָׁה לְאוּיִן, שְׁנֵאֵמַר: מִשְׁפָּט גֵר יָתוֹם.⁴⁹

47) 'ספרי' פ' כי-תצא לפסוק זה. 48) הגר. 49) מתוך פירוש רבינו הלל ל'ספרי' שם, נראה שכן היא הגירסא בדברי ה'ספרי'. וכתב הרדב"ז: הואיל ונאמר: "משפט גר

1 חֲכָמִים³¹: הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין³². וְכֵן אֵיבֹב הוּא אוֹמֵר:
2 וְרַב לֹא יַדְעָתִי אֲחֻקְרָהוּ.

28) מתגאה בלבד להורות בלי מורא ובלי מתינות. 29) ממהר ופוסק. 30) אבות פ"ד, מ"ז, שוטה - שמרבה עליו איבה; רשע - שאינו מקפיד אם יגזול ויוציא מידי הזכאי שלא כדין; גס רוח - שגאוותו הביאתו לקפוץ ולהורות בחפזון לקנות לו שם כאחד הגדולים (תוספות יו"ט שם). 31) אבות פ"א, מ"א. וכן אמרו (סנהדרין ז, ב) "צדק את הדין ואח"כ תחתנהו". 32) השווה סנהדרין לה, א "אשרו חמוץ - אשרי דיין שמחמץ את דינו, וברש"י שם.

3 ח. כָּל דִּין שֶׁבֶּא לְפָנָיו דִּין, וְהִתְחִיל לְדַמּוֹת בְּדִין פֶּסוּק שֶׁכָּבֵר יָדַע אוֹתוֹ, וְיֵשׁ בְּמִדְיָה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקָּהָ³³ וְאִינוֹ הוֹלֵךְ וְנִמְלֵךְ בּוֹ - הָרִי זֶה בְּכָלֵל הַרְשָׁעִים שֶׁלֵּפָם גַּם בְּהוֹרָאָה³⁴. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: רָעָה עַל רָעָה תָּבוֹא לֹא³⁵. שְׁפָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן - מִגִּסּוֹת הָרוּחַ הֵן, הַמְכִּיאוֹת לִידֵי עוֹוֹת הַדִּין. כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה - זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה³⁶; וְעַצְמִים כָּל הַרְגֵּה - זֶה שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאִינוֹ מוֹרָה³⁷. וְהוּא שֶׁהִיָּה הַדּוֹר צָרִיף לּוֹ; אֲבָל אִם יָדַע שֵׁשׁ לָשֵׁם רְאוּי לְהוֹרָאָה, וּמִנֵּעַ עַצְמוֹ מִן הַהוֹרָאָה - הָרִי זֶה מִשְׁפָּח³⁸. וְכָל הַמוֹנֵעַ עַצְמוֹ מִן הַדִּין - מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ אֵיבָה וְגִזְל וְשׁוֹבֵעַת שְׁוֹא³⁹; וְהַגֵּס לְבֹו בְּהוֹרָאָה - שׁוֹטָה, רָשָׁע וְגַם רוֹחַ⁴⁰.

33) אע"פ שאינו רבו. ובמקום רבו - יתבאר דינו בסמוך ה"ט. 34) שיכול להיות, שדין זה אינו דומה לראשון (סמ"ע לחו"מ סימן י"ס ק"ה). 35) יבמות קט, ב "רע ירוע כי ערב זר (משלי יא, טו) - רעה אחר רעה תבוא... לתוקע עצמו לדבר הלכה". ומפרש רש"י: סומך ונשען על ההלכה שהוא יודע. 36) הפילה - לשון נפל, שלא מלאו ימיו. 37) עצומים - לשון מחרישים ומתאפקים מלהורות (ע"ז יט, ב וברש"י), והשווה הל' תלמוד תורה פ"ה, ה"ד. 38) כמו שאמרו (ברכות סג, א) "בשעת המכניסים - פזר (=שאיין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים, פזר אתה לשנות לתלמידים, רש"י), בשעת המפזרים - כנס", ומפרש רש"י: כנס אתה ולא תיטול שררה עליהם, שאף זו לכבוד שמים לאחזו במדת הענוה. ובמדרש תנחומא פ' משפטים אות ב, אמרו: "מעשה ברבי אסי כשנסתלק מן העולם מצאוהו בוכה, אמרו לו: רבי, מפני מה אתה בוכה?... יש גמילות חסדים שלא עשית? ועל כל מידות שהיו בך היית מתרחק מן הדינים... אמר להם: בני, עליה אני בוכה, שמא אתן דו"ח על שהייתי יכול לעשות דיניהם של ישראל". 39) שמא יחייב שבועה למי שאינו חייב בה, ונמצא מביא לידי שבועת שוא (אבות פ"ד, מ"ז וברע"ב שם). 40) שם. וכבר נתבאר לעיל ה"ז.

ט. תַּלְמִיד אֵל יוֹרֵה הִלָּכָה לְפָנָיו רַבּוֹ⁴¹, אֲלֹא אִם כֵּן הָיָה רְחוּק מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת⁴² - כִּנְגֵד מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל⁴³.

41) במקום רבו, כי בפניו ממש חייב מיתה, כמבואר בהל'

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. לא יהיה אחד יושב ואחד עומד, אלא שניהם
עומדים.⁵ ואם רצו בית דין להושיב את שניהם -
מושיבין.⁶ ולא יושב אחד למעלה ואחד למטה, אלא
זה בצד זה. במה דברים אמורים? בשעת משא
ומתן;⁷ אבל בשעת גמר דין - שניהם בעמידה.⁸
שנאמר: ויעמד העם על משה.⁸ ואי זהו גמר דין?
איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב. במה
דברים אמורים? בפעלי דיני; וכל העדים - לעולם
בעמידה. שנאמר: ועמדו שני האנשים.⁹

(5) שנאמר (דברים יט, יז) "ועמדו שני האנשים אשר להם
הריב לפני ה'". (6) שבועות ל, א "אינו אסור אלא שלא
יהא אחד עומד ואחד יושב". (7) כשכית הדין שומע
דבריהם וטענותיהם וחוקרם. (8) כלומר, משה ישב לגמור הדין,
משה לשפוט את העם". (9) ופסוק זה מדבר בעדים, וכן דרשו:
"כשהוא אומר: אשר להם הריב, הרי בעלי דינין אמרו, הא
מה אני מקיים: ועמדו שני האנשים - בעדים" (שם). ושם
עמ' ב אמרו: בשעת גמר דין - דיינים בישיבה, ובעלי דינים
בעמידה, שהרי עדים כגמר-דין דומה (=קבלת עדות, היא
כשעת גמר-דין, 'תוספות' לסנהדרין יט, ב), וכתוב בהם:
ועמדו שני האנשים.

ד. תלמיד חכם ועם הארץ שפאו לדין - מושיבין
את החכם.¹⁰ ואומרים לעם הארץ: שב! אם לא
ישב - אין מקפידין על כף.¹¹ ולא יקדים התלמיד
לשיבוא לדין וישב לפני רבו פרוצה.¹² לדון לפניו.
ואם היה קבוע לו¹³ זמן לקרות¹⁴, וקא זמנו -
מתיר.¹⁵

(10) שמצוה לכבדו ולהדרו, ככתוב (ויקרא יט, לב) "והדרת
פני זקן", וכמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ו, ה"א.
(11) שבועות ל, ב. (12) בכת"י תימן: שרצה לדון לפניו.
כלומר, אל ישב לפני רבו קודם שיבוא בעל-דינו, ואפילו
יושב ושותק, שלא יחשדהו בעל-דינו, שבא להטעים את
דבריו לפני הדיין, וזה אסור כמבואר בסמוך ה"ז.
(13) בכת"י תימן: היה קבוע לו. (14) שיעור קבוע לתלמיד
עם רבו. (15) שהכל יודעים שבא לפניו ללמוד תורה
כדרכו תמיד (שם). ובכת"י תימן: ובא בזמנו, וכבר העיר
הכסף-משנה, שזוהי נוסחת רבינו האמיתית.

ה. כבר נהגו כל בתי דיני ישראל מאחר הגמרא¹⁶
בכל הישיבות.¹⁷ שמושיבין בעלי דינין ומושיבין
העדים, כדי לסלק המחלוקת.¹⁸ שאין בנו פח
להעמיד משפטי הדת על תלם.¹⁹

(16) בדפ' רומי ובכת"י: התלמוד. (17) בסורא ובפומבדיתא
שבבבל. (18) שלא יקפידו עמי הארץ, ויריבו כשיצוהם
לעמוד. הואיל ובדיעבד כשרה עדות אפילו בישיבה,
כמבואר בירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ח, שאפילו הדיינים
שקיבלו עדות עומדים (=שהדיינים עמדו) - דינם דין, וכמו
כן בישיבת העדים, ראה 'תוספות' זכחים טז, א ד"ה: מה

יתום", ולא נאמר: גר ויתום, אנו למדים, שאם היטה משפט
יתום ישראל - אינו עובר אלא בלאו אחד הכולל כל ישראל.
והשווה 'ספר המצוות' ל"ת רפ.

פרק אחד ועשרים

(1) מתבארת בו 'מצוות עשה' לשפוט משפט צדק. השוויית
זכויות הופעת בעלי הדין. יחס בית הדין לתלמיד חכם
המופיע בדין. דין מי מקדימים בתור בעלי הדין. אזהרה
לדיין לא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעלי
הדין. אזהרה לדיין לא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא
בפני בעל דין חבירו. שאסור לדיין להיות מליץ וסניגור
לדברי בעל הדין. המקרים המיוחדים בהם מותר לדיין
לסעוד מעט לאחד מבעלי הדין.

א. מצות עשה לשפוט השופט בצדק. שנאמר:
בצדק תשפט צמיחה. אי זהו צדק המשפט? זו
השוויון שני בעלי דינין בכל דבר. לא יהא אחד
מדבר כל צרכו, ואחד אומר לו: קצר דברך! ולא
יסביר פנים לאחד ויגבר לו רכות, וירע פניו לאחר
ויגבר לו קשות.³

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות עשה לשפוט השופט בצדק כו".

ובהמשך לזה כתב "...היה אחד מהם מלוכב בגדים יקרים,
והשני מלוכב בגדים בזוין, אומר למכובד או הלבשיהו
כמותך עד שתדון עמו או לבוש כמותו עד שתהיו שווין
כו".

והגם שעניין הלבוש לא ישנה מאומה במעמדו ומצבו של
העני, ציוותה התורה "בצדק תשפוט עמיתך" שיש לעשות
כל התלוי בו כדי להשוותו בדין.

ומכאן הוראה לכל אחד ואחד מישראל, לעשות כל התלוי
בו לטובתו של יהודי אחר, גם אם מדובר בהטבת מצב
רוחו לשעה אחת בלבד! ואין צריך לומר שלא לפגוע בו
או לומר לו מילים קשות, כי גם רגע אחד בצער של יהודי
- נוגע.

(ע"פ יין מלכות ספר שופטים סימן יא)

(2) שבועות ל, א. (3) תוספתא סנהדרין פ"ו, ה"ב: "ולא
יהא מאריך פניו כנגד אחד ולא מעיז כנגד אחד". ובכתובות
מו, א דרשו: "לא תלך רכיל בעמך - אזהרה לבית-דין שלא
יהא רך לזה (=לשון רך לי תהיה, רש"י) וקשה לזה".

ב. שני בעלי דינין, שהיה אחד מהם מלפוש בגדים
יקרים, והשני מלפוש בגדים בזויין - אומר למכבד:
או הלבשיהו כמותך עד שתדון עמו, או לבש
כמותו עד שתהיו שווין, אחר כך תעמדו בדין.⁴

(4) שבועות לא, א, ומפרש רש"י: שלא תגרום לנו לישא לך
פנים, או יסתתמו דברי שכנגדך מפני חשיבותך וכו',
שנאמר: "מדבר שקר תרחק", ומפרש רש"י: כיון שאיש
מריבו מסותם, מעמיד זה את שקרו.

18 הַתְּרַגְּמָן לְהוֹדִיעַ אוֹתָם פֶּסֶק הַדִּין³¹, וּמֵאֵי זֶה טַעַם
19 חֵיב זֶה וּזְכָה זֶה³².

ליושב. - לפיכך התיירו הגאונים הדבר "כדי לסלק המחלוקת" (ע"פ כסף-משנה והגהות מיימוניות). (19) מכונם ומקומם הקבוע, מלשון הכתוב (יהושע יא, ג) "הערים העומדות על תלם". וכתב הב"ח, הובאו דבריו בש"ך לחו"מ סי' יז ס"ק ז, "מכל-מקום העדים ובעל-דין עצמם כל מי שנגעה יראת ה' בלבבו, ועמדו רגלי אבותיו על הר סיני, יחושו לכבוד התורה... לקיים: ועמדו שני האנשים, וראוי להם להשיב לדיינים: ואנחנו נעמוד לפני ה' ולפניכם, כי המשפט לאלוקים הוא".

30) שאין האמת יכולה להתברר אלא כששומע מפי בעלי-
הדין עצמם (סמ"ע לחו"מ סי' יז, ס"ק יד). 31) מכות ו,
ב, וראה בחו"מ כח, ו לענין לשון העדים, שאין מעמידים
מתרגם בין הדיין והעדים. 32) ראה לעיל פ"ג, ה"ו.

ט. צִרִיף הַדֵּין לְשֹׁמֵעַ טַעֲנוֹת בְּעָלֵי דִינָיו וְלִשְׁנוֹת
טַעֲנוֹתֶיהָ³³. שְׁאֵמַר: וְיֹאמַר הַמֶּלֶךְ, זֹאת אוֹמֶרֶת זֶה
בְּנֵי הַחַי וּבְנֵי הַמֵּת³⁴. וּמַצְדֵּק אֶת הַדֵּין בְּלִבּוֹ, וְאַחֲרֵי
כֵן חוֹתֵמִי³⁵.

ו. הָיוּ לִפְנֵי הַדִּינָיִם בְּעָלֵי דִין הַרְבֵּה - מִקְדִּימֵי אֵת
 דִּין הַיְתוֹם לְדִין הָאֱלֻמָּנָה. שְׁנָאֹמֶר: שִׁפְטוּ יְתוֹם רֵיבּוֹ
 אֱלֻמָּנָה. וְדִין אֱלֻמָּנָה קוֹדֵם לְדִין תַּלְמִיד חֶכֶם.²⁰ וְדִין
 תַּלְמִיד חֶכֶם קוֹדֵם לְדִין עַם הָאָרֶץ.²¹ וְדִין הָאִשָּׁה
 קוֹדֵם לְדִין הָאִישׁ; שִׁבְשֶׁת הָאִשָּׁה מִרְבֶּה.²²

(20) שדמעתה מצויה וצורה מרובה, וכן אמרו (שבת יא, א) "תחת תלמיד-חכם (=לשמשו), ולא תחת יתום ואלמנה," הרי שיש להזהר בכבודם ביותר (אור שמח). (21) כמבואר לעיל אות ט. וגם משום ביטול תורה, כמבואר בבבא-בטרא כב, א: כיון שחכמים הם, יש להעדיפם שלא יטרדו מגירסתם. וכן אמרו (כתובות קו, א) "עשה של כבוד התורה עדיף." ובשבועות ל, א מסופר: רב עולא היה לו דין לפני רב נחמן, שלח לו רב יוסף: עולא חברינו עמית בתורה ובמצוות, הבין רב נחמן, שהתכוון להקדימו לאחרים. והשווה הל' תלמוד תורה פ"ו, ה"י. (22) יבמות ק, א.

(33) לחזור עליהן בפני בעלי הדין, שמא לא עמד היטב על דברי טענותיהם, וכששונה אותן בפניהם יגיבו על כך ויתקנום, וגם שתהא דעת הצדדים נוחה, שלא יעזרו על הדיינים, לומר שפסקו ולא הבינו טענותיהם כראוי (סמ"ע לחו"מ סי' יז, ס"ק טו.) (34) ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח, הרי שחזר על דבריהן. (35) סנהדרין ז, ב, שנאמר: "ושפטתם צדק" - מה שהוא צדק ואמת בלבך, אותו תשפוט לאחרים. אבל כל עוד לבו נוקפו, לא יתחון הדין.

י. מִמֶּיֶן לְדִין שְׁלֹא יַעֲשֶׂה מִלִּיצָה ³⁶ לְדִבְרָיו שֶׁל בַּעַל
 דִּין? ³⁷ שְׂנֵאמֹר: מִדְּבַר שֶׁקָּר תִּרְחֹק. אֲלֵא יֹאמְרֵם ³⁸ מֶה
 שְׁנֹרָאָה לוֹ וְיִשְׁתַּקֵּן ³⁹. וְלֹא יִלְמַד אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינִין
 טַעֲנָה כָּלֵל. אֲפֹלוּ הִבִּיא ⁴⁰ עַד אֶחָד - לֹא יֹאמַר לוֹ:
 אִין מְקַבְּלִין עַד אֶחָד ! אֲלֵא יֹאמַר לְנִטְעָן ⁴¹: הֲרִי זֶה
 הָעֵיד עֲלֶיךָ ! הֲלֹאִי שְׂוִידָה וְיֹאמַר: אֲמַת הָעֵיד ! עַד
 שְׂיִטְעֵן הוּא וְיֹאמַר: עַד אֶחָד הוּא, וְאִינוּ נִאֲמָן
 עֲלֵי ⁴². וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בִּזְהָ ⁴³.

6 ז. אָסור לִדְיֵן לְשֹׁמֵעַ דְּבָרֵי אַחָד מִבְּעָלֵי דִינֵין קֳדָם
 7 שִׁבּוּא חֲבֵרוֹ אוֹ שְׂאֵל בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ²³. וְאַפְלוּ דְּכָר אַחָד
 8 - אָסור. שְׁנֵאמֶר: שְׁמַע בֵּין אַחֲכֶם²⁴. וְכָל הַשּׁוֹמֵעַ
 9 מֵאַחָד - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמֶר: לֹא תִשָּׂא שְׁמַע
 10 שְׂוֹא²⁵. וּבְכָלל לֹא זֶה: אֲזַהֲרָה לְמַקְבֵּל לְשׁוֹן הָרַע,
 11 וּמִסְפֹּר לְשׁוֹן הָרַע, וּמַעֲרִיד עֲדוֹת שִׁקְרָה²⁶. וְכֵן בְּעַל דִּין
 12 מְזַהֵר שְׂאֵל יִשְׁמִיעַ דְּבָרָיו לִדְיֵן קֳדָם שִׁבּוּא בְּעַל דִּין
 13 חֲבֵרוֹ²⁷. וְגַם עַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ²⁸ נֵאמֶר: מִדְּבַר שִׁקְרָה
 14 תִּרְחֹק²⁹.

23) אפילו בא חבירו, ויצא לרגע, אסור להשמיע דבריו שלא בפניו. 24) כשיהיו שניהם יחד שמעו דבריהם, ולא תשמעו דברי זה שלא בפני זה, שמסדר דברי שקר כדברי אמת, לפי שאין מכחישין, ומכיון שלב הדיין נוטה לו לזכות, שוב אין לבו מהפך בזכות השני (סנהדרין ז, ב וברש"י). 25) שם. 26) פסחים קיח, א, שכשמספר או מעיד, הרי נושא בפיו שמע שוא (רשב"ם), והשווה 'ספר המצוות' לרבינו ל"ת רפא. 27) סנהדרין שם קרא: לא תשיא, אל תגרום שהדיין ישמע דברך שלא בפני חברך. 28) ראה בסמוך ה"י, ולקמן פכ"ב, ה"ב-ג. 29) שבועות לא, א, שהמטעים דבריו שלא בפני בעל-דינו אינו בוש מדברי שקר (רש"י).

(36) סניגור. (37) לומר, יפה הוא טוען וע"ז הוא מעודד ונעשה לו סניגור. (38) הבעל-דין. (39) הדיין, ולא יגיב (שברעות ל, ב), וראה בסמ"ע שם, יז. (40) התובע. (41) הנתבע. (42) ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח, רב הונא היה מבזה את הדיין, שהיה אומר: אין מקבלים עד אחד. (43) וכן אמרו (אבות פ"א, מ"ח) "אל תעש עצמך כעורכי הדיינים" ומפרש רבינו שם: "אע"פ שידע בו שהוא העשוק, ושחברו טוען עליו שקר... עם כל זה אין מותר לו שילמדו טענה, שתצילהו ותועילהו כלל".

יא. רָאָה הַדִּין זְכוּת לְאַחַד מֵהֶן, וּבִעַל דִּין מִבְּקָשׁ
לְאַמְרָה וְאִינוּ יוֹדֵעַ לְחַבְרֵי⁴⁴ הַדְּבָרִים, או שְׂרָאָהוּ
מִצִּטָּעַר לְהַצִּיל עַצְמוֹ בְּטַעֲנַת אֲמַת, וּמִפְּנֵי הַחֲמָה
וּהַפֶּעַס נִסְתַּחֵק⁴⁵ מִמֶּנּוּ, או נִשְׁתַּחֲבֵּשׁ מִפְּנֵי הַסִּכָּלוֹת -
הָרִי זֶה מִתֵּר לְסַעְדוֹ מֵעַט, לְהַבִּינוֹ⁴⁶ תַּחֲלוֹת הַדְּבָר, מִשּׁוּם
פֶּתַח פִּיָּה לְאַלֵּם⁴⁷. וְצִירָה לְהַתִּישׁוֹב בְּדָבָר זֶה
הַרְבֵּה, שְׁלֹא יִהְיֶה כְּעוֹרְכֵי הַדִּינִין⁴⁸.

15 ח. לֹא יִהְיֶה הַדִּין שׁוֹמֵעַ מִפִּי הַתְּרֻמָּין³⁰, אֲלֵא אִם
16 בֵּין הָיָה מִפִּיר לְשׁוֹן בְּעָלֵי דִינֵין וְשׁוֹמֵעַ טַעֲנוֹתֵיהֶם.
17 וְאִם אֵינוֹ מַהִיר בַּלְשׁוֹנוֹ כְּדֵי לְהַשִּׁיב לָהֶם - יַעֲמֹד

(44) לנסחם ולהסבירם. (45) בכת"י תימן: נסתלקה. (46) להסבירו. (47) ירושלמי סנהדרין שם. כאילו בעל-דין זה אלם הוא ולפיכך אינו טוען, ועלינו לפתוח לו פה שיוכל לטעון זכויותיו. וכן אמרו (כתובות לו, א ובגיטין לו, ב)

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ"ד מנחם-אב – ספר הפלאה – הלכות שבועות קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ורכבים איך לזכות עלידו. ומצינו ברבי יוחנן (כתובות נב, ב) שהצטער מאד על שסייע במידת מה לאחד מבעלי הדין, ע"י הדרכה בטענות, ולבסוף הרגיש והתחטא: "עשינו עצמנו כעורכי הדיינים", ומפרש רש"י: עורך הדין לפני הדיינים לזכותו... שעורך את הדיינים להפוך לבם לטובתו של זה.

"כגון זה, פתח פיך לאלם הוא". השווה הל' שמיטה ויובל פ"ט, הכ"ד: "כשיביא בעל-חוב את שטרו... אומרים לנתבע שלם לו, ואם טען הנתבע איה פרוזבול שלו? אומר (=הדיין) לתובע, היה לך פרוזבול ואבד? אם אמר הן - נאמן", וזה נקרא בגיטין שם "פתח פיך לאלם". (48) הרבה צריך לשקול ולהבחין בין סעד קל זה, לאיסור של "עושה עצמו כעורכי הדיינים", בזה שמלמדו טענות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ד-ל' מנחם-אב תשע"ח

כלומר, שיצאה השבועה ממנו בעת התרגשות הנפש והתפעלותה (תורה תמימה ויקרא ה, אות לח). (3) כגון שלא יאכל היום או מחר. (4) בין לעצמו (שיאכל), בין לאחרים שייטיב עמם הטבה שבידו לעשותה כגון שידבר עליהם לשלטונות או יכבדם. (5) שיאכל או לא יאכל. (6) שאכלתי או לא אכלתי. ואף על פי שלשון הכתוב "להרע או להטיב" משמעה רק על העתיד להיות, - מריבוי הכתוב "לכל אשר יבטא" דורשים גם על דבר שעבר. (7) ואם נשבע אל אחת מאלה והחליף, חילל שבועתו.

- ב. ואין שבועת בטוי נוהגת אלא בדברים שאפשר לו לעשותו, בין להבא בין לשעבר. פיצד לשעבר?⁸ שאכלתי, או שזרקתי אבן לים,⁹ או שדבר פלוני עם פלוני¹⁰; או שלא אכלתי, או שלא זרקתי אבן לים,¹¹ או שלא דבר פלוני עם פלוני¹¹. פיצד להבא? שאכל או שלא אכל, או שאזרק או שלא אזרק אבן לים¹². הרי אלו שמים לשעבר¹³ ושמים להבא.¹⁴

(8) הקדים רבינו לפרש שבועה לשעבר, אף על פי שאינה כתובה מפורש בתורה, בעוד "ששבועה להבא" מפורשת בתורה: "להרע או להטיב"? כי כל דבר הנלמד ממדרש חכמים חביב עליו לפרשו תחילה. ועוד, בדין הוא להקדים "שבועה לשעבר" שכן משעה שיצאה מפיו יצאה לשקר, שיודע בנפשו שנשבע שקר, ואילו "שבועה להבא" אינו חייב עליה עד שיחליף את דברו ויעשה מה שנשבע לא לעשות נמצא שרק לאחר זמן כשהחליף עשה את שבועתו שקר, ובשעת שבועתו לא יצאה מפיו לשקר ובכל זאת חייב, ועל כורחך "שבועה להבא" יש בה יותר חידוש, וסידר רבינו את דבריו בדרך "לא זו אף זו". (9) אף על פי שאין בה לא הרעה ולא הטבה. (10) אף על פי שהדיבור אין בו ממש, וגם אין זה דבר של עצמו אלא של אחרים. (11) אף על פי ששבועה זו אינה בלהבא, שהרי אין זה ברשותו, שפלוני ידבר או לא ידבר, חייב עליה ב"לשעבר". (12) אבל שידבר פלוני עם פלוני אינו חייב עליה משום שבועת בטוי שאין זה באפשרותו לעשות, ולוקה מכת מדרות שגרם לשבועת שווא. (13) אכלתי ולא אכלתי. והוא הדין לכל דבר שהוא בכלל: "הן ולאן" ואפילו אין בו משום "הרעה והטבה" כגון זרקתי צרור לים או לא זרקתי - מריבוי הכתוב: "לכל אשר יבטא האדם".

יום ראשון כ"ד מנחם-אב ה'תשע"ח

נדבות פי רצה נא יי, ומשפטך למדני

ספר ששי והוא ספר הפלאה

הלכותיו ארבע. וזהו סידורן: א. הלכות שבועות. ב. הלכות נדרים. ג. הלכות נזירות. ד. הלכות ערכין ותרומין.

הלכות שבועות

יש בכללן חמש מצות: אחת מצות עשה, וארבע מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שלא לשבע בשמו לשקר. (ב) שלא לשא שמו לשוא. (ג) שלא לכפר בפקדון. (ד) שלא לשבע על כפירת קמון. (ה) לשבע בשמו באמת.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) סקירה כללית על ארבעה מיני שבועות, ומה חייבים עליהן.

- א. ארבעה מיני שבועות הן: שבועת בטוי, ושבועת שוא, ושבועת הפקדון, ושבועת העדות. שבועת בטוי² הוא שנאמר בתורה: או נפש פי תשבע לבטא בשפתים להרע³ או להטיב⁴. והיא נחלקת לארבעה חלקים: שמים להבא⁵, ושמים לשעבר⁶. כגון שנשבע על דבר שעבר שנעשה או שלא נעשה, ועל דבר שעתיד להיות שיעשה ושלא יעשה⁷.

(2) לשון ביטוי - הוא דבר היוצא מלב האדם בשעת התרגשות נפשו ובהתפעלותה כלשון הכתוב "יש בוטה כמדקרות חרב" ומפני שאין ראוי לאדם להתרגל בנדרים ושבועות לא רצתה התורה לכתוב לשון המורה לכתחילה על היתר השבועה, לכן הדגישה: "לבטא בשפתים",

15 שָׁמַיִם, וְעַל הָאָבֶן זֶה שֶׁהִיא אָבֶן, וְעַל הַשָּׁנִים שֶׁהֵם
16 שָׁנִים. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה²³. שֶׁזֶה הַדָּבָר אֵין בּוֹ סֶפֶק
17 לְאָדָם שֶׁלֹּם²⁴ בְּדִי לְצִדֵּק הַדָּבָר בְּשִׁבּוּעָה.

(23) ושם אמרו ראה מטר יורד ונשבע שהפירות יהיו בזול, לוקה משום שבועת שווא, עשרים וארבע ערים היו בדרום וכולן חרבו על שבועת שווא שהיא אמת. (24) בדעתו ובשכלו, ואפילו כשמדבר עם אדם בלתי שלם, אסור לו להישבע על דבר הידוע, כי מה לו להישבע על כך, והכתוב אומר "אל תען כסיל כאיוולתו".

18 ו. שְׁלִישִׁית - שֶׁנֶּשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמַּצּוֹה. פִּיצֵד?
19 כְּגֹן שֶׁנֶּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִתְעַטֵּף בְּצִיצִית²⁵, שֶׁלֹּא יִלְבַּשׁ
20 תַּפְּלִין²⁶, וְשֶׁלֹּא יֵשֵׁב בַּסֵּכָה בַּחֹג הַסְּפֹת²⁷, וְלֹא יֵאָכֵל
21 מִצֶּה בְּלִילִי הַפֶּסַח²⁸, אוֹ שִׁיתַּעֲנֶה בְּשִׁפְתוֹת וּבִיָּמִים
22 טוֹבִים²⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(25) שילבש טלית המחוייבת בציצית ולא יטיל בה ציצית, אבל אם נשבע סתם שלא יתעטף בציצית אין זו ביטול מצוה, שהרי יכול ללבוש בגד שאינו מחוייב בציצית. ואין אדם מחוייב (מצד הדין) לקנות טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית. (26) ואפילו טוען לא נשבעתי אלא מפני שהתפלילן צריכים גוף נקי אין שומעים לו ולוקה, כי אי אפשר שלא תהיה לו שעת הכושר ונמצא נשבע לבטל המצוה באותה שעה. (27) ואפילו אמר סוכה סתם אין כוונתו לסוכת צל שאינה של מצוה אלא כוונתו לסוכת מצוה, כי בנדירים ובשבועות הלך אחר לשון בני אדם. ולפיכך הרי זה נשבע לבטל מצוה. (28) שמצוה לאכול כזית מצה בליל חמישה עשר בניסן. וכאן ידובר בחוץ לארץ שעושים בו שני ימים טובים מן הספק, ולפיכך, אם נשבע לא לאכול מצה בלילי הפסח, לוקה על כל פנים, שהרי ערב אחד מהם חייב בו באכילת מצה מן התורה, אבל אם יאמר בחוץ לארץ ב"ליל הפסח" לא ילקה, שהרי יכול לומר לא נשבעתי אלא על לילה אחד והרי הוא ספק חמשה עשר ואין לוקין על הספק. (29) ואסור להתענות בהם.

23 ז. רְבִיעִית - שֶׁנֶּשְׁבַּע עַל דָּבָר שֶׁאֵין פָּח בּוֹ לַעֲשׂוֹת.
24 פִּיצֵד? כְּגֹן שֶׁנֶּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִישֵׁן שְׁלֹשָׁה יָמִים לַיְלָה
25 יוֹם רְצוּפִים³⁰, אוֹ שֶׁלֹּא יִטְעֵם כָּלוּם שְׁבָעָה יָמִים
26 רְצוּפִים וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה³¹. כָּל הַנֶּשְׁבַּע שְׁבֻעַת
27 שְׁוֹא מֵאַרְבַּע שְׁבֻעוֹת אֵלוֹ - עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
28 שְׁנֹאֲמַר: לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא³². וְאִם
29 הִיא מִזִּיד לִזְקָה³³; וְאִם הִיא שׁוֹגֵג - פֶּטוּר מִכָּלוּם³⁴.

(30) שדבר זה הוא בלתי אפשרי, ומשנשבע יצאה שבועתו לשקר. (31) כגון שנשבע שראה גמל פורח באוויר, שזה דבר שאי אפשר. (32) וכתב ר' אברהם אבן עזרא בפירושו: "והנה טעם לזכור השם (בשבועתו) כי כאשר הוא השם אמת כן יהיה דברו אמת והנה אם לא יקיים דברו כאילו מכחיש את השם ... ורבים חושבים כי הנושא השם לשווא לא עשה עבירה גדולה ואני אראה להם כי היא קשה מכל הלאווין הבאים אחריו, הרוצח והנואף, שהן עבירות קשות - לא יוכל כל עת לרצוח ולנאוף כי יפחד, ואשר

1 ג. נֶשְׁבַּע אַחַת מֵאַרְבַּע מַחְלוקוֹת אֵלּוּ וְהַחֲלִיף, כְּגֹן
2 שֶׁנֶּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל¹⁴ וְאָכַל, אוֹ שִׁיאָכֵל וְלֹא אָכַל,
3 אוֹ שֶׁאָכַלְתִּי וְהוּא לֹא אָכַל, שֶׁלֹּא אָכַלְתִּי וְאָכַל - הִרִי
4 זֶה שְׁבֻעַת שֶׁקֶר. וְעַל זֶה וְכִיּוּצָא בּוֹ¹⁵ נֶאֱמַר: לֹא
5 תִּשְׁבַּעוּ בַּשָּׁמַיִם לְשֶׁקֶר¹⁶. וְאִם נֶשְׁבַּע לְשֶׁקֶר בְּמִזִּיד¹⁷ -
6 לִזְקָה¹⁸. בְּשׁוֹגֵג¹⁹ - מְבִיא קֶרֶן עוֹלָה וְיִזְרַד²⁰;
7 שְׁנֹאֲמַר: וְנַעֲלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאִשָּׁם וְגוֹמֵר.

(14) היום, או שלא יאכל כיכר זו. (15) כגון זרקתי או לא זרקתי או שדיבר פלוני עם פלוני הנזכרים לעיל, וכן שבועת הפיקדון המפורשת לקמן. וגם שבועת העדות. (16) שמשמעו בשעת שבועה לא תהא שקר - זוהי שבועה לשעבר וגם משמעו: לא תישבעו בשמי כדי לשקר לאחר זמן - זוהי שבועה להבא. והמתרה בו צריך להתרות בו לאו זה. והוא הדין שעובר גם על "לא יחל דברו", כשנשבע להבא ומחליף. אלא שאין דרכו של רבינו למנות לאווין הרבה על מצוה אחת, כפי, שהגדיר במניין המצוות שורש ט "כי לא בריבוי הלאווין ירבו המצוות" ולכן לא הזכיר לאו "לא יחל" שהוא משותף גם לעובר על נדרו. (17) והתירו בו משום לאו זה. (18) מלקות ארבעים חסר אחת. וכל זה מדובר רק בשלושה חלקים משבועת בטוי, כגון נשבע שלא יאכל ואלא אכל, אף על פי שלא עשה מעשה, וכן בנשבע שאכל ולא אכל, אף על פי שלא עשה מעשה, חייב, מפני "שמשעת שבועתו לשקר נשבע", אבל הנשבע שיאכל ולא אכל אף על פי שעבר על שבועת שקר, אינו לוקה, שהרי לא עשה מעשה וגם אין זו שבועת שקר משעת שבועה. (19) כגון שנשבע שלא אכל, והוא יודע שאכל, ושבועה זו אסורה, אבל לא ידע שחייבים עליה קרבן. (20) הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה ואם היה עני מביא עוף, ובדלי דלות מביא עשירית האיפה סולת. "ומפני זה נקרא עולה ויורד כי לא יעמוד (הקרבן) במין אחד אלא הכול לפי השגת יד החוטא מחוייב הקרבן". וכתב החינוך מצוה ל: "כי הנשבע בשם הגדול לאמת דבר שהיה, והוא יודע ששקר בפיו, הנה הוא מקיל ביראת אלוקים, כאומר בליבו שאין אמת - תאלמנה שפתיו ... כי פירוש נשבע הוא, שגומר האדם בליבו ואומר בפיו לקיים אותו דבר שנשבע עליו ולא ישנהו לעולם כמו שהשם ברוך הוא קיים לא ישתנה, וזה לשון שבועה יבוא לעולם בלשון נפעל, כלומר שנפעל (גופו) בדבריו להיותו קיים כמו שאמר בקיומו ברוך הוא".

8 ד. שְׁבֻעַת שְׁוֹא נַחֲלָקֶת לְאַרְבַּע מַחְלוקוֹת²¹: הָאֶחָת
9 - שֶׁנֶּשְׁבַּע עַל דָּבָר הַיָּדוּעַ שֶׁאֵין בּוֹ²². פִּיצֵד? כְּגֹן
10 שֶׁנֶּשְׁבַּע עַל הָאִישׁ שֶׁהוּא אִשָּׁה, וְעַל הָאִשָּׁה שֶׁהוּא
11 אִישׁ, וְעַל עֲמוּד שֶׁל שִׁישׁ שֶׁהוּא שֵׁל זָהָב. וְכֵן כָּל
12 פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(21) ובכתב יד התימנים: מחלקות. (22) "והוא שניכר לשלושה בני אדם". שכל דבר שידועים בו שלושה אנשים הרי זה מפורסם וידוע.

13 ה. הַשְּׁנִיָּה - שֶׁנֶּשְׁבַּע עַל דָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין בּוֹ סֶפֶק
14 לְאָדָם שֶׁהוּא בֶן. כְּגֹן שֶׁנֶּשְׁבַּע עַל הַשָּׁמַיִם שֶׁהוּא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ד מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מביא קרבן אלא על שגגתה. (43) וכתב החינוך מצוה קטש משרשי המצוה: לבל יחשוב אדם הואיל ואיסור גזילת ממון נאמר עליו והשיב את הגזילה, יילך ויגזול מחבירו מה שירצה וידמה בלבבו לכשיהיה לו וישיב גזילתו ויכופר לו כאילו לא חטא מעולם, ויהיה זה פתח לעוברי עבירה! לכן הודיעה התורה שאף עם ההשבה בתוספת חומש צריך קרבן לכפרה, וכו' ... אמנם אם השיב את גזילתו ולא הביא את קרבנו לא נתכפר חטאו, אולם אין ענשו חזק כמו שהיה לפני השבתה.

- י. והוא שְׂזִיד פִּקְדוֹן או בְּמִמּוֹן שְׁנֵתִיב בּוּ וְיָדַע
- בּוּ בְּשַׁעַת שְׁבוּעָה. אָכַל אִם שָׁגַג וְשָׁכַח שֵׁשׁ לוֹ
- אָצְלוּ מִמּוֹן וְכִפֵּר וְנִשְׁפָּע, וְאַחֲרַי כֶּךָ יָדַע - הָרִי זֶה
- אָנוֹס וּפְטוּר מִכְּלוּסִים.⁴⁴ וְכֵן אִם לֹא יָדַע שֶׁאֲסוּר
- לְשַׁבֵּעַ לְשָׁקֵר עַל כְּפִירַת מִמּוֹן - הָרִי זֶה אָנוֹס
- וּפְטוּר.⁴⁵

(44) מן החומש והקרבן. (45) מן הקרבן והחומש, אבל בכל זאת עבר על "לא תכחשו" האמור למעלה, שזוהי אזהרה לכפירת ממון. בניגוד ל"שגג ושכח" שפטור גם מלאו זה, וזהו שציין רבינו ב"שגג ושכח" - שפטור מכלום.

- יא. אִם כֵּן, הֵיאָף הִיא שְׁגָגַת שְׁבוּעַת הַפִּקְדוֹן?⁴⁶
- כְּגוֹן שֶׁנֶּעְלַם מִמֶּנּוּ אִם חֵיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן אִם לֹא,
- וְיָדַע שֶׁהִיא אֲסוּרָה וְשֵׁשׁ לוֹ אָצְלוּ מִמּוֹן - זֶה הִיא
- שְׁגָגָתָה.⁴⁷ וְזִדְוָנָה - שִׁדְעָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן.

(46) שחייב עליה קרבן ותוספת חומש, והלא בכל אלה אנוס הוא? (47) שגגת קרבן וזדון פיקדון.

- יב. שְׁבוּעַת הָעֲדוּת פִּיצֵד? הָעֲדִים שִׁדְעוּ עֲדוּת
- מִמּוֹן?⁴⁸ וְתִבְעֵם בְּעַל הָעֲדוּת לְהַעֲדִי לוֹ?⁴⁹ וְכִפֵּרוּ
- בְּעֲדוּתָם וְלֹא הָעֲדִי, וְנִשְׁפָּעוּ שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין לוֹ עֲדוּת
- זֶה הִיא נִקְרָאת שְׁבוּעַת הָעֲדוּת. וְחֵיבִין עַל שְׁבוּעָה
- זוֹ קָרְבָּן עוֹלָה וְיֹזֶד, בֵּין שֶׁהָיָה מִזִּידִין בֵּין שֶׁהָיָה
- שׁוֹגְגִים. שְׁנֵאָמַר: נֶפֶשׁ פִּי תַחְטֹא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים
- וְהוּא עֵד, וְלֹא נֵאֱמַר בֵּין וְנִעְלַם⁵⁰ - לְחֵיב עַל הַזְדוֹן
- כְּשֶׁגָּגָה.

(48) פרט לעדות קרקע או קנס. (49) לטובתו ולחייב את הנתבע. (50) כשם שנאמר בכל מביאי קרבן עולה ויורד שנכתבו עמה באותה פרשה. והרדב"ז חוקר: מי שכבש עדותו במזיד וגרם אולי לאיבוד נפש, ונשבע לשקר איך יתכפר בקרבן הבא בדלי דלות והוא עשירית האיפה סולת? ואפילו אם הוא מתוודה מה יועיל לו וידויו אחרי שהוא "עשוק בדם נפש". אף הוא מסיים: אם ידעת טעם, אם "הרגו אינם נהרגים" תבין גם זה.

- יג. פִּיצֵד שְׁגָגַת שְׁבוּעַת הָעֲדוּת? כְּגוֹן שֶׁנֶּעְלַם מִמֶּנּוּ
- שְׁחִיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן. וְיָדַע שֶׁשְׁבוּעָה זֶה אֲסוּרָה
- וְשֶׁהִיא שָׁקֵר. וְזִדְוָנָה - שִׁדְעָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן.
- אָכַל אִם לֹא יָדַע שֶׁהִיא אֲסוּרָה או שֶׁשָּׁכַח הָעֲדוּת
- וְנִשְׁפָּעוּ,⁵¹ וְאַחֲרַי כֶּךָ נֹדַע לָהֶם שֶׁהָיָה יוֹדְעִין לוֹ עֲדוּת

הרגיל עצמו להישבע לשווא יישבע ביום אחד שבועות אין מספר ... ואם תוכיחנו למה נשבעת עתה, אז יישבע שלא נשבע מרוב רגילותו בה, כי לפני כל דיבור שידברו יקדימו השבועה ... ואילו לא היה בישראל רק זאת העבירה לבדה תספיק להאריך הגלות ולהוסיף מכה על מכותינו". (33) אף על פי שזהו לאו שאין בו מעשה לוקים עליו, שנאמר "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשווא" - בית דין של מעלה אין מנקין (מוחלין) אותו אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו, ומותר במה שנשבע, כי השבועה לא חלה עליו כלל. (34) אף מן הקרבן, שאין קרבן בשבועת שווא בין בשוגג בין במזיד.

- ח. שְׁבוּעַת הַפִּקְדוֹן פִּיצֵד? כָּל מִי שֵׁשׁ מִמּוֹן חֲבֵרוֹ
- בִּידוֹ, בֵּין פִּקְדוֹן בֵּין מְלוּה, או שֶׁגָּזְלוּ או עֲשָׂקוּ³⁵,
- או מָצָא לוֹ אֲבֵדָה וְלֹא הִחְזִירָהּ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, וְתִבְעַ
- מִמֶּנּוּ מִמּוֹן שֵׁשׁ לוֹ בִּידוֹ וְכִפֵּר בּוּ - הָרִי זֶה עוֹבֵר
- בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאָמַר: לֹא תִכְחָשׁוּ - זֶה אֲזַהֲרָה
- לְכְּפִירַת מִמּוֹן. וְאֵין לֹקִין עַל לֹא זֶה³⁶. וְאִם נִשְׁפָּע
- לוֹ עַל שָׁקֵר עַל מִמּוֹן שֶׁכִּפֵּר בּוּ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא
- אַחֵר, וְעַל זֶה נֵאֱמַר: לֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ³⁷ -
- זֶה אֲזַהֲרָה לְנִשְׁפָּע עַל כְּפִירַת מִמּוֹן. וְשְׁבוּעָה זֶה הִיא
- הַנִּקְרָאת שְׁבוּעַת הַפִּקְדוֹן.³⁸

(35) שכובש שכר פעולתו, כלשון הכתוב "לא תעשוק שכיר עני ואביון". (36) שאין בכפירה מעשה ואין לוקים על לאו שאין בו מעשה. ועוד, כי לאו זה "ניתן לתשלומין" (שישולם קרן) ואין לוקין עליו. אבל ענשו הוא, שמשעת כפירת הפיקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסין (ואינו נפטור כשומר חנים או שכר) וגם נפסל לעדות. (37) וסמוך לו נכתב: "ולא תישבעו בשמי לשקר". (38) אף על פי שהיא כוללת: מלווה וגזלן עושק ואבידה, נקראת כך, לפי שכפירת הפיקדון מצוייה ומקיפה יותר וגם הכתוב פתח בה תחילה.

- ט. ומה הוא חֵיב עַל שְׁבוּעַת הַפִּקְדוֹן שֶׁשָּׁקֵר בָּהּ?
- מִשְׁלֵם אֶת הַקָּרָן³⁹ שֶׁכִּפֵּר בּוּ עִם תּוֹסַפַּת חֲמִשָּׁה,
- וּמִקְרִיב אֶשֶׁם וְדָאִם⁴⁰, בֵּין שֶׁהָיָה מִזִּיד בֵּין שֶׁהָיָה
- שׁוֹגֵג. שְׁנֵאָמַר: וְכַחֵשׁ בְּעַמִּיתוֹ בַּפִּקְדוֹן או בְּתַשׁוּמָה
- יָד⁴¹ או בְּגִזְל וְגוֹמֵר, וְהָיָה פִּי יַחְטֹא וְאֶשֶׁם; וְלֹא
- נֵאֱמַר בּוּ וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ⁴² - לְחֵיב מִזִּיד⁴³ כְּשׁוֹגֵג.

(39) למפקיד. (40) שבא על חטא וודאי, בניגוד ל"אשם תלוי" שבא על ספק עבירה, כגון שהיו לפניו שתי תחיתות אחת חלב ואחת שומן ואכל אחת מהן ואינו יודע איזה אכל (שאבדה השנייה), כגון זה מביא על ספקו "אשם תלוי", כי כפרתו של חוטא זה תלוייה ועומדת עד שייודע לו שחטא, ואז יביא קרבן חטאת. וקרבן איל זה הבא על חטא שבועת הפיקדון נקרא במשנה "אשם גזילת". ומתוך דברינו למדנו שיש לנקד אשם וודאי, קרבן אשם של איש שחטא וודאי, בניגוד לקרבן אשם של איש תלוי המסופק אם חטא. (41) ששם בידו ממון להתעסק (שותפות) או במלווה. ואבן עזרא מפרש: "שותפות ששם ידו עמו". (42) בניגוד לשבועת בטוי שנאמר בה: "ונעלם ממנו" ומטעם זה אינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שם שמים מפיו, לפי שקיים הדבר, אלא שגם המשיבוע עובר על: "ולפני עור..." (7) השוה הל' נדרים פ"ב, ה"א. (8) בשבועת ביטוי ושבועת שוא. (9) בכלל, חוץ משבועת שוא שאין בה קרבן, כמבואר למעלה פ"א, ה"ז. ובשבועת הפקדון יתחייב גם תוספת חומש, כמבואר שם, ה"ט.

ב. אחד הנשבע¹⁰ או שהשביעו אחר בשם המיוחד¹¹ או באחד מן הכנויות¹², כגון ששבע במי ששמו חנוך, ובמי ששמו רחום¹³, ובמי ששמו ארף אפים¹⁴, וכיוצא בהן¹⁵ בכל לשון¹⁶ - הרי זו שבועה גמורה¹⁷. וכן אלה¹⁸ וארור - הרי הן שבועה¹⁹. והוא שישפיר שם מן השמות או כנוי מן הכנויות. כיצד? כגון שאמר: באלה או ארור לה, או למי ששמו חנוך, או למי ששמו רחום, מי שיאכל דבר פלוני - ואכלו, הרי זה נשבע לשקר²⁰. וכן בשאר מיני שבועות²¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחד הנשבע או שהשביעו אחר בשם המיוחד".

בביאור מעלת שם הוי' לגבי שאר השמות, כתב הרמב"ם ב'מורה נבוכים' שכל שמותיו יתעלה המצויים בספרים כולם נגזרים מן הפעולות...זולת שם אחד שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא שם מיוחד לו יתברך, ולפיכך נקרא שם המפורש, ענינו שהוא מורה על עצמותו יתעלה.

(על"פ לקו"ש חלק ל"ד עמוד 38)

(10) מפי עצמו. (11) יו"ד ה"א וא"ו ה"א, או: אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, בשדי, ובצבאות, כמבואר בפיה"מ לרבינו שבועות לה. שהם מיוחדים בזה שלא ניתנו להחמק. (12) תארי כבוד שמשבחים בהם את הקדוש-ברוך-הוא. (13) שאנו קוראים לו כך בגלל פעולותיו שהוא רחום וחנון. (14) ככתוב. אך אפים - מאריך אפו לרשעים, ואינו ממהר להפרע מהם שמא יעשו תשובה. (15) כגון: הגיבור והנורא, הנאמן. קנא וחזק. (16) לרבות השמות שמכנות בהן האומות להקב"ה, כמו שאמרו בירושלמי: "ראה גשמים יורדים ואמר: "קירי פירי ברכסון" (קירי בלשון יון - אדוני, ברכסון - בזול, כלומר, נשבע באדון, שפירות יהיו בזול) לוקה משום שבועת שווא". וראה בהל' סנהדרין פכ"ו, ה"ג: "שהשמות שקוראים בהם הגויים להקב"ה הרי הם ככל הכינויים". (17) שבועות לה. ומפורש ב"תורת כהנים" פרשת קדושים פרק ג: "ולא תשבעו בשמי לשקר, מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא, יכול אין לי חייבים אלא על שם המיוחד בלבד, מנין לרבות את כל הכינויים, ת"ל בשמי, כל שם שיש לי". וראה לקמן פ"ב, ה"ג. (18) שבועה בקללה, ככתוב "תהי נא אלה בינותינו... אם תעשה עמנו רעה", וכן: "אשר יחטא איש לרעהו ונשא בו אלה להאלתו". וכן כתב רבינו לקמן פרק יא, הלכה ח': בשבועה או באלה... כיצד כגון שאמר: הריני נשבע בה, וכן אם אמר הרי הוא ארור לה, או ארור למי ששמו חנוך, הרי שלשון אלה, משמעה, שבועה שיש עמה קללה. (19) שבועות לו. אלה - שנאמר "ויבא אותו

1 וְשִׁנְשָׁבְעוּ עַל שֶׁקֶר - הָרִי אֵלָיו אֲנוּסִין⁵², וּפְטוּרִין אִף מִן הַקֶּרֶבֶן⁵³. 2

(51) בחשבם שנשבעו באמת. (52) שליבם אנסם. (53) לא זו בלבד שאינם נושאים כל עוון, ואינם בכלל: אם לא יגיד ונשא עווננו. אלא אף מן הקרבן שהשווג חייב בו, הרי אלו פטורים כי אנוסים הם והאנוס פטור מן הקרבן.

יום שני כ"ה מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק שני

(1) אופני השבועה מפי עצמו ומפי אחרים, כינויי שבועה, התפסה כשבועה, חזרה תוך כדי דיבור.

3 א. אחד הנשבע אחד מארבעה מיני שבועות אלו² 4 מפי עצמו³, ואחד המשבע מפי אחרים⁴ וענה אמן, 5 אפילו השביעו עובד פוככים ומזלות או קטן וענה 6 אמן - חיוב. שפול העונה אמן אחר שבועה - 7 כמציא שבועה מפיו⁵. ואחד העונה אמן או האומר 8 דבר שענינו כענין אמן⁶, כגון שאמר: הן, או מחיב 9 אני שבועה זו, קבלתי עלי שבועה זו, וכל פיוצא 10 בזה בכל לשון⁷ - הרי זה כנשבע לכל דבר, בין 11 לחיבו מלקות⁸ בין לחיבו קרבן⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...ואחד הנשבע מפי אחרים וענה אמן, אפילו השביעו גוי או קטן וענה אמן, חיוב".

כתב הצפע"נ על הרמב"ם בהלכות ברכות: "כל העונה אמן אחר המברך, ה"ז כמברך" לפי ש"אמן הוה כמוציא דבר מפיו", ואין כוונת הרמב"ם לעניין שכר אלא שזוהי הלכה שאף שיכול לצאת עלידי שמיעה לחוד, הרי עלידי עניית אמן נעשה כמברך ממש. וכן בעניינינו גבי שבועה, העונה אמן אחר שבועת המשיבוע הרי זה כנשבע בעצמו.

(על"פ לקו"ש חלק ל"ה עמוד 218)

(2) האמורים למעלה פ"א, ה"א. (3) שאומר שבועה בה' שלא אוכל, וכן כולן. (4) כגון שהשביעו חברו ואמר: משיבועני עליך אם אכלת. (5) שם, שנאמר בשבועת אשה סוטה "והשביע הכהן את האשה... ואמר הכהן לאשה... ואמר האשה אמן ואמן" מכאן, שהעונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו, שהרי אשה זו לא אמרה כלום אחר השבעת הכהן אלא "אמן" בלבד. וכן אמרו "אמן" - בו שבועה: בו קבלת דברים, ואפילו השביעו גוי חייב, שכן מצינו במשה רבינו שהשביעו יתרו חותנו לא לשוב מצרימה שנאמר "ויואל משה לשבת את האיש" - אין אלה אלא שבועה, ככתוב "ויבא אותו באלה". וגם בצדקיהו המלך מצינו שהשביעו המלך נבוכדנאצר ככתוב "וגם במלך נבוכדנאצר מרד אשר השביעו באלוקים", הרי שאפילו השביעו גוי חייב, וקטן - אינו גרוע מגוי. (6) ואפילו בשבועת שוא, שאמר חברו: משיבועך אני בה', שזה האיש הוא אשה וענה אמן חייב המושבע מלקות, אף שלא הוציא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ה מנחם-אב – ספר הפלאה – הלכות שבועות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

משבועת סוטה, שנאמר בה: ואמרה אמן, ובהשבעת סוטה הזכיר הכתוב שם ה'. ובוודאי גם קבלת שבועת ביטוי צריכה שם, שלא יהא הלמד חמור מן המלמד, וכשם שקבלת שבועת ביטוי צריכה שם, אף עיקר השבועה צריך שם, שאמירת אמן כמוציא שבועה מפיו היא. (32) שמותר למחקם. (33) לעיל ה"ב.

באלה", ונאמר "וגם במלך נבוכדנאצר מרד, אשר השביעו באלקים": ארור - שנאמר: "ויאל שאול את העם לאמר, ארור האיש אשר יאכל לחם"... ושם בפסוק כז נאמר: "ויונתן לא שמע בהשביע אביו את העם". (20) וחייב משום שבועת ביטוי, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (21) שוא, פקדון ועדות המפורשות למעלה בפרק א'.

ה. ולא השבועה בלבד, אלא כל פנוי³⁴ שבועה - 10
כשבועה³⁵. כגון שהיו אנשי אותו מקום עלגים³⁶ - 11
והיו קוראים לשבועה 'שבועה' או 'שקוקה'³⁷; או - 12
שהיו ארמיים³⁸, שלשון שבועה בלשונם - 13
מומתא³⁹, והעלגים מכנין אותה ואומרים - 14
מוהא⁴⁰; כיון שאמר לשון⁴¹ שמשמעו ועננו - 15
שבועה - הרי זה חקב כמי שהוציא לשון שבועה. - 16

ג. וכן האומר: שבועה בה²² או במי ששמו חנון
שלא אכל, ואכל²³; שזו אשה, והוא איש²⁴; שאין
לך בדי כלום, ויש לך²⁵; שאני יודע לך עדות,
והוא יודע²⁶ - הרי זה חקב²⁷.

(22) כלומר, לא רק כשאומר באלה או ארור צריך הוא להזכיר השם או כינויו, אלא אפילו כשאומר בפירוש: שבועה, צריך הוא להזכיר עמה את שם ה' או כינויו, ובלי הזכרת השם אינו חייב, כמבואר בסמוך ה"ד. (23) זוהי שבועת ביטוי. (24) זוהי שבועת שוא. (25) זוהי שבועת הפקדון. (26) זוהי שבועת העדות. (27) כדינן המבואר לעיל פרק א'.

ד. אמר אלה או ארור או שבועה ולא הזכיר שם
ולא פנוי - הרי זה אסור בדבר שנשבע עליו²⁸. אבל
אינו לוקה ולא מביא קרבן²⁹ אם עבר על שבועתו,
עד שיהיה בה שם מן השמות המיוחדים³⁰ או פנוי³¹
מן הפנויים³², כמו שבארנו³³.

(28) שהרי מצינו בשאול המלך שהשביע את העם ואמר: "ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב" ולא הזכיר בה לא שם ולא כינוי, והעם נהג איסור בשבועתו ("ר"ן לשבועות לה). ולדעת המבי"ט ב"קריט ספר" איסור זה הוא מן התורה, וכך היתה הלכה מקובלת בידם. (29) ראה למעלה בפרק א', על איזו שבועה הוא חייב מלקות, ועל איזו מהן הוא חייב קרבן בלבד. (30) שאסור למחקם בגלל קדושתם. והם: א"ל, אהיה אשר אהיה, אל"ף דל"ת, ויו"ד ה"י, שדי, צבאות, כמבואר בשבועות לה. ובהל' יסודי התורה פ"ו, ה"ב. (31) משנה בשבועות לה. לענין שבועת העדות. וסובר רבינו שאין לחלק בין שבועה זו לשאר מיני שבועות. ולדעת הראב"ד אין צורך בהזכרת שם או כינוי אלא בשבועת שוא שהוזכר בה שם ה', וכן בשבועת העדות שנאמר בה: "ונפש כי תחטא ושמצעה קול אלה" ולמדים גזירה-שוה "אלה - אלה" מסוטה, שנאמר בה "יתן ה' אותך לאלה ולשבועה", מה שבועת סוטה צריכה הזכרת שם, אף שבועת העדות כן, ושבועת הפקדון למדה משבועת עדות בגזירה-שוה "תחטא - תחטא", שגם בשבועת הפקדון נאמר בה "נפש כי תחטא", אבל שבועת ביטוי לא הוזכר בה לגמרי שם ה', ולפיכך יתחייב קרבן וגם יעבור עליה משום: לא יחל דברו, אפילו לא הזכיר בה שם ה'. אמנם לענין מלקות לשעבר (ראה למעלה פ"א, ה"ג) לא יתחייב אפילו בשבועת ביטוי עד שיוזכר השם, שהרי אזהרתה "ולא תשבעו בשמי לשקר", ובפסוק זה הודגשה הזכרת השם. אולם כדברי רבינו מוכח מסוגיית התלמוד, שאמרו שם: כל העונה אמן אחר שבועה, כמוציא שבועה מפיו, וזה נאמר גם לענין שבועת ביטוי כפירוש רש"י שם. ודין זה נלמד

(34) שמות לואי. (35) משנה בנדרים ב. (36) ע"פ לשון הכתוב בישעיה לב, ד, שאינם מדברים צחות, אלא לשון מעורבת ומבולבלת משפות שונות, ראה לשון רבינו בהל' תפלה פ"א, ה"ד. (37) נדרים י. ורבינו בפירוש המשנה שם אומר: עיקר הפסדת איזו לשון - הוא כשמתערב בו משאר לשונות והשתתפות בו, ואלו הכינויים היו מצויים אצל העלגים מן האומות להשתבשם הלשון המורגל להוצאת האותיות ממוצאם, כמו הכושים והצרפתים וזולתם. (38) דוברי ארמית. (39) "שבועת ה' תהיה בין שניהם" (שמות כב, י) מתרגם אונקלוס: מומתא דה'. (40) משנה בנדרים י. "במוהי". ורבינו גורס שם: במוהא (ראה תוספות יו"ט שם). (41) השוה הל' נדרים פ"א, ה"ז: "כל כיוצא בזה, הולכים אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן". ואם היו אנשי המקום מקצתם עלגים ומקצתם בלתי עלגים, אותם שאינם עלגים אין לשון זו שבועה להם, עד שיהיה לשון כלל העם ואפילו לבלתי עלגים (רדב"ז).

ו. וכן האומר 'לאו לאו'⁴² שתי פעמים דרך
שבועה⁴³, או 'הן הן', והזכיר שם או פנוי - הרי זה
פושע⁴⁴. וכן 'ימין' - שבועה, ושמאל⁴⁵ -
שבועה. שנאמר: נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו⁴⁶. וכן
האומר: מבטא שלא אעשה כך וכך, והזכיר שם או
פנוי - הרי זה שבועה⁴⁷.

(42) לא אעשה דבר פלוני. (43) שנתכין לשם שבועה. וכגון, שאמרם שתי פעמים סמוכים זה לזה בלא הפסק (רדב"ז). (44) הואיל והחזיק דבריו (שבועות לו), שנאמר (ישעיה נד, ט) "אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ" ולא מצינו שנשבע הקב"ה על זה, אלא שאמר (בראשית ט, יא): "ולא יכרת כל בשר עוד מימי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ" הרי שכפילות לאו דרך שבועה - נחשבת לשבועה, והוא-הדין לכפילות הן, וראה ברא"ש שם אות כז, שיש לו נוסח אחר בגמרא. וכל זה לענין מלקות או קרבן, אבל לענין איסור לבטל דברו, אפילו לא אמר אלא לאו אחד, כל שהזכיר עמו שם שמים או כינויו, הרי זה מצווה שלא לבטל דברו (רדב"ז). (45) ימין ה', שלא אוכל ככר זו, ושמאל ה' שלא אוכל ככר זו. (46) נזיר ג: מתוך

קנב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ה מנחם-אב – ספר הפלאה – הלכות שבועות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

י. מי שנתפס לִשְׁבוּעָה, וְגָמַר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹא יֵאָכֵל הַיּוֹם
אוֹ שֶׁלֹא יִשְׁתֶּה וְשִׁדְּבָר זֶה אִסּוּר עָלָיו בְּשִׁבוּעָה, וְלֹא
הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו - הָרִי זֶה מֵתָר; שְׁנֵאֲמַר: לִבָּטָא
בְּשִׁפְתֵּימָם - אֵין הִנְשַׁבֵּעַ חֵיב עַד שִׁיּוּצִיא עֲנִין שְׁבוּעָה
בְּשִׁפְתָיו⁵⁵.

(55) שבועות כו: "גמר בלבו צריך שיוציאו בשפתיו".

יא. וְכֵן אִם גָּמַר בְּלִבּוֹ לִהְשָׁבֵעַ, וְטָעָה וְהוֹצִיא
בְּשִׁפְתָיו דְּבָר שֶׁלֹא הָיָה בְּלִבּוֹ - הָרִי זֶה מֵתָר⁵⁶. בִּיצֵד?
הַמִּתְפָּנֵן לִהְשָׁבֵעַ שֶׁלֹא יֵאָכֵל אֶצֶל רְאוּבֵן, וְכִשְׁפָּא
לְהוֹצִיא שְׁבוּעָה נִשְׁבַּע שֶׁלֹא יֵאָכֵל אֶצֶל שְׁמַעוֹן - הָרִי
זֶה מֵתָר לְאָכֵל עִם רְאוּבֵן, שֶׁהָרִי לֹא הוֹצִיאֹ
בְּשִׁפְתָיו; וְעַם שְׁמַעוֹן, שֶׁהָרִי לֹא הָיָה שְׁמַעוֹן בְּלִבּוֹ.

(56) שאין פיו ולבו שוים (שם). והשוה לקמן הל' נדרים
פ"ב, ה"ב.

יב. וְכֵן⁵⁷ שֶׁאָר מֵיָמֵי שְׁבוּעוֹת⁵⁸ אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁיְהִיָּה
פִּי וְלִבּוֹ שְׁוִין. לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁבַּע אֶחָד בְּפָנָיו שֶׁלֹא
יֵאָכֵל הַיּוֹם, וְאָכַל, וְהִתְרוּ בּוֹ, וְאָמַר: אֲנִי לֹא הָיָה
בְּלִבִּי אֲלֵא שֶׁלֹא אֶצֶא הַיּוֹם, וְטָעָה לְשׁוֹנִי וְהוֹצִיא
אֲכִילָה שֶׁלֹא הָיָה בְּלִבִּי - הָרִי זֶה אֵינוֹ לֹקָה⁵⁹, עַד
שִׁיּוּדָה בְּפָנָי יָדִים קָדָם שִׁיאֲכַל שֶׁעַל אֲכִילָה נִשְׁבַּע;
אוֹ שֶׁקָּבַל עָלָיו הַתְּרָאָה⁶⁰ וְלֹא טָעַן שֶׁטָּעָה בַּעַת
הַתְּרָאָה. אָף עַל פִּי שֶׁטָּעַן אַחֵר כָּךְ - אֵין שׁוּמְעִין
לוֹ. וְכֵן אִם הִתְרוּ בּוֹ, וְאָמַר: מַעֲוֹלָם לֹא נִשְׁבַּעְתִּי אוֹ
לֹא נִדְרָתִי עַל דְּבָר זֶה⁶¹, וְאַחֵר שֶׁהִעִידוֹ עָלָיו שֶׁנִּשְׁבַּע
אוֹ נִדְרָה⁶², אָמַר: כֵּן הָיָה, אֲבָל לֹא הָיָה פִּי וְלִבִּי
שְׁוִין⁶³, אוֹ תִּנְאִי הָיָה בְּלִבִּי עַל הַנִּדְרָה⁶⁴ - אֵין שׁוּמְעִין
לוֹ, וְלֹקָה⁶⁵.

(57) בכת"י התימנים, וכן בדפוס ויניאציה שי"א אין זו
התחלת ההלכה, ומשפט זה מחובר להלכה הקודמת,
וההלכה הבאה מתחילה בתיבת: לפיכך. (58) שלא יאכל
ולא יעבור על שבועתו. (59) תוספתא טהרות פ"ו, מ"ט:
"נאמן ע"י עצמו, כיצד? אמרו לו נדרת, ואמר תנאי היה
בלבי - שומעים לו". (60) שאמר: יודע אני, ועל-מנת כן
אני עושה (ראה הל' סנהדרין פ"ב, ה"ב). (61) ובכת"י
התימנים: או לא נדרתי על דבר זה. והכוונה, לדבר זה
שאתם מתרים בי, כי נדרתי על דבר אחר. (62) על מה
שהתרו בו. (63) שבלבי חשבתי לדבר אחר.
(64) והוצאתי בשפתי בלחש, שאם יתקיים התנאי יחול
הנדר, ואם לא יתקיים יהיה הנדר בטל. (65) תוספתא
טהרות שם: "נדרת, ואמר לא נדרתי, ומשהגיע אמר תנאי
היה בלבי - אין שומעים לו". וכן בתורת כהנים פרשת
ויקרא (פרשתא ה, פרק ז).

יג. פִּיּוּצָא בּוֹ: אָמְרוּ לוֹ: אֲשֶׁתָּךְ נִדְרָה, וְאָמַר: בְּלִבִּי
הָיָה לְהַפְּרֵהָ⁶⁶ וְהִפְרָתִי - שׁוּמְעִין לוֹ. אָמְרוּ לוֹ:
נִדְרָה⁶⁷, וְהוּא אָמַר: לֹא נִדְרָה, וְכִיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתָם

שכתוב: "ימינו", משמע ש"זרוע" האמורה לאחריו - היא
של שמאל (רש"י שם, וראה ברכות ו). ואם אמר: ימין או
שמאל, ונתכוין לימין הקב"ה או לשמאלו, הרי זו שבועה
לענין איסור ביטול דברו, אף שלא הזכיר השם (רדב"ז וכן
ביו"ד רלז, סעיף ח). (47) שבועות כ. שנאמר (במדבר ל,
ז) "או מבטא שפתיא אשר אסרה על נפשה" - במה אסרה
עצמה? במבטא. ומובן שאם לא יזכיר שם, הרי זו שבועה
לענין איסור בלבד, כאמור למעלה ה"ד.

ז. אָמַר: אֶסְרֶה⁴⁸ לְה' אוֹ לְמִי שֶׁשָּׂמוּ חֲנוּן שְׁאֲעֲשֶׂה
אוֹ שֶׁלֹא אֲעֲשֶׂה - הוֹאִיל וְהוֹצִיאֹ בְּלִשׁוֹן שְׁבוּעָה⁴⁹,
הָרִי הִיא בְּשִׁבוּעָה.

(48) שאמר: איסור שלא אוכל ככר זו, כלשון הנשבעים,
בניגוד לאומר: איסור ככר זו עלי, שזוהי לשון נדר (שבועות
שם וברש"י) וכהגדרת רבינו בהל' נדרים פ"ג, ה"ז:
"שהנשבע אוסר עצמו על דבר שנשבע עליו, והנודד אוסר
הדבר הנדור עליו". (49) פרט להוציאו בלשון נדר - הרי
זה כנדר, שדיניו מפורשים לקמן הל' נדרים פ"א, ה"א
וה"ה.

ח. שִׁמַּע חֲבֵרוֹ נִשְׁבַּע, וְאָמַר: וְאֲנִי כְמוֹתָךְ - הוֹאִיל
וְלֹא הוֹצִיא שְׁבוּעָה מִפִּי וְלֹא הִשְׁפִּיעֵנוּ חֲבֵרוֹ, הָרִי
זֶה פְטוּר⁵⁰. וְזֶה מִתְּפִיס⁵¹ בְּשִׁבוּעָה שֶׁהוּא פְטוּר⁵².

(50) ממלקות ומקרבן, אבל אסור הוא בדבר שנשבע עליו
חברו, וכמבואר בהלכה הבאה. (51) מאחזיו, שמביא לידי
תפיסה ואחזיה מזה לזה. (52) שבועות כ. כדעת רבא.

ט. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע: שֶׁלֹא אֲכַל בֶּשֶׂר זֶה, וְחִזֵּר וְאָמַר:
וְהָרִי הִפֵּת זֶה בְּבֶשֶׂר הִזֶּה - הָרִי הוּא פְטוּר עַל הַפֵּת;
שֶׁהָרִי לֹא הוֹצִיא שְׁבוּעָה מִפִּי עָלֶיהָ, אֲלֵא
הַתְּפִיסָה⁵³. וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא פְטוּר מִן הַמִּלְקוֹת אוֹ
מִן הַקֶּרֶבֶן, אִסּוּר לוֹ לְאָכֵל אוֹתָהּ הַפֵּת שֶׁהַתְּפִיס
בְּשִׁבוּעָה⁵⁴.

(53) וכבר אמרנו: המתפיס בשבועה פטור. בניגוד לנדר,
שהמתפיס בו חייב (הל' נדרים פ"ג, ה"ג-ד). ובכל זאת
הבדל יש בין מתפיס באדם הנשבע למתפיס בדבר הנאסר
בשבועה, שבראשון רובץ איסור על האדם הנשבע לא
לעשות דבר פלוני, נמצא המתפיס בו מתפיס באיזה איסור.
ואילו המתפיס בדבר שנשבע עליו, אין שום איסור חל על
הדבר המושבע, וממילא אי-אפשר להתפיס בו, ולא בא
רבינו אלא להשמיענו, שאפילו המתפיס בדבר הנאסר
בשבועה, אסור לאכול הפת המותפסת כמבואר בסוף דבריו
(רדב"ז). והטעם, שהמתפיס בשבועה פטור ובנדר חייב,
משום שהמתפיס זה בזה אינו מוצדק, אלא בדבר שתואר
חל עליו, כגון קדושה או איסור (וזהו בנדר שהאיסור חל
על החפץ הנדור), אבל הנשבע לא לאכול דבר פלוני אין
שם תואר חל עליו כדי שיוכל חברו להתפיס בו ולומר: אני
כמוך (ר"ן לשבועות פ"ג דף כ). (54) שהרי לא אמרו
(שבועות כ.) "המתפיס בשבועה - מותר", משמע שאיסור
יש בדבר (כס"מ), ולדעת הר"ף שכתב שם: "אבל מתפיס
בשבועה ליכא" משמע שאפילו איסור אין בזה (ר"ן שם).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ה מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 העידו עליו אמר: בלבי היה להפרי 68 - אין שומעין
2 69ל.

66 שהוצאתי בשפתי בלחש: מופר לך. אבל אם הפר רק בלבו אינו מופר, כמבואר לקמן הל' נדרים פ"ג, ה"ז.
67 שנדרה, בניגוד להכחשתו. 68 והפרתי כנ"ל.
69 תוספתא טהרות שם.

3 יד. גמר בלבו שלא לאכל פת חטין, ונשבע שלא
4 לאכל פת סתם - אסור בפת חטים; שפת חטים פת
5 שמה⁷⁰.

70 שבועות כו: ואין הפה מכחיש את דבריו שבלב (תוס' שם). אבל אם גמר בלבו על פת שעורים ונשבע על פת סתם, הרי זה מותר בכל פת אפילו של שעורים, שאינה בכלל פת סתם. וכל זה בבני העיר, שסתם פת שלהם, היא פת חטים, אבל בבני הכפרים או במקומות שרגילים לאכול פת שעורים, פת סתם אצלם - היא בין של חטים בין של שעורים, ואם גמר בלבו על פת שעורים ונשבע על פת סתם, הרי זה אסור בפת שעורים ומותר בפת חטים (רדב"ז). וראה לקמן פ"ג, ה"ד בבאיורנו שם. והשוה הל' נדרים פ"ב, ה"ב.

6 טו. מי שנשבע ואמר: שבועה שלא אכל היום, ועל
7 דעתכם⁷¹ אני נשבע - אין זה יכול לומר: כך נא
8 היה בלבי; שלא נשבע זה על דעתו⁷², אלא על דעת
9 אחרים, וכיון שהיה פיו ולפם של אחרים שנשבע
10 על דעתם שוים - חיב, מפני שלפם של אלו במקום
11 לבו קם⁷³. וכן בשאר מיני שבועות⁷⁴.

71 כפי הבנתכם ומחשבת לבכם. 72 שגמר בלבו.
73 ואין לנו צורך בהסכמתו. שהרי ריקן דעתו אצל דעת אחרים, נמצא פיו ולבו שוים (רדב"ז). אבל אם לא הסכימה דעת כולם על ענין אחד, אעפ"י שיש הסכמה בין דעת הנשבע לדעת אחד מהם, אין זו שבועה, הואיל ותלה בדעת האחרים - צריך שיהיו כולם מסכימים לדיעה אחת (שם).
74 שבועות כט.

12 טז. לפיכך⁷⁵, כשמשביעין הדינין את הנשבע⁷⁶,
13 אומרים לו: לא על דעתך אנו משביעים אותך, אלא
14 על דעתנו⁷⁷.

75 הואיל והנשבע על דעתו יכול לומר: לא כך היה בלבי אלא כך וכך, וכשנשבע על דעת אחרים אינו יכול לטעון כך. 76 הכופר בטענת התובע, כמבואר לקמן פ"א, ה"ד-ו.
77 שבועות שם: "וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל, אמר להם, דעו, שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום (הקב"ה) ועל דעתי" שנאמר (דברים כט, יג) "ולא אתכם בלדכם" - לא כשאתם סבורים כאשר בלבכם (רש"י שם) וכן בנדרים כה. והשוה לקמן פ"א, ה"ח.

15 יז. מי שנשבע והיה פיו ולבו שוין בשבועה⁷⁸,
16 ואחר שנאסר⁷⁹ חזר בו מיד בתוך כדי דבור, והוא
17 כדי שיאמר תלמיד לרב: שלום עליך רבי⁸⁰, ואמר:
18 אין זו שבועה, או נחמת⁸¹, או חזרתי בי, וכיוצא

בדברים אלו שענינם שהתיר מה שאסר - הרי זה מתר, ונעקרה השבועה; שזה דומה לטועה⁸².

78 שלא הוציא בשפתי אלא מה שגמר בלבו. 79 כגון שתלה שבועתו בתנאי, והאריך בתנאו יותר מכדי דבור מהשבועה, אין אנו חושבים הזמן אלא מגמר תנאו - הוא איסורו (רדב"ז). 80 נזיר כ: כא. וכן בב"ק עג: 81 נמלכתי, הנני מתחרט. 82 והוציא בשפתי דבר שלא היה בלבו, שכבר הורה רבינו לעיל ה"א: הרי זה מותר. וכן אמרו (נדרים פז). "והלכתא, תוך כדי דיבור כדיבור דמי" ומפרש הר"ן: שדעתו של אדם בשעת דיבורו שיוכל לחזור בו כדי דיבורו, כי בשעה שדיבר או נשבע, לא נשבע מתוך גמר דעת והסכמה גמורה. ורבינו תם בבבא קמא עג: סובר שזוהי תקנת חכמים, לפי כשאדם מעיד עדות, או עוסק בסחורה, וחברו נותן לו שלום, או רבו, על כרחו יש לו להפסיק ולהשיב שלום, כמבואר בברכות ו: ולכך תקנו חכמים שלא יהא זה חשוב הפסק. וכן נראה מסוגיית התלמוד בבבוי כ: שאמרו שם: לא השארת ריוח לתלמיד, וכפירוש התוספות שם. וראה בהל' אישות פ"ז, הכ"ב ובבאורנו שם.

1 יח. וכן אם אמרו לו אחרים⁸³: חזר בך, או מתר לך, וכיוצא בדברים אלו, וקבל מהן בתוך כדי דבור ואמר: הן, או חזרתי בי, וכיוצא בזה - הרי זה מתר⁸⁴. ואם אחר כדי דבור - אינו יכול לחזור בו⁸⁵.

83 תוך כדי דיבור לשבועתו. 84 להחזרתם. 85 הואיל והחזרתם התחילה בתוך כדי דיבור לשבועתו, אפילו נמשכה החזרתם יותר מכדי דיבור, כגון שאמרו: למה נשבעת חזור בך, שיש כאן ארבע תיבות, אין זו אלא חזרה ממושכת, שהכל הוא מענין השבועה, שהרי חבריו היו מרצים אותו בשעת כעסו, והואיל וקיבל מהם תוך כדי-דיבור לדבריהם בטלה שבועתו (רדב"ז). ולדעת הראב"ד, אין החזרת האחרים מוזקת לשבועתו, שתהא חזרתו סמוכה לשבועתו ע"י מחאתם והתערבותם, ולכן חזרתו מועילה רק כשנסמכה תוך כדי דיבור לשבועתו. והרמ"א ב"דרכי משה" ליו"ד סימן רי פירש את כוונת רבינו, שקבלת דברי המחזירים היתה תוך כדי דיבור שבועתו, שאם לא כך נחשבת הפסקה בין השבועה ובין הקבלה, שאין האחרים שייכים כלל לשבועתו וכדעת הראב"ד. וראה ביו"ד רי עיף ג.

1 יט. נשבע וחזר בו בתוך כדי דבור בלבו - אין זה פלוס. וכן אם אמרו לו אחרים: חזר בך, או מתר לך, או מחול לך, וקבל דבריהם בלבו בתוך כדי דבור - אין זה פלוס, עד שיוציא החזרה בפיו כמו השבועה⁸⁶.

86 וגם צריך לחזור בלבו, כשם שהשבועה אינה חלה עד שיהיו לבו ופיו שוים, כן אם יחזור בפיו בלבד מפני כבוד המחזירים ולא יקבלה בלבו, אין חזרתו מועילה. סוף דבר: צריך שיקבל החזרה בלבו ובדעתו ויבטאנה בפיו (רדב"ז).

יום שלישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק שלישי

(1) שבועה באונס, ושאר השבועות שאינן מחייבות את הנשבע.

- 1 א. כָּל הַנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה מֵאַרְבַּע מֵינֵי שְׁבוּעוֹת² אֵלּוּ
- 2 בְּאֵנֶס - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִכָּלּוּם³. וְאֶחָד הַנִּשְׁבַּע
- 3 מִתְחַלֵּתוֹ בְּאֵנֶס⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע וְנִאֲנַס⁶
- 4 וְלֹא הִנִּיחוּהוּ⁷ לְקִיּוֹם שְׁבוּעָתוֹ⁸, אוֹ שֶׁהִשְׁבִּיעוּ⁹ אֶנֶס.
- 5 לְפִיכָף¹⁰ נִשְׁבָּעֵינָּה¹¹ לְחַרְמִין¹² וְלַהּוֹרֵגִין¹³ וְלַמּוֹכְסִין¹⁴.

(2) המוזכרות למעלה פ"א, ה"א. והן: שבועת ביטוי, שבועת שוא, שבועת הפקדון ושבועת העדות. (3) אפילו מאיסור הזכרת שם שמים לבטלה (רדב"ז), כי בפירוש אמרה תורה (ויקרא ה, ד) "לכל אשר יבטא האדם בשבועה" - פרט לאנוס (שבועות כו). שיהא אדם בשעת שבועה, שיהא לבו עליו (רש"י שם). (4) כגון ששכח שיש אצלו ממון (חבירו) וכפר ונשבע ואחר-כך ידע, או שלא ידע שאסור להשבע לשקר (כגון תינוק שנשבה לבין גויים). (5) למעלה פ"א, ה"י. (6) שחלה או שעיקבו נהר. (7) האונסים. (8) וכלל הוא: אנוס רחמנא פטריה, שנאמר (דברים כב, כו) "ולנערה לא תעשה דבר", שאנוסה היא (נדרים כז). (9) איש אדם, עושה מעשי אנוס. נמצא שנשבע מתחילתו באנוס. (10) הואיל והשביעו אנוס, פטור מכלום. (11) לכתחילה. (12) חמסנים, הגוזלים ממון אחרים ואינם הורגים נפש (משנה, נדרים כז, ב וברא"ש שם). (13) ההורגים על עסקי ממון. (14) נוטלי מס שלא ברשות המלך, וכפי שיתבאר בהלכה הבאה. מוכסן - מלשון הכתוב (במדבר לא, כח) "והרמות מכס לה". ואם השביעוהו אלה, ואמרו לו: השבע לנו שהבשר הזה אסור עליך, אם יש עמך דבר שחייב במכס, ונשבע - הרי זה פטור מכלום (נדרים כז: כח. במשנה) והשווה ה"י נדרים פ"ד, ה"א.

- 6 ב. בְּאֵי זֶה מוֹכֵס אָמְרוּ¹⁵? בְּמוֹכֵס הָעוֹמֵד מֵאֲלִיו,
- 7 שְׁלֹקָה מִמּוֹן שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת מֶלֶךְ הַמְּדִינָה¹⁶, אוֹ
- 8 שְׁלֹקָה בְּרִשּׁוֹת הַמֶּלֶךְ אֲבָל מוֹסִיף לַעֲצֹמוֹ עַל הַדָּבָר
- 9 הַקָּצוּב¹⁷, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת גְּזֵלָה¹⁸.

(15) שנשבעים לו ופטורים. (16) נמצא מוכס זה גזלן גמור. (17) מטעם המלך, ונוטל כל מה שרוצה, אין זה מכס אלא גזילה (שם כח). (18) פ"ה, ה"א. ורבינו אומר שם: "אבל מכס שפסקו המלך ואמר שיקח שלישי או רביע או דבר קצוב, והעמיד מוכס ישראל לגבות חלק זה למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך - אינו בחזקת גזלן, לפי שדין המלך דין הוא. . . בין שהיה המלך גוי בין שהיה מלך ישראל", ומקורו בבבא-קמא קיג, א.

- 10 ג. וְצִרְיָן הַנִּשְׁבַּע בְּאֵנֶס לְהִיּוֹת פְּנוֹתוֹ בְּלִבּוֹ בַּעֲת
- 11 הַשְּׁבוּעָה לְדָבָר הַפּוֹטְרוֹ¹⁹. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִדְבָּרִים אֵלּוּ
- 12 שֶׁבִּלְבָב - אֵינָן דְּבָרִים²⁰, הוֹאִיל וְאֵינוּ יְכוּלִּים לְהוֹצִיא
- 13 בְּשִׁפְתָיו מִפִּי הָאֵנֶס - הָרִי זֶה סוֹמֵךְ עַל דְּבָרִים
- 14 שֶׁבִּלְבָבוֹ²¹.

(19) כגון שנשבע לאנוס שלא יאכל בשר סתם, ובלבו שלא יאכל היום, כמבואר בסמוך ה"ד. (20) ראה קידושין מט, ב. ובהל' מכירה פ"א, ה"ט. (21) נדרים כח, א. וכתוב ב'הגהות מיימוניות': "הלך היהודים שהיו משביעים אותם בעלי זרוע באונס, שלא לצאת מן הכפר, היו יכולים להשבע סתם שלא יצאו, ובלבם יחשבו היום. . . ואם ביטל בלחש בשפתיו היה טוב יותר". וכן מצאנו ברבי עקיבא (מסכת כלה רבתי פ"ב) "היה רבי עקיבא נשבע בשפתותיו ומבטל לו בלבו.

- 15 ד. מֵיֵצֵד? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע לְאֵנֶס שְׁלֹא יֵאָכֵל בֶּשָׂר
- 16 סֶתֶם²², וּבְלִבּוֹ שְׁלֹא יֵאָכֵל הַיּוֹם אוֹ שְׁלֹא יֵאָכֵל בֶּשָׂר
- 17 חֲזִיר - הָרִי זֶה מֵתָר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה²³.

(22) כגון שאמר לו האנס, השבע לי שהבשר יהא אסור עליך, אם יש עמך איזה דבר, ונשבע לו. ראה לקמן ה'ל' נדרים פ"ד, ה"א. ובירושלמי נדרים פ"ג ה"ד, אמרו: "תני, רבי ישמעאל אומר, לא תשבעו בשמי לשקר - נשבע את להרגין ולחרמין ולמוכסין". ומפרש ה'קרבן העדה' "לא תשבעו כדי לשקר ליטול מחבירו שלא כדון, אבל להציל את שלו מותר". וראה בש"ך ליו"ד סי' רלב, ס"ק לא, ובביאור הגר"א שם ס"ק לח. ושם סעיף יד, כתוב הרמ"א: "וכל זה (היתר שבועת אנוס) אינו אלא כשאפשר לעבור על שבועתו ולא יודע לגוי, אבל אם יודע לגוי אסור מפני חילול השם, ולכן נענש צדיקו שעבר על שבועתו לנבוכדנצר אע"פ שהיתה בדרך אנוס". (23) כגון, שתבעו החרם ליתן לו פירותיו שבמחסן, נשבע לו: יאסרו עלי פירות העולם אם אינם של בית המלך, אע"פ שאינם של בית המלך, ואומר בלבו היום, ומוציא בשפתיו סתם (נדרים כח). ודבר זה תקנת חכמים היא, כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות, ולפיכך עליו לחשוב בלבו ל"דבר הפוטרו" כדי להמלט משבועת שקר ככל האפשר, אבל מצד דין תורה כל שהוא אנוס הרי זה פטור מכלום, ואפילו לא חשב בלבו לדבר אחר הפוטרו, כי "אנוס רחמנא פטריה" (מעשה רוקח). אמנם מה שהתיר רבינו למעלה פ"ב ה"י, כשנשבע ולא היו פיו ולבו שוים, כגון שהוציא שבועה בפיו שלא יאכל היום, והתירו בו ואמרו: אני לא היה בלבי אלא שלא אצא היום, וכן מה שהתיר רבינו שם ה"י דלאכול פת סתם, הואיל ובלבו לא גמר אלא שלא לאכול פת חטים, אע"פ שבפיו נשבע שלא יאכל פת סתם - ואע"פ שלא היה אנוס בשבועתו, כל זה אינו אלא בדיעבד, אבל לכתחילה אין לו להשבע בפה, ולבו לדבר אחר, שהרי אינו אנוס, ולא הותר לו אלא כשהוא אנוס (רדב"ז למעלה פ"ב ה"י ד). ועוד הבדל יש בין אנוס לבלתי אנוס, שבראשון, אפילו השביעו האנס ואמר לו: על דעתי אני משביעך, הרי זה פטור מכלום, כי אנוס פטור מהכל. ואילו במקרה השני, כל שנשבע על דעת חבירו, אינו יכול לומר כך וכך היה בלבי, כמבואר למעלה פ"ב ה"טו' (מעשה רוקח).

- 18 ה. וְכֵן שְׁבוּעַת הַבָּאִי וְשֶׁל שְׁגָגוֹת²⁴ - פֶּטוּר עֲלֵיהֶן²⁵.
- 19 שְׁבוּעַת הַבָּאִי מֵיֵצֵד? כְּגוֹן שֶׁרָאָה חֲלָלוֹת²⁶ גְּדוּלוֹת
- 20 וְחוֹמָה גְּבוּהָה, וְנִשְׁבָּע: שֶׁרְאִיתִי חֵיל פְּלוּנִי הַמֶּלֶךְ
- 21 וְהֵם פְּיוּצָאִי מַצְרִים²⁷, וְשֶׁרְאִיתִי חוֹמַת עִיר פְּלוּנִית

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ו מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39 ממנו. וראה ה' אישות פי"ד, ה"ו. 40 נדרים שם. והשווה ה' נדרים פ"ח ה"ג, שמיים רבינו שם: "הרי זה מותר מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי שגגות". 41 כגון שני תלמידים לרב אחד, זה נשבע כך אמר רבי, וזה נשבע כך אמר רבי, אע"פ שנתברר אח"כ שאחד מהם נשבע לשקר - פטור, ששגג וחשב שנשבע באמת (שבועות כו. - לא:).

ז. אם פ"ן⁴², אי זהו⁴³ שגגת שבועת פטוי שחייבין עליה קרבן עולה ויורד⁴⁴ לשעבר? פגון שנשבע שלא אכל, והוא יודע שאכל וששבועת שקר זו שנשבע אסורה, אכל לא ידע שחייבין עליה קרבן. זו היא השגגה שחייבין עליה קרבן עולה ויורד בשבועת פטוי לשעבר⁴⁵.

42 אם הנשבע בשגגה פטור מכלום. 43 ובכת"י התימנים: איזו היא. 44 ראה לעיל פ"א, ה"ג ובביאורנו. אבל שגגת שבועת הפקדון ושבועת העדות שחייבים עליה קרבן, כבר נתפרשה לעיל (שם ה"א וה"ג). ושגגת שבועת שוא - אין עליה קרבן ופטור מכלום. כמבואר שם ה"ז. 45 שבועות כו, ב. אע"פ שבשאר העבירות שיש על זדון עונש כרת, והיזד בכרת ושגג בקרבן, אינו מביא קרבן, כי שגגת קרבן אין שמה שגגה (ה' שגגות פ"ב, ה"ב) - באיסור שבועת ביטוי שאין בה אלא לאו בלבד ולא עונש כרת, הכל מודים ששגגת קרבן שמה שגגה, הואיל וכל חיוב קרבנה חידוש הוא, שהרי אין זדונה בכרת (שם).

ח. וכיצד היא השגגה שחייבין עליה קרבן להבא? 46 פגון שנשבע שלא יאכל פת חטים, וישגג ודמה שנשבע שיאכל פת חטים, ואכלה. שזה נעלמה ממנו השבועה היאך היתה, והרי הוא זוכר את החפץ שנשבע עליו⁴⁷. זו היא שגגת שבועת פטוי להבא שחייבין עליה קרבן⁴⁸.

46 שהרי אם נשבע שלא יאכל, ושכח ואכל - פטור מקרבן, כמבואר לעיל ה"ו. 47 שנשבע על חטים, ויודע שזו פת חטים. 48 שבועות כו, א. "אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ממנו" - שנתעלה ממנו שבועה. והוא-הדין כשלא ידע אם חייבים על שבועה זו קרבן, ואכל ואח"כ נודע לו - חייב בקרבן, כדין שבועה לשעבר, המבואר בהלכה הקודמת, אלא שבשבועה להבא אין צורך בתיאור דחוק זה, ואפשר להסבירה בדרך זו, שהיא רווחת יותר (לחם-משנה ומעשה-רוקח).

ט. אכל אם נשבע שלא יאכל פת חטים, ואכל פת חטים על דעת שהוא פת שעורים⁴⁹ - הרי זה אנוס ופטור. שהרי לא נעלמה ממנו שבועה, ולא נעלם ממנו אלא חפץ⁵⁰ שנשבע עליו.

49 כגון שהושיט ידו לסל ליטול פת שעורים, ועלתה בידו של חטים, וכסבור שעורים היא ואכלה (שבועות שם). 50 והתורה אמרה: "בשבועה ונעלם ממנו" על העלם שבועה הוא חייב, ואינו חייב על העלם חפץ (שם).

1 גבוהה עד לרקיע²⁸, וכיצא בדברים אלו²⁹. שזה לא 2 גמר בלבד שהדבר כך בלא פחות ולא יותר, ולא 3 נתפגן אלא לספר את גבה החומה³⁰ או רב העם.

24 בכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: שבועות של הבאי. הבאי - גזומה והפרזה. והר"ן לנדרים כ, ב - מפרש: דבר שאינו כלום, "לשמיר ולשית יהיה" (ישעיה ז, כג) מתורגם: להובאי ובור יהי. 25 מקרבן וממלקות. אבל אסורות, שהרי כל שבועה אינה שבועה גמורה עד שיזכיר בה שם שמים, כמבואר למעלה פ"ב ה"ב, ואין מותר לכתחילה להשבע שבועת הבאי ולהזכיר בה שם שמים לבטלה. ואע"פ ששינוי בנדרים כד, ב: "כשם שנדרי הבאי מותרים, כך שבועות הבאי מותרות" - אגב לשון "מותרים" השנויה אצל נדרים, נקט גם בשבועות כן. ומובן, שאם לא יזכיר בשבועה שם שמים, הרי זה מותר (רדב"ז). 26 חיילים במספר גדול. 27 שהיו ששים רבוא, הגברים לבד מטף. 28 כלשון הכתוב (דברים א, כח) "ערים גדולות ובצורות בשמים", ואמרו חכמים (תמיד כט. וחולין צ:): "דיברה תורה בלשון הבאי". 29 כגון מה ששינוי בנדרים כד, ב: "אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד". 30 נדרים שם. ואע"פ שחומה גבוהה עד לרקיע היא דבר בלתי אפשרי כלל - אינו חייב משום שבועת שוא, משום שבדברים כאלה דרכם של אנשים להגזים ולהפליג, ולא התכוין בשבועתו לדיוק הדברים, אבל בדברים שאין דרכם של אנשים להגזים ונשבע שראם, כגון שנשבע שראה גמל פורח באויר, ודאי חייב משום שבועת שוא, כמבואר לקמן פ"ה, הכ"א (רדב"ז). והשווה לקמן ה' נדרים פ"ה, ה"א.

4 ו. שבועה של שגגות כיצד? אם שבועת העדות או 5 הפקדון היא - כגון ששגג בפקדון³¹ ובעדות³², 6 שהוא פטור מכלום, כמו שבארנו³³. ואם שבועת 7 שוא היא - כגון שנשבע שלא ללבוש תפלין³⁴, ולא 8 ידע שהתפלין מצוה³⁵. ואם שבועת שקר היא - 9 כגון שנשבע שלא אכל³⁶, ונזכר שאכל; או שנשבע 10 שלא יאכל³⁷, וישכח ואכל³⁸; או שלא תהנה אשתו 11 לו³⁹ מפני שגנבה פיסו או שהכתה את בנו, ונודע 12 שלא גנבה ושללא הכתה⁴⁰. וכן כל פיצא בזה⁴¹.

31 ששכח שיש אצלו ממון וכפר ונשבע, ואח"כ ידע - הרי זה אנוס. 32 שלא ידע אם היא אסורה, או ששכחו העדות ונשבעו, ואח"כ נודע להם שהם יודעים לו עדות - הרי אלו אנוסים. 33 למעלה פ"א, ה"ו וה"ג. ודייק רבינו לכתוב כאן: "פטור מכלום", ואילו בשבועת הבאי, שבהלכה הקודמת, כתב: "פטור עליהן" משום שאסור להזכיר שם שמים לבטלה, ולפיכך בשבועת הבאי - נושא עליו עוון זה. אבל בשבועת שגגות - אנוס הוא ופטור מכלום (רדב"ז). 34 ראה למעלה פ"א, ה"ו. 35 כגון שנשבע בין הגויים כשהוא תינוק. 36 היא שבועת ביטוי, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. 37 היום או ביום אחר. 38 והרי זה כאנוס (נדרים כה: במשנה), לענין נדרים, והוא-הדין לענין שבועות, כמבואר בברייתא שם: "כשם שנדרי שגגות מותרים, כך שבועות שגגות מותרות".

קנו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ז מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

איזה זמן תקבע לו. וכמבואר בנדרים טו. לעניין שינה. ומכיוון שזה דבר בלתי אפשרי, הרי זו שבועת שווא, ומלקים אותו מיד, ויאכל בכל עת שירצה. (3) מקרבן - אם שגג, וממלקות - אם הזיד. (4) "וכזית שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני". ושיעור זה הוא הלכה למשה מסיני. (5) נבילה - שמתה מאליה, או שלא נשחטה כראוי. טריפה - שנולד בה חולי ואינה ראוייה לחיות עוד, ואף על פי שקדם ושחטה קודם שתמות הרי זו אסורה. (6) שאסור מן התורה, אבל אין לוקים עליו. והטעם שחצי שיעור אסור - משום שראוי הוא להצטרף לשיעור שלם, ושם איסור עליו. וחדש רבינו, שאפילו באיסור שבועה, שהאדם מביא על עצמו בדיבור פיו גם כן נאסר בחצי שיעור, ואין אומרים שלא הייתה דעתו אלא לכזית שלם. והוא הדין כשלא יזכיר בשבועתו תיבת "כלום" גם ייאסר באכילת חצי שיעור, אלא שרבינו משמיענו, שאפילו הדגיש "כלום" פטור מקרבן וממלקות. ואפשר שתיבת "כלום", מוסבת על כל מין מאכל שהוא, ואינה מכוונת לגדול שיעור האכילה. (7) בקרבן ומלקות. (8) שהוא קטן מאוד. (9) הואיל ונשבע עליו בייחוד, החשיבו ואסרו עליו, והרי זה כאוכל נמלה, שהוא חייב מלקות מפני שהיא ברייה שלימה וחשובה.

18 ב. נשבע שלא יטעם כלום, ואכל כל שהוא - 19 חייב¹⁰.

10 שהרי לא הזכיר לשון אכילה בשבועתו. ואפילו לא הדגיש תיבת "כלום", אלא נשבע שלא יטעם, סתם, הרי זה חייב בכל שהוא, כי משמעות לשון טעימה אפילו כל שהוא.

20 ג. מי שנשבע שלא יאכל היום, וישתה - חייב; 21 ושתיה בכלל אכילה¹¹. לפיכך¹², אם אכל ושתה 22 - אינו חייב אלא מלקות אחת, אם היה מזיד, או 23 חטאת אחת, אם היה¹³ שוגג.

11 שנאמר "ואכלת לפני ה' אלוֹקֶיךָ ... מעשר דגנך תירושך ויצהרך" ותירוש יין הוא, וכתוב בו "ואכלת". ומכאן, שאם נשבע שלא אכל ונמצא ששתה חייב. (12) הואיל ושתייה בכלל אכילה היא. (13) שהרי זה דומה, כאכל וחזר ואכל בהעלם אחד, שאינו חייב אלא קרבן אחד.

24 ד. נשבע שלא ישתה היום - הרי זה מתיר לאכל; 25 שאין אכילה בכלל שתיה¹⁴. וכמה ישתה ויהא חייב? 26 נראה לי, שאינו חייב עד שישתה רביעית¹⁵, כשאמר 27 האסורין¹⁶.

14 שאין דרכם של אנשים לומר נלך ונשתה, ויכנסו לאכול. (15) רביעית הלוג. ושיעורה ביצה ומחצה. (16) כי יש לנו ללכת אחר לשון בני אדם. ואין שתייה נקראת בפחות מרביעית.

28 ה. שבועה שלא אכל היום, ואכל מינין הרבה; או 29 שבועה שלא אשתה היום, ושתה מיני משקין הרבה 30 - אינו חייב אלא אחת¹⁷. ואפילו אמר: שבועה שלא 31 אכל היום פשוט ופת וקטנית, ואכל הכל - אינו חייב 32 אלא אחת¹⁸. וכלן מצטרפין לכזית¹⁹.

1 י. נעלמה ממנו שבועה היאך היתה, ונעלם ממנו 2 הפך שנשבע עליו - הרי זה פטור מן הקרבן. 3 כיצד? כגון שנשבע שלא לאכל פת חטים, ודמה 4 שנשבע שאיכל פת חטים, ואכל פת חטים על דעת 5 שהוא פת שעורים, שהרי העלם שבועה והפך בידו 6 - הרי זה כאנוס ופטור⁵¹.

51 שם, בעיה שלא נפשטה, ומספק אינו חייב בקרבן, שאין מביאין קרבן על הספק, משום חולין לעזרה. אמנם גם 'העלם שבועה' בלבד היינו צריכים לדון בו דין אנוס, אלא שבפירוש ריבתה תורה 'העלם שבועה' לקרבן כמו שדרשו (שם) 'בשבועה ונעלם ממנו' - על העלם שבועה הוא חייב. אולם הואיל ואין לנו לימוד מיוחד על 'העלם שבועה וחפץ' לחייבו קרבן, ממילא נשאר דינו כאנוס ופטור, על יסוד הדרש: 'האדם בשבועה' - פרט לאנוס (כסף-משנה).

7 יא. נשבע על כפר שלא יאכלנו, ונצטרע עליו⁵² 8 ואכלו מפני הצער, והוא שוגג, שהרי דמה שמתיר 9 לו לאכלו מפני הצער⁵³ - הרי זה⁵⁴ פטור מן 10 הקרבן; לפי שאינו שם מידיעתו⁵⁵, אלא ידע 11 שאסורה היא⁵⁶ ואכלה בטעות⁵⁷.

52 כלומר הרעב מצערו ואין לו ככר אחרת (ר"ח לשבועות כו:). (53) בעוד שלא הלכה אין השבועה ניתרת בגלל צער, כי אין בו סכנה. (54) בדפוס רומי ר"מ: זה. (55) שאינו פורש מאכילתו אילו היה יודע שנשבע על ככר זו. (56) שלא נעלמה ממנו השבועה, ובכל זאת אינו פורש מאכילת הככר, ואין זה שוגג שיתחייב קרבן, שנאמר: אשר לא תעשינה ואשם - מכאן אמרו: "השב מידיעתו - מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו - אינו מביא קרבן על שגגתו" (שבועות כו: וחולין ה:), וב'תורת כהנים' פרשתא ז פרק ט: "היושב לו מידיעתה", ופירושו: אם היה יודע שהיא עבירה, היה יושב ובטל מעבירה זו. וראה ברש"י לחולין ה, ב. (57) שדימה, שמותר לו לאכלה מפני הצער, ולפיכך פטור מקרבן, אבל איסור יש באכילתו כי אין זה "אנוס" אלא טועה ('מעשה רוקח').

יום רביעי כ"ז מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק רביעי

1 שבועת ביטוי לפרטיה, שבועה על שבועה, חיוב מלקות בשבועת ביטוי כיצד?

12 א. מי שנשבע שלא יאכל היום² כלום, ואכל פחות 13 מכוזית - פטור³; שאין אכילה פחותה מכוזית⁴, והרי 14 הוא כאוכל חצי שעור מנבלות וטרפות⁵ ופיוצא 15 בהן⁶. ואם אמר: שבועה שלא אכל דבר זה, ואכלו 16 - חייב⁷, ואפילו היה הדבר שנשבע עליו זרע חרדל⁸ 17 אחד או פחות ממנו⁹.

2 אבל אם לא הדגיש "היום" אסר עצמו לאכול לעולם, כי

22 פִּינֵן שְׁאֵכַל מִמֶּנָּה פְּזִית - חֵיב²⁸. שְׁבוּעָה שְׁלֹא
23 אֶכְלָנָה - אֵינוֹ חֵיב עַד שְׁיֵאכַל אֶת פְּלֵה²⁹. אָמַר:
24 שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכַּל כָּפָר זֶה, שְׁבוּעָה³⁰ שְׁלֹא אֶכְלָנָה,
25 וְאֶכְלָה - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא אַחַת³¹.

(28) כיוון שהזכיר לשון אכילה בפני עצמה בלא כינוי, לסתם אכילה האמורה בתורה נתכוון והיא כזית, ואף על פי שהוסיף: כיכר זו, או "אותה" אין זה אלא מפרש לאיזו כיכר נתכוון ולהתיר עצמו בכיכרות אחרות. (29) הואיל והזכיר האכילה עם הכינוי, לא נתכוון זה לאכילה האמורה בתורה, אלא לאכילת הכיכר כולה, ששיר פחות מכזית לאו שירור הוא. (30) וחזר ונשבע שנית. (31) שאין השבועה השנייה חלה עליו כלל, שהרי משבועה ראשונה נאסר לאכול אפילו כזית ממנה, כל שכן, שלא יאכלנה כולה.

26 י. וְכֵן אִם אָמַר: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכַּל³² הַיּוֹם, וְחָזַר
27 וְנִשְׁבַּע עַל הַכָּפָר שְׁלֹא יֵאכְלָנָה, וְאֶכְלָה פְּלֵה בְּאוֹתוֹ
28 הַיּוֹם - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא אַחַת³³. וְכֵן פֶּל פִּינֵץ בְּזֶה.
29 שְׁאִין שְׁבוּעָה חֲלָה עַל שְׁבוּעָה³⁴. אֲכַל אִם נִשְׁבַּע עַל
30 הַכָּפָר שְׁלֹא יֵאכְלָנָה, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאכַל כָּלוּם,
31 אוֹ שְׁלֹא יֵאכַל כָּפָר זֶה, וְאֶכְלָה פְּלֵה - חֵיב שְׁתֵּי.
32 שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁנִשְׁבַּע בְּתַחֲלָה שְׁלֹא יֵאכְלָנָה - אֵינוֹ חֵיב
33 עַד שְׁיֵאכַל פְּלֵה; וְכִשְׁחָזַר וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאכַל [כָּלוּם]
34 אוֹ שְׁלֹא יֵאכַל אוֹתָהּ - מִשְׁיֵאכַל מִמֶּנָּה פְּזִית
35 יִתְחַיֵּב³⁵, וְכִשְׁיֵאכַל פְּלֵה יִתְחַיֵּב בְּשְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה.

(32) שמשמעו אפילו כזית. (33) כי אין שבועה חלה על שבועה. והראב"ד שואל: הלא מתחילה לא נשבע אלא ליום ולבסוף נשבע על אותה כיכר לעולם, כלומר, שעלינו לומר הואיל וחלה שבועתו השנייה על שאר הימים תחול גם לאותו יום כדן "איסור מוסיף" או "כולל", שאף על פי שאין איסור חל על איסור, אם האיסור השני מוסיף דברים אחרים על האיסור הקודם, דינו לחול. ורבינו סובר, הואיל ובשאר הימים כשאיסור השני בא, כבר פקע האיסור הראשון, שהרי לא נאסר בשבועה הראשונה אלא יום אחד בלבד, אין זה נקרא: "איסור מוסיף" (או כולל) הואיל והאיסור הראשון אינו קיים עוד בשאר הימים, ולפיכך אין השבועה השנייה חלה לאותו יום כלל, ומובן, שאם עבר היום ואכלה למחר, וודאי יתחייב משום השבועה השנייה, כיוון שכבר נסתלקה השבועה הראשונה - מייד חלה עליו השבועה השנייה, וזהו שדקדק רבינו: "ואכלה כולה באותו היום". (34) והטעם שאין שבועת בטוי חלה על שבועה, כי התורה אמרה: "להרע או להטיב" - מכאן, שאין שבועת בטוי חלה אלא על דברי רשות, שאם רצה עושה, ואם לא רצה אינו עושה. וזה שנשבע כבר שלא לאכול, הרי נאסר באכילתה, ואיך יישבע שנית על דבר שכבר נאסר בו, ואינו ברשותו לאכלו. (35) משום שבועה שנייה, שעל כזית זה אינו אסור מחמת שבועתו הראשונה.

36 יא. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכַּל תְּאֵנִים, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע עַל
37 הַתְּאֵנִים וְעַל הָעֲנָבִים - חֵיב עַל הַתְּאֵנִים שְׁתֵּי. שְׁהִי
38 כָּלִל הַתְּאֵנִים שֶׁנֶּאֱסָרוּ בְּשְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה עִם הָעֲנָבִים

(17) ואין אומרים: מינים מחלקים לקרבן חטאת או למלקות, אלא כיוון שאכלם בהעלם אחד או בהתראה אחת אינו חייב אלא אחת. (18) שלא הייתה דעתו אלא שלא יאכלם כולם, ואם אכל רק אחד מהם אינו חייב כלום, שיכול לומר לא היה בדעתי אלא שלא לאכול כולם, אם לא שיאמר: שבועה שלא אוכל היום בשר ולא פת ולא קטנית, שאז לוקה על כל מין ומין לעצמו, הואיל ופרט ואמר "לא" על כל מין ומין. (19) שאם אכל מכל המינים יחד כדי כזית אחד חייב, כאילו הם מין אחד, ואין צורך שיאכל מכל מין כזית. והוא הדין כשנשבע לא לאכול, ואכל ושתה מצטרפת השתייה לשיעור האכילה, הואיל ושתייה בכלל אכילה היא.

1 ו. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכַּל וְשְׁלֹא אֶשְׁתֶּה, וְאֶכַּל וְשְׁתֶּה -
2 חֵיב שְׁתֵּי. שְׁהִשְׁתִּיה בְּכָלִל אֶכְלִיהָ, וְהוֹאִיל וּפְרֵט
3 וְאָמַר 'וְשְׁלֹא אֶשְׁתֶּה' - גָּלָה דַּעְתּוֹ שְׁלֹא כָּלִל הַשְׁתִּיהָ
4 בְּכָלִל הָאֶכְלִיהָ²⁰, וְנִמְצָא כְּנִשְׁבַּע עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ
5 וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְלִפְיָקָה חֵיב שְׁתֵּי²¹.

(20) כי אילו כלל השתייה בכלל האכילה, לא הייתה שבועתו השנייה על השתייה חלה כלל שאין שבועה חלה על שבועה והרי זה כנשבע שלא יאכל - שלא יאכל שתי פעמים שאין השבועה השנייה חלה כלל. (21) שתי חטאות - כששגג, ושתי פעמים מלקות - כשהזיד.

6 ז. וְכֵן הָאוֹמֵר: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכַּל פֶּת חֲטִיין וּפֶת
7 שְׁעוּרִין וּפֶת פְּסָמִין, וְאֶכְלֵן - חֵיב עַל כָּל אַחַת
8 וְאַחַת. שְׁלֹא אָמַר 'פֶּת וּפֶת וּפֶת' אֲלָא לַחֲלֹק וְלַחֲיֵב
9 עַל כָּל אַחַת²².

(22) אבל אילו היה נשבע שלא לאכול "פת חטיים ושעורים וכוסמין" לא היה חייב אלא אחת, כי יכול הוא לומר לא נתכוונתי אלא להוציא פת של מין אחר מכלל שבועתי, כי אילו נשבעתי פת סתם הייתי אסור בכל מיני פת שהם.

10 ח. הִנֵּה חִבְרוּ מִסְרֵהב²³ בּוֹ לֹאֲכַל אֶצְלוֹ, וְאָמַר
11 לוֹ: בּוֹא וּשְׁתֶּה עִמִּי יַיִן וְחִלְבִּי וּדְבַשׁ, וְאָמַר²⁴:
12 שְׁבוּעָה שְׁאִינִי שׁוֹתֶה יַיִן וְחִלְבִּי וּדְבַשׁ, וּשְׁתֶּה מִהֵן
13 - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. שְׁהִיהָ לוֹ
14 לוֹמַר: שְׁבוּעָה שְׁאִינִי שׁוֹתֶה כָּלוּם, אוֹ מֵה
15 שְׁאִמְרֵת; וּמִשְׁחָזַר וּפְרֵט - גָּלָה דַּעְתּוֹ שְׁחֵיב עֲצָמוֹ
16 בְּשְׁבוּעָה עַל כָּל מִין וּמִין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. לִפְיָקָה²⁵
17 אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה²⁶, וְאֵינוֹ חֵיב עַד שְׁיֵאכַל
18 כְּשֶׁעוֹר מִמִּין אֶחָד. הוֹאִיל וְהֵן חֲלוּקִין לַחֲטָאוֹת
19 - הִרִי הֵן בְּחִלְבִּי וְדָם שְׁאִינִן מִצְטָרְפִין לְכַזִּית, כְּמוֹ
20 שֶׁנִּתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת²⁷.

(23) מפציר מאוד. (24) המוזמן. (25) הואיל וחייב על כל מין בפני עצמו. (26) שאם שתה פחות משיעור רביעית יין ופחות מרביעית חלב אינם מצטרפים לרביעית אחת ופטור כדן השותה חצי שיעור. וכן אמרו "שתי שבועות אין מצטרפין". (27) "מתוך שחלוקות לחטאות (לקרבן חטאת על כל כיכר) אין מצטרפות".

21 ט. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכַּל כָּפָר זֶה, אוֹ שְׁלֹא אֶכַּל אוֹתָהּ,

קנה שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ז מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 "איסור כולל". (49) על שבועתו הראשונה. (50) בהעלם
שבועתו השנייה. (51) אף על פי שאכל מהם כזית, אינם
נחשבים לשיעור שלם הואיל ואינו חייב עד שיאכל תאנים
וענבים כאחד. והתאנים אינן מצטרפות לשיעור שלם, הואיל
והפריש עליהן קרבן על חיוב שבועתו הראשונה - הפרשת
הקרבן מפסקת ביניהן, כאילו כבר כופר עליהן, ולא אכלן
כלל.

18 טו. וכן הנשבע שלא יאכל עֶשֶׂר, וְחִזּוֹר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹא
19 יאכל עֶשֶׂר וְתִשְׁעֵי, 52, וְאָכַל עֶשֶׂר וְהִפְרִישׁ קֶרֶבֶן, 53,
20 וְחִזּוֹר וְשָׁנַג וְאָכַל תִּשְׁעֵי - הָרִי זֶה פְּחָצִי שְׁעוֹר, וְאֵין
21 מְבִיאִין קֶרֶבֶן עַל חֲצִי שְׁעוֹר. שְׁעֲנָן שְׁבוּעָה
22 אַחֲרוֹנָה, שֶׁלֹא יאכל תִּשְׁעֵי וְעֶשֶׂר.

(52) וכגון שנשבע בראשונה על עשר תאנים אלו ובשנייה
נשבע על עשר אלו ועוד תשע אחרות, ששבועתו השנייה
חלה על העשר, מתוך שהיא חלה על התשע האחרות, וכדין
תאנים וענבים המבואר למעלה הלכה יא. (53) על שבועתו
הראשונה.

23 טז. שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל כֶּכֶר זֶה הַגְּדוּלָה אִם אָכַל כֶּכֶר
24 זֶה הַקֶּטְנָה, 54, וְשָׁכַח תְּנַאי זֶה בָּעֵת שֶׁאָכַל הַקֶּטְנָה, 55,
25 וְאָכַל אַחֵר כֶּף הַגְּדוּלָה בְּמִזִּיד 56 - חֵיב, 57.

(54) נמצא, הכיכר הגדולה היא "כיכר האיסור", שנשבע
עליה שלא לאכלה, והכיכר הקטנה - היא "כיכר התנאי"
שבה תלה איסור אכילת הכיכר הגדולה. (55) נמצא שווג
באכילתה. (56) שידע שכבר אכל את כיכר התנאי ונאסר
באכילת הגדולה. (57) מלקות. והוא שהתרו בו ואמרו: אל
תאכל כיכר זו, כי כבר אכלת "כיכר התנאי" ונאסרת בזו.
וגירסת רבינו שם כגירסת רבינו חננאל: "ראשונה בשווג
ושנייה במזיד חייב". ואף על פי שעל כיכר התנאי שווג
היה, אין זה פוטרו ממלקות, כי עיקר תחולת השבועה
באכילת כיכר האיסור היא, והרי אכלה במזיד וחייב מלקות.
אבל אם אכל "כיכר האיסור" תחילה בשווג, ואחר כך אכל
"כיכר התנאי" במזיד פטור מכלום, שתחולת שבועתו היא
עם אכילת "כיכר האיסור" ועליה שגג, שלא ידע כלום על
שבועתו, וכבר מבואר לעיל פרק ג הלכה ו: שבועת שגגות
- פטור, שנאמר: "האדם בשבועה" שיהא אדם בשעת
שבועה.

26 יז. אָכַל אֶת הַקֶּטְנָה וְהוּא זֹכֵר הַתְּנַאי וְיִדְעַ
27 שֶׁבִּאֲכִילָתָהּ תֵּאָסֵר הַגְּדוּלָה, וְשָׁכַח 58 וְאָכַל אֶת
28 הַגְּדוּלָה וּבְמִדְמָה לוֹ שְׁעֲדִין לֹא נֶאֱסָרָה 59 - פְּטוּר, 60.
29 אָכַל שְׁתֵּיתָיו בְּשִׁנְגָה - פְּטוּר, 61; שְׁתֵּיתָיו בְּמִזִּיד, בֵּין
30 שֶׁאָכַל הַגְּדוּלָה בְּתַחֲלָה 62 אוּ בְאַחֲרוֹנָה 63 - חֵיב, 64.

(58) כשאכלה. (59) שחושב שעדיין לא אכל את הקטנה
ומותר לו לאכול את הגדולה. (60) שהרי שווג הוא
באכילת כיכר האיסור ופטור גם מקרבן. וגירסת רבינו שם:
"ראשונה במזיד, ושנייה בשווג פטור". (61) שאין כאן
"אדם בשעת שבועה", על איזה שווג הוא חייב קרבן.
(62) והתרו בו: אל תאכל זו, שמא תאכל את הקטנה
ותתחייב למפרע, ואף על פי שזוהי התראת ספק, כי בשעת

1 שְׁהָיוּ מְתָרִין, וּמִתּוֹךְ שֶׁחָלָה שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה עַל הָעֲנָבִים
2 - חָלָה עַל הַתְּאֲנִים, וְנִתְחַבֵּב בְּשֵׁתִי שְׁבוּעוֹת, 36, כְּמוֹ
3 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, 37.

(36) ואם הוא מזיד לוקה שתיים, ואם הוא שווג מביא שני
קרבנות חטאת. (37) שאף על פי, שאין איסור חל על
איסור, - כשהאיסור השני כולל דברים אחרים, שהיו
מותרים מתחילה, ואסרם, נכלל גם האיסור הראשון ונוסף
עליו האיסור השני, וזה נקרא: "איסור כולל", שמתוך
חומרו הוא חל על האיסור הראשון הקל ממנו.

4 יב. שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל שְׁמוֹנָה, 38, שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל
5 תִּשְׁעֵי, 39, שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל עֶשֶׂר - בֵּין שֶׁאָכַל שְׁמוֹנָה
6 בֵּין שֶׁאָכַל תִּשְׁעֵי בֵּין שֶׁאָכַל עֶשֶׂר, 40, אֵינוֹ חֵיב אֵלָּא
7 אַחַת, 41.

(38) תאנים, או כיוצא בהן. (39) שחזר ונשבע פעם שנייה.
(40) בהעלם אחר. (41) משום שבועה ראשונה, שהנשבע
שלא יאכל שמונה, נאסר ממילא באכילת עשר, שהרי אי
אפשר לאכול עשר אם לא יאכל שמונה, ואין השבועה על
תשע ועשר חלה כלל, שאין שבועה חלה על שבועה.

8 יג. שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל עֶשְׂרִי, 42, שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל
9 תִּשְׁעֵי, 43, שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל שְׁמוֹנָה, 44: אִם אָכַל עֶשֶׂר
10 - חֵיב שְׁלֹשׁ, עַל כֹּל שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה אַחַת, 45; וְכֵן
11 אִם אָכַל תִּשְׁעֵי - חֵיב שְׁתֵּים, 46; אָכַל שְׁמוֹנָה - חֵיב
12 אַחַת, 47.

(42) עדיין לא נאסר באכילת תשע. (43) חלה עליו שבועה
שנייה, ועדיין מותר הוא בשמונה. (44) חלה עליו גם
שבועה שלישית. (45) חטאת אחת. (46) משום שבועה
שנייה ושלישית. (47) משום שבועתו האחרונה בלבד.

13 יד. שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל תְּאֲנִים, וְחִזּוֹר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹא
14 יאכל תְּאֲנִים וְעֲנָבִים כְּאַחַת, 48, וְשָׁנַג וְאָכַל תְּאֲנִים
15 וְהִפְרִישׁ קֶרֶבֶן, 49, וְאַחֵר כֶּף שָׁנַג וְאָכַל עֲנָבִים 50 - אֵינוֹ
16 חֵיב עַל הָעֲנָבִים; מִפְּנֵי שֶׁהֵן פְּחָצִי שְׁעוֹר, 51, וְאֵין
17 מְבִיאִין קֶרֶבֶן עַל חֲצִי שְׁעוֹר.

(48) יחד, מכל אחד משניהם שיעור שלם, שהוא כזית מכל
מין ומין ושבועתו השנייה חלה כשיאכל משניהם, הואיל
והיא כוללת גם ענבים, שעדיין לא נשבע עליהם. ואין זה
דומה לדין: שבועה שלא אוכל תשע וחזר ונשבע שלא יאכל
עשר, שאין השבועה השנייה חלה, הואיל ואם לא יאכל
תשע ממילא לא יבוא לכלל עשר, והרי גם בנידון שלפנינו
אם מושבע ועומד שלא יאכל תאנים, ממילא אסור בתאנים
וענבים, שאי אפשר לאכול תאנים וענבים אם לא יאכל
תאנים תחילה וכבר נשבע ועומד עליהן משבועתו
הראשונה? - שבדין "תשע ועשר" הוא נאסר בכל עשר
ותשע תאנים שבעולם, מאז שבועתו הראשונה, ואין כאן
שום "איסור כולל" הנזכר למעלה הלכה י"א - ואילו בנידון
שלפנינו, מתחילה מותר היה בענבים, ועכשיו אסר עצמו גם
בענבים, נמצא, מתוך שחלה שבועתו השנייה על הענבים
(שלא נאסר בהם מתחילה) חלה גם על התאנים כדין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 **כא. ומפני מה לוקה אם נשבע שאכל והוא לא**
11 **אכל, או שלא אכל והוא אכל, ואף על פי שלא**
12 **עשה מעשה⁷⁴? מפני שמעט שבועתו לשקר**
13 **נשבע⁷⁵; אכל אם נשבע שיעשה והוא לא עשה -**
14 **אינה שבועת שקר משעת שבועה⁷⁶.**

(74) כי השבועה עצמה אינה מעשה אלא דיבור בלבד, והאכילה שאכל הרי בהיתר אכל ואין כאן מעשה עבירה. (75) שידע שלא אכל, ונשבע לשקר, והרי זו דומה לשבועת שווא, שנשבע לשנות את הידוע לאדם וגילתה התורה שחייב מלקות אף על פי שלא עשה מעשה ככתוב "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשווא" - בית דין של מעלה אינו מנקה, אבל בית דין של מטה מלקים אותו ומנקים אותו, ומתוך שנאמר בפסוק זה: לשווא לשווא שתי פעמים, ריבתה תורה שגם שבועת שקר לשעבר הדומה לשבועת שווא לוקים עליה. (76) שבדעתו היה לעשות כשבועתו, ולא יצא שבועה מפיו לשקר, ואין זו דומה לשבועת שווא, ואפילו עבר אחרי כן על שבועתו ולא עשה אין בעבירתו מעשה ואין לוקים עליה.

15 **כב. מי שאמר לחברו: שבועה לא אכל לך⁷⁷, או**
16 **שבועה שאיני אוכל לך; או שהיה מסרה⁷⁸ בו**
17 **לאכל אצלו, והוא נמנע⁷⁹, ונשבע ואמר: שבועה**
18 **שאכל⁸⁰ לך; וכן האומר: לא שבועה לא אכל**
19 **לך⁸¹ - כל אלו אסורין⁸², והרי נשבע שלא יאכל**
20 **אצלו. ואם אמר כל הלשונות האלו⁸³, ועבר ואכל**
21 **- אינו חייב אלא אחת⁸⁴.**

(77) בשבועה עלי, שלא אוכל משלך. (78) מפציר. (79) ממאן. (80) הואיל ונמנע נתכוון לומר: שבועה תהא חלה עלי אם אוכל משלך. (81) כלומר, לא יהא אסור מה שלא אוכל לך, אבל מה שאוכל לך יהא אסור בשבועה, ש"מכלל לאו אתה שומע הן" ואפילו ר' מאיר, שאינו סובר: "מכלל לאו אתה שומע הן" אין זה אלא בדיני ממון, אבל באיסור שבועה החמורה מאוד - מודה. (82) יש בהן משמעות לשון איסור. (83) יחד. (84) שאין שבועה חלה על שבועה ולדעת הרדב"ז נתכוון רבינו לומר, שאין כאן שבועת שווא, כי לכאורה אם נשבע: שלא אוכל לך, וכשחזר חבירו והפציר בו לאכול אצלו, נשבע שוב: שבועה שאוכל לך, לעשות רצון חבירו המפציר נתכוון ונשבע לאכול אצלו, שבועה זו מכוננת לבטל את השבועה הראשונה, והרי זה כנשבע לבטל המצוה ויתחייב משום שבועת שווא? - לפיכך משמענו רבינו שכל הלשונות הללו משמעותן לאיסור ואין כאן אלא שבועת ביטוי בלבד, ומתוך שאין שבועה חלה על שבועה אינו חייב אלא אחת.

יום חמישי כ"ח מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק חמישי

(1) הנשבע שבועת ביטוי על אחרים, שבועת שווא לפרטיה, שבועת שווא על גודל השמש ושאר דברי חכמה שאינם יכירים אלא לאנשים מלומדים.

ההתראה לא נודע עדיין אם יאכל את הקטנה ויתחייב? - לוקה עליה, כי רבינו פוסק התראת ספק - שמה התראה. (63) והתרו בו באכילתה - התראת וודאי, שהרי כבר אכל את "כיכר התנאי" - אינו דין שהוא חייב. (64) אבל אם אכל את ה"גדולה" במזיד והתרו בו אל תאכלנה, שמא תאכל אחר כך את הקטנה, ובאחרונה אכל הקטנה בשוגג פטור מכלום, על הגדולה פטור ממלקות - כי אכלה בהיתר, כי עדיין לא נאסר בה עד שיאכל הקטנה, ועל אכילת הקטנה אין לחייבו מלקות למפרע, שהרי שגג בה, ומה מועילה ההתראה על אכילת הראשונה, שבהיתר אכלה, שהיה ברעתו לא לאכול הקטנה, ומה אשמתו אם שכח ואכל הקטנה - אין זה אלא שוגג ופטור ממלקות (לחם משנה). וגם מקרבן הוא פטור, שבשעת אכילת כיכר האיסור, מזיד היה ואין מביאין קרבן עד שיהא תחילתו וסופו בשגגה. כללו של דבר: תחולת השבועה תלוייה באכילת כיכר האיסור, ואם היה שוגג באכילת ה"איסור" אין השבועה חלה עליו, הואיל ואינו "אדם בשעת שבועה" ואפילו הזיד ב"כיכר האיסור" ואכל באחרונה "כיכר התנאי" בשגגה, פטור ממלקות, שהראשונה בהיתר אכלה (שעדיין לא אכל את כיכר התנאי) וכן פטור הוא מקרבן הואיל ולא שגג מתחילה ועד סוף. הזיד באכילת האיסור ולא התרו בו ואחרי כן אכל "כיכר התנאי" והתרו בו פטור, הואיל ולא הייתה ההתראה בשעת אכילת האיסור.

1 **יח. וכן אם תלצן זו בזו⁶⁵ ונשבע ואמר: שבועה**
2 **שלא אכל אחת מהן אם אכלתי האחרת⁶⁶, ושכח**
3 **התנאי ואכל אחת מהן, ואכל השניה בידון - חייב⁶⁷.**

(65) הגדולה בקטנה והקטנה בגדולה. (66) נמצאת אכילת הראשונה משמשת תמיד תנאי לשנייה, ואכילת השנייה היא אכילת האיסור. (67) מלקות, שבשעת אכילת האיסור מזיד היה, ושבועתו חלה בשעת אכילתה, אף על פי שבשעת התנאי שוגג היה.

4 **יט. אכל הראשונה בידון והשניה בשגגה -**
5 **פטור⁶⁸; שתייהן בידון⁶⁹ - חייב⁷⁰.**

(68) ממלקות ומקרבן, שבשעת אכילת האיסור שוגג היה, ואין הוא "אדם בשעת שבועה" ופטור גם מקרבן. (69) והתרו בו באכילת השנייה, שהיא אכילת האיסור. (70) מלקות. ומובן שאם שגג בשתייהן פטור.

6 **כ. שבועה שאכל כבר זו היום, ועבר היום ולא אכלה:**
7 **בשוגג - מביא קרבן עולה ויורד⁷¹; במזיד - אינו לוקה,**
8 **שהרי לא עשה מעשה⁷², ואף על פי שעבר על שבועת**
9 **שקרי⁷³.**

(71) כבשה - לעשיר, ושתי תורים או שני בני יונה - לעני. (72) וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו שתיכף לעונש מלקות האמור בתורה "ארבעים יכנו לא יוסיף" - כתבה התורה: "לא תחסום שור בדישו" להקיש ללאו של "חסימה" שיש בו מעשה ולוקין עליו אף כל לאו אין לוקין עליו עד שיהא בו מעשה. (73) בכל זאת אין לוקין עליו משום חוסר מעשה.

אחרים שיקיימו את שבועתו, אעפ"י שאח"כ לא יקיימו - חושב הוא שאין זו שבועת שוא, כי איסור זה אינו מפורש בתורה, ואין זה דומה לכל התראת ספק, שיועד הוא שאם לא יקיים העשה, יעבור על הלאו למפרע, אבל כאן סמך בדעתו על אחרים, שיקיימו שבועתו וחושב שאין זו שבועת שוא. והגר"א בביאורו ליו"ד רלו ס"ח ק מבאר: כיון שהנשבע תלוי עד שיקיימו אחרים את שבועתו - אפילו לא קיימו, אינו לוקה, שהרי זה לאו שאין בו מעשה, וכמבואר לעיל פ"ג, ה"כ, שאילו היה יודע בשעת שבועה, שלא יקיימו - היה לוקה משום שבועת שוא שיצאה מפיו לשקר, כמבואר שם הכ"א. אבל מתוך שאין זה ידוע מראש, אלא כשאחרים לא יקיימו שבועתו, ואז אינו לוקה על אי-קיומם, שאין בזה מעשה. וכך היא הנוסחה לדבריו: "ונמצא כשמתרים בו בעת שנשבע התראת ספק, ואחר-כך הוא לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו כמו שיתבאר בהל' סנהדרין" והכוונה לפרק יח, ה"א. והיה כתוב כאן: שב"מ - ראשי תיבות: שאין בו מעשה, ונתחלף בטעות ב"ש"מ = ראשי תיבות: שבו מפורש בתורה, ולדעתו היא "טעות מפורסמת". (9 קשורים. חייבים. 10) כיון שנשבע: יזרוק פלוני צרור לים, ואין הדבר בידו, הרי זה כאילו אמר: משיביעך אני שתזרוק צרור לים וענה אמן. (11) פ"ב ה"א "שכל העונה אמן אחר שבועה, כמוציא שבועה מפיו".

ג. ואם קיימו דבריו - הרי אלו משפחין, שלא
הרגילו¹² להוציא שבועה לשוא¹³.

(12) את הנשבע. (13) ובכל זאת מכים את הנשבע מכת מדרות - דרך קנס, שנשבע על דבר שאין בידו לקיים (מעשה רוקח). וכתב הרמ"א ביו"ד רלו סעיף ב: "וכל-שכן שהנשבע עצמו צריך לקיים שבועתו, אעפ"י שבתחילה היתה שבועת שוא, כגון שנשבע לישא אשה פלונית, ושמא לא תתרצה וישנה שבועת שוא, מכל-מקום כשהיא רוצה צריך לקיים שבועתו".

ד. במה דברים אמורים¹⁴? כשנשבע על דבר שאינו ברשותו, כגון שנשבע ראובן על שמעון שלא ילך בסחורה או שלא יאכל בשר וכיוצא בזה; אבל אם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו ושלא ינהג מנכסיו, ועבר שמעון ונכנס לביתו של ראובן ונהגה מנכסיו שלא מדעת ראובן - ראובן פטור, שהרי הוא אנוס¹⁵, ושמעון חייב, שעבר על דבר האסור לו לעשותו, שלא נשבע זה אלא על דבר שהוא ברשותו¹⁶. וכן כל פיוצא בזה¹⁷.

(14) שאין אחרים נזקקים לקיים דברי הנשבע. (15) ששמעון נכנס שלא בידיעתו, ואנוס פטור מכלום, כמבואר לעיל פ"ג, ה"א. (16) הטור ביו"ד רלו תמה על זה, שאין אדם יכול לאסור שלו על חברו אלא בלשון נדר, שהוא חל על עצם החפץ, שאוסרו על חברו כהקדש. אבל לא בלשון שבועה, שהיא חלה על האדם, ואינה חלה עליו אלא אם כן יקבל עליו השבועה? והט"ז שם ס"ק ז מתיר, שרבינו סובר כדעת הרמב"ם (הובאה בר"ן לנדרים ב:); שנדר שאמרו בלשון שבועה, ושבועה שאמרה בלשון נדר

א. מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים, והוא לא זרק; או שלא זרק, והוא זרק - הרי זה חייב בשבועת בטוי²; ואף על פי שאינו בלהבא³, שהרי אינו יכול להשבע שיוזק ויפגע⁴. וכל מי שנשבע על אחרים שיעשו כן וכן או לא יעשו, אפילו היו בניו או אשתו - אינו חייב בשבועת בטוי; שהרי אין בידו לא לקיים ולא לבטל⁵. ומפני אותו מפת מרדות⁶; שהרי אין בידו לקיים שבועה זו, ונמצא גורם לשבועת שוא⁷.

(2) שבועות כה, כרב, שהלכה כמותו כדיני איסור לגבי שמואל בן מחלוקתו. (3) והכתוב אומר: "להרע או להטיב" - שמשמע לעתיד, בכל זאת אין זה מעכב, כי עיקר ההקפדה היא שיהיה הדבר בהן ולא. (4) שאין פלוני ברשותו לזרוק או לא לזרוק (שם וברש"י). (5) ואעפ"י שיכול הוא לכופ את בניו הקטנים או לסגור עליהם הדלת שלא יזרוק צרור לים - כיון שהבן רוצה לזרוק והאב מונעו, נמצא האב גורם שלא יזרוק, ושבועתו היתה: שלא יזרוק הבן מדעתו הוא, ולא מכח מניעת האב. ואם נשבע: אמנע את בני מזרוק, והיה בידו למנעו ולא מנעו חייב (רדב"ז). (6) מדברי סופרים, כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה, בניגוד למלקות מן התורה, שהיא שלשים ותשע מכות (ברטנורה לנויר פ"ד, מ"ג ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם). מדרות - שמרד על דברי חכמים, וראה בר"ן לכתובות פ"ד, לדרך מה. ורש"י בחולין קמא: מפרש: "מדרות - ירדיו בתוכחות, שלא ירגיל בזה, ואין לה קצבה עד שיקבל עליו". (7) ולדעת רש"י בשבועות כה. הרי זו שבועת שוא, ולוקין עליה, כמבואר בש"ך ליו"ד רלו ס"ק ד.

ב. ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא? שהרי אפשר לאותן אחרים שישמעו ממנו ויתקיים שבועתו, ונמצא כשמתרים בו בעת שנשבע התראת ספק, שאין לוקין עליה, אלא אם כן היה לאו שבו מפרש בתורה, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין⁸. ואין אותן אחרים נזקקים לקיים דברי זה הנשבע, אלא אם כן ענו אמן¹⁰, כמו שבארנו¹¹.

(8) פט"ז, ה"ד. המעייין שם ימצא רק נוסח זה: "עבר על לאו שניתק לעשה (כגון שילוח הקן, ראה דברים כב, ו"ז) והתרו בו ואמרו לו אל תעשה דבר זה, שאם תעשנו ולא תקיים עשה שבו תלקה, ועבר ולא קיים העשה הרי זה לוקה, אעפ"י שההתראה בספק היא, שאם יקיים יפטר, התראת ספק התראה היא", אם כן, מבואר שם, שלוקים על התראת ספק, וכן מבואר למעלה פ"ד, ה"ז, גם לא מצינו בהל' סנהדרין, שיחלק רבינו בין לאו מפורש בתורה לבלתי מפורש. ומה גם כשלאו "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא" מפורש הוא בתורה, וכבר עמד על מדוכה זו מרן ה"כסף משנה". ולדעת הרדב"ז, נתכוין רבינו לומר, שאין זו שבועת שוא המפורשת בתורה, כי התורה מדברת בנשבע לשנות הידוע או להודיע את הידוע לאדם שהוא כן (ראה לעיל פ"א, ה"ד) אבל בשבועה שלפנינו, שהוא סומך על

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 רְאוּיִין לְאֵכִילָהּ אוֹ נְבִילוֹת וּטְרֵפוֹת - חֵיב; שְׁאֵכִילָתָן
13 שְׁמָה אֵכִילָהּ, שֶׁכָּבֵד הֵן חֲשׁוּבִין אֲצִלוֹ, שֶׁהֲרִי
14 אֲכָלָן²⁷. אֲכָל לְהֵבֵא, שֶׁנִּשְׁפָּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל²⁸, וְנִקְרָה
15 מִקְרָה²⁹ וְאֲכָלָן - אֵינָהּ אֵכִילָהּ³⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³¹.

27 קודם שנשבע, ללא כל סיבה. ועכשיו שנשבע שלא אכל
- נשבע לשקר. וכן אמרו במשנה שם כב: "קונם אשתי
נהנית לי אם אכלתי היום, והוא אכל נבילות וטריפות... הרי
אשתו אסורה". ובגמרא שם כג: השוה דין דברים שאינם
ראויים לאכילה כלל, לנבילות וטריפות. (28) כאן חוזר
רבינו להצדיק את הדין שבהלכה הקודמת: נשבע שלא
יאכל ואכל דברים שאינם ראויים לאכילה... פטור.
29 ובכת"י התימנים: "ונקרא נקריית" - מלשון הכתוב
"נקרא נקרייתו בהר הגלבוע". (30) כי לא החשיבם, אלא
כדי שלא יעבור על שבועתו הוכרח לאכלם, למלאות נפשו
כי ירעב. (31) בהלכה הקודמת.

16 ז. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכֵל כָּל שֶׁהוּא מְנַבֵּלוֹת וּטְרֵפוֹת,
17 וְאֵכֵל פְּחוֹת מִפְּזוּת - חֵיב בְּשְׁבוּעָה³², שֶׁהֲרִי אֵינוֹ
18 מְשַׁבֵּעַ עַל חֲצִי שְׁעוֹר מִהֵר סִינִי³³.

32 שבועות כג: "במפרש חצי שיעור". (33) ואעפ"י
שחצי שיעור אסור מן התורה, אלא שאין לוקים עליו,
כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פ"ד, ה"ב - אינו מושבע
עליו מהר סיני, שאין איסור מפורש בתורה, אלא אסור הוא
משום שראוי להצטרף לשיעור שלם, כמבואר ביומא עד.
ולא הושבענו בהר-סיני "ארור אשר לא יקיים את דברי
התורה הזאת" אלא על דברים המפורשים בתורה.

19 ח. שְׁבוּעָה שֶׁאֵכֵל פְּחוֹת מִפְּזוּת נְבִילָה וּטְרֵפָה - חֵיב
20 בְּשְׁבוּעָת בְּטוּי³⁴. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכֵל עֶפֶר וְכִיּוּצָא בּוֹ
21 מִדְּבָרִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְאֵכִילָהּ: אִם אֲכָל פְּזוּת -
22 חֵיב; אֲכָל פְּחוֹת מִפְּזוּת - הֲרִי זֶה סֶפֶק, שֶׁמָּא יִתְחַיֵּב
23 בְּכָל שֶׁהוּא, מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה דְּרָכּוֹ לְאֵכִילָהּ כְּדִי
24 לְהַצְרִיכוֹ שְׁעוֹר³⁵.

34 מוטב שיאכלנו ואל יעבור על שבועתו, כי הואיל ואינו
מושבע על איסור זה מהר סיני, חלה עליו שבועת ביטוי
(ובתוס' שבועות כג: חולקים על זה, ולדעתם אין השבועה
חלה כלל). ומובן, שאם אפשר להתיר לו שבועתו ע"י פתח
חרטה (ראה לקמן פ"ו, ה"א, י') משתדלים להתירה לו, כדי
שלא יצטרך לאכול איסור תורה. (35) או אולי, כיון
שהזכיר בשבועתו לשון אכילה - דעתו לכזית, כי אין אכילה
פחותה מכזית. בשבועות כב: היא בעיה שלא נפשטה,
ומספק אינו חייב קרבן ואינו לוקה.

25 ט. וְכֵן הַנִּשְׁפָּע שֶׁלֹּא לְאֵכֵל חֲרָצָן³⁶, וְאֵכֵל מִמֶּנּוּ
26 פְּחוֹת מִפְּזוּת - הֲרִי זֶה סֶפֶק³⁷. הִיא הַנִּשְׁפָּע נִזִּיר,
27 שֶׁהוּא אִסוּר בְּחֲרָצָן בְּפְזוּת³⁸, וְאֵכֵל מִמֶּנּוּ פְּחוֹת
28 מִפְּזוּת - אֵינוֹ חֵיב בְּשְׁבוּעָת בְּטוּי; שֶׁהֲרִי אֵין דַּעְתּוֹ
29 בְּשְׁבוּעָתוֹ אֲלֵא עַל (כָּל) פְּזוּת שֶׁהוּא מְשַׁבֵּעַ עָלָיו³⁹,
30 וְאֵין שְׁבוּעָה חֲלָה עָלָיו⁴⁰. לְפִיכָּךְ⁴¹, אִם פִּרַּשׁ וְאָמַר:
31 שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכֵל חֲרָצָן אֶחָד, וְאֲכָלוּ - חֵיב⁴².

מועילה, וזה נתכוין לאסור את שלו על חברו באיסור נדר
אלא שביטאו בלשון שבועה, ולפיכך חברו חייב, וראה
בביאור הגר"א ל"ד רו ס"ק כ. וב"לחם משנה" העיר,
שבכל זאת אין חברו לוקה, שהרי גם בנדר ממש פסק רבינו
לקמן ה' נדרים פ"ה, ה"א, שאם עבר חברו ונהנה אינו
לוקה "שהרי לא אמר שמעון כלום" אלא כוונת רבינו לומר,
שיש כאן איסור תורה. (17) וכן אמרו "שהשוה הכתוב
הקטן כגדול לזדון שבועה" והכוונה, שנשבע הקטן ואחרים
חייבים עליו, כגון שנשבע לאסור חפצו על חברו, כמבואר
שם לענין הקדש, הרי שאחרים חייבים על דבר שהוא
ברשות הנשבע (משנה למלך). ובירושמי נדרים פ"א, ה"א
לא רצה ר' יוסי להתיר את שבועתו של פלוני שנשבע, לא
להרשות לאשתו שתיכנס לביתו, הרי שחלה שבועתו על
אחר, בדבר שהוא ברשותו (יד איתן).

1 ה. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכֵל, וְאֵכֵל אֲכָלִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין
2 לְאֵכִילָהּ¹⁸ וְשִׁתָּה מְשָׁקִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְשִׁתָּה -
3 פְּטוּר¹⁹. אֲכָל דְּבָרִים הָאִסוּרִין מִן הַתּוֹרָה בְּאֵכִילָהּ,
4 כְּגוֹן שֶׁאֵכֵל פְּזוּת נְבִילוֹת וּטְרֵפוֹת²⁰ שֶׁקָּצִים²¹
5 וּרְמָשִׁים²² - פְּטוּר מְשוּם שְׁבוּעָת בְּטוּי²³. שְׁבוּעָה
6 שֶׁאֵכֵל, וְאֵכֵל אֲכָלִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִים לְאֵכִילָהּ וְשִׁתָּה
7 מְשָׁקִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְשִׁתָּה אוֹ שֶׁאֵכֵל נְבִילוֹת
8 וּטְרֵפוֹת וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - פְּטוּר מְשַׁבֵּעַת בְּטוּי, שֶׁהֲרִי
9 יֵצֵא יָדֵי אֵכִילָהּ²⁴; מֵאֲחֵר שֶׁהֵן חֲשׁוּבִין אֲצִלוֹ²⁵ -
10 אֵכִילָתָן שְׁמָה אֵכִילָהּ²⁶.

18 כגון עפר וכדומה. (19) משנה בשבועות כב: כי כדי
שלא לעבור על שבועתו הוא אוכל מאכלים אלה, למלאות
נפשו כי ירעב, ולא משום שהחשיבם כמאכל. (20) נתפרש
למעלה פ"ד, ה"א. (21) כל הברואים הטמאים, שביבשה
ובים הפרים ורבים, ועל כולם אמרה תורה "ושקץ יהיו לכם,
מבשרם לא תאכלו". (22) "אלו המינים שנבראים
באשפות... וכיוצא בהם שאינם נבראים מזכר ונקבה אלא
מן הגללים שהסריחו... הם נקראים: רומש על הארץ,
והאוכל כזית מהם לוקה, שנאמר... בכל השרץ הרומש על
הארץ, ואעפ"י שאינם פרים ורבים" (רבינו בה' מאכלות
אסורות פ"ב ה"ג, ע"פ ה"ספרא" פרשת שמני פרק יב).
23 משנה בשבועות שם, שאין שבועת ביטוי חלה על
דברים האסורים מן התורה, שהרי מושבע ועומד הוא מהר
סיני, שלא לאכלם, וכמבואר להלן ה"א. ומובן, שלוקה
הוא משום איסור נבילה וטריפה וכו'. ויש לדקדק מלשון
רבינו, שאם יאכל דברים האסורים רק מדברי חכמים,
יתחייב משום שבועת ביטוי, שאינו מושבע עליהם מהר
סיני. וראה להלן ה"ז. (24) שנשבע לאכול. (25) גילה
דעתו שאינו קץ בהם. (26) שבועות כד. וגירסת רבינו
כגירסת הר"ף שם: "אמר רבא: שבועה שאוכל ואכל עפר,
פטור" כי הואיל ונשבע שיאכל, ודאי העלה בדעתו, שבכל
מה שיאכל יצא ידי חובתו, אבל כשנשבע "שלא יאכל" אין
שבועתו מכוונת לדברים שאינם ראויים לאכילה או לאיסורי
תורה, שלא נתכוין בשבועתו אלא לדברים הראויים,
כילדברים שאינם ראויים לא היה צריך להתחייב ולהשבע.

11 ו. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכִילָתִי, וְהוּא אֲכָל דְּבָרִים שֶׁאֵינָן

קסב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

52) מחמת שבועתו הראשונה. (53) מיד, שהרי נשבע לבטל את המצוה. (54) שמשעה שיצאה שבועה מפיו - יצאה לשוא. (55) היא השבועה הראשונה, ועליה אינו עובר עד שיעבור הזמן שקבע בשבועתו, או אם יאבד הככר, ולא יוכל שוב לקיים שבועתו.

- 16 יד. שבועה שלא אכל כפר זו, שבועה שאכלה -
- 17 השנייה שבועת שוא, שהרי זו אסורה עליו לאכלה,
- 18 ולוקה על שבועה שניה זו בין אכלה בין לא אכלה.
- 19 ואם אכלה - לוקה אף משום שבועת בטוי⁵⁶. וכן
- 20 כל הנשבע לבטל את המצוה ולא בטל - פטור
- 21 משבועת בטוי⁵⁷, ולוקה משום שבועת שוא⁵⁸,
- 22 ועושה המצוה שנשבע לבטלה⁵⁹.

נקודות משיחות קודש

"...וכן כל הנשבע לבטל את המצוה."

בנוגע ליום חמשה עשר באב, מצינו בגמרא כמה טעמים, וביניהם "יום שהותר שבת בנימין לבוא בקהל", שהיה צורך להתיר את שבועת בני ישראל, כמו שנאמר "ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר, איש ממנו לא יתן את בתו לבנימין לאשה". וההיתר היה "מאי דרוש, ממנו ולא מבנינו". ומובאים שם הפסוקים מהתורה, שמאחד היה משמע שיכולים להוציא את שבת בנימין מתוך הקהל, ואח"כ למדו מפסוק אחר שאי-אפשר להוציאם מקהל ישראל.

אבל צריך להבין: הלא שבועה זו היא נגד הציווי של "ואהבת לרעך כמוך", וא"כ כיצד חלה שבועה זו מלכתחילה, הרי "כל הנשבע לבטל את המצוה... עושה המצוה שנשבע לבטלה והשבועה אינה חלה מלכתחילה. ויש לומר שגם לפני היתר השבועה היה קיום לשבת בנימין, כמסופר בתנ"ך שלאחרי השבועה ביררו "מי אחד משבטי ישראל אשר לא עלה אל ה' במצפה", ונתגלה ש"לא בא איש אל המחנה מיבש גלעד" ולכן הענישו את כל יושבי גלעד שבנותיהן יתחתנו עם אנשי שבת בנימין, וכך יכול היה להתקיים שבת בנימין על-כל-פנים בצמצום. ומה שהתירו את השבועה הוא כדי ששבת בנימין יוכל להתקיים בשלימותו כשאר השבטים ויוכלו לבוא בקהל ישראל.

(על-פי "יין מלכות" ספר הפלאה סימן ג')

56) דין זה נלמד מדין ההלכה הקודמת, אלא שרצה רבינו לבאר אופני שבועת ביטוי ב"הן ולא" דבר וחילופו. בהלכה הקודמת נשבע לאכול ככר זו, ובהלכה שלפנינו, נשבע לא לאכול הככר, ונמשך רבינו אחר לשון הפסוק "להרע או להטיב". וראה בתוספתא שבועות פ"ב, ב. (57) שאין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי רשות, שאם רצה עושה ואם רצה אינו עושה, וזה נשבע על דבר שהוא מצווה לא לעשותו, וכמבואר בדברי רבינו בסמוך הט"ז. (58) משנה בשבועות כט. (59) כי שבועת ביטוי - לא חלה

(36) גרעיני הענבים, ולשון רבינו לקמן ה' נזירות פ"ה, ה"ב: "החרצנים והם הזוגים הפנימיים שזורעים אותם". (37) שבועות שם, בעיה שלא נפשטה, כיון שנאכל ע"י תערוכות (עם הענבים) דעתו לכזית כמו כל מאכל, או אולי מכיון שאין אוכלים אותו בעינו (לעצמו) אין זה מאכל, ודעתו לכל שהוא. (38) ככתוב בתורה "מחרצנים ועד זג לא יאכל". (39) לזרו את עצמו, שלא יעבור על איסור תורה, ושלא יכשל לאכול כזית חרצן בימי נזירותו, כמו שכתב הטור ליו"ד רג: כשרגיל לשכוח ולעבור על אחת ממצות לא-תעשה, מותר לו לנדור ולהשבע להחמיר על עצמו. (40) שהרי מושבע ועומד הוא מהר סיני שלא לאכול חרצן בכזית, וכמבואר בסמוך ה"א (שבועות שם, בעיה שנפשטה). (41) הואיל וכל הטעם שאין השבועה חלה עליו, הוא משום שמושבע ועומד הוא. (42) שאין הנזיר מזהיר על חרצן אחד, והרי הוא לגבי חרצן אחד כשאר כל האנשים שאינם נזירים, וכבר נתבאר למעלה פ"ד ה"א, שאם נשבע "לא לאכול דבר זה ואכלו חייב, ואפילו הוא כזרע חרדל אחד או פחות ממנו".

- 1 י. שבועה שלא אכל תמרים ונבילות וטרפות, ואכל
- 2 כזית נבלה או טרפה - חייב אף משום שבועת
- 3 בטוי⁴³; שהרי כלל דברים האסורין עם דברים
- 4 המתירין⁴⁴, ומתוך שחלה שבועה על התמרים - חלה
- 5 על דברים האסורים⁴⁵, כמו שבארנו⁴⁶.

(43) נוסף על איסור נבילה. (44) ואין אומרים שלא יתייב עד שיאכל תמרים ונבילות יחד - הואיל ולא אמר: תמרים ונבילות כאחת, ודאי התכוין לכל מין בפני עצמו. וראה למעלה פ"ד, ה"ד. (45) שבועות כג: ואפילו באיסור הבא ע"י עצמו (כגון זה שבא לו ע"י דיבור) אומרים בו "איסור כולל", כמבואר שם כד. (46) למעלה פ"ד, ה"א.

- 6 יא. אכל אם נשבע שלא יאכל נבלה וטרפה
- 7 וכיצא⁴⁷ בהן, בין אכל בין לא אכל - אין כאן חיוב
- 8 שבועה כלל⁴⁸, לא שבועת בטוי ולא שבועת שוא⁴⁹.

(47) איסורי תורה, שמושבע עליהם מהר סיני שלא לאכלם. (48) שאין שבועה חלה על שבועה, והרי הוא מושבע מהר סיני על נבילות שלא לאכלן, וכמבואר לעיל ה"ה, ע"פ דברי הגמרא בשבועות כג: "מפרש גופו תקשה אמאי, מושבע מהר סיני הוא". (49) שהרי לא נשבע לבטל מצוה, אלא לקיימה.

- 9 יב. נשבע שיאכל נבלה וטרפה וכיצא בהן מאסורי
- 10 תורה - הרי זה לוקה משום שבועת שוא⁵⁰, בין אכל
- 11 בין לא אכל⁵¹.

(50) שהנשבע לבטל מצוה חייב משום שבועת שוא. וכמבואר למעלה פ"א, ה"ו. (51) שמשעה שיצאה שבועה מפיו - יצאה לשוא, וכמבואר בסמוך ה"ג.

- 12 יג. שבועה שאכל כפר זו, שבועה שלא אכלה -
- 13 השנייה שבועת שוא, שהרי מצוה עליו לאכלה⁵²,
- 14 ולוקה על שבועה שניה בין אכל בין לא אכל⁵⁴.
- 15 ואם לא אכלה - חייב אף בשבועת בטוי⁵⁵.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרשות. (71) והתורה אמרה "פן יוסיף להכותו". וראה הל' חובל ומזיק פ"ה, ה"א. (72) איש אלם, העושה מעשי אונס. וראה הל' רוצח פ"ב ה"ב. (73) שבועות כז. "אוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע, שאין הרשות בידו... ואיזו היא הרעת אחרים: אכה את פלוני ואפצע את מוחו" וכו'. (74) זה מוסב רק על נשבע להרע לאחרים וכו' אבל הנשבע לקיים את המצוה אינו לוקה משום שבועת שוא, כמבואר לעיל אות סד. והדגיש רבינו: "יראה לי" אעפ"י שמשנה מפורשת היא: "נשבע לבטל את המצוה... זו היא שבועת שוא"? כי שם מדובר במצוות שבין אדם למקום, כגון תפילין וסוכה וכדומה, ואילו כאן עוסק רבינו במצוות שבין אדם לחברו, הייתי אומר: הואיל וחברו המוכה והמקופח יכול למחול לו, אין זה נשבע לבטל את המצוה, וכן אמרו "הכני פצעני על-מנת לפטור - פטור" לפיכך מציין רבינו: יראה לי, שהוא לוקה, שמצד ציווי ה' יש לחייבו משום שבועת שוא (מעשה רוקח).

יז. נשבע להרע לעצמו, כגון שנשבע שיהביל בעצמו⁷⁵, אף על פי שאינו רשאי⁷⁶ - שבועה חלה עליו⁷⁷, ואם לא הרע לעצמו - חיב משום שבועת בטוי⁷⁸. נשבע להיטיב לאחרים הטבה שבידו לעשותה, כגון שידבר עליו לשלטון או יכבדנו - שבועה חלה עליו⁷⁹, ואם עבר ולא עשה - חיב משום שבועת בטוי.

(75) בגופו. (76) בבא קמא צא: שנאמר, וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין וכו', וראה הל' דיעות פ"ג, ה"א והל' חובל ומזיק פ"א, ה"א. (77) ואין זה נשבע לבטל את המצוה, כי אין דין זה מפורש בתורה אלא נלמד מתוך מדרש חכמים. והרי זה דומה לדין "חצי שיעור" המבואר לעיל ה"ז. (78) שבועות כז. שם. שנאמר "או להטיב" - או, לרבות הטבת אחרים, שישנה ב"הן ולא", שאם אינו רוצה אינו מטיב, כגון מתנה לעשיר.

יח. נשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתים - הרי זה אסור לאכול מצה בלילי הפסח, ואם אכל - חיב משום שבועת בטוי. ואין זה⁸⁰ שבועת שוא⁸¹, שהרי לא נשבע שלא יאכל מצה בלילי הפסח, אלא כלל עתים שאכילת מצה בהם רשות עם עת שאכילתה בו מצוה, ומתוך שחלה שבועה על שאר הימים - חלה על ליל הפסח⁸². וכן כל פיוצא בזה. כגון שנשבע שלא ישב בצל סכה לעולם⁸³, או שלא יעלה עליו בגד⁸⁴ שנה או שנתים⁸⁵.

(80) בכ"י תימן: ואין זו. (81) שחייב בהכל מי שנשבע לבטל את המצוה, כמבואר לעיל ה"ד. (82) ולפיכך אינו לוקה על שבועתו ויאכל מצה כדן שבועת שוא, אלא אסור לאכול מצה בליל פסח שלא לעבור על שבועתו - שבועת ביטוי. (83) אסור לו לישב בסוכה בחג הסוכות מחמת שבועתו, הואיל וכלל זמנים שישבה בסוכה בהם - רשות, עם זמן שהישיבה בו מצוה. אבל אם נשבע שלא יאכל מצה

עליו כלל, ושבועת שוא אינה מחייבת אותו כלל. ועליו לקיים המצוה כמצוה. ובנדרים טז: אמרו: "מנין שאין נשבעים לעבור על המצוות (שאם נשבע לבטל, אין זו שבועה) תלמוד לומר: לא יחל דברו - דברו לא יחל, אבל מיחל הוא לחפצי שמים" שאין שבועה חלה עליו ויכול לחלל דברו.

טו. פיצד? כגון שנשבע שלא יעשה סכה⁶⁰ ויפלא ילבש תפילין⁶¹ ויפלא יתן צדקה⁶². וכן הנשבע לחברו: שלא אעיד לך עדות זו שאני יודעה, או שלא אעיד לך אם אדע לך עדות - הרי זה לוקה משום שבועת שוא, מפני שהוא מצוה להעיד⁶³. וכן האומר לחברו: שבועה שלא אדע לך עדות - הרי זו שבועת שוא, שאין בידו שלא ידע לו עדות⁶⁴. וכן כל פיוצא בזה⁶⁵.

(60) סתם סוכה בלשון בני אדם - היא סוכה של מצוה. (61) משנה בשבועות כט. ושם הנוסח: "שלא להניח תפילין". (62) לעני, והתורה אמרה "נתן נתן לו". (63) ככתוב בתורה "אם לא יגיד ונשא עונו" וזה שנשבע לבטל, נשבע על דבר שאי-אפשר לו. (64) כי אולי יראה לו עדות וידע (שם): "שבועה שלא נעירך", ומפרש רבינו, שזה כולל שתי משמעויות: שלא נעיד מה שידעיים אנו, וכן שלא נדע לך, וזהו "דבר שאי אפשר". וראה שם כה: "ידעתי ולא ידעתי - מחלוקת", שאינה בלהבא, שנשבע לבטל מצוה הוא. (65) כגון "אם לא ראיתי גמל שפורח באויר, ואם לא ראיתי נחש כקורת בית הכרז" השנויים במשנה שם.

טז. נשבע לקיים את המצוה ולא קים - פטור משום שבועת בטוי⁶⁶. פיצד? כגון שנשבע שיעשה לולב או סכה או שיתן צדקה לעני או שיעיד לו אם ידע לו עדות, ולא עשה⁶⁷ ולא נתן ולא העיד - הרי זה פטור משום שבועת בטוי⁶⁸. שאין שבועת בטוי חלה אלא על דברי הרשות, שאם רצה עושה ואם לא רצה אינו עושה; שנאמר: להרע או להיטיב⁶⁹. לפיכך⁷⁰, כל הנשבע להרע לאחרים - פטור משבועת בטוי. כגון שנשבע שיכה את פלוני⁷¹ או ימללנו או יגזל ממונו או ימסרנו ביד אנס⁷². מפני שהוא מצוה שלא לעשות⁷³. ויראה לי, שהוא לוקה משום שבועת שוא⁷⁴.

(66) והוא-הדין משום שבועת שוא, שהרי בשעה שנשבע לא יצאה שבועה מפיו לשקר, והכתוב אומר "נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך" - מכאן שנשבעים לקיים את המצוה. והשוה לקמן פ"א, ה"ג: "ומותר לאדם להשבע על המצוה לעשותה כדי לזרז את עצמו, ואעפ"י שהוא מושבע עליה מהר סיני". (67) לולב או סוכה. (68) משנה בשבועות כז. (69) שם בגמרא: "מה הרעה רשות (בדבר רשות, שבדבר מצוה אינו יכול להרע ולבטלו, שהרי מושבע הוא מסיני), אף הטבה רשות" - מכאן שאין הפסוק מדבר בנשבע לקיים את המצוה. (70) הואיל ואין הפסוק מדבר אלא בדברי

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יניח תפילין, כי אז הוא נשבע לבטל המצוה ופטור משום ביטוי, כמבואר למעלה הי"ד - כבר השמיענו רבינו לעיל ה"א, שחייבים על שבועת ביטוי אעפ"י שאינה בלהבא, הואיל וישנה בה"ן ולא"ו, ורק על זה הקפיד הכתוב: "להרע או להטיב" דבר וחילופו, ומקור הדברים בשבועות כה: "לא הנחתי תפילין היום... חייב".

כ. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִישֶׁן שְׁלֹשֶׁת יָמִים או שְׁלֹא יֵאָכֵל כָּלֹם
שִׁבְעַת יָמִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם⁸⁷ שֶׁהֵיָא שְׁבוּעַת שְׁוֹא⁸⁸ - אֵין
אוֹמְרִין: יַעֲזֹר זֶה עַד שֶׁיִּצְטָעַר וְיָצוּם עַד שֶׁיִּצְטָעַר וְלֹא
יִהְיֶה בּוֹ פֶּחַ לְסַבֵּל וְאַחֵר כֶּן יֵאָכֵל או יִישֶׁן; אֶלָּא מְלָקִין
אוֹתוֹ מִיָּד⁸⁹ מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׁוֹא, וְיִישֶׁן וְיֵאָכֵל בְּכָל עֵת
שְׁוִירָצָה⁹⁰.

נקודות משיחות קודש

"נשבע שלא יישן שלושת ימים או שלא יאכל כלום שבעת ימים...מלקין אותו מיד משום שבועת שוא".

הר"ן (הובא ב'כסף משנה' כאן) תמה על רבינו שדימה את הנשבע שלא יאכל שבעת ימים לנשבע שלא יישן שלושת ימים, שהנשבע שלא יאכל שבעת ימים יכול לעמוד בשבועתו עד שיהיה קרוב להסתכן "ואח"כ יאכל שיעור שיהא יכול לעמוד עליו", משא"כ בשינה אין הדבר תלוי בו כלל משום שהשינה נופלת עליו בעל-כרחו.

ומסביר הרגוצובי שנחלקו הר"ן והרמב"ם, האם הסכנה מבטלת את האיסור לגמרי או שמצד הסכנה מתירים לו את האיסור. לדעת הר"ן אין הסכנה מבטלת את האיסור, אלא שמצד הסכנה מתירים את האיסור, וגם כשנשבע על דבר שיש בו סכנה חלה השבועה ואינה שבועת שוא, אלא שכל זה שייך בדבר שצריך להתיר ב'קום עשה' כמו אכילה, משא"כ בדבר הבא ממילא ב'שב ואל תעשה' כמו שינה, אין זה בגדר היתר, ולכן שבועה שלא אישן שלושה ימים היא שבועת שוא. אבל לדעת הרמב"ם הסכנה מבטלת את האיסור לגמרי, ולכן גם השבועה שלא אוכל שבעת ימים היא שבועת שוא.

ויש לחקור בנוגע למשה רבינו ואליהו הנביא: מצינו אצל משה רבינו שלא אכל ארבעים יום וארבעים לילה, וכן אצל אליהו הנביא "וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה", מה היה הדין אילו נשבע משה רבינו שלא יאכל עוד ששה ימים נוספים לאחר הירידה מהר סיני, האם יום מ"א הוא בהמשך למ' יום שלפנ"ז, וא"כ לא חלה השבועה, או שיום הארבעים ואחד הוא התחלה חדשה שאינה בהמשך לארבעים יום שהיה בהר, ובמילא חלה שבועה זו שלא יאכל עוד ששה ימים. וכן באליהו הנביא, אם נשבע שלא יאכל עוד ששה ימים אחרי ארבעים ימים אלו, האם ימים אלו באים בהמשך לארבעים יום של ההליכה ובמילא לא חלה השבועה, או שהם עניין בפני עצמם וחלה השבועה.

בליל פסח או שלא ישב בסוכה בחג הסוכות הרי זה לוקה משום שבועת שוא, כמבואר לעיל פ"א, ה"ו: "שבועה שלא אוכל מצה - אסור לאכול מצה בליל הפסח. שלא אוכל מצה בליל הפסח - לוקה ואוכל מצה". ואעפ"י, שמלשון הירושלמי משמע שאם נשבע "שלא יאכל מצה", הרי זה כולל זמני רשות עם זמני מצוה, בעוד שרבינו אין השבועה חלה עד שיאמר: "שנה או שנתיים", אפשר לחלק, שבני ארץ ישראל (מקום חיבור הירושלמי) היו רגילים לאכול מצה כל ימי השנה, ולפיכך אם נשבע סתם "שלא יאכל מצה" - כוונתו לזמני הרשות יחד עם זמני מצוה, ושבועתו חלה ב"כולל", ובני חוץ לארץ אינם רגילים לאכול מצה בכל ימי השנה אלא בחג הפסח, ולפיכך הנשבע בחוץ לארץ סתם, כוונתו למצה בפסח, ולוקה משום שבועת שוא, ובהם עוסק רבינו. ומה שכתב רבינו: שלא ישב בצל סוכה "לעולם" הוא לא דוקא, והוא-הדין אם אמר: "שנה או שנתיים" (מראה הפנים לירושלמי שם). ובירושלמי שם הנוסח: "שלא אשב בצל - אסור לישב בצל סוכה (דעתו היתה על כל צל, אפילו שאינו של סוכת מצוה) שלא אשב בצל סוכה (כוונתו לסוכת מצוה) לוקה ויושב בצל סוכה", וכן הנוסח ביר"ד שם. ויתכן, שגם רבינו יודה לזה (מעשה רוקח). ודע, שאין שבועת ביטוי חלה על ביטול מצוה "בכולל", אלא כשהביטול הוא ב"שב ואל תעשה" כגון שלא לאכול מצה או לא לישב בסוכה, אבל הנשבע לבטל מצוה ב"קום ועשה", כגון לאכול נבילות וטריפה - אפילו בדרך "כולל" אין שבועתו חלה, שאין אומרים לאדם חטא ואכול דברים אסורים כדי לקיים שבועתן, וכן אמרו בשבועות כד. "לאו - משכחת לה (שלא לאכול נבילות חלה שבועתו בכולל) אלא הן, היכי משכחת לה", שאם ישבע לאכול נבילות ושחוטות, אין שבועתו חלה (ר"ן שם, וכן בשו"ע י"ד רלו, סעיף ה ובש"ך שם ס"ק טו). (84 בעל ארבע כנפות המחוייב בציצית. 85 מצויין בציצית. כלומר, שנשבע שיתעטף בבגד המחוייב בציצית ולא יטיל בו ציצית, שבוה הוא מבטל מצות ציצית, ומתוך שהוא כולל זמני פטור (לילה אינו זמן ציצית) עם זמני חיוב שהם ביום, שבועתו חלה. אבל אם ישבע שלא יתעטף בציצית, ולא ילבש בגד המחוייב בציצית, אין זה נשבע לבטל את המצוה, שיכול ללבוש בגד הפטור ממצות ציצית, וכבר כתב רבינו (הל' ציצית פ"ג, ה"א) "אעפ"י שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה, כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסיד, שיפטור עצמו ממצוה זו", הרי שאין זו אלא מידת חסידות, ומצד הדין אינו מחוייב ללבוש בגד המחוייב בציצית (רדב"ז). ולדעת ה"מעשה רוקח" כוונת רבינו כאן: "שלא יעלה עליו בגד" לבגדי כהונה, שהכהנים מצווים ללבושם בזמן הבית בעת עבודתם, כמבואר בהל' כלי המקדש פ"י, ה"ד. ואם נשבע שלא ללבוש ביטל מצות עשה, ואין שבועתו חלה אלא בדרך "כולל" בגדי חול עם בגדי כהונה.

יט. נִשְׁבַּע שֶׁהֵיָיִת תַּפְלִין הַיּוֹם או לֹא הֵיָיִת,
שֶׁנִּתְעַטֵּף בְּצִיצִית או לֹא נִתְעַטֵּף - הֲרִי זֶה שְׁבוּעַת
בִּטּוּי לְשִׁעְבָּר⁸⁶; שֶׁזֶה מְגִיד דְּבָר שֶׁנֶּעֱשֶׂה, וְלֹא נִשְׁבַּע
עַל הַמָּצוּה לֹא לְקַיְמָה וְלֹא לְבִטְלָה.

(86) אעפ"י שאינה בלהבא, שהרי אינו יכול להשבע שלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי כ"ח מנחם-אב – ספר הפלאה – הלכות שבועות קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וּבִכְטָלָה דַּעְתּוֹ אֶצֶל כָּל אָדָם, וְלוֹקָה⁹¹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
בְּזָה⁹².

91) משום שבועת שוא, שזהו דבר בלתי אפשרי (משנה שבועות כט.). ובגמרא שם אמרו: כשנשבע, על דעתנו הוא נשבע. 92) כגון שנשבע "שראה נחש כקורת בית הבד" = כתבניתה וצורתה, שזה בלתי אפשרי הוא (משנה ובגמרא שם עמ' ב.).

7 כב. דָּבָר יָדוּעַ אֶצֶל הַחֲכָמִים בַּעֲלֵי שָׁכָל וּמַדַּע, שֶׁהַשֹּׁמֵשׁ גְּדוּלָּה מִן הָאָרֶץ מֵאָה וּשְׁבַעִים פַּעַמִּים⁹³.
8 נִשְׁפָּע אֶחָד מִן הָעָם שֶׁהַשֹּׁמֵשׁ גְּדוּלָּה מִן הָאָרֶץ⁹⁴ -
9 אֵינוֹ לוֹקָה מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שָׂוָא; שָׂאף עַל פִּי שֶׁהַדָּבָר
10 כֵּן הוּא - אֵין דָּבָר זֶה גָּלוּי וְיָדוּעַ לְכָל הָעָם, אֲלָא
11 לְגִדּוּלֵי הַחֲכָמִים בְּלָבָד. וְאֵינוֹ חַיֵּב אֲלָא אִם כֵּן נִשְׁפָּע
12 עַל דָּבָר שֶׁגָּלוּי וְיָדוּעַ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם⁹⁵ מִשְׁאָר
13 הָעָם⁹⁶, כְּגוֹן אִישׁ שֶׁהוּא אִישׁ וְאֶבֶן שֶׁהוּא⁹⁷ אֶבֶן. וְכֵן
14 אִם נִשְׁפָּע שֶׁהַשֹּׁמֵשׁ קִטְנָה מִן הָאָרֶץ - אֵינוֹ לוֹקָה,
15 וְאִם עַל פִּי שְׂאִין הַדָּבָר כֵּן, מִפְּנֵי שְׂאִין זֶה יָדוּעַ לְכָל
16 אָדָם. וְאֵינוֹ כָּמִי שֶׁנִּשְׁפָּע עַל הָאִישׁ שֶׁהוּא אִשָּׁה,
17 שֶׁהִיא לֹא נִשְׁפָּע אֲלָא עַל רֵאִיתָ עֵינָיו, שֶׁהִיא הוּא
18 רוֹאֶה אוֹתָהּ קִטְנָה⁹⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה מִדְּבָרֵי
19 חֲשׁוֹן תְּקוּפוֹת מְזֻלוֹת⁹⁹ וְגִימְטְרִיאוֹת¹⁰⁰, וְכִיּוּצָא
20 בְּהֵן מִדְּבָרֵי חֲכָמָה שְׂאִין נִפְרִין אֲלָא לְאֻנְשִׁים
21 אֲחֵרִים¹⁰¹.

93) השוה הלכות יסודי התורה פ"כ, ה"ח: "והארץ גדולה מן הירח כמו ארבעים פעמים, והשמש גדולה מן הארץ כמו מאה ושבעים פעמים", ובהקדמת רבינו לפירוש המשנה, הוא אומר: "מאה וששים וששה פעם, ושלשה שמיני פעם". 94) והנשבע על דבר ידוע... שהוא כן, לוקה משום שבועת שוא, כמבואר לעיל פ"א, ה"ה. 95) שבועות כט. שכל שיוודעים בו שלשה בני אדם, הרי זה מפורסם לכל (רש"י שם כה:). 96) וזהו שדקדק עולא שם, ואמר: "לשלשה בני אדם", כי בני אדם הם המון העם, ככתוב (תהילים מט, ג) "גם בני אדם גם בני איש" (הגהות בן אריה על הרמב"ם). וראה ב"שירי קרבן" לירושלמי נדרים פ"ג ה"ב, דיבור-המתחיל אלא כגון ביעה. 97) ובכת"י התימנים: שהיא. וכתב הרדב"ז, אפילו הנשבע הוא חכם גדול בתכונה הוא פטור משבועת שוא, כיון שאין הדבר ידוע לאחרים. 98) ואפילו הוא חכם בתכונה אינו חייב, שזה החכם לא נשבע על ידיעתו אלא על ראיית אחרים שרואים אותה קטנה, ואינם יודעים אם היא באמת קטנה מן הארץ אם לא (רדב"ז). ולדעת רש"י בשבועות כט. כל שנשבע לשנות את הידוע, ואין זה ידוע לשלשה בני אדם, הרי זה פטור משום שבועת שוא וחייב משום שבועת שקר, וכן הוא מבואר שם בגמרא דף כה: 99) ובכת"י התימנים: "ומזלות". תקופות - חכמת מהלך השמש והירח והגלגלים המקיפים את העולם ככתוב (תהילים יט, ז) "ותקופתו על קצותם", וכמבואר בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ה. מזלות - הכוכבים המכוונים תחת הגלגל התשיעי המקיף את הכל, ושנים-עשר

ויש לומר, שהדבר תלוי בשאלה, האם במשך הארבעים יום יצא משה רבינו מגדרי הטבע לגמרי ולא היה זקוק לאכילה ושתייה כלל, וממילא הימים שלאחר-יזה נמנים כימים בפני עצמם, או שגם בארבעים ימים אלו לא יצא לגמרי מגדרי הטבע, וגופו היה זקוק לאכילה ושתייה גשמיים אלא שהתקיים בדרך נס, וממילא הנס הוא רק לימים האלו. ותלוי בשתי הדעות בחז"ל, האם בהיותו בהר אכל "לחם אבירים" שמלאכי השרת אוכלים אותו, היינו שגם בהיותו בהר לא יצא מהגבלת הטבע לגמרי, על-דרך שמצינו במדרש שנחשב אצלו לעינוי וצער, אבל לדעה שבהיותו בהר לא אכל אפילו "לחם אבירים" נמצא שעלייתו להר היתה באופן יציא לגמרי מהגבלות הטבע. (על-פי "יון מלכות" ספר הפלאה סימן ג)

87) כל דבר שאין בו כח לעשות, וכמבואר למעלה פ"א, ה"ז. 88) שמשעה שיצאה שבועה מפיו יצאה לשוא, כי א-אפשר לו להתקיים שבעה ימים מבלי שיאכל. 89) שבועות כה. ואפילו עדיין לא לקה, מותר לו לישון מיד, וכשיזדמן לו בית-דין ילקה על ידו (רדב"ז). 90) כבר העירונו למעלה פ"א, ה"ז בביאורנו, שבתלמוד בבלי אין זכר לזמן תענית של שבעה ימים, כי בשבועות כה. אינו מוזכר אלא: שלא יישן שלשה ימים - הרי זו שבועת שוא, ובירושלמי נדרים פ"ב, ה"א אמרו: "שבועה שלא אוכל שלשה ימים, ממתנים אותו עד שיאכל ומלקים אותו", הרי שסובר הירושלמי, שיתכן לאדם להתקיים אפילו כשלא יאכל שלשה ימים, ולפיכך אין זו שבועת שוא אלא שבועת ביטוי, ומקרא מסייעו (אסתר ד, טז): "וצומו עלי, ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום" (אמנם בילקוט שם, שאלו: "ואיך היו צמים שלשה ימים... ולא היו מתים? אלא שהיו מפסיקים מבעוד יום" שהפסיקו התענית לפני תום יום שלישי, אולם הירושלמי כנראה חולק על זה) ועינינו רואות, שאנשים יכולים להתענות משבת לשבת, ולפיכך דקדק רבינו לכתוב: "שלא יאכל כלום שבעת ימים" שידע רבינו מחכמת הרפואה, שהנשבע לא לאכול בזמן ארוך זה אינו יכול להתקיים עוד, נמצאת שבועתו שבועת-שוא ומשעת שבועה יצאה לשקר, ולפיכך לוקה מיד, ויאכל בכל עת שירצה, ואינו חייב לשמור על שבועתו כי אין זו שבועת ביטוי כלל (מרכבת המשנה). וב"אור שמח" מביא רמז לדעת רבינו מדברי התלמוד (יומא ד:): על הפסוק (שמות כד, טו) "ויעל משה אל ה'... ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" - ר' נתן אומר, לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתייה שבמעיו לשומו כמלאכי השרת, הרי שזהו הזמן המעכל את כל מה שבמעיו, והכח האנושי פוסק מלפעול בו, אם לא שיזכה לדרגת מלאכי השרת.

- 1 כא. נִשְׁפָּע שֶׁרָאָה גָּמַל פּוֹרֵחַ בְּאוֹר, אָמְרוּ לוֹ:
- 2 הֵיאָף נִשְׁפָּעַתָּ לְשׂוֹא? וְאָמַר: עוֹף גְּדוֹל רֵאִיתִי
- 3 וּמִגְדָּלוֹ קָרָאתִי גָּמַל, וְכֵן הָיָה פִּדְעָתִי - אֵין זֶה
- 4 כָּלוּם; שְׂאִין כָּל אָדָם קוֹרְאִין גָּמַל אֲלָא לְגָמַל,

קסו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משעת השבועה ('קריית ספר'). ובנדרים עח, א - אמרו: נאמר בפרשת נדרים (במדבר ל, ב) "זה הדבר אשר צוה ה'", ונאמר בשחוטי חוץ (ויקרא יז, ב) "זה הדבר אשר צוה ה'". מה שחוטי חוץ, אהרן ובניו וכל ישראל חייבים על שחוטי חוץ. אף פרשת נדרים, אהרן ובניו וכל ישראל - כשרים להתיר הנדר, אם כן למה נאמר בפרשת נדרים (במדבר שם): "וידבר משה אל ראשי המטות", שמשמע מומחים? לומר לך: יחיד מומחה - ראשי להתיר הנדר, והדיוטות צריכים להיות שלשה - כעין בית-דין (ר"ן שם). (12) בתלמוד נמצא רק: "היתר נדרים" (חגיגה י). וכן ב'ירושלמי' נזיר פ"ט, ה"א: "ישראל יש להם היתר חכם". ובנוגע להתיר שבועה - שגורה הלשון: שאילה, השאל על שבועתך, ראה נדרים יח, א. סה, א. וכן אמרו (שבועות כד:): "שבועה דאית לה שאלה", ומפרש רש"י: לחכם להתיר האיסור, אלא שב'מדרש רבה' שמות פ"ד, אנו מוצאים: "הלך אצל יתרו והתיר שבועתו". וכתב הרדב"ז: אין החרטה מועילה אלא על שבועת ביטוי להבא, אבל לשעבר משעה שיצאה מפיו יצאה לשקר, ומה תועיל החרטה לשעבר, ובכל זאת נהגו להתיר אפילו שבועה לשעבר כדי להקל מהעונש, ובתנאי שעשה תשובה.

ב. וְדָבָר זֶה¹³ אֵין לוֹ עֲקָרָה¹⁴ כָּלֵל בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, אֲלֵא כִּן לְמַדּוּ מִמֶּשֶׁה רַבֵּנוּ מִפִּי הַקְּבֵלָה¹⁵, שֶׁזֶה הַפְּתוּב: לֹא יֵחַל דְּבָרוֹ - שְׁלֹא יֵחַלֵּל הוּא בַּעֲצֻמּוֹ דְּרַף קְלוּת רֹאשׁ בְּשֹׁאט נֶפֶשׁ¹⁶, פְּעֻנֵן שְׁנֵאמַר: וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ¹⁷; אָבֵל אִם נָחַם וְחָזַר בּוֹ¹⁸ - חָכֵם מֵתִיר לָא¹⁹.

(13) היתר שבועות. (14) יסוד ושורש. (15) שקיבלו איש מפי איש עד למשה רבינו מסיני. וראה הל' ממרים פ"א, ה"ב-ג. (16) בבזיון, מלשון הכתוב (יחזקאל כה, טו) "וינקמו נקם בשאט בנפש" - בבזיון שהיו מבזים אותם בנפשם (רד"ק שם). והשווה הל' יסודי התורה פ"ה, ה"י. (17) בנשבע לשקר - הכתוב מדבר, שבזכירו שם ה' לשקר הוא מחללו להכעיס, כלשון רבינו בהל' יסודי התורה, שם. (18) מחמת צער, או שנוולד לו דבר שלא ידע עליו בעת שבועתו, כמבואר בהלכה הקודמת. (19) משנה, חגיגה י, א. "היתר נדרים פורחים באויר", מעט רמז יש במקרא (רש"י שם). אבל בגמרא שם מצאו סמך לזה, דברי הכתוב (במדבר ל, ג) "לא יחל דברו" - הוא אינו מוחל (עושה) דבריו בחולין, אבל אחרים מוחלים לו, וראה לקמן פ"ב ה"ב: "אע"פ שמותר להשאיל על השבועה... ומי שלבו נוקפו... אינו אלא שמץ מינות... אין נזקקים להתיר אלא מפני דבר מצוה, או מפני צורך גדול". וכתב החינוך 'מצוה ל: "מחסדי האל-עלינו, בדעתו חולשת בנין גופנו ומיעוט דעותינו... לתת לנו עצה לצאת ממאסר השבועה בהתחדש עלינו רצון... שאפשר לנו לתלות בענין השבועה טענת אונס או שגגה... שיבוא הנשבע לפני איש חכם... ויתוודה אליו מחסרון ידיעתו, שלא היה יודע בשעה שנשבע דבר שידע אח"כ... ואחר הודאת פיו על זה ויכיר החכם ויראה, כי יש ממש בדבריו... ועל כן הוא מתחרט ויקבל וידויו ויתירנו משבועתו, ולעולם אי-אפשר

הם ששמות: טלה, שור, תאומים, וכו' כמבואר שם ה"ו, מזל - שרשו: נזל - הלך, ונזכר במקרא (מלכים ב, כג, ה) "ולירח ולמזלות". (100) ובכתי' התימנים: וגימטריות. היא חכמת המדידה וההנדסה, גיאומטריה. כלשון רבינו בהל' גניבה ואבידה פ"ה, ה"א: "וכן במדת הקרקע, צריך לרקדק בחשבון משיחת (מדידת) הקרקע ע"פ העיקרים המתבארים בכתיב הגימטריא" וראה במ"מ שם, והשוה תו"ט לאבות פ"ג מכ"א. (101) הנשבע עליהם להודיע את הידוע או לשנות הידוע פטור משבועת שוא. והמקור לדברי רבינו על גודל השמש וכו' גילה רבינו בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ו, האומר: "וספרים רבים חיברו בה חכמי יון", וכן הוא אומר בהלכות קידוש החודש פ"ז, ה"ח: "חכמת התקופות והגימטריות שחיברו בה חכמי יון ספרים הרבה, והם הנמצאים עכשיו ביד החכמים, אבל הספרים שחיברו חכמי ישראל, שהיו בימי הנביאים מבני יששכר לא הגיעו אלינו" וכו'.

יום שישי כ"ט מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק ששי

(1) אופני התרת השבועה, מי יכול להתיר שבועה, כיצד מתירים ומתי.

א. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבֻעַת בִּטּוּי² וְנָחַם³ עַל שְׁבֻעָתוֹ, וְרָאָה שֶׁהוּא מַצְטַעַר אִם יִקְרָם שְׁבֻעָה זֹה, וְנִהְפְּכָה דַעְתּוֹ לְדַעַת אַחֲרָת⁴, או שְׁנוּלַד⁵ לוֹ דָּבָר שְׁלֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ⁶ בְּשַׁעַת הַשְּׁבֻעָה וְנָחַם בְּגִלְלוֹ⁷ - הָרִי זֶה נִשְׁאֵל לְחָכֵם אַחֲדִי⁹, או לְשִׁלְשָׁה הַדְּיוּטוֹת¹⁰ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם חָכֵם, וּמֵתִירִין לוֹ שְׁבֻעָתוֹ¹¹. וְיִהְיֶה מִתֵּר לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא לַעֲשׂוֹתוֹ, או שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁנִּשְׁבַּע לַעֲשׂוֹתוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא הֵתֵר שְׁבֻעוֹת¹².

(2) מפורשת לעיל פ"א, ה"א-ב. (3) ומתחרט. (4) שהיה מרוצה אילו לא היה נודר נדר זה מעולם (כדברי השו"ע יו"ד סי' רכח, ס"ז). (5) שנתחדש. (6) שלא ידע בו. (7) נמצא זה מתחרט על עיקר הנדר, ורוצה לעקור את נדרו למפרע. (8) שואל היתר לשבועתו. ולפי שהחכם מתיר את השבועה, חוקר את הנשבע אם הוא מתחרט באמת, וכן הוא שואלו שאלות שונות כדי למצוא פתח חרטה להתרת שבועתו (ראה להלן ה"י-יא), לפיכך נקרא הנשבע: "נשאל" כי הוא נשאל שאלות שונות ע"י החכם (תוספות יו"ט' לשבת פכ"ד, מ"ה). (9) שהוא חכם מובהק בחכמת התורה, וכמבואר להלן ה"ה. (10) לדעת 'הגהות מיימוניות', וכן מבאר הרדב"ז, אין הכוונה להדיוטות גמורים, אלא שיהיו מפותחים בשכלם, שיבינו כל מה שיסבירו להם בהלכות היתר שבועות ופתחי חרטתן, ע"פ דברי התלמוד בכורות לז, א. אולם מסתימת לשון רבינו משמע שאפילו הדיוטות גמורים, שאינם תופסים את המוסבר להם יכולים להתיר (כסף-משנה). (11) והוא-הדין שמתירים לו את נדרו, כמבואר בהל' נדרים פ"ד, ה"ה: "ודין היתר נדרים כדין היתר שבועות". אבל שבועת שוא, פקדון ועדות - אין להן התרה, שהעבירה כבר נעשתה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולא התיר לו להיות אחד המתירים לגדרי אשתו (רדב"ז).
ובדפוס רומי ר"מ, הנוסח כאן: "ואינו נעשה שליח להתיר
נידוי לאשתו". וכן הוא נוסח ה'כסף משנה' בדברי רבינו.

להתיר שבועה כ"אם בסיבת שום חידוש לנשבע, כגון
שיאמר: אילו הייתי יודע דבר פלוני לא הייתי נשבע מעולם,
שזה כעין אונס הוא. אבל אם אמר התירוני משבועתי בלא
טענה, אין כח באדם להתירו".

ה. פיצד מתירין? יבוא הנשבע לחכם המבכה³¹, או
לשלשה הדיוטות אם אין שם ממכה³², ואומר: אני
נשבעתי על כך וכן, ונחמתי³³; ואילו הייתי יודע
שאני מצטער בדבר זה עד פה³⁴, או שארע לי כך
וכך³⁵ - לא הייתי נשבע; ואילו הייתה דעתי בעת
השבועה כמו עתה - לא הייתי נשבע³⁶. והחכם או
גדול השלשה אומר לו: וכבר נחמתי? והוא אומר
לו: הן. חוזר ואומר לו: שריתי³⁷ לך, או מתר לך,
או מחולל³⁸ לך, וכל פיוצא בענין זה בכל לשון. אבל
אם אמר לו: מופר לך, או נעקרה שבועתך, וכל
פיוצא בענין זה - לא אומר³⁹ פלוס; שאין מפר אלא
הפעל או האב⁴⁰, אבל החכם אינו אומר אלא לשון
התרה ומחילה⁴¹.

ג. ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו²⁰. ואין אדם
רשאי להתיר שבועה או נדר במקום שיש גדול
ממנו בחכמה²¹. ובמקום שיש בו רבו - אסור לו
להתיר אלא מדעת רבו²².

נדרים פא, ב. וכן אמרו (נגעים פ"ב, מ"ה): "כל הנדרים
אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו". (21) משום כבודו, וכן אמרו
בנדרים ח, ב - שריבא לא רצה להתיר נדר אשתו (אפילו
להצטרף עם עוד שנים) במקום רב אשי רבו, אע"פ שלא
היה רבו ממש. כי רבינא היה תלמיד חבר לרב אשי,
כמבואר בעירובין סג, א. תלמיד חבר, הוא חכם כמותו אלא
שלמד ממנו דבר אחד או יותר - רש"י שם (כסף-משנה).
(22) ברשותו ובהסכמתו, כמו שאמרו (סנהדרין ה): "תלמיד
אל יורה אלא-אם-כן נוטל רשות מרבו". והשווה הל'
תלמוד תורה פ"ה ה"ב-ג. והבדיל רבינו בין "גדול בחכמה"
לבין "רבו", שבראשון - אין אסור בדבר, ובשני - יש גם
אסור (כסף-משנה). וכתבו הרא"ש והר"ן (נדרים כג.),
שאין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד אם התירו ללא
נטילת רשות - הותרה השבועה או הנדר, וכן בש"ך ליו"ד
סי' רכח, ס"ק ה.

ד. זה הנשבע הוא שיבוא²³ לפני החכם²⁴ להתיר
לו, בין איש בין אשה. ואינו עושה שליח להשאיל
לו על נדרו. והפעל נעשה שליח²⁵ לחרטת אשתו²⁶
ומתירין לה²⁷; ובלבד שיהיו השלשה מקבצים²⁸,
אבל לא יקבץ אותן להתיר לה לכתחילה²⁹. ואינו
נעשה שליח להתיר נדר לאשתו³⁰.

(23) ולא שלוחו, וכן לא ישלח כתב חרטתו לבית-דין, כי
צריך לחקור הדבר מפי שליח או מפי כתבו. וכן אמרו לענין
קבלת עדות (יבמות לא): "מפיהם ולא מפי כתבם". אבל
אם הנשבע הופיע ואינו מבין את שפת החכם, מותר
להעמיד על ידו מתרגם, והלה יתרגם ביניהם, כמבואר
ב"ירושלמי" נדרים פ"ה ה"ח (רדב"ז). (24) לבקש היתר,
וראה לעיל אות ז. (25) הואיל ואשתו כגופו. (26) למסור
חרטתה לפני חכם או לפני שלשה. (27) נדרים ח, ב.
(28) שמצא אותם יחד ולא טרח לקבצם. (29) כי מתוך
שטח לקבצם, יש לחוש שיוסיף על דברי החרטה שמסרה
לו אשתו, וחקירתם לא תעלה יפה (שם). (30) כלומר, אינו
מצטרף להיות מהשלשה המתירים, הואיל וקשה עליו
שבועת אשתו, יש לחוש שלא יחקור היטב בחרטה, כי אין
אדם רואה חובה לעצמו, וכמו שהורה רבינו בהלכה
הקודמת: "אין אדם יכול להתיר שבועת עצמו". ומה
שהדיגש רבינו "אינו נעשה שליח", הכוונה אפילו אם נתן
לו הגדול בחכמה או רבו, רשות להתיר נדר אשתו - אחרי
ששמעו חרטתה - אינו נעשה שליחם להתיר נדר אשתו, לפי
שהיא כגופו ונמצא מתיר לעצמו. ולמד רבינו דין זה מנדרים
ח, ב - שרב אשי התיר לרבינא להיות שליח לחרטת אשתו,

(31) המפורסם מאיר בתורתו, מובהק - בנין הפעל מבהק,
שפירושו אור מבהיק וזורח. וראה ב'תוספות יו"ט' לבבא
מציעא פ"ב מ"א, אבל אין צורך שיהא מוסמך מרבותינו
שבארץ ישראל כדין 'מומחה סמוך', שהרי לא נאמר:
"אלקים" בפרשת נדרים להצריך מומחה סמוך (ר"ן לנדרים
ה, ב. כג, א. בהבנת דברי רבינו). (32) בכורות לו, ב:
"שלשה מתירים את הנדר במקום שאין חכם". וראה
בביאורנו לעיל ה"א. (33) והנני מתחרט. (34) כל כך.
(35) שגולד לי דבר, שלא ידעתי בו בעת שבועתי.
(36) נמצא נשבע זה מתחרט מעיקרו, שהיה מרוצה אילו לא
היה נשבע מעולם, וכן שאל רב הונא (נדרים כא): את
הנודר שבא להשאיל לפניו על נדרו: "לבך עלך?" כלומר,
אותו לב שהיה לך כשנדרת, ישנו עדיין עליך ואינך מתחרט
על מה שנדרת? אמר הנודר: לא, והתירו. ושם כב, ב -
פסקו: "פותחים בחרטה". כלומר, אפילו לא מצא החכם
שום פתח להתרת נדרו, אלא זה שהנודר מתחרט מאילו על
נדרו ורוצה לעקרו מתחילתו מתירים בה את הנדר, וראה
לקמן ה"י היתר נדר ע"י פתח החכם, כשהנודר לא הצהיר
תחילה על רגשי חרטתו. (37) מותר לך. שרא - לשון פתח
והיתר. "ועתה הנה פתחתך" (ירמיה מ, ד) מתורגם: הא
שריתך (ה'ערוך). (38) מלשון "לא יחל דברו". וכתב
הרמב"ן בתשובותיו, סימן רפט: לא יחל - פירושו לא יתיר.
והענין, כמתיר הקשר שחזר הענין כאילו לא היה, כאדם
שנמצא חבל קשור והתירו. . . . וזהו שאמרו: החכם עוקר
הנדר מעיקרו. ומחילה - עושה את החוב או את החטאת
כאילו לא היו, בניגוד ל'הפרה' שהיא כדבר שישנו, אלא
שיש גורם המעכב מלהשלימו, כמו (איוב ה, יב) "מפר
מחשבות ערומים". (39) שלשון הפרה משמעה, בלי טעם,
ככתוב (בראשית יז, יד) "את בריתי הפר". וכן "עקירה"
משמעה בכח, ובלי סיבה הגיונית, והרי התרת נדר מבוססת
על רגשי החרטה הנובעים מתוך הגיון וטעם (ע"פ הרדב"ז).
וראה לקמן הל' נדרים פ"ג ה"ב, וב'כסף משנה' שם.
(40) העוקרים את הנדר בלי טעם אלא כרצונם המוחלט

שֶׁהִתִּיר זֶה⁵⁷ נָדְרוֹ אוֹ שְׁבוּעָתוֹ, וּלְפִיכָךְ יִהְיֶה מִמֶּנּוּ⁵⁸ 16
אוֹ יִהְיֶה לוֹ⁵⁹. 17

ואפילו בעל כרחו, וכן הכתוב אומר (במדבר ל, ג) "ואם הפר יפר אותם אישה". (41 ככתוב (שם, ג) "לא יחל דברו" - אבל אחרים מוחלים לו, שעושים דבריו חולין, ובחולין נופלת לשון התרה (נדרים עז: ובר"ן שם). ורבינו בפירושו למשנה נדרים פ"י מ"ח, אומר: "ומעשה היתר השבועות לפי מה שמסרו חכמים לנו . . . ולפי מה שראינו והתננו בפני אבותינו . . . שזה אצלנו בערי המערב . . . מעשים בכל יום, לפי שבמקומנו אין נובעים בהם מים הרעים, רצוני לומר, המינות (ראה לקמן פ"ב, ה"ב, ותבין כוונתו) . . . יבוא האיש . . . אל החכם או לשלשה הדיוטות, ויאמר: אני נשבעתי על ענין כך, ואני מתחרט משבועתי, ואומר לו: מה הסיבה שהביאך שתתחרט . . . ואומר לו גדול הדיינים: אילו ידעת בשעת השבועה, שיתחדש עליך כך וכך . . . והוא אומר: לא . . . ואומר לו: אתה מתחרט על זאת השבועה? והוא אומר כן: כן. והגדול מן השלושה הנמצאים שם, אומר: שרוי לך, ומחול לך, במתיבתא של מעלה ובמתיבתא של מטה, ככתוב: ונסלח לכל עדת בני ישראל וכו', ואחרי-כך אומרים השנים הנשארים: שרוי לך ומחול לך, שרוי ומחול לך. ואח"כ יחזור גדול הדיינים ואומר לו: לא יהיה לך למנהג שתהיה פרוץ בנדרים, ואם תכעוס מכאן ואילך ותחזור להשבע, אנו לא נתיר לך".

- ו. הַקְּרֹבִים⁴² כְּשֵׁרִים לְהַתִּיר נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת.
וּמַתִּירִין בְּלִילָה וּמַעֲמֵד⁴³. שְׁאִין הֵהָתֵר הַזֶּה דִּין⁴⁴.
לְפִיכָף⁴⁵ נִשְׁאָלִין לְשְׁבוּעוֹת וּלְנִדְרִים בְּשִׁבְתָּ⁴⁶, אִם
הָיוּ לְצָרָה הַשְּׁבֵת, כְּגוֹן שֶׁיִּתְּרוּ לוֹ שְׁבוּעָתוֹ כְּדִי
שִׁיאֲכַל וְלִשְׁתֶּה הַיּוֹם. וְאִפְלוּ הָיָה לוֹ פָּנָאִי לְהַתִּיר
שְׁבוּעָתוֹ אוֹ נִדְרוֹ מִעֶרֶב שִׁבְתָּ⁴⁷ - הָרִי זֶה מִתִּיר
בְּשִׁבְתָּ, הוּאִיל וְהוּא לְצָרָה הַשְּׁבֵת⁴⁸.

(42) בינם לבין עצמם או לנודד ולנשבע. (43) שהמתירים יכולים גם לעמוד, בניגוד לשאר דינים, שהדיינים חייבים לדונם בשיבה, אבל הנודד עצמו הבא להשאל - עליו לעמוד, שכן שנינו ב'ירושלמי' נדרים פ"י, ה"ח: "והשואל צריך להיות עומד". (44) שאינו כשר בקרובים ובלילה, אלא הרי הוא כהוראה בענין איסור והיתר (נדרים עז.). (45) הואיל ואין זה דין. (46) אע"פ שאין דנים בשבת, כמבואר בהל' שבת פכ"ג, ה"ד. (47) שהיה חכם מצוי לפניו - אין אומרים לא: 'יתר לו בשבת'. (48) שבת קנו, א. וכן בנדרים עז, א. ואם אין היתר זה לצורך שבת - אסור לטרוח בשבת לצורך חול (רדב"ז.).

- 8 ז. ראובן שֶׁהִשְׁפִּיעַ לְשִׁמְעוֹן וְעָנָה אִמּוֹן⁴⁹ או קָבֵל
9 הַשְּׂבוּעָה⁵⁰, וְנָחֵם שִׁמְעוֹן עַל שְׂבוּעָתוֹ וְנִשְׁאָל עָלֶיהָ
10 - אֵין מִתִּירִין לוֹ אֶלָּא בִּפְנֵי רְאוּבֵן שֶׁהִשְׁפִּיעוֹ⁵¹. וְכֵן
11 אִם נִשְׁבַּע רְאוּבֵן אוֹ נָדָר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשְׁמַעוֹן⁵² אוֹ
12 שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שִׁמְעוֹן, וְנָחֵם⁵³ וְנִשְׁאָל לַחֲכָם - אֵין
13 מִתִּירִין לוֹ אֶלָּא בִּפְנֵי שִׁמְעוֹן שֶׁנֶּדֶר מִמֶּנּוּ⁵⁴ הִנֵּה.
14 וְאִפְלוּ הִיָּה שִׁמְעוֹן קָטָן אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת⁵⁵
15 - אֵין מִתִּירִין לוֹ אֶלָּא בִּפְנֵיו. כְּדִי שִׂידַע הַנֶּדֶר⁵⁶

ה"א. (50) שאמר: קיבלתי עלי שבועה זו (שם). (51) נדרים סח, א. שנאמר (שמות ד, יט) "ויאמר ה' אל משה במדין, לך שב מצרים". אמר לו: במדין נדרת (לשבת עם יתרו, ככתוב (שם ב, כא): ויאל משה לשבת את האישי - אין "ויואל" אלא לשון שבועה), לך והתר נדרך במדין, כלומר: בפני יתרו. וב"ירושלמי" שם פ"ה ה"ד, אמרו הטעם "מפני החשד", כלומר שלא יחשדנו המשיבי כשיראנו עובר על שבועתו, שהוא מזלזל באיסור שבועה, לפיכך אין להתירו אלא בפני המשיבי, שידע בהיתרו, וכן מפרש רבינו בסמוך. ולפי טעם זה, אפילו לא עשה המשיבי שום טובה עם הנשבע, אין להתיר לנשבע שלא בפני המשיבי, משום חשד. וראה בסמוך אות נח, טעם אחר בזה. וכל זה לכתחילה, אבל בדיעבד אם התירוהו שלא בפניו - הרי שבועתו מותרת, שכן מצינו בצדקתו המלך, שנשאל על שבועתו שלא בפני נבוכדנצר משיביו (שנשבע לו לא לגלות וראהו אוכל ארנבת חיה), ואחרי שהסנהדרין התירוהו - הלך והגיד, כמסופר בנדרים שם. וצדקתו צדיק גמור היה ('הגהות מיימוניות'). (52) עד כאן דיבר רבינו ששמעון נשבע לדעת ראובן חבירו המשיביו או לטובתו, כמו שנשבע משה ליתרו חותנו, שהשיביו לטובתו שישב עמו, וכן צדקתו לנבוכדנצר, וכאן מדבר רבינו בנודר שנדר מעצמו שלא יהנה מחבירו ונדר בפניו (לחם-משנה). (53) ראובן הנשבע. (54) בפניו. (55) שהרי יתרו גוי היה, ונצטווה משה להשאל על נדרו בפניו. וכן בצדקתו מצינו, שהוכיח נבוכדנצר את הסנהדרין שהתירו שבועתו שלא בפניו (נדרים שם), וקטן - אינו גרוע מגוי (כסף-משנה). (56) שמעון, שראובן נדר הנאה ממנו. (57) ראובן הנודר. (58) ראובן משמעון, ולא יחשדנו כעובר על נדרו. (59) ובכח"י תימן: שלש תיבות אלו אינן. וראוי להעיר, שב"ירושלמי" נדרים פ"ה ה"ד, אמרו עוד טעם לדין זה: "מפני הבושה", כלומר, שיתבייש בפני חבירו, שרוצה שיתירו לו נדרו. וטעם זה יוצדק כשהמשיבי עשה טובה לנשבע, כגון יתרו עם משה שהשיאו את בתו. וכן נבוכדנצר לצדקתו ששחררו מבית האסורים, ולפיכך יתבייש הנשבע להתיר שבועתו בפני המשיבי שהיטיב עמו, כי שבועה זו היתה לתועלת המשיבי. אבל כל שלא היטיב עמו המשיבי, אין כאן בושה ויכול להשאל אפילו שלא בפניו. וכשעשה עמו טובה והשיביו ועבר והתירוהו שלא בפני המשיבי, יש מרבותינו (הראב"ד, הוזכר בר"ן לנדרים סח, א. והרשב"א בתשובותיו וכן המהרי"ק סי' נב) הסוברים שאין זו התרה, צא ולמד מצדקתו, שהכתוב צווח ומענישו בדבר, ככתוב (דברי הימים ב, לו, יג) "וגם במלך נבוכדנצר מרד, אשר השיביו באלקים", וראה מה עלתה בו ובסנהדרין (נדרים סח, ובר"ן שם). אולם דעת רוב רבותינו, שגם כזו, ההתרה מועילה לו, ובלבד שיפרט את הנדר לפני החכם המתיר, כמבואר בשו"ע י"ד סי' רכת. ס"כ.

ח. אֶחָד הַנִּשְׁבָּע בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ וְאֶחָד הַנִּשְׁבָּע
בְּרַפִּים⁶⁰. וְאִפְלוּ נִשְׁבַּע בְּשֵׁם הַמִּיחָד⁶¹ בַּה' אֱלֹהֵי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר הפלאה - הלכות שבועות קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המצוה מוטלת עליו להיות מלמד, או לבקש מהם מלמד מומחה כמותו. ורבינו, כנראה סובר, שאע"פ שמצות לימוד תורה לבנים מוטלת ביחוד על האב, בכל זאת מצוה היא על כל חכם ללמד תורה לתלמידים (כסף-משנה). ולדעת הרדב"ז, אפילו ירצה ללמד חנים מחמת נדרו, מצוה להתיר לו נדרו, כדי שיוכל לקבל שכרו, כיון שאם לא יטול שכר לא יעשה המצוה כתיקונה, וכמו שאמרו (בבא-קמא פה.): רופא המרפא חנים - חנים שוה. ולפיכך נתינת שכרו היא בכלל המצוה שמתירים לו בשבילה.

- י. מי שנשבע ולא נחם על שבועתו, ובא לבית דין לקיים שבועתו⁷¹, אם ראו הדיינים שהתיר שבועה זו גורם למצוה ולשלום בין איש לאשתו, בין אדם לחברו, ושקיים שבועה⁷² זו גורם לעברה ולקטטה - פותחין לו פתח⁷³, ונושאין ונותנין⁷⁴ עמו בדבר, ומודיעין לו דברים שגורמת שבועתו, עד שיתנחם⁷⁵. אם נחם בדבריהם - מתירין לו, ואם לא נחם ועמד במרי⁷⁶ - הרי זה יקיים שבועתו⁷⁷.

(71) כלומר, כל מי שבא לבית-דין להתיר שבועתו, עליו להצהיר: נחמתי, ואילו הייתי יודע שאני מצטער בדבר . . . לא הייתי נשבע, כמפורש לעיל ה"ה. - וזה אינו מצהיר שהוא מתנחם ומתחרט ('בית יוסף' ליו"ד סי' רכה). ובכל זאת, לשון: "לקיים שבועתו" דחוקה, שהרי אינו זקוק לבית-דין שיקיים ויאשר את שבועתו, ולדעת המעשה רוקח' - הכוונה, שהוא מבקש היתר לשבועתו, אלא שאינו רוצה להתחרט מעיקרו, והיה חפץ שיתירו לו מכאן ולהבא, נמצא שעדיין הוא בקיום שבועתו, לפיכך בית-דין פותח לו פתח חרטה, שיתעורר להתחרט מעיקרו. (72) אם לא יתירו. (73) פתחון פה, שיוכל הנשבע לומר: על דעת כן לא הייתי נשבע, נמצאת שבועתו נעקרת מאליה (ע"פ רש"י לעירובין סד:) וכן הורה לנו הר"ן בנדרים כא, ב: כל נדר הניתר ע"י פתח - הרי הנודר אומר אילו הייתי נותן אל לבי פתח זה - לא הייתי נודר, נמצא נדרו בטעות. (74) מתווכחים. (75) יביע חרטתו. (76) בהתנגדותו. (77) כלומר, אין היתר לשבועתו.

- יא. כיצד? נשבע שיגרש את אשתו, או שלא ינהיג ישראל מנכסיו, או שלא יאכל בשר ושלל ישתה יין שלשים יום וכיוצא בזה - אומרים לו: בני, אם תגרש את אשתך - אתה מוציא לעז⁷⁸ על בניך, ואומרים העם: מפני מה תגרשה אמן של אלו?⁷⁹ ולמחר קוראים להם בני גרושה⁸⁰. ושמא תנשא לאחר ואי אתה יכול להחזירה⁸¹. וכיוצא בדברים אלו⁸². וכן זה שנשבעת שלא ינהיג ישראל מנכסיו - למחר יצטרך זה, ותהיה עובר על וחי אחיד עמך והחזקת בו, או פתח תפתח וכיוצא בהן⁸³. וזה שנשבעת שלא תאכל בשר ושלל תשתה יין שלשים יום - הרי אתה פוגע ברגל ומבטל שמחת יום טוב וענג שבת⁸⁴. אם אומר: אלו הייתי יודע זה לא הייתי נשבע - מתירין לו⁸⁵;

- ישראל, ונחם - הרי זה נשאל על שבועתו ומתירין לו⁶². נשבע על דעת רבים או שגדר על דעת רבים⁶³ - אין מתירין לו לעולם⁶⁴, אלא לדבר מצוה⁶⁵.

(60) אע"פ שהדבר מפורסם, וגנאי הוא שיחיר שבועתו הידועה ברבים, וכמו שמצינו בגבעונים (יהושע ט, יח) "ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה" (ראה גיטין מו. שזהו טעמו של רבי יהודה האומר: נדר שהודר ברבים, אין לו הפרה) - בכל זאת יש לו התרה (גיטין לו.). (61) מפורש לעיל פ"ב, ה"ב. (62) נדרים כב, ב: "נוזקים לאלקי ישראל" ואע"פ ששבועה חמורה היא (רש"י שם). אבל דעת רב האי גאון (הובאה ברא"ש לנדרים פ"ג אות ב) שמי שנשבע בהזכרת השם או בתורה המונחת בארון, אין לשום חכם להתיר לו שבועתו, וכנראה שאין זה מצד הדין, אלא חומרת הגאונים היא, שלא יהיו פרוצים בשבועות. (63) שאמר: הריני נודר על דעת פלוני ופלוני ופלוני, או שעמד ברבים ואמר: הריני נודר על דעתכם. וכמה רבים? רב נחמן אמר שלשה (גיטין מו.) וכנראה שרבינו פוסק כמותו (רדב"ז). (64) שם לו, א. והטעם שאין לו התרה, כי נדר חמור הוא (ר"ן שם). ולדעת ה'חינוך' מצוה ל: "מכיוון שסילק דעתו מן הדבר ונתלה בדעת אחרים, אין טענת אונס ושגגה מצויה אצלו אח"כ" (ראה לעיל ה"ב דברי ה'חינוך' שהבאנו בביאורנו שם) וביו"ד סי' רכח סכ"א, הנוסח: "אין התרה בלא דעתם", אבל בהסכמתם תועיל לו ההתרה. וכן ב'תוספות' גיטין לה, ב דיבור המתחיל אבל נשאת. (65) גיטין לו, א. כי בודאי מסכימים הרבים להתיר לו, משום מצוה ('תוספות' שם). ודעת רבינו-רם (שם) שעל דעת רבים סתם, אין זה כלום. עד שיאמר על דעת פלוני ופלוני, ואפילו שלא בפניהם.

- ט. כיצד? נשבע ותלה שבועתו בדעת רבים⁶⁶ שלא ינהיג בפלוני⁶⁷ לעולם, והצרכו בני אותה העיר ללמד תורה או למי שימול את בגדיהם או שיתבחר⁶⁸ להם, ולא נמצא אלא זה⁶⁹ בלבד - הרי זה נשאל לחכם או לשלשה הדייטות ומתירין לו שבועתו, ועושה להם מצות אלו, ונוטל שכרו מאותן האנשים שנשבע שלא ינהיג מהם⁷⁰.

(66) והוא היה מוהל או שוחט, כמפורש בסמוך. (67) מפלוני ופלוני אנשי עירו. (68) שישחט. (69) הנשבע. (70) גיטין שם, אלא ששם מסופר באופן אחר, שמלמד תינוקות אחד פשע בתלמידיו (שחבטם יותר מדאי - רש"י) הדירו רב אחא על דעת הרבים (שלא ילמד עוד), ואח"כ החזירו רבינא על כנו, הואיל ולא נמצא מורה אחר מדקדק ודיקן כמותו. ולדעת הראב"ד, אין זה אלא כשהם הדירוהו מנכסיו, והוא אינו רוצה ללמד חנים, לפיכך יתירו לעצמם את נדרם ע"י שהחכם יפתח להם פתח חרטה, אילו הייתם יודעים שלא תמצאו כמותו בשום שכר, לא הייתם נודרים. נמצא שנדרתם בטעות, אבל כל שהמלמד נדר שלא ינהיג מהם, איזה פתח יש להתיר נדרו - ילמד חנים, ואפילו לא יוכל להתקיים אלא-אם-כן יעסוק באומנות אחרת או יקח מהם שכר-לימוד - בכל זאת אין

וכתוב ב'הגהות מיימוניות': "אהובי הרב מנחם, לענין נדרך שנדרת לעלות לא"י יש לך הפרה (התרה?) אחרי שאשתך הרה, שאין כל איסור עומד בפני פיקוח נפש, ויש סכנה להוליכה עוברת, וגם הילד (בסכנה) עד שיתגבר . . . אע"פ שאין פותחים בנולד, דבר המצוי הוא, שרוב נשים מתעברות ויולדות, ומודים בזה רבנן . . . ואל תשיבני שאין זה פיקוח נפש, לפי שתוכל ללכת בלא אשתך, זה הבל כי לא תוכל לעגנה ואתה משועבד לה ומצוה מרובה ויש לו הפרה כמלמד תינוקות" (ראה לעיל ה"ט). (92) מתחרט מעיקרו, ללא פתיחת פתח ע"י החכם. (93) שלא היה רוצה לידור הנאה ממנו, הואיל ונעשה סופר ונוח לו שנעשה סופר ויהנה ממנו. (94) וכן אמרו (כתובות סג.) בן כלבא שבוע, שהדיר את רבי עקיבא חתנו מנכסיו, הואיל ועם הארץ היה, ואח"כ כשחזר רבי עקיבא ועשרים וארבעה אלף תלמידיו עמו, התיר נדרו ע"י שרבי עקיבא פתח לו: על דעת אדם גדול, כלום נדרת? והלא דבר זה נולד הוא, ואין פותחים בו? מכאן, שאם ניחם מעיקרו ונהפכה דעתו לדעה אחרת - מתירים לו, ובודאי מרוצה היה בן כלבא שבוע שנעשה רבי עקיבא גדול בתורה, ויהנה ממנו (כסף-משנה).

וראה ב'תוספות' לכתובות סג, א דיבור-המתחיל אדעתא. (95) נשבע שלא יהנה מפלוני, והיה המודר משיא את בנו (כגון שנדר לזמן, ולא חשב שישא את בנו בתוך אותו זמן), ואמר: אילו הייתי יודע שהוא משיא את בנו בקרוב, לא הייתי נודר - אין מתירים לו (נדרים סד.). ואם ניחם מעצמו ונהפכה דעתו - מתירים לו.

- יג. מי שנשבע על דבר, ונשבע שלא יתיר שבועה זו, ונחם⁹⁶ - הרי זה נשאל על השבועה האחרונה תחילה, שנשבע שלא יתיר, ואחר כך ישאל על הראשונה⁹⁷.

(96) ומבקש היתר לשבועותיו. (97) שאם ישאל על הראשונה תחילה, נמצא עבר על שבועתו השניה (כסף-משנה).

- יד. נשבע שלא ידבר עם פלוני, ונשבע אחר כך שאם ישאל על שבועה זו ויתירה יהיה אסור לשנות זין לעולם, ונחם⁹⁸ - הרי זה נשאל על השבועה הראשונה ומתירה, ואחר כך ישאל על השנייה. שאין מתירין נדר או שבועה שעדיין לא חלו⁹⁹. לפיכך, אם היה עומד בניסן, ונשבע שלא יאכל פטר שלשים יום מראש חדר איר, ונחם - אינו נשאל עד שייכנס איר.

(98) על שתיהן. (99) ואין שבועתו השניה חלה עד שלא ישאל על הראשונה (נדרים צ.), שנאמר: "לא יחל דבורו", וסמוך לו כתוב: "ככל היוצא מפיו יעשה" - אחר שחל הנדר ובא לידי עשיה, אז - הוא אינו מוחל, ואחרים מוחלים לו (רא"ש שם). וכל זה בהתרת חכם, אבל יש לבעל ולאב להפר נדרים שעדיין לא חלו, כמבואר לקמן הל' נדרים פ"ב, ה"ב.

- טו. נשבע שלא יהנה לפלוני¹⁰⁰, וישאל יהנה לחכם

- 1 ואם אומר: אף על פי כן לא נחמתי ורוצה אני בקל זה - אין מתירין לו.

(78) שם רע. (79) אם לא, כי מצא בה דבר מגונה. (80) נמצאת פוגם בכבוד בנין. (81) כי אסור להחזיר גרושתו משנשאת לאחר. (82) כגון אם היתה כתובתה מרובה, ואמרים לו אי אתה יכול לגרשה עד שלא תפרע לה כתובתה, ואפילו אתה מוכר שער ראשך (שאתה עני) אתה נותן לה כתובתה (משנה, נדרים סו:) וראה שם סו, א במשנה "פותחים לאדם . . . ובכבוד בניו" וכו'. (83) שם במשנה עמ' ב "פותחים לו מן הכתוב שבתורה" וכו'. (84) שאין שמחה אלא בבשר וביין, כמבואר בפסחים קט, א. ובהל' יו"ט פ"ו, ה"ח. ובהל' שבת פ"ל, ה"י: "אכילת בשר ושתיית יין בשבת, עונג הוא לו". (85) אע"פ שלא התחרט מתחילה בבואו לפני בית-דין, עד שהדיינים פתחו לו פתח חרטה (נדרים סו.) "פותחים בימים טובים ובשבתות".

- יב. אין פותחין בנולד⁸⁶. פיצד? נשבע שלא יהנה בפלוני, ונעשה סופר העיר⁸⁷ - הואיל ולא נחם על שבועתו⁸⁸, אין פותחין לו בדבר זה. ואפלו אומר הוא מעצמו: אלו הייתי יודע לא הייתי נשבע - אין מתירין לו; הואיל ועדיין לא נחם⁸⁹, אלא רצונו שלא יהנה⁹⁰ לו וישלם יעשה זה סופר⁹¹. אבל אם נחם הוא מעצמו⁹² מפני הנולד ונהפכה דעתו⁹³ - מתירין לו⁹⁴. וכן כל פיצא בזה⁹⁵.

(86) דבר שלא היה בעולם בעת שנדר, אלא נולד ונתחדש אחר-כך. כי כל עיקר טעם החרטה שפותחים בה להתיר הנדר - משום שע"י החרטה נעקר הנדר מעיקרו - וכנולד שאינו מצוי אינו נעשה נדרו עקור מעיקרו. כי בשבילו לא היה נמנע מלנודר, כי סבר שלא יבוא הדבר לעולם (נדרים פ"ט, מ"ב. וברע"ב שם). (87) והכל צריכים לו. (88) שעדיין רצונו שלא יהנה לו ולא יעשה זה סופר, כמבואר בסמוך. (89) חרטה גמורה מעיקרה. (90) כמו שנדר. (91) ורבינו בפירושו למשנה שם, אומר: "וחכמים אוסרים (להתיר בנולד), שהם מצריכים החרטה . . . על גוף הדבר שנשבע, ושינוי הכוונה בו, ואח"כ תועיל השאלה לחכם וההתרה". ודווקא נולד שאינו מצוי אין פותחים בו, כגון שנעשה הנידר סופר העיר, שלא העלה הנודר בדעתו, שנידר פלוני יעשה סופר, שהרי סופר העיר קיים, ומיתה - אינה מצויה כל כך, אבל אם נולד זה מצוי הוא, פותחים בו, כיון שהוא מצוי, רואים אותו המקרה כאילו היה בשעת הנדר, ולא ידע בו הנודר והרי זה כנדר בטעות ומותר, שהרי התיר הקב"ה למשה את נדרו ואמר לו: "לך שוב מצרים, כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך", ואמרו חכמים (נדרים סד:) לא מתו ממש, אלא ירדו מנכסיהם ואינם יכולים להרע לך, כי אין דברי העניים נשמעים (פירוש הרא"ש שם), הרי שהתיר הקב"ה את נדר משה ב'נולד', ועל כרחך משום שהעניות מצויה היא ופותחים בנולד מצוי, וכן מבואר בגמרא שם כג, א. (רדב"ז, וכן דעת הראב"ד, וגם הסמ"ג הבין כך דברי רבינו, וכמבואר ב'לחם משנה').

111) כיון שעדיין מחוסר קרבן או מלקות, הרי הם שוים (שאריה) לשבועתו, ונשאל על השויון הזה (שבועות כח.).
112) קשרו ידיו על העמוד ללקות עליו. 113) אבל אם התחילו להלקותו, שוב אין לו על מה להשאל, ומלקים אותו מלקות שלימה (רדב"ז), וראה הל' סנהדרין פ"ז, ה"ו. ודוקא כשעבר על שבועתו, ואינו יכול עוד לקיימה, שאכל את כל הכר וכדומה, אז מתירים לו אפילו כשעבר במזיד, אבל אם אפשר עוד לקיים שבועתו ועבר עליה אפילו בשוגג, אין בית-דין נזקקים להתיר לו שבועתו - עד שיהגג איסור כימים שנהג בהם היתר, וכל בית-דין שידוקק לו מנדים אותו בית-דין ההדיוט, כמבואר לקמן בהל' נזירות פ"ד, ה"ד-טז ('מעשה רוקח' בשם תשב"ץ ח"א סי' קנה).

יום ש"ק ל' מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק שביעי

1) שבועת הפקדון לפרטיה, הנשבע לכמה טובעים כאחד, הנשבע למורשה של התובע.

- א. התובע חבירו במזון שאם הודה בו יהיה חייב לשלם², וכפר ונשבע, או שהשביעו התובע³ וכפר⁴
- הרי זה הנתבע הוא חייב בשבועת הפקדון⁵, אף על פי שלא ענה אמן⁶. שבשבועת הפקדון, אחד הנשבע מפי עצמו ואחד שהשביעו אחר וכפר, אף על פי שלא ענה אמן - חייב; שפפירתו אחר שהשביעו התובע - פענית אמן⁷.

2) בניגוד לתבעו בקנס, שאפילו הודה בו פטור הוא מלשלם. 3) שאמר: משביעך אני שתחזיר לי פקדוני שיש לי בידך. 4) הנתבע ואמר: אין לך בידי כלום. 5) תשלומי קרן, תוספת חומש, וקרבן אשם. 6) כי אילו ענה אמן, אין כאן חידוש, שהרי הוא כנשבע מפי עצמו. "שכל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו". 7) משנה בשבועות לו: "וחכמים אומרים בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיוון שכפר בו חייב". ואף על פי שאינו מפורש בתורה שיהיה מושבע מפי אחרים חייב בשבועת הפקדון, שלא כתוב בה אלא: "אשר יישבע עליו לשקר" שמשמעו מושבע מפי עצמו - למדים אנו גזירה שווה: "תחטא-תחטא" משבועת העדות, מה שם מושבע מפי אחרים חייב. שנאמר בה: "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה" שמשמעו: מושבעת מפי אחרים, אף כאן: מושבע מפי אחרים חייב. ואפילו לא כפר בבית דין אלא בינו לבין התובע, שהרי לא הוזכר בית דין בשבועת הפקדון. בניגוד לשבועת העדים, שאין העדים חייבים אלא כשישביעם בבית דין ויכפרו בבית דין. וזהו שהדגיש רבינו: "שבשבועת הפקדון". וכשם שבשבועת העדות חייב המושבע מפי אחרים וכפר, אף על פי שלא ענה אמן, שהרי נאמר בה: "אם לא יגיד" וגו', שמשמעו כיוון שאינו מגיד עדותו, ואומר איני יודע לך עדות - חייב, אף הכופר בשבועת הפקדון חייב, אף כשלא ענה אמן, שהשווה זה לזה בגזירה שווה "תחטא-תחטא". וכל זה כשכפר אחרי שהושבע, אבל אם קדם וכפר ואמר:

1 שישאל לו על שבועה 101 - נשאל על הראשונה
2 ואחר כך ישאל על השניה 102.

100) שהדיר עצמו מנכסיו. 101) שהדיר עצמו גם מנכסיו החכם שישאל לו, ועכשיו הוא מתחרט על הכל (נדרים שם וברש"י). 102) שם, שאין מתירים שבועה שעדיין לא חלה, והרי שבועתו השניה לא חלה, כל עוד לא נשאל על הראשונה.

3 טז. נשבע שלא יהנה לפלוני, והרי הוא נזיר 103 אם
4 ישאל על שבועה זו - ישאל על שבועתו תחלה
5 ואחר כך על נזירותו 104. וכן כל פיוצא בזה.

103) כלומר, אם אשאל על שבועתי הראשונה, הריני נודר להיות נזיר. 104) קבלת נזירות ניתרת ע"י שאלה, כמבואר לקמן הל' נזירות פ"ג ה"י, והואיל ואין הנזירות חלה עליו עד שישאל על שבועתו, אין להשאל עליה קודם שתחול (שם).

6 יז. שבועה שלא אכל היום, שבועה שלא אכל
7 היום, שבועה שלא אכל היום; או שאמר על כפר
8 זו: שבועה שלא אכלנה, שבועה שלא אכלנה,
9 שבועה שלא אכלנה 105; ונשאל על שבועה ראשונה
10 והתירה - הרי זה חייב משום שבועה שניה 106. וכן
11 אם נשאל על השניה - חייב משום שלישיית. נשאל
12 על השלישית בלבד 107 - חייב משום ראשונה ושניה.
13 נשאל על השניה - חייב משום ראשונה. אם כן,
14 מפני מה אמרו 108 אין שבועה חלה על שבועה?
15 שאם לא נשאל ואכלה - אינו חייב אלא אחת 109,
16 כמו שבארנו 110.

105) ראה לעיל פ"ד, ה"ט. 106) נדרים יח, א. ושבועות כז, ב: שהשניה תלויה וקיימת ולא יצאה לבטלה, ואם תמצא מקום לחול תחול, וכשנשאל על הראשונה והותרה, הרי זו נעקרה לגמרי ואיננה, והשניה חלה למפרע, שהראשונה עיכבתה מלחול, בטלה הראשונה חלה השניה (רש"י שם). 107) ואע"פ שאין מתירים שבועה עד שתחול - זו תלויה ועומדת, שאם יתיר השניה תחול זו, ולפיכך יכול לשאול עליה, אע"פ שעדיין לא נשאל על שלפניה (רדב"ז), שבכח כבר ישנה, והיתר השבועה שלפניה אינה אלא הוצאה מכח אל הפועל (רלב"ח). ולדעת הרמב"ן, אין יכולים להתיר השלישית עד שיתיר השניה, שאין מתירים שבועה שעדיין לא חלה ('בית יוסף' ל"ד סי' רכח). 108) נדרים יז, א. יח, א. 109) קרבן אחד - לשוגג, ומלקות אחת - למזיד. 110) לעיל פ"ד, ה"י.

17 יח. מי שנשבע שבועת בטוי להבא ושקר
18 בשבועתו, כגון שנשבע שלא יאכל פת זו ואכלה,
19 ואחר שאכלה, קדם שביא קרבנו אם היה שוגג,
20 או קדם שילקה אם היה מזיד, נחם ונשאל להכנס
21 והתירה לו - הרי זה פטור מן הקרבן או מן
22 המלקות 111. ולא עוד, אלא אפילו פתוהו 112 ללקות,
23 ונשאל והתירו לו קדם שיתחילו להלקותו - הרי זה
24 פטור 113.

23 ו. אַחֲרֵי הַנִּשְׁפָּע לְבַעַל הַמָּמוֹן עֲצָמוּ אוֹ לְשִׁלּוּחוֹ
24 הָבָא בְּהִרְשָׁאתוֹ²⁵ : שְׁשִׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ²⁶ .
עֵנָה אִמֶּן, פִּטּוֹר.

ב. תִּבְעוּ בְּמִמּוֹן שְׂאֵם יוֹדֶה לוֹ וַיֹּאמֶר 'כֵּן הַדְּבָר' לֹא
יִהְיֶה חַיִּב לְשֵׁלֶם, כְּגוֹן שֶׁתִּבְעוּ בְּקֶסֶם⁸, שְׂאִין אֲדָם
מִשְׁלֵם קֶנֶס עַל פִּי עֶצְמוֹ⁹, וְכֹפֶר וְנִשְׁבַּע - הֲרִי זֶה
פְּטוֹר מִשְׁבֻּעַת הַפְּקֻדִין¹⁰, וְחַיִּב מִשּׁוּם שְׁבֻעַת
בִּטּוֹי¹¹.

8) כגון שאמר לו: גבת שורי וטבחתו או מכרתו ונמצאת חייב לי תשלומי חמישה, וזהו קנס, שמשלם - בתור עונש - יתר על מה שהזיק. 9) על פי הודאתו, אלא על פי עדים, שנאמר "אשר ירשיעון אלהים" - ולא המרשיע את עצמו. 10) שאין כאן כפירת ממון אלא כפירת דברים. 11) שהרי נשבע על שקר, ואינו חייב בשבועת בטוי עד שישבע מפי עצמו או מפי אחרים ויענה אמן, או דבר, שעניינו קבלת שבועה.

6 ג. וְכֵן אִם תִּבְעוּ בַּקֶּרֶקֶע¹² אוּ בַעֲבָד¹³ אוּ בַשֹּׁטֶר¹⁴,
7 וְכִפֹּר וְנִשְׁבַּע - פֶּטוּר מִשְׁבֹּעַת הַפְּקָדוֹן, וְחֵיב
8 בַּשְּׁבֻעַת בִּטּוּי, שֶׁהָרִי נִשְׁבַּע עַל שְׁקָר.

27 ח. הַנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַפְקָדוֹן בְּמִזֵּיד, אָף עַל פִּי
28 שְׁנִשְׁבַּע לְשֹׁקֵר, וְהִתְרוּ בּוֹ עֲדִים בְּשַׁעַת שְׁבוּעָתוֹ -

9 ד. וְלָמָּה נִפְטָר מִשּׁוֹם שְׁבוּעַת הַפְקָדוֹן, וְהָרִי זֶה אֱלוֹ
 10 הַיּוֹדָה חֵיב הָיָה וּמִשְׁלָם מָה שֶׁכָּפַר¹⁵? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר
 11 בַּפְקָדוֹן: אוֹ בְתִשְׁוֹמֶת יָד¹⁶ אוֹ בְּגִזּוֹל אוֹ עֲשָׂק אֶת
 12 עַמִּיתוֹ אוֹ מִצָּא אֲבֹדָה - הַכֹּל מִשְׁלֹטְלִין¹⁷, שֶׁאִם יוֹדָה
 13 בְּהֵן יוֹצִיא מִמּוֹן מִתַּחַת יָדוֹ; וְיֵצֵא¹⁸ קִרְקָעוֹת, שֶׁאֵין
 14 מִשְׁלֹטְלִין¹⁹ וְהָרִי הֵן לִפְנֵי בַּעֲלֵיהֶן וּבְחֻזְקָתָן²⁰, וְיֵצֵא
 15 עֲבָדִים, שֶׁהִקְשֹׁו²¹ לְקִרְקָעוֹת²²; וְיֵצֵא שְׁטָרוֹת, שֶׁאֵין
 16 גּוֹפֵן מִמּוֹן²³.

(15) שאין זה קנס אלא ממון חבריו שעליו להחזירו.
 (16) ששם בידו ממון להתעסק בו או במלווה. (17) מיד
 ליד וממקום למקום והם: נכסי דניידי. (18) יתמעטו מכאן.
 (19) שאינם ניידים, והם: הנקראים נכסי דלא נייד.
 (20) ברשותן, שאין קרקע נגזלת. "שהקרקע בחזקת בעליה
 קיימת". (21) שהושוו. (22) שנאמר "והתנחלתם אותם
 (העבדים) לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" - הרי הם
 כאחוזה. (23) אלא גורמים לממון, שאינם עומדים אלא
 לראיה.

ושבועה³¹. וְשָׁאֵלוּ הוֹדָה אַחֵר שֶׁכֶּפֶר - הִיָּה חֵיִב
 לְשֵׁלֶם, אֲףֹ עַל פִּי שֶׁכֶּפֶר בְּבֵית דִּין³², וְנִמְצָא פוֹטֵר
 עֲצָמוֹ בְּכָל כְּפִירָה וּכְפִירָה מִן הַתְּשֻׁלוּמִין, לְפִיכָף
 חֵיִב עַל כָּל שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה.

(29) מפי עצמו. (30) שכפר בבית דין. (31) שנשבע לשקר
 וכפר ממון. (32) אין כפירתו בבית דין פוטרתו מלשלם
 כשיודה אחריה, בניגוד לשבועת העדות, שאם השביע
 החובע את העדים בבית דין וכפרו וחזר והשלישם ארבע

17 ה. אֶחָד הַנְּשָׁפֵעַ אַחֵר שֶׁתְּבַעוּ בְּעַל הַמָּמוֹן אוֹ
18 הַנְּשָׁפֵעַ מֵעֲצָמוֹ אֵף עַל פִּי שְׁלֹא תִבְעוּ. בִּיַּעַד? כְּגוֹן
19 שֶׁקֹּדֶם וְאָמַר: לָמָּה אֶתָּה הוֹלֵךְ אַחֲרִי? כְּלוּם יֵשׁ לָךְ
20 בְּדָרִי מָמוֹן? שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בְּדָרִי מָמוֹן - הֲרִי זֶה
21 חֵיב בְּשְׁבוּעַת הַפֶּקֶדוֹן, הוֹאִיל וְכֹפֶר וְנִשְׁפָּע, וְאֵף עַל
22 פִּי שְׁלֹא תִבְעוּ זֶה²⁴.

24) שנאמר "וכיחש בעמיתו" - כל הוא משמע, באיזה אופן שהוא מכחש ונשבע.

14 וְגִזַּל וְאָבְדָה וּתְשׁוּמַת יָד, וְלֹא לָךְ וְלֹא לָךְ וְלֹא לָךְ
15 - הָרִי זֶה חֵיב עַל כָּל טַעֲנָה⁴¹ וְטַעֲנָה לְכָל אֶחָד
16 וְאֶחָד⁴², וְנִמְצָא זֶה חֵיב עֲשָׂרִים אָשֶׁם⁴³.

(40) נמצאו ביחד עשרים טענות. (41) תביעה.

(42) שבשבועתו: "ולא לך" התכוון על כל הפרטים שהזכיר בשבועתו לראשון. (43) ומוכן שחייב גם קרן ותוספת חומש על כל תביעה.

17 טו. טָעַן שְׁאֵבֵד הַפֶּקֶדוֹן⁴⁴ או כֶּפֶר⁴⁵ בּוֹ וְנִשְׁבַּע,
18 וְאַחֲרֵי כֵן הוֹדָה⁴⁶, וְחִזַּר וְטָעַן שְׁאֵבֵד וְנִשְׁבַּע, וְחִזַּר
19 וְהוֹדָה - מִשְׁלֵם הַקֶּרֶן הָרִאשׁוֹן, וְחִמֵּשׁ אֶחָד עַל כָּל
20 שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה⁴⁷; שְׁנָאֲמַר: וְחִמֵּשׁתִּי⁴⁸ - הַתּוֹרָה
21 רִבְתָּה חֲמִשִּׁין הַרְבֵּה עַל קֶרֶן אֶחָד. בֵּימָד? הִיא הַקֶּרֶן
22 אֲרִבְעָה, וְכֶפֶר וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה⁴⁹, וְחִזַּר וְטָעַן שְׁאֵבֵד
23 וְנִשְׁבַּע וְחִזַּר וְהוֹדָה⁵⁰, וְחִזַּר וְטָעַן שְׁאֵבֵד וְנִשְׁבַּע
24 וְהוֹדָה - מִשְׁלֵם שְׁבַע⁵¹. וְכָל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(44) והוא שומר חנם שפטור על אבידה. (45) שאין לו בידו כלום. (46) הרי נתחייב קרן ותוספת חומש וקרבן אשם. (47) מחוץ לקרבן אשם, שחייב על כל שבועה ושבועה. (48) ולא נאמר: וחמישיתו. (49) נתחייב חמישה, שהחומש הוא מלבר (מבחוץ) על ארבעה רבעים שבקרבן מוסיף חומש מן החוץ. (50) נתחייב שישה. (51) אבל אינו משלם חומש על חומש. אם לא כשישלם את הקרן ויכפור פעם שנייה בחומש ונשבע עליו נעשה החומש כקרן ומוסיף עליו חומש אחר.

25 טז. פְּחוֹת מִפְּרוּטָה - אֵינוֹ מְמוּן. לְפִיכָךְ, הַתּוֹבֵעַ
26 חִבְרוֹ בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָה או בְּפָחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה,
27 וְכֶפֶר וְנִשְׁבַּע - פֶּטוּר מִשְׁבוּעַת הַפֶּקֶדוֹן וְחֵיב
28 בְּשְׁבוּעַת בִּטּוּי⁵².

(52) שהרי נשבע לשקר.

(34) הואיל ופרט את כל אחד מהם לעצמו, יש כאן חמש שבועות נפרדות, אף על פי שהשתמש באות וא"ו המחברת לא התכוון לכללם יחד אלא לפרטם אחד לאחד, וכל שכן אם אמר: לא לך, לא לך, וכו' בלי וא"ו המחברת, שחייב חמישה שהרי פרט כל אחד לעצמו.

1 יא. אָמַר לוֹ חִבְרוֹ: תֵּן לִי פֶקֶדוֹן וּתְשׁוּמַת יָד³⁵ גִּזַּל
2 וְאָבְדָה שֵׁשׁ לִי בְיָדְךָ, שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בְּיָדִי - אֵינוֹ
3 חֵיב אֲלָא אַחַת³⁶. וְאָפְלוּ הָיָה לוֹ פְּרוּטָה אַחַת מִכֶּלֶן
4 - הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין וְחֵיב³⁷.

(35) הלוואה ששמתי בידך וברשותך לעשות בה מה שתרצה. (36) שאין כאן אלא שבועה אחת לכולם. (37) הואיל ונשבע על כולם כאחד, בדין הוא שאפילו אין בכל אחד מהם שווה פרוטה, שיצטרפו לפרוטה ויתחייב, כי על תביעה בפחות מפרוטה אינו חייב קרבן.

5 יב. שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בְּיָדִי פֶקֶדוֹן וּתְשׁוּמַת יָד גִּזַּל
6 וְאָבְדָה - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת³⁸.

(38) הואיל ופרט את כל המינים, נשבע על כל אחד לעצמו, ומוכן, שבדין זה לא יצטרפו כולם לפרוטה, שהרי נשבע על כל מין בפני עצמו, וכל מין שאין בו שווה פרוטה יהיה פטור על שבועתו.

7 יג. תֵּן לִי חֲטִים וּשְׁעוּרִים וְכֶסֶם מִן שֵׁשׁ לִי בְיָדְךָ,
8 שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בְּיָדִי - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא אַחַת. שְׁבוּעָה
9 שְׁאִין לָךְ בְּיָדִי חֲטִים וּשְׁעוּרִין וְכֶסֶם מִן - חֵיב עַל כָּל
10 אַחַת וְאַחַת³⁹.

(39) ואף על פי שהכוסמין מין חטים הם לעניין חלה, בכל זאת חייב על כל אחת ואחת, הואיל ושני שמות נפרדים הם.

11 יד. הֵיוּ חֲמִשָּׁה תּוֹבְעִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: תֵּן לָנוּ
12 פֶּקֶדוֹן גִּזַּל וְאָבְדָה וּתְשׁוּמַת יָד שֵׁשׁ לָנוּ בְיָדְךָ⁴⁰;
13 וְאָמַר לְאֶחָד מֵהֶן: שְׁבוּעָה שְׁאִין לָךְ בְּיָדִי פֶקֶדוֹן

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד-ל' מנחם-אב תשע"ח

יום ראשון כ"ד מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות עשה קעו.

מצות לא תעשה רפד. מצות עשה קעה.

36 וּשְׁלֹשָׁה דִּינִים שֶׁמִתְקַבְּצִים בָּלָם בְּמָקוֹם אֶחָד בְּשַׁעַר הָעִיר
37 (בעלת מספר אוכלוסין) הָרְאוּיָה לְמִנְיָן זֶה — וְזוֹהִי סִנְהֶדְרִי
38 קִטְנָה. וּמִמֶּנִּים בִּירוּשָׁלַיִם בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁל שְׁבַעִים
39 דִּינִים, וּמִמֶּנִּים אֶחָד עַל אוֹתָם הַשְּׁבַעִים — וְהוּא רֹאשׁ
40 הַיִּשְׁבִּיחַ, וְהוּא שְׁקוּרָאִים לוֹ חֲכָמִים גַּם 'נְשִׂאִי' וְהַכֹּל
41 יִתְקַבְּצוּ בְּמָקוֹם הַמֵּיחָד לָהֶם. וּמָקוֹם שְׁאֲנִשּׁוּ מוֹעֲטִים,
42 שְׁאִינוֹ רְאוּי לְסִנְהֶדְרִי קִטְנָה, מִמֶּנִּים בּוֹ עַל-כָּל-פָּנִים
43 שֶׁלֹּשָׁה לְהוֹצִיא לְפַעַל אֶת-הַדִּינִים בְּדָרְכִים קִטְנִים, וְאֵלֶּה
44 מַעֲבִירִים אֶת-הַדָּרְכִים הַגְּדוֹלִים לְמִי שֶׁלְמַעֲלָה מֵהֶם. וְכֵן
45 מִמֶּנִּים שׁוֹטְרִים וְנִגְשִׁים הַמִּבְקָרִים בְּשׁוּקִים וּבּוֹדְקִים דְּרָכֵי

29 הַמִּצְוָה הַקַּע"ו — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטָרְפוּ לְמִנְיָן [דִּינִים]
30 שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים לְהוֹצִיא לְפַעַל צוּרֵי הַתּוֹרָה, וְיִבְרִיחוּ
31 אֶת-הַסּוֹטִים מִדֶּרֶךְ הָאָמֶת לְלֶכֶת בָּהּ, וַיִּצְווּ עַל הַטּוֹב
32 וְיִנְהִירוּ מִן-הָרַע, וַיּוֹצִיאוּ לְפַעַל אֶת-הַעֲנָשִׁים עַל הַעֲבָרִין,
33 כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצּוֹת הַתּוֹרָה וְאִזְהָרוּתֶיהָ מְסוּרִים לְרִצּוֹן
34 כָּל-אָדָם וְאָדָם. וּמִתְנַאי מִצְוָה זוֹ, שֶׁהַמִּמְנִים הָאֵלֶּה יִהְיוּ
35 דְּרָגָה לְמַעֲלָה מִדְּרָגָה, וְהוּא: שֶׁמִּמֶּנִּים בְּכָל-עִיר עֲשָׂרִים

גבור אושיבנו דין, איש פלוני קרובי אושיבנו דין, איש
פלוני הלוני ממון אושיבנו דין, איש פלוני יודע בכל-
לשון אושיבנו דין, ונמצא מזכה את-החייב ומחייב
את-הזכאי, לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו יודע
— לכה נאמר: "לא-תכירו פנים במשפט".

המצוה הקע"ה — הצווי שנגצוינו ללכת אחר הרב,
אם נופלת מחלוקת בין החכמים באיזה דין מקל-דיני
התורה; וכן ננהג גם בדין הפרטי, כגון בדין שבין ראובן
לשמעון: אם נופלת מחלוקת בין דיני עירם, אם שמעון
הוא החייב או ראובן — גלף אחר הרב, והוא אמרו
יתעלה: "אחרי רבים להטת" (שמות כג, ב) ובפרוש אמרו
(חולין יא, א): 'רפא — דאורייתא'. וכבר נתבאר דיני מצוה
זו והלכותיה בכמה מקומות בסנהדרין.

יום שני כ"ה מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רפב. רפג.

מצות עשה רכט. רכח.

המצוה הרפ"ב — האזהרה שהזהר הדין מלנטות
אחר דעת הרב אם היה הרב אדם אחד בלבד. ופרוש
הענין הזה, שאם נפלה מחלוקת בין הדיינים בחוטא:
מקצתם אמרו שהוא חייב מיתה ומקצתם אמרו שאינו
חייב מיתה, והיו המחייבים יתרים במנין על המזכים איש
אחד — אסור להרוג אותו החוטא, והנהיר ה' את-הדין
מלהרוג עד שיהיו המחייבים יתרים על המזכים —
שנים. והוא אמרו: "לא-תהיה אחרי-רבים לרעת" (שמות
כג, ב) כלומר: לא תמשך אחר כל-רב שיאָרע, בגזר דין
הפנות, וזהו ענין אמרו במיתד "לרעות". ולשון המקלחא
(פרשת משפטים שם): "אחד עשר מזכין ושנים עשר
מחייבין שומע אני יחא חייב — תלמוד לומר: לא-תהיה
אחרי-רבים לרעת". ושם אמרו: "הטותף לטובה על פי
אחד, הטותף לרעה על פי שנים". וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בפרק ד' מסנהדרין (לב).

המצוה הרפ"ג — האזהרה שהזהר הדין מלנטות
אחר סברת דין אחר דרך הסמכות עליו בחיוב המחייב
או זכאי הזכאי. בלי שיבחון הדבר בעצמו לפי חקירתו
וסברתו מתוך יסודות הדין, והוא אמרו: "ולא-תענה
על-רב לנטת" (שם). הפונה בזה: אל תבקש בריב, הנטיה
בלבד, והוא: שתטה עם הרב או עם הגדולים, ותשתוק
ממה שיש בדעתך באותו הדין ולשון המקלחא: "ולא-
תענה על-רב לנטת, שלא תאמר בשעת מנין: דיי שאָהיה
כרבי איש פלוני — אלא אמור מה שלפניך. יכול אף
דיני ממונות בן — תלמוד לומר: אחרי רבים להטת" (שם).
וגם מן-הלאו הזה נלמדה האזהרה למלמד זכות
שלא יחזור וילמד חובה, אמרו יתעלה: "ולא-תענה

בני אדם במשאם ומתנם, כדי שלא יעשו עול אפלו בדבר
מוצט. והצווי שנגמרה בו מצוה זו הוא אמרו יתעלה:
"שפטים ושטרים תתן-לך בכל-שעריך" (דברים טז, יח).
ולשון ספרי (ריש פרשת שופטים): "מנין שפטים בית דין
אחד לכל-ישראל? תלמוד לומר: שפטים ושטרים תתן-
לך. ומנין שפטים אחד על גבי כלן? תלמוד לומר:
תתן-לך, ומנין שפטים בית דין לכל-שפט ושפט?
תלמוד לומר: בכל-שעריך. רבי שמעון בן גמליאל
אומר: לשבטיך ושפטו — מצוה על כל-שפט ושפט
להיות דין את-שפטו שנגמרה: ושפטו את-העם — על
ביתם" וכבר נקפל הצווי למנות שבעים זקנים, והוא
אמרו יתעלה למשה: "אספה-לי שבעים איש" (במדבר
יג, טז) ואמרו (ספרי פרשת בהעלותך) זקונים לברכה:
"כל-מקום שנגמרה לי — הרי הוא קים לעולם: וכהנה-לי
וגו'" (שמות כח, מא) — כלומר: שנה צווי תמידי ואינה
מצוה לפי שעה, אלא חובה למשך הדורות.

ידע, שכל-המנויים האלה, כלומר: סנהדרי גדולה וקטנה
ובית דין של שלשה ושאר המנויים — כלם לא יהיו אלא
בארץ ישראל ונקא, ואין סמיכה (הסמכה לדיינות) בחוצה
לארץ. אף אם נתקמה הסמיכה בארץ ישראל, רשאים
אותם הסמוכים לדון בארץ ובחוצה לארץ, וזהו ענין
אמרם (מכות ז, ט): "סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ";
אבל לא ידונו דיני נפשות לא בארץ ולא בחוצה לארץ,
אלא אם בית הבחירה עומד, כמו שבארנו בהקדמת
המאמר הזה (סוף הכלל ה"ד). ולשון ספרי על אמרו
יתעלה במבוא-נפש בשנגה: "והיו אלה לכם לחקת
משפט לרדתיכם בכל מושבתיכם" (במדבר לה, כט),
אמרו: "בכל מושבתיכם — בארץ ובחוצה לארץ. יכול
אף ערי מקלט יהיו נוהגות בחוצה לארץ? תלמוד לומר:
אלה — אלו הדיינים נוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ,
וערי מקלט אין נוהגות אלא בארץ". וכבר נתבאר
כל-דיני מצוה זו במסכת סנהדרין.

המצוה הרפ"ד — האזהרה שהזהר בית דין הגדול
או ראש גלות מלמנות דין שאינו בקי בתקנת התורה
וימנה אותו בגלל מעלות שיש בו, הרי הוא מזוהר על
כך: אלא אין מביטים במנויים התורניים אלא לבקיאות
האדם בתקנת התורה וידיעת צווייה ואזהרותיה
והתנהגותו במעשים המתאימים לכה. והאזהרה מלמנות
ממנה בגלל מעלות אחרות היא אמרו יתעלה: "לא-
תכירו פנים במשפט" (דברים א, יז), ולשון ספרי (פרשת
דברים שם): "לא-תכירו פנים במשפט — זה הממנה
להושיב דינין", כלומר: שאזהרה זו אינה אלא לאדם
שיש לו הרשות למנות דינין על ישראל, שהזהר
מלמנותם בגלל דבר מכל מה-שהופרנו לעיל. אמרו:
שמא תאמר: איש פלוני נאה אושיבנו דין, איש פלוני

ולפיכך קוראים למת שאין לו מי שיִתְעַסֵּק בְּקִבּוּרָו —
מת מצוה. ענינו: המת שמצוה על כל-אחד לקבורו, לפי
שאמר יתעלה: "כִּי-קִבּוּר תִּקְבְּרֵנוּ". וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
מצוה זו בפרק ו' מִסְנֵה־דִּרְיָן (שם).

המצוה הס"ו — האזהרה שהזהרנו מלעצוב התלוי,
לן על עצו, כדי שלא תבוא על-ידי כך ברפת השם (בלשון
סג' נהור) בַּמִּתְעַבָּה בְּשִׁירָאָה (שהמביט נזכר בסיבת תליתו).
כי אנו לא נתלה זולת מגדף ועובד עבודה זרה, שגם בו
נאמר: "אֶת-ה' הוא מגדף" (במדבר טו, ל). ולשון הלאו
הזה הוא אֶמְרוּ יתעלה: "לֹא-תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל-הָעֵץ"
(דברים כא, כג) ולשון ספרי (שם): "לֹא-תִלִּין נִבְלָתוֹ
עַל-הָעֵץ — זו מצוה לא-תעשה" וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
מצוה זו בפרק ו' מִסְנֵה־דִּרְיָן (מה:).

יום רביעי כ"ז מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות לא תעשה שי.

מצות עשה רכד. מצות לא תעשה ש.

המצוה המשלימה שלש מאות ועשר —
האזהרה שהזהרנו מלחיות מכשף, והוא אֶמְרוּ: "מִכְשָׁפָה
לֹא תִחַיָּה" (שמות כב, יז), וְכִשְׁמָנְחוּל (נוותר) לוֹ — נִהְיָה
עוֹבְרִים עַל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְלֹא רַק שֶׁבִטְלָנוּ מִצְוֹת
עֲשֵׂה בְלָבָד כִּמּוֹ אֵלּוּ מִחֲלָנוּ לְאַחַד מִמִּחֲבֵי מִיתַת בֵּית
דִּין.

המצוה הרכ"ד — הצווי שִׁנְצִטוּיָנוּ לְהִלְקוֹת בְּרִצּוּעָה
אֶת-הָעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת מְסִימוֹת, והוא אֶמְרוּ יתעלה:
"וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהַכֹּהֵן לִפְנֵי" (דברים כה, ב). וְכִהְיִינוּ
מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה נֶעִיר עַל אוֹתָן הַמִּצְוֹת שֶׁהַעוֹבֵר עָלֵיהֶן
חֵיב מִלְּקוֹת. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זו בְּמִסְכַּת מִכּוֹת
(יג).

המצוה המשלימה שלש מאות — האזהרה
שהזהר הדין מלהפכות את-החוטא מכות כבודות
הממיתות. באור דבר זה, שְׁפָל-מִחֲבִיב מִלְּקוֹת, תְּכִלִּית
(הכמות) מִה-שִׁמְלָקִים אוֹתוֹ אֲרָבָעִים חֹסֵר אַחַת, כִּמּוֹ שֶׁבֶּא
הַפְּרוּשׁ הַמִּקְבֵּל. וְאִין מִלְּקִים שׁוּם אָדָם עַד שִׁיאֲמָדוּ
אֶת-הַמִּכּוֹת כְּפִי יְכָלֵת הַלּוֹקָה יְגִילוּ וּמִזְגוּ וְצוּרַת גּוֹפּוֹ. אִם
יֻכַּל לִסְבֹּל אֶת-עֲנֹשׁ הַמִּלְּקוֹת בְּכָל־לֵוֹתוֹ — יִלְקָה; וְאִם
לֹא יֻכַּל לִסְבֹּל — מִלְּקִים אוֹתוֹ כְּפִי מִה-שִׁיּוּכָל לְקַבֵּל,
לֹא פָחוֹת מִשְׁלֹשׁ מִכּוֹת. אָמַר יתעלה: "כְּדִי רִשְׁעָתוֹ"
(דברים כה, ב). וְתְכִלִּית הַמִּלְּקוֹת אֲרָבָעִים חֹסֵר אַחַת, וְכִבָּה
הָאֲזָהָרָה מִלְּהוֹסִיף לְהִלְקוֹתוֹ אֶפְלוּ מִכָּה אַחַת נוֹסֵף עַל
מִה-שִׁאֲמָד הַדִּין שִׁיּוּכָל לִסְבֹּל, והוא אֶמְרוּ: "כְּדִי רִשְׁעָתוֹ
בְּמִסְפָּר. אֲרָבָעִים יִכְנוּ לֹא יִסְרִי" (שם, ב-ג). וְלִשּׁוֹן סְפָרִי
(פֶּרֶשׁת תַּצֵּא שֶׁם): "אִם הוֹסִיף — עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. אִין
לִי אֵלָא בְּזִמְנִי שְׁמוֹסִיף עַל הָאֲרָבָעִים, מִזְיָן (אם הוֹסִיף) עַל

עַל-רֵב לְנִטְט", כְּלוּמַר: לֹא יִהְיֶה דְּכָרְךָ בּוֹ לְהִטּוֹת אוֹתוֹ
לְחֻבָּה. וְכֵן אִין פּוֹתִיחִין בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת לְחֻבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר:
"וְלֹא-תַעֲנֶה עַל-רֵב לְנִטְט". וְכֵן מִחֲזִירִין (הדין) לְזִכּוֹת
וְאִין מִחֲזִירִין לְחֻבָּה. וְכֵן אִין מִתְחִילִין מִן-הַגְּדוֹל —
כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נִלְמְדוּ מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא-תַעֲנֶה
עַל-רֵב לְנִטְט", כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפָרָק ד' מִסְנֵה־דִּרְיָן (לו:).
וְשֶׁם נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זו.

המצוה הרכ"ט — הצווי שִׁנְצִטוּיָנוּ לְסָקוֹל אֶת-
הָעוֹבְרִים עַל מִקְצַת הַמִּצְוֹת, והוא אֶמְרוּ יתעלה:
"וְסָקְלָתֶם אֹתָם בְּאַבְנִים וּמָתוּ" (דברים כב, כד) וְנֶעִיר עַל
הַמִּצְוֹת שֶׁהַעוֹבֵר עָלֵיהֶן חֵיב סָקִילָה, בְּשִׁאֲזָפִיר מִצְוֹת
לֹא-תַעֲשֶׂה. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זו בְּפָרָק ו' מִסְנֵה־דִּרְיָן (מה:).

המצוה הרכ"ח — הצווי שִׁנְצִטוּיָנוּ לְשׁוֹרֵף אֶת-
הָעוֹבְרִים עַל מִקְצַת הַמִּצְוֹת. והוא אֶמְרוּ יתעלה: "בְּאֵשׁ
יִשְׂרָפוּ אוֹתוֹ וְאֶתְהָן" (ויקרא כ, יד), וְנֶעִיר בְּמִצְוֹת לֹא-
תַעֲשֶׂה עַל הַמִּצְוֹת שֶׁחֵיבִים עָלֵיהֶן שְׂרָפָה. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ
דִּינֵי מִצְוָה זו בְּפָרָק ז' מִמִּסְכַּת סִנְהֶדְרִין (נב:).

יום שלישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות עשה רכו. רכז. רל. רלא.

מצות לא תעשה סו.

המצוה הרכ"ו — הצווי שִׁנְצִטוּיָנוּ לְהִרּוֹג אֶת-
הָעוֹבְרִים עַל מִקְצַת הַמִּצְוֹת — בְּסִיף, והוא אֶמְרוּ
יתעלה: "נָקֵם יִנָּקֶם" (שמות כא, כ). וְנֶעִיר בְּמִצְוֹת לֹא-
תַעֲשֶׂה עַל הַמִּצְוֹת שֶׁחֵיבִים עָלֵיהֶן הַתּוֹת הָרִאשׁ. וְכָבֵד
נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זו בְּפָרָק ז' מִמִּסְכַּת סִנְהֶדְרִין (נב:).

המצוה הרכ"ז — הצווי שִׁנְצִטוּיָנוּ לְחַנוֹק אֶת-
הָעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת מְסִימוֹת, והוא אֶמְרוּ יתעלה: "מִוֹת
יוֹמָת" (שם, טז). וְנֶעִיר בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה עַל הַמִּצְוֹת
שֶׁחֵיבִים עָלֵיהֶן חֶנֶק. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זו בְּפָרָק ז'
מִמִּסְכַּת סִנְהֶדְרִין (שם).

המצוה המשלימה מאתיים ושלשים — הצווי
שִׁנְצִטוּיָנוּ לְהִלּוֹת מִקְצַת הָרוּגֵי בֵּית דִּין, והוא אֶמְרוּ
יתעלה: "וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל-עֵץ" (דברים כא, כב). וְנִזְכִּיר
אֶת-הַמִּצְוֹת שֶׁהַעוֹבֵר עָלֵיהֶן חֵיב תִּלְיָה בְּמִצְוֹת לֹא-
תַעֲשֶׂה. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זו בְּפָרָק ו' מִסְנֵה־דִּרְיָן
(מו:).

המצוה הרל"א — הצווי שִׁנְצִטוּיָנוּ לְקַבּוּר הָרוּגֵי בֵּית
דִּין בְּיוֹם הָרִיגָתָם, והוא אֶמְרוּ יתעלה: "כִּי-קִבּוּר תִּקְבְּרֵנוּ
בְּיוֹם הַהוּא" (שם, כג), וְלִשּׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשׁת כִּי תַצֵּא שֶׁם):
"כִּי-קִבּוּר תִּקְבְּרֵנוּ — מִצְוֹת עֲשֵׂה". וְכָף הוּא הַדִּין בְּשִׁאֲר
מֵתִים, כְּלוּמַר: שִׁיָּקֵבֵר כָּל-מֵת מִיִּשְׂרָאֵל בְּיוֹם מוֹתוֹ.

ספק ולא (שאמרו כן העדים מצד הגיון או) הסבר כלל. ואם
לא נקים את-הענשים באמד החזק מאד (גם אם טעינו) —
הרי לא יוכל לקרות יותר משנפטר את-החוטא; אבל אם
נקים את-הענשים באמד ובדמיון (מתוך השערה) אפשר
שביום מן-הימים נהרג נקי — ויותר טוב ויותר רצוי
לפטר אלף חוטאים, מלהרג נקי אחד ביום מן-הימים.
וכן אם העידו עליו שני עדים בשתי עברות שחייב על
כל-אחת מהן מיתה, וכל-אחד מהם לבדו ראהו עובר על
האחת ולא ראהו עובר על האחרת — הרי זה לא נהרג.
כגון שיעיד עליו עד אחד שעשה מלאכה בשבת והתרה
בו, ושני יעיד עליו שעבד עבודה זרה והתרה בו — הרי
זה אינו נסקל. אמרו (מכילתא פרשת משפטים שם): "היה
עד אחד מעידו עובד לחמה ואחד עובד ללבנה, שומע
אני (אפשר אולי ש)יצטרפו? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק
אל-תהרג".

יום שישי כ"ט מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רעט. רעז

ערה. רעח. רעג.

המצוה הרע"ט — האזהרה שהזהר הדין מלחמול
(לרחם) על מי שהרג את-החבר או חסרו אבר מאבריו,
כלומר: בתשלום הקנסות. שלא יאמר: זה עני וקטע
את-ידו של זה או אבר עינו שלא בכונה, ויחון וירחם
עליו מלחבו תשלום דמי הזקוק בשלמות, והוא אמרו
בזה: "ולא-תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן יד
ביד רגל ברגל" (דברים יט, כא). וכבר נכפל הלאו בזה
ואמר: "לא-תחוס עינך עליו ובערת דם-הנקי מישראל"
(שם, יג).

המצוה הרע"ז — האזהרה שהזהר הדין מלחמול
על העני בשעת הדין עד שינכחו בדבר שאינו מגיע לו,
על דרך החמלה עליו אלא ישנה בין העשיר לעני
והאביון ויחייבנו (גם את העני) לשלם מה-שיקבע עליו,
והוא אמרו: "ודל לא תהדר בריבו" (שמות כג, ג) וכבר
כפל את-הלאו בענין זה בלשון אחר ואמר: "לא-תשא
פני-דל" (ויקרא יט, טו), ולשון ספרי (פרשת קדושים):
"שלא תאמר: עני הוא זה הואיל ואני והעשיר הזה
חביבין לפנינו ונמצא נמצא מתפרנס בנקיית — תלמוד
לומר: לא-תשא פני-דל".

המצוה הער"ה — האזהרה שהזהר הדין מלכבד
פני אחד מבצלי הדין בשעת הדין, אפלו היה אדם נכבד
מאד וגדל-המעלה, ולא יכבדנו הדין אם בא לדין עם
בעל דינו ולא יראה שהוא מגדלו ומכבדו, והוא אמרו
יתעלה: "לא תהדר פני גדול" (שם). ובספרא (פרשת
קדושים): "שלא תאמר עשיר הוא זה, כן-גדולים הוא זה

1 כל-אמד ואמד שאמרהו בית דין? (בגלל שאינו מסוגל
2 לספוג ל"ט מלקות) תלמוד לומר: לא יסיף פן-יסיף".
3 ומן-הלאו הזה היא האזהרה מלהכות שום אדם
4 מישראל: אם החוטא הזה אנו מזקקין שלא להכותו —
5 שאר כל-אדם לא כל-שפן! וכבר הנהירו (חכמים)
6 מלרמוז שיכה אף-על-פי שאינו מכה, אמרו (סנהדרין
7 נח): "כל-המגביה ידו על חברו להכותו נקרא רשע,
8 שנאמר: "ויאמר לרשע למה תכה רעך" (שמות יג, א).

יום חמישי כ"ח מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רצד. רצ.

9 המצוה הרצ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהעניש
10 את-האנוס בעברה שעשה, כיון שהוא אנוס בעשייתה,
11 והוא אמרו יתעלה: "ולנערה (שנאנסה) לא-תעשה דבר"
12 וגו' (דברים כב, כו). ובסנהדרין (גדרים סו, ועוד) אמרו:
13 "אנוס רחמנא פטריה, שנאמר: ולנערה לא-תעשה דבר".

14 המצוה המשלימה מאתים ותשעים — האזהרה
15 שהזהרנו מלקבוע את-הענשים על פי אמד הדעת החזק
16 ואפלו קרוב לדאי, כגון שהיה אדם ששונאו רודף אחריו
17 להרגו ונמלט ממנו לבית, ונכנס אותו הרודף אחריו,
18 ונכנסו אנחנו אחריהם ומצאנו את-הנרדף הרוג מפרפר,
19 ושונאו הרודף עומד עליו כשהספין בידו ושניהם
20 (ההרוג והסבין) מגאלים (מלוכלכים) בדם — הרי אין
21 הסנהדרין הורגים רודף זה על דרך קיום הענש, כיון
22 שאין שם ברור בעדים שראו את-הרציחה. ובאה
23 האזהרה בתורת האמת מלהרוג את-זה והוא אמרו
24 יתעלה: "ונקי וצדיק אל-תהרג וגו'" (שמות כג, ז).
25 ובמכילתא (פרשת משפטים שם) אמרו: "ראהו רודף אחר
26 חברו להרגו והתרו בו ואמרו לו: ישראל הוא, כן-ברית
27 הוא אם הרגת אותו תהרג, והעלימו עיניהם ומצאוהו
28 הרוג ומפרפר והסיף מנשף דם מיד ההורג, שומע אני
29 (חושב אני) יהא חייב? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק
30 אל-תהרג". ואל יקשה בעיניך דבר זה ואל תחשוב שזה
31 דין עול — לפי שהדברים האפשריים (הסבירים, הבלתי
32 מוכרחים) יש מהם שאפשרותם (סבירותם) קרובה מאד,
33 ומהם שאפשרותם רחוקה מאד, ומהם בינוניים בין אלו,
34 וה"אפשר" רחב גדול מאד. ואלו הרשעה תורה לקים
35 ענשים באפשר הקרוב מאד, אשר כמעט קרוב למחייב
36 המציאות כדגמת מה-שהזכרנו — כי אז היו מקימים
37 את-הענשים (מתוך השוואה שאינה מדויקת ביותר) במה
38 שהוא יותר רחוק מזה ובמה שהוא עוד יותר רחוק, עד
39 שיקימו את-הענשים וימיתו בני אדם תמיד באמדתן קל
40 לפי דמיון השופט. לפיכך סתם יתעלה את-הפסח הזה
41 וצוה שלא יקים שום ענש אלא עד שיהיו שם עדים
42 המעידים שברור להם אותו המעשה, ברור שאין בו שום

מִשְׁפָּט גֵר — עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיִן. וְאִם הָיָה גֵר יְתוֹם —
עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן".

הַמִּצְוָה הַקַּע"ז — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּוּ הַדְּנִיִּים לְהִשּׁוּת בֵּין
בְּעָלֵי הַדִּין וּלְשִׁמוּעַ פְּלִאֲחָד מֵהֶם עִם אֶרֶךְ דְּבָרָיו אוֹ
קִצּוֹרָם, וְהוּא אָמַר: "בְּצִדָּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" (שם) וְכֹא
הַפְּרוֹשׁ בְּסִפְרָא (פֶּרֶשׁת קְדוּשִׁים): "שְׁלֹא יִהְיֶה אֶחָד מִדְּבַר
פְּלִאֲרָכוּ וְאֶחָד אוֹמֵר לוֹ: קִצֹּר דְּבָרֶיךָ". וְהוּא אֶחָד הָעֲנִינִים
שֶׁכּוֹלֵלִם צוּי זֶה. וְיֵשׁ בּוֹ עוֹד: שֶׁפְּלִאֲדָם מִצְוָה לְדוֹן דִּין
תּוֹרָה אִם הוּא בְּקִי בְּכָף וּבְעָלֵי הַדִּין הַתְּחִילוֹ (וְהַסְכִּימוֹ)
לְטַעוֹן לִפְנָיו (אֵף עַל פִּי שְׁהוּא יַחֲדִי). וּבִפְרוּשׁ אָמַר: "אֶחָד
דֵּן אֶת־חֲבֵרֹו דְּבַר תּוֹרָה, שְׁנֹאֲמַר: בְּצִדָּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ".
וְיֵשׁ בּוֹ עוֹד: שֶׁחֵיב אָדָם לְדוֹן אֶת־חֲבֵרֹו לְכָף זְכוּת וְלֹא
יִפְרֹשׁ מַעֲשָׂיו וּדְבָרָיו אֶלָּא לְטוֹב וּלְחֶסֶד. וּכְכֹר נִתְבָּאָרוּ
כְּנֻט צוּי זֶה בְּמִקּוֹמוֹת מְפֻזָּרִים בְּתַלְמוּד.

הַמִּצְוָה הַרַע"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר הַדִּין מִלִּירוֹא
מֵאָדָם מִזִּיק בְּלִיעַל וְרַע הַמְדוּת עַד שְׁלֹא יִפְסוֹק עָלָיו דִּין
צִדָּק (וּיִזְכּוּ מִפְּחָד), אֶלָּא חֵיב לְפִסּוֹק וְלֹא יַחֲוֹשׁ לְמַה־
שִׁיִּקְרָה לוֹ מִן־הַנִּזְקִים מֵאוֹתוֹ אָדָם. אָמַר יִתְעַלֶּה "לֹא
תִגּוּרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ" (דְּבָרִים א, יז) וּלְשׁוֹן סִפְרָא: "לֹא תִגּוּרוּ
מִפְּנֵי־אִישׁ, שְׁמָא תֵּאֵמַר מִתִּירָא אֲנִי מֵאִישׁ פְּלוּנִי שְׁמָא
יִהְיֹוּ אֶת־בְּנֵי, שְׁמָא יִדְלִיק גְּדִישִׁי (עֲרִימַת תְּבוּאָה), שְׁמָא
יִקְצוּץ אֶת־נְטִיעוֹתִי — תַּלְמוּד לֹמַר: לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי־
אִישׁ".

הַמִּצְוָה הָעַד"ר — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר הַדִּין מִלְקַחַת
שָׂחַד מִבְּעָלֵי הַדִּין אֶפְלוּ לְדוֹן בְּצִדָּק, וְהוּא אָמַר: "וְשָׂחַד
לֹא תִקַּח" (שְׁמוֹת כג, ח). וּכְכֹר נִכְפַּל הִלְאוּ בְּעִנְיָן זֶה
(בְּדְבָרִים טז, יט). וּבִסְפָּרִי (תַּחֲלַת פֶּרֶשׁת שׁוֹפְטִים שם): "לֹא
תִקַּח שָׂחַד אֶפְלוּ לְזִכּוֹת זָכָאִי וּלְחֵיב חֵיב". וּכְכֹר נִתְבָּאָרוּ
דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּסִנְהֶדְרִין.

הַיֵּאָדָּב אֲבִישְׁנוּ וְאֶרְאָה בְּבִשְׁתּוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה שְׁאִינוּ
מְבִישׁוּ — לְכָף נֹאֲמַר: לֹא תִהְיֶה פְּנֵי גְדוֹל". וּכְכֹר
נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּסִנְהֶדְרִין וּשְׁבוּעוֹת
(ל.).

הַמִּצְוָה הָרַע"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר הַדִּין מִלְהַטוֹת
אֶת־הַדִּין עַל אֶחָד מִבְּעָלֵי הַדִּין אִם יָדַע שֶׁהוּא אָדָם רָשָׁע
בְּעַל עֲבֻרוֹת, הִזְהִיר יִתְעַלֶּה מִלְהַעֲנִישׁוֹ בְּעוֹוֹת הַדִּין, וְהוּא
אָמַר יִתְעַלֶּה: "לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט אֲבִינְךָ בְּרִיבֹו" (שְׁמוֹת כג,
ו). וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים שם): "רָשָׁע וְכָשֶׁר
עוֹמְדִין לִפְנֵיךָ לְדִין, שְׁלֹא תֵאֵמַר הוּאֵיל וְרָשָׁע הוּא
(וּלְבַטַּח מִשְׁקַר) אֲטָה הַדִּין עָלָיו (לְחֻבָּתוֹ) — תַּלְמוּד
לֹמַר: "לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט אֲבִינְךָ בְּרִיבֹו", "אֲבִינְךָ" הוּא
בְּמִצְוֹת, כְּלוּמַר: אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא אֲבִינְךָ בְּמִצְוֹת — לֹא
תִטָּה אֶת־דִּינוֹ.

הַמִּצְוָה הָרַע"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר הַדִּין מִלְעֲשׂוֹת
עָלָיו בְּדִין, וְהוּא אָמַר: "לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט" (וּיקְרָא
יט, טו) וְעִנְיָן לֹאוּ זֶה שְׁלֹא יַעֲבֹר עַל הַחֻקִּים שֶׁגִּדְרָה תּוֹרָה
בְּחֵיב דְּבַר אוֹ בְּפִטוּר מְפֻנֵּי (שְׁלֹא יַחֲיִיב זְכָאִי וּפִטוּר חֵיב).

יום ש"ק ל' מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רפ. מצות עשה קעז.

מצות לא תעשה רעו. עדר.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְיָמָה מֵאֲתִים וּשְׁמָנִים — הַאֲזַהְרָה
שֶׁהִזְהִיר הַדִּין מִלְהַטוֹת בְּדוּנוֹ גֵּרִים וְיִתוּמִים, וְהוּא אָמַר:
"לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם" (דְּבָרִים כב, יז) הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ
שֶׁהַמִּטָּה מִשְׁפָּט אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּלֹאוּ אֶחָד וְהוּא
אָמַר: "לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט" (וּיקְרָא יט, טו); וְאִם
הָטָה מִשְׁפָּט גֵּר — עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיִן. וּבִסְפָּרִי (פֶּרֶשׁת
תַּצֵּא שם): "לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט גֵּר, מִלְּמוֹד שְׁפַל־הַמִּטָּה

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' ב

עַל רַבִּי אֱלֵעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, עוֹלֹת בָּמֹת יָחִיד — עוֹלָה
שְׁהוּקְדְּשָׁה לְשֵׁם עוֹלֹת יָחִיד וְנִשְׁחַטָּה בְּחוּץ, שֶׁהַכְּנִיסָה אַחֲרֵי
שְׁחִיתָהּ לְבִפְנֵי־נִים — אַל תוֹךְ הַמִּחְיוֹצוֹת הַמְּקִיפוֹת אֶת בִּמַּת הַצִּיבוֹר,
קְלִטוֹת מְחִיצוֹת לְכָל דְּבַר, שֶׁכֵּל דִּינִיהָ כְּעוֹלָה שְׁהוּקְדְּשָׁה לְשֵׁם בִּמַּת
צִיבוֹר. וְאֵילוֹ רַמִּי בַר חֲמַא אָמַר, שְׁאִם הוּקְדְּשָׁה לְשֵׁם בִּמַּת יָחִיד,
וּלְיִשְׁנָא הַשְּׁנִיָּה אִם זֶה זְמַן שְׁנוּהַג בַּבְּמַת יָחִיד, אִין נִוְהִיגִים בַּהּ
דִּינֵי בִּמַּת צִיבוֹר.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה סִפְקָא בְּעִנְיַן קְלִיטַת מְחִיצוֹת: בְּעִי רַבִּי יוֹרְאָה, עוֹלָת —
עוֹלָה שְׁהוּקְדְּשָׁה לְשֵׁם בָּמֹת יָחִיד,

רַבָּה מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַמִּי בַר חֲמַא: (לִימָא מִסִּיעַ לִיח) [מְתִיב רַבָּה],
שִׁנְיָנוּ בְּבִרְיָתָא, שְׁחָזָה וְשׁוֹק וְתִרְיַמַּת לְחֵמִי תוֹדָה נִוְהִיגִין (בְּקִדְּשִׁי
בְּמָה) [בְּבָמָה] גְּדוּלָּה, וְאִין נִוְהִיגִין (בְּקִדְּשִׁי בְּמָה) [בְּבָמָה] קְטָנָה,
וּמִשְׁמַע שֶׁבְּבָמָה גְּדוּלָּה הֵם נִוְהִיגִים אֵף בְּזִמְנֵי הִיתֵר הַבְּמוֹת. מִתַּרְצַת
הַגְּמָרָא: אִימָא — תִּקַּן בְּבִרְיָתָא וְאָמַר כֵּךְ, נִוְהִיגִין (בְּבָמָה) [בְּזִמְנֵי
בְּמָה] גְּדוּלָּה, כְּלוּמַר בְּזִמְנֵי אִיסוּר הַבְּמוֹת, וְאִין נִוְהִיגִין (בְּבָמָה) [בְּזִמְנֵי
בְּמָה] קְטָנָה — בְּזִמְנֵי הִיתֵר הַבְּמוֹת, לֹא בְּבִמַּת יָחִיד וְלֹא בְּבִמַּת צִיבוֹר,
וּכְדְּבָרֵי רַמִּי בַר חֲמַא.
אוֹמַרְתָּ הַגְּמָרָא: וְיִפְלִיגָא דְּרַבִּי אֱלֵעָזָר — בְּדַבְּרֵי זֶה חוֹלֵק רַמִּי בַר חֲמַא

ירמיה פרק א י"ט

י רֹאֵה הַפְּקֻדֵּיךָ | הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמְּמַלְכוֹת לַנְּתוּשׁ וּלְנִתּוּץ וּלְהֶאָבִיד וּלְהָרוֹס לַבְּנוֹת וּלְנִמּוּעַ: יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מָה־אַתָּה רֹאֵה יִרְמְיָהוּ וְאָמַר מִקֵּל שֶׁקֶד אֲנִי רֹאֵה: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הַיִּטְבַּת לְרֹאאוֹת כִּי־שֶׁקֶד אֲנִי עַל־דְּבָרִי לַעֲשׂוֹתוֹ: יג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה | אֵלַי שְׁנִית לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֵה וְאָמַר סִיר נְפוֹת אֲנִי רֹאֵה וּפְנֵי מִפְּנֵי צְפוֹנָה: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצְפוֹן תִּפְתָּח הָרָעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: טו כִּי | הִנְנִי קָרָא לְכָל־מְשַׁפְּחוֹת מַמְלָכוֹת צְפוֹנָה נְאֻם־יְהוָה וְכָאוּ וְנִתְּנוּ אִישׁ כְּסָאוֹ פֶּתַח | שַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל־חֲזֹמְתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה: טז וּדְבַרְתִּי מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל־רַעְתָּם אֲשֶׁר עָזְבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם: יז וְאַתָּה תֹּאזְנוּ מִתִּנְיָךְ וּמִקְמַת וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי אֶצְוֶךָ אֶל־תַּחַת מַפְנֵיהֶם פֶּן־אַחֲתִיךָ לַפְּנִיָּה: יח וְאֲנִי הִנֵּה נִתְּנִיךָ הַיּוֹם לְעִיר מְבָצָר וּלְעָמוּד בְּרוֹזַל וּלְחָמוֹת נַחֲשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֵיהָ לְכַהֲנֶיהָ וּלְעָם הָאָרֶץ: יט וְנִלְחֲמוּ אִלֶּיךָ וְלֹא־יִוָּכְלוּ לָךְ כִּי־אַתָּה אֲנִי נְאֻם־יְהוָה לְהַצִּילְךָ:

רש"י

(י) הפקדתיך. מניתיך על העכו"ם: לנתוש ולנתוץ. דיספציר בלעז: (יא) מקל שקד. מנדולי"ר בלעז, ויונתן תרגם מקל שקד, מלך דמוחי לאבאשא: (יב) היטבת לראות. השקד הזה הוא ממחר להוציא פרח קודם לכל האילנות אף אני ממחר לעשות דברי, ומדרש אגדה השקד הזה הוא משעת חניטתו עד גמר ביטולו עשרים ואחד יום כמנין ימים שבין שבעה עשר בתמוז שבו הובקעה העיר לתשעה באב שבו נשרף

הבית: (יג) סיר נפות. רותח בויילנ"ט בלעז: ופניו. רתיחתו אשישאונדי"ש בלעז: (יד) מצפון תפתח הרעה. בכל לצפונה של ארץ ישראל היא: (טז) ודברתי משפטי אותם. אתווכח עמם עם יהודה וירושלים: (יז) תאזרו מתניך. ל' זירוז כאיש חיל: (יח) למלכי יהודה. כנגד מלכי יהודה: (יט) ונלחמו אליך. ויהיו דינין ומגיחין לקבלך למסתר ית פתגמי נבואתך:

מצודת ציון

(י) הפקדתיך. מלשון פקידות ומינוי כמו ופקדו שרי צבאות (דברים ט): לנתוש. ענין עקירה כמו ונטעתי אתכם ולא אתוש (לקמן מב): ולנתוץ. ענין כתיחה ושבירה כמו תנור וכירים יותץ (ויקרא יא): ולהרוס. מלשון הריסה וסתירה: לבנות. מלשון בנין: (יא) מקל. מטה: שקד. שם פרי שקדים כמו ויגמול שקדים (במדבר יז): (יב) שוקד. ענין מהירות כמו וישקוד ה' (דניאל ט): (יג) סיר. קדרה וכן על סיר הבשר (שמות טז): נפות. ר"ל מעלה רתיחה ע"ש שנראה נפוחים ואבעבועות וכן כדוד נפוח ואגמון (איוב מא): (יד) תפתח. ענין התרת הקשר כמו יתרי פתח (שם ל): (יז) תאזרו. מלשון אזור וחגורה: תחת. אחתך. ענין פחד ושבר כמו אל תערוך ואל תחת (יהושע א): (יט) יוכלו. מלשון יכולת והתגברות:

מצודת דוד

(י) הפקדתיך היום. בזה מניתי אותך לנבואת עליהם חורבן והשקט כפי מה שאצוה לך: (יא) מה אתה רואה. במראה הנבואה: מקל שקד. מטה מאילן שגדילים בו שקדים: (יב) היטבת לראות. ר"ל ראית דבר ראוי לפי הזמן כי שוקד אני על דברי לעשותו ואם כן ראית דבר המרמז רמז על מה שעתיד להיות כי מקל שקד ראית ואני שוקד על דברי והמה אחד בל': (יג) שנית. ר"ל שאלני פעם שנית: מה אתה רואה. במראה הנבואה: סיר נפות. קדירה מעלה רתיחה: ופניו. פני הרתיחה מקום שמעלה רתיחה מרובה הוא מעבר הצפון: (יד) מצפון תפתח הרעה. זה ירמז אשר מבבל העומדת מצפון תפתח הרעה כי עד הנה כאילו היתה הרעה קשורה לבל תבוא ועתה הותר הקשר ותבוא הרעה על יושבי ארץ ישראל והמשילה לסיר לומר כמו הסיר מאספים הנתחים

אליה ואח"כ מרתחיך אותה כן כולם יכנסו במצור העיר והאויב ילחם בה וכן נאמר שפות הסיר שפות וכו' אסוף נתחיה אליה וכו' רתח רתחיה (יחזקאל כד): (טז) הנני קורא. ר"ל אעיר לבות כל משפחות של ממלכות צפונה והם בכל וכל ארצות ממשלת בכל לבוא על ירושלים: ונתנו איש כסאו. כל אחד יתן כסאו מול פתחי השערים ועל החומות לצור עליה מסביב: (טז) ודברתי. אז אדבר עמהם משפט ר"ל אביא עליהם משפט הגמול בעבור רעתם: (יז) תאזרו מתניך. הוא ענין זירוז כי החגור במתניו הוא מזוויז: אל תחת מפניהם. אל תפחד מפניהם מלומר להם את כל דברי: פן אחתך. כי כשתפחד אשבור אותך לפניהם ויוכלו לך להזיקך לכן אל תפחד ובטח עלי ואז לא יוכלו לך: (יח) נתתיך היום. נתתי כח בידך להיות חזק כעיר מבצר וכו' להתגבר על כל הארץ וחזור ומפרש על מלכי יהודה ועל שרי יהודה ועל כהניה ועל כל עם הארץ מיתר העם: (יט) ונלחמו אליך. כולם ילחמו עמך ולא יוכלו לך כי אני עמך להצילך מידם:

שיר השירים פרק ד וי

ו עד שיפוח היום ונסו הצללים אלך לי אל־הַר המִזֵּר וְאֶל־גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה: ז בָּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי וּמוֹם
אֵין בָּהּ: ח אֶתִּי מִלְּבָנֹן בָּלָה אֶתִּי מִלְּבָנֹן תְּבוּאֵי תְּשׁוּרִי | מִרָאשׁ אֲמָנָה מִרָאשׁ שָׁנִיר וְחֶרְמוֹן מִמְּעֻנֹת
אֲרִיֹת מְהַרְרֵי נְמָרִים: ט לִבְבְּתָנִי אַחֲתִי כֻלָּה לִבְבְּתָנִי (באחד) בְּאַחַת מַעֲיֵינֶיךָ בְּאַחַד עֵנֶק מַצּוּרֶיךָ:
י מִה־יָּפוּ דְרִידָךְ אַחֲתִי כֻלָּה מִה־טָבוֹ דְרִידָךְ מִזֵּן וְרִיחַ שְׁמֶנֶךָ מִפֶּלֶא־בְשָׁמִים:

רש"י

וביאתך לראש שניר וחרמון שהיו מעונות אריות סיחון ועוג, ד"א מראש אמנה הר הוא בגבול צפוני של ארץ ישראל ושמו אמנה ובלשון משנה טורי אמנון והר ההר שנאמר בו (במדבר לד) מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר וכשגליות נקבצות ומגיעות שם הם צופים משם ורואין גבול ארץ ישראל ואורה של ארץ ישראל ושמים ואומרים הודיה לכך נאמר תשורי מראש אמנה: (ט) לבבתני. משכת את לבי אליך: באחת מעיניך. הרבה דוגמות טובות שביך לולא היתה ביך אלא אחת מהן הייתי מחבבך ביותר וכל שכן בכולן וכן באחת ענק מצורוניך באחת מרכידי ענקי קישוטיך הם תכשיטי מצוה שישראל מציינין בהם, ד"א באחד ענק באחד מאבותיך הוא אחד היה מיוחד וזה אברהם הנקרא ענק האדם הגדול בענקים: (י) מה יפו דריך. כל מקום שהראית לי שם חבה יפה הוא בעיני לגלגל שילה נוב וגבעון ובית עולמים הוא שישד הבבלי מנוחה ושאר ויעודים מנוחה זו ירושלים ושאר ויעודים מקום שנתועד' שם שכינה לישראל: וריח שמנך. שם טוב:

מצודת ציון

(ו) שיפוח. מלשון הפחה ונשיבה: היום. השמש: ונסו. מלשון ניסה ובריחה: הצללים. מלשון אצל: המור, הלבונה. שמות מיני בושם: (ח) מלבנון. שם יער: כלה. תקרא כן על כי אז היא כלולה כל מיני יופי ופאר: תשורי. ענין צעדה והלוך. כמו באשורו אחזה רגלי (איוב כג יא): אֲמָנָה, שניר וחרמון. שמות הרים: ממעונות. ענין מדור. כמו ה' מעון אתה הייתי (תהלים צ א) (ט) לבבתני. מלשון לב: ענק. כן יקרא עדי הצואר. כמו וענקים לגרגרותיך (משלי א ט): (י) מה יפו. מלת מה יורה על הפלגת הדבר. כמו מה רב טובך (תהלים לא כ): דודיך. אהבתך וחיבתך:

(ו) עד שיפוח היום. כאומר לכן בעבור הכשרון והיופי הנמצא בך מאז ביתר שאת, הוחילי על הטובה כי יש תקוה, ועד העת שיהיה השמש נפוח מן הארץ לרדת לשקוע, ועד ינוסו הצללים הוא עת ערב שאז ינוסו צללי הדברים להיות מתארכים ונמשכים למרחוק. ועד לא תבא העת ההיא, אלך אל הר שגדל שם בושם המור, ואל גבעה שגדילה שם לבונה, ושמה אלין הלילה. והנמשל הוא לומר בעבור כשרון המעשה והשבח הנמצא בך מאז, אמהר להשרות שכיתי בבית המקדש מקום מקטירין סממני הקטרת ובהם מור ולבונה: (ז) כולך יפה רעיתי. מעורך רעיתי כל חלקי גופך יפה ולא נמצא בך שום מום. והנמשל הוא לומר אתה כנסת ישראל מאז כולכם כשרים ולא נמצא בך שום פסול: (ח) אתי מלבנון כלה. הנה אתה כלה, רוצה לומר כלולה בכל מיני יופי אתי מלבנון. וחזר ומפרש אתי מלבנון תבואי, רוצה לומר ממקום שאת עומדת עתה בלבנון, משם תבואי אתי אל הר המור וכו', ושם נתעלסה באהבים ונורה דודים עד הבקר: תשורי מראש אמנה. תצעדי ותלכי ממקום שאתה שם, מראש הר אמנה ומראש הרי שניר וחרמון, שהם מקומות מעון אריות נמרים. ולא תעמודי עוד באלה המקומות כי אתי תבואי אל הר המור וכו'. והנמשל הוא לומר עמי תבואי לארצך ותצאי מהגולה: (ט) לבבתני. הנה מאז בהיותי עמך משכת את לבי אליך את אחותי כלה. ואמר אחותי בלשון חיבה יתירה: לבבתני באחת מעיניך. יפרש במה משכה לבו, ואמר בהבטת עין אחת מעיניך, כי הבטה בדרך חיבה בעין אחת ממשיך את הלב עד מאוד: באחד ענק. אף בעדי אחד מקשוטי צוארך משכת את לבי אליך, ומכל־שכן בכולם. והנמשל הוא לומר אהבתי לך בעבור אברהם אביך שהיה עין העולם, לפרסם אלהותי בין בני אדם להישיים בדרך אשר ילכו בה. ובעבור משה עבדי המכניסך עמי בבית. וכינהו באחד ענק מן הצואר, שהוא היה העדי והקשוט המיוחד בהמדברים בך, וקוראים בגרון ללכת בדרכי ה' ולשמור מצותיו: (י) מה יפו דודיך. מה מאוד היו יפים הראות חיבתך אלי את אחותי כלה, מה מאוד היו טובים יותר ממשתה היין וריח השמן שאתה סך מהם, הוא ריח ערב מריח כל בשמים. והנמשל הוא לומר האמונה שאתה מאמין בי ופרסום קדושת שמי הבא על ידך, הגון בעיני ומקובל לפני:

מצודת דוד

(ו) עד שיפוח היום. כאומר לכן בעבור הכשרון והיופי הנמצא בך מאז ביתר שאת, הוחילי על הטובה כי יש תקוה, ועד העת שיהיה השמש נפוח מן הארץ לרדת לשקוע, ועד ינוסו הצללים הוא עת ערב שאז ינוסו צללי הדברים להיות מתארכים ונמשכים למרחוק. ועד לא תבא העת ההיא, אלך אל הר שגדל שם בושם המור, ואל גבעה שגדילה שם לבונה, ושמה אלין הלילה. והנמשל הוא לומר בעבור כשרון המעשה והשבח הנמצא בך מאז, אמהר להשרות שכיתי בבית המקדש מקום מקטירין סממני הקטרת ובהם מור ולבונה: (ז) כולך יפה רעיתי. מעורך רעיתי כל חלקי גופך יפה ולא נמצא בך שום מום. והנמשל הוא לומר אתה כנסת ישראל מאז כולכם כשרים ולא נמצא בך שום פסול: (ח) אתי מלבנון כלה. הנה אתה כלה, רוצה לומר כלולה בכל מיני יופי אתי מלבנון. וחזר ומפרש אתי מלבנון תבואי, רוצה לומר ממקום שאת עומדת עתה בלבנון, משם תבואי אתי אל הר המור וכו', ושם נתעלסה באהבים ונורה דודים עד הבקר: תשורי מראש אמנה. תצעדי ותלכי ממקום שאתה שם, מראש הר אמנה ומראש הרי שניר וחרמון, שהם מקומות מעון אריות נמרים. ולא תעמודי עוד באלה המקומות כי אתי תבואי אל הר המור וכו'. והנמשל הוא לומר עמי תבואי לארצך ותצאי מהגולה: (ט) לבבתני. הנה מאז בהיותי עמך משכת את לבי אליך את אחותי כלה. ואמר אחותי בלשון חיבה יתירה: לבבתני באחת מעיניך. יפרש במה משכה לבו, ואמר בהבטת עין אחת מעיניך, כי הבטה בדרך חיבה בעין אחת ממשיך את הלב עד מאוד: באחד ענק. אף בעדי אחד מקשוטי צוארך משכת את לבי אליך, ומכל־שכן בכולם. והנמשל הוא לומר אהבתי לך בעבור אברהם אביך שהיה עין העולם, לפרסם אלהותי בין בני אדם להישיים בדרך אשר ילכו בה. ובעבור משה עבדי המכניסך עמי בבית. וכינהו באחד ענק מן הצואר, שהוא היה העדי והקשוט המיוחד בהמדברים בך, וקוראים בגרון ללכת בדרכי ה' ולשמור מצותיו: (י) מה יפו דודיך. מה מאוד היו יפים הראות חיבתך אלי את אחותי כלה, מה מאוד היו טובים יותר ממשתה היין וריח השמן שאתה סך מהם, הוא ריח ערב מריח כל בשמים. והנמשל הוא לומר האמונה שאתה מאמין בי ופרסום קדושת שמי הבא על ידך, הגון בעיני ומקובל לפני:

ג אבל הסככות, והפרעות, ובית הפרס, וארץ העמים, והגולל, והדופק, ורביעית דם, ואהל, ורבע עצמות, וכלים הנוגעים במת, וימי ספרו וימי גמרו; על אלו – אין הנזיר מגלח, ומזה בשלישי ובשביעי, ואינו סותר את הקודמים, ומתחיל ומזה מיד, וקרפן אין לו. באמת אמרו: ימי הזב והזבה, וימי הסגור של מצרע – הרי אלו עולין לו. ד אמר רבי אליעזר משום רבי יהושע: כל טמאה מן המת שהנזיר מגלח עליה – חיבין עליה על ביאת מקדש; וכל טמאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה – אין חיבין עליה על ביאת מקדש. אמר רבי מאיר: לא תהא זו

פירוש ברטנורא

ג אבל הסככות. אילו שיש לו ענפים מובדלים זה מזה, ויש כוית מן המת תחת אחד מהן, ועבר הנזיר ואין ידוע אם עבר תחת הענף המאחיל על המת: והפרעות. אבנים או עצים בולטים מן הכותל וטומאה תחת אחד מהם: ובית הפרס. שדה שנחרש בה קבר עושה בית הפרס מאה אמה, שכך שיעורו שהמחרישה מוליכה את העצם: וארץ העמים. שגזרו חכמים טומאה על ארץ העמים: גולל. כסוי הארון: דופק. הארון עצמו שהכסוי דופק עליו: ורביעית דם. אפילו על משאו ומנעו אין הנזיר מגלח: ואהל ורובע עצמות. אם האהיל על רובע קב של עצמות המת, אינו מגלח, עד שיאחיל על חצי קב. אבל על מגע ומשא של רובע עצמות, מגלח, ואפילו הם נמוקים ולא נשאר בהם עצם כשעורה שלם: וכלים הנוגעים במת, שהם מטמאים כמת עצמו. והנוגע בהם טמא טומאת שבעה: וימי גמרו. ימי הלכותו של מצורע: וימי ספרו. לאחר שנטהר מצרעתו, דרכית (ויקרא י"ד) וישב מחוץ לאהל שבעת ימים: על אלו אין הנזיר מגלח. על כל הנך דמתנות: ומזה בשלישי ושביעי. הא לא קאי אימי ספרו ואימי גמרו, דלא שייך בהו הזאה ג' ח': ואינו סותר את הקודמין ומתחיל ומזה מיד. כל אלה שאמרנו, אינן עולין לימי הנזירות ואין סותרין, אלא אחר שיהי ג' ח' ויטהר אם נטמא בטומאת מת, ואחר שישלים ימי גמרו וימי ספרו אם נצטרע, משלים נזירותו על מנין הימים שמנה קודם שנמטא, ואינו מביא קרבן טומאה: באמת אמרו ימי הזב והזבה. כל ימי טומאתם וימי ספירתם שבעה נקיים: וימי הסגור של מצורע. שנאמר בו (שם ט"ז) והסגיר את הנגע שבעת ימים, עולין למנן ימי הנזירות, וא"צ לומר שאין סותרין את הקודמים:

ד חייבין עליה על ביאת מקדש. אם נטמא באותה טומאה ונכנס למקדש, או אבל קרשים קודם שטהר מטומאתו, חייבין עליה כרת אם היה מיד, או קרבן עולה ויורד אם היה שוגג: לא תהא זו קלה מן השרץ. דחייבין עליה על ביאת מקדש, כדכתיב בויקרא (ה) או בנבלת שרץ טמא. ומילתא דר"מ

משניות מבוארות – קהתי

יוס ראשון

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, ולאחר שנימנו במשנה הקודמת טומאות המת שהנזיר מגלח עליהן, באה משנתנו למנות טומאות שאין הנזיר מגלח עליהן. **אבל הסככות** – ענפי אילן הסוככים על הארץ, ועושים תחתם "אוהל", **והפרעות** – אבנים או עצים הבולטים ויוצאים מן הגדר (מלשון "גדר פרע"), ויש כוית מן המת תחת אחד הענפים של הסככות, או תחת אחת האבנים של הפרעות, ועבר נזיר תחת הסככות או הפרעות, ולא ידוע אם עבר תחת אותו הענף או אותה האבן, המאחילים על הטומאה, **ובית הפרס** – שדה שנחרש בה קבר, קבעו חכמים, שמה אמה מסביב לקבר נעשה "בית הפרס", היינו שטח שיש בו ספק טומאת המת, ועפרו מטמא במגע ובמשא, לפי שחוששים שמה גררה עמה המחרישה עצם כשעורה מעצמות המת ("פרס" – מלשון "פרוס לדעב לחמד", שעל ידי החרישה נשברו ונתפוררו עצמות מהקבר); ועבר הנזיר את בית הפרס: **וארץ העמים** – שיצא הנזיר בתוך ימי נזירותו לחוץ לארץ וחזר, וחכמים גזרו טומאה על ארץ העמים (עיין לעיל ג, ו); **והגולל, והדופק** – שנגע הנזיר בגולל או בדופק; יש מפרשים, שהגולל הוא כיסוי ארון המת, והדופק היינו דפנות הארון שעליהם נשען הכיסוי (**רש"י**; **ברטנורא**); יש מפרשים, שהגולל הוא אבן גדולה שהיו נותנים על הקבר, היינו אבן של מצבה, והדופק, היינו שתי אבנים תחתונות, שהמצבה נשענת עליהן (**רבונו תם**); ויש מבארים, שהגולל הוא כיסוי הקבר, שבזמן שהיו נוהגים לעשות הקברות בכוכים שבמערה, היו גוללים אבן על פי הפתח של המערה, והאבן היתה עגולה, וכדי שלא תתגלגל בחזרה כשסותמים את הפתח, היו נותנים תחתיה אבן אחרת, והוא הדופק. ובזמן שעושים את הקברות בחפירות שבשדות, לאחר שחופרים את הקבר כל צרכו, בונים מכאן ומכאן אצטבאות להניח למעלה אבנים גדולות לכסות את המת, ואותן האבנים הנשענות על האצטבאות נקראות "גולל", והאצטבאות שמכאן ומכאן נקראות "דופק" (עיין עירובין א, ז בסו"ל **באוונות למתנו**); **ורביעית דם** – או שנגע הנזיר ברביעית הלוג דם מן המת; **ואהל** – או שנגע באוהל המת (**רמב"ם**); **ורבע עצמות** – או שהאחיל על רובע הקב של עצמות המת (**אב"ל** על מגע ומשא של רובע עצמות הנזיר מגלח – **ברטנורא**); **וכלים הנוגעים במת** – או שנגע הנזיר בכלים הנוגעים במת, שטמאים הם כמת עצמו,

והנוגע בהם טמא טומאת שבעה ימים; **וימי ספרו** – של נזיר מצורע, שכן המצורע סופר שבעה ימים לאחר שנטהר מצרעתו, כמו שנאמר (**ויקרא יד, ח**): "ורחץ במים וטהר, ואחר יבוא אל המחנה, וישב מחוץ לאהל שבעת ימים". **וימי גמרו** – של נזיר מצורע, היינו הימים שבהם הוא מצורע גמור. לאחר שהחליטו הכהן לטומאה, ונקרא אז מצורע מוחלט: **על אלו** – הטומאות, שנימנו במשנתנו, **אין הנזיר מגלח** – אינו חייב לגלח תגלחת הטומאה, **ומזה בשלישי ובשביעי** – אם נטמא בטומאות המת הנישנות למעלה, מדים עליו מי אפר פרה כיום השלישי וכיום השביעי לטומאתו, **ואינו סותר את הקודמים** – את ימי נזירותו שמנה בטהרה, אלא שאותם הימים שהיה טמא בהם טומאת שבעה, או "ימי ספרו" ו"ימי גמרו" של נזיר שנצטרע, אינם עולים לו למנן נזירותו, **ומתחיל ומזה מיד** – את נזירותו, לאחר שטבל והעריב שמשו, כדי להשלים את ימי הנזירות שמנה קודם שנטמא, **וקרפן אין לו** – ואינו מביא קרבן על טומאתו, שאין הטומאות הללו מחייבות תגלחת הטומאה. **באמת אמרו** – חכמים, כלומר הלכה מקובלת היא מימים קדמונים, וכן פירשו בגמרא (**בבא מציעא ט, א**); כל "באמת אמרו" הלכה היא (ואין להסס ולגמגם בדבר – **רש"י**); אבל בירושלמי מובא: כל מקום ששנו חכמים "באמת" הלכה היא למשה מסיני; יש מפרשים שלא דווקא הלכה למשה מסיני, אלא כאילו היא הלכה למשה מסיני (**ר"ש** ו**ברטנורא** על **תרושת ב, א**); **ימי הזב והזבה** – ימי טומאת הזב (**במפורש בויקרא טו, ב-ג**). וימי טומאת הזבה (**שם, שם, כה-כח**), **וימי הסגור של מצרע** – נזיר שנצטרע והכהן הסגירו שבעת ימים וראה ביום השביעי שלא פשה הנגע בעורו, (**ויקרא יג, ד-ה**). **הרי אלו עולין לו** – ימים אלו עולים לנזיר (או לנזירה), למנן ימי הנזירות, ואין צורך לומר שאינם סותרים את הקודמים.

באור משנה ד

אמר רבי אליעזר – ויש גורסים: רבי אלעזר ("מלאכת שלמה"), **משום רבי יהושע** – משמו של רבי יהושע: **כל טמאה מן המת שהנזיר מגלח עליה** – היינו כל הטומאות שנישנו במשנה ב, **חיבין עליה על ביאת מקדש** – מי שנטמא באותה טומאה, ונכנס למקדש קודם שטהר מטומאתו, חייב כרת אם היה מזיד, או חייב קרבן אם היה שוגג; **וכל טמאה מן המת שאין הנזיר מגלח**

קָלָה מִן הַשֶּׁרֶץ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: דְּנָתִי לִפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מָה אִם עֵצִים בְּשִׁעוּרָה שְׂאִינוּ מִטְּמֵא אֶדָם בְּאַהֲלָה, הַנְּזִיר מְגַלַּח עַל מַגְעוֹ וְעַל מִשְׁאֹו – רַבִּיעִית דָּם שֶׁהוּא מִטְּמֵא אֶדָם בְּאַהֲלָה, אֵינוּ דִין שֶׁיְהִי הַנְּזִיר מְגַלַּח עַל מַגְעָה וְעַל מִשְׁאֵהָ? אָמַר לִי: מָה זֶה עֲקִיבָא! אֵין דְּגִין בָּאן מִקָּל וְחֹמֶר. וּבְשִׁבְאָתִי וְהִרְצִיתִי אֶת הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ, אָמַר לִי: יִפֶּה אֲמָרְתָּ, אֵלָּא בֵּן אֲמָרוּ הִלְכָה.

פ ר ק ש מ י נ י

א שְׁנֵי נְזִירִים שְׂאֻמְרָ לָהֶן אֶחָד: רְאִיתִי אֶחָד מִכֶּם שֹׁנְטָמָא, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִיזָה מִכֶּם – מְגַלְחִין וּמִבְיִיאִין קֶרְבֵּן טְמֵאָה וְקֶרְבֵּן טְהָרָה, וְאֹמֵר: אִם אֲנִי הוּא הַטְּמֵא – קֶרְבֵּן טְמֵאָה שְׁלִי וְקֶרְבֵּן טְהָרָה שְׁלָךְ; וְאִם אֲנִי הוּא הַטְּהוֹר – קֶרְבֵּן טְהָרָה שְׁלִי וְקֶרְבֵּן טְמֵאָה שְׁלָךְ; וְסוֹפְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמִבְיִיאִין קֶרְבֵּן טְהָרָה, וְאֹמֵר: אִם אֲנִי הוּא הַטְּמֵא – קֶרְבֵּן

פירוש ברטנורא

ליתא, שהרי מנע ומשא של עצם כשעורה שהוא קל שאינו מטמא באהל, הנזיר מגלח עליה כרתגן במתניתין, ורביעית דם שהוא חמורה שמטמא באהל אין הנזיר מגלח עליה: אין דגין באן ק"ו. שאין דגין ק"ו על דבר שהוא הלכה למשה מסיני, שעצם כשעורה אינו כתוב בתורה אלא הלכה היא, ואין דגין ק"ו מהלכה. והן הן דברי ר"א הן הן דברי ר' יהושע שאמר אלא כך אמרו הלכה:

ו א שני נזירים שאמרו להם אחד כו'. והם שותקים, דאם הם מכחישים אינו נאמן, דעד אחד במקום שמכחישים אותו אינו נאמן. ומתניתין איירי כגון שזה העד לא היה עמו, אלא אמר ראיתי מרחוק טומאה שנוקד ביניכם, שאם היה העד אצלם במקומם הוויא לה ספק טומאה ברה"ר, וספק טומאה ברה"ה ספיקו טהור, דכל ספק טומאה מסומה ילפינן לה דכתיב בה (במדבר ה') ונסתרה והיא נטמאה, ואינו אלא היא והבועל, וספיקה טמא. וכל זמן שהם יותר משנים אפילו בתוך הבית ספיקו טהור, דהוויא לה כספק טומאה ברה"ר, לכך צ"ל שלא היה העד בשעת ספק טומאה אצלם במקומם: וסופרים ל'

משניות מבוארות – קהתי

שניים, כך בכל ספק טומאה ברשות היחיד, כגון שאין שם יותר משניים, אבל אם יש שם שלוש או יותר, אף על פי שהם עומדים ברשות היחיד, דינם לענין טומאה כרשות הרבים, שאם נולד בהם ספק טומאה, הרי זה כספק טומאה ברשות הרבים, וכל ספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור (גמרא נזיר ט. א. רמב"ם הל' נזירות ט. טז. הל' אבות הסומאות ט. א-ב). – משנתנו דנה בשני נזירים שנולד להם ספק טומאה, כגון שעמדו ברשות היחיד, ונטמא אחד מהם, ואין יודעים מי מהם נטמא, כיצד מביאים הם קרבנותיהם. – ולהבנת ענין המשנה יש עוד להקדים, שאם אמר אחד לנזיר: ראיתי שנטמאת, והנזיר שותק, או שספק לו הדבר, אף על פי שאין כאן אלא עד אחד, הריהו נאמן, ומביא הנזיר קרבן טומאה על פיו. אבל אם הנזיר מכחיש, שהוא אומר: לא נטמאתי, אין העד נאמן (ברטנורא ופירושם אחרים: גמרא קידושין טז. ב. ואפילו שני עדים מעידים עליו שנטמא, והוא אומר: לא נטמאתי, אינו מביא קרבן על פיהם, לפי שאפשר לפרש את דבריו: לא נטמאתי – אני חייב להביא קרבן טומאה, שכבר נטמאתי על נזירותי, ונמצא שאין כאן הכחשת עדים (גמרא כריתות יב. ב. הל' נזירות ט. יז).

שְׁנֵי נְזִירִים – שִׁקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם נִזְיוֹת בִּיחָד, שְׂאֻמְרָ לָהֶן אֶחָד: רְאִיתִי אֶחָד מִכֶּם שֹׁנְטָמָא – בגמרא מבואר, כגון שהיו שני הנזירים עומדים ברשות היחיד, והאחד לא היה עמם, אלא בא ואמר: ראיתי מרחוק טומאה שנוקד ביניכם, ואחד מכם נטמא, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִיזָה מִכֶּם – נטמא, והרי יש כאן ספק טומאה ברשות היחיד, שספקו טמא (אבל אם היה האחד עמהם, דינם כספק טומאה ברשות הרבים, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו) ומדובר כאן, שהנזירים שותקים, או שיש להם ספק בדבר, שבכגון זה העד נאמן, כמו שהבאנו לעיל, ונמצא כל אחד מהנזירים ספק נזיר טמא ספק נזיר טהור; כיצד, איפוא, הם נוהגים? מְגַלְחִין – ראשם, לאחר שהשלימו את ימי נזירותם (ענין בשולי הבאור למשנתנו). וּמִבְיִיאִין – בין שניהם, בשותפות, קֶרְבֵּן טְמֵאָה – שתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, וכבש לאשם, וְקֶרְבֵּן טְהָרָה – כבשה לחטאת, וכבש לעולה ואיל לשלמים (כמו ששינו לעיל ו, יז-יט). וְאֹמֵר – אחד מהם: אִם אֲנִי הוּא הַטְּמֵא – ואתה הטהור, קֶרְבֵּן טְמֵאָה שְׁלִי וְקֶרְבֵּן טְהָרָה שְׁלָךְ; וְאִם אֲנִי הוּא הַטְּהוֹר – ואתה הטמא, קֶרְבֵּן טְהָרָה שְׁלִי וְקֶרְבֵּן טְמֵאָה שְׁלָךְ – ונמצא הטמא מביא את קרבן הטומאה והטהור את קרבן הטהרה, וְסוֹפְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם – כלומר שתחזירים ומונים נזירותם מחדש; ואם נדרו נזירות סתם, הרי הם מונים שלושים יום. והוא הדין אם נדרו נזירות מרובה, שהם חוזרים וסופרים נזירות כפי הזמן שנדרו; שהרי אותו נזיר שנטמא, הביא עכשיו את קרבנות הטומאה, והוא חייב למנות נזירותו מתחילה, ולהביא בסוף ימי נזירותו קרבנות טהרה, וכיון שלא ידוע מי מהם הוא שנטמא, סופרים הם שניהם את נזירותם מחדש, וּמִבְיִיאִין – בסוף נזירותם השנייה, קֶרְבֵּן

עֲלֶיהָ – היינו אלו שנישנו במשנה הקודמת, אֵין חִיבִין עֲלֶיהָ עַל בִּינָת מִקְדָּשׁ – כלומר כך למדו מפי השמועה, שמחלקים בטומאות מן המת לגבי ביאת המקדש כשם שמחלקים לגבי תגלחת הנזיר (המאירי; ועיין "תפארת ישראל"). אָמַר רַבִּי מֵאִיר: לֹא תִהְיֶה זֹו קָלָה מִן הַשֶּׁרֶץ – לא תהא טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה קלה מטומאת השרץ, שחייבים עליה על ביאת המקדש, כמו שנאמר (ויקרא ה, ב): "או כנבלת שרץ טמא". רבי מאיר בא לחלוק על רבי יהושע, והוא סובר, שאף טומאת המת שאין הנזיר מגלח עליה, חייבים עליה על ביאת מקדש, שהרי טומאת השרץ אינה מפסיקה נזירותו כלל, ואילו טומאה מן המת שאינו מגלח עליה, מפסיקה מכל מקום את נזירותו לימי הטומאה, ואין ימים אלו עולים לו; ואם הנטמא בטומאת השרץ חייב עליה על ביאת מקדש, הרי כל שכן לנטמא בטומאת המת שאין הנזיר מגלח עליה, שחייב עליה על ביאת מקדש (רש"י). ואין הלכה כרבי מאיר. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: דְּנָתִי לִפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – קל וחומר: מָה אִם עֵצִים בְּשִׁעוּרָה – מן המת, שְׂאִינוּ מִטְּמֵא אֶדָם בְּאַהֲלָה – הלכה למשה מסיני, הַנְּזִיר מְגַלַּח עַל מַגְעוֹ וְעַל מִשְׁאֹו – כמו ששינו לעיל (משנה ב): "ועצם כשעורה, על מגעו ועל משאו". רַבִּיעִית דָּם – של מת, שֶׁהוּא מִטְּמֵא אֶדָם בְּאַהֲלָה – ונמצא שטומאה זו חמורה מטומאת עצם כשעורה, אֵינוּ דִין שֶׁיְהִי הַנְּזִיר מְגַלַּח עַל מַגְעָה וְעַל מִשְׁאֵהָ – כלום אינו קל וחומר? ולמה שינו (במשנה הקודמת), שאין הנזיר מגלח על רביעית דם? אָמַר לִי – רבי אליעזר: מָה זֶה עֲקִיבָא! – שאתה דן קל וחומר זה? אֵין דְּגִין בָּאן מִקָּל וְחֹמֶר – ולא פירש רבי אליעזר טעם לדבריו. וּבְשִׁבְאָתִי וְהִרְצִיתִי אֶת הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ – באותו קל וחומר שדנתי לפני רבי אליעזר, אָמַר לִי – רבי יהושע יִפֶּה אֲמָרְתָּ – הקל וחומר שדנת יפה הוא, ואין עליו תשובה, אֵלָּא בֵּן אֲמָרוּ הִלְכָה – כלומר שטומאת עצם כשעורה אינה מפורשת בתורה אלא הלכה היא, היינו הלכה למשה מסיני (רש"י; תוספות), ואין דנים קל וחומר מהלכה. וזהו גם טעמו של רבי אליעזר.

ההלכה היא, שספק טומאה ברשות היחיד, ספקו טמא. דין זה למדים מסומה, שנאמר בה (במדבר ה, יג): "ונסתרה והיא נטמאה", היינו שאף על פי שהדבר ספק הרי היא טמאה לבעלה. וכשם שבסומה אין שם אלא היא והבועל, היינו

פירוש ברטנורא

משניות מבוארות – קהתי

טַהֲרָה – בין שניהם, **וְאוֹמֵר** – אחד לחברו: **אִם אֲנִי הוּא הִטְמָא** – אם אני הייתי הטמא, הרי **קִרְבֵּן טֻמְאָה** – שכבר הקרבנו, **שְׁלִי** – היה, **וְקִרְבֵּן טַהֲרָה** – שהקרבנו, **שְׁלָךְ** – היה, **וְזֶה** – של עכשיו, **קִרְבֵּן טַהֲרָתִי** – יהיה; **וְאִם אֲנִי הוּא הִטְהוֹר** – ואם אני הייתי הטהור, הרי **קִרְבֵּן טַהֲרָה** – שהקרבנו, **שְׁלִי** – היה, **וְקִרְבֵּן טֻמְאָה** – שהקרבנו, **שְׁלָךְ** – היה, **וְזֶה** – של עכשיו, **קִרְבֵּן טַהֲרֶתְךָ** – יהיה; ונמצא שאינם מפסיקים בקרבנותיהם כלום, אלא שחיובים הם בכל דקדוקי הנזירות עד שיעשו את כל הדברים האמורים לעיל. **מֵת אֶחָד מֵהֶן** – משני הנזירים הללו, קודם שהביאו קרבנותיהם הראשונים, מה יעשה הנזיר החי, שהוא ספק טמא, ואי אפשר לו להתנות על קרבנותיו? **אָמַר רַבִּי הוֹשֵׁעַ**: **יִבְקֹשׁ אֶחָד מֵן הַשּׁוֹק שְׂיִדֵּר כִּנְגֻדוֹ בְּנִזִּיר** – שיקבל עליו נזירות כפי בקשתו, **וְאוֹמֵר** – לו: **אִם טֻמְאָה הִייתִי** – וצריך אני להביא קרבן טומאה ולמנות נזירותי מחדש, **הֲרִי אֶתָּה נִזִּיר מִכֵּד** – כדי שקרבן טהרה שניביא לאחר שלושים יום יתא שָׁלֵךְ, **וְאִם טַהוֹר הִייתִי** – וצריך אני להביא קרבן טהרה, **הֲרִי אֶתָּה נִזִּיר אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם** – והרי זה מן השוק צריך למנות שתי נזירות מן הספק; **וְסוֹפְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם** – מיום שקיבל עליו האחד מן השוק לידור כנגדו, **וּמִבְּיֹאֵין** – בין שניהם, **קִרְבֵּן טֻמְאָה וְקִרְבֵּן טַהֲרָה** – כמו שבארנו לעיל, **וְאוֹמֵר** – הספק לאותו האחד מן השוק, **אִם אֲנִי הוּא הִטְמָא** – ונמצא שנזירותך חלה בזמן התנאי הראשון, ונשלמה עכשיו, והרי אתה חייב בקרבן טהרה, הרי **קִרְבֵּן טֻמְאָה שְׁלִי וְקִרְבֵּן טַהֲרָה שְׁלָךְ** – יהא קרבן הטומאה כשבילי וקרבן הטהרה כשבילך, **וְאִם אֲנִי הוּא הִטְהוֹר** – ונמצא שלא חלה עליך נזירות עד עכשיו, כפי שהתנינו בתחילה, הרי **קִרְבֵּן טַהֲרָה שְׁלִי וְקִרְבֵּן טֻמְאָה בְּסֶפֶק** – קרבן הטומאה יהא קרבן מספק, כלומר שחטאת העוף קריבה על הספק ואינה נאכלת, ועולת העוף קריבה (אם הוא רוצה) בתנאי עולת נרבה, ואשם אינו מביא; שכן ההלכה היא, שנוזר טמא משהביא חטאתו מתחיל למנות נזירותו בטהרה, ואין העולה והאשם מעכבים; וחוזרים **וְסוֹפְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם** – פעם שנייה, **וּמִבְּיֹאֵין קִרְבֵּן טַהֲרָה, וְאוֹמֵר** – הספק לאותו אחד מן השוק: **אִם אֲנִי הוּא הִטְמָא** – ונמצא שנזירותך היתה בשלושים יום הראשונים, הרי **קִרְבֵּן טֻמְאָה** – שכבר הקרבנו, **שְׁלִי** – היה, **וְקִרְבֵּן טַהֲרָה** – שהקרבנו, **שְׁלָךְ** – היה, לשם נזירות, **וְזֶה** – של עכשיו, **קִרְבֵּן טַהֲרָתִי** – לנזירותי

ב נזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק – אוכל בקדשים אחר ששים יום, ושותה יין ומטמא למתים אחר מאה ועשרים יום; שתגלחת הגעג דוחה תגלחת הנזיר בזמן שהיה ודאי, אבל בזמן שהיה ספק – אינה דוחה.

פירוש ברטנורה

ב נזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק. ספק אם נטמא במת וספק אם הוא מצורע מוחלט: **אוכל בקדשים אחר ששים יום.** אבל קודם לכן לא, דספק מצורע הוא ועד שיביא כפרתו אסור לאכול בקדשים. אבל משום ספק נזיר טמא לא מתסר לאכול בקדשים, דלא מקרי מחוסר כפרה שאסור לאכול בקדשים אלא מי שטומאה יוצאה עליו מנופו. כיצד, נזר שלשים יום. וביום הראשון אירע לו ספק טומאת מת וספק צרעת, מזה ושונה וטובל ונותר מטומאת מת כאילו בא לגלח כדן נזיר טמא או כדן מצורע שנתרפא, ואינו יכול לגלח עד שלשים יום מיום שנזר, שמא נזיר טהור הוא ואסור לגלח עד מלאת ימי נזרו ועד שיביא קרבנותיו, ולאחר שלשים יום מגלח, ספק תגלחת מצורע ספק תגלחת טומאה של נזיר וספק תגלחת טהרה. ומביא שתי ציפורים כדן תגלחת חלוטו של מצורע, וחטאת העוף הבאה על הספק משום ספק נזיר טמא, ועולת בהמה משום ספק נזיר טהור. ואע"פ שאינו מביא שאר קרבנות של תגלחת טהרה, הא אמרינן אם גלח על אחת משלשתן יצא. ומתנה עליה שאם אינו נזיר טהור שתהא עולת נדבה. ודין מצורע מוחלט שצריך שתי תגלחות, אחת לאחר גמר חלוטו כשנתרפא מצרעתו, ואחת לאחר ימי ספרו לאחר שספר שבעה מן התגלחת הראשונה, כדכתיב (ויקרא י"ד) וזה ביום השביעי יגלח את כל שערו, וזה שהוא ספק נזיר אינו יכול לגלח, הלכך צריך להמתין לו יום של ספק נזירות טהרה ומגלח תגלחת של ספק ימי ספרו של מצורע וספק נזירות טהרה, ומביא עולת בהמה של ספק נזירות כדי לגלח על הקרבנות ומתנה עליה, ולמחרת יום תגלחתו מביא קרבן מצורע כדי להתירו בקדשים. ומביא חטאת עוף, שחטאת בהמה אינה באה על הספק. ואינו מביא אשם, שהאשם אינו מעכב מלאכול בקדשים. ונמצא שלאחר ס' יום אוכל בקדשים שאם מביא כפרתו על ספק חלוטו. ועדיין הוא אסור לשותות יין וליטמא למתים דשמא מוחלט היה, ותגלחת מצורע אינו עולה לא לתגלחת נזיר טהור ולא לתגלחת נזיר טמא, וטעון עוד שתי תגלחות, אחד לנזיר טמא ואחת לנזיר טהור, ואם מצורע מוחלט היה, כל מה שמנה לימי נזירות אין עולין לו, שימי חלוטו וימי ספרו אין עולין לו, וצריך למנות עוד לו יום ולאחר לו יום מגלח ספק נזיר טמא ספק נזיר טהור, ומביא חטאת העוף בספק נזיר טמא, ועולת בהמה בספק נזיר טהור כדי לגלח על הקרבן, ומתנה עליה. ועדיין אסור לשותות יין וליטמא למתים, דשמא מצורע מוחלט היה, ולפיכך השתי תגלחות הראשונות לא

משניות מבוארות – קהתי

נזירותו, וגם ספק אם היה מצורע מוחלט, ועכשיו נתרפא מצרעתו, **אוכל בקדשים אחר ששים יום** – שאמנם צריך הוא להיטהר מיד מספק טומאת המת, אבל אינו רשאי לגלח מיד, עד שישלמו שלושים ימי נזירותו, שמא הוא נזיר טהור, ואין ספק צרעת דוחה נזירות, כמו שהזכרנו לעיל. וכשנשלמו שלושים ימי נזירותו, והוא מגלח, הרי תגלחת זו יש עליה שלושה ספקות: א. שמא היה נזיר טהור, והרי זו תגלחת הטהרה; ב. שמא היה מצורע מוחלט, וזהו תגלחתו שלאחר "ימי גמרו"; והרי בכגון זה צריך היה למנות שבעה ימים, הנקראים "ימי ספרו", ולגלח ביום השביעי את תגלחתו השנייה, ולהיטהר בו ביום בטבילה ובהעבר שמש, ולהביא ביום השמיני את קרבנותיו, כדי לאכול בקדשים; ג. שמא לא היה מצורע אלא טמא מת, וזהו תגלחת הטומאה; והרי שחייב הוא לחזור ולמנות שלושים יום לנזירותו בטהרה. הלכך הוא חוזר ומונה עוד שלושים יום, ומגלח פעם שנייה; נמצא שאם היה מצורע, הרי זו תגלחתו השנייה, ולאחר שטבל והעריב שמשו, הרי הוא מביא למחרת קרבן מצורע, ומותר לאכול בקדשים; וזהו ששינו: **אוכל בקדשים אחר ששים יום.** וכגון שנולדו לו הספקות האמורים לעיל ביום הראשון לנזירותו, שצריך הוא למנות שלושים יום, שמא הוא נזיר טהור, ולחזור ולמנות עוד שלושים יום, שמא נטמא למת, כמו שבארנו לעיל. אבל עדיין אסור הוא לשותות יין ולהיטמא למתים, שכן טעון הוא מספק עוד שתי תגלחות: א. שמא היה גם טמא מת וגם מצורע מוחלט, ואין תגלחת הצרעת עולה לו לתגלחת הטומאה, כמו שהזכרנו בהקדמה למשנתנו, והרי הוא צריך לגלח פעם שלישית לספק תגלחת הטומאה; אבל שמא לא היה טמא מת אלא מצורע מוחלט, והרי שתי התגלחות הראשונות היו לצרעתו, והוא צריך למנות שלושים יום לנזירותו בטהרה, לפי שימי גמרו וימי ספרו אינם עולים למנין נזירותו. לפיכך הוא מונה עוד שלושים יום, ומגלח תגלחת שלישית, שהיא ספק תגלחת טומאה ספק תגלחת טהרה. ב. שמא היה גם טמא מת וגם מצורע מוחלט, והתגלחת השלישית היתה תגלחת הטומאה, והוא צריך למנות עוד שלושים יום לנזירותו בטהרה, ולגלח תגלחת הטהרה; נמצא נזיר זה יוצא מכלל נזירות **ושותה יין ומטמא למתים אחר מאה ועשרים יום** – היינו לאחר שגילח ארבע תגלחות, כל אחת בסוף שלושים יום; שתיים לספק צרעתו, אחת לספק תגלחת הטומאה, ואחת לספק תגלחת הטהרה (עיין בברטנורה ובמפרשים אחרים בענין הקרבנות שצריך הנזיר להביא מספק בכל תגלחת ותגלחת); וטעם כל התגלחות הללו, וגמר נזירותו לאחר מאה ועשרים יום, משום שתגלחת הגעג דוחה תגלחת הנזיר בזמן שהיה ודאי

בגמרא שואלים על דברי רבי יהושע: ומה בכך שמביא קרבנותיו לחצאין? ומשיבים: "לא אמר רבי יהושע (את תשובתו) אלא לחדר בה את התלמידים". ומפרש רש"י: "יודע היה רבי יהושע שאין תשובתו כלום, ולא אמר כך אלא כדי לחדר בה את התלמידים, שיהיו נושאים קל וחומר בעצמם: ומה רבי יהושע שידוע הוא בעצמו שאין בדבריו ולא כלום, משיב דבר שאינו משנה, קל וחומר לשאר כל אדם שיכול להשיב על דברי רבו; ואפילו יודע בו שאין בדבריו ולא כלום ושאר חבריו יהיו מלעיגים עליו, לא יימנע מלשאול כל צרכו". על מה ששינו במשנתנו: "ומגלחין" שואלת הגמרא: למה מגלחין? והלא אחד מהם אינו טמא, ונמצא עובר על הלאו "לא תקיפו פאת ראשכם", כלומר שאין גילוח זה מועיל לו לגילוח טהרה מאחר שאין נזיר טהור מגלח אלא על הקרבן, והרי הם מגלחים לפני הבאת הקרבנות, והואיל וגילוחו של אחד מהם הוא גילוח טומאה ("תפאת ישראל"), ואם כן הרי יש כאן עבירה על איסור הקפת הראש? מכאן מבארים בגמרא, שמדובר במשנתנו בכגון שהיו שני הנזירים הללו שתי נשים או שני קטנים (שהדיוס אביהם). שאינם אסורים בהקפת הראש. יש מבארים, ששאלת הגמרא איננה על הגילוח הראשון, לפי שהגילוח הראשון מותר ממה נפשך, או משום תגלחת הטומאה או משום תגלחת הטהרה, אלא השאלה היא על הגילוח בפעם השנייה (המאיד). אבל ההמב"ם כותב: "ואין אחד משינויה מגלח תגלחת הטומאה אלא אם כן היו קטנים או נשים, שאין אלו מקיפין פאת ראשם מספק" (הל' נזירות ט. טו).

באור משנה ב

מצורע שטימא הכהן, נקרא מצורע "מוחלט", והוא יושב מחוץ למחנה עד שמתרפא. הימים הללו, שהוא יושב מחוץ למחנה, נקראים "ימי גמרו", היינו הימים שהוא בהם מצורע גמור. ולאחר שנתרפא מצרעתו, הוא מביא "שתי צפרים חיות טהורות", ומטהר עצמו, כמפורש בפרשת מצורע (ויקרא יד, ח-ט): "וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר, ואחר יבוא אל המחנה, וישב מחוץ לאהל שבעת ימים. והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו" וגו'. מפקוד זה נמצאנו למדים, שהמצורע מגלח פעמיים, והימים שבין שתי התגלחות נקראים "ימי ספרו", שסופר בהם את שבעת ימי טהרתו. לאחר תגלחתו השנייה, ביום השביעי לימי ספרו, הריהו טובל, וביום השמיני – לאחר טבילתו של אתמול והעריב שמשו – הריהו מביא קרבנות. ואינו אוכל קדשים עד שיביא קרבנותיו, שכן המצורע הוא מכלל מחוסרי כפרה. היינו שמביאים קרבנותיו לא על חטא, אלא לשם גמר טהרתו, כדי לאכול בקדשים (כריתות פרק ב). לא כן הנזיר שנטמא, שאיננו בכלל מחוסרי כפרה, ולאחר שהיה שלישי ושביעי מותר בקדשים, אף על פי שעדיין לא הביא קרבנותיו. וכבר שינו (לעיל ג, ח) בענין נזיר שנצטרע בתוך נזירותו, שימי ספרו וימי גמרו אינם עולים למנין נזירותו, אבל אינו טהור את הקדשים, ואינו חייב בתגלחת הטומאה. כן שינו (לעיל ו, ה), שתגלחת האיסור של הנזיר נדחית על ידי תגלחת המצורע, שהיא תגלחת מצוה. כמה דברים אמורים? במצורע ודאי אבל בספק מצורע, אין ספק צרעת דוחה נזירות. – משנתנו דנה בנזיר שהיה ספק טמא מת וגם ספק מצורע. ויש עוד להקדים לשם הבנת המשנה, שאין תגלחת אחת עולה לנזירות ולצרעת, ושתגלחת הצרעת קודמת לתגלחת הנזירות.

נזיר – שקיבל עליו נזירות סתם, **שהיה טמא בספק ומוחלט בספק** – כלומר שהיו לו שני ספקות: ספק אם נטמא במת בתוך ימי

פ ר ק ת ש י ע י

א הגוים אין להם נזירות. נשים ועבדים יש להן נזירות. חמר בנשים מבעבדים, שהוא כופה את עבדו, ואינו כופה את אשתו. חמר בעבדים מבעבדים: שהוא מפר נדרי אשתו, ואינו מפר נדרי עבדו. הפר לאשתו – הפר עולמית. הפר לעבדו, יצא לחרות – משלים נזירותו. עבר מכנגד פניו – רבי מאיר אומר: לא ישתה; ורבי יוסי אומר: ישתה.

ב נזיר שגלח ונדע לו שהוא טמא, אם טמאה ידועה – סותר, ואם טמאת התהום – אינו סותר. אם עד שלא פירוש ברטנורא

עלו לו לשם נזירות, לא של טומאה ולא של טהרה, ושמן נזיר טמא היה ותגלחת השלישית תגלחת של טומאה היא, לפיכך צריך למנות עוד שלשים יום של נזירות טהרה, ומביא קרבן נזיר טהור, ומתנה, ואח"כ מותר לשתות יין ולהטמא למתים. וכן אם נדר נזירות שנה ואירע לו בראש שנתו ספק טומאת מת וספק צרעת, מונה שנה ומגלח תגלחת של ספק טומאה וספק טהרה וספק צרעת, ומונה שנה שניה ומגלח ומביא כפרתו ואוכל בקדשים, ומונה עוד ב' שנים קודם שישתה יין ויטמא למתים:

ט א הגוים אין להם נזירות. אף על גב דגוים מקריבין נדרים ונדבות כישראל, אם נדר בנוזר אין עליו תורת נזירות ומותר לשתות יין ולהטמא למתים, דכתיב בריש פרשת נזיר (במדבר ו') דבר אל בני ישראל, בני ישראל נודרים בנוזר ואין גוים נודרים בנוזר: **שהוא כופה את עבדו.** כופהו לשתות יין ולהטמא למתים בעל כרחו: **ואינו כופה את אשתו.** בעל כרחו. ובשאר נדרים שיש בהם עינוי נפש או בטול מלאכה, אין הרב צריך לכופו את העבד אלא הם בטלים מאליהם, דכתיב (שם ל') לאסור אסר על נפשו, מי שנפשו קנויה לו, יצא עבד שאין נפשו קנויה לו. וכן השבועות כולם שנשבע העבד בין שיש בהם עינוי נפש בין שאין בהם עינוי נפש, אין רבו צריך לכופו, שמאליהם בטלים, שהרי אין לו רשות לעצמו. אבל נדרים שאין בהם עינוי נפש ואין בהם ביטול מלאכה לרבו, חייב העבד לקיימם ואין רבו יכול לכופו עליהם לבטלים: **מיפר נדרי אשתו ואינו מיפר נדרי עבדו.** שאם נתרצה בנדר שנדרה אשתו אחר שהפר לה ורוצה שתקיימו אינה חייבת לקיימו אחר שהפר לה פעם א'. ואם כפה את עבדו לעבור על נדרו ורצה אח"כ בקיומו חייב העבד לקיימו: **הפר לעבדו יצא לחרות משלים נזירותו.** לאו דוקא הפר אלא אם כפה את עבדו לשתות יין ולהטמא למתים ואח"כ יצא העבד לחרות, חייב העבד להשלים נזירותו אחר שיצא לחרות. ורמב"ם פירש הפר לעבדו יצא לחרות, שהאומר לעבדו מופר לך, פקע זכות האדון ממנו ויצא העבד לחרות בשביל כן וצריך שישלים נזירותו. ולבי מהםם בפי' זה: **עבר מכנגד פניו.** שברח מרבו אחר שנדר בנוזר: **ר"מ אומר לא ישתה.** יין כדי שיצטער וישוב לרבו שיכפהו לעבור על נדרו ויהיה מותר לשתות יין: **ור' יוסי אומר ישתה.** שלא יחלה וימות. שהרי עתיד הוא לשוב לרבו שיכשכש רבו אחריו ויחזירו, ונמצא כאלו הוא ברשות רבו:

ב נזיר שגלח. שהביא קרבנותיו וגילח עליהן ואח"כ נדע לו שנטמא בימי נזירותו: **אם טומאה ידועה.** טומאה שאפשר שהיתה ידועה, כגון שאינה קבר התהום: **סותר.** וחזר ומונה נזירות אחרת: **ואם טומאת התהום אינו סותר.** אם נדע לו שבמקום שעבר היתה טומאת התהום והיא טומאה שאין אחד

משניות מבוארות – קהתי

ואם רבו אינו כופו, חייב העבד לקיים נזירותו (המאירי). **הפר לאשתו, הפר עולמית** – שנדרי עינוי נפש שהפר הבעל, מופרים הם לגמרי, אף לאחר שהיא יוצאת מרשותו. **הפר לעבדו** – כלומר שכפה אותו לעבור על הנזירות, אם יצא העבד לחרות, הריהו **משלים נזירותו** – שקיבל עליו בהיותו עבד. **והרמב"ם מפרש:** הפר לעבדו יצא לחרות – שהאומר לעבדו: "מופר לך", פקעה ממנו זכותו והעבד יוצא לחרות, וחייב להשלים נזירותו, כלומר שגירסת הרמב"ם במשנתנו: "ומשלים נזירותו" (ועיין השגת הראב"ד על הרמב"ם הל' נזירות ב, יח). **עבר מכנגד פניו** – אם לאחר שנדר העבד בנזירות ברח מרבו, **רבי מאיר אומר: לא ישתה** – יין; **ורבי יוסי אומר: ישתה** – בגמרא מבואר טעם מחלוקתם, שלדעת רבי מאיר קונסים אותו שיקיים נזירותו, כדי שיצטער ויחזור לרבו, שיכופו אותו לעבור על נדרו, ויהא מותר ביין; ורבי יוסי סובר, שמותר לו לשתות אפילו שלא בפניו, לפי שהעבד בכל מקום שהוא הריהו ברשות רבו, ואסור לו לנהוג נזירות, כדי שלא יהא כחוש וחלש כשיחזור לרבו.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

מי שנטמא במת שהיה טמון במקום נסתר, שאף אדם בעולם לא ידע עליו, ולאחר שנטמא נמצא אותו המת משועק במקום סתרי, הרי טומאה זו נקראת "טומאת התהום". היינו טומאת מת שלא היתה ידועה לשום אדם, כאילו היתה חבויה במעמקי התהום. משנתנו באה ללמד, שאם נטמא הנזיר ב"טומאת התהום" קודם שגילח, ולא נתגלחה הטומאה אלא לאחר הגילוח, אינו סותר את נזירותו.

נזיר שגלח – לאחר שהשלים נזירותו והביא קרבנותיו, **ונדע לו** – אחר כך, **שהוא טמא** – שנטמא במת בימי נזירותו, אם **טמאה ידועה** – שנטמא בטומאת מת, שהיתה ידועה לבני אדם, **סותר** – נזירותו, וחזר ומונה נזירות אחרת, **ואם טמאת התהום** – שנטמא בטומאת מת שלא ידע עליה שום אדם בעולם, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, **אינו סותר** – נזירותו; ודבר זה הלכה מפי הקבלה (גמרא גמירי לה) – "עין גמרא נזיר טג, א; רמב"ם הל' נזירות ו, טז). **אם עד שלא גלח** – אבל אם נדע לנזיר קודם שגילח שהוא טמא, **בין**

– שנזיר שהוא מצורע ודאי, הריהו מגלח את תגלחת הגעגוע בתוך ימי נזירותו, היינו שלאחר שנרפא מצרעתו הוא מגלח מיד את התגלחת הראשונה לצרעתו, ולאחר שבעה ימים הוא מגלח תגלחתו השנייה, ואחר כך משלים מניין נזירותו, **אבל בזמן שהיה ספק, אינה דוחה** – את תגלחת האיסור של הנזיר, שאין ספק צרעת דוחה נזירות.

בארנו משנתנו בנזירות סתם; והוא הדין לנזירות מרובה, שהיתה לזמן קצוב, כגון אם נזר לשנה, ונולד לו ביום הראשון לנזירותו ספק טומאת מת וגם ספק צרעת, אסור לאכול בקדשים עד אחר שנתיים, היינו לאחר שגילח שתי תגלחות לספק צרעתו, ראשונה לסוף שנה ראשונה ושנייה לסוף שנה שנייה, ואסור לשתות יין ולהיטמא למתים אלא לאחר ארבע שנים, כמו שבארנו הטעם במשנה.

י ו ס ש ל י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה א

הגוים אין להם נזירות – שנאמר בפרשת נזיר (במדבר ו, ב): "דבר אל בני ישראל", ודרשו: בני ישראל נודרים בנוזר, ואין גוים נודרים בנוזר. ואם גוי נדר בנוזר, איז עליו תורת נזירות, ומותר לו לשתות יין ולהיטמא למתים. **נשים ועבדים יש להן נזירות** – שאם נדרו בנזירות, נדרם נדר; נשים – שנאמר בפרשת נזיר (שם): "איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר", ועבדים – שנאמר (שם): "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם", ודרשו: "ואמרת אליהם" – לרבות עבדים כנענים. **חמר בנשים מבעבדים** – יש בנזירות האשה חומרה שאינה בנזירות העבד, **שהוא כופה את עבדו** – שיכול אדם לכפות את עבדו לעבור על הנזירות שנדר, היינו שישתה יין ויטמא למתים בעל כרחו, **ואינו כופה את אשתו** – אבל אין אדם יכול לכפות את אשתו לעבור על נזירותה, אלא אם כן מפר את נדרה ביום שמעו. **חמר בעבדים מבעבדים** – ויש בנזירות העבד חומרה שאינה בנזירות האשה, **שהוא מפר נדרי אשתו** – שאדם מפר נדרי אשתו ביום שמעו, ומבטל נזירותה, **ואינו מפר נדרי עבדו** – שאף על פי שיכול לכפותו לעבור על הנזירות שנדר, אינו יכול לבטל את נדרו,

גִּלְחָה, בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ – סוֹתֵר. פִּיצֵד? יָרֵד לְטָבֹל בַּמַּעֲרָה וְנִמְצָא מֵת צָף עַל פִּי הַמַּעֲרָה – טָמֵא; וְנִמְצָא מִשְׁקַע בַּקֶּרֶק הַמַּעֲרָה, יָרֵד לְהִקֵּר – טָהוֹר, לְטָהֵר מִטְּמֵאֵת מֵת – טָמֵא; שְׁחֻקַּת טָמֵא – טָמֵא, וְחֻקַּת טָהוֹר – טָהוֹר, שְׂרָגְלִים לְדַבֵּר.

ג המוצא מת בתחלה משקב בדרבנן – נוטלו ואת תבוסתו. מצא שנים – נוטלן ואת תבוסתו. מצא שלשה, אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמונה – הרי זו שכונת קברות, בודק הימנו ולחלן עשרים אמה. מצא אחד פירוש ברטנורא

מכירה אפילו בסוף העולם, אע"פ שודאי טמא היה אינו סותר, דהלכה היא כך בניזיר: אם עד שלא גלח, תגלחת טהרה, אע"פ שכבר הביא קרבנותיו. הואיל ונודע לו קודם הגילוח: בין כך ובין כך. בין טומאה ידועה בין טומאת התהום, סותר. דהא דגמירי דטומאת התהום אינה סותרת, היינו דוקא אחר גלוח של טהרה: כיצד. דין טומאת התהום: ירד לטבול במערה. שהיה טמא טומאת שרץ או טומאה אחרת כיוצא בה שאינה של מת, וירד לטבול מטומאתו, ונמצא כוית מן המת צף על פני המים ספק נטמא בו או לא נטמא, טמא. והא דקיימא לן ספק טומאה צפה על פני המים טהור, הני מילי בטומאת שרץ, אבל בטומאת מת, טמא. ואם נודע לו ספק זה אף אחר שגלח, טמא, דהיינו טומאה ידועה, הואיל והיתה במקום שאפשר שיראה בני אדם, והאי דנקט ירד לטבול, רבותא קמ"ל, דאע"פ דהטובל מטומאה לטהרה נזהר מכל דבר המטמא, אפ"ה טמא: נמצא משוקע בקרקע המערה. במקום שטבול ובודאי נטמא. אם נודע לו אחר שגלח, טהור ואינו סותר, דהיינו טומאת התהום, שהיתה במקום שלא היתה ידועה לשום אדם: ירד להקיר טהור. אע"פ שירד להקיר ולהצטנן ולא ירד לטבול כדי שיהיה נזהר מטומאה, אפ"ה טהור אם לא היה טמא מת. אבל אם ירד לטהר מטומאת מת וטבל במערה שהיה המת משוקע בה והשלים נזירותו, או טמא מת שטבל ואח"כ קבל עליו נזירות, טמא וסותר, שחוקת טמא טמא וחוקת טהור טהור: שרגלים לדבר. כלומר טעם ועיקר יש לדבר לומר דלא גמירי הלכתא לטומאת התהום שהיא טהורה בניזיר אלא כשהיה בניזיר בחזקת טהור ולא כשהיה בחזקת טמא:

ג המוצא מת מתחלה. שלא היה ידוע שהיה שם קבר. והיינו דאמרין בגמרא המוצא ולא שהיה מצוי. ועוד דייקין מלשנא דמתניתין מת ולא שהיה הרוג: מושקב. ולא שהיה יושב: בדרבנן. ולא שהיה ראשו מונח בין ירכותיו. דכל הני חיישין להו שמה גוים הם, שאין דרכן של ישראל לקבור מתיהן כך: נוטלו ואת תפושתו. מותר לפנותו משם ולקברו במקום אחר, וצריך שיטול מן העפר של הקבר עמו כדי תפשה, שהוא כל העפר תיחוח שתחתיו. וחופר בקרקע בתולה ג' אצבעות. דכתיב (בראשית וז) ונשאתי ממצרים וקברתי בקבורתם, שאין צריך לומר ממצרים, אלא הכי קאמר מעפר של מצרים מול עמי: מצא שלשה אם יש בין זה לזה מ' אמות עד שמונה. כלומר מקבר ראשון עד שלישי אין פחות מארבע אמות ולא יותר משמונה: הרי זה שכונת קברות. וניכר שלשם קבורה נתנום שם ואסור לפנותם. ואפילו מת אחד אם ניכר שלשם קבורה נתון שם אסור לפנותו. אלא שבאחד או בשנים

משניות מבוארות – קהתי

י ו ט ר ב י ע י

באור משנה ג

משנתנו והמשנה שלאחריה מובאות כאן אגב הביטוי ששינוי בסוף המשנה הקודמת: "שרגלים לדבר". שכן גם במשניות הללו משמש ביטוי זה כיסוד וטעם להלכות השנויות בהן. – משנתנו נוסקת דבין מקום שנמצא בו מתים קברים, ויש ספק, אם זו שכונת קברות, או שמתים בודדים הם, שנקברו במקום זה באקראי, על דעת לפנותם מכאן לאחר ימים אחדים, ולהעבירם לבית קברות. – והנה נוהגים היו לבדוק את הדרכים החשודים בטומאה, ולטהרם מטומאתם בשביל עולי הרגלים, עושי קרבן הפסח ונושאי הטהרות; ואם מוצאים בדרכים קברים בודדים, בעייה היא, אם מותר לפנות משם את המתים. – ואמנם הדין הוא, שמת קנה מקומו, ולכן אם נמצא אפילו קבר בודד, והקבר הוא ידוע, שברשות נקבר שם המת, אסור לפנות את המת משם, אלא שמצויים את המקום בסימן, שיהא ניכר לעוברים; אבל אם נמצא קבר במקרה, בכגון זה באה משנתנו ללמד, שמוותר לפנותו.

המוצא מת – כגון שהיה חופר באדמה, אם במקרה, ואם כדי לבדוק את המקומות שיש בהם חשש טומאה, כמו שבארנו לעיל, ומצא מת בתחלה – בראשונה, כלומר שלא מצא קודם לכן קברים אחרים במקום זה ובסמוך לו, והיה המות משקב בדרבנן – כדרך שקוברים מתי ישראל, נוטלו ואת תבוסתו – כלומר מותר לו לפנות את המת משם ולקברו במקום אחר, והרמיהו נוטל את המת עם עפר תבוסתו שתחתיו, שספג את דמו ואת המוהל שיצא ממנו. "תבוסתו" – מלשון "מתבוססת בדמיו" (יוחנא סז, ו). ויש גורסים: תפוסתו – והיינו עפר מן הקרקע שתפס המת; ואחר כך המקום טהור. מצא שנים – וכן אם מצא שני מתים, שלא היה ידוע עליהם, ונראה שנקברו שם באקראי, נוטלן ואת תבוסתן – ומפנה אותם למקום אחר, ואין חוששים, שמה כאן בית קברות. מצא שלשה – אבל אם מצא שלושה מתים, אם יש בין זה לזה – בין קבר ראשון לקבר שלישי (גמרא), מארבע אמות ועד שמונה – לא פחות מארבע אמות ולא יותר משמונה אמות, הרי זו שכונת קברות – ואסור לפנות את המתים משם. ברם, אם יש ביניהם פחות מארבע אמות, סימן הוא שנקברו שם באקראי, מתוך חפזון ודחק; וכן אם יש ביניהם יותר משמונה אמות, סימן שקברים בודדים הם, ואין זו שכונת קברות; שכן נוהגים היו לעשות מערת קברים בשיעור של ארבע על שש

כך ובין כך – בין שנטמא בטומאה ידועה ובין שנטמא בטומאת התהום, סותר – נזירותו. בגמרא מפרשים, שמשנתנו היא כדעת רבי אליעזר, הסובר, שהתגלחת מעכבת, היינו שכל זמן שלא גילח לא יצא מכלל נזירותו; אבל לדעת חכמים, כיון שנוקע עליו אחד מן הדמים, שוב אינו סותר, כלומר שאם נטמא בטומאת התהום בימי נזירותו, ולא נודע לו על כך אלא לאחר שנוקע לשמו על המזבח דם אחד מקרבנותיו, אף על פי שלא גילח עדיין, אינו סותר. והלכה כדוחמים (ומבינים הלי נזירות ו, יז). פיצד – דין טומאת התהום? ירד לטבול במערה – שהיה הנזיר טמא טומאת שרץ, או טומאה אחרת כיוצא בה, שאינה של מת, וירד לטבול מטומאתו במקווה מים שבמערה, ונמצא מת צף על פני המערה – ולאחר שטבל נמצאה על פי המקווה שבמערה גוויית מת, שצפה על פני המים, וספק אם נטמא במת או לא נטמא, טמא – לפי שטומאה ידועה היא, וספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא. במפרשים מבואר, שמשנתנו נקטה "ירד לטבול", להשמיענו רבותא, שאף על פי שהיורד לטבול דרכו לדקדק ולהזהר מכל דבר המטמא, מכל מקום ספקו טמא, הואיל וטומאה ידועה היא; אבל נמצא – מת – משקע בקרקע המערה – והרי זו טומאת התהום, ירד להקיר – שלא היה טמא, ולא ירד למערה אלא כדי לקרר עצמו, אף על פי שבכגון זה אינו נזהר מלהיטמא, הרי זה טהור – ואם נודע לו לאחר גילוחו, שנטמא לפני כן במת זה בשעה שירד להקיר, אינו סותר נזירותו, הואיל וטומאת התהום היא. ואם ירד למערה לטהר מטמאת מת – שנטמא הנזיר בטומאת המת, וירד וטבל במערה, ואחר כך נמצא מת משוקע בקרקע המערה, טמא – הנזיר, ואפילו לא נודע לו על כך אלא לאחר שמנה נזירותו וגילח תגלחת הטהרה, הרי זה סותר נזירותו, אף על פי שהיא טומאת התהום; שחוקת טמא טמא, וחוקת טהור טהור – שמעמידים את הנזיר על חזקתו, ואומרים: הואיל והיה טמא, הרי הוא בחזקת טומאתו, עד שיטבול טבילה שתוציא אותו בודאי מטומאתו, ורק מי שהוא בחזקת טהור, אין טומאת התהום מוציאה אותו מחזקתו, שרגלים לדבר – שיסוד הגיוני הוא להעמיד אדם על חזקתו, הלכך מסתבר, שהלכה שנאמרה בטומאת התהום, שאינה מטמאה בניזיר, לא נאמרה אלא בניזיר שהיה בחזקת טהור, ולא כשהיה בחזקת טמא.

בסוף עשרים אמה – בודק הימנו ולהלן עשרים אמה, שרגלים לדבר; שאלו מתחלה מצאו – נזמלו ואת תבוסתו. ד כל ספק נגעים בתחלה – טהור, עד שלא נזקק לטומאה; משנזקק לטומאה – ספקו טמא. בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה: במאכל, ובמשתה, במשא, ובקפיצה, ובחלי, ובמראה, וברהור; משנזקק

פירוש ברטנורא

אנו תולין שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם. אבל בג' מוכח שזה מקום מיוחד לקברות. ואורך המערה דרכה להיות ששה ורחבה ארבעה ואלכסונה עודף שתי אמות דהיינו שמונה. להכי תנן מארבע עד שמונה. כמלוא מטה וקבורה לא גרסין לה הכא: **ובודק הימנו ולהלן עשרים אמה.** שהמערה ארבע אמות על שש, והחצר שהמערות פתוחין לו מכאן ומכאן שש על שש, דהכי סבירא להו לרבנן בפרק המוכר פירות [קב]: נמצא אורך שתי מערות וחצר שביניהן י"ח אמות. ולפי שפעמים בודק מערה אחת באלכסונה והאלכסון של מערה אחת עודף ב' אמות בקירוב, נמצאו כ' אמות, שמונה המערה ראשונה באלכסונה, ושש דחצר שבין שתי המערות ושש המערה שניה. דחד אלכסון אמרינן, תרי אלכסוני לא אמרינן, והיינו דקתני עשרים. ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה, דהיינו ארבעים אמה, דשמא זו היא מערה שבמזרח החצר ויש עדיין אחרת כנגדה במערב החצר. אי נמי, זו היא שבמערב החצר ויש עדיין אחרת במזרח החצר: **מצא אחד בסוף עשרים בודק הימנו ולהלן ב' אמה.** דמי יזמר דמביט הקברות הוויא היאה מערה, שמא קבר אחר הוא וחצר אחרת של אדם אחר וצריך לעשות גם לשם כל בדיקות ולעיל דכמו שיש שם קבר כמו כן יש אחרים: **שרגלים לדבר.** שזו השרה עשויה לקברים והיו בה גם מערות אחרות. ומשום רגלים לדבר תני כל הני משניות הכא:

ד כל ספק נגעים בתחלה טהור. כגון שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגרים ובה בהרת כסלע, ובסוף שבוע בזה כסלע ובה כסלע, ואין ידוע באיזה מהן פשה, שניהן טהורין, ואע"פ דודאי א' מהן טמא: **משנזקק לטומאה ספקו טמא.** כגון שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגרים ובה כסלע, ובסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובה כסלע ועוד, חזרו להיות כסלע, אע"פ שהאחד מהם ודאי טהור שכבר חלף הפשיון, שניהם טמאים, כיון שנזקקו לטומאה. עד

משניות מבוטאות – קהתי

להיכנס למקדש ולאכול מן הקדשים. וחכמים דרשו ממה שנאמר: **"כי יהיה זב מבשרו"** – מבשרו ולא מדבר אחר, שאם ראה ראייה שנייה מחמת אונס, כפי שיבואר במשנתנו, ולא מחמת חולי של בשרו, דינו כרואה קרי בלבד. משנתנו באה ללמד, שדווקא בראייה שנייה בודקים את הזב, אם מחמת אונס ראה או מחמת חולי, כמבואר במשנה; אבל לאחר שראה שתי ראיות של זיבה, שוב אין בודקים אותו בראייה השלישית, והרי הוא מכל מקום זב גמור, שורגלים לדבר. ג. המכה את חברו, ויש בהכאה זו כדי להמיתו, ולא מה המוכה תחת ידו, בית דין או מדין את מצבו של המוכה; ואם אמדוהו לחיים, כלומר שלפי אומדן בית הדין לא ימות מחמת המכה, הרי המכה משלם לו את תשלומי חמשת הדברים: נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת; ואפילו הכביד חליו לאחר מכן ומת, פטור המכה ממיתה. אבל כשאמדוהו למיתה, חובשים את המכה בבית האסורים, ואם מת המוכה, חייב המכה כדן רצח; ואם הכריא המוכה לגמרי, אינו חייב אלא בתשלומים. משנתנו דנה בכוחה שאמדוהו למיתה, אלא שבתחילה הוטב מצב בריאותו, ולאחר מכן הורע מצבו ומת.

כל ספק נגעים בתחלה – כשהנגוע עדיין בחזקת טהור, טהור – ספקו טהור, **עד שלא נזקק לטומאה** – כל זמן שלא החליטו הכהן לטומאה; **משנזקק לטומאה** – לאחר שכבר הוחלט לטומאה, **ספקו טמא** – שמעמידים אותו על חזקתו. במסכת נגעים (ה, ד-ה) מבואר: **"כיצד? שניים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגרים, ובה כסלע; בסוף שבוע בזה כסלע, ובה כסלע, ואין ידוע באיזה מהן פשה – בין באיש אחד (שהיו לו שתי בהרות, ואחת מהן פשתה, ואין ידוע איזו מהן פשתה) בין בשני אנשים, טהור. ובי נקיבא אומר: באיש אחד טמא (ממה נפשך, שהרי בהרת אחת ודאי פשתה), ובשני אנשים טהור";** וזהו ששינוי, **ספק נגעים טהור קודם שזקק לטומאה.** "משנזקק לטומאה ספקו טמא כיצד? שניים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגרים ובה כסלע; בסוף שבוע בזה כסלע ועוד, ובה כסלע ועוד, שניהם טמאים (שהרי בשניהם פשה הנגע); אף על פי שחזרו להיות כסלע וכסלע (ונמצא שהלך הפסיון מן הנגע שהיה בתחילה כסלע), שניהם טמאים (מספק), עד שיחזרו להיות כגרים (וילך הפסיון משניהם). זהו שמוכר: משנזקק לטומאה ספקו טמא." **בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה** – קודם שזקק להיות זב, היינו בראייה שנייה, בודקין אותו בשבעה דרכים, אם מחמתם ראה את הזיבה, שהראיה זיבה מחמת אונס, הרי זה טהור, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו: **במאכל, ובמשתה** – אם אכל או שתה דברים המביאים לידי זיבה, או אם אכל ושתה הרבה, **במשא** – אם נשא משא כבד, **ובקפיצה** – אם קפץ ממקום למקום, **ובחלי** – אם היה חולה, **ובמראה** – אם ראה אשה, **ובהרהור** – אם הרהר בנשים; שאם אירע לו אחד משבעת הדברים הללו קודם שראה ראייה שנייה, אין כאן ראיית זיבה, והוא טהור. אבל **משנזקק לזיבה** – שכבר ראה שתי ראיות של זיבה, ונעשה זב לטומאה, ועכשיו ראה ראייה שלישית, **אין בודקין אותו**

אמות, ונמצא שאלכסונה שמונה אמות (בקירוב), הלכך כשיש ביניהם מארבע עד שמונה, סימן שזו היא מערת קברות, והוא **בודק הימנו** – מן המת האחרון שמצא, **ולהלן** – לכל צד, **עשרים אמה** – שכפי שאמרנו, מערת הקברים היתה ארבע אמות על שש אמות, ודרכם היה לעשות חצר של שש על שש אמות, ושתי מערות קברות (לפחות) משתי רוחותיה. נמצא אורך שתי מערות והחצר שביניהן שמונה עשרה אמה (שלוש פעמים שש), ולפי שפעמים בודק מערה אחת באלכסונה, והאלכסון של מערה גדול מארכה בשתי אמות (בקירוב), הרי כאן עשרים אמה (ענין גומא בבא בתרא קב, א). **מצא אחד** – אפילו מת אחד – **בסוף עשרים אמה, בודק הימנו ולהלן עשרים אמה** – וכל קבר שהוא מוצא, הריהו משכונת הקברות, **שרגלים לדבר** – שיש יסוד לומר, שהמקום מיוחד הוא לקברות, הלכך אף על פי שלא מצא בסוף עשרים אמה אלא מת אחד בלבד, מכל מקום הואיל ומצאו לאחר שנמצאו כבר שלושת הראשונים, הרי ברור הדבר שקבר קבוע הוא, ואסור לפנותו משם; **שאלו מתחלה מצאו** – קודם שמצא את שלושת הראשונים, **נזמלו ואת תבוסתו** – כמו ששינוי ברישא.

באור משנה ד

משנה זו כוללת שלוש הלכות שונות, שיסודן: העמד דבר על חזקתו, שרגלים לדבר. הראשונה – בענין נגעים; השנייה – בענין הזב; והשלישית – בענין המכה את חברו.

א. בענין נגעים נאמר בתורה (ויקרא יג, ב-ח): **"אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת... והבא אל אהרן הכהן או אל אחד מבני הכהנים. וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן וטראה הנגע עמוק מעור בשרו, נגע צרעת הוא, וראוהו הכהן וטמא אותו. ואם בהרת לבנה היא בעור בשרו ועמוק אין מראה מן העור וטמא אותו לבן, והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים. וראה הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעינו, לא פשה הנגע בעור, והסגירו הכהן שבעת ימים שנית. וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור, וטמא הכהן. מספחת היא, וכבש בגדיה וטהר. ואם פשה תפשה המספחת בעור, וטמא שנית אל הכהן. וראה הכהן ונהה פשתה המספחת בעור, וטמא הכהן צרעת היא."** משנתנו באה ללמד, שהא' וההלכה אל הפך לבן, והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים, וראה הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעינו, לא פשה הנגע בעור, וטמא הכהן צרעת היא. מספחת היא, וכבש בגדיה וטהר. ואם פשה תפשה המספחת בעור, וטמא שנית אל הכהן. וראה הכהן ונהה פשתה המספחת בעור, וטמא הכהן צרעת היא. משנתנו באה ללמד, מצרע אלא אם כן ודאי לו שהנגע עמד בעינו, ואין הכהן מטהר מצרע אלא אם כן ודאי לו שעבר הפסיון. אבל אם יש לו ספק, מעמידים את הנגע על חזקתו. ב. בענין הזב נאמר בתורה (ויקרא טו, ב): **"איש איש כי יהיה זב מבשרו, וזב טמא הוא. והתכלה הכהן, שהראיה זיבה פגע ראשונה, דינו כרואה קרי, שכתוב בו (שם טז, טז): 'איש כי תצא זמנו שכבת זרע, ורוחץ במים את כל בשרו, וטמא עד הערב';** ראה פעמים, הרי הוא זב לטומאה, שמטמא משכב ומושב, והוא סופר שבעה ימים נקיים, ורוחץ בשרו במים חיים וטהר"; ראה שלוש ראיות, כל שלא הפסיק יום אחד בין ראייה לראייה, הרי הוא זב גמור, ולאחר ששנה שבעה ימים לטהרות, וטמא והורעו שמשו, הרי הוא מבאי קרבנותיו ביום השמיני: שתי תורות זו שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, וכל זמן שלא הביא קרבנותיו, אסור לו

לְיִזְבֵּה – אֵין בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. אָנֹסוּ וּסְפְקוּ וְשִׁכְבְּת וְרָעוּ מְמַאִין, שְׁרָגְלִים לְדָבָר. הַמִּכָּה אֶת חֲבֵרוֹ וְאִמְדוּהוּ לְמִיתָה, וְהִקְל מִמָּה שֶׁהָיָה, לְאַחַר מִכָּאֵן הַכְּבִיד וְנָתַת – חֵיב. רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: פְּטוּר, שְׁרָגְלִים לְדָבָר.
 ה' נִזְיֵר הָיָה שְׁמוּאֵל; כְּדָבְרִי רַבִּי נְהוֹרָאִי, שֶׁנֶּאֱמָר (שְׁמוּאֵל א א, יא): "וּמִזְרָה לֹא יַעֲלֶה עַל-רֹאשׁוֹ"; נֶאֱמָר בְּשִׁמְשׁוֹן (שׁוּפְטִים יג, ה): "וּמִזְרָה", וְנֶאֱמָר בְּשְׁמוּאֵל: "וּמִזְרָה", מִה מִזְרָה הָאֻמּוּרָה בְּשִׁמְשׁוֹן – נִזְיֵר, אָף מִזְרָה הָאֻמּוּרָה בְּשְׁמוּאֵל – נִזְיֵר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְהָלֹא אֵין מִזְרָה אֲלָא שֶׁל בֶּשֶׂר וָדָם. אָמַר לֹו רַבִּי נְהוֹרָאִי: וְהָלֹא כִּכָּר נֶאֱמָר (שְׁמוּאֵל א טז, ב): "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֲלֶךְ וְשָׁמַע שְׁאוּל וְהָרְגֵנִי", שֶׁכִּכָּר הָיָה עָלָיו מִזְרָה שֶׁל בֶּשֶׂר וָדָם.

ס ל י ק מסכת נזיר

מסכת סוטה

פרק ראשון

א הַמִּקְנָא לֹא שִׁתּוֹ – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם, וּמִשְׁקָה עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ.

פירוש ברטנורא

שיחורו לכנרים: בשבעה דרכים בודקין את חוב. שאם ראה מחמת אונס, טהור, דדרשין זב מבשרו, ולא מחמת אנסו: עד שלא נזקק לטומאה. דהיינו כשרואה ראייה שניה שבה נעשה זב גמור לטמא משכב ומושב. אבל ראייה ראשונה מטמאה באונס טומאת ערב כדן בעל קרי, ומצטרפת עם השניה אפילו היתה באונס: במאכל. אם אכל דברים המביאים לידי זיבה, כגון בשר שמן חלב וגבינה ביצים יין ישן: ובמשותת. כרבויו שתייה: במשא. כבד שנשא: במראה. ראה אשה אפילו לא הררה: ובחרחור. אע"פ שלא ראה. אם אירע לו אחד מאלו השבעה קודם שראה ראייה שניה, אינו נעשה זב, והטפה אינה מטמאה במשא: משנזקק לטומאה. שראה ראייה שניה שלא: באונס אין בודקין אותו. ואף אם ראה שלישית באונס נעשה זב לקרן: וספיקו וישכבת זרעו טמאים. ספיקו מחמת שכבת זרעו. כגון אם ראה שכבת זרע תחלה וטיפת זיבה הבאה אחר כך אינה מטמאה שתרואה קרי אינו מיטמא בזיבה מעת לעת. ועד שלא נזקק לטומאה הקרי מטהר את הזיבה משום דהוי אונס. ולאחר שנזקק לטומאה אין הקרי מטהר את הזיבה שאין תולין שמחמת הקרי באה הזיבה: שרנגלים לדבר. שאין אותה ראייה מחמת אונס כיון שכבר נעשה זב: ר"ז פוטר שרגלים לדבר. שלא מחמת מכה מת, כיון שהקל ממה שהיה. ואין הלכה כרבי נחמיה:

ה' נזיר היה שמואל. והאומר הריני כשמואל, או כבן אלקנה, או כמי ששיסף אנג בגלגל הוי נזיר לדברי ר' נהוראי. וכן הלכה: אין מורא אלא של בשר ודם. שלא תראה מרות ואיכות אדם עליו:

מסכת סוטה

א א הַמִּקְנָא לֹא שִׁתּוֹ. אע"ג דהמקנא משמע דעקבד אין לכתחילה לא, התלכה היא שחייב אדם לקנאות לאשתו אם היא צריכה לכך. ולקמן מפרש כיצד

משניות מבוארות – קהתי

הרמב"ם כותב: "שמואל הרמתי נזיר עולם היה, לפיכך האומר: הריני כשמואל הרמתי, כבן חנה, כבן אלקנה, כמי ששיסף את אנג בגלגל, וכיוצא באלו, הרי זה נזיר עולם (הלי נזירות ג, טז): כְּדָבְרִי רַבִּי נְהוֹרָאִי – כך הם דברי רבי נהוראי, שֶׁנֶּאֱמָר – בנדרה של חנה: "וּמִזְרָה לֹא יַעֲלֶה עַל-רֹאשׁוֹ" – ומכאן שהוקדש שמואל לנזיר, שכן נֶאֱמָר בְּשִׁמְשׁוֹן: "וּמִזְרָה" – בדברי המלאך אל אשת מנוח: "כי הנך הרה ויולדת בן, ומורה לא יעלה על ראשו. כי נזיר אֵלֵהִים יהיה הנער מן הבטן", וְנֶאֱמָר בְּשְׁמוּאֵל: "וּמִזְרָה" – כמו שהבאנו לעיל, מִה מִזְרָה הָאֻמּוּרָה בְּשִׁמְשׁוֹן – פירושה: תער, שלא יעלה תער על ראשו, מפני שיהיה נִזְיֵר – כמפורש בהמשך הפסוק: "כי נזיר אֵלֵהִים יהיה הנער", אָף מִזְרָה הָאֻמּוּרָה בְּשְׁמוּאֵל – פירושה שלא יעלה תער על ראשו, והיינו שיהיה נִזְיֵר – כל ימי חייו. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְהָלֹא אֵין מִזְרָה – האמורה בשמואל, אֲלָא מורא שֶׁל בֶּשֶׂר וָדָם – כלומר שהתפללה חנה שלא יהא מוראו של אדם עליו, וכן מתורגם הכתוב בתרגום יונתן: "ומרות אנש לא תהא עלוהי". אָמַר לֹו רַבִּי נְהוֹרָאִי – לרבי יוסי: וְהָלֹא כִּכָּר נֶאֱמָר: "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֲלֶךְ וְשָׁמַע שְׁאוּל וְהָרְגֵנִי", ומכאן שֶׁכִּכָּר הָיָה עָלָיו מִזְרָה שֶׁל בֶּשֶׂר וָדָם – ואם התכוונה חנה למורא בשר ודם, כלום תאמר, שלא נתקיימו דבריה? אלא ודאי התכוונה לתער שלא יעלה על ראשו, ומכאן שנוזר היה שמואל הנביא.

מסכת סוטה

באור משנה א

דיני "סוטה" מפורשים בתורה בפרשת נשא (במדבר ה, יא-לא). ולמדו חכמים, שאין האשה נעשית סוטה אלא בשני דברים: במיני ובסותיה. – בקינוי כיצד? נאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יד): "ועבר עליך רוח קנאה וקנא את אשתך: מכאן נמצאנו למדים, שאם אשת איש "נסתרה" עם איש אחר, אינה נעשית סוטה אלא אם כן "קנא" לה בעלה תחילה על אותו איש, ואמר לה: "אל תסתתרי עם

– בשבעת הדרכים דלעיל, והרי הוא זב גמור, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, שכן אָנֹסוּ – אם ראה ראייה שלישית אפילו באונס, מחמת אחד הדברים שנימנו לעיל, וּסְפְקוּ – כגון שיש ספק, אם ראה בפעם השלישית קרי או זיבה, וְשִׁכְבְּת וְרָעוּ – לענין לטמא במשא; ויש מפרשים: ופסוק וּשְׁכַבְתָּ וְרָעוּ – ספקו מחמת שכבת זרעו (ברטנורא; ועיי' "תוספות יום טוב"), טְמֵאִין – טומאת הזב, שְׁרָגְלִים לְדָבָר – הואיל וראה כבר שתי ראיות ונעשה זב, יש יסוד לומר, שכל שהוא רואה בראייה השלישית, ודאי ראיית זיבה היא. הַמִּכָּה אֶת חֲבֵרוֹ וְאִמְדוּהוּ לְמִיתָה – ואמדו בית דין את המוכה, שימות מחמת המכה, וְהִקְל מִמָּה שֶׁהָיָה – ונעשה חוליו קל יותר, עד שחזרו ואמדוהו לחיים, לְאַחַר מִכָּאֵן הַכְּבִיד וְנָתַת – אבל לאחר זמן הורע מצב בריאותו ונעשה חוליו יותר קשה עד שמת, חֵיב – המכה, כדן "מכה אדם ומת". רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: פְּטוּר, שְׁרָגְלִים לְדָבָר – שלא מחמת המכה מת, הואיל והקל ממה שהיה. ויש מפרשים, שהפיסקה "שרגלים לדבר" מוסבה על דברי תנא קמא: הוא חייב. מפני שרגלים לדבר, שמת מחמת המכה, הואיל ואמדוהו תחילה למיתה (רמב"ם; עיי' "תוספות יום טוב").

יום חמישי

באור משנה ה

משנה זו, המסיימת מסכת נזיר, מביאה מחלוקת תנאים לגבי שמואל הנביא, אם היה נזיר, שכן נאמר בחנה, אם שמואל (שמואל א א, יא): "ותדור נדר ותאמר, ה' צבאות, אם ראה תראה בעני אמתי וזכרתי ולא שתכח את אמתי, ונתת לאמתך זרע אנשים, ונתתיו לה' כל ימי חייר, ומורה לא יעלה על ראשי", ונחלקו תנאים במשמעות המלה "מורה", אם משמעותה: תער, או משמעותה: יראה (מורא). וכותב בעל "תוספות יום טוב", שהואיל ונחלקו בו חכמים, אם היה נזיר אם לא, לפיכך לא סידר רבנו הקדוש ענין זה במשנתו אלא בסוף המסכת.
 נִזְיֵר הָיָה שְׁמוּאֵל – והאומר: "הריני כשמואל", הרי זה נזיר;

ב. ביצד מקנא לה? אמר לה בפני שנים: אל תדברי עם איש פלוני, ודברה עמו – עדן היא מתרת לביתה ומתרת לאכול בתרומה. נכנסה עמו לבית הסתר, ושהתה עמו כדרי טמאה – אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה. ואם מת – חולצת ולא מתיבמת.

מקנא: **מקנא** לה על פי שנים. אם בא להשקותה מי המרים, צריך להביא שני עדים ולומר לה בפניהם אל תסתרי עם איש פלוני. ואם לא קנא לה בפני שנים, אינה נאסרת עליו בסתירה זו ואינו משקה אותה: על פי עד אחד או ע"פ עצמו. אפילו אין עדים שנסתרה אלא עד אחד, או הוא עצמו אומר ראיתיה שנסתרה אחר שקנאתי לה, נאסרה בסתירה זו עד שתשתה, שסתירתה אוסרתה עליו מספק: ר' יהושע אומר כו'. צריך ב' עדים אף לסתירה. והלכה כרבי יהושע. ואע"פ א' אמרין בגמרא דבזמן הזה לא לימא איניש לביתיה אפילו בינו לביתה אל תסתרי עם איש פלוני, שיש לחוש לדברי ר"י ברכי יהודה דאמר מקנא אדם לאשתו על פי עד אחד או על פי עצמו. ואם נסתרה אחר שקנא לה בינו לביתה, נאסרה עליו איסור עולם בזמן הזה שאין שם מי המרים:

משניות מבוארות – קהתי

איש פלוני", היינו שהתרה בה והזהירה, שלא תיכנס עם איש פלוני למקום סתר. בסתיירה כיצד? נאמר (שם שם, ג'): "ינסתרה והיא נסמאה", ויפרשו חכמים, שסתירה זו היינו שנכנסה עם האיש, שבעלה קינא לה עליו, למקום סתר, ושהתה עמו כדי טומאה, כלומר כשיניעו נפש שיש לחשוש בה שדעתה פגומה. אבל אין עדי שנטמאה, שנאמר (שם, בהמשך הפסוק): "ועד אין בה", כלומר שאין עדי טומאה. – אשה זו, שבעלה קינא לה תחילה על איש פלוני, ואחר כך נסתרה עם אותו איש, הרי היא "סוטה", החשודה בזנות תחת בעלה, ודינה שאסורה היא על בעלה, ואם היא אשת כהן, אסורה לאכול בתרומה, עד שישקתה את "המים המרים המאדירים", כמפורש בפרשת סוטה (שם שם, טז-כז): "והשקתה את המים והמים אם נטמאה ותמעול מעל באישה ובאזו בה המים המאדירים למרים, וצבתה בטנה ונפלה וריכה, והיתה האשה לאלה כקרב פגמה. ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא, ונקתה ונזרעה ורוע". מכאן, שאם נמצאת סטורה, הריהי חזרה למות ומותרת לבעלה, לאכול בתרומה (אם בעלה כהן). – משנתנו בזה ללמד, להיות עדים צריך על נתינו של המעל ועל הסתיירה של האשה, כדי שיהא לאשה דין "סוטה".

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה בקנינו וסתייה האמורים בסטה.
פִּיצוּד מִקְנֵא לָהּ – באיזה לשון אומר הבעל לאשתו, שיהא בדבריו משום קינו? **אָמַר לָהּ כִּפְנֵי שְׁנַיִם: אֶל תְּדַבְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי** – שאסר עליה את הדיבור עמו, אבל לא אמר לה, שלא תסתתר עמו, **וְדַבְּרָה עִמּוֹ** – ועברה על קנינו, **עֲדִין הִיא מִתֵּרֶת לְבִיתָהּ** – לבעלה, **וּמִתֵּרֶת לְאָכּוּל בְּתֻרוּמָהּ** – אם היא אשת כהן, שאין עליה דין "סוטה". בגמרא מבואר, שאם אמר לה: "אל תדברי עם איש פלוני", אין זה קינו כלל, ואפילו נסתרה עמו, אין עליה דין "סוטה". ואם אמר לה: "אל תיסתרי עם איש פלוני", ודיברה עמו שלא בסתר, עדיין היא מותרת לבעלה, ומותרת לאכול בתרומה, שהרי לא נסתרה, ולא עברה על קנינו, אבל אם **נִכְנְסָה עִמּוֹ לְבֵית הַסֵּתֶר** – למקום נסתר, שאין רואים מה עושים שם, **וְשָׁהָתָה עִמּוֹ כְּדֵי טְמֵאָה** – כשיעור זמן שיכלה להיטמא בביתא ונות, **אָסוּרָה לְבִיתָהּ וְאֶסוּרָה לְאָכּוּל בְּתֻרוּמָהּ** – הואיל והיה כאן קינו וסתייה, הריהי "סוטה", ואסורה היא לבעלה; ואם היא אשת כהן, אסורה בתרומה, עד שתשתה את המים המאררים. **וְאִם מֵת** – בעלה קודם שהשקוה את המים במאררים, ולא הניח זרע, והיא זקוקה ליבם, **חֹלְצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת** – שהסוטה אסורה אף ליבם. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר באשה שמצא בה בעלה ערוות דבר (דברים כד, ג): "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", ודרשו: לאיש אחר ולא ליבם. ומכל מקום צריכה היא לחיצה, כשם שאם היה בעלה חי, היתה צריכה גט כדי להחזירה לאיש. ואשר מבארים טעם הדבר שאינה מתייבמת, משום שלא נאמרה מצוות ייבום אלא כדי לבנות את בית האה המת, שנאמר (דברים כה, ט): "ככה ייעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו". וזו הואיל וחסודה היא בנות, הרי אינה בונה אלא סותרת (גמרא: **וּתְסוּפּוֹת**).

הַמִּקְנָא לְאִשְׁתּוֹ – כלומר המתרה באשתו שלא תסתתר עם איש פלוני, כמו שבארנו לעיל, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר**: **מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם** – צריך שיהיו לו שני עדים, שקינא לאשתו בפניהם. ואם אין לו שני עדים, אין קינויו קניו, ואינה אסורה עליו כשנסתרה, ו**מִשְׁקָה עַל פִּי עַד אֶחָד** – אם נסתרה לאחר שקינא לה בפני שניים, הריהו משקה אותה את המים המאירים, כמפורש בפרשת סוטה, על פי עד אחד, המעיד שראה אותה שנסתרה עם פלוני, **אוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ** – שהבעל עצמו בא ואומר, שראה את אשתו שנסתרה עם פלוני לאחר שקינא לה עליו, ואין צורך שיעידו שני עדים על הסתירה. ודווקא כשיש לו שני עדי קניו, אבל אם לא קינא לה בפני שניים, אפילו יבואו שניים ויעידו שנסתרה, אינה נעשית סוטה, היינו שאינו משקה אותה את המים המאירים, ואינה נאסרת עליו. ברים, בגמרא מובאת ברייתא: "רבי יוסי ברבי יהודה אומר משום רבי אליעזר: המקנא לאשתו מקנא לה על פי עד אחד או על פי עצמו, ומשקה לה על פי שניים", ומשום ברייתא זו אמר רבי חנינא מסורא, שאל יאמר אדם לאשתו בזמן הזה, אפילו בינו לבינה: "אל תסתרי עם איש פלוני", שמא יש לחוש לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, ונמצא קינויו קניו, ואם היא מסתתרת אחר כך, הרי היא נאסרת עליו איסור עולם, שהרי אין לנו מים המאירים כדי להתירה. **רַבִּי יְהוֹשֻעַ אֹמֵר**: **מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם, וּמִשְׁקָה עַל פִּי שְׁנַיִם** – רבי יהושע סובר, שצריך שני עדים גם על הקינוי וגם על הסתירה, ואם לא, אינה סוטה. בגמרא מובאר, שלא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע אלא בקניו וסתירה, אבל בטומאה כחל מודים שעד אחד נאמן, כלומר אם קינא לה ונסתרה, ועד אחד מעיד שהיא נטמאה עם אותו איש, הרי הוא

ג ואלו אסורות מלאכול בתרומה: האומרת: ממאה אני לך; ושפא עדים שהיא ממאה; והאומרת: אני שותה; ושבעלה אינו רוצה להשקותה; ושבעלה בא עליה בדרך. כיצד עושה לה? מוליכה לבית דין שבאותו מקום, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים, שפא יבוא עליה בדרך; רבי יהודה אומר: בעלה נאמן עליה.
ד היו מעלין אותה לבית דין הגדול שבירושלים, ומאמיין עליה בדרך שפאמיין על עדי נפשות, ואומרים לה: בתי, הרבה יין עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה, הרבה שכנים הרעים עושים; עשי לשמו הגדול בתי יהודה:

פירוש ברטנורא

ג ואלו אסורות לאכול בתרומה. לעולם. ואפילו היא בת כהן. ואילו שאר סוטות אינן אסורות אלא עד שישתו וימצאו טהורות: ושפא עדים שהיא ממאה. ואפילו לאחר ששתתה ולא בדקה המים, אסורה איסור עולם. לפי שאין המים בודקים באשה שיש בה עדים שנממאה, שנאמר (במדבר ה) ונסתרה והיא נממאה ועד אין בה, דליכא דידע בה הוא שהמים בודקים, אבל איכא דידע בה, אפילו העדים הם במדינת הים אין המים בודקים: ושבעלה בא עליה בדרך. דשוב אין המים בודקים אותה, דכתיב (במדבר ה) ונקה האיש מעון, בזמן שהאיש מנוקה מעון, שלא בא עליה לאחר סתירה, או והאשה ההיא תשא את עונה. אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקים את אשתו: שני תלמידי חכמים. שידעו להתרות בו: ר"י אומר בעלה נאמן עליה. אם הבעל נאמן על אשתו באיסור חמור של גדה, לא יהא נאמן באיסור קל של לאו גירדא. ומעמיהו דרבנן, מתוך שאיסור קל הוא תקיף עליה יצירה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ד היו מעלין אותה לבית הגדול. דכתיב בסוטה (שם) ועשה לה כהן את כל התורה הזאת, וכתיב התם (דברים יז) ע"פ התורה אשר יורוך, מה להלן כב"ד הגדול אף כהן כב"ד הגדול: ומאיימין עליה. כרי שתודה: הרבה ילדות עושה. וגורם לילדה שתבא לידי קלקול: דברים שאינן כדאי לשומען.

משניות מבוארות – קהתי

הבא להשקות את אשתו כיצד הוא נוהג? מוליכה לבית דין שבאותו מקום – שהוא דר שם, כדי לברר לפניהם בעדים שקינא לאשתו ונסתרה, ומוסרין לו – בית הדין, לאחר שבררו שהיא סוטה וצריך להשקותה, שני תלמידי חכמים – שילכו עמם לירושלים, שאין משקים את הסוטה אלא בבית הדין של שבעים ואחד, כמבואר במשנה הבאה; ואין נותנים לבעל שיוליכנה לבדו, שפא יבוא עליה בדרך – ותיאסר עליו לעולם, ששוב אין להשקותה, לפי שאין המים בודקים אותה, כמו שבארנו לעיל; יש מבארים הטעם שמוסרים לו דווקא שני תלמידי חכמים, כדי שידעו להתרות בו (רמב"ם; ברטנורא). רבי יהודה אומר: בעלה נאמן עליה – אין מוסרים לו שני תלמידי חכמים, שכן בעלה נאמן לומר שלא בא עליה, ומשקים אותה. בבביתא בגמרא מבואר, שרבי יהודה לומר בקל וחומר מנידה: "ומה נידה שהיא בכרת, בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו, לא כל שכן". וחכמים אומרים: היא הנותנת! נידה שהיא בכרת וחמורה בעיניו, הבעל נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו, אינה חמורה בעיניו, ולכן אינו נאמן עליה (גמרא סוטה ז, א).

שבת קודש

באור משנה ד

לאחר ששינוי במשנה הקודמת: "כיצד עושה לה? מוליכה לבית דין שבאותו מקום", מוסיפות משנתנו והמשניות הבאות (ד-י) ללמד, כיצד היו נוהגים בסוטה, לאחר שנתברר בבית הדין שבאותו מקום, שבעלה קינא לה ונסתרה, וצריך להשקותה את המים המאורים.

היו מעלין אותה – את הסוטה, מבית דין של מקומה, לבית דין הגדול שבירושלים – לבית הדין של שבעים ואחד, שישב בלשכת הגזית שבבית המקדש בירושלים. בגמרא מבואר, שדורשים גזירה שווה מזקן ממרא, שכן בסוטה נאמר (במדבר ה, ח): "והעמיד את האשה לפני ה'", ועשה לה כהן את כל התורה הזאת", ובזקן ממרא נאמר (דברים יז, יא): "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום אשר יבחר ה'... על פי התורה אשר יורוך", מה שם בזקן ממרא – על פי התורה אשר יורו בבית דין הגדול, כפי כהן בסוטה, אין תורתה נעשית אלא בבית דין הגדול; ומאמיין עליה – בבית הדין, שתודה שנטמאה, ולא תצטרך לשותות את המים, בדרך שפאמיין על עדי נפשות – שלא יעידו שקר, ויזהרו שלא ייהרג אדם זכאי על פיהם (סנהדרין ד, ה), כך מאיימים על הסוטה, שאם נטמאה מוטב שתודה ולא תכניס עצמה בסכנה, ואומרים לה: בתי – אל תתביישי להודות על קלקלתך, שכן הרבה יין עושה – שתיית היין גורמת הרבה לחטא, הרבה שחוק עושה – שחוק וקלות דעת מביאים לידי

באור משנה ג

במשנה הקודמת למדנו, שלאחר קינוי וסתירה נעשית האשה "סוטה", ואסורה היא לבעלה עד שתשתה את המים המאורים; ואם היא אשת כהן, אסורה היא לאכול בתרומה. ברם, לאחר ששתתה את המים המאורים, ונמצאה טהורה, הריהי שוב מותרת לבעלה, ומותרת לאכול בתרומה. – משנתנו באה ללמד על סוטות שאין בהן בדיקת המים המאורים, ולפיכך אסורות הן לבעליהן ואסורות לאכול בתרומה לעולם.

ואילו – המפורטות להלן, אסורות מלאכול בתרומה – לעולם, אם בעלן כהן (ובברטנורא מבואר: ואפילו היא בת כהן), וכן אסורות הן לבעליהן לעולם, אפילו אינו כהן: האומרת: טמאה אני לך – כלומר שלאחר שקינא לה בעלה ונסתרה אינה רוצה לשתות את המים, והיא אומרת, שאמנם אסורה היא לבעלה, לפי שזינתה עם פלוני כשנסתרה עמו; ואף על פי ששינינו בסוף מסכת נדרים: "האומרת: טמאה אני לך. תביא ראיה לדבריה", כאן שונה הדין, והואל ויש רגלים לדבר שנטמאה, שהרי קינא לה בעלה ונסתרה, הלכך נאמנת היא לומר "טמאה אני לך" (תוספות עפ"י הירושלמי): ושפא עדים שהיא טמאה – בגמרא מבואר, שאם באו עדי טמאה קודם ששתתה את המים, אין צורך לומר שהיא אסורה, שהרי אף בלא קינוי וסתירה נאמנים שני עדים להעיד עליה שנטמאה, אלא המשנה באה להשמיענו, שאפילו באו עדים לאחר שהשקה, ולא בדקה המים המרים, עדותם מתקבלת; ואין אומרים, שהואיל ונקתה תהא בדיקת המים מבחשת עדותם, שאין לך דבר העומד בפני עדות ברורה, וזה שלא בדקה המים, שפא זכות תלתה לה, כמבואר להלן (ג, ד); ויש שדורשים את הפסוק "ונסתרה והיא נטמאה. ועד אין בה" – מכאן, שאם אין עדים שנטמאה, המים בודקים אותה; אבל אם יש עדים שנטמאה, אפילו הם במדינת הים, אין המים בודקים אותה; והאומרת: אני שותה – "טהורה אני, אלא שאיני רוצה לשתות את המים", שאין כופים אותה לשתות, אלא שנאסרת לבעלה, ותצא בלא כתובה, ואסורה היא לאכול בתרומה; ושפאמיין אינו רוצה להשקותה – שהיא רוצה לשתות, אלא שבעלה שאין רוצה להשקותה, שאין כופים אותה, ודינה שנאסרת עליו ונותלת כתובתה ויצאת: ושפאמיין על עליה בדרך – כשהולכיה לבית הדין, והיינו שבא עליה באיסור, שהרי לאחר קינוי וסתירה אסורה היא עליו, ושוב אין המים בודקים אותה, שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, לא): "ונקה האיש מעון, והאשה ההיא תשא את עוונה", ודרשו חכמים: בזמן שהאיש מנוקה מעון, האשה תשא את עוונה; אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקים את אשתו, לפיכך כל שבא עליה באיסור לאחר שנסתרה, שוב אינה שותה, והיא אסורה לו, וכן אסורה היא בתרומה לעולם. כיצד עושה לה –

שְׁנֵכְתָב בַּקֶּדֶשׁ, שֶׁלֹא יִמָּחֶה עַל הַמַּיִם. וְאוֹמְרִים לִפְנֵיהֶּ דְּבָרִים שְׂאִינָה בְּדָאֵי לְשִׁמְעוֹ, הִיא וְכָל מִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ.

ה אִם אָמְרָה: טְמֵאָה אֲנִי – שׁוֹבֶרֶת כְּתָבָתָהּ וְיוֹצֵאתָ. וְאִם אָמְרָה: טְהוֹרָה אֲנִי – מַעְלִין אוֹתָהּ לְשַׁעַר הַמְּזוֹרָה שֶׁעַל פֶּתַח שַׁעַר נִיגְנוֹר, שֶׁשָּׁם מִשְׁקִין אֶת הַפּוֹטוֹת, וּמִטְהַרִּין אֶת הַמְּצֻרְעִים. וְכֵהָן אוֹחוֹ בִּבְגָדֶיהָ; אִם נִקְרָעוּ נִקְרָעוּ, אִם נִפְרְמוּ נִפְרְמוּ; עַד שֶׁהוּא מְגַלָּה אֶת לְבָבָהּ, וְסוֹתֵר אֶת שַׁעְרָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה לָבָה נֶאֱחָה, לֹא הָיָה מְגַלָּהּ; וְאִם הָיָה שַׁעְרָה נֶאֱחָה, לֹא הָיָה סוֹתֵרָה.

פירוש ברטנורא

שאינה ראויה לשמוע אותן הדברים שאומרים לפניה ממעשיהן של צדיקים, כגון יהודה הורה ולא בוש במעשה תמר, ראובן הורה ולא בוש במעשה בלהה: **ה שוברת כתובתה.** כותבת שובר על כתובתה, וזוהי ואברתי כתובתי, כדי שלא תוכל לחזור ולתבוע כתובתה ממנו. ובמקום שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי ב"ד הוא שכותבת שובר, אבל במקום שכותבים כתובה, מקרעת כתובתה ואינה כותבת שובר: **מַעְלִין אוֹתָהּ לְשַׁעַר הַמְּזוֹרָה.** מעלין ומורדין אותה, כדי ליגעה אולי תטרון דעתה ותודה: **שַׁעַל פֶּתַח שַׁעַר נִיגְנוֹר.** אדם ששמו נקנור שהביא דלתות לאותו פתח מאלכסנדריא של מצרים ונעשו לו נסים ונקרא שער נקנור על שמו כדאמרין כיומא [ולח]: **שָׁשָׁם מִשְׁקִין אֶת הַפּוֹטוֹת.** דבניין לפני ה': **וּמִטְהַרִּין אֶת הַיּוֹלְדוֹת.** כדי שיעמוד על גבי קרבנו, וה"ה זבין וזכות המעוננים קרבן: **וּמִטְהַרִּין אֶת הַמְּצֻרְעִים.** כדכתיב (ויקרא י"ד) והעמיד הכהן המטהר וכו' לפני ה': **אוֹחוֹ בִּבְגָדֶיהָ.** בבית הצואר שלהן: **אִם נִקְרָעוּ.** אינו חושש, ואם נפרמו אינו חושש. פרימה גדולה מקריעה שנקרע לקרעים הרבה. לשון אחר, פרימה מן הצדדין קריעה באורך: **עַד שֶׁמְגַלָּה אֶת לְבָבָהּ.** דכתיב (במדבר ה') ופרע את ראש האשה, אין לי אלא ראשה גופה מגין ת"ל האשה, א"כ מה ת"ל את ראש, מלמד שסותר את שער: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כו'.** שמא תצא זכאה ויתגרו בה פרחי כהונה שראו לכה נאה ועשרה נאה. ואין הלכה כר"י:

משניות מבוארות – קהתי

(כמו ששינו במסכת יומא ג, ו); ולפי פירוש רש"י היו מורידים תחילה את הסוטה מלשכת הגזית לשער התחתון, וממנו היו מעלים אותה לפתח שער ניגנור, שהוא שער העליון. ויש מפרשים, שכוונת משנתנו היא, שהיו מעלים אותה לשער המזרח שהוא שער ניגנור (תוספות יום טוב בשם "כפתור ופרח"). **שָׁשָׁם מִשְׁקִין אֶת הַפּוֹטוֹת** – שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יח): "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'", והוא הפתח שבו דרך כניסה ויציאה לכל באי עזרה (רש"י); חלל פתח זה של שער ניגנור לא נתקדש בקדושת העזרה, כדי שיוכלו להיכנס שם מחוסרי כפרה האסורים בביאת מקדש, ובאים להביא קרבנותיהם ולהיטהר, ולכן שם היו מטהרים את הזבים והזבות (גמרא), **וּמִטְהַרִּין אֶת הַיּוֹלְדוֹת, וּמִטְהַרִּין אֶת הַמְּצֻרְעִים** – כלומר ששם היו עומדים הזבים, הזבות, היולדות והמצורעים, כשהכוהן היה מקריב את קרבנם ומטהר אותם, שאין קרבנו של אדם קרב אלא אם כן הוא עומד על גביו; ובמצורעים יש עוד טעם, שנאמר בהם (ויקרא יד, יא): "והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואתם לפני ה' פתח אוהל מועד", ולפי שקודם טהרתם אסורים הם ליכנס לעזרה, הרי הם עומדים בפתח שער ניגנור; ולמקום זה היו מביאים לבסוף את הסוטה, וְכֵהָן אוֹחוֹ בִּבְגָדֶיהָ – בבית הצואר שלהם, **אִם נִקְרָעוּ נִקְרָעוּ** – ואינו חושש, **אִם נִפְרְמוּ** – שהותר התפר שלהם; ויש מפרשים, שנקרעו קרעים הרבה, **נִפְרְמוּ** – ואינו חושש, שכן היא הכוונה שתחוש בביונה ותודה (המאירי), **עַד שֶׁהוּא מְגַלָּה אֶת לְבָבָהּ, וְסוֹתֵר אֶת שַׁעְרָהּ** – את קליעות שער ראשה, כדי לנוול (רמב"ם). **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה לָבָה נֶאֱחָה, לֹא הָיָה מְגַלָּהּ; וְאִם הָיָה שַׁעְרָה נֶאֱחָה, לֹא הָיָה סוֹתֵרָה** – טעמו מבואר בגמרא, שחושש הוא, שמא תצא זכאית ויתגרו בה פרחי כהונה אחר כך; ומפרש רש"י, שהגמרא נקטה "פרחי כהונה", משום שהיו מצויים בעזרה יותר משאר העם. ברם, חכמים סוברים, שמצוה לביישה, ואפילו היא טהורה, משום "וניוטרות כל הנשים" (יוחאל כג, מח), שלא יביאו עצמן לידי חשד והיו צנועות (כלהן במשנה הבאה). והמאירי כותב, שחלכה כחכמים. לפי שאין חשק מצוי בדבר שיעקרו עשוי לנוול.

חטא, **הִרְבָּה יְלָדוֹת עוֹשָׂה** – הילדות מביאה לידי קלקול, **הִרְבָּה שְׂכָנִים הִרְעִים עוֹשִׂים** – השפעתם של שכנים רעים עושה, שדאם סוטה מדרכו; ובדואי גם את מתוך אחת הסיבות הללו נכשלת וחסאת; לכן **עָשִׂי לְשִׁמּוֹ הַגָּדוֹל** – של הקדוש ברוך הוא – **שְׁנֵכְתָב בַּקֶּדֶשׁ, שֶׁלֹא יִמָּחֶה עַל הַמַּיִם** – הודי על מעשיך, שלא יהא צורך להכין שבבילך מים מאררים, ולמחות את שם שמים עליהם, כמו שנאמר (במדבר כג, כ): "וכתב את האלות האלה הכתן בספר, ומחה אל מי המרים". **וְאוֹמְרִים לִפְנֵיהֶּ דְּבָרִים שְׂאִינָה בְּדָאֵי לְשִׁמְעוֹ** – שאינה ראויה לשמוע אותם, **הִיא וְכָל מִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ** – לא היא, ולא כל משפחת בית אביה, שבודאי באה עמה לשם; בגמרא מבואר, שמספרים לה דברים הכתובים בתורה על מעשיהם של ראשונים, שהודו על חטאם ולא בושו, כגון מעשה יהודה בתמר, שאמר "צדקה ממני", וכיוצא בזה.

באור משנה ה

אִם אָמְרָה: טְמֵאָה אֲנִי – אם הודתה הסוטה שנטמאה, **שׁוֹבֶרֶת כְּתָבָתָהּ** – כלומר מפסידה היא את כסף כתובתה וכותבת לבעלה שובר עליה, **וְיוֹצֵאתָ** – מבעלה בגט פיטורין, שהואיל ולא התרו בה עדים בשעת המעשה, אינה חייבת מיתה. בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו במקום שאין כותבים כתובה, הלכך היא כותבת שובר לבעלה, שיהא בידו לראייה, שאין לה עליו תביעת כתובתה; אבל במקום שכותבים כתובה, הרי היא קורעת כתובתה ואינה כותבת שובר. **וְאִם אָמְרָה: טְהוֹרָה אֲנִי** – שאף לאחר איומי בית הדין עמדה בדיבורה, ולא הודתה שנטמאה, **מַעְלִין אוֹתָהּ** – בגמרא מבואר, שהיו מורידים אותה מכל הר הבית וחוזרים ומעלים אותה, כדי לייגעה, אולי סוף סוף תודה קודם מחיקת המגילה, עד שלבסוף היו מעלין אותה **לְשַׁעַר הַמְּזוֹרָה שֶׁעַל פֶּתַח שַׁעַר נִיגְנוֹר** – שהיו במקדש שני שערי מזרח: א. שער המזרח החיצון שבפתח הר הבית, הקרוי "שער התחתון", ב. שער המזרח הפנימי, בפתח שבין עזרת נשים לעזרת ישראל, הקרוי "שער העליון", או "שער ניגנור", על שם ניגנור שקבע באותו שער דלתות נחושת שהביאן מאלכסנדריא של מצרים

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מנצפ"ך — כפל אותיות. **צופים** אמרום — נביאי הדורות. **בנם** היו עומדין — שהיתה חקיקתן משני עבריהן. הלכך, שאר אותיות יש להן מקום דבק, אלא מ"ם וסמ"ך היתה באויר (ודוקא בסתומים). ואפשר היה לו לתרץ חק (ברייתא) דרב חסדא בסתומין וכי אתמר חק דרבי ירמיה — בפתוחין, והכי מוכח בפרק הבונה במסכת שבת, אלא הא פריך לה מילתא דשויה לתרווייהו. **מהוה חוה בו'** — ואורחא דסוגיא דגמרא להקשות דבר שאינו, עד דטרח ומעמידה על בורייה. מפי רבי עד כאן. **שלא ירכו מחלוקת** — לפרש מקראות הסתומים. **קין משיח** — בספר דניאל. **ויקראו בספר תורת האלהים וגו'** — בספר עזרא כתיב. **זה מקרא** — לשון עברי של חומש. **הפסוקים** — היאך נפסקין. **פיסקי הטעמים** — הנגינות קרויין טעמים.

דף ב ע"ב: מבררת הגמרא: **עד כמה** יהא המרחק ביניהם ויחשב 'סמוך'. **אמר רבי ירמיה, ואיתימא** שאמר זאת **רבי חייא בר אבא**, כמו המרחק **מחמתן** [שם מקום] **למבריא**, דהיינו מיל.

מקשה הגמרא: מדוע האריך רבי חייא בר אבא בדבריו, ולימא שהשיעור הוא מיל. מתרצת הגמרא: **הא קא משמע לן** — הוא רצה להשמיענו **דשיעורא דמיל כמה הוי** — כמה הוא שיעור מיל, כמו המרחק **מחמתן למבריא**.

הגמרא מביאה מימרות נוספות מרבי ירמיה או רבי חייא: **ואמר רבי ירמיה, ואיתימא** שאמר זאת **רבי חייא בר אבא**, האותיות **מנצפ"ך** שהן כפולות וצורתן שונה בין אמצע תיבה לסוף תיבה, **צופים אמרום** — נביאי הדורות תיקנום, ומתחילה לא היתה צורתן שונה.

מקשה הגמרא: **ותסברא** שצופים תיקנום, **והכתוב** (ויקרא כז לד) **'אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני'**, ודרשו **שאיין נביא רשאי לחדש דבר מעתה** — משניתנה התורה, ואין חידשו הנביאים אותיות אלו. **ועוד, האמר רב חסדא, מ"ם** סתומה **וקסמ"ך** שהיו כתובים **בלוחות**,

בנם היו עומדין, שהרי האותיות שבלוחות היו חקוקות מצד לצד, וממילא החלק הפנימי של מ"ם סתומה וסמ"ך עמד באויר. ומוכח שמ"ם סתומה כבר היתה בלוחות, וכיצד אמר רבי ירמיה שצופים אמרום. מתרצת הגמרא: **אין**, אכן הפתוחות והסתומות **מהוה הוו** — היו קודם הנביאים, ואולם **לא הוו ידעין** הי [מה] **באמצע תיבה והי בסוף תיבה**, אם פתוחות באמצע וסתומות בסוף או להיפך, וכתבו פעם כך ופעם כך, עד דאתו **צופים ותקינו**, שאת הפתוחות כותבים **באמצע תיבה**, ואת הסתומות בסוף תיבה. מקשה הגמרא: **סוף סוף** אין חידשו הנביאים מה באמצע ומה בסוף, הרי כתוב **'אלה המצות'** ודרשו **שאיין נביא עתיד לחדש דבר מעתה**. מתרצת הגמרא: **אלא** אכן בתחילה היו שני סוגי אותיות, אלא **ששכחו**ם — היכן כותבים את הפתוחות, והיכן את הסתומות, וחתרו הנביאים **ויסדו**ם, שפתוחות באמצע וסתומות בסוף.

מימרא נוספת בשם אמוראים אלו: **ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא**, תרגום של תורה, אינקלוס הגר **אמר** — תירגמו, כפי שקיבל **מפי** רבותיו **רבי אליעזר ורבי יהושע ותרגום של נביאים**, יונתן בן עוזיאל **אמר**, כפי שקיבל **מפי חגי זכריה ומלאכי**. ובשעה שתירגם **נזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה**, ויצתה בת קול **ואמרה מי הוא זה שגילה סתרי לבני אדם**. עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו **ואמר, אני הוא שגליתי סתריך לבני אדם, וגלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי כן, ולא לכבוד בית אבא, אלא לכבודך עשיתי**, כדי שידעו פירושם ולא ירכו מחלוקת בישראל. ועוד **ביקש יונתן לגלות תרגום של כתובים**, אבל יצתה בת קול **ואמרה לו, דייך שגילית תרגום של נביאים**, ואל תגלה תרגום של כתובים. מבארת הגמרא: **מאי טעמא** אין לתרגם את הכתובים, **משום דאית ביה** — בכתובים קין משיח בספר דניאל.

מקשה הגמרא: וכי תרגום של תורה אינקלוס הגר **אמר**, והא **אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב, מאי דכתיב** אחר שעלה עזרא מבבל (נחמיה ח ח) **'ויקראו בספר [ב]תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא'**, ודורשים **'ויקראו בספר [ב]תורת האלהים'** זה לשון המקרא. **'מפורש'** זה תרגום התורה. **'ושום שכל'** אלו חילוקי הפסוקין. **'ויבינו במקרא'** אלו **פיסקין** [נגינות] **הטעמים**. ואמר לה ש'ויבינו במקרא' אלו **המסורות** — חסרות ויתירות. נמצא שכבר בימי עזרא היה תרגום של תורה. מתרצת הגמרא: אכן התרגום היה קודם ימי אונקלוס, אלא שלאחר מכן **שכחו**ם, וחתרו אונקלוס ורבותיו **ויסדו**ם.

מבארת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא בְּרֻבֵּעַ וְנִרְבַּע** מובן מדוע לא מיעטה אותם
המשנה מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד לא הביאו', שהרי **בְּשִׁפְתָּה**
לִיה – אפשר למצוא אופן שבו הם היו ראויים לאהל מועד, כגון
דְּאִקְדְּשִׁינֵהוּ מִעֵיקָרָא – שתחילה הוקדשו למזבח וְהָרָר – ואחר כך
רְבָעוּ או נרבעו, ושחט אותם בחוץ. באופן זה כיון שקודם שרבע
או נרבע היה ראוי להקרבה, יתכן שגם עליו אמרה תורה שאם אל
פתח אהל מועד לא הביאו קודם שרבע, חייב על שחיתותו בחוץ
אף לאחר שרבע ונפסל. לכן הוצרכו לפוטרו מלהקריב קרבן לה',
שמאחר שעתה אינו ראוי לקרבן, פטור. **אִלָּא מוֹקֵצָה וְנִנְעָבָר**
שהוכירה המשנה, הלא על כרחך הוא נעשה מוקצה ונעבד קודם
שהוקדש, לפי שלאחר שהוקדש והוא בבעלות ההקדש, אין
אפשרות עוד להקצותו לעבודה זרה או לאוסרו על ידי השתחוויה
לו, כיון שאין **אִתָּהּ אִמְרָא דְּכָר שְׂאִינֵהוּ שְׁלֹו**. ואם אכן הוקדש לאחר
שנאסר ושחטו בחוץ יש למעט מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד לא
הביאו', שהרי משחקדישו לא היה ראוי למזבח, ומדוע צריכה
המשנה למעט מהפסוק 'להקריב קרבן לה'.

מתרצת הגמרא: המשנה מדברת **בְּקִדְשִׁים קָלִים** – במי שהקדיש
את בהמתו לקרבן קדשים קלים, כגון שלמים, ו**אִלִּיבָא דְרַבִּי יוֹסִי**
הַגִּלְגִּילִי דְאָמַר קִדְשִׁים קָלִים מְטוּן בְּעָלִים הוּא, ולכן הוא יכול לאוסרו
גם לאחר שהקדישו, על ידי הקצאתו לעבודה זרה או על ידי
השתחוויה לו.

הגמרא מביאה את הברייתא בה מבוארת שיטת רבי יוסי הגלילי:
דְּתַנְיָא – ששנינו בברייתא העוסקת במי שנתבע לשלם ממון וכפר
ונשבע על כפירתו, ואחר כך הודה שנשבע לשקר, עליו להביא
קרבן אשם גזילות ולשלם לתובע קרן וחומש. ונאמר בפסוק (ויקרא
ה כא) **כִּפֹּשׁ כִּי תִחָסֵּא וּמַעְלָה מִעַל בָּהּ וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ**, תיבת 'וכחש'
ניתן לפרשה גם על ה' וגם על עמיתו, כאילו נכתב 'בה' וכחש'
'וכחש בעמיתו', והיינו שהנתבע מכחיש דברים שמייעדים
להקריבה לה' וגם שייכים לעמיתו, והכוונה ל**רְבֻבוֹת קִדְשִׁים קָלִים**
שֶׁהֵן מְטוּנוֹ, שאם הפקיד בהמת שלמים אצל חבירו וכפר ונשבע
והודה שנשבע לשקר, חייב קרן וחומש וקרבן אשם גזילות, **דְּרַבִּי**
רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי.

הגמרא מסכמת: **הַלֵּךְ רֻבֵּעַ וְנִרְבַּע** שהם **דְּכָר עֲרוּהּ** ואיסורם חל
על המוקדשים, יש לפרש את המשנה שתחילה הקדישום ואחר
כך רבעו או נרבעו, והמיעוט מכרת כששחטם בחוץ הוא מהפסוק
לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַה', שכיון שהם פסולים עתה להקריבה אין חייבים
לה' על שחיתותם בחוץ. **מוֹקֵצָה וְנִנְעָבָר** שהם **עֲבוֹדֹת כּוֹכָבִים**, צריך
לומר שהמשנה מדברת **בְּקִדְשִׁים קָלִים**, שהקדישם ואחר כך הקצה
אותם לעבודה זרה או השתחווה להם, וכשיטת רבי יוסי הגלילי
וכפי שהתבאר.

נותר עתה לבאר מדוע מיעטה המשנה שוחט בחוץ קרבן שהוא
אתן, מחיר כלב, כלאים ויוצא דופן, מהפסוק 'להקריב קרבן', ולא
מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד', מקשה הגמרא: **אִתְּנָן** – בהמה
שניתנה כתמורה עבור ביאה אסורה, ו**מְחִיר** – בהמה שהוחלפה
בכלב, שני אלה, ודאי לא נאסרו לאחר שהקדישם ונעשו ממון
הקדש, לפי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אלא ודאי הקדישם
לאחר שנעשו אתנן ומחיר, ונמצא שמעולם לא היו ראויים
להקריבה, ויש למעט מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד לא הביאו',
ומדוע מיעטה אותם המשנה מהפסוק 'להקריב קרבן לה', וכן יש
להקשות **בְּכֻלָּאִים** – בהמה שנולדה מתיש ורחל, ויוצא דופן –
בהמה שלא נולדה בדרך טבעית אלא הוצאה על ידי חיתוך כרס
האם, הלא אם הקדישם לאחר שנולדו כבר היו פסולים להקריבה,
ומדוע לא נתמעט מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד'.

מתרצת הגמרא: על כרחך שהמשנה מדברת **בְּגִלְדוֹת קִדְשִׁים**,
כלומר, בהמת קדשים שהתעברה ובעליה נתן את העובר
שבמעיה לאתנן או החליפו בכלב, או שהאם התעברה מאינו מינה
והעובר כלאים, או שהעובר היה יוצא דופן ולא נולד בלידה

רגילה, באופן זה כל הפסולים האלו חלו על העובר בהיותו במעי
אמו או בשעת לידתו, וכשנולד חלה עליו קדושת האם. מעתה אם
שחטם בחוץ אין למעט מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד לא
הביאו', שהרי היו ראויים להקריבה ביחד עם אמן קודם שנולדו,
ולכן צריך היה התנא למעט מהפסוק להקריב קרבן לה', שכיון
שאינם ראויים עתה להקריבה אין לחייב על שחיתותם בחוץ.
ומוסיפה הגמרא: ו**קִפְכָּר הַתָּנָא שוֹלְדֵי קִדְשִׁים בְּהוּיִיתָן** – בלידתם הן
נעמרא דנה מדוע הוצרך התנא לשלש דוגמאות אלו. מבואר
אמם, שוב לא יכול לחול עליהם איסור אתנן ומחיר לפי שאין
אדם אוסר דבר שאינו שלו.

שנינו במשנה: שחט בחוץ **בְּעָלִי מוֹמִין** עוברים וכו', תורים שלא
הגיע זמנם וכו' ו**אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ וְכו'**, פטור, כיון שהם אינם ראויים
כעת להקריבה, אבל ידיו ראויים לאחר זמן, אלא שלדעת רבי
שמעון עובר השוחטם על לא תעשה, ולדעת חכמים אינו עובר.
הגמרא דנה מדוע הוצרך התנא לשלש דוגמאות אלו. מבואר
הגמרא: ו**צִירִיבֵי דְאִי תָנָא** – אם התנא היה שונה דין זה רק **בְּעָלִי**
מוֹמִין עוברים, הייתי טועה לומר שחכמים סוברים שגם לאו אין,
מְשֻׁם דְּמָאִיס – כיון שבעלי מומים מאוסים למזבח, **אֲכַל תוֹרִין**
שלא הגיע זמנם, **דְּלֹא מָאִיס**, אלא זה דינם שלא להקריבם בשום
קטנים, **אִימָא (לֹא)** – שמו נאמר **דְּמוֹדוֹ לִיה** – שחכמים מודים לו
לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, שאם שחטם בחוץ עובר על לא תעשה.

וְאִי תָנָא – ואם התנא היה שונה את הדין בתורין שלא הגיע זמנם,
הייתי טועה לומר שלרבי שמעון יש לאו על שחיתותם בחוץ, **מְשֻׁם**
דְּלֹא הָיוּ וְאִידְחוּ – שמעולם לא היו ראויים ולכן גם לא נחשב
שנדרו מהמזבח, **אֲכַל בְּעָלִי מוֹמִין דְּאִידְחוּ וְאִידְחוּ** – שהיו ראויים
למזבח ונפל בהם מום ונדרו, ושחטם בחוץ בעודם דחויים, **אִימָא**
(לֹא) – שמו נאמר **דְּמוֹדוֹ לָהּ** – שמודה להם **רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבְּנָן**
שאם שחטם בחוץ אין בהם גם לאו.

וְאִי תָנָא הֵן תִּרְתִּי – ואם התנא היה שונה את הדין בשני ענינים
אלו, הייתי טועה לומר שמעון יש לאו על שחיתותם בחוץ, **מְשֻׁם** בעלי
המום העובר וגם התורים, הפסול להקריבה הוא בגופם שהוא
פסול חמור, ולכן סוברים חכמים שאין לאו כששחטם בחוץ, **אֲכַל**
אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ – אבל כששוחט בחוץ בהמת קדשים שאמה או בנה
נשחטו כבר באותו יום, **דְּפִסְלוֹא** – שהפסול להקריבה אינו בגופה
של הבהמה, אלא **מִעֻלָּמָא קָאֵתִי לָהּ** – אלא בא לה מבחוץ, בגלל
שחיתת אמה או בנה, **אִימָא** שמו נאמר **דְּמוֹדוֹ לִיה דְּרַבִּי**
שְׁמַעוֹן שיש לאו על שחיתתה בחוץ, **צִירִיבָא** – על כן הוצרך התנא
ללמדנו, שבכל האופנים של מחוסר זמן, לדעת רבי שמעון יש לאו
על שחיתת בחוץ ולדעת חכמים אין לאו על כך.

שנינו במשנה: **שֶׁהָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר** כל שהוא ראוי לבא לאחר
זמן הרי זה בלא תעשה ואין בו כרת. מבשרת הגמרא: **מָאִי מַעְקָא**
– מה טעמו ומקורו **דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**. מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אִילָעָא**
אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, דְּאָמַר קָרָא – נאמר בפסוק שעוסק בהנהגת
הקרבות לאחר שיכנסו לארץ (דברים יב ח), **לֹא תַעֲשֶׂנוּ כָכָל אֲשֶׁר**
אֶנְחִנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו, ודרשו חכמים, **אָמַר**
לָהּ מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל, בִּי עֵינֵילִיתוּ – כאשר ולכנסו **לְאַרְץ** ויקבע המשכן
בגלגל, וידיו הבמות מותרות לכם, **יִשְׁרוֹת** – קרבות הבאים על פי
הישר בעיני כל איש, והיינו נדר ונדבה, אותם **תִּקְרִיבוּ** בבמה,
אולם קרבות שהם חובות, כגון חטאות ואשמות **לֹא תִקְרִיבוּ**
אפילו בבמת ציבור. והלא **גִּלְגֵּל לְנָבִי שִׁילָה מְחוּסַר זְמַן הוּא** – בזמן
שהמשכן היה בגלגל, קרבות החובה נחשבות למחוסרי זמן,
שהרי בגלגל אינם ראויים להקריבה, וידיו ראויות רק כשיגיעו
לשילה, **וְקָאֵמַר לָהּ מִשָּׁה לֹא תַעֲשֶׂנוּ**, ולמד מכך רבי שמעון שכל
שחיטה של מחוסר זמן, גם כששוחטו בחוץ, הרי הוא בלא תעשה.
מקשה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי יוֹדָא, אִי הָכִי** – אם כך
שקרבות חובה בגלגל נחשבות למחוסרי זמן,

זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קיד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצג רש"י

בשלמא רובע ונרבע משכבת לה. דאיצטריך למעטינהו מלהקריב דאקדישנהו והדר נרבעו וכין דחוו כבר ואידחו ארואים קרינא בהו שנראו כבר ולא מימעטי מאל פתח דאיכא למימר הכי אמר קרא ואל פתח אהל מועד לא הביאו בשנראה לבא ואחר כך שחטו בחוץ חייב אבל שיער המשתלח לאחר ידיו מימעטי מאל פתח שהרי זה הביאו כשנראה לבא ומשיצא לאחר ידיו לא נראה לבא: אלא מוקצה ונעבד. על כרחך מקמי דאקדישנהו הוו להו מוקצה ונעבד דאי לבתר דאקדישנהו תו לא מיתסרי בהקצאה ועבודה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו: בה' וכחש בעמיתו דברים שיש בהם לשם ולעמיתו: לרבות קדשים קלי'. שהכופר בזון ונשבע והודה חייב עליהם אשם גזילות שהן ממון בעלים דקרינא ביה וכחש בעמיתו: דבר ערוה. וחיל אף על המוקדישם כבר הלכך ממשטי בחוץ מלהקריב קרבן דלאו בני הקרבה ניהו דכתיב (ויקרא כב) כי משחתם בהם וכל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודה וזה: נראה לי דה"ג: אתנן ומחיר וכלאים ויוצא דופן: בולדות קדשים. כלומר הנך דאצטרכו למעטינהו מלהקריב קרבן ולא נפקי מאל פתח על כרחך בשנראו כבר מימיה לא משכבת אלא בולדות קדשים ואירע להו פסול במעי אמן דנראו לבא אל פתח אהל מועד קודם שנעשו אתנן ומחיר אם בא להקריב את אמן היו הן באין אל פתח דאי בדאקדישנהו לא משכבת לה דאין אתנן ומחיר חל על המוקדישין לפי שאינו שלו ומקרא נפקא לן בתמורה (דף ל:) ואי בדרוהו אתנן והדר אקדישנהו מאל פתח נפקי וכן כלאים ויוצא דופן דאי אקדישנהו משנולדו מאל פתח נפקי אלא בולדות קדשים דמעינקא עם אמן נראו לבא: וקסבר ולדות קדשים בהיותן הן קדושין. בלידתן מתקדשות הלכך חל אתנן ומחיר עליהן אם נתן לה עובר של מוקדישין באתנן דלא קדיש עד שנולה: בהיותן (הן). לשון הויה נקט בהו משום דמאשר יהיה לך נפקי לן ולדות קדשים ליקריב רק קדשין אלו התמורות אשר יהיו לך אלו הולדות במשכבת תמורה (דף יז:) וצריכי.

הנך תלת פלוגתא דר' שמעון ורבנן בבתי: משום דמאיסי. בעודן במזמן פטרי רבנן בחוץ ולא מתקבלין בפנים: מודו ליה. דהואיל חזו לאחור זמן קאי בלא תעשה: ובני יונה לא גריסין: דאיהו ואידחו. אימא א"ע דבי עבר מומין ירצו השתא מידא דחויין ניהו ונפטר בחוץ: לא תעשין כן. בספרי דריש ליה בתחילת ביאת הארץ היום אנו מטלטלין את המשכן ואנו אסורין בבמה ואין אנו מקריבין אלא במשכן לפיכך כל הקרבנות כשרים להקריב משנבאו לארץ י"ד שנים של כיבוש וחילוק אנו מותרין בבמה ושם לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים מה להקריב חובות ומה אנו מותרין בה איש כל הישר בעיניו נדרים ונדרות שאינן חובה עליו אלא שישירו בעיניו להתנרב כי לא באתם עד עתה וגו' עד שתבאו אל המנוחה לשילה שאע"פ שנכנסתם לארץ בעברכם את הירדן עדיין לא באתם אל המנוחה: לא יעליתו לארץ. י"ד שנים שתכבשו ותחלקו: ישירות תקריבו. נדרים ונדרות הקריב בבמת ציבור: חובות לא תקריבו. איש איש שבכם לא יקריב שום חובה ואפילו בבמת ציבור עד שתבאו אל המנוחה ותקריבו אלמא חובות דגלגל מחוסרי זמן הם עד כי יבא שילה ויקריבו שם וקאמר רחמנא לא תעשון אותם בגלגל ומשמע בין בבמת ציבור בין בבמת יחיד אלמא מחוסר זמן בבמה בלא תעשה: אי הכי. והנך דגלגל מחוסרי זמן קריית להו:

מילק

אתנן ומחיר יוצא דופן וכלאים בולדות קדשים. אתנן ומחיר לא מיתוקם בקדשים קלים אפילו לרבי יוסי הגלילי דאף על גב דממנו היו אינו חל עליו כדרדשינן פ' כל האסורין (תמורה ל:) לכל נדר פרט לנדר: וקסבר ולדות קדשים בהיותן הן קדשים. וא"ת למה לי קרא למעטי הלא חולץ גמורים ניהו ודינם כשאר חולץ לישטח בחוץ דאפילו פריין לא בעי דאין קדשה חלה עליהן כלל כדמוכח בתמורה בפרק כיצד מערימין (דף כד:) דתנן אם זכר עולה ואם נקבה ובחי שלמים ופרך בגמ' ל"ל למימר אם נקבה ובחי שלמים נקבה מי קדשה בבכורה ומשני סיפא אתאן לבהמה דהקדש וקתני סיפא לידה טומטום או אנדרוגיטוס רשב"ג: אמר אין קדשה חלה עליהן ומפרש בגמ' משום דסבר בהיותן הן קדשים ואין קדשה חלה בדבר שאין ראוי ליקרב א"כ הא נמי לא חיללא אתנן ומחיר וכלאים ויוצא דופן וי"ל דהא דתנא רשב"ג אין קדשה חלה עליהן היינו קדשת הגוף (לפרות) וליאסר בגיהו ועבודה אבל קדשת דמים איכא ליפרות שלא במום ולכך בעי האי קרא דלא ממעטי מפתח אהל מועד בקדשי ברק הבית ולמאן דאמר במעי אמן הן קדשים אפילו קדושת הגוף נחתא עליהו דתפסתינהו קדושה דאימיה וא"ת למאן דאמר בהיותן נמי ניומא מינו דנתנא לזון קדושת דמים נחתא לזון קדושת הגוף כדאמר בתמורה בפרק אלו קדשים (דף יט: ושם) גבי מפריש נקבה לאשם ודחוק לומר רשב"ג סבר לה כרבי שמעון דלית ליה מינו דאמר תמכר שלא במום ועד דאי כרבי שמעון אפילו סבר במעי אמן קדושים לא חיללא עליה קדושת הגוף כדמפרש ה"ם רבי שמעון לטעמיה דאמר כל מידי דלא חזי לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף וגם אין לפרש דשאני מפרש נקבה דחזי לשאר קרבנות ושייך מנו טפי דהא אפילו בטרפה אשכחן דאמרינן מנו בסוף יש בקרבנות (שם דף יז:) ונראה לפרש דהבא מידיי כגון דלאחר שנעשו אתנן ומחיר הקדישין או בעודן במעי אמן או אחר שנולדו דכיון שהקדישין בפירוש חיללא עליהו קדושה וא"ת ולוקמה נמי הבא כמ"ד במעי אמן הן קדשים וכגון שהקדיש בהמה מעוברת ושייר העובר כר' יוחנן דאמר בפ' כיצד מערימין (תמורה כה:) אם שייר משויר ועשה העובר אתנן ומחיר ואחר כך הקדישן ואע"ג דרבי יוחנן איתותב ה"ם הא לבסוף מסיק כתנאי ועוד מצי לאוקמה בבמהה של חולץ מעוברת ועשה העובר אתנן ומחיר ואחר כך הקדישין וי"ל דניחא ליה לאוקמה בפשיטות כמאן דאמר בהיותן הן קדשים והקדישן וא"כ נתעברה ואם תאמר בהזאת דכיצד מערימין (ג"ז שם) דרייק ארשב"ג דסבר בהיותן הן קדושין מרישא נמי הוה מצי למידק הכי דאם נקבה ובחי שלמים דאוקמינא בבמהה דהקדש ואי במעי אמן הן קדושות לא היה יכול להפקיע קדושת חולץ ויש לומר דנדר עד סיפא ומפרש לה דה"ה לרישא ואם תאמר בסוף בהמה המוקשה (חולץ עז.) דתנן המכבדת שהפילה שיליא ישליכנה לכלבים ובמוקדישין תקרב ומפרש בגמ' (שם:) משום דרובא בר מיקדש היא על כרחך מדקאמר תקרב קסבר במעי אמן הן קדושין דאי בהיותן אמאי תקרב לא הא חיללא קדושה אלא אחי להקריב כדפרש ואם כן כולה בר מיקדש היא ואמאי נקט רובא דאפי' אכלאים ונרמה תפשה קדושת אימיה אי במעי אמן הן קדושים כדאשכחן בתמורה בסוף יש בקרבנות (דף יז:) דאמרינן גבי כלאים טומטום ואנדרוגיטוס דאי אתה מוצא אלא בולדות קדשים ולכל הפחות אתיא כמאן דאמר במעי אמן הן קדושים ויש לומר דנקט רובא ולא כולה משום דאיכא דמות יונה או קטול לר' שמעון דכיון דלא משייתר באבילה לא מיתתבר דתפשינהו קדושת אמן אף על גב דבמעי אמן הן קדושין:

משום

דפסולא דגופיהו. בכל דוכתי משמע דפסול הגוף חמיר מפסולא דדתי מעלמא כדאמרינן בפרק קמא (לעיל דף ד.) מה לשינוי קודש שכן פסולו בגופו ובפסחים בסוף אלו דברים (דף עה:) נמי אמרינן כל שפסולו בגופו ישרף מיד דהא דמשמע הכא איפכא לאו משום דפסול הגוף קיל אלא הכי קאמר דמום עובר ותורין שלא הגיע זמן הפסול תלוי בגופו ואם היה מום עובר מיד והתורים גדילין לאלתר היו ראויין אבל אותו ואת בנו אין הפסול תלוי בגופו שיעיל לו שום תיקון ולכלוי יומא לא חזי:

אלמה

קצד זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קיד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י תוספות

אלמה אמר רבי זירא הכתוב נתקו לעשה. אין זה כשאר לא הניתק לעשה דכפ' בתרא דחולין (דף קמא.) ובפ' ב' דמכות (דף יד. טו. טז.) כגון לאו דגילת ולקט שכחה ופיאה ונותר ולא יוכל לשלחה לאי כמי דא"כ מאי פריך דללקט משום לאו דלא תעשון והא ניתק לעשה הוא אלא הוי כמו נתקו הכתוב מטומאה תמורה לטומאה קלה דבאותו ואת בנו (חולין פ:) דרשין ולנדר לא ירצה לימור

על כל הפסולים בשבועו ושה שהם בלא ירצה ר' יצחק רחמנא במחוסר זמן מיום השמיני והלאה ירצה להוציאו מכלל שאר פסולים שהם בלא ירצה ולומר דבהאי ליכא אלא עשה כעין דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש בסוף פ"ק דתמורה (דף יג:) וכענין זה הוי בדר ישב דמצועע בפ' אלו דברים (פסחים טז.) דאמר' שהכתוב נתקו לעשה והוציאו מכלל שאר טמאים שהם בלא דלא יטמאו את מנהגיהם ולהבי פריך דללקט משום דמפושט בגופיה לאו בהדיא כדררשין מלא תעשון וכן פי' בקונטרס אבל בפרק אותו ואת בנו (חולין פא.) פירש בקונטרס דהוי כשאר לאו הניתק לעשה דעלמא דמיום השמיני והלאה ירצה משמע קודם זמנו לא ירצה והניחוח עד שיעבור זמנו וקשה מוח' דשמעתא וכי תימא דהכי פריך משום דאיכא נמי לאו דלא תעשון ל' אמרין דאית חד עשה ועקר תרי לאוי כדאמר' בפ"ק דתמורה (דף ד:) לא דמי דהני מליי התם דסמיכי גבי חדוי הלאון אצל העשה תרע דהא בפרק ב' דמכות (דף טו.) ושם ד"ה תנינא חשיב לא יטמאו את מחניהם ניתק לעשה אי לאו משום דקדמו עשה אף על גב דאיכא לאו נמי דואל המקדש לא תבא ודאיכא אכא למימר משום דאיכא תרי עשה דכתיב מוחץ למחנה תשלחם אבל אשכחן גולה דאיכא תרי לאוי לאו דלא תעשון ולא תגזול דבפרק המקבל (כ"מ קיא.) אמר רבא זהו עושק זהו גזל וחשבי ליה ניתק לעשה במכות (דף יד:) ובחולין (דף פ:) הלכך צריך לחלק בהדיא דתמורה (דף ד:) כדפרישית דלכך סמך שני הלאון אצל העשה לומר

שאין העשה מנתקם:

רב נחמן בר יצחק אמר פנים דגלגל כו'. שנינו הוא דקמשני (התם) דאפילו לר"ש לא לקי במחוסר זמן בפנים כי אם בחוץ כדפי' בקונטרס ויש גירסא אחרת בספרים לרבי שמעון ד"ה הוא לגלגל פנים הוא אמר רב נחמן בר יצחק פנים דגלגל כו' ורש לקיש פריך דנפקא ליה מלא תעשון לאו במחוסר זמן דהאי קרא בגלגל קאי ופנים הוא וכי תימא קל חומר בחוץ הא אין מהדיחין מן הדין ומשני פנים דגלגל לגבי שילה בחוץ דמי: **אלא** לאו קודם חצות. ואע"ג דחוי בפנים שלא לשמו לא מייחייב כרת כיון דמחוסר עקירה ואין עומד האי ליעקר קודם זמנו: **ה'יתר** במה לחבירו. ושעת היתר הבמות דקתני היינו קודם חצות דכשר בבמה שלא לשמו וא"ת דמשמע הכא דתורתן שלא הגיע זמנן לרבי שמעון חיילא קדושה עלייהו והשוחטן בחוץ בלא ובמעילה בפרק ולי דהטאת (דף יב:) נמי אמר רבי שמעון דמועיל משום דראין לאחר זמן ובתמורה בפרק אלו קדשים (דף יט:) גבי אשם

בן שתיים והביאו בן שנה אמר ר' שמעון דכל עצמן אינן קדשים משום דכל מידי דלא חזי ליה לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף ופריך דהם שנה שנה ממחוסר זמן דלא חזי ליה לגופיה (לא נחתא ליה קדושת הגוף) ואמר ר"ש קדוש פירוש במתני' דהבא דנתן מחוסר זמן רבי שמעון אמר בלא תעשה ומשני דאיתקש לכבוד קדוש לפני זמנו ולקרבן אחר ולקרבן זה שהוא מקדשו אינו ראוי לא נחתא ליה קדושת הגוף ופסח קודם חצות דקדוש לר' שמעון וכן חטאת ואשם דוב חבה ויולדת ומצורע דקדושים קודם זמנן כדתנן בפיקין (לעיל קיב.) ולא פליג ר' שמעון ובתורת כהנים בפ' אחרי מות קאמר נמי רבי שמעון והשוחטן בחוץ בלאו זה אין מחוסר זמן בגופן ולא דמי לאשם בן שנה והביאו בן שתיים והביאו בן שנה ממחוסר זמן בגופן וא"ת דמחוסר זמן היאך קדוש הא אמרין לעיל בפ"ק (דף יב:) לילה לקדושה יום להרצאה אבל ביום שביעי לא ובבכורות פרק הלוקח בחמה (דף כא.) קאמר ר"ש מחוסר זמן נכנס לידו להתעשר יליף מכבוד קדוש לפני זמנו ופריך ואידיליף מכבוד לילף מקדשים אלמא משמע דקדשים קודם זמנן לא קדשי ויל דאסור להקדישם אבל אם הקדישם תוך זמנן קדושים אלא דעבר איסור דרחמנא אמר מיום השמיני אין הא קודם לכן לא אבל מעשר לרבי שמעון שרי להכניסו תוך זמנו לידו להתעשר כדילף דהם מעשר העברה העברה מכבוד הוא ולא נחא ליה למילף תחת מקדשים דניחא ליה למילף העברה משום דהעברה דתרווייהו משתני שמעיהה להקדישה ויש ליתן טעם לרבא דריש תמורה (דף ד:) היאך מחוסר זמן קדוש קדושת הגוף דכל היכא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ושמא לענין זה יליף תחת תחת ממעשר או שמא יש טעם אחר: **דועירי** קבעה תנאי. משום דמצורע יש בו טומאה כעין זב חבה ויולדת אבל נזיר דלא דמי לזו שייירה וכן בכריתות בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (דף תה.) נמי אשכחן דתני זב חבה ויולדת ומצורע והתם מפרש מאי טעמא לא תני מצורע ומצורעת דקדשין זב חבה וניחא השתא לזעירי דבנזיר בלא מצורע סגי דאיכא תרתי בנזיר דנזיר טמא מביא אשם:

מילקי נמי לילקי. השוחט מחוסר זמן דהא משכן דגלגל דהיא במת עיבור פנים הוא שאהל מועד של מדבר היה שם וקאמר רחמנא ביה נמי לא תעשון: **אלמה אמר רבי יויא.** בפ' אותו ואת בנו (חולין פ:) דקתני קדשים בפנים סופג את הארבעים משום לאו דאותו ואת בנו והוינן בה ונליק נמי משום לאו דמחוסר זמן דתנאי מנין שכל הפסולים שבוער ושבעה שחן בלא ירצה ת"ל ושור ושה שרוע וקלוט ומחוסר זמן פסול הוא ומשני ר'

זירא הנח לאו דמחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה דכתיב ביה עשה יתירא כדמפרש התם למימרא שהוציאו ונתקו מכלל לאו דלא קאי עליה בלאו דשאר פסולים והשתא דאמרת הכא לאו בהדיא כתיב ביה נילקי עליה: (דלמא) ה"פ. דמשני נמי התם דלא לקי לרבנן דפלגי עליה דרבי שמעון דלא דרשי להאי לא תעשה למחוסר זמן דההוא דאותו ואת בנו דשני ר' זירא עלה מיתוקמא התם דלא כר"ש אבל לר' שמעון ה"נ דלקי אלאו דמחוסר זמן בפנים: רב נחמן בר יצחק אמר. לר' שמעון נמי לא לקי אמחוסר זמן בפנים דגלגל לגבי שילה חוץ הוא לגבי חובות הואיל דאינו כשר להקדושת הלכך בחוץ הוא דאשכחן ביה לא תעשה משום איסור במה ולא בפנים: בשעת איסור הבמות. קס"ד. ממדבר ושילה ובית עולמים: אחר חצות. וי"ד דמטי וימניה: כרת נמי נתייב. דהא מתקבל בפנים: קודם חצות. דהוי מחוסר זמן לשמו: בשעת היתר הבמות קאמר. כמו בגלגל ונוב וגבעון דהותרו במות יחיד לעולה ושלמים ואשמעין קרא דלגבי חובות איכא לא תעשה ולא משום מחוסר זמן דהא חוץ השתא בבמה גדולה: איסור במה לו. לקרבן זה היתר במה לחבירו. לעולה ושלמים דנדר ונדרה וסיפא ה"ק יכול אף בשעה שהוא מתור בבמה כגון קודם חצות שהוא לשלמים ת"ל כו' בשער אחד בבמה גדולה לשחוט פסחיהם: דועירי קבעה תנאי. למימני

במתניתין מצורע בהדיא: רב ששת לא קבעה תנאי. ומיזו אנו משנינן לה בגמרא וקבעין לה בגמ' הכי ככל חסורי מחסרה דהש"ס: רב חלקיה. אאשם קאי ולא אחטאת דאילו חטאת פסולה שלא לשמו בפנים: לא שנו. דפטור בחוץ: **אלא** לשמו. ואפילו סתמא דבהאי שמא אינו מתקבל עכשיו בפנים: **אבל** שלא לשמו. כגון לשם עולה ובשם זה הוא ראוי לבא לפנים דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין חוץ מן הפסח והחטאת: **אי** הכי כי שחיש ליה לשמו בחוץ נמי נתייב. דהא ראוי היה לעקור שם זה ממנו ולבא לפנים: פחוסר עקירה. וכל כמה דלא איעקר שם אשם מיניה סתמיה לאו למיעקר קאי ולא ראוי הוא: וכי יש לך דבר שאינו כשר לשמו. לפנים: ובשר שלא לשמו. אפי' דקיל לעיל (דף ב.) כל הזבחים כשרין שלא לשמן ה"מ היכא דכשרין לשמן אבל מחוסר זמן בבעלים זה שאינו כשר לשמו היאך יוכשר שלא לשמו: **פסח**

פסח פסח

בבמת יחיד לאחר הצות, ובשעת היתר הקמות קא – עוסקת
הברייתא, ללמדנו שגם בשעת היתר הבמות עובר בלא תעשה אם
מקריב בבמת יחיד קרבנות חובה כגון פסח וכדומה, ואין להקריב
כי אם בבמת ציבור. מקשה הגמרא: וקא – והרי הברייתא בשעת
איסור הקמות קאמר, ואיך אפשר להעמיד את הברייתא בשעת
היתר הבמות. מתרצת הגמרא: כוונת הברייתא בשעת איסור קמה
לו – לקרבנות חובה, אולם היא שעת היתר קמה להקריב – לעולה
ושלמים של נדרים ונדבות הקריבים בבמת יחיד.
שנינו במשנה: איזה קרבן נחשב למחוסר זמן בו בגלל בעליו,
קרבנם של חוב, חובה והיולדת, קודם שהגיע זמנם להקריב.
ואמרה המשנה, אם הם הקריבו את חטאתם ואת אשמם בחוץ
קודם הזמן, פטורין מכרת לפי שאין הקרבנות ראיות עתה
להקריבה בפנים. מקשה הגמרא: והיך פני אשמות ניהו – וכי חוב,
חובה והיולדת, חייבים בקרבן אשם, ומדוע הזכירה המשנה את
'אשמים'. מתרצת הגמרא: אמר זעירי תני מצודע בהדיהו – יש
לשנות במשנה מלבד חוב, חובה והיולדת גם את המצודע, שגם
הוא אינו מביא את קרבנותיו שהם חטאת ואשם ועולה קודם
שיספור שבעת ימים, ואם שחטם בחוץ קודם הזמן פטור מכרת.
עוד שנינו במשנה: חוב, חובה והיולדת ששחטו עולותיהן ושלמיהן
בחוץ קודם הזמן, חייבים כרת, לפי שקרבנות אלו ראויים
להקריבה בפנים בתורת נדבה. מקשה הגמרא: והיך פני שלמים
ניהו – וכי אלה חייבים בקרבן שלמים, מדוע הזכירה המשנה את
'שלמיהן'. מתרצת הגמרא: אמר רב ששת תני נזיר – יש לשנות
במשנה מלבד חוב, חובה והיולדת גם את הנזיר החייב בקרבן
שלמים, שאם שחטו בחוץ בתוך ימי נזירותו, חייב כרת לפי שראוי
להקריבה בפנים בתורת נדבה.
אומרת הגמרא: דזעירי קבעיה תנאי – האמוראים שינו את גירסת
המשנה על פי תירוצו של זעירי וגרסו במשנה גם 'מצודע', אולם
דרך ששת לא קבעיה תנאי – האמוראים לא שינו את גירסת
המשנה על פי תירוצו של רב ששת ולא גרסו במשנה גם נזיר,
אלא קבעו בגמרא את תירוצו של רב ששת ש'חסורי מחסרה והכי
קתני', כלומר רבי השמיט תיבת 'נזיר' וכך דרכו של רבי במקומות
נוספים.
הגמרא חוזרת לעסוק במצודע שהקריב את אשמו בחוץ קודם
זמנו: אמר רבי חלקיה (דכ"י) רב טובי, לא שנו במשנה מצודע
ששחט את אשמו בחוץ קודם זמנו פטור מכרת, אלא כששחטו
לשמו או אפילו שחטו סתם, שהרי אינו ראוי להקריבה בפנים, אלא
שחטו שלא לשמו כגון ששחטו לשם עולה, תיב כרת, הואיל וראוי
לשלא לשמו בפנים, כלומר שכיון שאשם שהקריבו בפנים לשם
עולה הרי הוא כשר, לכן אם שחטו בחוץ לשם עולה חייב כרת.
מקשה הגמרא: אי הכי – אם כך, מן הדין היה שאם הקריבו לשמו
בחוץ קודם זמנו נמי ניתיב – גם יתחייב כרת, הואיל וראוי להקריבה
לשלא לשמו בפנים. מתרצת הגמרא: כדי שהאשם יהיה כשר
בפנים קצי עקירה – צריך לעקור ממנו שם אשם ולומר בפירוש
שחקריבו לשם עולה, וכל זמן שלא עקר ממנו שם אשם, הוא
פסול בפנים קודם זמנו, ולכן גם בשחט בחוץ פטור.
מתקין לה – הקשה על כך רב הונא, וכי יש לך דבר שאינו כשר
לשמו וכשר שלא לשמו – כיצד יתכן שקרבן יהיה פסול כשמקריבו
לשמו, ויהיה כשר כשמקריבו שלא לשמו. ואף ששנינו לעיל
במשנה (ב) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, זה דווקא
בזבחים שכשרים אם נשחטו לשמן, אבל לא כשהם פסולים
כשנשחטו לשמן.
הגמרא ממחה על קושיית רב הונא: ולא – וכי לא מצאנו כדבר
הזה, והיך

מילין נמי לילין – גם כשמקריב מחוסר זמן בפנים, צריך היה
ללקות לדעת רבי שמעון, על שעבר על הלאו של 'לא תעשון',
שהרי הפסוק אסר להקריב חובות לא רק בבמת יחיד אלא גם
בבמת ציבור, והיינו במשכן שבגלגל שזה ודאי נחשב לשחיתת
פנים, אלא – ולמה אמר רבי ויקרא במסכת חולין (פ) שהשוחט
קרבן מחוסר זמן בפנים, אינו לוקה לפי שהקריב העוסק באיסור
הקרבן מחוסר זמן (שמות כב טז) 'כן תעשה לשורך לצאנך שבעת
ימים יהיה עם אמו ביום השמיני ותנו לו', נתקן לעשה – ניתק
והפריד איסור זה משאר איסורי מזבח, ולימד שאין בהקרבן
מחוסר זמן אלא הלאו הבא מכלל עשה, והיינו 'ביום השמיני ותנו
לו' ולא קודם לכן, ואין לוקים על הלאו הבא מכלל עשה. אולם
מאחר ולרבי שמעון יש לאו מפורש 'לא תעשון' על הקרבן
מחוסר זמן, מדוע אין לוקים על הלאו זה.
מתרצת הגמרא: הני מילי לרנן – דברי רבי ירמיה שאין לוקים על
הקרבן מחוסר זמן בפנים, אמורים רק לשיטת חכמים שלא
דורשים את הפסוק 'לא תעשון' ללאו להקרבן מחוסר זמן, אולם
לרבי שמעון הסובר שהפסוק 'לא תעשון' הוא לאו מפורש על
מחוסר זמן, הכי נמי – אכן ילקו על הקרבנות בפנים, והשוחט בהמה
לקרבן קודם שמואלא לה שמונה ימים לוקה.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף לקושיית רבי ירמיה: רב נחמן בר יצחק
אמר פנים דגלגל לנבי שילה כחזן דמי – הפסוק 'לא תעשון' אוסר
להקריב בגלגל קרבנות חובה, וכיון שמוקם הקרבנות הוא בשילה,
נחשבת הקרבנות בגלגל כאילו הקריבים בחוץ קודם זמנם, נמצא
שהפסוק 'לא תעשון' עוסק באיסור הקרבן מחוסר זמן בחוץ, ולא
בהקרבן מחוסר זמן בפנים, ולכן לרבי שמעון אין לוקים עליו,
אולם השוחט קרבן מחוסר זמן בחוץ לוקה שהרי על כך דיבר
הכתוב.
הגמרא מביאה דעה אחרת בענין הפסוק שרבי שמעון למד ממנו
שיש לאו על הקרבן מחוסר זמן בחוץ: רבה אמר מעמיה דרבי
שמעון, כדתניא רבי שמעון אוסר מנן לזבוח פסח בבמת יחיד בשעת
איסור הקמות וכשבני ישראל היו במדבר, או כשהמשכן היה
בשילה או בבית עולמים, שהוא בלא תעשה, תלמוד לומר (דברים טו)
ה' לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך. ומנין שהפסוק מדבר
רק בשעת איסור הבמות, הלא יכול היית לפרש שאף בשעת היתר
הקמות כן, והיינו שמאחר ואין מקריבים בבמת יחיד רק נדרים
ונדבות ולא קרבנות חובה, שמא מלמדנו הפסוק שהמקריב קרבן
פסח בבמת יחיד עובר בלא תעשה. משיבה הברייתא: תלמוד לומר
– מלמדנו הכתוב 'באחד שעריך', לא אמרתי לך שלא לזבוח את
הפסח בבמת יחיד אלא בשעת שכל ישראל נכנסין להקריב קרבנות
בשעת אחד – בעיר אחת, כגון בשילה או בירושלים, אבל בשעת
היתר הבמות שמקריבים קרבנות בכל מקום, על כך לא דיבר
הכתוב.
לאחר שהתבאר בברייתא שבשעת איסור הבמות יש לאו
בשחיתת פסח בחוץ ובבמת יחיד, מוכיח רבה שמדובר בפסח
מחוסר זמן. מבאר רבה: אימת – באיזה זמן ביום י"ד בניסן, נאמר
בברייתא שיש לאו בשחיתת הפסח בבמת יחיד ובשעת איסור
הבמות, אי ניקא – אם נאמר שהכוונה אחר הצות היום כאשר
הגיע זמן הקרבן הפסח, כרת נמי מתיב – מדוע אמרה הברייתא
שיש רק לאו, הלא הפסח ראוי להקריבה בפנים והשוחטו בחוץ
חייב כרת. אלא לאו – ודאי הכוונה לשחיתת הפסח קודם הצות
כשהפסח אינו ראוי עדיין להקריבה והוא מחוסר זמן, ומכאן למד
רבי שמעון גם בשאר קדשים מחוסרי זמן ששחטם בחוץ, שעובר
בלאו.
דוחה הגמרא: לעולם – באמת הברייתא מדברת בשוחט את הפסח

דוחה הגמרא: לעולם הברייתא פוטרת אם שחט את החטאת בחוץ
 קודם זמנו שלא לשמו, והוא הדין באשם, כיון שהם אינם ראויים
 להקרבה בפנים, והברייתא בשיטת רבי אליעזר היא, דפקיש אשם
 לחטאת, ופוסל גם אשם שנשחט שלא לשמו, ותנא – התנא של
 הברייתא נקט חטאת שהיא העיקר כלומר המלמד, וכל שכן לשלם,
 כלומר לאשם הנלמד ממנה.
 הגמרא מביאה ראיה לרב חלקיה מברייתא הדומה לברייתא
 שכבר הובאה לעיל, אלא שברייתא זו שגאה רב דימי: תא שמע,
 רבי אהא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר בשם תנא דבי רבי
 לויא – האמורא ששנה ברייתות בבית מדרשו של רבי לויא, וכול
 הייתי לומר שאני מוציא – ממעט מהפסוק (ויקרא יד ז) ואל פתח
 אהל מועד לא הביאו ופטר אף את השוחט בחוץ עזלת זב וזה
 יולדת ומצורע מחוסר זמן בפעלים, וכן אשם נזיר ואשם מצורע
 שהקריבם בחוץ קודם זמנם. (מנחם ונסים להו תלמודא להיוכא ולא
 דיעקא מאי היא) רב דימי לא הביא את ההמשך מנין באמת
 שהשוחט את אלה בחוץ חייב, ועל כן מקשה הגמרא, מאי תלמודא
 – מנין שאין לפטור אותם.
 מתרצת הגמרא: אמר רבינא, נאמר בפסוק (שם א) אשר ישחט שור
 או כשב או עז וגו' מחוץ למחנה, התיבות 'שור או כשב או עז'
 מיותרות, ויש לרבות מהיתור שור מכל מקום כשב מקום עז
 מכל מקום, שהשוחט עזלת זב וזה יולדת ומצורע, ואשם נזיר
 ומצורע קודם זמנם שחייב, ומכך שהברייתא לא חייבה גם
 בחטאת, מוכח שזמנא באשם נזיר ומצורע ששחט בחוץ קודם
 זמנו שלא לשמו, שמתקבל בפנים (וכר חלקיה) ולכן חייבים עליו
 בחוץ, מה שאין כן חטאת שפסולה בפנים שלא לשמה, ולכן בחוץ
 פטור.
 תמחה הגמרא: הא רמיא – איזו קושיא יש כאן, כלומר הלא
 ניתן לדחות את הראיה מברייתא זו בראיה לעיל שהתנא מדבר
 בשחט בחוץ בזמנו שלא לשמו, והוכיח אשם הוא הדין
 לחטאת, והברייתא סותרת כרבי אליעזר שגם אשם שלא לשמו
 בפנים פסול, ואף על פי כן בחוץ חייב כיון שסתמו כשר בפנים.
 משיבה הגמרא: אמר רב נחמן בברייתא זו אין אפשרות להעמיד
 שמדובר ששחט בזמנו שלא לשמו, משום [דרמי] – שרב דימי
 הקשה סתירה דתנא דבי רבי לויא – מהברייתא של רבי לויא
 שנאמר בה שאם שחט בחוץ אשם נזיר או מצורע קודם זמנם חייב,
 אדתי – על הברייתא שהביא לוי, ושם נאמר שאשם נזיר ואשם
 מצורע ששחטם שלא לשמן פשיין ולא עלו לפעלים לשון חובה,
 ועל הנזיר והמצורע להביא אשם אחר. ואם שחטן לשם אשם אלא
 שהיה מחוסר זמן בפעלים דהיינו קודם שהגיע זמנם של הנזיר או
 המצורע להקרבה, או שהיו כבשי האשם בני שתי שנים, בעוד
 שאשם נזיר ומצורע צריך שיהיה בן שנה, ושחטן, פסולין, ולפי זה
 גם אם שחטם בחוץ קודם זמנם, פטורים, שהרי אינם מתקבלים
 בפנים, ובברייתא של רבי לויא נאמר שחייבים. ומשני – ויתירך רב
 דימי לא קשיא – אין סתירה בין שתי הברייתות, כן לשמו –
 הברייתא של לוי שפסלה אשם שנשחט בפנים קודם זמנו, מדברת
 ששחט לשמו, ולכן גם אם שחט בחוץ לשמו פטור, כן שלא
 לשמו – והברייתא של רבי לויא שאמרה שאם שחט בחוץ קודם
 זמנו חייב, מדברת ששחט שלא לשמו שאם היה שוחט בפנים
 שלא לשמו היה כשר. ואם רב דימי הקשה סתירה בין שתי
 הברייתות, כנראה קיבל מרביתו מהברייתא של רבי לויא
 עוסקת בשחיטה קודם זמנו, ואם כן חזרת הראיה מהברייתא של
 רבי לויא לרב חלקיה בר טובי, שאשם ששחטו לשמו בפנים קודם
 זמנו פסול ובחוץ פטור, ושלא לשמו כשר ובחוץ חייב.
 הגמרא מוכיחה שגם רב אשי סובר כרב חלקיה: רב אשי רמי
 מתניתין אברייתא – הקשה סתירה ממשנתנו שאמרה שאם שחט
 אשם קודם זמנו בחוץ פטור, על הברייתא שהובאה לעיל שאמרה
 שאם שחט בחוץ אשם נזיר או מצורע קודם זמנו חייב. ומשני –
 ויתירך, כן – במשנה שפטרה, מדובר ששחט את האשם לשמו,
 שמאחר ואינו מתקבל בפנים, לכן גם בחוץ פטור, וכן –

פסח בשאר ימות השנה, דאניו כשר אם שחטוהו לשמו, לפי שזמנו
 של פסח רק בערב פסח לאחר חצות, וכשר אם שחטוהו שלא
 לשמו, והוא הדין אשם מחוסר זמן שכשר שלא לשמו ופסול
 לשמו.
 מתרצת הגמרא: פסח בשאר ימות השנה שלמים נקנה, וכששוחטו
 קודם זמנו לשם שלמים, עקר ממנו שם פסח ונעשה שלמים ונחשב
 ששחטו לשמו.
 הגמרא מביאה ראיה לרב חלקיה מברייתא: לימא מסייע ליה, וכול
 הייתי לומר שאני מוציא – ממעט מהפסוק (ויקרא יד ז) ואל פתח
 אהל מועד לא הביאו אף עזלת זב וזה יולדת ומצורע מחוסר זמן
 בפעלים – קודם שהגיע זמנם להקרבה, וכן אשם נזיר ואשם מצורע
 שהיה בהם פסול כל שהוא. ששחטם בחוץ שלא יהיה חייב, תלמוד
 לומר – מלמדנו הכתוב (שם א) אשר ישחט שור או כשב או עז וגו'
 מחוץ למחנה, התיבות 'שור או כשב או עז' מיותרות, ויש לדרוש
 שור מכל מקום כשב מכל מקום עז מכל מקום, שגם השוחט בחוץ
 עזלת מחוסר זמן ואשם נזיר ומצורע שיש בהם פסול כל שהוא
 וכפי שיבואר להלן חייב. מדייקת הגמרא: ואילו חטאת שחט
 הברייתא, ולא כתבה שאם היה בה את הפסול של האשם ושחטוהו
 בחוץ שחייב.
 מבררת הגמרא: כמא עקבין – איזה פסול היה באשם שצריך
 ריבוי לחייב ששחטוהו בחוץ, אלימא – אם נאמר שמדובר באשם
 ששחטוהו לשמו בחוץ בזמנו – בזמן הראוי לשחיטה בפנים, מאי
 אריא – מדוע נקט התנא דוקא אשם שחייב על שחיטתו בחוץ,
 הלא אפילו חטאת נמי אם שחטה בחוץ בזמנה לשמה חייב. ועוד
 הלא באופן זה אין באשם כל פסול ומדוע צריך ריבוי לחייב. אלא
 ודאי הברייתא עוסקת באשם ששחטוהו בחוץ שלא לזמנו.
 ממשיכה הגמרא: וכמא – לשם מה שחטוהו, אלימא – אם נאמר
 ששחטו את האשם קודם זמנו לשמו, אשם אפוא חייב הרי עדיין
 לא הגיע זמנו להקריב בפנים ולא חל עליו הפסוק ואל פתח אהל
 מועד לא הביאו, אלא לאו שהקריב את האשם קודם זמנו שלא
 לשמו, מוכח שאשם ששחטו בחוץ קודם זמנו שלא לשמו חייב,
 כיון שראוי לשחיטה שלא לשמו בפנים, וכרב חלקיה.
 הגמרא דוחה את הראיה: לעולם הברייתא מדברת ששחטו בחוץ
 בזמנו וישלם לשמו, וכשיטת רבי אליעזר היא דאמר מן קשינן –
 מקשים אשם לחטאת, שכשם שחטאת ששחטה בפנים שלא
 לשמה פסולה כך אשם ששחטו בפנים שלא לשמו פסול, ומחדשת
 הברייתא שאם שחט בחוץ של שמו חייב, לפי שהוא ראוי
 להקרבה בפנים. והוא הדין שגם חטאת ששחטה בחוץ שלא
 לשמה חייב, לפי שהיא ראוי לזבא בסתמא בפנים, ותנא – התנא
 של הברייתא נקט אשם שהוא מכלל לחטאת לפי שהוא נלמד
 ממנה, והוא הדין לחטאת שהיא העיקר כלומר המלמד.
 הגמרא מביאה ראיה לרב חלקיה מברייתא: תא שמע, וכול הייתי
 לומר שאני מרבה מהיתור בפסוק ושהובא לעיל 'שור או כשב או
 עז' עזלת מחוסר זמן בגופה, שעדיין לא מלאו שמונה ימים
 ללידתה, וחטאת בין בגופה, שעדיין לא מלאו לה שמונה ימים, ובין
 בפעלים, כגון חטאת של נזיר ומצורע שלא מלאו ימים
 להקרבתה, שאם שחטם בחוץ יהיה חייב, תלמוד לומר – מלמדנו
 הכתוב ואל פתח אהל מועד לא הביאו, כל שאני ראוי לזבא
 להקרבה כפתח אהל מועד, אין חייבין עליה, וקרבות אלו, מאחר
 ולא הגיע זמנם להקרבה בפנים, פטור אם הקריבם בחוץ.
 מדייקת הגמרא: ואילו אשם שחט הברייתא ולא כתבה שגם אשם
 מחוסר זמן בבעלים ששחטוהו בחוץ פטור. מבררת הגמרא: כמא
 עקבין – באיזה אופן נשחטה החטאת, אלימא – אם נאמר
 ששחטה לשמו, הלא אשם נמי אם שחטו לשמו קודם זמנו ליפסרה
 – יש לפטרו, שהרי אינו ראוי להקרבה בפנים לשמו קודם זמנו.
 אלא לאו – ודאי התנא מדבר ששחט את החטאת שלא לשמו, ולכן
 דוקא חטאת שאינה ראוי להקרבה בפנים קודם זמנה, אם
 שחטה בחוץ פטור, אבל אשם שראוי להקרבה בפנים קודם זמנו
 שלא לשמו אם שחטו בחוץ חייב, וכרב חלקיה.

זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קטו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצו רש"י

פסח בשאר ימות השנה שלמים הוא. פי' בקנטרס ואין זה אלא לשמו משמע שרוצה לומר דכיון דשלמים הוא כששחטו לשם שלמים היינו לשמו וא"ת והלא כששחטו לשם עולה או לשם זבח אחר הוי נמי שלמים כדאמר' בפ"ק (לעיל ת) לכל דשחית ליה שלמים ליהוי וי"ל דמ"מ כיון דשלמים הוא הרי הוא כשר לשמו ושלם לשמו כגון לשם שלמים ולשם זבח אחר:

מחוסר זמן בבעלים. אעולה דוקא קאי ולא אאתיק: **או** שהיו בני שתי שנים ושחטן פסולין. דך ברייתא איתא בפ' התכלת (מנחות מה) והבא והתם קתני פסולין ועוד תניא התם באידך ברייתא פסולין ותעובר צורחן ויצאו לבית השריפה וחזמה דבתמורה בפ' אלו קדשים (דף יט:) תניא אשם בן שנה והביאו בן שתיים בן שנים והביאו בן שנה בשרים ולא עלו לשם בעלים לשם חובה ריש אמר כל עצמן אינן קדושים וי"ל דכאן לשמו כאן שלא לשמו כדמשני הבא ומידו קשה דא"כ קשיא לרב הונא הא איכא האי דפסול לשמו וכשר שלא לשמו ועוד דאי בשלא לשמו מיירי בתמורה ל"ל למיתני ולא עלו לשם חובה הא אפי' במצותו נמי דכיון דשלא לשמו הוא אין עולה לשם חובה: מה

פתח אהל מועד! כל שאינו ראוי לזבא פתח אהל מועד, אין חייבין עליהן, ואילו אשם, שירא. במאי עסקין. אילימא לשמו, אשם נמי לפטוריה. אלא לאו, שלא לשמו. לעולם, שלא לשמו, ורבי אלעזר היא, דמקיש אשם לחטאת. תנא עיקר, וכל שכן לטפל. תא שמע, דכי אתא רב דימי אמר תנא דבי רבי לויא, יכול שאני מוציא אף עולת מחוסר זמן בפעלים, ואשם נזיר ואשם מצורע. (מנזן, ונסוב להו תלמודא לחיובא, ולא ידענא מאי היא) מאי תלמודא. אמר רבינא, 'שור' מפל מקום. 'פשב' מפל מקום. 'עז' מפל מקום. הא מאי רומיא. בדאמרת. אמר רב נחמן משום (דרמי) דתנא דבי רבי לויא, אדתני לוי, אשם נזיר ואשם מצורע, ששחטן שלא לשמן, פשרין ולא עלו לפעלים לשום חובה. שחטן מחוסר זמן בפעלים או שהיו בני שתי שנים, ושחטן, פסולין. ונשני רב דימי, לא קשיא. כאן לשמו, כאן שלא לשמו. רב אשי, רמי מתניתין אברייא. ונשני, כאן לשמו, וכן שלא לשמו. לימא, תיהו תיובתיה דרב הונא. אמר לך רב הונא, תבא במאי עסקין, כגון שהפריש שתי אשמות לאחרייתו. דחד מיניהו מעיקרא עולה היא, כרב

דבורה לא מעיקר שמיא מיניה וכל כמה דלא שחטיה ליה בעיקרה קאי סתמא לשמו הלכך כי שחט ליה ראוי לפנים לשמו היה וד"ה דאחטאת שלא לשמו נמי חייב אלא תנא טפל ואשמעין אע"ג דבה"ג פסול בפנים מיעבד עליה בחוץ וד"ה לעיקר דמיש סוף סוף תרויהו פסילי שלא לשמן ובת"כ קתני בה בהדיא שלא לשמו וע"כ מוקי לה כ"א דאילו לרבנן לא איצטריך ליה לרביי דהא כי האי גזנא מתקבלת בפנים היא: ת"ש. סיעתא לרב חלקיה ותיובתא דרב הונא: בגופה. כון תון שמונה ללדיה: יכול שאני מרבה גרס הבא דרישא דלעיל היא ובתורה כהנים הכי תניא לה ארציא את אלו שאני מיוחדין לשם ולא ארציא עולה מחוסרת זמן בגופה וחטאת בין בגופה כו' והגרסין שינו את הלשון וגרסין הבא יכול שאני מרבה את כו' לפי שהביאה בלימודא אחרתא וסברי דסיפא דהחיא דלעיל היא: יכול שאני מרבה משום פכ"מ אף עולה מחוסר זמן וכו': וחטאת בין בגופה בין בפעלים. כגון של נזיר ומצורע ואילו אשם נזיר ומצורע מחוסר זמן בעלים שיריה ולא רבייה לפטורא שמע מינה ט"ל דחייב: ובמאי אי נימא בלשמו אשם נמי ניפסריה. דהא חזי: אלא שלא לשמו. הלכך חטאת פטור דלא חזי לפנים ואשם חייב דחזי לפנים ואף על גב דאין ראוי לשמו והיינו כרב חלקיה ודלא כרב הונא: ה"ג הא מני ר"א הני ר"א ולא גרסין לעולם בלשמו: הא מני ר"א. כלומר דאי בשלא לשמו היא כדאמרת הלכך חטאת פטור דלא חזי בפנים לא בלשמו ולא בשלא לשמו דמחוסר זמן הוא ונשני נמי פטור דלא חזי לפנים לשמו במחוסר זמן ולא לשלא לשמו ד"א קאמר דפסול באשם שלא לשמו והאי דשיריה לאשם לאו דס"ל דחייב אלא כיון דחזי טעמא הוא משום דתרויהו פסולין שלא לשמו בפנים הוא תנא עיקר חטאת דפטור וכ"ש טפל אשם והאי כ"ש גמגום דרוחיה דרב הונא לאוקמיה כ"א משום סיפא דעל כרחיק כרבי אלעזר מיתוקמא כדפרישנא לעיל ועוד משום דלרבנן לא ילפינן אשם מחטאת ליכא למימר תנא האי הוא הדין להאי ואף על גב דלרבנן נמי קאמר דפטור דאין לך דבר שאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו לא מצי לאוקמא כרבנן דא"כ נשמעין אשם דפטור דנשמעין בה תרתי וכ"ש חטאת: ת"ש דכי אתא רב דימי כו' ואילו חטאת שירא ובמאי כו'. כדאיתבנא בקמיתא: ומאי קושיא. לסייעה לרב חלקיה דלמא ה"נ כדאמרין דבומנו קאי כדאוקמא בקמיתא לעיל ור"א היא: אמר ר"ב בר יצחק, לא מצי לאוקמא להא בומנו משום דרב דימי קשיא ליה דתני (ליה) בר לויא אדתני לוי שחטן מחוסר זמן בפעלים פסולין ובחזין נמי נפטור: ומשני ליה רב דימי. הא דתני חייב שלא לשמו הוא דתני פסולין ודכוותיה בחזין פטור בשחטן לשמו ומדקשיא ליה דתני לוי אבר לויא ש"מ שמיע ליה לרב דימי דמתני' דבר לויא נמי במחוסר זמן וקאמר חייב ואע"ג דאין ראוי לשמו בפנים ראוי לשלא לשמו וסיעתא לרב חלקיה: רב אשי רבי מתני'. דקתני לשמו פטור אברייא קמיתא דתניא לעיל חייב: ומשני מתני' לשמו ברייתא שלא לשמו. כרב חלקיה: נימא תהו תיובתיה דרב הונא. מדכי אתא רב דימי כדאמרן דליכא לאוקמא בומנו מדקשיא ליה תני לוי אדתני בר לויא: תבא במאי עסקין. דמחוסר זמן חייב בשלא לשמו כגון שהפריש שני אשמות לאחרייתו. שאם יאבד האחד יתכפר בשני ושחט אחד מהם בחזין קודם זמנו לשם עולה דהאי כיון דסופו לרעייה קאי דאשם שכפירו בעליו רועה ודמי לקי' המזבח שהיא עולה חזי לדוכותיה בפנים אי שחט לגופה לעולה:

כרב

פסח בשאר ימות השנה. אינו כשר לשמו דתנן שחטו קודם חצות פסול שנאמר בין הערבים: שלמים הוא. ואין זה אלא לשמו: לימא פסייע ליה. לרב חלקיה: יכול שאני מוציא. מאל פתח שלא יתחייב בחזין על עולת מחוסר זמן בפעלים כגון של יולדת ומצורע והאילו ואנה ראוייה לזבא לפנים למצותה: ואשם נזיר ואשם מצורע. שיש בה פסול ולקמיה מפרש ואילו מאי פסוליה: שור מ"מ כו'.

דמצי למימר אשר ישחט במנחה או אשר ישחט מחוץ למנחה ואל פתח וגו' ואנא ידענא דשור או כשב או עז הוא: ואילו חטאת שיריה. ולא רבייה לחיובא: אי נימא בזמנו. ולשמו: מאי איריא. אשם דרבייה חטאת נמי מחייב דלא בעי רבייה ואפילו אשם דהא חזי בפנים: אלא שלא בזמנו. רבייה לחיובא באשם: אי לשמו אשם אסאי חייב. והא אינו כשר ליקרב ומתני' תנא פטור ואי משום דראוי לשלא לשמו בפני' הא מחוסר עיקר' וכולהו מודו בו אלא לאו שלא לשמו רבי לחיובא בחזין כרב חלקיה אלמא דבר שאינו כשר לשמו בפנים כשר לשלא לשמו ומחייב עליה שלא לשמו בחזין: ה"ג לעולם בומנו ושלא לשמו א"כ ה"ג לעולם בומנו ותו לא ובמניא אשלא לשמו דאוקמא קאי ושכתבו בספרים ולשמו מפרש טעמא כתבו ולפנים וריהט משום דפריכין לעיל אי נימא בומנו מאי איריא כו' וקא בעי לשניי לעולם בומנו ולשמו דוקא קשיא לך אי הכי חטאת נמי אין ה"ה ותנא אשם והוא הדין לחטאת ולאו מילתא היא דא"כ ר"א מאי בעי הבא מכדי ר"א לענין שלא לשמו ואקשיא בפ"ק (לעיל י) בפסול אשם שלא לשמו כחטאת אבל לענין לשמו מאי עיקר ומאי טפל איכא תרויהו כתיבי להכשיר בפנים לחיוב בחזין ותו ל"ל לרביי להאי משור וכשב ועז הדי כשר ליקרב ובמצותו בפנים הוא שחטו בחזין אלא קא משני לעולם בומנו ושלא לשמו ואיצטריך לרבייה משום דשלא לשמו פסול הוא: ור"א היא. דמקיש אשם לחטאת דמיפסיל בשלא לשמו בפנים באשמות דאפ"ה מחייב עלה בחזין אע"ג דעקר מיניה שם אשם אבתי אי היה מעיל ליה לפנים הוא כשר למישחטיה סתמא וכשר לשם אשם ועולה לשם חובה דמשום

דבוריה לא מעיקר שמיא מיניה וכל כמה דלא שחטיה ליה בעיקרה קאי סתמא לשמו הלכך כי שחט ליה ראוי לפנים לשמו היה וד"ה דאחטאת שלא לשמו נמי חייב אלא תנא טפל ואשמעין אע"ג דבה"ג פסול בפנים מיעבד עליה בחוץ וד"ה לעיקר דמיש סוף סוף תרויהו פסילי שלא לשמן ובת"כ קתני בה בהדיא שלא לשמו וע"כ מוקי לה כ"א דאילו לרבנן לא איצטריך ליה לרביי דהא כי האי גזנא מתקבלת בפנים היא: ת"ש. סיעתא לרב חלקיה ותיובתא דרב הונא: בגופה. כון תון שמונה ללדיה: יכול שאני מרבה גרס הבא דרישא דלעיל היא ובתורה כהנים הכי תניא לה ארציא את אלו שאני מיוחדין לשם ולא ארציא עולה מחוסרת זמן בגופה וחטאת בין בגופה כו' והגרסין שינו את הלשון וגרסין הבא יכול שאני מרבה את כו' לפי שהביאה בלימודא אחרתא וסברי דסיפא דהחיא דלעיל היא: יכול שאני מרבה משום פכ"מ אף עולה מחוסר זמן וכו': וחטאת בין בגופה בין בפעלים. כגון של נזיר ומצורע ואילו אשם נזיר ומצורע מחוסר זמן בעלים שיריה ולא רבייה לפטורא שמע מינה ט"ל דחייב: ובמאי אי נימא בלשמו אשם נמי ניפסריה. דהא חזי: אלא שלא לשמו. הלכך חטאת פטור דלא חזי לפנים ואשם חייב דחזי לפנים ואף על גב דאין ראוי לשמו והיינו כרב חלקיה ודלא כרב הונא: ה"ג הא מני ר"א הני ר"א ולא גרסין לעולם בלשמו: הא מני ר"א. כלומר דאי בשלא לשמו היא כדאמרת הלכך חטאת פטור דלא חזי בפנים לא בלשמו ולא בשלא לשמו דמחוסר זמן הוא ונשני נמי פטור דלא חזי לפנים לשמו במחוסר זמן ולא לשלא לשמו ד"א קאמר דפסול באשם שלא לשמו והאי דשיריה לאשם לאו דס"ל דחייב אלא כיון דחזי טעמא הוא משום דתרויהו פסולין שלא לשמו בפנים הוא תנא עיקר חטאת דפטור וכ"ש טפל אשם והאי כ"ש גמגום דרוחיה דרב הונא לאוקמיה כ"א משום סיפא דעל כרחיק כרבי אלעזר מיתוקמא כדפרישנא לעיל ועוד משום דלרבנן לא ילפינן אשם מחטאת ליכא למימר תנא האי הוא הדין להאי ואף על גב דלרבנן נמי קאמר דפטור דאין לך דבר שאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו לא מצי לאוקמא כרבנן דא"כ נשמעין אשם דפטור דנשמעין בה תרתי וכ"ש חטאת: ת"ש דכי אתא רב דימי כו' ואילו חטאת שירא ובמאי כו'. כדאיתבנא בקמיתא: ומאי קושיא. לסייעה לרב חלקיה דלמא ה"נ כדאמרין דבומנו קאי כדאוקמא בקמיתא לעיל ור"א היא: אמר ר"ב בר יצחק, לא מצי לאוקמא להא בומנו משום דרב דימי קשיא ליה דתני (ליה) בר לויא אדתני לוי שחטן מחוסר זמן בפעלים פסולין ובחזין נמי נפטור: ומשני ליה רב דימי. הא דתני חייב שלא לשמו הוא דתני פסולין ודכוותיה בחזין פטור בשחטן לשמו ומדקשיא ליה דתני לוי אבר לויא ש"מ שמיע ליה לרב דימי דמתני' דבר לויא נמי במחוסר זמן וקאמר חייב ואע"ג דאין ראוי לשמו בפנים ראוי לשלא לשמו וסיעתא לרב חלקיה: רב אשי רבי מתני'. דקתני לשמו פטור אברייא קמיתא דתניא לעיל חייב: ומשני מתני' לשמו ברייתא שלא לשמו. כרב חלקיה: נימא תהו תיובתיה דרב הונא. מדכי אתא רב דימי כדאמרן דליכא לאוקמא בומנו מדקשיא ליה תני לוי אדתני בר לויא: תבא במאי עסקין. דמחוסר זמן חייב בשלא לשמו כגון שהפריש שני אשמות לאחרייתו. שאם יאבד האחד יתכפר בשני ושחט אחד מהם בחזין קודם זמנו לשם עולה דהאי כיון דסופו לרעייה קאי דאשם שכפירו בעליו רועה ודמי לקי' המזבח שהיא עולה חזי לדוכותיה בפנים אי שחט לגופה לעולה:

כרב

עד שהוקם המשכן, ושהעולה שהקריבו ישראל במדבר היתה
טעונה הפשט וניתוח.
על הקושיא בענין העבודה בבכורות מתרצת הגמרא: תנאי היא –
זו מחלוקת תנאים, דתנאי – שכך שנינו בברייתא, נאמר בענין
הפרשת ישראל מחר סיני (שמות יט כב) 'יגם הכהנים הנגשים אל ה'
יתקדשו, כלומר גם הכהנים הרגילים להתקרב לה', עליהם
להפריש עצמם מזהר, ונחלקו התנאים מי הם הכהנים הנזכרים
בפסוק. רבי יהושע בן קרחה אומר, זו הוראה על פרישות הנזכרים
מחר סיני, לפי שהם ממונים על הקרבת הקרבנות. רבי אומר, זו
הוראה על פרישות נדב ואביהוא מחר סיני, לפי שהם נעשו כהנים
והם הניגשים לה' להקריב קרבנות. הרי שלדעת רבי יהושע בן
קרחה נמשכה עבודת הבכורות עד הקמת המשכן, וכשיטתו
סברה הברייתא שהביא רב חסדא. ואילו לדעת רבי קודם מתן
תורה פסקה עבודתם, וכשיטתו אומר רב הונא את דבריו.
הגמרא דנה במחלוקת רבי יהושע בן קרחה ורבי. מקשה הגמרא:
בשלמא – זה מובן למאן דאמר זו הוראת פרישות מחר סיני לנדב
ואביהוא, היינו דכתיב – זהו מה שנאמר לאחר מות נדב ואביהוא
ביום חנוכת המשכן (ויקרא יג א) 'הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי
אקדש' – אלא דברי ה' במתן תורה, שגם נדב ואביהוא הניגשים
אליו, ינמנו מלעלות להר סיני פן יענשו, ועתה שלא נזהר לפרוש
ממחיל בהקמת המשכן, נענשו. אלא למאן דאמר זו הוראת
פרישות מחר סיני לבכורות, היבא למיזא – היכן רמז הקב"ה על
מיתת נדב ואביהוא, ומה הכוונה 'הוא אשר דבר ה'.'
מתרצת הגמרא: דכתיב בענין הקרבת החטאיד באהל מועד (שמות
כט א), 'ונקדתי שמה לפני ישראל ונקדש בקבוצי', אל תקריב בקבוצי
אלא בקבוצי, כלומר אקבע מקום במשכן לדבר עם בני ישראל,
וכשאשרה שכינתי על המשכן, הוא יתקדש בעיני העם על ידי
מיתת הנכבדים והקורבים לו. ואמרו חכמים, דבר זה ובקורבי
אקדש אומר הקדוש ברוך הוא למשה כשצוהו על מלאכת המשכן,
ולא ידעו – ולא הבינו ששפתו עד שפשו בני אהרן. כיון שפשו בני
אהרן אומר לו משה לאהרן, אהרן אחי, לא מתו בנדב אלא להקדיש
שמו של הקדוש ברוך הוא, כלומר, להודיע שהוא מדקדק בדיון עם
היראים ממנו והקורבים אליו, ועל ידי כך הוא מתקדש. כיון שידע
אהרן שנקניו ידוע, מקום הן – שהם נכבדים בעיני הקב"ה וקורבים
אליו, שתקן וקבל ששך על שתיקתו, שגאמר לאחר דברי משה
לאהרן (ויקרא י א) 'ידיים אהרן', ושכרו היה שפרשת שותי יין
שאסורים בעבודה, נאמרה לאהרן בלבד. וכן ברוך הוא אומר
(תהלים לו ז) 'ידום לה' ויתחולל לו, אף על פי ששפלו לה' חללים
חללים, את שתוק וקבל את הדין באהבה. וכן בשלמה הוא אומר
(קהלת יא ז) 'עת לחשות ועת לדבר, פעמים שאדם שותק ומקבל ששך
על השתיקה, כשהוא נענש על ידי הקב"ה, ופעמים מדבר ומקבל
ששך על הדבור, כשהוא משבח את הקב"ה כשמתביע עמו. והיוני
דאמר רבי חייא בר אבא אומר רבי יוחנן, מאי דכתיב – מהו שנאמר
בפסוק (תהלים סח לו) 'נורא אלהים ממקדשך', אל תיקרי ממקדשך
אלא ממקודשך, ודיינו שבשעה שעושה הקדוש ברוך הוא דין
בקדושתו, הוא מתיר – ופרטין נאמרו אחר כך למשה באהל מועד,
ומתחלל – ומחללים אותו.

אומרת הגמרא: אלא קשיא עולה – עדיין קשה מהברייתא שאמרה
שעולה שהקריבו ישראל במדבר היתה טעונה הפשט וניתוח, על
רב הונא שאמר בשם רב אדא שלא היתה טעונה הפשט וניתוח.
מתרצת הגמרא: תרי תנאי היא – גם בענין זה נחלקו התנאים,
דתנאי, רבי ישמעאל אומר, כללות – כללי המצוות נאמרו בסיני –
במתן תורה, ופרטות – ופרטין נאמרו אחר כך למשה באהל מועד,
לשיטתו, בסיני נצטוו על הקרבת עולה, ועדיין לא נתפרשו
הלכותיה כגון הפשט וניתוח, ואחר כך באהל מועד נתפרשו
הלכותיה. נמצא שלדעת רבי ישמעאל עד שנצטוו באהל מועד
לא נהנו הפשט וניתוח בקרבנות העולה, ועל פי שיטתו אומר רב
אדא בר אבהו את דבריו. רבי עקיבא אומר, כללות ופרטות – גם
כללי המצוות וגם פרטי דיניהם נאמרו בסיני, ונשנו פעם שניה

אין זה חסרון וכדבר הונא אומר רב, דאמר רב הונא אומר רב, אשם
שניתק מדין הקרבה וכגון שהתכפרו בעליו באחר לרעה –
שמסרוהו לרועה עד שיפול בו מום ויפדה ויקנו בדמיו עולה, והוא
לא המתין עד שיפול בו מום וישקמו כהם ולא חשב לשם אשם או
לשם עולה, כשר לעולה, כלומר תורת עולה על הקרבן הזה. לפי
זה גם כשמפריש שתי אשמות לאחריות, כיון שאחת מהם ודאי
יעקר שם אשם ממנה ותיקרב לעולה, לכן אם שחטה בחוץ לשם
עולה חיוב.
הגמרא ממשיכה לבאר את משנתנו. שנינו במשנה: הפעלה –
המקטיר בחוץ מבשר הקטאת (ובי) מבשר אשם שמיועדים
לאכילת כהנים, פטור. וכן היוצק והפותת והבולל והמולח וכו'
בחוץ, פטור.
הברייתא מביאה מקור בתורה לדין זה: תנו רבנן, מנין לפעלה
בחוץ מבשר הקטאת ומבשר אשם ומבשר קדשי קדשים ומבשר
קדשים קלים וממותר העומר ושתיה חלקם ולחם הפנים וישרי מנחות
שפסו, תלמוד לומר בפרשת שחוט חוץ (ויקרא י ח) 'אשר יעלה
עולה, מה עולה שהיא ראיה להעלה בפנים וחייב כשמעלה אותה
בחוץ, אף כל שראיה להעלה בפנים, חייב עליה בחוץ, למעט את
המנינים במשנה שהם אינם עולים על המזבח בפנים אלא נאכלים
לכהנים.
ממשיכה הברייתא: ומנין שאף היוצק שמן על המנחה, והבולל את
סולת המנחה בשמן, והפותת מנחת מאפה לפתיתים, והמולח את
קומץ המנחה, והמניף את המנחה, והמניש את המנחה למזבח,
והמסר – העורך את לחם הפנים על השלחן, והמטיב – המדשן את
הנרות של המנורה, והקומץ את המנחה, והמקבל דמים בכלי בחוץ
– שעשה את כל העבודות הללו מחוץ לעזרה, מנין לנו שפסו,
תלמוד לומר 'אשר יעלה עולה או זבח, מה העלה שהיא זבח
עבודה ואין אחריה עבודה אחרת וחייבים עליה, אף כל שהוא זבח
עבודה ואין אחריה עבודה אחרת, חייבים עליו כשנעשה בחוץ,
כגון המנסך יין או מקטיר קטורת וכדומה. למעט את המנינים לעיל,
שיש אחריה עבודה אחרת, שפטור עליהם כשעשא בחוץ.
עוד שנינו במשנה: עד שלא הוקם המשכן (ובי) היתה עבודת
הקרבנות נעשית על ידי הבכורות.
הגמרא מביאה את המקור לכך בפסוק: ויתב – ישב רב הונא בר רב
קמינא קמיא דרב חסדא וקא קרי – ורב חסדא קרא את הפסוק
בענין הקרבנות שהקריבו קודם מתן תורה (שמות כד ה) 'וישלח את
נערי בני ישראל ויעלו עולות וגו', ופירש רב חסדא שנערי בני
ישראל שהקריבו את הקרבנות היו הבכורות. אומר ליה רב הונא
לרב חסדא, הכי אומר רב אסי, (קדרי) ופסקו – אמנם הבכורות
הקריבו, אבל פסקו באותו היום להקריב, כיון שנצטוו באותו זמן
על הכהונה, ובאו נדב ואביהוא הכהנים במקומם.
כאשר שמע זאת רב חסדא, קרי לאותוביה מפתנית – חשב
להקשות על דבריו ממשנתו שנאמר בה שהעבודה בבכורות
נמשכה עד הקמת המשכן, אולם כאשר שמעיה – שמע רב
חסדא את רב הונא דאמר מימרא נוספת, והפעם משמיה דרב
אדיא בר אבהו, שעולה שהקריבו ישראל במדבר היתה נעשה
בני ישראל, אינה מעונה הפשט העור וניתוח הבשר כדן עולה
המפורשת בתורה, אלא נקטרת כולה כליל על המזבח, אמר
רב חסדא, אוביה ברייתא – אקשה על רב הונא מברייתא
דשניא בכולה – שחטתור את שתי המימרות, גם בענין
העבודה בבכורות וגם בענין הפשט וניתוח בעולות. דתנאי –
שכך שנינו בברייתא, עד שלא הוקם המשכן הקבמות היו
מוקרות, ועבודה של הקרבנות נעשתה בבכורות, והכל – כל
בעלי החיים ששירי להקריב, בהמה חיה ועוף, זכרים ונקבות,
תמימים ובעלי מומין, מהורין, אכל לא טמאין. והכל – וכל
הקרבנות שקרבו היו רק עולות, ועולה שהקריבו ישראל במדבר
מעונה הפשט וניתוח. ונקרים כגון חיה כשבת המקדש קיים,
ראשון לעשות כן, כלומר להקריב בבמות, אף שלשיראל הם
נאסרו. מפורש אם כן בברייתא, שהעבודה בבכורות נמשכה

לישראל. שואלת הגמרא: **מָאן הוּא יָדָע** – מנין ידע נח אלו בעלי
 חיים יהיו טהורים בעתיד. משיבה הגמרא: **בְּדָרְבִּי חֲסָדָא** – כמו
 שביאר רב חסדא במסכת סנהדרין (קת) מנין ידע נח לקחת רק
 בעלי חיים שלא נעבדה בהם עבירה, **דְּאָמַר רַב חֲסָדָא**, נח העביר
 ואת כל בעלי החיים **לִפְנֵי הַתִּיבָה** כדי להכניסם אליה, **כִּלְשֵׁי הַתִּיבָה**
 קולטתו ויכול היה להכניס **בְּיָדָיו** שלא נעבדה בו עבירה, ואם כן
 באופן זה גם ידע **שֶׁהוּא** עתיד להיות טהור, ואם אין התיבה קולטת
 בְּיָדָיו שנעבדה בהם עבירה, או שֶׁנָּח עתידים להיות טמאים.
 הגמרא מביאה דעה אחרת כיצד ידע נח באלו בעלי חיים לא
 נעבדה עבירה, וכך גם ידע מי מהם טהורים: **רַבִּי אֶבְיָהוּ אָמַר, אָמַר**
קָרָא – נאמר בפסוק (בראשית 1 טו) **וַהֲבֵאִים זָכָר וּנְקֵבָה**, כלומר, נח
 הכניס לתיבה רק בעלי חיים **הַבָּאִין מֵאֵלֵיהֶן**, וידע שאלו לא
 נעבדה בהם עבירה, ובאופן זה גם ידע על פי הציווי של הקב"ה,
 שמיני בעלי החיים שבאו אליו מאלוהים שבעה שבעה הם
 הטהורים, והמינים שבאו אליו שנים שנים הם הטהומים.
 הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא: **אָמַר מִרְיָה אֵינָה יוֹלֶדֶת**, עולות
 – קודם הקמת המשכן היו כל הקרבנות עולה. מדייקת הגמרא:
 משמע שעולות אין אבל שְׁלָמִים לא הקריבו, מקשה הגמרא: **וְהָא**
כְּתִיב קודם מתן תורה (שמות 13 ד) **וַיִּזְבְּחוּ זָבִיחַ שְׁלָמִים לַיהוָה**,
 ומוכח שהקריבו שלמים. מתרצת הגמרא: **אֵלָּא אֵימָא** – אלא כך
 תפרש את הברייתא, עד כאן עסקנו בבעלי חיים שהותרו
 בהקדשה, ומעתה אנו דנים באישים המקריבים, **הַכֹּל** – בין ישראל
 ובין בני נח קָרָב – והקריבו עולות, **וּשְׁלָמִים וְהַתְּנִיחַ אֵבֶל שְׁלָמִים לֹא**
כִּי אִם עוֹלוֹת [וְלִפְנֵי נָח] עולות אין – אכן כולם הקריבו, אבל
 שְׁלָמִים לֹא כולם הקריבו, אלא רק ישראל הקריבו אותם מזמן מתן
 תורה, שכאשר משה זרק על העם את דם הברית, חלה עליהם
 קדושת ישראל והותרו בהקדבת שלמים, ולכן הקריבו שלמים.
 אומרת הגמרא: סוגיא זו סוברת **מָאן דְּאָמַר** – כאמורא הסובר
 שלא קָרָב שְׁלָמִים בְּנֵי נָח. **דְּאִיתְּמָר רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי בִּרְ הִנְיָא**,
 חד אָמַר קָרָב – והקריבו שְׁלָמִים בְּנֵי נָח וחד אָמַר לֹא קָרָב – לא
 הקריבו בני נח שלמים. שואלת הגמרא: **מָאן מַעְשָׂא דְּאָמַר** –
 של הסובר שקָרָב שְׁלָמִים בְּנֵי נָח. משיבה הגמרא: **דְּכָתִיב** – כתוב
 בפסוק בענין הקרבן שהקריב הבל (בראשית 4 ד) **וְהֶחֱלָ חַיֵּא גַם הוּא**
מִבְּבוֹרוֹת צֶאֱנָא וּמִחֻלְבִּיתָן, ויש לדרוש אֵיזוֹהוּ דְּכָר, כלומר מהו
 הקרבן שֶׁחֵלְבּוֹ (ו-האימורים) קָרָב לִפְנֵי מִזְבֵּחַ וְאֵין בּוֹלוֹ קָרָב לִפְנֵי
 מִזְבֵּחַ אלא מיועד לאכילת הבעלים, הוּא אָמַר וְהֵ שְׁלָמִים, מכאן
 שבן נח הקריב שלמים. שואלת הגמרא: **מָאן מַעְשָׂא דְּאָמַר** –
 של הסובר שבן נח לא קָרָב שלמים. משיבה הגמרא: **דְּכָתִיב** –
 כתוב בענין האומות בימות המשיח **עוֹרֵי צִפּוֹן וְבוֹאֵי תִימָן** (שיר
 השירים ד טו), ודרשו חכמים, תִּתְּנֵנָּה – תטרף שלוותה של אוֹמֵה
 שְׁמִעְשֵׂיָּה בְּצִפּוֹן – שמקריבה רק עולה שדינה להשחט בצפון
 וכאשר ישראל מקריב אותה, והיינו בני נח שמקריבים רק עולות,
 וְתִבּוֹא אל מלך המשיח אוֹמֵה שְׁמִעְשֵׂיָּה בְּצִפּוֹן וּבְדִרְסָא, כלומר
 ישראל שמקריבה גם עולה ששחיתה בצפון וגם שלמים
 ששחיתם בכל מקום בעזרה והיינו גם בדרום.
 מקשה הגמרא: **וְכִּי נָפִי** – גם האמורא הסובר שבן נח לא הקריבו
 שלמים, צריך לבאר את הפסוק לשיתו, **הַכְּתִיב** – הלא כתוב **עוֹרֵי**
 בקרבנו של הבל **וּמִחֻלְבִּיתָן**, ומשמע מוכח שבן נח הקריב שלמים.
 מתרצת הגמרא: תיבת 'חלביה' אין משמעותה אימורים, אלא
 הכוונה שהבל הביא קרבן עולה **מִשְׁמִנֵּיהֶן** [ידיהן] – מהשומנים
 המובחרים שבעדרו.
 מקשה הגמרא: **וְכִי נָפִי** – גם האמורא הסובר שבן נח הקריבו
 שלמים, צריך לבאר את הפסוק לשיתו, **הַכְּתִיב** – הלא כתוב **עוֹרֵי**
 צִפּוֹן והוכחנו מדרשת חכמים שבן נח לא הקריבו שלמים.
 מתרצת הגמרא: הפסוק [ההוא] – **עוֹרֵי צִפּוֹן**, בְּקִיבוֹן נְלִיּוֹת הוּא
 דְּכָתִיב, והפסוק פונה לרוח צפונית ולרוח דרומית להתעורר
 ולקבץ את גלויות ישראל שהתפזרו שם.
 מקשה הגמרא: **וְהָא כְּתִיב** – והלא בדברי משה לפרעה כתוב (שמות

1 עוד נאמר בברייתא, שקודם שהוקם המשכן הותרו להקריב זָבִיחַ
 2 וְנִקְבּוֹת, תְּמִימִין וְכֻלֵּי מוּמִין, דְּאָמַר מִרְיָה תַּמּוֹת וְזָבִיחַ בְּהִמָּה וְאֵין
 3 תַּמּוֹת וְזָבִיחַ בְּעוֹפּוֹת וְאֵיתִישׁ בְּהִמָּה לְעוֹף תְּמִימִין וְכֻלֵּי מוּמִין
 4 לְאִפְסִין – למעט מחוסר אָבֶר דְּלֹא הוֹתֵר לְהַקְרִיבָה.
 5 הגמרא מביאה מקור לדין שמחוסר אבר אסור בהקדבה לבני נח:
 6 (אמר) **דְּאִיתְּמָר רַבִּי אֶלְעָזָר**, מָנִין לְמַחוּסַר אָבֶר שְׁנָאֵסֶר לְהַקְרִיבָה לִבְנֵי
 7 נָח, תִּלְמוּד לְמוֹר (בראשית 1 ט) **וְמִכָּל חַיִּי מִכָּל בֶּשָׂר וְגו'** תְּבִיא אֵל
 8 הַתִּבָּה, אָמַרְתָּ תוֹרָה הֵבֵא לְתִיבָה בְּהִמָּה שְׁלִימָה בְּאִיבְרִיהָ וְשְׁחִיין
 9 רִאשֵׁי אִיבְרֵי שְׁלָה, ולא מחוסרת אבר. ואם הקפיד הכתוב שלא
 10 יביא לתיבה מחוסר אבר, מסתבר שהטעם הוא כדי שיקריב קרבן
 11 מבהמות שלימות.
 12 מקשה הגמרא: **וְדִילְמָא** 'ומכל החי' בא לְמַעוּשֵׁי שלא יביא בהמה
 13 מְרִיפָה שאינה יכולה להיות. מתרצת הגמרא: **הָהוּא** – המיעוט של
 14 טריפה, מְלִיחִיתָא זְרַע' (א 1 ט) **נִפְסָא** – נלמד, וכך נאמר לנח, הֵבֵא
 15 בְּעֵלֵי חַיִּים שְׁלֹדִים וְלֹדוֹת, ולא טריפה שאינה יולדת.
 16 מקשה הגמרא: הִנֵּימָא לְמָאן דְּאָמַר מְרִיפָה אֵינָה יוֹלֶדֶת, שניתן
 17 למעט טריפה מהציווי 'לחיות זרע', אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר מְרִיפָה יוֹלֶדֶת
 18 מֵאֵי אִיבָא לְמִסְרָה, הרי מתקיים בה התנאי 'לחיות זרע', ואת
 19 המיעוט של טריפה צריך ללמוד מהפסוק 'ומכל החי', והותרת
 20 הקושיא מנין נדע למעט מחוסרת אבר.
 21 מתרצת הגמרא: **הָאָמַר קָרָא** – הלא נאמר בפסוק (שם 1 ט) 'תְּבִיא
 22 אֵל הַתִּבָּה לְהַחֲיִיתָ אִתְּךָ, ויש לפרש 'אתך' בְּדוּמִין לָךְ, וכיון שנח
 23 אינו טריפה כך עליו להביא בהמות שאינן טריפה.
 24 מקשה הגמרא: **וְדִילְמָא נָח גּוֹפִיָּה מְרִיפָה הָוָה** – ושמן נח עצמו היה
 25 טריפה, ואין למעט טריפות מ'אתך'. מתרצת הגמרא: **תְּמִים כְּתִיב**
 26 **בִּיה** – בנח נאמר (שם 1 ט) **נָח אִישׁ צַדִּיק תָּמִים**, ו'תמים' משמעותו
 27 שלם בגופו שאינו טריפה. מקשה הגמרא: **וְדִילְמָא** 'תמים' אינו
 28 בגופו אלא בְּדִרְכּוֹ, כלומר שהוא עניו וסבלן. מתרצת הגמרא:
 29 **צַדִּיק כְּתִיב בִּיה** – כבר נאמר עליו שהיה צדיק, והיינו עניו וסבלן,
 30 ומומילא 'תמים' הכוונה בגופו. שואלת הגמרא: **וְדִילְמָא** 'תמים'
 31 בְּדִרְכּוֹ, והוא עניו וסבלן, וצַדִּיק בְּמַעֲשָׁיו, ואין בידו חמס.
 32 משיבה הגמרא: **אִי סִלְקָא דְּעָמֶד דִּנְהָ גּוֹפִיָּה מְרִיפָה הָוָה** – שנח
 33 עצמו היה טריפה, מִי קָאָמַר לִיה – וכי היה הקב"ה אומר לנָח
 34 דְּכֻוֹתָךְ עֵלִי – טריפות כמון הֵבֵא לתיבה, אבל שְׁלָמִים לֹא תַעֲשִׂי
 35 – אבל בהמות שלימות ובריאות לא תביא, הלא לא מסתבר לומר
 36 כך, ומוכח שנח עצמו לא היה טריפה. ומכיון שממעטים טריפה
 37 מ'אתך', אפשר למעט מכל החי מחוסרת אבר.
 38 שואלת הגמרא: **וְהָאָמַר דְּנִפְסָא לָן** – שממעטים מ'אתך' שלא
 39 להביא טריפה והאומות הציווי **לְחַיּוֹת זְרַע' לָמָּה לִי** – מה מלמדנו.
 40 משיבה הגמרא: מָהוּ דְּתִיבָא – שמא תאמר ש'אתך' הכוונה
 41 שיביאם לְצוּמָא וְעֵלְמָא – שיהיו לנח לחברה שלא יהיה בודד
 42 בתיבה, ואם כן אֶפְּלִיזוּ בַעַל חַיִּים זָקֵן וְאֶפְּלִיזוּ סְרִיס – שאין
 43 באפשרותם ללדת רשאי היה להביא לתיבה, קְשָׁמְעָא לָן –
 44 משמענו בכתוב 'לחיות זרע' שהכוונה להביא בעלי חיים לקיום
 45 העולם, ואם כן מיותרת תיבת 'אתך', ועל כרחך למדים ממנה
 46 למעט טריפה.
 47 הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא שהובאה לעיל (קטז): שנינו
 48 בברייתא, שעד שלא הוקם המשכן הותרו כל בעלי החיים
 49 בהקדבה ובלבד שיהיו טְהוֹרִין אֵכֶל לֹא מָאִין. מקשה הגמרא:
 50 הלא הובא לעיל שדיני הקרבת הקרבנות קודם מתן תורה
 51 נלמדים מהקרבנות שהקריב נח, ואם כן גם האיסור להקריב
 52 טמאים נלמד משם, וְכִי הוּא – וכי היו בעלי חיים מָאִין וְטְהוֹרִין
 53 בְּתַהֵיבָא שְׁעָמָא – באותה שעה, הלא עדיין לא ניתנה התורה, ושמן
 54 הציווי שנצטוו נח לקחת בהמות ממין טהור וממין טמא, משמעות
 55 אחרת לו.
 56 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן**,
 57 כשנאמר לנח לקחת שבעה מהמינים הטהורים, הכוונה מֵאִיתָן
 58 (שלא נעבדה בהן עבירה) [הַעֲתִידִין לִישְׁתָּר] כאשר תינתן התורה

זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קטז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רא רש"י תוספות

ה'ג זכרים ונקבות תמימים ובעלי מופין לאפוקי מחוסר אבר דלא. ולא גרסי' תמות וזכרות בבהמות כו' דמאי אידיא קודם מתן תורה לאחר הקמת המשכן נמי איתא להא ועוד מדקאמר אבל מחוסר אבר לא מכלל דבעלי מומין לא נפסלו לא בבהמה ולא בעוף: שנאמר לבני נח. להקריב לגבוה: שחיין ראשי איברים. ולמה לי לאחזורי עלייהו אי לא משום הקריבה שהקריב מתן בצאתו מן החיבה:

מלחיות ורע נפקא. דטריפה אינה יולדת: בדומין 1
לך. למעוטי טריפה: תמים בדרכיו. עניו וסבלן: 2
מנו דתיבא אתך. לאו למיירש בדומין לך אלא 3
שהודיע שאינו עושה אלא לכבודו לחיות לו 4
לצוותא: קמ"ל לחיות ורע. לאו לצוותא בעי 5
לנו ומחששא על כדך אתך יתירא הוא 6
למדידש ביה בדומין לך פי' הווי. הרי לא נתנה 12
תורה: הבאין מאיליהן. וכל אותן שבאו לא 13
התיבה מאיליהן באו ובהן הכיר אותם שבאו 14
שבעה שבעה ידע שחן טהורין ושבאו שנים 15
שנים שחן טמאין: ויזבחו זבחים שלמים. וסיני 16
קודם הקמת המשכן היה ואת אמרת דעך 17
[ושלא] דוקס המשכן לא קרבו שלמים כלל: 18
לכל. בין לישראל בין לבני נח קרבו עולות אבל 19
שלמים לא קרבו לבני נח ומשעת מתן תורה 20
שנבחרו ישראל קרבו להם שלמים: התעני. 21
לשון (שמות יד) וינער ה' את מצרים: שמעשיה 22
בצפון. היינו עולה שטעונה צפון: ותבא. אל 23
מלך המשיח: אומה שמעשיה צפון ודרום. דהיינו 24
ישראל שמקריבין עולות ושלמים: משמניהן 25
דידהו. מן השמנין שבהן ומיהו עולות הווי: 26
בקיבין גליות. וחד'קן עורי רוח צפנית ובואי 27
רוח דרומית לקבץ גליות המפורזות בכס: זבחים 28
ועולות. וזבחים היינו שלמים וקודם מתן תורה 29
כולהו בני נח. ומשני וזבחים אינן שלמים אלא 30
לשון שחיטה בעלמא ולאכילה: הניחא למ"ד 31
כו'. פלוגתא לקמן: כתנאי. אי קודם מתן תורה 32
הווי ויתרוו אי לאחר: ובהיכלו כולו אומר כבוד 33
הווי. וישא דקרא קול' ה' יחולל אילות ובמותן 34
תורה משתעי ובהיכלו של כל מלך ומלך כולו 35
אומר כבוד להקריב: אמר להם וישב ה' מלך 36
לעולם. כבר נשבע שיחיה מלך לעולם על 37
בריותיו ולא ישחתם: תשע מאות ושבעים 38
וארבעה דורות קודם שנברא העולם. וכי' מאדם 39
ועד משה רבינו היה ידבר צוה לאלף דוד (תהלים 40
קה: עני. התורה שקולא מעון של ישראל: 41
דאפי' 42

זכרים ונקבות, תמימין ובעלי מומין. (דאמר מר, תמות 1
וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות. ואיתקש 2
בהמה לעוף, תמימין ובעלי מומין) לאפוקי מחוסר אבר 3
דלא, (אמר) (דאמר) רבי אלעזר, מנן למחוסר אבר 4
שנאמר לבני נח, תלמוד לומר 'מִכָּל הַחַי כֹּמֶל בְּשָׂרָה', 5
אמרה תורה, הֵבֵא בַהֲמָה שְׁחִיין ראשי איברין שלה. 6
ודילמא, למעוטי טריפה. ההוא, מ'לחיות ורע' נפקא. 7
הניחא למאן דאמר, טריפה אינה יולדת. אלא למאן 8
דאמר, טריפה יולדת, מאי איכא למימר. האמר קרא 9
'אתך', בדומין לך. ודילמא, נח גופיה, טריפה הוה. 10
תמים פתיב ביה. ודילמא, 'תמים' בדרכיו. צדיק פתיב 11
ביה. ודילמא, תמים בדרכיו, צדיק במעשיו. אי סלקא 12
דעתך דנח גופיה טריפה הוה, מו קאמר ליה לנח, 13
דכוותך עייל שלמים לא תעייל. ומאחר דנפקא לן 14
מ'אתך', 'לחיות ורע' למה לי. מהו דתיבא, 'אתך' 15
לצוותא בעלמא, אפילו וקן, אפילו סרים, קמשמע לן: 16
טהורין אכל לא טמאין: ומי הווי טמאין וטהורין בהתיא 17
שעתא. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, 18
מאותן (שלא נעברה בהן עברה) (תעתידין לישראל). 19

מנא הווי ידעי. בדרב חסדא, דאמר רב חסדא, העבירן לפני התיבה, כל שהתיבה קולטת, 1
בדיוע שהוא טהור. אין התיבה קולטת, בדיוע שהו טמאין. רבי אבהו אמר, אמר קרא 'והבאים 2
זכר ונקבה', הבאין מאיליהן. אמר מר, והכל קרבו עולות. עולות אין, שלמים לא. והא פתיב 3
ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים'. אלא אימא, הכל קרבו עולות, [ושלמים]. והתניא, אכל שלמים 4
לא, פי אם עולות]. עולות אין, שלמים לא. כמאן דאמר, לא קרבו שלמים בני נח. דאיתמר, רבי 5
אלעזר ורבי יוסי בר חנינא. חד אמר, קרבו [שלמים בני נח]. וחד אמר, לא קרבו. מאי טעמא 6
דמאן דאמר, קרבו שלמים בני נח. דכתיב 'והכל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן', איזהו 7
דבר שחלבו קרב לגבי מזבח, ואין כולו קרב לגבי מזבח, הוי אומר זה שלמים. מאי טעמא דמאן 8
דאמר, לא קרבו. דכתיב 'עורי צפון ובואי תימן', תתנער אומה שמעשיה בצפון, ותבוא אומה 9
שמעשיה בצפון ובדרום. ומר נמי, הכתיב 'ומחלביהן'. משמניהן [דידהו]. ומר נמי, הכתיב 'עורי 10
צפון'. [ההוא], בקיבין גליות הוא דכתיב. והא פתיב 'ויקח יתרו [חותן משה] עולה וזבחים'. ההוא, לאחר מתן 11
ועולות ועשינו לה' אלהינו. זבחים לאכילה, ועולות להקריבה. והא פתיב 'ויקח יתרו [חותן משה] עולה וזבחים'. ההוא, לאחר מתן 12
תורה הוא דכתיב. הניחא למאן דאמר, [יתרו] אחר מתן תורה היה. אלא למאן דאמר, [יתרו] קודם מתן תורה היה, מאי איכא למימר. 13
דאיתמר, בני רבי תיאי ורבי יהושע בן לוי. חד אמר, יתרו קודם מתן תורה היה. וחד אמר, יתרו אחר מתן תורה היה. למאן דאמר, יתרו 14
קודם מתן תורה היה, קסבר, שלמים הקריבו בני נח. כתנאי, [וישמע יתרו כהן מדין], מה שמועה שמע בא ונתגייר. רבי יהושע אומר, 15
מלחמת עמלק שמע, שהרי פתיב בצדו 'ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב'. רבי אלעזר המודעי אומר, מתן תורה שמע [ובא], 16
שפשיטתה תורה לישראל, היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל [מלכין] עובדי כוכבים אחזקתן רעדה בתיכיליהן ואמרו שירה, 17
שנאמר 'ובהיכלו כולו אומר כבוד'. נתקבצו פולס אצל בלעם הרשע, ואמרו לו, מה קול ההמון אשר שמענו, שמו מבול בא לעולם. 18
(אמר להם), 'ה' למבול יעב'. [אמר להם], 'וישב ה' מלך לעולם', כבר נשבע הקדוש ברוך הוא, שאינו מבול לעולם. אמרו לו, 19
מבול של מים אינו מבוי. אכל מבול של אש, מבוי, שנאמר כי (הנה) באש ה' נשפט'. אמר להן, כבר נשבע שאינו משיחות כל בשר. 20
ומה קול ההמון היה ששמענו. אמר להם, הקדה מוכה יש לו בבית גנניו, שהיתה גנוזה אצלו תשע מאות ושבעים וארבעה דורות 21
קודם שנברא העולם, ובקיש ליתנה לבניו, שנאמר 'ה' עוז לעמו יתן'. [מיד] פתחו פולס ואמרו 'ה' יברך את עמו בשלום'. רבי אלעזר 22
אומר, קריעת ים סוף שמע ובא, שנאמר 'יהי כשמוע כל מלכי האמורי'. ואף רחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע 'פי שמענו את אשר 23
הוביש ה' את מי ים סוף', מאי שנא התם, דאמר (ליה) 'ולא היה כם עוד רוח'. ומאי שנא הכא, דקאמר 'ולא קמה עוד רוח באיש'. 24
דאפילו

ודילמא למעוטי טריפה. תימה דבפ' שילוח הקן (חולין דף קמ. ושם) גבי נצי צפרים חיות 1
דרשי' מינה תרתי שחיין ראשי איברים שלה ולמעוטי טריפה ויל דשאני ציפורי 2
מצורע שהוא כעין קרבן ושניהן שוין לענין פסול אבל גבי נח דשאר מומין כשרין הרל 3
לאוקמיה למעוטי טריפה דוקא: 4

אכל למיד טריפה יולדת מאי איכא למימר. פי' 1
דלדידיה לא מיייר ליה מכל החי למחוסר 2
אבר ואיצטריך למעוטי טריפה וא"ל כיון דטריפה 3
חיה ויולדת חיכי מימעטא מכל החי הא בפי' 4
שילוח הקן (ג"ו שם) לא ממעט מחיות טריפות 5
למיד טריפה חיה ויש לומר דשאני הכא דמכל 6
החי מיותר ושפיר משתמע למעוטי טריפה אע"ג 7
דחיה דמשתמע חיות גמורה ומסתבר למעוטי 8
טריפה אע"ג דחיה ויולדת טפי מנחוסרת אבר 9
דמיא אין טריפה בריאה נשאתר ולא חויה לקיים 10
העולם כולי האי: אתך בדומין לך. ואת איכ 11
האי מכל החי למה לי דתרווייהו מאתך נפקא וכי 12
תימא דלמא נח גופיה מחוסר אבר הוה מי קאמר 13
רחמנא דכוותך עייל שלמים לא תעייל ויל 14
דמוקמא קרא בדרמי לטריפה ולא דמי למחוסרת 15
אבר דלענין קיום העולם לא חישינן: 16

דילמא נח גופיה טריפה הוה. ואת והלא חי 1
אחריו כ' ג' מאות שנה ויל דשמו לא 2
היה בכח ובריות כראוי לו וסוגין כמיד טריפה 3
חיה ורת' היה רגיל לחלק בין טריפות דאדם 4
לטריפות דבהמה משום דאדם אית ליה מולא 5
וקשה דברשי אלו טריפות (חולין דף מג.) מיייתי 6
ראיה מאיבא אטריפות דבהמה: 7
אסור

מנא הווי ידעי. בדרב חסדא, דאמר רב חסדא, העבירן לפני התיבה, כל שהתיבה קולטת, 1
בדיוע שהוא טהור. אין התיבה קולטת, בדיוע שהו טמאין. רבי אבהו אמר, אמר קרא 'והבאים 2
זכר ונקבה', הבאין מאיליהן. אמר מר, והכל קרבו עולות. עולות אין, שלמים לא. והא פתיב 3
ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים'. אלא אימא, הכל קרבו עולות, [ושלמים]. והתניא, אכל שלמים 4
לא, פי אם עולות]. עולות אין, שלמים לא. כמאן דאמר, לא קרבו שלמים בני נח. דאיתמר, רבי 5
אלעזר ורבי יוסי בר חנינא. חד אמר, קרבו [שלמים בני נח]. וחד אמר, לא קרבו. מאי טעמא 6
דמאן דאמר, קרבו שלמים בני נח. דכתיב 'והכל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן', איזהו 7
דבר שחלבו קרב לגבי מזבח, ואין כולו קרב לגבי מזבח, הוי אומר זה שלמים. מאי טעמא דמאן 8
דאמר, לא קרבו. דכתיב 'עורי צפון ובואי תימן', תתנער אומה שמעשיה בצפון, ותבוא אומה 9
שמעשיה בצפון ובדרום. ומר נמי, הכתיב 'ומחלביהן'. משמניהן [דידהו]. ומר נמי, הכתיב 'עורי 10
צפון'. [ההוא], בקיבין גליות הוא דכתיב. והא פתיב 'ויקח יתרו [חותן משה] עולה וזבחים'. ההוא, לאחר מתן 11
ועולות ועשינו לה' אלהינו. זבחים לאכילה, ועולות להקריבה. והא פתיב 'ויקח יתרו [חותן משה] עולה וזבחים'. ההוא, לאחר מתן 12
תורה הוא דכתיב. הניחא למאן דאמר, [יתרו] אחר מתן תורה היה. אלא למאן דאמר, [יתרו] קודם מתן תורה היה, מאי איכא למימר. 13
דאיתמר, בני רבי תיאי ורבי יהושע בן לוי. חד אמר, יתרו קודם מתן תורה היה. וחד אמר, יתרו אחר מתן תורה היה. למאן דאמר, יתרו 14
קודם מתן תורה היה, קסבר, שלמים הקריבו בני נח. כתנאי, [וישמע יתרו כהן מדין], מה שמועה שמע בא ונתגייר. רבי יהושע אומר, 15
מלחמת עמלק שמע, שהרי פתיב בצדו 'ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב'. רבי אלעזר המודעי אומר, מתן תורה שמע [ובא], 16
שפשיטתה תורה לישראל, היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל [מלכין] עובדי כוכבים אחזקתן רעדה בתיכיליהן ואמרו שירה, 17
שנאמר 'ובהיכלו כולו אומר כבוד'. נתקבצו פולס אצל בלעם הרשע, ואמרו לו, מה קול ההמון אשר שמענו, שמו מבול בא לעולם. 18
(אמר להם), 'ה' למבול יעב'. [אמר להם], 'וישב ה' מלך לעולם', כבר נשבע הקדוש ברוך הוא, שאינו מבול לעולם. אמרו לו, 19
מבול של מים אינו מבוי. אכל מבול של אש, מבוי, שנאמר כי (הנה) באש ה' נשפט'. אמר להן, כבר נשבע שאינו משיחות כל בשר. 20
ומה קול ההמון היה ששמענו. אמר להם, הקדה מוכה יש לו בבית גנניו, שהיתה גנוזה אצלו תשע מאות ושבעים וארבעה דורות 21
קודם שנברא העולם, ובקיש ליתנה לבניו, שנאמר 'ה' עוז לעמו יתן'. [מיד] פתחו פולס ואמרו 'ה' יברך את עמו בשלום'. רבי אלעזר 22
אומר, קריעת ים סוף שמע ובא, שנאמר 'יהי כשמוע כל מלכי האמורי'. ואף רחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע 'פי שמענו את אשר 23
הוביש ה' את מי ים סוף', מאי שנא התם, דאמר (ליה) 'ולא היה כם עוד רוח'. ומאי שנא הכא, דקאמר 'ולא קמה עוד רוח באיש'. 24
דאפילו

רב זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קטז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

1 **אסור** לסייען ואסור לעשות שליחותן. תימה לר' יוסי דאמר לעיל בפרק ב"ש (דף מה).
2 דקדשי גוים החשוקן בחוץ חייב לא ה"ל למיתני הכא לשון אסור כדמוכח בריש פ'
3 בתרא דימנא (דף עג) דחייב ברת לית ליה למיתני אסור וי"ל דקדשי אסור לפי שיש כמה
4 עבודות דלא מתייב עליהו בחוץ דאסור לסייען דגורין אטו עבדה דבת חיובא:

5 **כמאן** כרבי אלעזר בן שמעון כו'. עיקר מילתיה
6 במנחות בהקומץ רבה (דף כב):

7 **גבה** חמשים מכל שבט ושבט שדן שש מאות.
8 הא דכתיב הכא בסך וחבא סכך מפרש
9 לקמיה דה"ק גבה כסף שוה נ' שקלים של זהב לכל
10 שבט דהיינו שוה שש מאות זהב לכל השבטים
11 ור"ת אומר שיש במדרש דנתן לו חמשים שקלי
12 זהב דהיינו שש מאות שקלי כסף וקשה דבפ' שור
13 שנגח (ב"ק דף לו.) משמע דדיר של זהב שוה כ"ה
14 של כסף ואומר ר"ת דדיר של זהב עב כפלים משל
15 כסף ותעד מדאמר' בפ' אלו טריפות (חולין דף
16 נה) גבי טחול ואי אשתתיר ביה כעובי דיר זהב
17 כשירה משמע דמשונה בעוביו משל כסף. **אימא**
18 בכל מקומות מחנה ישראל. שאפילו
19 בשעת

1 **דאפילו אקשוני, נמי לא אקשו. ומנא ידעה. דאמר**
2 **מר, אין לך כל שר ונגיד שלא בא על רחב**
3 **הזונה. אמרו, פת עשר שנים היתה פשעאזא ישראל**
4 **ממצרים, וזנתה [כל] ארבעים שנה שהיו ישראל**
5 **במדבר. אחר חמשים שנה, נתגיירה. אמרה, יהא**
6 **מחול לי, בשכר חבל חלון ופשמים: אמר מר, ועובדי**
7 **כוכבים בזמן הזה, רשאים לעשות בן. מנא הני מילי.**
8 **דתנו רבנן, דבר אל בני ישראל, בני ישראל מצווין**
9 **על שחוט חוץ, ואין העובדי כוכבים מצווין על**
10 **שחוט חוץ. לפיכך, כל אחד ואחד בונה לו במה**
11 **לעצמו, ומקריב עליה כל מה שיצאה. אמר רבי**
12 **יעקב בר אחא, אמר רב אסי, אסור לסייען ולעשות**

13 **שליחותן. אמר רבה, ולאוריגו [להו], שרי. פי**
14 **הא דאפרא הורמיו, אימיה דשבור מלכא,**
15 **שדירה קורבנא לרבא. שפלה ליה, אסקיה ניהליה לשם שמים. אמר להו לרב ספרא וירב**
16 **אחא בר הונא, זילו ודברו תרי עולמי גולאי, וחזו היכא דמסקא ימא שרמון, ושקלו ציבי**
17 **חדתי, ואפיקו גורא מפרא חדתא, ואסקיה ניהליה לשם שמים. אמר ליה אבוי, כמאן, פרבי**
18 **אלעזר בן שמעון. דתניא, רבי אלעזר בן שמעון אומר, מה מנחם שלא ישתמש בו הדייט, אף**
19 **עצים שלא ישתמש בהן הדייט. והא, מודה רבי אלעזר בן שמעון בבמה. דתניא, כתוב אחד**
20 **אומר ויתן דוד לארנן במקום, שקלי זהב מושקל שש מאות' וגו', וכתוב ויתן דוד את הגרן**
21 **ואת הבקר בכסף שקלים חמשים'. הא ביצד, גובה מפל שבט ושכט חמשים, שהן שש**
22 **מאות. רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסתאי, פקר [נעצים] ומקום מנחם בחמשים. וכל**
23 **הבית פולו, בשש מאות. רבי אלעזר בן שמעון אומר, פקר נעצים ומקום מנחם בחמשים.**
24 **וכל הבית פולו, בשש מאות. דכתיב ויאמר ארונה אל דוד, וקח ויעל אדוני המולד [הטוב**
25 **בעיניו]. ראה הבקר לעולה, והמזריגים [וכלי הבקר] לעצים. ורבא אמר לך, התם נמי**
26 **בחדתי. מאי מוריגים. אמר עולא, מטה של טורפל. מאי, מטה של טורפל. אמר אבוי, עיזא**
27 **דקרקסא דדיישן דישיא. אמר אבוי, מאי קרא הנה שמתיך למורג חרוץ חדש בעל פיפיות'.
28 מקרי ליה רבא לבריה, ורמי ליה קרא אהרדי. פתיב ויתן דוד לארנן וגו', וכתוב ויתן דוד**
29 **וגו'. הא ביצד, גובה מפל שבט ושכט חמשים, שהן שש מאות. ואפתי, קשין אהרדי. התם**
30 **כסף, הכא זהב. אלא הכי קאמר, גובה כסף במשקל שש מאות זהב: קדשים קלים נאכלים**
31 **[בכל מחנה ישראל]: אמר רב הונא, בכל מקומות ישראל, אבל מחנה לא הוי. איתיביה**
32 **רב נחמן לרב הונא, ומחנות במדבר, לא הווי. והא תניא, בשם שמחנה במדבר, כך מחנה**
33 **בירושלים. מירושלים להר הבית, מחנה ישראל. מחר הבית לשער נקנור, מחנה לזיה. מפאן**
34 **ואילך מחנה שכינה, והן הן קלעים שבמדבר. אלא אימא, בכל מקום מחנה ישראל. פשיטא.**
35 **מהו דתיקא, איפסלו ביוצא, קא משמע לו. ואימא הכי נמי. אמר קרא ונסע אהל מועד',**
36 **אף על פי שנסע, אהל מועד' הוא. תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר, עוד אחרת היתה, וחיל**
37 **עזרת נשים היא, ולא היו עונשין עליה. ובשילה, לא היו אלא שני מחנות בלבד. הו מייניהו,**
לא הוה. אמר רבה, מסתברא, דמחנה לזיה, הווי. דאי סלקא דעתך, מחנה לזיה לא הווי,

נמצאו

1 **דאפי' אקשוני. אבר לחשמיש לא אקשו והיא שהיתה יודעת בדבר אמרה לשלוחי**
2 **יהושע בלשון זה: דאמר מר. במכילתא בפ' יתרו: אמרה יסחל לי כשבילי חבל ופשתים**
3 **וחלון. במכילתא תניא הכי אמרה רבש"ע בג' דברים חטאתי בג' יסחל בחבל ופשתים**
4 **וחלון שהיו מנאפים עולין אליה בחבלים דרך החלון ויורדים וגם טמנתם בפשתי**
5 **העץ ובאותן שלשה דברים עצמן זכתה להציל**
6 **השלוחים: אסור לסייען. בשעת אסור חבמות**
7 **כגון בזמן הזה דקדושת ירושלים אין אחריה**
8 **היתה: אורוי' להן, היאך יעשה זילו דברו תרין**
9 **עולמי גילאי. לכו וקחו שני גוים בחורים בני**
10 **גיל אחד שכן נז' לדבר: דמסקא ימא שרמון,**
11 **לימון בלע"ז ומתיישב ותעשה קרקע דבעין**
12 **שלא נשתמש הדיוט במזבח: ואיתו ציבי חדתי.**
13 **שלא נשתמש בהן אדם שלא ידא שברי כלים:**
14 **ואפיקו גורא מפרא חדתא. נ"ל שהוא פרושיש**
15 **של איסתמא אצייר בלע"ז שמוציאין בו אש**
16 **מן האבנים: ה"ל כמאן כ"רא בן שמעון דתניא**
17 **ר"א בן שמעון אומר מה מנחם כו'. ובת"כ**
18 **היא שנויה בפרשה ראשונה: כתוב אחד אומר.**
19 **בריתא זו ושובשת בספרים ושנויה היא בספרי**
20 **בברכת כהנים וכך היא שנויה הא כיצד מקום**
21 **מנחם בחמשים וכל הבית בשש מאות רבי**
22 **אומר בשם אבא יוסי בן דוסתאי גבה מכל**
23 **שבט חמשים שדן שש מאות ר"א בן שמעון**
24 **אומר ויקן דוד את הגורן כדמפרש בענין ויתן**
25 **דוד לארונה במקום ושקלו זהב משקל שש**
26 **מאות אבל הבקר לעולה והמזריגים וכלי הבקר**
27 **לעצים בכסף שקלים חמשים ואמר ארונה וגו'**
28 **(ע"כ הגי') וחכי פירושא דקרא ויקן דוד את**
29 **הגורן ולא פירש במה קנאו שהרי פירשו במקום**
30 **אחר כבר (וה"א כא) ויתן דוד לארונה במקום**
31 **וגו' ואת הבקר קנה בכסף שקלים חמשים**
32 **(זהב). הא מודה ר' אלעזר בבמה. דתניא**
33 **המזריגים לקח דוד לעצים כדבר ארונה: משקל**
34 **שש מאות. לקמיה מפרש כסף שוה משקל**
35 **שש מאות זהב: מטה של טורפל. כך נקרא**
36 **במסכת פרה (פ"ב מ"ט) עיזא דקריקסא. במין**
37 **עז של עז ויש בו יתדות חדים וגם עשיון**
38 **חריצים חריצים קרניש ומוליבו ומביאו על**
39 **הקשים של ידשה לאחר שנידושה ומתחבטין**
40 **ונעשין תבן: מאי קרא. דהוא עשוי דחריצים**
41 **ומוכן לדוך ולדוק: כסף שש מאות שקלי**
42 **זהב. וה"ק כסף שוה שקלים חמשים של זהב**
43 **גבה מכל שבט ושבט: בכל מקומות ישראל.**
44 **קא סלקא דעתך דהשתא דאפי' יצא אחד מהן**
45 **חוץ למחנה ישראל אוכל קדשים קלים שם:**
46 **שער נקנור. של עזרה היה שער המזרח: והן**
47 **הן קלעים שבמדבר. לפנים משער נקנור דהו**
48 **במקום לפנים מן הקלעים במשכן: אימא בכל**
49 **מקומות מחנה ישראל. שאפי' בשעת סילוק**
50 **מסעות אין נפסלים אלא מוליכין עמו ובמקום**
51 **חנייתו אוכלין במחנה: עוד אחרת היתה. מחנה**
52 **רביעית חלוקה מחר הבית ומעורה ולא היו**
53 **עונשין עליה על הדבס לה בטומאה במסכת**
54 **לא כן דמחנה ישראל הואי ולא מחנה לזיה:**

נמצאו

כלים (פ"א מ"ח) מפרש מה היא חלוקתו מחר הבית: דמחנה לזיה מיהא הואי. ומחנה ישראל הוא דחסר דאם

משביה הגמרא: רחב התכוונה לומר לשלוחי יהושע שהאומות כל
 כך פחדו עד דאפילו אקשוני נמי לא אקשו – שאפילו להתקשות
 לתשמיש לא יכלו. שואלת הגמרא: ומנא ידעה זאת רחב. משיבה
 הגמרא: דאמר מר – נאמר במכילתא (ויתר פ"א), שאין לך כל שר
 נגידו – מושל) שלא בא על רחב הזונה.
 ממשביה המכילתא: אמר, בת עשר שנים היתה רחב בשיצאו
 ישראל ממצרים, וזנתה [כל] ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר.
 לאחר חמשים שנה נתגיירה ואמרה, על ידי שלשה דברים טאתי
 בזנות, חבל, חלון ופשתים, לפי שהיו המנאפים עולים אליה
 בחבלים ונכנסים דרך החלון, ומתחבאים אצלה בפשתי העץ.
 וביקשה מה ואמרה, יהא מחול לי חטא הזנות, בשכר חבל חלון
 ופשתים, שעל ידם הצלתי את שלוחי יהושע, שהחביאה אותם
 בפשתי העץ, והורידה אותם בחבל דרך החלון כדי שיברחו.
 הגמרא חזרת לבאר את הברייטא שהובאה לעיל (מקט) אמר מר,
 ועובדי כוכבים בזמן הזה רשעין לעשות כן, כלומר להקריב בבמה.
 שואלת הגמרא: מנא הני מילי – מניין למדים זאת. משיבה הגמרא:
 דתני רבנן, נאמר בפרשת שחוט חוץ (ויקרא יז ב) 'דבר אל בני
 ישראל, דווקא בני ישראל מצווין על שחוט חוץ ואין העובדי
 כוכבים מצווין על שחוט חוץ, לפיכך כל אחר ואחר מהנכרים בונה
 לו כמה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה.
 אמר רבי יעקב בר אחא אמר רב אסי, בזמן איסור הבמות, אסור
 לישאל לסייען לנכרים בהקרבה בבמה ולעשות שליחותן ולהקריב
 עבורם את הקרבת.
 אמר רבה, ולאורינהו [לחון] שרי – אבל ללמדם כיצד להקריב,
 מותר.
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: כי הא דאיפרא הורמיו שהיתה
 אומיה דשבור מלכא – אימו של 'שבור' מלך פרס, שדדה קורבנא
 לרבא – שלחה קרבן לרבא, שלחה ליה – בקשה ממנו אסקניה
 ניהליה – הקריבו קרבן זה לשם שמים. אמר להו רבא לרב ספרא
 ולרב אחא בר הונא, וילו ויברו תרי עולמי גולאי – לכו וקחו שני
 בחורים גויים בני אותו גיל, וחזו תיבא דמסקא וימא שירמון – וראו
 היכן הים העלה שרטון ונעשה שם יבשה, ועל קרקע חדשה זו
 יקריבו את קרבנה. ושקלו ציצי חדתי – וקחו עצים חדשים שלא
 השתמשו בהם, ואפיקו נורא מקרא חדתא – הוציאו אש ממכוש
 חדש העשוי ברזל חזק, על ידי הכאתו בכב על האבן, והדליקו את
 העצים ואסקניה ניהליה – והבחורים יעלו את הקרבן לשם שמים.
 אמר ליה אביי לרבא, כמאן – כשיטת מי יש צורך בעצים חדשים,
 כרבי אלתרין בן שמוע, דתניא, רבי אלתרין בן שמוע אומר, נאמר
 בפרשת הקטרת העולה (ויקרא יח א) 'על העצים וגו' אקשר על
 המזבח, הוקשו עצים למזבח, מה מזבח צריך שיבנוהו מאבנים
 חדשות ושלא ישתמש בו הדיוט, אף עצים שמקטירים בהם צריך
 שיהיו חדשים שלא ישתמש בהן הדיוט. ומקשה אביי: והא
 מודה רבי אלתרין בן שמוע בקמה שאין צורך בעצים חדשים. דתניא,
 בדוד שקנה מארונה את הגורן שהיה שהיה שדהו ואת הנלוה לו, כדי
 לבנות שם במזה, ולבנות שם את בית הבחירה. ומצינו סתירה בין
 שני פסוקים בענין התשלום לארונה. כתוב אחר אומר (דברי הימים א'
 כא דה) 'ויתן דוד לארתן במקום, שקלי זהב משקל שש מאות וגו',
 וכתבי בפסוק אחר (שמואל ב' כד כד) 'ויתן דוד את חגרו ואת הפקדון
 בכסף שקלים חמשים, הא כיצד יתיישבו הפסוקים.
 הברייטא מביאה שלשה יישובים: (גובה מכל שבט ושבט חמשים
 שחן שש מאות רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסתאי בקר וועצים)
 ומקום מזבח בחמשים וכל הבית כולו בשש מאות רבי אלעזר בן
 שמוע אומר בקר ועצים ומקום מזבח בחמשים וכל הבית כולו
 בשש מאות)
 א. בשמואל מדובר על קניית מקום המזבח בחמשים שקלי כסף,
 ואת כל חבית של הגורן קנה דוד בשש מאות שקלי זהב, ועל כך
 מדובר בדברי הימים.
 ב. רבי אומר בשם אבא יוסי בן דוסתאי, בשמואל מפרש שדוד נזהר
 מכל שבט חמשים שקלי כסף בשווי של חמשים שקלי זהב, שחן

שש מאות שקלי זהב.
 ג. רבי אלתרין בן שמוע אומר, תחילה נאמר 'ויתן דוד את חגרו',
 כדמפרש בענין בדברי הימים, ויתן דוד לארתן במקום, שקלי זהב
 משקל שש מאות' אבל את הפקדון לעולה והמורגים וכל הפקדון
 לעצים קנה דוד בכסף שקלים חמשים. וכן נראה מהפסוקים שאת
 חמשים שקלי הכסף שילם דוד עבור הבקר וכלי והמורגים,
 דכתבי (שמואל ב' כד כב) 'ויאמר ארונה אל דוד, וקח ועל ארזי המלך
 [המזבח בענין] ראה הפקדון לקרבן עולה, והמורגים [וכלי הפקדון]
 לעצים להקטרה בבמה, והכל במתנה. ונאמר שם שדוד סרב
 למתנה ושילם חמשים שקלי כסף, ויש להניח שהכוונה לבקר,
 למורגים וכלי הבקר שעליהם דבר ארונה.
 רבי אלעזר בן שמוע הזכיר בדבריו את המורגים וכלי הבקר שהם
 כלים העשויים מעץ, שאותם קנה דוד לעצים לצורך הקטרה על
 הבמה, ולכאורה כבר השתמש בהם ארונה, ומוכח שמועד רבי
 אלעזר בן שמוע שבבמה אין צורך להקפיד על עצים חדשים,
 וקשה על רבא שהצריך עצים חדשים לקרבן בבמה. מתרצת
 הגמרא: ורבא אמר לה – יענה לך היתם נמי בחדתי – גם שם, בדוד
 וארונה, המורגים וכלי הבקר היו חדשים.
 שואלת הגמרא: מאי – מזה הם המורגים. מבארת הגמרא: אמר
 עולא משה של מורבל. שואלת הגמרא: מאי – מזה היא משה של
 מורבל. משיבה הגמרא: אמר אביי עויא דקרקסא דריושן דישאר –
 נטר עין גדול ועבה שיש בו חריצים עמוקים וגם יתרות חדים,
 וכשמעבירים את העץ על גבי הקשים שנשארו מדישת התבואה,
 נחתכים הקשים ונעשים תבן למאכל בהמה. אמר אביי מאי קרא –
 היכן מצאנו בפסוק שלמורג יש חריצים והוא כלי דישא, שנאמר
 (ישעיה מ טו) 'הנה שמתיה למורג חרוץ חדש בעל פופיות תדוש הרים
 ותדק'.
 מקרי ליה רבא לבריה – רבא למד עם בנו בספרי הנביאים, ורמי ליה
 קרא אלתרין – והקשה לו את הסתירה בפסוקים. כתבי (דברי הימים א'
 כא דה) 'ויתן דוד לארתן וגו' שקלי זהב משקל שש מאות, וכתבי
 בפסוק אחר (שמואל ב' כד כד) 'ויתן דוד וגו' את חגרו ואת הפקדון
 בכסף שקלים חמשים, הא כיצד יתפרשו שני פסוקים אלו. אלא נזכה
 היה דוד מקל שבט ושכט חמשים, שהן שש מאות משנים עשר
 השבטים. והוסיף רבא להקשות ואפתי קשין אלתרין – ועדיין יש
 סתירה בין הפסוקים, שהרי היתם – שם בספר שמואל נאמר שגבה
 כסף שקלים, כלומר שקלי כסף, ואילו הקא בדברי הימים נאמר
 שנתן לארונה שקלי זהב. אלא קבי קאמר – גם כוונת הפסוקים,
 נזכה מכל שבט שקלי כסף בשווי של חמשים שקלי זהב, שהם
 ביחד מכל השבטים כמשקל שש מאות שקלי זהב.
 הגמרא חזרת לבאר את המשנה לעיל (קב): שנינו במשנה,
 משוהים המשכן היו קדשים קלים נאכלים [בכל מחנה ישראל].
 אמר רב הונא כוונת המשנה שקדשים קלים נאכלים בכל מקומות
 ישראל, כלומר גם במקומות שהיו מיועדים למצורעים ולערב רב,
 אבל מחנה לא היו – לא היה איסור באכילת קדשים קלים מחוץ
 למחנה ישראל.
 איתיהבי – הקשה לו רב נחמן לרב הונא, ומחנות במדבר לא הווא
 – וכי במדבר לא היה איסור באכילת קדשים מחוץ למחנה
 ישראל, והא תניא – והלא שנינו בברייטא בשם שהיה מחנה
 במדבר כך יש מחנה בירושלים, והיינו שהמקום מירושלים להר
 הפית נחשב למחנה ישראל, ומחר חבית עד לשער נגורו – שער
 המזרחי בעזרה נחשב למחנה להר, כמאן ואילך מחנה שבינה, והן
 הן – ודין המקום משער נגורו ולפנים כדן לפנים מהקלעים
 שבמדבר, מוכח בברייטא שבמדבר היה אסור לאכול קדשים
 מחוץ למחנה ישראל, כשם שאסור לאכול קדשים מחוץ
 לירושלים.
 מתרצת הגמרא: אלא אימא – כך אמר רב הונא שקדשים קלים היו
 נאכלים בכל מקום מחנה ישראל, גם אם פרקו את המשכן ונסעו
 למקום אחר, במקום חנייתן השני חזר ואוכל את הבשר. מקשה
 הגמרא: פשיטא – מה החידוש שבדבר. מתרצת הגמרא: מהו

באותה עיר, פלג קולטו – עירו קולטת אותו, כמו שהיה במדבר, 44
 שלויים שהיו במחנה לוי והרגו בשוגג, מחנה לוי קלט אותם. 45
 שואלת הגמרא: מאי קרא – מהו הפסוק שנלמד ממנו שכן לוי 46
 שגלה לפלכו, פלכו קולטו, אמר רב אחא ברבי דרב איקא, נאמר 47
 בפרשת ערי מקלט (במדבר לח) 'כי בעיר מקלטו ישב, ויש לדרוש, 48
 עיר שקלטתו בך, כלומר, אף שצריך לגלות לשכונה אחרת מכל 49
 מקום אינו צריך לגלות לעיר אחרת כיון שעירו כבר קלטתה אותו. 50
 שנינו במשנה (לעיל קיב): פאז לגלגל הותרו הבמות. הגמרא מביאה 51
 ברייתא שמבארת מה היו מקריבים בבמה: תנו רבנן, כל קרבן 52
 שאינו חובה אלא נידר ונדב, כלומר בא נדר או בנדבה, הנה קרב 53
 בפקה קטנה, ואילו בבמה הגדולה הקריבו הציבור קרבנות 54
 חובה. וקרבנות שאין נידר ונדב – שאינם באים בנדר או בנדבה, 55
 כגון חטאות ואשמות של יחיד שהם קרבנות חובה, אין קרב בפקה 56
 הקטנה ואף לא בגדולה. 57
 מוסיפה הברייתא: קרב מנחה וניזירות – וקרבנות שמביא הנזיר 58
 ובתום ימי נזירותו בטהרה או כשנטמא, קריבין בפקה קטנה, משום 59
 שגם הם באים בנדר ונדבה, שהרי הוא קיבל על עצמו את 60
 הניזירות, דברי רבי מאיר. והכמים ואמרים, לא קריבין בבמת יחיד 61
 אלא עולות ושלמים בלבד אבל לא הקריבו מנחות ולא קרבנות 62
 נזירות. רבי יהודה אמר, כל שהצבור והיחיד מקריבין באהל מועד 63
 שבמדבר, מקריבין באהל מועד שבגלגל. כלומר אין הבדל בין אהל 64
 מועד שבמשכן לבין אהל מועד שבגלגל שנקרא במת ציבור. 65
 והצירוף בדברי רבי יהודה הוא, שבבמת ציבור ניתן להקריב גם 66
 חובות של יחיד כגון חטאות ואשמות, כשם שהקריבו במשכן. 67
 ומדבריו נלמד, שלדעת רבי מאיר וחכמים לא הקריבו בבמת 68
 ציבור קרבנות של יחיד כלל ואף לא קרבנות חובה, ובהם הם 69
 נחלקו. 70
 שואלת הברייתא: אם כן לפי רבי יהודה מה ההבדל בין הזמן של 71
 אהל מועד שבמדבר לבין הזמן של אהל מועד שבגלגל. משיבה 72
 הברייתא: בזמן של אהל מועד שבמדבר לא היו כמות מותרות, אבל 73
 בזמן של אהל מועד שבגלגל היו הקמות מותרות, אבל לענין 74
 ההקדבה בבמת ציבור עצמה אין הבדל בינה לבין המזבח שבאהל 75
 מועד שבמדבר. ובקמתו – אבל בבמת יחיד שבה פראש נזר, לא היה 76
 מקריב עליה אלא עולה ושלמים. 77
 והכמים ואמרים, כל שהצבור מקריבין באהל מועד שבמדבר 78
 מקריבין הציבור באהל מועד שבגלגל, וכן וכן – וגם במדבר וגם 79
 בגלגל לא קריב יחיד אפילו בבמת ציבור, אלא עולה ושלמים בלבד 80
 ולא מנחות וניזירות, והגמרא חלץ מבארת במה שונה שיטת 81
 חכמים הנזכרים כאן משיטת חכמים שנזכרו לעיל לאחר דברי רבי 82
 מאיר. 83
 לדעת כל התנאים שנזכרו עד כאן, לענין קרבנות ציבור לא היה 84
 הבדל בין אהל מועד שבגלגל לבין אהל מועד שבמדבר, אולם רבי 85
 שמעון אמר שאף ציבור לא הקריבו בבמה גדולה אלא פסחים 86

נמצאו זבין וטמאי מתים המותרים במחנה ישראל, משתלחין חוץ 1
 למחנה אחת, כלומר רק מחוץ למחנה שכינה, והתורה אמרה (במדבר 2
 א) 'ולא יטמאו את מחניהם', בפסוק נכתב 'מחניהם' בלשון רבים, 3
 כלומר שני מחנות, ואמרה תורה, תן מחנה לזו – עליך לשלח את 4
 טמאי המתים מחוץ למחנה אחד והוא מחנה שכינה, והם מותרים 5
 לשחות במחנה לוי, ומחנה לזו – ועליך לשלח את הזבים ובעלי 6
 קרי מחוץ למחנה נוסף מלבד הרצון, והיינו גם חוץ למחנה לוי. 7
 ועל כרחק שבשילה היה גם מחנה לזו, כדי שיהיה אפשר לקיים 8
 שילוח זבין ובעלי קרי מחוץ לשני מחנות, ורק מחנה ישראל חסר 9
 שם. 10
 הגמרא מקשה על רבה שהוכיח שבשילה לא היה מחנה ישראל: 11
 אמר ליה רבא לרבה, אלא מאי, לשיטתך שפחנה ישראל לא הואי 12
 – לא היה נמצאו זבין המותרים במחנה ישראל ומצוץין האסורים 13
 במחנה ישראל, משתלחין למקום אחד, כלומר חוץ למחנה לוי, 14
 והתורה אמרה במצורע (ויקרא יג מז) 'בדד ישב, כלומר שלא ישב 15
 טמא אחר עמו, אלא רק הוא לבדו. 16
 אלא מתרץ רבא, לעולם – באמת פולחו תלחא הו – בשילה היו כל 17
 שלשת המחנות ושילחו מהם את הטמאים כל אחד לפי דינו, ומאי 18
 – ומה שנאמר בברייתא שלא היו אלא שתי מחנות, הכוונה היא 19
 לקלטה, כלומר מחנה לוי בשילה לא קלט רוצח בשגגה, והיה 20
 עליו לנוס לעיר מקלט אחרת כדי שגואל הדם לא יהרגו. 21
 שואלת הגמרא: אם כוונת הברייתא לומר שבשילה מחנה לוי 22
 לא קלט, מכלל – משמע מזה דבמדבר הוא קלטת מחנה לזו – 23
 שבמדבר היה מחנה לוי קולט, האמנם זה כך. משיבה הגמרא: 24
 אין – אכן כן, והא תניא – וכך גם שנינו בברייתא, נאמר בפרשת 25
 הורג בשגגה (שמות כג א) 'ואשר לא צדה וגר' ושמתי לך מקום אשר 26
 ינוס שמה, יש לפרש שתיבת 'לך' משמעותה בחייה, והיינו 27
 שהקב"ה הבטיח למשה שיזכה בחייו להפריש ערי מקלט עבור 28
 הורגים בשגגה, וכך היה שבסוף ארבעים שנה הבדיל משה שלש 29
 ערי מקלט כמובא בספר דברים (יד מא). 30
 כמו כן יש לפרש 'ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה', כאילו אמר 31
 'אשים את מקומי שהוא מחנה לוי למקלט אשר (הרוצח) ינוס 32
 שמה'. מלמד שממילא את ההורג בשגגה בדיות בני ישראל פמדבר 33
 אל מקום מקלט שלא יהרגו גואל הדם, ולחייב היו הרוצחים גולין 34
 במדבר, למחנה לזו שהוא מקומו של משה. וכן כאשר נכנסו 35
 ישראל לארץ, היו ארבעים ושמונה ערי הלויים משמשים לערי 36
 מקלט. 37
 יש לפרש את הפסוק 'ושמתי לך מקום' באופן נוסף, שתיבת 'לך' 38
 מכוונת לכל בני לוי, והיינו שאם אחד מהלויים הרג בשוגג הרי 39
 הוא גולה. מכן אמרו – למדו שכן לוי שהיה גר באחד מארבעים 40
 ושמונה ערי הלויים שהרג בשוגג, גולה מפרץ – מעיר שהיה גר בה 41
 לפלך – לעיר אחרת של לויים. ואם גלה לפלכו, כלומר אם הלוי 42
 הרג בשוגג בעירו ולא נס לעיר אחרת אלא נס לשכונה אחרת 43

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד מנ"א, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו פ"י שלו ואקראהו בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
 נבגי"מ זי"ע. וכמדומה שכבר כתבתי לו שצריך הוא להזהר יותר בשמירת בריאות הגוף כפשוטו
 בגשמיות ובמילא צריך לשמור הוראת הרופאים בזה ולא לעשות קונצנן בזה כי גם זה הוא חלק
 מתורה"ק כמו שאר המצוות, וידוע פ"י רבינו הזקן (נעתק בהיום יום ער"ה) מען האט גאר ניט קיין השגה
 ווי טייער בא השי"ת איז א גוף פון א אידען, והמפורסמות בכ"מ בדא"ח אין צריך ראי', ומה שיש
 אומרים שהם מהדרים ומפני ההידור אין נוהרים בבריאות הגוף, הנה זהו היפך ההידור וכו'. ויתנהג
 באופן הנ"ל והשי"ת יתן לו בריאות נכונה הן בגשמיות והן ברוחניות...

זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קיז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רה

בשעת סילוק המסעות אין נפסלין אלא מוליכין עמו ובמקום חנייתו אוכלין במחנה
 כך פירש בקונטרס ונראה דאף שעת הליכתם שרי כיון דאמר' לעיל (דף סא.) אע"פ
 שנסע אהל מועד הוא ודוקא לקדשים קלים אע"פ שנסע אהל מועד הוא אבל קדשי
 קדשים דבעי מחיצה כיון דנסתלקו מסעות אין מחנה שכינה קיים ולחם הפנים ושאר
 קדשי קדשים מייספלי ביוצא בדמוכב במנחות
 בפ' שתי הלחם (דף צה.) ולעיל בפ' קדשי
 קדשים (דף ס.) דאמר בשני מקומות קדשים
 נאכלין ומוקי לה בקדשי קדשים ולאחר שיפוקו
 ליום את המשכן היינו כל זמן שלא נסע מכל
 וכל דעדיין המזבח וקלעי החצר במקומן וא"ת
 בריש שתי הלחם (מנחות דף צה.) דפליגי בלחם
 הפנים אם נפסל במסעות ומפרש דבמסודר כ"ע
 לא פליגי דלא מייספל כי פליגי במסולק מאן
 דאמר אינו נפסל בדדשישין דאע"פ שנסע אהל
 מועד הוא ואידך הווא דלגלים הוא דאמאי פ'
 להודיע איזה דגל יסע תחלה והשתא אמאי
 לא משני דאמאי לקדשים קלים ולקדשי קדשים
 קודם סילוק הקלעים: והתורה אמרה בדר
 ישב. שלא ידו טמאים אחרים יושבים עמו אע"פ
 דהך סוגיא לר"ש והך דרשא לר' יהודה דלר"ש
 דריש ליה מקרא אחרינא בפסחים בריש אלו
 דברים (דף סו.) ניהא ליה להש"ס לאתויי דרשא
 הפשוטה והקצרה: **פלב**ו. קלטתו. כף דגושה
 בנחמיה כמו נסך נסכו: **עיר** שקלטתו כבר. עיזק
 קרא ברעז שחרג בעיר מקלטו ותריוויו תנינו
 במכות פ"ב (דף יב.) דרג באותה העיר גולה
 משכונה לשכונה ולוי גולה מעיר לעיר ושנא
 היינו לכתחלה דבן לוי גולה מעיר לעיר אבל
 דיעבד הא אמר' דאם גולה לתוך פלכו פלכו
 קולטו ומפליך לפלך היינו מעיר לעיר ואם גולה
 לתוך פלכו כגון משכונה לשכונה וכן משמע פ'
 הקונטרס אינו נמי גם לכתחלה אין זקוק לצאת מן
 העיר והא דגולה לעיר אחרת כדי להלך כולה
 ובתחומה דאי בעירו משכונה לשכונה אם חור
 לשכונתו כיצא חוץ לתחום: **כל** הנידר ונידב
 קרב בבמה. אפי' מנחות וניזירות קרב בבמה קטנה
 כדמפרש ושאינ נידר ונידב אין קרב בבמה קטנה
 דאילו צבור אין מקריבין בקטנה וחובות ויחיד
 אפי' בגדולה לא קריב בשעת היתר הבמות לר'
 מאיר כדמוכב מלאת דר' יהודה כדפי' בקונטרס
 דמדאקמר ר' יהודה כל שהצבור ויחיד מקריבין
 בו מכלל דשמעניהו לר' מאיר ורבנן שיש חילוק
 וזהו חילוק שאין יחיד מקריב חובות בגלגל אפי' בבמה גדולה דר' מאיר ורבנן דרשי
 לא תעשו בגלגל ככל אשר אנחנו עושים פה היום חובות ואפי' בבמה גדולה אלא
 איש הישר בעיניו יעשה ושרות הדיינו נדבות ר' יהודה סבר דכי כתיב הישר אבעינו
 קאי דהא במת יחיד: **רבי** שמעון אומר אף צבור לא הקריבו בו. פ' בקונטרס ר"ש
 פליג אבולוהו דבולוהו סבירא להו דאין חילוק לצבור בין מדבר לגלגל בבמה גדולה
 ור"ש אומר אף צבור עצמן לא הקריבו בגדולה יותר מיחיד בקטנה אלא פסחים בו

נמצאו זבין וטמאי מתים משתלחין חוץ למחנה. שכינה לבדה דהא שניהם מותרין במחנה
 ישראל כדאמר' בפסחים ב' אלז דברים (דף סו.) מחניהם. שני מחנות משמע אחת לכל
 זב ואחת לכל טמא נפש אלא דאי הווי מחנה ליה ומשתלחין טמאי מתים ממחנה
 שכינה ומותרין במחנה ליה חובין ובעלי קריין משתלחין חוץ למחנה ליה: **אלא מאי**
 מחנה ישראל לא הווי. ומשיצא חוץ למחנה
 ליה שוב אין שם קבע מחנה ודרי הוא כשדה
 בעלמא ומותרין מצוריען וישב שם הצריבין
 להשתלח ממחנה ישראל וישבו עכשיו עם
 חובין: **א"כ נמצאו זבין וטמא** חוץ למחנה
 ליה בלבד: **אלא כולהו** הוו. ודקתני לא היו אלא
 שתי מחנות לענין קליטה הוא דנסתלקה תורת
 מחנה ליה מלקלוט את ההורגים שוגג ושפתי
 לך פסוק בחייו. רמז לו הקדי' למשה במתן
 תורה שיוכח למצוה זו בדכתיב (דברים ד) או
 יבדיל משה שלש ערים בסוף ארבעים שנה: לך
 פסוק. המקום שלך דהיינו מחנה ליה אף הוא
 נקלט: **מכאן אמרו** בן לוי. שהיה דר בערי מקלט
 שכל ארבעים ושמונה עיירות של לויים עיר
 מקלט היו כדאמר' במס' מכות (דף יד.) ואם
 דרג בשוגג גולה לאחד מערי חביוו דרשיש
 נמי הכי ושמותי לך מקום אף הלויים גולים: ואם
 גלה בפלכו. עצמו כגון משכונה לשכונה: פלכו
 קולטו. דומיא דמדבר שהיה מחנה ליה קולטת:
 כל הנידר והנידב קרב בבמה. קטנה דאילו
 בבמה גדולה ע"כ קרבו חובות צבור דכתיב
 ויעשו את הפסח בגלגל אלא בקטנה ואמר
 דקריב נדרים ונדבות ולא חובות ובתורת כהנים
 תני לה כהדיא לר' מאיר: מנחות וניזירות. נידר
 ונידב הוא וקרבי: כל שאין נידר ונידב אין קרב
 בבמה קטנה. כדילוף טעמיה לקמיה שאין יחיד
 מקריב חובה בשעת היתר הבמות ואפילו
 בגדולה וצבור בקטנה לא מקריב בו אישתבח
 דאין חובות קריבין בקטנה ואי קשיא לר' מאיר
 א"כ יחיד לא עשה פסחו בגלגל וקרא כתיב
 ויעשו את הפסח (במדבר ט) פסח קרבן צבור קרי
 ליה דאחי בכנופיה במס' יומא (דף נא.) ודחי נמי
 בדר"ש קתני אף צבור לא הקריבו אלא פסחיהם
 אלמא קרבן צבור קרי ליה לקמן יליף טעמא
 דבולוהו: לא קריב בו. לאפוקי מנחות וניזירות
 דלא קריב בבמה קטנה: כל שהצבור והיחיד
 מקריבין באהל מועד שבמדבר. דהיינו כל
 הקרבנות כולן נדרים ונדבות וחובות (שקבע
 להם זמן) מקריבין באהל מועד שבגלגל דהיא במה גדולה והשתא פליג אדרבנן
 דמוקתני כל שהצבור בו לאשמעינן דאין חילוק באהל מועד שבמדבר לאהל מועד
 שבגלגל מכלל דשמעניהו לר"מ ורבנן דאמר' יש חילוק ומה חילוקו שאין יחיד מקריב בו
 חובות וטעמיהו נמי שמעינן לקמן דאפי' בבמה גדולה לא קריב ליחיד אלא נדרים
 ונדבות ולר' מאיר מנחות וניזירות בכלל: במות פסחיהם. במות יחיד: ובמתו שבראש חג.
 היא במת יחיד: **אלא עולה ושלימים**. ולא מנחות וניזירות: **וכאן** ו**כאן**. במת צבור ובמת יחיד
 לא קרבו בהן ליחיד אלא עולות ושלימים ולקמן פריך היינו תנא קמא דהא חכמים דלעיל
 נמי הכי אמר' ר' שמעון פליג אבולוהו דבולוהו סבירא להו דאין חילוק לצבור בין מדבר
 לגלגל בבמה גדולה ורבי שמעון אומר אף צבור עצמם לא הקריבו בגדולה יותר מיחיד בקטנה: **אלא פסחים** בו. אבל לא פר העלם דבר ושעירי עבודה זרה לא קרבו להם בגלגל:

חובות הקבועות להם זמן אבל פר העלם דבר ושעירי עבודה וזה לא קרבו להם בגלגל עכ"ל
 ובהנם הזכיר פר העלם דבר ושעירי עבודה וזה שכן תטאות שאין קבוע להם זמן רא"י
 תטאות הקבוע להם זמן כגון שעירי הדרגולים לא קרבו לר"ש כדמסיק לקמן תתרגם מתני'
 בעולה. (הנה וא"כ בידודי) כרסבור באהל מועד בנוב וגבעון לא פרים ולא שעירים
 כי אם תמידים וזה רא"י תוספתא י' יחידה

וְחֻבוֹת שֶׁקִּבְּעוּ לָהֶן זָמַן. מֵאִי מַעֲמָא דְרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר קָרָא לֹא תַעֲשׂוּן כֻּלָּא אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עוֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם. אָמַר לָהֶן מֶשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, כִּי עֲיִילִיתוּ לְאֶרֶץ, יִשְׁרוֹת תִּקְרִיבוּ, חֻבוֹת לֹא תִקְרִיבוּ. מְנַחֹת וְנִזְרוֹת, יִשְׁרוֹת נִינְהוּ. וְרַבֵּנָן, אֵין מְנַחָה בְּכִמְהָ. נִזְרוֹת, חֻבוֹת נִינְהוּ. אָמַר שְׁמוּאֵל, מִחְלֻקַּת בַּחֲסֻתָּא וְאַשֶּׁם. אָבֵל בַּעֲוֹלוֹת וְשִׁלְמִים, דְּבָרֵי הַכֹּל, יִשְׁרוֹת נִינְהוּ. וְקָרְבִּי. מוֹתִיב רַבֵּה, חֹזֶה וְשׁוֹק וְתוֹרֻמוֹת לַחֲמִי תוֹדָה, נוֹהֲגִין בְּכִמְהָ גְדוּלָּה, וְאֵין נוֹהֲגִין בְּכִמְהָ קְטָנָה. וְאִילוּ הִזְרֹעַ בְּשִׁלָּה, שִׁיִּירָה. אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא, בַּעֲוֹלָה וְשִׁלְמִים פְּלִיגִי. הָא מִנֵּי, רַבֵּנָן הִיא. אֵלָּא, אִי אִמְרַת בַּחֲסֻתָּא וְאַשֶּׁם פְּלִיגִי, הָא מִנֵּי. אֵלָּא, אִי אִיתְמַר הֵכִי אִיתְמַר. אָמַר שְׁמוּאֵל, מִחְלֻקַּת בַּעֲוֹלָה וְשִׁלְמִים. אָבֵל בַּחֲסֻתָּא וְאַשֶּׁם, דְּבָרֵי הַכֹּל חֻבוֹת נִינְהוּ וְלֹא קָרְבִּי. אָמַר מַר, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים כֹּל שֶׁהַצְּבוֹר מִקְרִיבִין בְּאַחֵל וְכו', מֵאִי טַעֲמֵיהוּ דְרַבֵּנָן, אָמַר קָרָא (אִישׁ הַיִּשָּׁר בַּעֲיִינוּ יַעֲשֶׂה) [אִישׁ כֹּל הַיִּשָּׁר בַּעֲיִינוּ]. 'אִישׁ' יִשְׁרוֹת הוּא דְלִיקְרִיבוּ, חֻבוֹת לֹא לִיקְרִיבוּ. וְצָבוֹר, אִפִּילוּ חֻבוֹת לִיקְרִיבוּ.

בגמ' בעין פסחים הדיינו חובות הקבוע להם זמן אבל שאין קבוע להם זמן הכא והכא לא קרב ומוקי לה ב"ר"ש אלמא ר"ש תני האי כללא א"כ מנחות וניזירות קרבי לר"ש וכדאמרין הכא לר"מ דתני האי כללא ואי הוה גרסי' במגילה זה הכולל נידר ונידב בלא כל הוה ניתא ליה דכל דר"מ אתי לרביי מנחות וניזירות ועוד י' לומר דהא דפשיטא ליה לר"מ דמנחות וניזירות ישירות משום דתניא בת"כ בפרשת אחרי מות מה שלמים מיוחרין שהם נידר ונידב קריבין בממה אף כל נידר ונידב קרב בממה אף המנחות והניזירות דברי ר"מ וקצת תימה אי אההיא סמך דלא מייתי לה ועוד לר"ש דמגילה מי נפקא מנחה מכלל נידר ונידב ונראה ליישב מתניתין דהכי קאמר דאין קרבין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים כל הידיר ונידב הקרב בממה גדולה קרבין וכל שאין נידב קטנה קרבין בגדולה אין קרב בקטנה ולא בתחא אלא לפרש מה ששוותה והנהיה והקטנה אבל שי נידר ונידב שאין קרב לא בזה ולא בזה כגון מנחות וניזירות אבל לנידר ונידב דר"מ אין לפרש דלא איירי במנחות

וניירות דשפיר מישתמע מלישנא גנידנד ועוד דקתני לה בהדיא בת"כ וכן נראה ודאי ולפיר' אמר ליה אב"י ולימא מר שלמי פסח דאי שלמי נזיר נגיד ונידנד הוא דהא תניא וזה הכלל כל קריבות בבמות יחיד דביר ר"מ משמע מדהדיא דייק ולא מלישנא ומאן אלא ושיביי ההם נזירידי בין בבמה קטנה קאמר כדחתיא אינר רבנן באן וכאן לא קרבו (נסכים) וזו עולת אלא עולת ושלמי פירקין (דקטן). לרביי תאמר אן מנחה בבמה אן עופות בבמה מיט ויחיד לא עופות ויחיד לא דמנחה ותניא דמנחה פירקין (קריג). ת"כ יחידהי אומר אן מנחה בבמה קאמר ויחידהי עולת ושלמי דבגלגל באן וכאן לא קרבו ולא מיסתבר למימר דנדי' ולרבנן באן וכאן לא קרבו לר' תנא קמא ומשני קרבו נסכים במדבר איכא בינייהו לימא דמנחה קריבה בבמת צבור איכא ביני נזירות איידי. **ואת'** נהניגן בבמה קטנה. פ"י בקונטרס דכתבי' ברו' להניגן תנופה חל' ואת' דרביי בבמה ולא ליבעי' תנופה ויש לומר דהני' חוה ושוק ותרומת לחמי' תודה עיקר מצותן בתנופה (ואסמא) ושלמים. ש' ש' נזירות קאמר ותמימה דמאן דאמר לא קרבו ואל' בבמה גדולה היכי' מ' דתמורה (ד' ד' מ'ש)

דתמורה (דף יד:) משמע דאירי בקרבן נזירות:

1 **וְגו'.** לאחר ביאת הארץ משתעו וקאמר לא תעשו כשחבאו בגלגל; ככל
 2 **אֲשֶׁר אָנֹכִי עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם.** שאנו בין צבור בין יחיד מקריבין חטאות ואשמות ובכור
 3 ומעשר שהן חובות שאין קבוע להם זמן וכ"ש חובות הקבוע להם זמן אבל מה אנו
 4 עושים שם איש כל הישר בעיניו היחיד לא קריב שם אלא נדרים ונדבות שישור
 5 בעיניו לנדור ולנדר עד מתי כל אי באתם
 6 וגו' עד שחבאו לשילה: **יִשְׁרוֹת תִּקְרְבוּ.** נדרים
 7 ונדבות: **חֻבוֹת לֹא תִקְרְבוּ.** היחידים דאיש
 8 כתיב ולא פליג קרא בין גדולה בין קטנה
 9 דליחיד לא קרב אלא נדר ונידר הלכך שאין
 10 נידר ונידר אין קרב בבמות יחיד דהא אין קדשי
 11 צבור קריבין כדתנן במנחת' (דף קיב) קרבנות
 12 צבור קריבין במשכן קרבנות קריבין יחיד קריבין
 13 בבמה: מנחות ונידרות ישרות ניהו. דאע"ג
 14 דבמלאת נורו חוץ קרבנותיו חובה עליו מידו
 15 ע"י נדר באו עליו **אִין מִנְחָה בַּבְּמָה.** כדאמר'
 16 לקמן ובזחים ולא מנחות (ודכתיב) למען אשר
 17 יביאו בני ישראל וגו' על פני השרה היחיד
 18 במות שנת דהתר שלום והזבחים לה' אותם
 19 שהוקדשו בשעת דהתר ולא הספיק להביאם
 20 עד שנאסרו כדאמרן בהשחט לעיל (דף קו)
 21 דפסוק זה בקדשי קדשים שהוקדשו בשעת
 22 דהתר והקריבום בשעת איסור קאי ובזוי ובזוי
 23 שלמים ומפרש בת"כ אין לי שקרבו בממה
 24 אלא שלמים דהא אומנאמ בקדשי במה מניין
 25 אף עולה ת"ל ובזחים יבול אף חטאת ואשם
 26 ת"ל אותם ומה ראתי אחרי שריבה ומיעט
 27 אמרת מה שלמים הבאים בנדר ונדבה אף כל
 28 הבא בנדר ונדבה ולר"מ איתירו נמי מנחות
 29 ונידרות ורבנן דייק ובזחים ולא מנחות אלא
 30 דבר חובה: נידרות חובה היא. דהוא לא התנדב (ואין) הקרבנות אלא אסר עצמו בין
 31 ובתולדתו ומאליו נתחייב בקרבנות: מחלוקת. דאפי' רמב"ם מניירי בחטאת ואשם שבה
 32 אבל עולות ושלמים נדביר דברי הכל קריב: הוה זשוק. המורס משלמים ונדבה ונדבה
 33 חלות המורמות לכהן מארבע מיני חלות שבתודה כדכתיב והקריב ממנו אחד מכל
 34 קרבן וגו' (ויקרא ז) ואין נזהגין בממה קמנה. גרסין בסוף פירקין (דף קטז) דכתיב דזו
 35 לחניף נתופה לה' ולא בממה ואילו מורס מאלו נזיר דהיינו זרוע בשלה שיירה ולא
 36 תנייה שמע מינה לא קרבי שלמי נזיר בממה דאי הוה קרבי הוה תני דלא נהיג ביה נמי
 37 תרומה ידידה: **אֵלֶּא אִי אִמְרַת בַּחֲטָאֵת וְאִשֶּׁם הוּא דְּפִלְגִי.** אבל שלמי נזיר דברי הכל
 38 קריבין דא ממי איש הוא החובות לא הקריבין. דאפי' בגדולה אבל צבור מקריבין ונדבות:

ידי דתורת חכמים סמיך א"ע דלא מייית לה דבתמורה מייית לה בפ"י (דף יד:) דאמר' התם ונידיב קרב בבמת יחיד וכל שאינו נידר ונידיב אינו קרב בבמת יחיד ותניא המנחות וניזירות דר ונידיב קמשני סמי מכאן ניזירות: **ורבנן** מנחות אין מנחה בכמה ליחיד. בין בכמה גדולה כלכל ואמר' דנכסים איבא בנייהו ותו לא והיא דעופות נמי לא קרבו לרבנן כדאמר' בסוף א מנחות דאוקימנא ההוא קרא לעיל בריש השוחט (דף קו:) בקדשים שהקדישן בשעת היתר שהצבור היחידו מקריבין באהל מועד שבמדרב מקריבין באהל מועד שבגלגל דהרי מנחות קרבו בכמה לצבור דמהיכי תיתי הך דרשא למך ולמו ועוד א"כ לקמן דפרקי חכמים היינו דלרבנן קדמאי קרב ולבתראי אינו קרב: **מחלוקת** בחטאת ואשם. בחטאת ואשם של חיה לת"ק דר' יודור דאיתנא בכמה קטנה ואין תופה וההיא ב' וא"כ הני קרא ליה קרא דבשל תופה כתיבי (שמואל ב טו) ואשלים נדרי לזכא למימר בשאר נדרים דבפרק שני

ותרגם

וְחֻבּוֹת שֶׁקָּבְעוּ לָהֶן זָמַן, כְּגוֹן תְּמִידִים וּמוֹסָפִים, וְלֹא פֶר הֶעֱלֵם דָּבָר
 שֶׁל צִיבּוֹר וְלֹא שְׂעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה.
 הַגִּמְרָא מְבֹאֵרֵת אֶת מִקְוֵה דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר שֶׁבִּבְמָה קִטְנָה
 הַקְרִיבָה רֶק קֶרֶבֶן שְׂבָא בְּנֵדֶר וּבִנְדָבָה. שׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: מֵאִיר מִעֲמָא
 דְּרַבִּי מֵאִיר – מִה טַעְמָהּ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּאִמְרַת קְרָא
 – נֹאמַר בַּפְּסוּק דְּבִרְבִּי מֹשֶׁה בַּעֲנִין נִהְגָּה הַקְרִבְנוֹת כְּשִׁיעֲבֵרְבוּ אֶת
 הַדִּירָן (דְּבָרִים יב ח), 'לֹא תַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֶנְחֵנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ
 כָּל הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו. מְבֹאֵרֵת הַגִּמְרָא: אִמְרַת לָהֶן מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, כִּי
 עֲלִיתִי לְאֶרֶץ – כֹּאשֶׁר תְּבוֹאוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאַהֲל מוֹעֵד יִהְיֶה
 בְּגִלְגָּל, לֹא תִהְיֶה הַקְרִבָּה הַקְרִבְנוֹת שֶׁם כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ מְקַרְבִּים כֵּאֵן
 בְּמִדְבָּר. לִפִּי שֶׁאֵנוּ הַיּוֹם מְקַרְבִּים בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶת כָּל הַקְרִבְנוֹת,
 בֵּין חֻבּוֹת שֶׁקָּבְעוּ לָהֶם זָמַן וּבֵין אֵלֶּה שֶׁאֵין קָבְעוּ לָהֶם זָמַן, בֵּין
 קְרִבְנוֹת צִיבּוֹר וּבֵין קְרִבְנוֹת יָחִיד. אֲבָל שֶׁם בְּגִלְגָּל, תְּקַרְבּוּ רֶק 'אִישׁ
 כָּל הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו'. 'אִישׁ' הַכּוּוֹנֵה כָּל יָחִיד, 'כָּל הַיִּשְׂרָאֵל' בְּעֵינָיו הֵינּוּ
 יִשְׂרָאֵל – קְרִבְנוֹת שִׁישְׂרוּ בְּעֵינָיו לְהַקְרִיב, וְהֵם הַבָּאִים בְּנֵדֶר
 וּבִנְדָבָה, אוֹתָם תְּקַרְבּוּ, אוֹלָם קְרִבְנוֹת שֶׁהֵם חֻבּוֹת עֲלֵיכֶם, כְּגוֹן
 חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת, לֹא תְקַרְבּוּ. וְהַפְּסוּק לֹא מַחֲלָק בֵּין בִּמֵּת יָחִיד
 לְבִמֵּת צִיבּוֹר, לְעוֹלָם יָחִיד אֵינוּ מְקַרְבִּים קְרִבְנוֹת חוּבָה, גַּם לֹא בִּבְמֵת
 צִיבּוֹר, אֲבָל צִיבּוֹר מְקַרְבִּים קְרִבְנוֹת חוּבָה בִּבְמֵת צִיבּוֹר.
 עוֹד סוֹבֵר רַבִּי מֵאִיר שֶׁמִּנְחֹת וְזִבְחוֹת – וְקְרִבְנוֹת הַנְּזִירוֹת אֵינֶם
 נִחְשָׁבִים לְחֻבּוֹת אֲלֵא יִשְׂרָאֵל וְנִינְחוּ – הֵם מִסּוֹג הַקְרִבְנוֹת שְׂבָאוֹת
 בְּנֵדֶר וּבִנְדָבָה, מִשּׁוֹם שֶׁהַנְּזִיר הַתְּחִיב בָּהֶם עַל יְדֵי קְבִלַת הַנְּזִירוֹת
 עַל עַצְמוֹ. וְרָבִנָּן חוֹלְקִים עַל רַבִּי מֵאִיר בְּשֵׁנֵי הַהֲלָכוֹת, וְסוֹבְרִים
 שֶׁאֵין הַקְרִבָּה קֶרֶבֶן מִנְחָה שֶׁל יָחִיד בְּבִמֵּת, לֹא בִּבְמֵת קִטְנָה וְלֹא
 בִּבְמֵת גְּדוּלָּה, וְעוֹד סוֹבְרִים חֲכָמִים שֶׁקְרִבְנוֹת הַנְּזִירוֹת קְרִבְנוֹת שֶׁל
 חֻבּוֹת וְנִינְחוּ, כִּיֹּן שֶׁהַנְּזִיר לֹא נָדַר אוֹ נָדַב אוֹתָם, אֲלֵא הוּא אִסֵּר
 אֶת עַצְמוֹ בֵּין וּבִתְגַלְחָתוֹ, וּמִמִּילָא הַתְּחִיב בְּקְרִבְנוֹת אֵלּוּ. וְקְרִבְנוֹת
 חוּבָה אֵינֶם נִקְרָבִים בִּבְמֵת.
 הַגִּמְרָא דְּנָה בְּמַחֲלֻקַּת רַבִּי מֵאִיר וְחֲכָמִים בַּעֲנִין הַקְרִבָּה מִנְחֹת
 וְנִזְרוֹת בִּבְמֵת: אִמְרַת שְׂמוּאֵל, מִחֲלֻקַּת רַבִּי מֵאִיר וְחֲכָמִים בַּעֲנִין
 קְרִבְנוֹת הַנְּזִיר, אֵינָה אֲלֵא בְּחֻבּוֹת וְאִשְׁשֶׁם שַׁעַל הַנְּזִיר לְהִבְיָא, אֲבָל
 בְּעוֹלֹת וְשִׁלְמִים שַׁעֲלִיו לְהִבְיָא, דְּבִרְבִּי הֵבֵל יִשְׂרָאֵל וְנִינְחוּ – הֵם
 נִחְשָׁבִים לְקְרִבְנוֹת שְׂבָאִים בְּנֵדֶר וּבִנְדָבָה וְקִרְבִּי – וּמְקַרְבִּים אוֹתָם
 בִּבְמֵת.
 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שְׁסוּתֶרֶת אֶת דְּבָרֵי שְׂמוּאֵל: מוֹתֵיב רַבָּה,
 שֵׁנִינוּ בְּבְרִיתָא, חֶזֶק וְשׁוֹק הַמּוֹרֵם מִשְׁלָמִים וְתוֹדָה, שְׁנִיתִנִּים לְכַחֵן,

וְתִרְוִמָת לֶחֱמֵי תוֹדָה – וְאַרְבַּע חֲלוֹת הַמּוֹרֵמוֹת מֵאַרְבַּע מִינֵי חֲלוֹת
 שְׂבָאִים עִם קֶרֶבֶן תוֹדָה וְנִיתָנִים לְכַחֵן, נִזְהָנִין בְּבִמֵּת גְּדוּלָּה – כְּלוֹמֵר
 אִם הַקְרִיבָה בִּבְמֵת גְּדוּלָּה שְׁלָמִים אוֹ תוֹדָה יֵשׁ לָתֵת אֶת הַחֻזָּה
 וְהַשּׁוֹק מִהַשְׁלָמִים וְאֶת תְּרוֹמַת לֶחֱמֵי הַתוֹדָה לְכַחֵן, וְאֵין נִזְהָנִין
 בְּבִמֵּת קִטְנָה – אוֹלָם אִם הַקְרִיבָה שְׁלָמִים וְתוֹדָה בִּבְמֵת קִטְנָה, אֵין
 צוֹרֵךְ לְהַפְרִישׁ חֻזָּה וְשׁוֹק וְלֹא לְתֵרוֹם תְּרוֹמַת אֲרַבְעָה לֶחֱמֵי הַתוֹדָה
 עֲבוֹר הַכֹּהֵן. וּמִדִּיק רַבָּה, וְאֵילוֹ אֶת הַזִּדְעָה בְּשַׁלָּה מֵאִיל הַשְׁלָמִים
 שֶׁל הַנְּזִיר, הֵנִיחָן לְכַחֵן, הַבְּרִיתָא שְׂפִירָה וְלֹא כֹתֵבָה שְׁנוֹהֵג בִּבְמֵת
 גְּדוּלָּה וְלֹא קִטְנָה, מִשְׁמַע שֶׁהַבְּרִיתָא סוֹבֵרֶת שֶׁאֵין שְׁלָמֵי נְזִיר
 קְרִבִּים בִּבְמֵת, שֶׁאֵם הֵיוּ קְרִבִּים הִיא הַתָּנָא שְׁנוֹהֵג גַּם שֶׁאֵין תְּרוֹמַת
 זִדְעָה בְּשַׁלָּה נִוְהָגָה בִּבְמֵת קִטְנָה. וּמַעֲתָה, אִי אִמְרַת בְּשַׁלָּה – זֶה
 יִהְיֶה מוֹבֵן אִם נֹאמַר שְׂרִבִּי מֵאִיר וְחֲכָמִים בְּעוֹלָה וְשִׁלְמִים פְּלִיגִי –
 הֵם חוֹלְקִים, שְׁלֹדַעַת חֲכָמִים גַּם שְׁלָמֵי נְזִיר אֵינֶם קְרִיבִים בִּבְמֵת, יֵשׁ
 לִמְרַת קָא מְנִי – הַבְּרִיתָא כְּמִי הִיא, כְּרָבִנָּן הִיא. אֲלֵא אִי אִמְרַת –
 אֲבָל אִם תֹּאמַר כְּשִׂמוּאֵל שֶׁבְּחֻבּוֹת וְאִשְׁשֶׁם שֶׁל נְזִיר פְּלִיגִי – חוֹלְקִים
 הַתָּנָאִים, וְשְׁלָמֵי נְזִיר לְכָל הַדְּעוֹת קְרִבִּים בִּבְמֵת, קָא מְנִי – כְּמִי
 סוֹבֵרֶת הַבְּרִיתָא, הֵיא הִיא לְבְּרִיתָא לְהוֹסִיף שְׁגַם הַרְמַת הַזִּדְעָה
 בְּשַׁלָּה מִן הָאִיל נִוְהָגָה בִּבְמֵת גְּדוּלָּה וְלֹא בִּבְמֵת קִטְנָה.
 מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: אֲלֵא אִי אִמְרַת קָא מְנִי – אִם נִשְׁנוּ דְּבָרֵי
 שְׂמוּאֵל כִּךְ הֵם נִשְׁנוּ, אִמְרַת שְׂמוּאֵל, מִחֲלֻקַּת רַבִּי מֵאִיר וְחֲכָמִים
 בְּעוֹלָה וְשִׁלְמִים שֶׁל נְזִיר, וְהַבְּרִיתָא שְׂרִבָּה הַקֶּשֶׁה מִמֶּנָּה סוֹבֵרֶת
 כְּחֲכָמִים שֶׁאֵפִילוֹ שְׁלָמֵי נְזִיר אֵינֶם קְרִבִּים בִּבְמֵת, אֲבָל בְּחֻבּוֹת
 וְאִשְׁשֶׁם שֶׁל נְזִיר דְּבִרְבִּי הֵבֵל חֻבּוֹת וְנִינְחוּ וְלֹא קְרִבִּי בִּבְמֵת.
 הַגִּמְרָא עוֹבֵרֶת עֲתָה לְבֹאֵר אֶת שִׁטַּת חֲכָמִים בְּבְרִיתָא שֶׁהוֹבָאָה
 לְעֵיל: אִמְרַת מֶר, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים כָּל שֶׁהַצִּבּוֹר מְקַרְבִּין בְּאַהֲל וְכו',
 מוֹעֵד שֶׁבְּמִדְבָּר, מְקַרְבִּים בְּאַהֲל מוֹעֵד שֶׁבְּגִלְגָּל, וְכֵאֵן וְכֵאֵן לֹא
 קְרִבּוּ יָחִיד אֲלֵא עוֹלָה וְשְׁלָמִים בְּלִבְד. שׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: מֵאִיר
 מִעֲמָא דְּרַבִּי מֵאִיר – מִנֵּין לְמַדּוֹ חֲכָמִים שֶׁצִּיבּוֹר מְקַרְבִּים אֵפִילוֹ חֻבּוֹת
 בִּבְמֵת גְּדוּלָּה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אִמְרַת קָא – נֹאמַר בַּפְּסוּק שְׂכֹאשֶׁר
 יָבוֹאוּ לְאֶרֶץ וְאַהֲל מוֹעֵד יִהְיֶה בְּגִלְגָּל, (אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה)
 [אִישׁ כָּל הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו] (דְּבָרִים יב ח), כְּלוֹמֵר 'אִישׁ' דְּהֵינּוּ יָחִיד יִשְׂרָאֵל
 – נִדְרִים וְנִדְבוֹת שִׁישְׂרוּ בְּעֵינָיו לְהַקְרִיב, הוּא דְּלִיקְרִיב – רֶק אוֹתָם
 הוּא מְקַרְבִּים בִּבְמֵת, חֻבּוֹת לֹא לִיקְרִיב – אֲבָל קְרִבְנוֹת חוּבָה אֵינוּ
 מְקַרְבִּים כָּלל, וְצִבּוֹר אֵפִילוֹ חֻבּוֹת לִיקְרִיב – רִשְׁאִים לְהַקְרִיב אֵפִילוֹ
 קְרִבְנוֹת חוּבָה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מנ"א, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו פ"ג מיו"ד מנ"א, וכשאהי על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקלה"ה נבגמ"מ זי"ע אקראהו. ובאשר ימי חדש אלול וימים נוראים ממשמשים ובאים - מהנכון
 הי' לבדוק את המזוזות בדירתם שיהיו כשרות וכן התפילין שלו (ובודאי הטי"ק והטלית גדול בודק
 הוא בכל יום כידוע). והשיית ימלא ימי הריון זוגתו תחי' כשורה ובנקל ותלד זחוי"ק כשורה ובקל,
 ויגדלו את כל ילדיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ויהי' אצלם א חסידישע הויז און א
 ליובאוויטשער חסידישע הויז.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

לפי הפירוש של חכמים בפסוק, יקשה לרבי יהודה שסובר שיחיד מקריב את קרבנות החובה בבמה גדולה, והלא נאמר 'איש כל הישר בעיניו', והיינו שהיחיד מקריב רק נדרים ונדבות. מתרצת הגמרא: ורבי יהודה אמר לך, כי בתיב הישר (בעיניו) [אפקיעו] הוא דקתיב – הפסוק שאומר שיחיד מקריב רק את הישר, כלומר נדרים ונדבות, היינו דווקא בבמה קטנה שהיא 'בעיניו' דהיינו שנמצאת לפניו ויכול לבנויה בכל מקום אשר יבחר, אפילו בקבה גדולה שהיא קבועה וממונת לכל ישראל, אפילו חובות נמי ליקריב – אפילו חובות רשאי יחיד להקריב.

מקשה הגמרא: אלא הא בתיב 'איש הישר בעיניו' לאו למימרא – האם אין הכוונה ללמד דאיש – שהיחיד ישרות הוא דליקריב – רק נדרים ונדבות בלבד הוא מקריב, הא חובות לא ליקריב – אבל חובות אין היחיד מקריב אפילו בגדולה. מתרצת הגמרא: כי בתיב 'איש' תיבת 'איש' באה להקשר את הך בהקרבה בבמה, ואין שם צורך בכך.

מקשה הגמרא: הלא להכשיר וך, מ'ורק הבהן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד' (ויקרא יז) נפקא – למדים, שדווקא בפתח אהל מועד יש צורך בכך, אבל בבמה אין צורך בכך, ושוב יקשה מדוע נכתבה תיבת 'איש' אם לא ללמד שאין היחיד מקריב חובות אפילו בבמה גדולה ושלא כרבי יהודה. מתרצת הגמרא: מהו דתיקא – שמה תאמר שאמנם זר כשר בבמה, אבל ליבעי קדוש בכויות כמיעקרא – יש להקפיד שבכור יעשה את העבודות בבמה, כמו שהיה קודם שהתקדשו הכהנים, קא משמע לן שאין צורך בבכור.

הגמרא מבארת את דברי חכמים שנישנו בברייתא אחר רבי יהודה. מקשה הגמרא: הלא חכמים האחרונים שנוכרו לאחר דברי רבי יהודה ואמרו שבבמה קטנה לא הקריב היחיד אלא עולה ושלמים בלבד, היינו תנא קמא – הם הם החכמים הראשונים שהובאו בתחילת הברייתא, שגם הם אמרו שיחיד אינו מביא חובות וציבור מביאים גם חובות, ומה ההבדל ביניהם. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא קרבו נסכים במדבר אימא בינייהו – ההבדל ביניהם הוא, לענין הקרבת נסכים יחד עם קרבנות עולה ושלמים, בקרבנות יחיד כשהיו ישראל במדבר. לדעת חכמים המובאים בתחילת הברייתא, לא קרבו נסכים במדבר, כיון שבפרשת נסכים נאמר (במדבר טו ב) 'כי תבאו אל ארץ מושבותיכם', והיינו שאין נהגים נסכים בקרבנות יחיד אלא כשיכנסו לארץ ויבואו לשילה אחרי ירושה וישיבה. ואילו לחכמים השונים בסוף הברייתא קרבו נסכים במדבר בקרבנות יחיד, וממילא גם בגלגל הקריבו עם קרבנות אלו נסכים, ומהפסוק 'מושבותיכם' האמור בפרשת נסכים, נלמד שכאשר יבואו לגלגל ויותרו להקריב בבמת יחיד, יהיו צריכים גם שם להקריב נסכים.

הגמרא עוברת לבאר את שיטת רבי שמעון המובאת בברייתא: אמר רבי שמעון אומר וכו' אף ציבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות שקבוע להם זמן. שואלת הגמרא: מאי מעמא דרבי שמעון – מהיכן למד זאת. משיבה הגמרא: דקתיב – נאמר בפסוק (יהושע ו) 'ועשו בני ישראל את הפסח בגלגל', ויש לתמוה פשיטא – פשוט שהיו צריכים להקריב קרבן פסח ולמה הוצרך הכתוב לומר זאת. אלא הא קא משמע לן – אלא כוונת הפסוק ללמדנו, דחובות פסח פסח הוא דקרב – שדווקא חובות שקבוע להם זמן כמו קרבן פסח מקריבים בבמה, הא לאו כעין פסח – אבל קרבן שאינו כקרבן פסח, כגון פר העלם דבר של ציבור או שעיר עבודה זרה, לא קרב בבמה. ואידך – ומעתה יקשה מהפסוק על שיטת התנאים האחרים הסוברים שהציבור הקריב בבמה גם קרבנות שאין קבוע להם זמן, מדוע הוצרך הכתוב לומר שהקריבו את הפסח בגלגל. מתרצת הגמרא: מיעי ליה לבר דרבי יוחנן – צריך את הפסוק להשמיע את דינו של רבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן משום רבי בוןא, ערל ישראל שנטמא במת מקבלה בעורו ערל כדי להטהר מטומאת מת, ואחר כך ימול ויהיה מותר בקרבן פסח. ולמדו זאת מבני ישראל שעברו את הירדן בעשרה בניסן, ובאחד עשר בניסן נימולו, ואם לא היו מקבלים הזאה בעודם ערלים, אלא באחד עשר בניסן מיד לאחר שנימולו, לא היו מספיקים להטהר עד ארבעה עשר בניסן, שהוא זמן הקרבת הפסח, לפי שההזאה השניה תהיה רק בחמשה עשר בניסן, כיון שיש צורך שיעברו שלשה ימים בין הזאה להזאה.

הגמרא מביאה ברייתא מוקשית בשיטת רבי שמעון, ומבארת אותה: תני תנא קמיה דרב אמר בר אבהו – אמורא שנה ברייתא בשיטת רבי שמעון לפני רב אדא בר אבהו, וכך כתוב בה, אין הבדל בין קמה גדולה לבין קמה קטנה אלא פסח וחובות הקבוע להן זמן שבבמה קטנה אינם קריבים ובבמה גדולה קריבים. הקושי בברייתא הוא, מדוע נזכר קרבן פסח בנפרד, הלא גם הוא קרבן חובה שקבוע לו זמן.

(אמר ליה יחיד חובות שקבוע להן זמן מנא ליה אמר ליה אסמיה) אמר ליה רב אדא בר אבהו, תתרגם מתניתך – תפרש את הברייתא כך, אין בין במה גדולה לקטנה אלא קרבן פסח שקרב בגדולה ואינו קרב בקטנה. וכן קרבן שבא גם בחובה וגם בנדבה, כמו פקולת חובה של ציבור שבאה בחובה כגון תמיד ומוסף, שהיא קריבה רק בבמה גדולה, דאמא – שיש בדומה לה עולת נדבה שקריבה גם בבמת יחיד. דא תפסא – שאם תאמר שגם שעירי הרגלים שהם חטאת שקבוע להם זמן, יקריבו בבמה גדולה, (יחיד הוא חובות דקביע ליה זמן) ותפסא נדבה מי איכא – וכי מצאנו חטאת שבאה בנדבה.

מקשה הגמרא: ולוקמה – שיעמיד את הברייתא גם כמתנת חובה דהא איכא – שהרי יש מנחת חבתין הקריבה בכל יום, וגם היא קרבן ציבור הקריבה בבמה גדולה, ויש בדומה לה מנחת נדבה שקריבה גם בבמה קטנה. מתרצת הגמרא: קא קבר – רב אדא בר אבהו סובר שאין קרבן מתנת כלל כפקה.

שנינו במשנה: באו לשילה וכו' נאסרו המנות, ולא היה שם תקרה אלא בית אבנים בלבד. מלמטן והיריעות מלמעלן והיא היתה מנוחה.

הגמרא מבררת מנן למשנה שינוי זה שבין משכן שילה לבין המשכן שעשה משה. מבררת הגמרא: מנא הני מילי – מהו המקור לכך שבמשכן שילה היו קירות אבן ותקרת יריעות. משיבה הגמרא: אמר רבי יחיא בר אבא אמר רבי יוחנן, כתוב אחד אומר (שמואל א' א כד) 'ותבניאזו בית ה' שילה', הרי משכן שילה היה בנוי כבית, וכתוב אחד אומר (תהלים עח ט) 'וישם (את) משכן שילה אהל שכן באדם' וכתוב שם עוד (שם פסוק טז) 'וימאס באהל יוסף ובשכט אפרים לא בחר', הרי שהיה נטוי כאהל, הא כיצד יתכנו שני הדברים, בית ואהל כאחד, שאם נקרא בית כיצד כינה הכתוב אהל, הא למדת שלא היתה שם תקרה כבית גמור, אלא היו בו קירות אבנים מלמעלן כבית, ויריעות פרוסות עליהם מלמעלן כאהל, והיא היתה מנוחה.

שנינו במשנה אודות משכן שילה: קדשי קדשים נאכלין לפניו מן הקלעים וקדשים קלים ומעשר שני בכל הראוה.

הגמרא מבארת את מקור הדין האמור במשנה אודות אכילת קדשים קלים בשילה. מבררת הגמרא: מנא הני מילי – מהו המקור לכך שקדשים קלים נאכלים בכל הראוה.

הגמרא מביאה מדברי אמוראים שלמדו זאת מכמה מקורות: אמר רבי אושעיא, יש ללמוד זאת ממא דאמר קרא – שאמר הכתוב (דברים יב יא) 'השפר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר (אתה) תראה', ויש לדרוש שם הכתוב שפכל מקום אשר תראה ממנו את שילה אי אתה מעלה ו-מקטרו קרבנות, אלא בשילה עצמה, אבל אתה אוכל את בשר הקרבנות בכל מקום שאתה רואה משם את שילה, ומכאן למדים שקדשים קלים נאכלים בכל הראוה.

הגמרא דנה בלימוד זה. שואלת הגמרא: אימא – ושמה נדרשו את הפסוק באופן אחר, שפכל מקום שאתה רואה ממנו את שילה אי אתה מעלה ו-מקטרו קרבנות, אבל אתה זוכה ו-שוטח בכל מקום שתראה ממנו את שילה, וללמד ששוטח קרבנות קדשים קלים בשילה כשירה בכל הראוה. משיבה הגמרא: אמר רבי ינאי, אמר קרא – נאמר בפסוק שלאחריו 'כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטקיך שם תעלה עלתקיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך', והיינו שהן ההעלאת וההקטרה וכן העשיה (שאר עבודות הקרבן) ייעשו רק במקום אשר יבחר ה' ולא 'בכל מקום שאתה רואה', ומכאן שאין לדייק מן הפסוק הקודם אלא שאכילת הקרבן כשירה 'בכל' מקום שאתה רואה.

רבי אבדימי בר תפא אמר, המקור שקדשים קלים נאכלים בשילה בכל הראוה הוא ממא דאמר קרא ו-הכתוב

זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קיח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רט

תוספות

ורבי יהודה. דאמר יחיד נמי מקריב חובות בגדולה אמר לך כי כתיב הישר דממעט יחיד מהקרבנות חובות אבעניו כתיב: **אלא** לרבי יהודה **הא כתיב איש**. ואי לאו למעוטי אף מבמה גדולה אתא למא לי דכתיב איש נכתוב כל הישר בעניו וכיון דבעניו היינו קטנה פשיטא דאיש הוא דמימעט דהא צבור לא מקריב בה: **להכשיר את הזר**. לעבודת במה: זר מוורק הבחן נפקא לן. לקמן בפירוק דכתיב

(ויקרא יז) חורק הבחן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד כדן פתח אהל מועד ואין כדן בבמה אלא אפי' זר ואפי' עבד הכי דריש ליה בתורת כהנים: **כהנים היינו תנא קמא**. רבנן בתראי היינו רבנן קמאי דהא אינהו נמי הכי אמרי ויחיד לא קרבו אלא עולות ושלמים וצבור קרבי ונמי חובות) דהא מאיש נפקא להו מיעוטא: קרבו נסכים כמדר **איבא בנייהו**. לרבנן קמאי לא קרבו נסכים במדבר ועולה ושלמים גרידא בלא נסכים קא גמרי דקרבי בבמה דבמדבר לא קרבי דכי תבאו דפרשת נסכים (במדבר טו) להטעינה נסכים במשכן שליה אתא לאחר ירושה ושיבה כדאמרן בהשחט (לעיל קיא). ורבנן בתראי לטפוי אתו מדרגן משנה יתירא כל שהצבור מקריבין באהל מועד כמבדבר מקריבין בגלגל למא להו למינהו דא רבי יודנה נמי באבדו כוונתיהו קאמר והכי איבעי להו למימר כאן וכאן לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים אלא לטפוי אורבנן קמאי אתו ואמרי כל שהצבור צריכין להקריב מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל ולטפוי נסכים אתו ולמימר כמדר בצבור לצבור וליחיד וכן בגלגל לשתי הבמות ולמאן דאית ליה קרבו במדבר אית ליה דקרבו בבמת יחיד בגלגל דכי תבאו לא אתא אלא להטעינה נסכים לבמה קטנה דהא בגדולה כבר היו קריבין: **פשיטא**. דבעי למיעבד פסח: ערל. שנטמא במת מקבל הוא וטוהר מטומאת מת ליגע בקדשים והפסח מהבא דכתיב (ויחזק ח) ויעשו את הפסח בגלגל דמשמע שעשאוהו כהלכתו במילה כטורה ורובן ערלים היו במדבר דכתיב (שם) לא מלו ואמרינן ביבמות בעשרה בניסן שעברו את הירדן לא מהול משום חולשא דאורחא אלא בחד סרי הוא דמהול ואשתכח דטמאי מותם שהיו בהם שדרי רובן טמאי מותם היו שמתו אבותיהם כל ארבעים שנה במדבר ונטמאו בהם ואם לא קבלו הואה ונטהרו בערלותן אין להם שוות להוות משמלו דהא צריך להפריש שלשה ימים בין הואה להזאה רביעי חמישי וששי וכאן אי לא הוו עז יום אחד עשר בניסן הואה ראשונה לאחר שמלו ות לא מטי זמן הואה שניה עז יום חמשה עשר וביבמות איתיה להא דרבי יוחנן בפרק הערל (דף עא:) וחתירנן מתניתין. דקתני חובות הקבוע להם זמן קרבו בגדולה בעולה. כגון עולות של תמידין ומוספין צבור קרבו בה (ואבל) חטאות

וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר לָךְ, כִּי כָתִיב הַיִּשָּׂר, (בְּעִינְיּוֹ) [אֲבִיעִינּוּ] הוּא דְכָתִיב. אֲבָל בְּבִמָּה גְדוֹלָה, אֲפִילוּ חוֹבוֹת נָמִי לִקְרֹב. אֲלָא, הָא כָתִיב 'אִישׁ'. לֹא לְמִימְרָא, דְּאִישׁ יִשְׂרוֹת הוּא דְלִקְרֹב, הָא חוֹבוֹת לֹא לִקְרֹב. כִּי כָתִיב 'אִישׁ', לְהַכְשִׁיר אֶת הַזֶּר. זֶר, מִ'וֹרֶק הַבְּחָן אֶת הַדָּם עַל מִזְבֵּחַ ה', נִפְקָא. מִהוּ דְתִימָא, לִיבְעִי קְדוּשָׁה בְּכוֹרוֹת כְּמַעֲקִירָא, קָא מְשַׁמַּע לָן. חֻכְמִים, הֵינִי תֵנָּה קָמָא. אָמַר רַב פֶּאָא, קְרָבִי נִסְכִּים בְּמִדְבָּר, אִיבָא בִּינִייהוּ: אָמַר מַר, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר וְכו': מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּכָתִיב 'וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בַּגִּלְגָּל, פֶּשִׁיטָא. אֲלָא, הָא קָא מְשַׁמַּע לָן, דְּחוֹבוֹת, כְּעֵין פֶּסַח הוּא דְקָרַב. הָא לֹא כְעֵין פֶּסַח, לֹא קָרַב. וְאִידֵךְ, מִיבְעִי לִיה לְכַדְרֵי יוֹחֲנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן מִשּׁוּם רַבִּי בְנָהָה, עֵרֶל מְקַבֵּל הוּאָה. תֵּנִי תֵנָּה קָמָה דְרַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵרָה, אֵין בֵּין פֶּמָה גְדוֹלָה לְבִמָּה קְטָנָה, אֲלָא פֶסַח וְחוֹבוֹת הַקְּבֻעִי לָהֶן זְמַן. (אָמַר לִיה, יְחִיד, חוֹבוֹת שְׁקֻבּוּעִי לָהֶן זְמַן, מִנָּה לִיה. אָמַר לִיה, אֲסַמְיָה). אָמַר לִיה, תַּתְרַגְסַּם מִתְּנִיתִךְ בְּעוֹלַת חוֹבָה, דְּאִיבָא עוֹלַת נִדְבָה. דְּאִי חֲטָאת, (יְחִיד הוּא חוֹבוֹת דְּקֻבּוּעִי לִיה זְמַן) חֲטָאת נִדְבָה, מִי אִיבָא. וְלוֹקְמָה בְּמִנְחַת חוֹבָה, דְּהָא אִיבָא חִבְתִּין. קָא סָבַר, אֵין מִנְחָה בְּבִמָּה: בָּאוּ לִשְׁלֵחָה וְכו': מִנָּה הֵנִי מִלִּי. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, כְּתוּב אֶחָד אָמַר 'וְתִבְיָאוּ בֵּית ה' שִׁילָה', וְכְתוּב אֶחָד אָמַר 'וַיִּפֹּשׁ (אֶת) מִשְׁכַּן שִׁילָה, אֹהֶל שֹׁכֵן בְּאֶרֶם'. וְכָתִיב 'וַיִּמָּאֵס בְּאֹהֶל יוֹסֵף וּבְשֹׁכֶט אֶפְרַיִם לֹא בָחַר', הָא פִּיצֵד, לֹא הִיתָה שֵׁם תְּקֵרָה, אֲלָא אֲבָנִים מְלֻמָּן וַיִּרְעוּת מְלֻמָּעָן, וְהִיא הִיתָה מְנוּחָה: קְדָשִׁי קְדָשִׁים: מִנָּה הֵנִי מִלִּי. אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיא, דְּאָמַר קָרָא 'הַשְׁמֹר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עוֹלוֹתֶיךָ בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר (אתה) תֵּרָאָה'. בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תֵּרָאָה, אִי אֵתָה מַעֲלָה. אֲבָל אֵתָה אוֹכֵל, בְּכָל מְקוֹם שְׂאֵתָה רוּאָה. אִימָא, בְּכָל מְקוֹם שְׂאֵתָה רוּאָה, אִי אֵתָה מַעֲלָה. אֲבָל אֵתָה זוֹבְחָ, בְּכָל מְקוֹם שְׂתֵרָאָה. אָמַר רַבִּי יֵנָּא, אָמַר קָרָא 'שֵׁם תַּעֲלֶה' וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה'. רַבִּי אֲבָדִימִי בְּרַ חֶסָא אָמַר, אָמַר קָרָא

וּתְתַרְגְּמוּ מתניתין בעולה. פירוש כגון עולות תמידין ומוספין שיש כיוצא בהם נדרות אבל חטאות הצבור כגון שעירי הרגלים א"ע דקבוע להם זמן לא קרבו והא מילתא דייק לה מדקתני פסחים דליתני קבוע להם זמן ותו לא והווי להו פסחים בכלל אלא על כרחך מתניתין קמיל ולא קרבו לרבי שמעון בגדולה לבר מפסחים אלא שיש כיוצא בהם בבמה והכי קאמר אלא פסחים שקרבו בגדולה לא קרבו בקטנה כלל ושאר דברים שקרבו כאן נבאן אין חילוק בהם אלא שבה לא הקריבו אלא נדרות ובהו קרבו חובות הקבוע להם זמן כדפריש בקונטרס והכי נמי היה מצי למדק אברייאא דלעיל דקאמר ר"ש אף צבור לא הקריבו בו ואי משום דלא איירי התם רבי שמעון בחילוק שבין במה גדולה לבמה קטנה כדאיירי הכא מ"מ על חנם הוכרי פסחים דהא הוה בכלל חובות הקבוע להם זמן ותימה מנא ליה לר' שמעון הא מילתא דחטאת דקבוע להם זמן לא קרב דהא לעיל מפרשין טעמא דרבי שמעון דיליף מפסח גלגל הוא לייבא למילף מפסח דפסח נמי אין כיוצא בו נדרה ואי הוה מפרשין כן דפסח חשיב כיוצא בו נדרה משום דהוה קדשים קלים כעין שלמים הוה נידא אבל בקונטרס לא פריש כן וע"כ היכי דייק מדקתני פסחים דלמא הא דקתני פסחים משום דעיקר טעמא מפסח יליף וכן בפ"ק דמגילה (דף ט) תני פסחים לחוד ופרין בגמרא פסחים ותו לא אלא כעין פסחים ע"כ מה שהוכריז פסחים טפי מאינן משום דכולהו מפסח יליפין לכן נראה לפרש דקא אמר תתרגם מתניתין בעולה היינו משום דכיון דמפסח יליף אית לן למימר מה פסח שקבוע לו זמן וישנו בצבור כביחיד בשעת היתר הבמות צבור בפסח ראשון ויחיד בפסח שני כדאמר' פסחים (דף סז.) איש נדרה ואין צבור נדחין אף כל שקבוע להם זמן וישנו בצבור כביחיד בשעת היתר הבמות דהיינו עולות שישנן בצבור בתמידין ומוספין וביחיד בגבדה אבל חטאת לא משכחת ביחיד בשעת היתר הבמות דאפילו בבמה גדולה לא קרבו חובות יחיד לרבי שמעון כמו לר"מ ורבנן והכי פירשו דשמעתא ותתרגם מתניתין בעולה דאיכא עולת נדרה ונדרות יחיד קרבו והוי דומיא דפסח דאי בחטאת חטאת נדרה מי איכא דמשכחת בה חטאת ביחיד דאילו חובות יחיד לא קרבו לא עולות ולא חטאות ופרין ונוקמה במנחה דאיכא תביתים ומשני אין מנחה בבמה וא"ת ונוקמה בשלמים כגון כבשי עצרת דהא איכא ביה שלמי נדרה וי"ל כדפרש"י דכבשי עצרת קקיד ניהו ושלמי יחיד קדשים קלים ולא משכחת כיוצא בהן ביחיד:

באו

רַבִּי אֲבָדִימִי בְּרַ חֶסָא אָמַר, אָמַר קָרָא
וְכו'

הקבוע להם זמן כגון שעירי הרגלים של צבור לא קרבו בה: דאי בחטאת. דאי חובות הקבוע להם זמן בחטאת נמי קאמר: חטאת נדרה מי איבא. ליקרב כיוצא בה בקטנה ועל כרחך מתניתין קמיל ולא קרבו לר"ש בגדולה לבר מפסחים אלא חובות שיש כיוצא בהן נדרה מדקתני אלא פסחים וחובות הקבוע להם זמן ואי ס"ד כל חובות הקבוע להם זמן קאמר פסחים דקתני למא לי הכי הוה ליה למימר אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא חובות הקבוע להם זמן והווי להו פסחים בכלל אלא ה"ק אלא פסחים שקרבו בגדולה ולא קרבו בקטנה כלל ושאר דברים שקרבו כאן נבאן אין חילוק בהן אלא שבו לא קרבו אלא נדרות ובוו קרבו אף חובות הקבוע להם זמן: ונוקמה נמי במנחה. דמשכחת לה כאן מנחת נדרה בקטנה ובגדולה ערפת מנחת תביתין שהיא חובות הקבוע להן זמן בכל יום: קא כבר רב אדא בר אבהו אין מנחה בבמה. דזבחים כתיב ובשלמי צבור דעצרת לייבא לאוקמה משום דשלמי במה קטנה לא דמי להו שאלו קדשי קדשים ואלו קדשים קלים: מנח"ט. דבית אבנים למטן ויריעות לגג: ויש משכן שילה אהל שכן באדם: השמר לך. משתבאו אל המנוחה קאי קרא:

ולו

רי' זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קיח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י תוספות

ולו תאנת שילה. חפשתיו ולא מצאתיו במקרא אבל מצאתיו (ועבר) מזרחת תאנת שילה (יהושע טו): תאנת. לשון תאניה ואניה (איכה ב) שהיו מתאנחין ורואין שממש היו זוכרין אכילת קדשים שהיתה במקום מראיתו: שאינו שלו. אשת אדוניו: בן פרת יוסף. לשון פריה ורביה מקום אכילת קדשים נתרבה על לו ידי העין ושילה בחלקו של יוסף היתה כדכתיב (תהלים עח) וימאס באהל יוסף וגו'

אחר ויטש משכן שילה בתיב: ויצון. עיי רצון שלא רצה לזון ממנו שאינו שלה: בין השנאים. שילה קדשו נאכלין אף בגבולי שאר שבטים ששנאוהו: אספרא. לי. הראני דוגמא לדבר: בי בנישאת דמעון. משם היו רואין את שילה ולא היה דבר מפסיק: לא רואה את כולה. לראות משם את כולה שילה אלא מקצת: חד ברא הוה ליה לכיילול ולא מיתקן. נראה בעיני כי אביו של אביו כיילול שמו: מי מקרבן. שילה וגבול נחלת בנימין: תאנת שילה. על שהיה בנימין מתאונן עליה: העולם הוה. כל מקום ששרתה שכנה ואף שילה נוב וגבעון: נשתתירו לשילה. מארבע מאות ושמונים מציאת מצרים לבנין הבית שס"ט: שניה חוקם המשכן. דכתיב ויהי בשנה השנייה בחדש הראשון וגו' (שמות מ): וקאמר כלב. בשעת חילוק כשבא לתבוע חברון בן מ' שנה וגו' והיא היתה השנה השנייה נתעברו במדבר שוב שלשים ושמונה שנה נמצא כלב בן ע"ח שנים כשעברו הירדן וקאמר בשעת חילוקו בן חמש ושמונים שנה הרי שבע נשתתרו לכיבוש: מרדכבן כיבשו שבע חלקו. סברא בעלמא היא: ואיבעית אימא אלא אשכח י"ד שנה אחריה (ג) שהוכחה העיר. דלא מיתוקם קרא דכתיב ביהוקאל (לג) בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכחת העיר בראש השנה שנאמר בעשור לחדש היה דבר ה' אלי וגו' ודרשין במסכת ערכין (דף יב.) איזה היא שנה שראש השנה בעשור לחדש הוי אומר זה יובל ולא מנו שמיטין ויובלות אלא לאחר ירשה וישיבה וכי אמרת דשנות כיבוש וחילוק י"ד היו ודלית להו ממנן היובלות משכחת לה

וְלוֹ תֹאנַת שִׁילָה, מְקוֹם שֶׁכָּל הָרוּאָה אוֹתוֹ, מִתְאַנֵּחַ עָלָיו עַל אֲכִילַת קֳדָשִׁים שְׁלוֹ. רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר, אָמַר קָרָא 'בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עָלֵי עֵינָי, עֵינִי שְׁלֹא רָצָתָה לְזוֹן וְלִהְיוֹת מְדַבֵּר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ, תִּזְכָּה וְתֵאכֹל כְּמֹלֵא עֵינֶיהָ. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, 'רִצְוֹן שׁוֹכְנֵי סְנָה', עֵינִי שְׁלֹא רָצָתָה לִהְיוֹת מְדַבֵּר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ, תִּזְכָּה וְתֵאכֹל בֵּין הַשְּׁנוּאִין. תֵּנָּה, 'רוּאָה' שְׁאֵמְרוּ, רוּאָה כּוֹלֵל, וְלֹא הַמְּפָסִיק בֵּינוּ לְבֵינוּ. אָמַר לִיהִ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיָּהוּ לְרַבִּי אֱלֵעָזָר, אֲסַפְרָא לָךְ, כְּגוֹן כִּי בְּנִישְׁתָּא דְּמַעוֹן. אָמַר רַב פֶּפְא, 'רוּאָה' שְׁאֵמְרוּ, לֹא רוּאָה כּוֹלֵל אֱלָא רוּאָה מְקַצָּתוֹ. בְּעֵי רַב פֶּפְא, עוֹמֵד וְרוּאָה, יוֹשֵׁב וְאִינוֹ רוּאָה, מֵאִי. בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, עוֹמֵד עַל גְּבִי הַנְּחָל, וְרוּאָה (יֹושֵׁב) בְּתוֹךְ הַנְּחָל וְאִינוֹ רוּאָה, מֵאִי. תִּיקוּ. כִּי אֵתָּא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי, בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת שָׁרְתָה שְׁכִינָה עַל יִשְׂרָאֵל. בְּשִׁילָה, גִּזְבוֹ וְגִבְעוֹן, וּבֵית עוֹלָמִים, וּבְכוֹלֶן לֹא שָׁרְתָה אֱלָא בְּחֶלֶק בְּנִימִין, שְׁנֵאמַר 'חֹפֶף עָלָיו כָּל הַיּוֹם, כָּל חֲפִיפּוֹת לֹא יְהוּ אֱלָא בְּחֶלֶקוֹ שֶׁל בְּנִימִין. כִּי אֲזַיל אֲבִי, אֲמַרְהָ קָמִיהָ דְּרַב יוֹסֵף, אָמַר, חַד בְּרָא הוּהוּ לִיהִ לְכִיילֹל, וְלֹא מִיתְקָן. וְהַכְּתִיב 'וַיִּפְּטֹשׁ (אֵת) מִשְׁכַּן שִׁילָה', וְכִתִּיב 'וַיִּמָּאֵס בָּאֵהָל יוֹסֵף וּבִשְׁכֶּט אֲפִרִים לֹא בָחַר'. אָמַר רַב אֲדָא, מֵאִי קָא קִשְׁיָא לִיהִ. דְּלָמָּא, שְׁכִינָה בְּחֶלֶק בְּנִימִין, וְסִנְהֶדְרִי גְדוֹלָה בְּחֶלֶק יוֹסֵף. מְדַמְצִינוּ בְּבֵית עוֹלָמִים, דְּשְׁכִינָה בְּחֶלֶקוֹ שֶׁל בְּנִימִין, וְסִנְהֶדְרִין בְּחֶלֶק יְהוּדָה. אָמַר לִיהִ, הֵכִי הִשְׁתָּא. הָתָם, מִיקְרָבִן נִחְלוֹת גְּבִי הַדְרִי. הֵכָּא,

מִי מְקַרְבָּן. הֵכָּא גְּבִי מְקַרְבָּן, כִּדְאָמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, רְצוּעָה הִתָּה יוֹצֵאת מִחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, וְנִכְנָסַת לְחֶלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין, וְכֵּה הִיא מְזַבֵּחַ בְּנִי, וְהִיא בְּנִימִין חֲצִידִיק מְצַטְטָר עָלֶיהָ לְכָלֶּעָה. הֵכָּא גַּם, רְצוּעָה הִתָּה יוֹצֵאת מִחֶלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְחֶלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין, וְהִינֵּי דְּכִתְּבִיב 'תֹּאנַת שִׁילָה'. כִּתְּנָא, 'חֹפֶף עָלָיו' זֶה מְקַדֵּשׁ רֹאשׁוֹ, 'כָּל הַיּוֹם' זֶה מְקַדֵּשׁ שֵׁנִי, 'וּבֵין חֲתִיפָיו שְׁכֵן' אֵלּוּ יְמוֹת הַמְּשִׁיחִים. רַבִּי אֲמַר, 'חֹפֶף עָלָיו' זֶה הָעוֹלָם הַזֶּה, 'כָּל הַיּוֹם' אֵלּוּ יְמוֹת הַמְּשִׁיחִים, 'וּבֵין חֲתִיפָיו שְׁכֵן' זֶה הָעוֹלָם הַבָּא. תֵּנוּ רַבְּנָן, יְמֵי אֵהָל מוֹעֵד שְׁפַמְדָּבֶר, אֲרַפְעִים שְׁנָה חֹסֶר אַחַת. יְמֵי אֵהָל מוֹעֵד שְׁפַגְלָל, אֲרַבַּע עֶשְׂרֵה, שְׁבַע שְׁפַבְשׁוֹ וְשְׁבַע שְׁחֻלְקוֹ. יְמֵי אֵהָל מוֹעֵד שְׁפַגְבוֹ וְגִבְעוֹן, חֲמִישִׁים וְשְׁבַע. גִּשְׁתִּירֵי לְשִׁילָה, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשְׁבַעִים חֹסֶר אַחַת. יְמֵי אֵהָל מוֹעֵד שְׁפַמְדָּבֶר, אֲרַפְעִים חֹסֶר אַחַת, מְנַלְן. דְּאָמַר מַר, שְׁנָה רֹאשׁוֹנָה עֲשֵׂה מִשָּׁה אֵת הַמְּשִׁכָּן. שְׁנִיָּה, הוֹקֵם הַמְּשִׁכָּן וְשִׁלַּח מִשָּׁה מְרִגְלִים. שְׁפַגְלָל, אֲרַבַּע עֶשְׂרֵה, שְׁבַע שְׁפַבְשׁוֹ וְשְׁבַע שְׁחֻלְקוֹ. מְנַלְן. דְּקָאמַר כָּלֵב 'בֶּן אֲרַפְעִים שְׁנָה אֶנְכִּי בִּשְׁלוֹחַ מִשָּׁה עֶבֶד ה' אוֹתִי מְקַדֵּשׁ בְּרַנֵּעַ לְרַגֵּל אֵת הָאָרֶץ וְאֲשִׁיב אוֹתוֹ דָּבָר כִּאֲשֶׁר עִם לִבִּי', וְכִתִּיב 'וְעַתָּה הִנֵּה אֶנְכִּי הִיֹּם בֶּן חֲמִשׁ וְשָׁמוֹנִים שָׁנָה'. כִּי עֲבַרְיָה לִיְהוֹדָה, בַּר כְּפָה הָיוּ, בַּר שְׁבַעִין וְתִמְנֵי. וְקָאמַר 'בֶּן חֲמִשׁ וְשָׁמוֹנִים שָׁנָה', הָרִי שְׁבַע שְׁפַבְשׁוֹ וְשְׁבַע שְׁחֻלְקוֹ. מְנַלְן. אִיפְעִית אִימָא, מְדִשְׁבַע כְּבִישׁוֹ, שְׁבַע גַּם חֻלְקוֹ. וְאִיפְעִית אִימָא, מְדִלָא מִשְׁפַּחַת לָהּ 'בְּאֲרַבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחֵר אֲשֶׁר הוֹכַחְתָּה הָעִיר': אֵהָל מוֹעֵד שְׁפַגְבוֹ וְגִבְעוֹן חֲמִישִׁים וְשְׁבַע, מְנָא לָן. דְּכִתְּבִיב 'וְהָיָה כְּהוֹפִיּוֹ אֵת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים', וְתֵנָּה, כְּשִׁמְתָּ עָלֵי הַכֶּהֱן, חֲרָבָה שִׁילָה, וְכָאוּ לְגוֹב. כְּשִׁמְתָּ שְׁמוּאֵל הַרְמָתִי, חֲרָבָה נֹב, וְכָאוּ לְגִבְעוֹן. וְכִתְּבִיב 'וְהָיָה מִיּוֹם שֶׁבַת הָאָרוֹן בְּקִרְיַת יַעֲרִים וְיָרְפוּ הַיָּמִים וְהָיוּ עֲשָׂרִים שָׁנָה וַיְהִי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי ה'". הֵנִי עֲשָׂרִים שָׁנָה, עֲשָׂר שָׁנָה שְׁמֹלֶךְ שְׁמוּאֵל בְּעַצְמוֹ, וְשָׁנָה שְׁמֹלֶךְ שְׁמוּאֵל וְשָׁנָה שְׁמֹלֶךְ שְׁמוּאֵל, וְשָׁבַע דְּדוֹר. דְּכִתְּבִיב

דודר הבית בשנת ל"ו ליובל ויהוה ליה שנת היובל שנת י"ד שנה אחר שנה שהוכחת העיר ואי לא לא משכחת לה כיצד יהיה בשמינים שנה ד' מאות שנה וגו' וכן הבית לה' צא מהן מ' שהיו במדבר נמצא משבאו לארץ עד שנבנה הבית ארבע מאות וארבעים והבית עמד ד' מאות ועשר הרי ח' מאות וחמשים הרי י"ז יובלות שלימים צא מהן י"ד שכבשו ושחלקו שלא מנו יובלות נמצא בית חרב קודם השלמת היובל י"ד שנה וחכי תניא בהדיא בערכין (שם) י"ז יובלות מנו ישראל משכנסו לארץ עד שיצאו ואי אתה יכול לומר משכנסו מנו שאם אתה אומר כן נמצא בית חרב בתחילת היובל ואי אתה מוצא י"ד שנה אחרי אשר הוכחת העיר אלא צא מהן שבע שכבשו ושבע שחלקו ואתה מוצא ארבע עשרה שנה אחר שהוכחת העיר: חרבה נוב. עיי שאול: בקרית יערים. שם נתגורו לסוף ד' חודשים שעמד בשדה פלשתים שנאמר (שמואל א ה) ותכבד יד ה' אל האשדודים והחיוורוהו בעגלה חדשה ונתגורוהו שם ועשה שם עשרים שנה עד שהביאו דוד משם בשנה ראשונה שנעשה מלך על כל ישראל שהיא שנה שמינית למלכו על ירודה: הכי גרסין עשרה דשמואל עצמו. שהיה שופט לבדו משמת עלי עד שמלך שאול ובמסכת תמורה (דף יד: טו.) ה'ג' לה עשר שנים שמלך שמואל לעצמו דאותה שנה ששאלו להם מלך היא שנה עשירית לשמואל הרמתי ושנה אחת מלכו שמואל ושאל יחד שהיה שאול חולק אחר עצת שמואל עד סוחר במעשה אגג וסר שמואל מעליו דכתיב (שמואל א טו) ולא יסף שמואל לראות את שאול וגו' ומלך שוב שאול שתי שנים והן שכתב במקרא (שם יג) ושתי שנים מלך על ישראל דלא חשיבי אותם דמלך שמואל בהדיא והיינו דאמרין במסכת תענית (דף ה) מי גרם לשאול שישב בגבעה שתי שנים ומוצאה תפלות של שמואל ברמה דבחו צני שנים ראשונה כרח ונגזרה עליו מיתה אלא שעמד לו תפלת שמואל ושבע שמלך דוד בחברון על יהודה ולכשתמליכוהו כל ישראל עליהם הביא את הארון מקרית יערים עיר דוד הרי עשרים: דכתיב

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אֲדָא, מֵאֵי קָא קִשְׁיָא לִיה – מַה קֶּשֶׁה לוֹ
 לרב יוסף אודות אפשרות השראת השכינה במשכן שילה בחלק
 בנימין, דְּלָמָא – [שמא] שרתה הַשְּׂכִינָה בְּחֶלֶק בְּנִימִין, וְאֵילּוּ סְנֵהֲרִין
 גְּזִילָה הִיטָה בְּחֶלֶק יוֹסֵף, מְדַמְצִינוּ – כִּשְׁם שִׁמְצָאנוּ בְּבֵית עֹזְרִיָּם
 וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ דְּשְׂכִינָה שִׁרְתָּה בְּחֶלֶקוֹ שֶׁל בְּנִימִין, שְׁקוּדֵשׁ
 קדשים היה בחלקו, וְאֵילּוּ סְנֵהֲרִין גְּדוּלָה הִיטָה בְּחֶלֶק יְהוּדָה,
 ואף כאן אפשר שכך היה, ונתקיימו שני הפסוקים, הפסוק 'ובין
 כתפיו שכן' נתקיים בכך ששרתה שכינה בחלק בנימין, והפסוק
 'וימאס באוהל יוסף ובשבת אפרים לא בחר' נתקיים בכך ששאר
 משכן שילה היה בנחלת אפרים.
 מקשה הגמרא: אָמַר רַב לִיָּה רב יוסף לרב אדא, הֲכִי הִשְׁתָּא – וכי כך
 הוא הדבר, כלומר, וכי ניתן לומר כן, הלא אין זה דומה כלל למה
 שהיה בבית המקדש בירושלים, שהייתה שם שכינה בחלק בנימין
 וסנהדרין בחלק יהודה, הֲתָם – שם בבית המקדש, ניתן לומר
 זאת, משום שמיִקְרָן – [קרובות] נְחִלֹת הַשְּׁבִטִים יְהוּדָה וּבְנִימִין נָפִי
 הָדָר – וְזוֹ לְזוֹ, וְהֵן נִפְגְּשׁוּ בַּמָּקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, ולכן אפשר הדבר
 שיהיה בית המקדש מתחלק בין שתי נחלות אלו, אולם הֲכָא
 – [כאן], בַּמִּשְׁכָּן שִׁילָה, מִי מְקַרְנָן – האם קרובה שילה לנחלת
 בנימין עד שנאמר שהייתה גם בנחלה זו וגם בנחלה זו.
 מתרצת הגמרא: הֲכָא נָפִי מְקַרְנָן – גם כאן במשכן שילה ניתן לומר
 שקרובות היו, כְּדָאמַר – [כפי שאמר] רַבִּי הֲכָא רַבִּי חֲנִינָא לגבי בית
 המקדש, שְׂרָצוּעָה הִיטָה יוֹצֵאת מִחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה וְנִכְנְסָתָ לְחֶלְקוֹ
 שֶׁל בְּנִימִין בְּדִרְוֹס הַמְּזוּבָּה, וְכֵּה הִיָּה מְזוּבָּת גָּנִי, ולכן לא היה שם
 יסוד למזבח, וְהִיָּה בְּנִימִין הֹצֵאִים שְׂעָפָה וְרָאָה בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ שֶׁכֵּן
 עֲתִיד לְהִיְוֹת, שתהיה רצועה זו נכנסת לנחלת בניו כאשר יחלקו
 את הארץ, מִצְטַעֵר עָלֶיהָ לְכָלֶּעָה, כלומר, מצטער מייחל שלא כך
 יהיה אלא תעלה אף היא לחלקו, הֲכָא נָפִי – אף כאן רְצוּעָה הִיטָה
 יוֹצֵאת מִחֶלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף ומגיעה עד לְחֶלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין ונכנסת
 לתוכו. מעתה יתכנו דברי רב דימי ששרתה שכינה רק בחלק
 בנימין, אף שנאמר בדבריו שהיה בנחלת יוסף, שאכן היה בחלק
 בנימין אלא שנחלק בינו לבין נחלת יוסף על ידי רצועה שיצאה
 מחלק יוסף והגיעה עד משכן שילה, וְהִיָּינוּ דְּכֵתִיב – ומשום כך
 נקראת שילה בפסוק (דברים טו) בשם 'תֹּאנֶת שִׁילָה', וְתֹאנֶת' הוא
 לשון אנינות וצער, משום שנצטער בנימין על אותה רצועה
 שנכנסה לחלקו במשכן שילה, כִּשְׁם שִׁנְצַטַּעַר על רצועתו של
 יהודה שנכנסה לחלקו בבית המקדש.
 הגמרא מבארת כי דברי רב דימי שניים במחלוקת תנאים. אומרת
 הגמרא: מַה שֶׁאָמַר רב דימי שלא שרתה שכינה אלא בחלקו של
 בנימין, הרי זה כְּתָנָא – נחלקו בו תנאים, ששנינו בברייתא, נאמר
 בפסוק (דברים לג יב) 'לְבָנִימִן אָמַר יְדִיד ה' יִשְׁכֵּן לְבֶטֶחַ עָלָיו חוֹפֶה
 עָלָיו כֹּל הַיּוֹם וְבֵין בְּתִפְיָיו שָׁכֵן', וכפי שאמרה הגמרא לעיל הפסוק
 מלמד שהשראות השכינה יהיו בחלקו של בנימין, ויש לדרוש את
 הפסוק, 'חוֹפֶה עָלָיו' הָיָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן, 'כֹּל הַיּוֹם' הָיָה בְּבֵית
 הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי, 'וְבֵין בְּתִפְיָיו שָׁכֵן' אֵלּוּ יְמֹת הַמִּשְׁתֵּה, שבכל אלו
 תשרה השכינה בחלק בנימין. רַבִּי אֲמֵר, 'חוֹפֶה עָלָיו' הָיָה הָעוֹלָם
 הָהוּא, שכל מקום ששרתה שכינה בעולם הזה, היה בחלק בנימין,
 בשילה, בְּנוֹב וּבִגְבֻעָן, ובבתי המקדש, 'כֹּל הַיּוֹם' אֵלּוּ יְמֹת הַמִּשְׁתֵּה,
 'וְבֵין בְּתִפְיָיו שָׁכֵן' הָיָה הָעוֹלָם הַבָּא, שבכל אלו תשרה השכינה בחלק
 בנימין. ונמצא שדברי רב דימי מתאימים לדעת רבי, ואילו לדעת
 תנא קמא רק בבתי המקדש שרתה שכינה בחלק בנימין.
 הגמרא מביאה ברייתא הקובעת את מנין שנות המשכן בכל מקום
 בו היה: תָּנִי רַבִּנָּה בְּרִייתָא, מִנִּין יָמֵי אֹהֶל מוֹעֵד שְׁבַעֲמִידָה, אֲרִיעִים
 שָׁנָה חֹמֶר שְׁנָה אַחַת, כלומר, שלושים ושש שנים. מִנִּין יָמֵי אֹהֶל
 מוֹעֵד שְׁבַעֲמִידָה, אֲרִיעִים שָׁנָה שְׁנָה, וְהֵן שְׁבַע שָׁנִים שְׁבַעֲמִידָה בְּהֵן אֹהֶל
 הָאָרֶץ וְשְׁבַע שָׁנִים שְׁחֶלְקוֹ אוֹתָהּ בְּהֵן בֵּין שָׁנִים עֶשֶׂר הַשְּׁבִטִים. מִנִּין
 יָמֵי אֹהֶל מוֹעֵד שְׁבַעֲמִידָה וְנִבְעִין, חֲמִישִׁים וְשְׁבַע שָׁנִים. סך כל שנים אלו
 הוא מאה ועשר שנים, ובצירוף השנה הראשונה מציאת מצרים
 ועד הקמת המשכן, מאה ואחת עשרה שנים. ומאחר שמיציאת

1 'וְלֹא תֹאנֶת שִׁילָה', וְתֹאנֶת' הוא לשון אנינות וצער, ויש לדרוש
 2 שהכוונה ששילה הוא מקום שָׁכֵל הַרְוָה אוֹתוֹ לאחר חורבנו
 3 מִתְאַמֵּץ עָלָיו עַל אֲבִילֹת קִדְשֵׁי שָׁלֹ. ומכך שכשאר את שילה
 4 נזכרו באבילת קדשיה, מוכח שאבילת קדשים זו הייתה גם מחוץ
 5 לשילה בכל מקום שרואה אותה.
 6 רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר, יֵשׁ לַלְמוּד זֹאת מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּבִרְכַּת יַעֲקֹב
 7 לְיוֹסֵף (בראשית מט כב) 'בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עָלֵי עֵינַי', ויש לדרוש
 8 שהכוונה היא שפרה ורבה ונתגדל מקום אבילת קדשים שבמשכן
 9 שבחלק יוסף, על ידי העין, שְׁעֵין שְׁלֹא רָצָתָה לְזוֹן וְלִיָּהֲנוֹת מְדָבָר
 10 שְׂאִינִי שָׁלֹ, שנתגבר ולא בא על אשת פוטיפר אדוניו, תָּנָה
 11 וְתֹאבֵל קִדְשִׁים כְּמֵלֶא עֵינֶיהָ, והיינו שעל ידי כך זכה יוסף שקדשי
 12 משכן שילה נאכלים 'בכל הרואה'.
 13 רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, יֵשׁ לַלְמוּד זֹאת מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּבִרְכַּת
 14 מִשָּׁה לְשִׁבְט יוֹסֵף (דברים לג טו) 'וְרִצּוֹן שׁוֹכֵנִי כְּנָח', ויש לדרוש
 15 שהכוונה היא שְׁעֵין שְׁלֹא רָצָתָה לִיָּהֲנוֹת מְדָבָר שְׂאִינִי שָׁלֹ, על ידי
 16 'רצון' זה, 'שוכני סנה', תָּנָה וְתֹאבֵל קִדְשִׁים בֶּן גְּבוּלֵי שָׂאֵר
 17 הַשְּׁבִטִים הַשְּׂנֹאֲאִי, ששנאו את יוסף ומכרוהו. כלומר, שעל ידי
 18 שנתגבר ולא בא על אשת פוטיפר, זכה שקדשי משכן שילה
 19 שבוּלְקוֹ נֹאכְלִים גַּם בְּגִבּוּלֹתֵיהֶם שֶׁל הַשְּׁבִטִים הָאֲחֵרִים הַסְמוּכִים
 20 לַמִּשְׁכָּן שִׁילָה וְרֹאִים אוֹתוֹ מִתּוֹךְ שִׁטְחֹם.
 21 הַגְּמָרָא דָּנָה מִהוּ הַמָּקוֹם הַנִּחְשָׁב 'בכל הרואה' שבו נאכלו קדשי
 22 שִׁילָה. אומרת הגמרא: תָּנָא – נאמר בברייתא, 'בכל הרואה'
 23 שְׂאִמְרוּ חֲכָמִים, שְׁהוּא שִׁיעוֹר הַמָּקוֹם לְאִבִּילֹת קִדְשִׁים קִלִּים
 24 בְּשִׁילָה, הִיָּינוּ שְׁהוּא רֹאָה אֶת בּוֹלֹ, וְלֹא שִׁישׁ דְּבַר הַמִּשְׁפָּטִים בִּינוּ
 25 לְבִינוּ. אָמַר לִיָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיָּהוּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר, אֲפִסְרָא
 26 – [אסביר] לך ואתן לך דוגמא למה כוונת הברייתא, שכוונתה
 27 שְׁהוּא רֹאָה אֶת שִׁילָה כְּגֹן מִי שֶׁרֹאָה אוֹתָהּ מִבֵּי בְּנִיִּשְׁתָּא – [בית
 28 הַכְּנָסֹת] דְּמַעֲוִין, שְׁנִרְאִית שִׁילָה מִשָּׁם, ואין דבר מפסיק.
 29 דִּין נֹסֵף: אָמַר רַב פֶּסָא, 'בכל הרואה' שְׂאִמְרוּ חֲכָמִים, לֹא הַכוּוּנָה
 30 שְׁהוּא רֹאָה אֶת בּוֹלֹ שֶׁל שִׁילָה דווקא. אָמַר דִּי בִּרְוָה אֶת מְקַצְתּוֹ
 31 בַּלְבָּד.
 32 שְׁנֵי סְפִיקוֹת בְּדִין זֶה: בְּעֵי – [נסתפק] רַב פֶּסָא, אִם הוּא בַּמָּקוֹם כּוֹה
 33 שְׁהוּא עוֹמֵד וְרֹאָה אֶת שִׁילָה, יוֹשֵׁב וְאֵינוֹ רֹאָה אוֹתָהּ, מֵאֵי – מִהוּ
 34 הָדִין בּוֹה. בְּעֵי – [נסתפק] רַבִּי רִמְיָה, אִם כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד עַל גְּבִי הַנֶּחֱל
 35 וְרֹאָה אֶת שִׁילָה, (יושב) בְּתוֹךְ הַנֶּחֱל וְאֵינוֹ רֹאָה אוֹתָהּ, מֵאֵי – מִהוּ
 36 דִּינוֹ שֶׁל הַיּוֹשֵׁב בַּנֶּחֱל וְאֵינוֹ רֹאָה אֶת שִׁילָה, הֲאִם יִכּוֹל הוּא לֵאכּוֹל
 37 קִדְשִׁים מִשּׁוּם שֶׁאֵין מְקוֹמוֹ נֹחֵשׁ בַּכֹּל 'כל הרואה' מִשּׁוּם
 38 שִׁמְשַׁפְתּוֹ שְׁהוּא גּוֹבֵה הַקֶּרֶקֶר נִרְאִית שִׁילָה וְדִי בֶּכֶךְ, או שיש צורך
 39 שִׁירָאוֹה בַּמְקוֹמוֹ שֶׁל הָאוֹכֵל עֲצֻמוֹ.
 40 מְסִיקָה הַגְּמָרָא: תִּיקוּ – יַעֲמִדוּ סְפִיקוֹת אֵלּוּ בְּלֹא הַכְּרַעָה, שֶׁלֹא
 41 נִפְשָׁטוּ.
 42 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּבָרִים אֲדוּת הַשִּׁרְאָה הַשְּׂכִינָה בַּמִּשְׁכָּן: כִּי אָתָּא –
 43 כֹּאשֶׁר בֹּא רַב דִּימִי מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִבְבֵּל אָמַר בִּשְׁם רַבִּי, בְּשִׁילָה
 44 מְקוֹמוֹת שְׂרָתָה שְׂכִינָה עַל יִשְׂרָאֵל בַּמִּשְׁכָּן וּבַמִּקְדָּשׁ, בְּשִׁילָה, וְנוֹב
 45 וְנִבְעִין, וְבֵית עֹזְרִיָּם – [בית המקדש בירושלים]. וְכַבּוּלָן לֹא שְׂרָתָה
 46 אֵלֶּא בְּחֶלֶק שִׁבְט בְּנִימִין, שְׂנֵאֲמַר (דברים לג יב) 'לְבָנִימִן אָמַר יְדִיד ה'
 47 יִשְׁכֵּן לְבֶטֶחַ עָלָיו חוֹפֶה עָלָיו כֹּל הַיּוֹם וְבֵין בְּתִפְיָיו שָׁכֵן', ויש לדרוש
 48 מִהֲתִיבוֹת 'חופה עליו כל היום' שֶׁל חֲפִיפֹת – [השראות השכינה]
 49 לֹא הָיוּ אֵלֶּא בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין.
 50 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִשָּׂא וּמִתָּן בְּדִבְרֵי רַב דִּימִי. אומרת הגמרא: כִּי
 51 אֵוִיל – הֵלֶךְ אֲפִי וְאֲמַרָה לְשִׁמּוּעָה זֹו קָמִית – [לפניו] דְּרַב יוֹסֵף, אָמַר
 52 רַב יוֹסֵף עַל אֲבִי, חַד בְּרָא תָּוָה לִיָּה – בן אחד בלבד היה לו לְכִיָּלִיל
 53 וְשֶׁם אֲבִיו שֶׁל אֲבִי, וְלֹא מִיתָקֵן – ואין בן זה מתוקן ביאות, שְׁהוּא
 54 אומר דבר שאינו נכון. וכי היתכן שלא שרתה שכינה אלא בחלק
 55 בנימין, שִׁלְפִי דְּבָרֵיו הִיָּה גַּם מִשְׁכָּן שִׁילָה בַּחֲלָק זֶה, וְהַכְּתִיב (תהלים
 56 ע ח) 'וַיִּשֶׁשׁ (את) מִשְׁכָּן שִׁילָה' וְכִיתִב שֶׁם בַּחֲמִשָּׁךְ עַל נְטִישָׁה זֹו (שם
 57 פסוק טו) 'וַיִּמָּאֵם בְּאֹהֶל יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּבְתָּ אֲפִרִּים לֹא כְחָר', הִרִי שְׁהִיָּה
 58 מִשְׁכָּן שִׁילָה בַּנֶּחֱלָת אֲפִרִּים וְלֹא בַּנֶּחֱלָת בְּנִימִין.

הגמרא שבה לבאר את חשבון ימי נוב וגבעון. אומרת הגמרא: לעשרים שנה אלו יש לצרף את השנים שמאו ועד בנין הבית, דכתיב (מלכים א' ב יא) 'והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה בחרון מלך שבע שנים וגו' ובירושלם מלך שלשים ושלש שנים, ונמצא שיש להוסיף על העשרים עוד שלושים ושלוש, ובשלמה המלך כתיב אודות בנין בית המקדש (דברי הימים ב' ג א) 'והחל לבנותו בחודש השני בשני בשרת ארבע למלכותו', נמצא שיש להוסיף עוד ארבע שנים, ועולה סך כל החשבון מעת פטירת עלי שבאו לנוב, ועד בנין בית המקדש שאז תמו ימי אהל מועד בגבעון, לחמישים ושבע שנים.

ומסיימת הברייתא, נמצא שנשתתרו למשכן שילה מתוך ארבע מאות ושמונים שנה שהיו מציאות מצרים עד לבנין בית המקדש, שלש מאות ושבעים שנה חסר שנה אחת, שהם שס"ט שנים.

שנינו במשנה: פאו לנוב ונגעון [ובו] הותרו הבמות.

מהו המקור לכך שאחר חורבן שילה חזרו הבמות והותרו עד שנבנה בית המקדש בירושלים, דתנו רבנן, נאמר אודות היתר הקרבה בבמות (דברים יב ה) 'לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר ה' אלהיך נתן לך', ביאור הפסוק הוא, 'אל המנוחה' זו שילה ואל הנחלה זו ירושלים, וכונתו לומר שהיתר ההקרבה בבמות, שמקריב בהן את כל הישר בעיניו, הוא רק בעת שהיה אהל מועד בגלגל ועדיין לא הגיעו אל המנוחה בשילה ואל הנחלה בירושלים, כלומר שעדיין לא היה אהל מועד בשילה ועדיין לא נבנה בית המקדש בירושלים. ויש לשאול למה חלקן הכתוב, כלומר, למה הזכיר את שתיהן, שילה וירושלים, ולא היה די בהזכרת שילה שהיא מוקדמת לירושלים וכבר מעת שבאו אליה נאסרו הבמות וכל שכן שימשיך איסורן לאחר מכן בעת שבאו לירושלים. והתשובה, כפי ליתן שילה הקרבה בבמות כן היה לה, בין שילה לירושלים, שביאתם שילה לא אסרה את הבמות לעולם אלא לאותה שעה שהיו בה, ובעת שחרבה ובאו לנוב ולגבעון היו הבמות מותרות, ועל כן הוזכרה גם ירושלים לומר שביאתן אליה חזרה ואסרה את הבמות שהיו מותרות קודם לכן. הגמרא מביאה משא ומתן בנידון אכילת מעשר שני בנוב ובגבעון: אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן, מעשר שני נמי ליתני – גם כן היה על המשנה להזכירו כמי שהובא לנוב ולגבעון. אמר ליה רבי יוחנן, מעשר שני בגזירה שוה 'שם' 'שם' מארון קא יליף – למד, שנאמר אודות אכילת מעשר וקדשים (דברים יב ו) 'והבאתם שמה עלותיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם וגו' ואתכלתם שם לפני ה' אלהיכם', ונאמר בהקמת המשכן (שמות מ ב) 'ושמת שם את ארון העדות, ויש לתלמוד זה מזה ולומר שבידן דארון לא היה – והיה באהל מועד שנוב ובגבעון, מעשר שני נמי לא הואי – גם כן לא היה, כלומר, שלא נאכל שם, שאין אכילת מעשר שני נהוגת אלא לפני אהל מועד שבו הארון, ולכך לא הובא מעשר שני במשנה כמי שנאכל בנוב ובגבעון, משום שאכן לא נאכל בהן.

חזר ושאל ריש לקיש את רבי יוחנן, אי הכי – אם כן פסח וקדשים נמי – גם כן נאמר שלא נאכלו בנוב ובגבעון, דבגזירה שוה 'שם' 'שם' מארון יליף – למדים, שהרי בפסוק האמור נזכרים גם שאר קרבנות, שנאמר שם 'והבאתם שמה עלותיכם וזבחיכם', ונאמר דבידן דארון לא היה בהן, אינהו נמי לא היו – הם גם לא היו שם, כלומר, לא נאכלו בנוב ובגבעון, ומדוע נאמר במשנה שנאכלים. ועל כרחק שאין לתלמוד גזירה שוה מהארון כלל, ושבה איפוא השאלה מדוע לא נאמר במשנה שמעשר שני נאכל בנוב ובגבעון. אמר ליה רבי יוחנן, יש ליישב את שאלתך באופן אחר, דאמר לך הא מני – מיהו התנא של המשנה, רבי שמעון היא, דאמר (לעיל קטו) אודות הקדשים הקריבים בבמות, שאם צבור לא הקריבו בבמה גדולה אלא פסח וחובות הקבוע לזמן להקריבתם, כגון תמידים ומוספים, אבל חובות של ציבור, וכל שכן של יחיד, שאין קבוע להם זמן להקריבתם, כגון פר העלם דבר ושעירי עבודת כוכבים

לציבור או בכורות ליחיד, קא וקאן וקאן – כאן וכאן, בין בבמה גדולה ובין בבמה קטנה, לא קרב, והרי מעשר בהמה מכלל חובות שאין קבוע לזמן וזמן הוא, ועל כן לדעתו אינו קרב בבמות, ואיך קש ו-הוקש) מעשר דגן למעשר בהמה, שנאמר (דברים יב כב) 'עשר תעשר את כל תבואת וצדק היצא השדה שנה שנה, ומאמור עשר תעשר' דורשים שבשני מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה והאחר מעשר דגן, ומחיקש זה למדים שכשם שאין מקריבים מעשר בהמה בבמה כך גם אין צריך להביא אליה מעשר שני, וזהו טעם המשנה שלא כתבה שמעשר שני נאכל בנוב ובגבעון.

שואלת הגמרא: מפלל – האם ניתן לתלמוד מהדברים האמורים דלכפי יהודה הסובר שבבמה גדולה קרבו גם ליחיד חובות שאין קבוע להם זמן, קרב מעשר בהמה בנוב ובגבעון, והוא הדין שנאכל שם מעשר שני. משיבה הגמרא: אין – אכן כן, דהאמר רב אדא בר מתנה, מעשר שני ומעשר בהמה נאכלין בנוב ונגעון לרבי רבי יהודה.

מקשה הגמרא: כיצד נאכל בהן מעשר שני, והא קעי פירה – והלא הוא צריך להיאכל כנגד המקדש דווקא. מתרצת הגמרא: ולא תני ו-האם לא שנהו רב יוסף, שלש בירות הן, כלומר, בשלושה מקומות שהיה אהל מועד היה נחשב כמקדש, שילה, לנוב ונגעון, ובית עולמים – בית המקדש בירושלים. הוא, רב יוסף, תני לה – שנה ברייתא זו, והוא, רב יוסף עצמו, אמר – פירש לה לברייתא זו, שנה ברייתא אמורים לענין אכילת מעשר שני ואיליבא – ולפי שיטתו דרבי יהודה שנאכל בנוב ובגבעון, כאמור, שטעם הדבר הוא משום שהן נחשבות כבירה.

שנינו במשנה: פאו לירושלים [ובו] נאסרו הבמות ולא היה להן היתר, והיא היתה נחלה.

הגמרא מביאה ברייתא המביאה מחלוקת בדבר: תנו רבנן, נאמר בפסוק אודות היתר הקרבת קרבנות בבמה (דברים יב ט) 'כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר ה' אלהיך נתן לך', 'מנוחה' זו שילה ומשכן שילה ונחלה' זו ירושלים (בית המקדש), ואומר פסוק אחר (דברים יב ה) 'והיתת לי נחלת בארץ פניער, ואומר עוד הפסוק שלאחריו 'והעמט בצבוע נחלת לי העמט סביב עליה', והכוונה לבית המקדש, ומוכח שנתכנה בשם 'נחלה', דכרי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, 'מנוחה' זו ירושלים ונחלה זו שילה, ואומר פסוק אחר (תהלים קלב יד) 'זאת מנוחתי צדי עד פה אשב כי איתתי', ואומר הפסוק שלפניו 'כי בחר ה' בציון אנה מושב לו', ומוכח שביט המקדש שבציון מוכנה בשם 'מנוחה'.

הגמרא מבררת את דעת רבי שמעון. מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר – מובן הדבר לרבי יהודה הסובר שמנוחה זו שילה, היינו דכתיב 'אל המנוחה ואל הנחלה', שהקדים הכתוב את המנוחה שהיא שילה לנחלה שהיא ירושלים, שאכן קדמה שילה לירושלים, אלא למאן דאמר – לרבי שמעון הסובר שמנוחה זו ירושלים ונחלה זו שילה, אם כן 'אל הנחלה ואל המנוחה' מיבעי ליה – צריך היה הפסוק לומר, ולהקדים את שילה לירושלים. מתרצת הגמרא: הכי קאמר הפסוק, מה שמותרים אתם בהקרבה בבמות, הרי זה משום שלא מיבעיא – לא זו בלבד שלמנוחה היינו לירושלים, דלא מטייה – לא הגעתם, אלא אפילו לנחלה והיא שילה, נמי לא מטייה – גם כן לא הגעתם. וכך מתפרש הפסוק, כי לא הגעתם אל המנוחה ואפילו לא אל הנחלה שלפניה.

הגמרא מביאה ברייתא ובה דעות נוספות בביאור הפסוק: תנא דבי ו-שנו ברייתא בבית מדרשו של רבי ישימאל, בשם רבי ישימאל, וזו הוה המנוחה והנחלה, הכוונה בהן לשילה. רבי שמעון בן יוחי אומר, זו הוה הכוונה בהן לירושלים. לדעה זו לא נאסרו הבמות כלל עד שבאו לירושלים.

הגמרא מבררת את דברי רבי ישימאל ורבי שמעון בן יוחי. מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר – מובן הדבר לפי רבי יהודה הסובר שמנוחה זו

זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קיט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" ריג רש"י

דבתיב והימים אשר מלך וגו'. ל"ג שנה הרי נ"ג וארבע שמלך שלמה לפני בניה הבית
ואותה שנה שלמו ארבע מאות ושמונים ליציאת מצרים נשתירו לשילה שש"ט: מנחגי
מילי. שהיה היתר לבמות אחר קדושת שילה משחרבה: כי לא באתם. בימי גלגל אל
המנוחה וגו': ולפת חלקן. הכתוב לכתוב את שניהם: ליתן היתר במה בין זה לזה. דהא
קרא בהיתר במות דגלגל משתעי וקאמר עד מתי

אני אומר לכם איש כל הישר בעיניו כי לא באתם
עד עתה וגו' אבל לא משבאתם ואי אין היתר
בין זו לז לא ה"ל למיכתב אלא מנוחה ומדבתיב
נחלה ש"מ דה"ק להו אחר קדושת המנוחה תחזור
להיתר הראשון עד ובאכם אל הנחלה. אי הכי.
דשעת היתר הואי גייתי נמי מעשר שני לנוב
וגבעון שהרי נסתלקו בן קדושת שילה ומאי טעם
לא תנן במתני' לאכולו שם: שם שם. ואכלתם
שם (דברים יב) אי נמי (כי אם) לפני ה' אלהיך
(תאכלנו) במקום אשר יבחר לשכן שמו שם (שם)
(יד) ובארזן כתיב (שמות מז) ותחתן שם את הארזן
וגו': ובין ארזן לא הוה. וכל ימי נוב וגבעון
היה הארזן בקרית יערים כ' שנה ובעיר דוד עד
שנבנה הבית: פסח וקדשים נמי. דהא ואכלתם
שם בזה נמי כתיב (דברים יב) מני. דך מתני'
דקתנ מעשר שני בכל ערי ישראל ולא היה צריך
להביאן שם: ר"ש הוא. דאמר חובות שאין קרוב
להם זמן לא קרבו בנוב וגבעון והיינו בכורות
ומעשר בהמה וליף טעמא כדאמרן לעיל בגלגל
ובינן דמעשר בהמה לא הוה התם מעשר דגן נמי
לא בעי לאיתויי התם דאיתקוש להדדי דבתיב
(שם יד) עשר תעשר ואמרין בשתי מעשרות
הכתוב מדבר במסכת בכורות (דף גג:) ח"ג אבל
לר' יהודה ח"ג דאמר רב אבא.רב אבהו מעשר
שני נאכל בנוב וגבעון לדברי ר' יהודה: והא
בעינן בירה. דכתיב (דברים יב) לפני ה' אלהיכם:
נוב וגבעון. חדא חשיב לה. זו וזו שילה. ואפי'
הכי שש היתר בתרה דקסבר קדושה ראשונה
קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא ובקדושת
ירושלים גופה סבירא ליה דיש אחריה היתר
כדאמרין במגילה (דף י:) שמעתי שמקריבין
בבית חוני בזמן הזה ואוקימנא כר' ישמעאל: זו
וזה ירושלים. ועד שיבנה הבית לא נאסרו הבמות:

ויהי

דבתיב והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים
שנה, בהבדון מלך שבש שנים וגו'. ובשלמה בתיב
ויחל לבנותו בשנת ארבע למלכותו, נשתירו
לשילה, שלש מאות ושבעים חסר אחת: באו לנוב
וגבעון וגו': מנא הני מילי. דתני רבנן, פי לא
באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, אל
המנוחה' זו שילה, נחלה' זו ירושלים. למה חלקן, ברי
ליתן היתר בין זה לזה. אומר ליה ריש לקיש לרבי
יוחנן, מעשר שני נמי ליתני. אומר ליה, מעשר, שם'
שם' מארון, קא ילפי. בין דארזן לא הוה, מעשר נמי
לא הווי. אי הכי, פסח וקדשים נמי ד'שם' שם'
מארזן ילפי, דכיון דארזן לא הוה, אינהו נמי לא הוו.
אמר ליה, דאמר לך, הא מני, רבי שמעון היא.
דאמר, אף צבור לא הקריבו אלא פסח וחובות
הקבוע להן זמן. אבל חובות שאין קבוע להם זמן,
הכא והכא לא קרב. מעשר בהמה, חובות שאין קבוע
להן זמן הוא, ואיתקש מעשר דגן למעשר בהמה.
מפלל דלרבי יהודה, קרב. אינ, דהאמר רב אבא בר
מתנה, מעשר שני ומעשר בהמה נאכלין בנוב וגבעון,
לדברי רבי יהודה. והא פגי בירה. ולא תני רב יוסף,
שלש בירות הן, שילה, ונוב וגבעון, ובית עולמים.
הוא תני לה, והוא אמר לה. לאכילת מעשר שני,
ואליבא דרבי יהודה: באו לירושלים וגו': תנו רבנן,
'פי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה'.
'מנוחה' זו שילה, נחלה' זו ירושלים. ואומר 'היתה'
לי נחלתי פאריה פיער', ואומר 'העיש צבוע נחלתי לי'
העיש סביב עליה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון
אומר, 'מנוחה' זו ירושלים, נחלה' זו שילה. ואומר

'זאת מנוחתי עדי עד פה אשב פי איתיה', ואומר 'פי בחר ה' בציון אנה למושב לו'. בשלמא
למאן דאמר, 'מנוחה' זו שילה, היינו דכתיב 'אל המנוחה ואל הנחלה'. אלא, למאן דאמר,
'מנוחה' זו ירושלים, נחלה' זו שילה, אל הנחלה ואל המנוחה, מיבעי ליה. הכי קאמר, לא
מיבעיא מנוחה דלא מסייתו, אלא אפילו לנחלה, נמי לא מסייתו. תנא דבי רבי ישמעאל, זו
זו, שילה. רבי שמעון בן יוחי אומר, זו זו, ירושלים. בשלמא למאן דאמר, 'מנוחה' זו
שילה

באו

לנוב וגבעון וכו' קדשים קלים ומעשר שני בכל ערי ישראל. בריש פירקין
במתניתין (דף קיב:) פירש בקונטרס דלעיל בבאו לגלגל לא החבר מעשר שני
לפי שלא נהנו מעשרות עד לאחר ירושה ושיבה ותימה דהא פריך הכא בגמרא
דמעשר שני נמי נסקיה להתם בנוב וגבעון ומסיק דמתני' ר' שמעון היא דאמר
חובות שאין קבוע להם זמן לא קרבו דהיינו

בבכור ומעשר בהמה וכוין דמעשר בהמה לא
הוה התם מעשר שני לא בעי לאיתויי התם
דאיתקוש להדדי דהנתא מהאי טעמא דאיתקש
למעשר לא ידא נאכל כלל כמו מעשר בהמה
בנוב וגבעון למיד לא קרבו חובות והיו צריכין
להמתין בבכור ומעשר עד שיזומו ונאכלין
בזמן לבועלים ומעשר שני לא ידא לו תקנה
אלא בפדיון ויש ספרים דלא גרסי במתניתין
מעשר שני כלל גבי נוב וגבעון ונראה לפרש
דלענין הבאה הוא שייך להקיש דאי האי טעון
הבאת מקום גם זה ידא טעון הבאת מקום
כדקאמר לר' יהודה דאמר חובות קרבו דבנוב
וגבעון נאכל גם מעשר שני נאכל שם אבל מה
שאין מעשר בהמה קרב לרבי שמעון משום
דחובות לא קרבו דלענין זה אין שייך להקיש
מעשר שני שלא ידא נאכל בכל מקום דהיינו
דאין מעשר בהמה נאכל משום דבעי מתן
דמים ואימורים ולא אפשר אבל מעשר שני
שרי ומיזו קשה דלעיל בפרק קדשי קדשים (דף
ס:) ילפינן מעשר מבכור דאין נאכל בזמן הזה
ויש גירסות בספרים ושם פירשתי ועוד קשה
אי משכחת מעשר דנאכל בכל ערי ישראל
איכא הא דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף לו:)
מרבא אני מעשר שיש לו היתר בכל מושבות
דאמר ר' אלעזר מנין למעשר ששטמא כר' למה
לי דרבי אלעזר הא כיון דבנוב (נאכל) וגבעון
נאכל בכל ערי ישראל איכא יש היתר בכל
מושבות כדאמר התם (דף לו:) לקמייה בהזאת
פירקא גבי חלות תורה וריקקי גזיר נאכלין בנוב
וגבעון וי"ל דאיצטריך התם דרבי אלעזר משום
רבי יהודה דאמר בשמעתין שלש בירות הן
של שילה ושל נוב וגבעון ושל בית עולמים
לאכילת מעשר שני ואליבא דרבי יהודה ואת'
היכי קאמר התם ומוציא אני בכורים שאין
להם היתר בכל מושבות והלא נאכלין בנוב
וגבעון בכל ערי ישראל כמעשר שני ויש לומר
דבכורים לא אפשר משום דבעו הנחה אצל
המזבח ובנוב וגבעון ממשו לזה התם כדאמרין
לעיל בפרק קדשי קדשים (דף ס:) ובפרק בתרא
דמכות (דף יט:) ובתמורה בפרק אלו קדשים
(דף כא.) דבכורים אינם שלא בפני הבית
משום דבעי הנחה ועוד מידי דהוה אחוזה ושוק
ותרומת לחמי תודה דאמר' לעיל (דף קז:)

נהגין בבמה גדולה ואין נהגין בבמה קטנה משום דבעו תנופה ובכורים נמי בעו תנופה דלא דמי למנחה דקרבא בבמה בלא תנופה לרבנן דפלגי עליה דר' יהודה במתניתין
בפירקין כדפרישית לעיל דמנחה עיקר מצותה (סמיכה) והקטרה הלכך משום תנופה לא בטלה אבל הני דעיקר מצותן תנופה בטלה תנופה בטלי איניהו: **הא** מני רבי שמעון היא.
הכי נמי מצי למימר רבנן היא דאמרי חובות ליחיד לא קרבו בשעת היתר הבמות אף בבמות צבור וכן רבי מאיר אלא נקט ר' שמעון משום דעביד דך דרשא עשר תעשר בשני
מעשרות הכתוב מדבר: הגה' **ואיתקש** ומעשרו דגן למעשר בהמה. לעיל בפרק קדשי קדשים (דף ס:) נקט היקשא דמעשר לבכור והתם סגי בחדא: **זו** שילה. פירש
בקונטרס ואפילו הכי הוי היתר בתרה דקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא ובקדושת ירושלים גופה סבירא ליה דיש אחריה היתר כדאמרין במגילה
(דף י:) שמעתי שמקריבין בבית חוני בזמן הזה ואוקימנא כרבי ישמעאל עכ"ל ולא דק דהתם רבי ישמעאל ביר יוסי דהוה בתראה בימי רבי חזקיה רבי ישמעאל בן אלישע
בר פלוגתיה דר' עקיבא רבו של ר' שמעון בן יוחי וההוא אסיקנא לעיל לפום חד גירסא דכולי עלמא קידשה ומיהו אי אפשר לומר לדידיה שלא ידא היתר אחר שילה דהא
מצינו

שילה ואילו נחלה זו ירושלים, אי נמי אפאבא – או אף לרבי שמעון
הסובר להיפך, שמנוחה זו ירושלים ונחלה זו שילה, מובן, דהיינו
דכתיב אל המנוחה ואל הנחלה, שהמכוון לשני מקומות, אלא
למאן דאמר רבי ישמעאל) זו וזו שילה או למאן דאמר רבי שמעון
בן יוחי) זו וזו ירושלים, מדוע חילקה התורה ואמרה אל המנוחה
ואל הנחלה, שמשמע ששני מקומות הן, הלא אל המנוחה
והנחלה מופיע ליה – היה לתורה לומר. קשיא.
הגמרא מבררת את פירוש השמות 'מנוחה' ו'נחלה' לשתי הדעות
שבברייתא זו. שואלת הגמרא: בשלמא למאן דאמר רבי ישמעאל)
זו וזו הכוונה בהן לשילה, יש לפרש שנקראה 'מנוחה' דנחו בה
מכיוון הארץ שהיה קודם לכן בארבע עשרה השנים שהיה אהל
מועד בגלגל, וכן נקראה 'נחלה' (זו) משום דפלגו ה' – שחלקו
(בה) נחלות לשבטים, דכתיב (דיושע יח) ויחלק להם יהושע ויפל להם
גורל בשילה על פי ה', אלא למאן דאמר רבי שמעון בן יוחי) זו וזו
ירושלים, מדוע נקראו כן, בשלמא – מובן מה שנקראה 'נחלה', לפי
שהיא נחלת עולים, ששם מקום המקדש לעולם, אלא מה
שנקראה 'מנוחה' מאי 'מנוחה' ומדוע נקראה כן. משיבה הגמרא:
על שם שהיא מקום מנוחת ארון הברית, דכתיב ויהי בנח הארון.
מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר זו וזו ירושלים, אכל בזמן משכן
שילה הנה שראי – והיו מותרות) הנפלות, היינו דכתיב (שופטים יג ט)
ויקח מנוח את נדרי העמים ואת המנוחה ויפל על הצור לה', שהקריב
קרבתו שלא במזבח באוהל מועד אלא על הסלע שזהו, שהיה
הרבר מותר כיון שהותרו אז הבמות, אלא למאן דאמר זו וזו שילה,
ובמות הנה אפי' – והיו אסורות, אם כן, מאי ויקח מנוח וגו', הלא
נמצא שהקריב קדשים בחוץ. מתרצת הגמרא: הוראת שעה היתה,
שהורה להם בן המלאך.
בריייתא נוספת: תנא דבי – ונשתנה ברייתא בבית מדרשו של רבי
ישמעאל, דרבי שמעון בן יוחי דאמר זו וזו – מנוחה ונחלה הן
ירושלים, ושלא בברייתא המובאת לעיל (ע"א) בשם רבי ישמעאל
רבה שאמר כיון שהותרו אז הבמות, לכוור דבר זה, משכי גברא
לגבי – משך איש אחד אנשים אחרים, דהיינו משך רבי שמעון
בן יוחי את תלמידי רבי ישמעאל לנטות מדעת רבה ולסבור
כמותו.
שנינו במשנה: כל הפרשים (וכו'). אמר רב כהנא, לא שנו שאין
כרת בקדשים שהוקדשו בשעת היתר הבמות והוקרבו בזמן
אסור, אלא בשחיטה, שכן בפסוקים העוסקים בדיון זה נאמר לשון
זבחה, אכל בהעלה בבמה, פרת נמי מיתבי. מאי מעמיא, משום
דבפרשה שלאמר מכן אמר קרא (ויקרא יח ט) ואלהם תאמר וגו'
אשר יעלה וגו' ונקר' וגו', ואף שמדובר שם בקדשים שהוקדשו
בזמן איסור במות, מכל מקום הרי זה כאילו אמר, על הסמוכין
תאמר' דהיינו שחייב הכרת על העלאה אמור גם לגבי הפרשה
הסמוכה קודם לכן.
מתקף לה רבה, מי כתיב ויעלהם תאמר, שיהיה הפירוש על
הפרשה הקודמת, והרי אלהם כתיב (ואליהם קרינו), כלומר,
לישראל הנזכרים שם קודם לכן. ועוד קשה, שהרי תניא, ארבעה
כללות הנה רבי שמעון אומר בקדשים, ואילו דם: א. הקדישין בשעת
איסור הקמות ושחט והעלה בשעת איסור הקמות, בחוץ, הרי הן
באיסור עשה, ולא תעשה, ויש בהן פרת. ב. הקדישין בשעת היתר
הקמות, ושחט והעלה בשעת איסור הקמות, הרי הן בעשה ולא
תעשה ואין בהן פרת. ג. הקדישין בשעת איסור הקמות, ושחט והעלה
בחוץ בשעת היתר הקמות, הרי הן בעשה, ואין בהן כלא) [פרת
ולא] תעשה. ד. הקדישין בשעת היתר הקמות, ושחט והעלה בשעת
היתר הקמות, פטור מכלום. הרי שרבי שמעון לא מחלק בין
שחיטה להעלאה. מסיקה הגמרא: תיובתא דרב כהנא, תיובתא.
שנינו במשנה: ואלו קדשים (וכו'), ומה בין במת יחיד לבמת ציבור
וכו'.
מבארת הגמרא את המקור לכך שהדינים המזכירים במשנה אינם
נוהגים בבמת יחיד: סמיכה, דכתיב (ויקרא א ד) 'לפני ה', וסמך,

הרי שדין הסמיכה הוא רק לפני ה', ולא בבמת יחיד. וכן שחיטת
צפון, דכתיב (שם א טא) 'על ירך המזבח צפונה לפני ה'. מתנות
סביב, דהיינו זריקת הדם באופן של שתי מתנות שהן ארבע, דכתיב
(שם א טז) 'והקרי את הדם' על המזבח סביב (סביב) אשר פתח
אהל מועד, ומפסוק זה דרשו דין זה לעיל (ג). הרי שרק במזבח
שבפתח אהל מועד נאמר כן ולא בבמת יחיד. הנפשה במנחות,
דכתיב והניף הכהן לפני ה', הנפשה במנוחה, דכתיב (שם ב ד) 'והניפה
אל המזבח', 'המזבח' הידוע, ולא לפני במת יחיד.
שנינו במשנה: דבי יהודה אומר אין מנחה בכמה.
אמר רב ששתי, לדברי תנא קמא האומר יש מנחה בכמה, יש גם
הקרבת עופות בכמה, ולדברי רבי יהודה האומר שאין מנחה בכמה,
אין גם הקרבת עופות בכמה. שנאמר בפרשת שחוט חוץ (שם יז א)
והקריב זבחי שלמים לה' אותם, ותיבת 'אותם' ממעט שרק זבחים
שייכים בדיון המבואר שם ולא מנחות, דהיינו משום שרק הזבחים
ראויים לבמה, והתנא שמדריך כן, בודאי גם דייק זבחים ולא
עופות. והתנא שסבר שאין לדרוש מיעוט מפסוק זה לענין מנחות,
גם לא דרש ממנו למעט עופות.
חזרת הגמרא לבאר את המקור לדיונים הנוספים האמורים
במשנה שאינם נוהגים בבמת יחיד: ובה, דכתיב (שם יז א) 'והקרי
הכהן את הדם על המזבח ה' פתח אהל מועד', דהיינו שצריך כהן
לעבודה דווקא בפתח אהל מועד, ולא בבמת יחיד. בגי' שרת,
שנאמר בהם (שמות כח מג), 'לשרת בקדש', דהיינו שהציווי ללבושם
נאמר רק במשכן, ולא בבמת יחיד. וכלי שרת, שנאמר בהם (במדבר
ד יב), 'אשר ישרתו כם בקדש', דהיינו במשכן, ולא בבמת יחיד. ריח
ניחוח, דכתיב (ויקרא יז א) 'פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחוח
לה', הרי שאין מצות ריח ניחוח נוהגת אלא בפתח אהל מועד ולא
בבמת יחיד. מחיצה כדמים, דהיינו הסימן בחצי גובה המזבח
המבדיל בין הדמים הנזוקים למעלה ובין הדמים הנזוקים למטה,
דכתיב (שמות כו ד) 'והיתה הידוע עד חצי המזבח', ומתיבת 'המזבח'
דורשים שרק במזבח הידוע שבמשכן צריך לעשות רשת
שתפקידה להיות מחיצה לדמים ולא בבמת יחיד. וכן דורשים
ברייחון ידים, דכתיב (שם מ לב) 'ובקרבתם אל המזבח ירחצו', 'המזבח'
הידוע.
רמי בר חמא מוסיף שישנם אופנים שגם במת ציבור ממועטת
מדינים אלו: אמר רמי בר חמא, לא שנו שבבמת ציבור צריך
מחיצה לדמים, אלא בקדשי קמה (קטנה והקריבום בבמה קטנה)
[גדולה והקריבו בכמה גדולה] – בקדשי קטנה שהוקדשו לשם במת
ציבור, ובא להקריבם שם, אכל בקדשי קמה קטנה דקריבניהו בכמה
גדולה – בקדשים שהוקדשו לשם במת יחיד, ובא להקריבם בבמת
ציבור, (יש) [אין] חיצו – אין הקפדה היכן לזרוק את דמם.
מותבי דבה, שנינו בברייתא, שהיו נשוק הניתנים לכהנים מקרבן
שלמים ותודה, ותרומת לחמי תודה הניתנת לכהן מארבעת מיני
הלחמים הקרבים עם קרבן התודה, נוהגין דיני הנפתם ונתינתם
דווקא אם הוקרבו (בקרשי במה) [בכמה] גדולה, ואין נוהגין אם
הוקרבו (בקרשי במה) [בכמה] קטנה, ומשמע שבבמה גדולה הם
נוהגים תמיד, ואפילו בקרבות שהוקדשו על מנת להקריבם בבמה
קטנה. מתרצת הגמרא: אימא – תקן בברייתא ואמור כך, נוהגין
(בבמה) [בקרשי קמה] גדולה – אם הוקדשו לשם במה גדולה,
והוקרבו בה, ואין נוהגין (בבמה) [בקרשי קמה] קטנה – אם הוקדשו
לשם במה קטנה, ואפילו אם העלה אותם בבמה גדולה, וכדברי
רמי בר חמא.
לשון אחרת: אימא דאמר, אמר רמי בר חמא, לא שנו דין מחיצת
דמים בבמת ציבור, אלא (בקרשי) [בזמן] קמה גדולה והקריבין
בכמה גדולה, כלומר בזמן איסור הבמות, ובקרבות שהוקרבו
בבמה גדולה, אכל (בקרשי) [בזמן] קמה קטנה, כלומר בזמן
שהבמות מותרות, אף על גב דקריבניהו בכמה גדולה, ואפילו
הוקדשו מתחילתם לשם במה גדולה, אין חיצו – אין הקפדה היכן
לזרוק את דמם.

פסוקים סותרים זה את זה. ונחלקו רב ושמואל כיצד ליישבו. **מַר**
מִשְׁנֵי – הפוסל שחיטת לילה בבמת יחיד, יישב, **שָׁבָאן** – הפסוק
 ששחטו בלילה, דיבר בְּשִׁחִיטַת בְּהֵמוֹת חוּלִין, ו**בָּאָן** – הפסוק
 שהצריך שחיטה ביום, דיבר בְּשִׁחִיטַת בְּהֵמוֹת קִדְשִׁים. ואם כן
 מוכח ששחיטת לילה פסולה בבמת יחיד. ו**מַר מִשְׁנֵי** – המכשיר
 שחיטת לילה בבמת יחיד, יישב, **שָׁבָאן** – הפסוק שהצריך שחיטה
 ביום, דיבר בְּקִדְשֵׁי בָּמָה גדולה – בקרבנות שהוקדשו מתחילתם
 להעלותם בבמת ציבור, ולכן צריכים לשוחטם ביום, מפני שכבר
 חלה עליהם קדושת במת ציבור, ו**בָּאָן** – הפסוק שנאמר בו ששחטו
 בלילה, דיבר בְּקִדְשֵׁי בָּמָה קטנה – בקרבנות שהוקדשו להקריבם
 בבמת יחיד, שהם אינם טעונים שחיטה ביום.
 נידון נוסף אודות במת יחיד: איתמר, עולת בַּת יָחִיד, רב אַמֵּר אֵין
 מַעֲוֵנָה הַפֶּשֶׁט וְנִיתוּחַ – אין נוהג בה המצוה שנאמרה בפרשת
 ויקרא (ויקרא א' ה') להפשית עור העולה ולנתח איבריה. ורבי יוחנן
 אָמַר, מַעֲוֵנָה הַפֶּשֶׁט וְנִיתוּחַ.
 מבארת הגמרא: וְכָאן מִפְּלִגֵי בְּדָרְבֵי יוֹסִי הַגִּלְגָּלִי – מחלוקתם היא,
 בדעת רבי יוסי הגלילי. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגָּלִי אָמַר, עוֹלָה
 שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בְּבִדְבָר קודם מתן תורה, אֵין מַעֲוֵנָה הַפֶּשֶׁט וְנִיתוּחַ,
 מפני שאֵין מצות הַפֶּשֶׁט וְנִיתוּחַ נוהגת אֵלָּא מִהִקְמַת אָהֶל מוֹעֵד
 וְאֵילָּה, שאז נצטוו בהפשט וניתוח. ונחלקו רב ורבי יוחנן בדעת רבי
 יוסי הגלילי. מַר – רבי יוחנן קָבַר שלא מיעט אלא קרבנות שקדמו
 להקמת אהל מועד, אבל מִהִקְמַת אָהֶל מוֹעֵד וְאֵילָּה נוהגת מצות
 הפשט וניתוח, לֹא שָׁנֹא בְּמָה גדולה וְלֹא שָׁנֹא בְּמָה קטנה. וְכֹר – ורב
 קָבַר שגם לאחר הקמת אהל מועד, בְּבָמָה גדולה אֵין ו–נהגה מצות
 הפשט וניתוחו, בְּבָמָה קטנה לֹא.
 הגמרא מביאה סיוע לרבי יוחנן: תַּנְיָא בְּוֵתִיב דְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּבָרִים
 שָׁבִין בְּמָה גדולה לְבָמָה קטנה – אלה הם הדברים שחלוק במה
 גדולה ממנה קטנה. כִּתְּנָן וְכֶשֶׁב וְיִסּוּד וְרִיבּוּעַ בְּבָמָה גדולה, וְאֵין כִּתְּנָן
 וְיִסּוּד וְכֶשֶׁב וְרִיבּוּעַ בְּבָמָה קטנה – מדיני במה גדולה, שהיו לו
 ארבע קנינות בראש, כבש ללעילית הכהנים, אמה יסוד, ושתיאה
 צורתו מרובעת. ובבמה קטנה אין דינים אלו נוהגים. כִּיּוֹר וְכֶזֶב
 בְּבָמָה גדולה וְאֵין כִּיּוֹר וְכֶזֶב בְּבָמָה קטנה – וכמו כן בבמה גדולה יש
 לעשות כיוור על גבי בסיס, מה שאין כן בבמה קטנה. חֹהֶה וְשׁוֹק
 בְּבָמָה גדולה וְאֵין חֹהֶה וְשׁוֹק בְּבָמָה קטנה – כאשר מקריבים תודה
 ושלמים בבמה גדולה, יש להרים מהם חזה ושוק, להניפם וליתנם
 לכהן, מה שאין כן בבמה קטנה.
 ואלו הם הדברים שבהם שְׁנוֹתָה בְּמָה גדולה לְבָמָה קטנה, שְׁחִימָה
 בְּבָמָה גדולה וְקַטְנָה, הַפֶּשֶׁט וְנִיתוּחַ בְּגִדְוֹלָה וְקַטְנָה. דָּם מִתִּיר וּמִפְּגַל
 בְּגִדְוֹלָה וְקַטְנָה – דין זה שבשר הזוב נותר באכילה בוויקת הדם,
 ושמחשבת פיגול פוסלת, נוהגים בין בגדולה ובין בקטנה. וכן
 פסולם של בעלי מומין להקריב קרבנות, וְהִזְמִין שנתנה התורה
 לאכילת הקרבנות, שוים בְּגִדְוֹלָה וְקַטְנָה. הרי מפורש שהפשט
 וניתוח נוהגים בבמה קטנה וברבי יוחנן.
 שנינו במשנה: אָכַל נֹתֵר וְהִזְמִין וְהִטְמִין שְׁוִין בָּמָה וְכֹהֵן. הגמרא
 מביאה ברייתא מנין שמוחשבת פיגול פוסלת בבמת יחיד: תָּנִי רַבִּנּוּן,
 מִזֵּין לְעִשׂוֹת, שְׁהִזְמִין – פיגול, נוהג בְּבָמָה קטנה, בָּשָׂם שהוא נוהג
 בְּבָמָה גדולה, (ויש לרדן ולומר כך. הרי אִמְרָה תוֹרָה שֶׁקֶרֶן שֶׁלֹּא –
 שנותר לאחר זמן אכילתו, וְיִשְׂרָף, שנאמר (ויקרא י"ז) 'הנותר מבשר
 הזוב ביום השלישי באש ישרף', וכמו כן קרבן פִּיגוּל וְיִשְׂרָף, הרי
 שהושוו שניהם זה לזה, ויש לומר, מה (פיגול) [לֵן] פְּסוּל בְּבָמָה
 קטנה, אָף (לֵן) [פִּיגוּל] יהיה פְּסוּל בְּבָמָה קטנה. דוחה הברייתא: או
 בְּלֶךְ לְדָרֶךְ וְזו – הרי אפשר גם ללך בדרך אחרת, דָּהָא אִמְרָה
 תוֹרָה, שֶׁקֶרֶן שֶׁלֹּא יִשְׂרָף, וכמו כן יִצָּא – קרבן שיצא מחוץ לעזרה,
 וְיִשְׂרָף, ומעתה יש לומר, מה יִצָּא בָּשָׂר בְּבָמָה שהרי אין לה
 מחיצות, אָף לֵן בָּשָׂר בְּבָמָה. ואם כן שוב אין אנו יודעים שהפיגול
 נוהג בבמה קטנה.
 שואלת הגמרא: וְלֹא קָל וְחֹמֶר הוּא מַעֲוֹפֹת – וכי אי אפשר
 ללמוד שפיגול ינהג בבמה קטנה, בקל וחומר מקרבנות העוף,

שֶׁהִכְנִיחָה לָפָנִים לאחר ששחטה בחוץ, וְהִצִּיאָהָ לְחוּץ, מִהוּ מִי
 אִמְרִינָן בֵּין דְּעִיּוּלָא ו–שנכנסה לבמת ציבור קִלְכָּה לָהּ מִחִיצָתָא –
 קלטתה המחיצה, וחלו בה דיני קדשי במת ציבור, וצריך להחזירה
 לפנים, או דִּלְמָא בֵּין דְּהָרִי דְהָר – או שמא: כיון שחזרה ויצאה,
 הועילה יציאתה, ונידונית בקדשי במת יחיד.
 מבררת הגמרא: לֹא הֵינּוּ פְּלוּגָתָא דְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף – וכי אין זה
 תלוי במחלוקת רבה ורב יוסף, דְּתַנּוּ, קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שֶׁשִּׁחֲטוּן בְּדִרוֹם
 ולא בצפון כמצותן, מוֹעֲלִין בָּהֶן – יש בהם איסור מעילה. (ואם עָלוּ
 לֹא יִרְדּוּ). וְאִיבָעִיָּא לָהּ – והסתפקו בני הישיבה, (יִרְדּוּ מִהוּ שִׁיעוּלוּ)
 [עָלוּ מִהוּ שִׁירְדוּ] – אם עלו איברי קרבן זה שנשחט בדרום, על גבי
 המזבה, צריך להורידם, או שקידשם המזבח ולא ירדו. רַבָּה אָמַר,
 (לֹא יַעֲלוּ) [יִרְדּוּ], מִשּׁוּם שֶׁאֵין הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁוֹ. וְרַב יוֹסֵף אָמַר,
 (יַעֲלוּ) [אִם עָלוּ לֹא יִרְדּוּ], מִפְּנֵי שֶׁקִּידְשָׁם הַמִּזְבֵּחַ. ואם כן לרבה
 שאין המזבח מקדש קרבנות שנשחטו חוץ למקומם, גם לא תקלוט
 המחיצה קרבן הנשחט מחוץ למחיצה, ואילו לרב יוסף שסובר
 בשחטו דרום שקלטם המזבח, תקלוט המחיצה קרבן שנשחט
 בחוץ.
 דוחה הגמרא: תִּיבָעִי לְרַבָּה תִּיבָעִי לְרַב יוֹסֵף – יש להסתפק בין
 לרבה ובין לרב יוסף. תִּיבָעִי לְרַבָּה, מפני שַׁעַר בָּאָן לֹא קָאָמַר רַבָּה
 שאיברי קדשי קדשים ששחטם בדרום אין המזבח מקדשם, אֵלָּא
 בְּמִזְבֵּחַ, שדינו מבואר לעיל (פג. במשנה), דְּתָנִי לִית מִקְדָּשׁ דְּלֹא חָיו לֹא
 בְּמִקְדָּשׁ – שהוא מקדש רק את מה שראוי לו, ומשום כך אינו מקדש
 שחוטת דרום, מפני שאינם ראויים למזבח. אָכַל בְּמִחִיצָה יש לומר,
 שֶׁאֵף עַל גִּב דְּלֹא חָיו לִיה – אף קרבן שאינו ראוי לה, קִלְכָּה אותו
 המחיצה. או דִּלְמָא אין המחיצה קולטת אִפְּסִילוּ לְרַב יוֹסֵף. מפני
 שַׁעַר בָּאָן לֹא קָאָמַר רַב יוֹסֵף הָתָם ו–בשחטו דרום, שהמזבח
 מקדש, אֵלָּא מפני דְּהָר מְקוֹם הוּא – שגם בשעת פסולה, הקרבן
 בעזרה, במקום אחד עם מקום הכשרו, אָכַל הָבָא, בקדשי במת
 יחיד שהוכנסו למחיצת במת ציבור, דְּתָרִי מְקוֹמוֹת נִינְהוּ – שמקום
 שחוטתם ומוקם קליטתם אינו מקום אחד, לֹא נאמר שתקלטם
 המחיצה. או דִּלְמָא לֹא שָׁנֹא – או שמא אין שני מקומות שונה
 ממקום אחד, וכשם שמקדש המזבח שחטו דרום, כך תקלוט
 המחיצה קדשי במת יחיד. אומרת הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד שאלה
 זו בספק.
 הגמרא עוברת למחלוקת רבה ורב יוסף שהובאה לעיל: מִילְתָּא –
 נידון זה, שֶׁקֶרֶן שנשחט חוץ למקומו ועלה למזבח, אם ירד או
 לֹא, דְּפִשְׁטָא לִיה לְרַבָּה בְּמָה יִצָּא, וְלְרַב יוֹסֵף בְּמָה יִצָּא – שפשטו
 לרבה כאחד מהצדדים – (שירד), ולרב יוסף פשוט כהצד השני
 ו–שלא ירד, מִיבָעִי לִיה לְרַבִּי יוֹנָי. דְּבָעִי רַבִּי יוֹנָי, אָבִיר עוֹלָת בַּת
 יָחִיד שֶׁנִּכְנסוּ פְּנִימָה לאחר שנשחטו בחוץ, ונפסלו, שֶׁעָלוּ לְמִזְבֵּחַ,
 (ויירדו) מִהוּ [שִׁירְדוּ] – קידשם המזבח ולא ירדו, או לא קידשם
 (ויירדו) [חִיקָא דְלֹא מְשַׁלָּה בָּהֶן הָאִיר לֹא תִיבָעִי לָהּ, כִּי תִיבָעִי לָהּ
 חִיקָא דְמְשַׁלָּה בָּהֶן הָאִיר, מֵאִי], הרי שנסתפק רבי ינאי בקרבן פסול
 שנשחט חוץ למחיצתו ועלה למזבח, אם ירד אם לא, זו היא הרי
 מחלוקת רבה ורב יוסף. אומרת הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד ספיקתו
 של רבי ינאי בספק.
 הגמרא חוזרת לדון בחילוקי דינים שבין במת ציבור לבמת יחיד:
 אִתְמַר, דִּין שְׁחִיטַת לִילָה בְּבָמָה יָחִיד נִחְלָקוּ בּוּ רַב וְשְׁמוּאֵל. הוּא אָמַר
 בְּשִׁירָה, וְהוּא אָמַר פְּסוּלָה. מבארת הגמרא: וְכָאן מִפְּלִגֵי בְּדָרְבֵי אֵילָּעוֹר
 – מחלוקתם היא: איך יש ליישב את קושיית רבי אלעזר. דְּרַבִּי
 אֵילָּעוֹר רַמִּי קָרָא אֶהְדִּי – שרבי אלעזר העמיד שני פסוקים זה כנגד
 זה ומקשה, בְּתִיב (שמואל א' י"ג) 'וַיֹּאמֶר בְּנִתָּם, גָּלוּ אֵלֵי הַיּוֹם אֲנִי
 גִּדְוֹלָה, הרי שמקפיד לבנות מזבח מבעוד יום, כדי להעלות עליו
 קרבנות, ויש ללמוד מזה שגם בבמת יחיד אין להקריב בלילה.
 וּבְתִיב בַּפֶּסֶק שלאחריו (שם לד') 'וַיֹּאמֶר שְׂאוּל פָּצוּ בָעֵם, וְאִמְרַתֶּם
 לָהֶם הִנֵּינוּ אֵלֵי אִישׁ שׁוֹרֵי וְאִישׁ שִׁיחַ, וְשִׁחַתְתֶּם בָּהֶם וְאָכַלְתֶּם וְלֹא
 תִּתְּנוּם לָהּ' לֹאכֵל אֶל הָדָם. וְהִנֵּינוּ כָּל הָעָם אִישׁ שׁוֹרֵי בְּיָדוֹ הַלִּילָה,
 וְיִשְׁחָטוּ שָׁם'. ובפסוק זה מפורש ששחטו בלילה, ונמצאו שני

זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קכ עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ר"ז רש"י

שהבניסה. גרס בדרכי אלעזר שהבניסה לאחר ששחטה בחוץ קלטוה מוחיצות לכל דבר גרס במסכת מעילה (דף ג.) אלמא אף קדשים שנשחטו בבמה קטנה שהקריב בגדולה כל דין במה גדולה נוהג בהן ושמעין מינה נמי דבשעת היתר במה נמי לא נשתנה דין גדולה מהלכתא ושתיקן הלשונות ורמי בר חמא פליגי אדרכי אלעזר: שהבניסה לפנים.

אחר ששחטה בחוץ וחזר והוציאה: פהו. מי נחזה בה דין קדשי במה גדולה לטעון בתרומת חזה ושוק וגריך להחזירה לפנים או לא: ה"ג דתנן קדשי קדשים כ"ו. ולא גרסינן דאיתמר ולא גרס אם עלו לא ירדו ומשנה היא במסכת מעילה: מועלין בהן. ולא אמרין כמאן דחנקין דמי והוי להו בקדשים שמתו דיצאו מירד מעילה כרתניא במסכת מעילה: ה"ג במסכת מעילה חכי נמי גרסינן לה לאו היינו דרבה ורב יוסף דתנן קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהן (ואם עלו לא ירדו). ואיבעיא להו, (ירדו מהו שיעלו) [עלו, מהו שיירדו. רבה אמר, (לא יעלו) וירדו, ורב יוסף אמר, (יעלו) [אם עלו לא ירדו. תיבעי לרבה, ורב תיבעי לרב יוסף. תיבעי לרבה, עד פאן לא קאמר רבה אלא במזבח. דחוי ליה, מקדש. דלא חזי, לא מקדש. אבל מחיצה, אף על גב דלא חזי ליה, קלטת. או דלמא, אפילו לרב יוסף. עד פאן לא קאמר רב יוסף תהם, אלא דחד מקום הוא. אבל הכא, דתרי מקומות נינהו, לא. או דלמא, לא שגא. תיקו. מילתא דפשיטא ליה לרבה בחד גיסא, וילרב יוסף בחד גיסא, מיבעי ליה לרבי ינאי. דבעי רבי ינאי, אברי עולת במת יחיד שיעלו למזבח, (וירדו) מהו [שירדו]. (היכא דלא משלח בהן האור, לא תיבעי לך. פי תיבעי לך, היכא דמשלח בהן האור, מאי). תיקו. איתמר, שחיטת לילה בבמת יחיד. רב ושמאיל, חד אמר כשרה, וחד אמר פסולה. וקא מיפלי בדרבי אלעזר, דרבי אלעזר רמי קראי אהרדרי. כתיב 'ויאמר בגדתם, גלו אלי היום אכן גדולה', וכתיב 'ויאמר שאול פצו בעם, ואמרתם להם תגישו אלי איש שורו ואיש שדו, וישחטם בזה ואכלתם לה' לאכל אל תדם. ויגישו כל העם איש שורו בידו הלילה, וישחטו שם'. מר משני, פאן בחולין, פאן בקדשים. ומר משני, פאן בקדשי במה גדולה, פאן בקדשי במה קטנה. איתמר, עולת במת יחיד, רב אמר, אין טעונה הפשט וניתות. ורבי יוחנן אמר, טעונה הפשט וניתות. וקא מיפלי בדרבי יוסי הגלילי, דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר, עולה שהקריבו ישראל במדבר, אין טעונה הפשט וניתות, שאין הפשט וניתות אלא מאהל מועד ואילך. מר סבר, מאהל מועד ואילך, לא שגא במה גדולה, ולא שגא במה קטנה. ומר סבר, בבמה גדולה אין, בבמה קטנה לא. תניא פותיה דרבי יוחנן, דברים שבין במה גדולה לבמה קטנה. קרן וכבש ויסוד וריבוע, בבמה גדולה. ואין קרן ויסוד וכבש וריבוע, בבמה קטנה. פיור וכו' בבמה גדולה, ואין פיור וכו' בבמה קטנה. חזה ושוק בבמה גדולה, ואין חזה ושוק בבמה קטנה. דברים ששונות במה גדולה לבמה קטנה. שחיטה, בבמה גדולה וקטנה. הפשט וניתות, בגדולה וקטנה. דם מתיר ומפגל, בגדולה וקטנה. מומין וזמן, בגדולה וקטנה. אבל נותר והזמן והטמא, שוין בזה ובה: תנו רבנן, מנין לעשות זמן [פגול] בבמה קטנה, (אמרה תורה, לן ישרף. ופגול ישרף. מה [פגול] לן פסול בבמה, אף [לן] [פגול] פסול בבמה. או פלך לדרך זו), דהא אמרה תורה, לן ישרף, ויצא ישרף. מה יצא, כשר בבמה. אף לן, כשר בבמה. ולא קל וחומר הוא מעופות. מה

אבל בספרים ישנים גרסינן קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהן אם עלו לא ירדו ואיבעיא להו ירדו מהו שיעלו רבה אמר לא יעלו רב יוסף אמר יעלו תיבעי לרבה כ"ו ומירי במשלה בהן האור להבי לכ"ע אם עלו לא ירדו ובריש מעילה (דף ב:) דאמר רבה אם עלו ירדו מיירי בלא משלה בהן האור ותדע בלא ההיא דמעילה צריך לאוקמא הכא במשלה בהן האור דאי בלא משלה אמאי אמר רב יוסף אם ירדו יעלו הא אמרין פרק ב"ש (לעיל מג.) כשם שלם עלו לא ירדו כך אם ירדו לא יעלו וכל שכן בשחיטת דרום דגרוע משאר פסולין והכא מיירי בהבניסה חיה וקלטוה כדן במה גדולה להצריך כיהן וריחוי דים ורגלים מן הכיור ואם היא שלמים בעי תנופת חזה ושוק ולפי גירסא זו גרסינן בסמוך אברי עולת במת יחיד שיעלו למזבח של במה גדולה וירדו מהו שיעלו פירוש דכיון דשחטן בחוץ שגא הוי כמו שחטן בדרום וגם שגא כיון ששחטה בחיור בחוץ בבמת יחיד שלכך הקדישה תחילה לכלי עלמא דכא דמשלה האור יעלה אבל ללשון ראשון דמבעיא ליה בלא משלה ומדמי ליה לשחיטת דרום הלא פשיטא אפי' שאר פסולין דלא גריעי כמו שחיטת דרום אם עלו וירדו לא יעלו כדאמר עולא פרק ב"ש (שם) אם לא משלה בהן האור כשם שאם עלו לא ירדו כך אם ירדו לא יעלו וגריך לומר הא דקאמר מילתא דפשיטא לרבה ורב יוסף מביעיא ליה לרבי ינאי היינו לאביא דאמר:

הדרן עלך פרת חטאת וסליקא לה מסכת זבחים

איתמר, שחיטת לילה בבמת יחיד. רב ושמאיל, חד אמר כשרה, וחד אמר פסולה. וקא מיפלי בדרבי אלעזר, דרבי אלעזר רמי קראי אהרדרי. כתיב 'ויאמר בגדתם, גלו אלי היום אכן גדולה', וכתיב 'ויאמר שאול פצו בעם, ואמרתם להם תגישו אלי איש שורו ואיש שדו, וישחטם בזה ואכלתם לה' לאכל אל תדם. ויגישו כל העם איש שורו בידו הלילה, וישחטו שם'. מר משני, פאן בחולין, פאן בקדשים. ומר משני, פאן בקדשי במה גדולה, פאן בקדשי במה קטנה. איתמר, עולת במת יחיד, רב אמר, אין טעונה הפשט וניתות. ורבי יוחנן אמר, טעונה הפשט וניתות. וקא מיפלי בדרבי יוסי הגלילי, דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר, עולה שהקריבו ישראל במדבר, אין טעונה הפשט וניתות, שאין הפשט וניתות אלא מאהל מועד ואילך. מר סבר, מאהל מועד ואילך, לא שגא במה גדולה, ולא שגא במה קטנה. ומר סבר, בבמה גדולה אין, בבמה קטנה לא. תניא פותיה דרבי יוחנן, דברים שבין במה גדולה לבמה קטנה. קרן וכבש ויסוד וריבוע, בבמה גדולה. ואין קרן ויסוד וכבש וריבוע, בבמה קטנה. פיור וכו' בבמה גדולה, ואין פיור וכו' בבמה קטנה. חזה ושוק בבמה גדולה, ואין חזה ושוק בבמה קטנה. דברים ששונות במה גדולה לבמה קטנה. שחיטה, בבמה גדולה וקטנה. הפשט וניתות, בגדולה וקטנה. דם מתיר ומפגל, בגדולה וקטנה. מומין וזמן, בגדולה וקטנה. אבל נותר והזמן והטמא, שוין בזה ובה: תנו רבנן, מנין לעשות זמן [פגול] בבמה קטנה, (אמרה תורה, לן ישרף. ופגול ישרף. מה [פגול] לן פסול בבמה, אף [לן] [פגול] פסול בבמה. או פלך לדרך זו), דהא אמרה תורה, לן ישרף, ויצא ישרף. מה יצא, כשר בבמה. אף לן, כשר בבמה. ולא קל וחומר הוא מעופות. מה

ב"ש, סיפא דמתני' היא ולא בברייתא הוא: מנין לעשות זמן. להיות נפסל בנותר: ה"ל. היינו נותר: והוציא ישרף. נפקא לן בפסחים (דף פב.) מהן לא הובא את דמא אל הקדש פנימה היתה לפיכך אבל תאכלו אותה הא אם לא היתה פנימה ראוייה היא לישרף: מה יוצא כשר בבמה. קטנה שהרי כשירה בלא מוחיצות אף לן כשר ומעתה לא יאה הזמן פוסל דהא אתיא מהאי דינא כדאמר: ודין הוא. מדרך אחרת שיהא הזמן פוסל בה: וכוה

ומה עופות שאין המום פוסל בהן, דאמר מר (תמורה דף יד.) אין תמות וזכרות בעופות:
זמן פוסל בהן, דהא רבינו דלו גבי פיגול ב' בית שמאי (לעיל מד.) אלמא פסול בהו זמן:
תורת זבח השלמים. תורה אחת לכל השלמים ואפילו לשלמי במה קטנה למה שאמור
בענין ומה אמור באותו ענין זמן לתורה וזמן לשלמים ומחשבת פיגול הוא דאיצטריך
לרבינו דמשום דאית מנבין אב דהלך ישרף והיוצא ישרף דלא יפסול בה זמן לפיכך הוצרך
לרבותו: לעשות זמן במה קטנה בזמן במה גדולה. לתורה יום ולילה ולשלמים שני ימים
ולילה אחד ויותר נמי מפיגול יליף (שם) מג' דעון עון וטמא נמי בהדיא פרשתא כתיב
(ויקרא ז) והנפש אשר תאכל וגו':

מה עופות שאין המום פוסל בהן, זמן פוסל בהן. קדשי במה
קטנה, שהמום פוסל בהן, אינו דין ש'זמן' פוסל בהן. מה
לעופות, שכן אין הור' כשר בהן. תאמר בבמה קטנה, שהור'
כשר בה, לא יהא זמן פוסל בה. תלמוד לומר וזאת תורת
זבח השלמים, לעשות זמן במה קטנה, בזמן במה גדולה:

הדרן עלך פרת חטאת וסליקא לה מסכת זבחים

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' ב

מצרים ועד בנין הבית היו ארבע מאות ושמונים שנה, נמצא
שנשתתירו למשכן שילה שלש מאות ושבעים שנה חסר שנה אחת,
כלומר שמנין ימי אודל מועד שבשילה היה שלוש מאות ושישים
ותשע שנים.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא: נאמר בברייתא, וי' אהל מועד
שבמדבר ארבעים שנה חסר שנה אחת. מבארת הגמרא: מנן –
מדיחין למדה הברייתא מנן זה, דאמר מר – שנאמר בברייתא
אחרת, בשנה הראשונה ליציאת מצרים עשה משה את המזבח,
ובשנה השנייה חוקם המזבח ושלח משה מרגלים לתור את הארץ.
עוד נאמר בברייתא, מנן ימי אהל מועד שבמדבר, ארבע עשרה
שנה, שבע שנים שכתבו את הארץ, ושבע שנים שחלקו אותה בין
שנים עשר השבטים. מבארת הגמרא: מנן – מדיחין למדה
הברייתא מנן זה, שנאמר בפסוק (יהושע יד ז) דקאמר – [שאמר] כל
באשר ביקש לקבל בחלוקת הארץ את העיר חברון, לכן ארבעים
שנה אנכי בשלוח משה עבד ה' אותי מקדש ברנע לרגל את הארץ
ואשיב אותו דבר כאשר עם לבי, וכתוב – [ונאמר] שם עוד (שם פסוק
י) ועתה הנה הייתי ה' אותי כאשר דבר זה ארבעים וחמש שנה
מאז דבר ה' את הדבר הזה אל משה אשר הלך ישראל במדבר
ועתה הנה אנכי היום בן חמש ושמונים שנה, ומדברי כלב אלו ניתן
לדעת כמה שנים עסקו בכיבוש הארץ, כי עברה לידן בר כמה
היו – כאשר עבר כלב את הירדן, יחד עם כל העם, ונכנסו לארץ,
בן כמה שנים היה, בר שבעין ותמיני – בן שבעים ושמונה שנים,
שהיה מהפסוק הראשון למדנו שבשנה השנייה ליציאת מצרים
ושאו נשלחו המרגלים כאמור בברייתא המובאת לעיל, היה בן
ארבעים שנה, וכיון שלאחר מכן נשתחו עוד שלושים ושמונה
שנים במדבר ועד שמלאו ארבעים שנה ליציאת מצרים, נמצא
שבעת הכניסה לארץ היה בן שבעים ושמונה שנים, וקאמר
– [ואמר] כלב בסוף שנות הכיבוש, שעתה הוא בן חמש ושמונים
שנה, נמצא שחלפו שבע שנים.

אומרת הגמרא: הרי למדנו מכאן את המקור לאמור בברייתא
אודות שבע שנים שכתבו את הארץ, ועדיין יש לברר, שבע שנים
שחלקו בהן את הארץ, מנן – מדיחין למדה הברייתא מנן זה.
הגמרא מבארת בשני אופנים: איבעית אימא – אם תרצה תאמר
לתרץ, מדשבע – ממנה שבעו שנים כבשו, שבע נמי – גם כן
חלקו. ואיבעית אימא – אם תרצה תאמר לתרץ באופן אחר,
שלמדה הברייתא שמנין שנות החילוק הוא שבע שנים מקדש
משפחת לה – משום שאם לא תאמר כן לא תוכל לקיים את האמור
באות הנבואות ביחזקאל (א כ) שעתה נבואה זו בעשרים וחמש
שנה לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחר

אשר הוקמה העיר. ביאור הפסוק הוא, שנבואה זו היתה בראש
השנה החל בעשירי לחודש, והוא יום הכיפורים של יובל שבו
תוקעים בשופר ונפטרים עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן
ואז היא ניכרת כשנת יובל, ולמדנו מן הפסוק שארבע עשרה שנה
אחר שנחרבה ירושלים היתה שנת יובל, והחורבן היה בשנת
שלשים ושש ליובל. והנה מכניסת ישראל לארץ ועד חורבן בית
המקדש הראשון חלפו שמונה מאות וחמישים שנה, ומנין זה הוא
כמנין שבע עשרה יובלות שלמים, וכיון שמבואר בפסוק שהיובל
היה ארבע עשרה שנים אחר שנחרבה העיר, מוכח מזה שלא מנו
יובלות בארבע עשרה השנים הראשונות מעת הכניסה לארץ
ולכן נשלם יובל רק ארבע עשרה שנים אחר החורבן, ובהכרח
טעם הדבר הוא מפני שאז עסקו בכיבוש וחילוק, וכיון שכבר
הוכחנו ששנות הכיבוש היו שבע שנים, יש להוכיח ששנות
החילוק היו גם כן שבע שנים, שהן ביחד ארבע עשרה שנים.
עוד נאמר בברייתא, מנן ימי אהל מועד שבמדבר ונבעין הוא חמשים
ושבע שנים. מבארת הגמרא: מנא לן – מדיחין למדה הברייתא מנן
זה, דכתבי – [שנאמר] אודות עלי הכהן בעת שנתבשר שנשבה
ארון האלוקים במלחמה עם פלישתים, (שמואל א' ד יח) ויהי בהוציאו
את ארון האלהים ויפל מעל הכסא אחרית בעד יד השער ותשבר
מפרקתו וימת, ותנא – ושנינו בברייתא, בשמעת עלי הכהן חרבה
שילה, ובאו לנוח והקימו שם את אהל מועד, בשמעת שמואל הרמתי
– [שמואל הנביא] חרבה נוב על ידי שאול המלך, ובאו לנבעין
והקימו שם את אהל מועד, וכתבי – [ונאמר] (שמואל א' ז ט) בשנה
הראשונה שנעשה דוד מלך על כל ישראל [אחר שכבר מלך שבע
שנים על יהודה] ויהי מיום שכת הארון בקרית יערים וירבו הנמים
ויהיו עשרים שנה וינהו כל בית ישראל אחרי ה'. וארון האלקים
הגיע לקרית יערים שבעה חודשים אחר שנשבה באותה עת שמת
עלי, וכאמור. ונמצא שמעת מות עלי, שאז חרבה שילה ובאו לנוח
ובאותה עת הגיע הארון לקרית יערים, עד תחילת מלכות דוד על
כל ישראל, היו עשרים שנה.
הגמרא מפרשת את מנין עשרים השנים. אומרת הגמרא: הני
– [אלו] עשרים שנה, זהו חשבונן, עשר שנה שמלך שמואל בעצמו,
כלומר שהיה שופט על ישראל משמת עלי ולא היה עדיין מלך עד
שהומלך שאול, ושנה אחת שמלך שמואל ושאול יחד, לפי שהיה
שאול הולך בעצת שמואל בכל דבר עד מלחמת עמלק בו לא
שמע לשמואל ושוב לא יסף שמואל לראותו, ושנים שמלך שאול
לבו, ושבע שנים שמלך דוד בחברון על שבת יהודה, ובעת שהחל
דוד למלוך על כל ישראל, אז העלה את הארון לעיר דוד, ונמצא
שהיה הארון בקרית יערים במשך עשרים שנה.

אומרת הבריייתא: תלמוד לומר – אכן אין אנו יכולים להוכיח מדין
קל וחומר שדין פיגול יהא נוהג גם בקדשי במה קטנה, אלא שיש
ללמוד זאת מלשון הכתוב 'וְזֹאת תִּזְכֹּר הַשְּׁלֵמִים' (ויקרא ז יא),
שהתורה נתנה תורה אחת לכל קרבנות השלמים, ואפילו לשלמי
במה קטנה, לענין כל הדינים הכתובים בפרשה זו, ומזה אנו
לומדים לעשות [לומר] שזמן אכילת קדשי בְּמָה קְטָנָה, הוא בְּזֶמַן
אכילת קדשי בְּמָה גְדוּלָּה, וכמו כן יש לנו ללמוד שהפיגול
והטומאה, שהוזכרו אף הם בפרשה זו, נוהגים גם בקדשי במה
קטנה.

והרי הדברים קל וחומר, ומה עוֹפֹת שדינים שְׁאִין הַמּוֹם פּוֹסֵל בָּהֶן,
ואינם נפסלים להקריבה רק אם נעשו טרפה או מחוסרי אבר, מכל
מקום ה'זֶמַן' פּוֹסֵל בָּהֶן, קְדָשִׁי בְּמָה קְטָנָה, שנתבאר לעיל (ע"א)
שְׁהַמּוֹם פּוֹסֵל בָּהֶן, אֵינּוּ דִּין – קל וחומר, שִׁיְהִיָּה ה'זֶמַן' – פיגול
פּוֹסֵל בָּהֶן. אומרת הבריייתא, יש תשובה ופירבא על הקל וחומר,
שכן אפשר לומר, מֶה לְעוֹפֹת – הטעם שהחמרנו בעופות שיפסול
בהם הפיגול, שְׂכָן יש בהם חומרא אחרת, שאין תִּזְכֹּר בָּשָׂר בָּהֶן –
שלא הוכשרו זרים להקריבם, ומפני חומרתם פוסל בהם הפיגול.
תאמר – יכול אתה לומר קְדָשִׁי בְּמָה קְטָנָה, שמכיון שְׁהִזְזָר בָּשָׂר
בָּה, כמו ששנינו במשנה (לעיל ק"ג), הוא הדין שלא יִהְיֶה ה'זֶמַן' פּוֹסֵל
בָּה.

הדרן עלך פרת חטאת וסליקא לה מסכת זבחים

המשך מעמוד ג

והענין בזה, שם הוי' הוא שם העצם⁷, עצמות אוא"ס שלמעלה מעולמות. ושם אדנ"י הוא
"שאתה אדון לכל בריותיך"⁸. דנוסף לזה ששם אדנ"י הוא בספירת המלכות⁹, שהיא שרש
הנבראים, הנה מלשון רז"ל "שאתה אדון לכל בריותיך", משמע ששם אדנ"י הוא על הנבראים
שהם בריות בעלמא¹⁰, היינו במדרגה נמוכה. וע"י יחוד הוי' ואדנ"י, היינו, שבאדנ"י מאיר
הוי', נעשה כן גם בנבראים שנתהוו משם אדנ"י, שמאיר בהם גילוי עצמות אוא"ס שלמעלה
מעולמות, וזהו הקדמה והכנה לשלימות הענין של "דירה לו (לעצמותו¹¹) ית' בתחתונים"¹².
וזהו "אם ברכך גוי ענה אחריו אמן", דישראל הם למעלה מעולמות, וע"י שגוי מכיר
מעלתו של ישראל ועד שמברך אותו, נעשה זה הכנה והקדמה ליחוד הוי' ואדנ"י, ולדירה לו
ית' בתחתונים.

ד. והנה כיון שתכלית בריאת האדם הוא "לעשות לו ית' דירה בתחתונים", וזה נעשה
ע"י שעבודתו את ה' היא באופן כזה שגם הגוים וכו' מכירים את מעלתו ועד שמברכים
אותו. מובן, שלכאור"א מישראל נותנים כח מלמעלה על זה. ובפרט בדורות האחרונים שלפני
הגאולה, שצריך לגמור ולהשלים עשיית הדירה, הרי נתינת כח על זה היא עוד יותר.
וכמעשה הידוע עם אדמו"ר מהר"ש, שהי' נוסע בכל יום מימי החול לטייל, ופעם
(מצד סיבה) נסע בדרך אחרת, וכל האנשים מעמי הארץ כשראו אותו כרעו והשתחוו לפניו,
וכשנשאל אדמו"ר מהר"ש ע"ד הנהגה זו, השיב בתמי' וכי על מי כתוב "ברוך תהי' מכל
העמים"...

כ"ק מו"ח אדמו"ר ציוה לפרסם מעשה זה¹³, כי מאורע זה הי' אצל הנשיא, והרי הנשיא
הוא הכלל¹⁴, וע"י שנתגלה ונתפרסם ע"י הנשיא, התוסף עוד יותר בנתינת כח ע"ז לכאור"א
מישראל¹⁵, ועי"ז נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלמה¹⁶.

(7) כסף משנה הל' עכ"ם פ"ה ה"ז. פרסם שער יט (שער שם בן ד'). מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב פכ"ח.

(8) ב"ר פי"ז, ד.

(9) שעהיוה"א פ"ז. ובכ"מ.

(10) ראה תניא פל"ב.

(11) המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ.

(12) תניא פל"ז. ובכ"מ.

(13) ראה גם שיחת ש"פ עקב ה'תשט"ז.

(14) פרש"י חוקת כא, כא (מתנחומא חוקת כג). וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו "לבו (של מלך) הוא לב כל קהל ישראל. וראה לקו"ש
חי"ט ע' 165 ואילך.

(15) וי"ל שהנתינת כח מהמאורע דנשיא הוא עוד יותר מהנתינת כח ע"י אמירת תורה, ע"ד הענין ד"הלכה למעשה" (ב"ב קל, ב).

(16) מסה"מ מלוקט ד ע' כג (מד"ה ולקחתם לכם ה'תשל"ט).

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

- 1 לו. לא אסרו לתן כנפי שוליה אפלו על כתיפיו אלא פשמתפיון להגביה הטלית שלא תלכלך בשוליה
- 2 או שלא תקרע או שלא תעכבהו מללכת במהרה, אבל אם פונתו להתנאות בזה פמנהג אנשי המקום
- 3 שמתנאים בזה גם בחול, הרי זה מתר שזהו דרך לכישתם ואינו נראה כמשוי, ואין צריך לומר שמתר
- 4 לקפל קצוות שולי טליתו מכאן ומכאן על ידי¹²⁹ כדי להתנאות, ובלבד שאמצעית שוליה משולשלת למטה
- 5 מכתפיו ומכסה רב גופו³⁰⁰.

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, תחילת סעיף לו

ביאורי הלכה

קל' על ידיו - היינו שלוקח את שתי הכנפות האחוריות של הטלית, ומקפלים (מגלגלים) על זרועותיו (כנף ימין על זרוע ימין, כנף שמאל על זרוע שמאל)²⁹⁹.

צינונים והוספות

(299) אבל בסעיף לה מדובר שכנפות הטלית משתלשלות (300) כדלעיל סעיף לה. לפניו, וזהו טעם שינוי הלשון כאן "קצוות שולי טליתו".

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תלמוד-תורה – לפי לוח "רב יומי"

לזה אחר שגמר תחלה כל התורה שבעל פה המסורה לנו ונגלות לעין כל כמו שאמרו חכמים ליגמר אינש והדר ליסבר שהוא עיון בעומק הטעמים וכמו שיתבאר:

*

י' ובזמן הזה שכל התורה שבעל פה היא כתובה לפנינו א"צ לשכור מלמד לבנו שילמדנו כל התורה שבע"פ אלא שילמדנו להבין היטב בתלמוד ברוב המקומות גם בהלכות וסוגיות העמוקות עם רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים ויעמידנו על עיון ההלכה למעשה שיוכל לעיין בעצמו לתלמוד ולהבין ולהורות כל הלכה למעשה מתוך עיון בתלמוד ופוסקים ראשונים ואחרונים ואזי יוכל הבן לתלמוד בעצמו כל התלמוד והפוסקים לידע כל ההלכות של תורה שבע"פ שהן פירוש התרי"ג מצות ודקדוקיהן בטעמיהן ומקוריהן כאלו למדו המלמד. וכן כל התנ"ך ודרשות ההגדות.

ולכן לא נהגו עכשיו ללמד להתינוק כל התנ"ך כבימיהם רק תורה לבדה כי סומכים שילמוד בעצמו כשיגדיל משא"כ בימיהם שלא היו הנקודות וטעמים כתובים אלא בע"פ. ומכל מקום צריך ללמדו ולחזור עמו פעמים רבות כל פרשיות התורה שבהן כתובות המצות והמשפטים שהתלמוד מפרשן והפוסקים והתיבות ואותיות שבהן הן נדרשין תמיד בתלמוד.

אך אם הבן אינו מגיע למדה זו שיוכל לתלמוד ולהבין בעצמו בלי מלמד כל ההלכות שבתורה שבע"פ בטעמיהן או שאינו חפץ לתלמוד בעצמו חייב לשכור לו מלמד שיכריחנו וילמדנו היטב כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה

ד... וכן אמרו חכמי האמת שכל נפש מישראל צריכה לבא בגלגולים רבים עד שתקיים כל התרי"ג מצות במעשה דבור ומחשבה ודיבור ומחשבה הוא לימוד הלכותיהן על דרך שאמרו חכמים על פסוק זאת תורת החטאת וגו' שכל העוסק בתורת חטאת כאילו כו' ועוד אמרו חכמי האמת שכל נפש צריכה לתקונה לעסוק בפרד"ס כפי מה שהיא יכולה להשיג ולידע וכל מי שיכול להשיג ולידע הרבה ונתעצל ולא השיג וידע אלא מעט צריך לבא בגלגול עד שישגי וידע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידעת התורה הן בפשטי ההלכות הן ברמזים ודרשות וסודות כי כל מה שנשמתו יכולה להשיג ולידע מידעת התורה זהו תיקון שלימותה ואי אפשר לה להתתקן ולהשתלם בצרור החיים את ה' במקורה אשר חוצבה משם בלתי ידיעה זו ולכן אמרו חכמים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו כדי שלא יצטרך לבא בגלגול לעולם הזה:

ה' ואל יאמר האדם איך אפשר לתלמוד כל התורה שבעל פה כולה הרי התורה אין לה קץ ותכלית כמ"ש לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד ונאמר ארוכה מארץ מדה וגו' כי באמת ההלכות הנגלות לנו ולבנינו יש להן קץ ותכלית ומספר וכן המדרשים שנתגלו לנו.

רק שהתורה מצד עצמה אין קץ ותכלית אפילו לפשטי דרשותיה הצפונים בה ורבי עקיבא היה דורש על כל קרץ וקרץ תילי תילים של הלכות ולא הגיע לתכלית דרשותיה עדיין וכן אין קץ ותכלית לעומק טעמי ההלכות וההפלות בטעמיהן ובדרשותיהן במדות שהתורה נדרשת ועל ידי זה יתחדשו ג"כ חידושי הלכות לאין קץ ותכלית למי שזוכה

אם אין ידו משגת משא"כ בשכר הלימוד (ל)עצמו כמו
שיתבאר בהלכות צדקה.

אך מי שאינו מחשב הוצאה זו במעשר או בחומש שלו הרי
זה זריז ונשכר כמו שאמרו חכמים כל מזונותיו של אדם
קצובין לו מראש השנה ועד יום הכפורים מה שעתיד
להשתכר בשנה זו שיהא ניזון משם קצוב לו כך וכך ישתכר
בשנה זו ויש לו ליהדר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו
לו שכר למזונות אלא מה שפסקו לו חוץ מהוצאות שבתות
וימים טובים והוצאות בניו לתלמוד תורה שאם הוסיף
מוסיפין לו ומ[ציאין לו שכר לשעה או לאחר שעה:

*

ח ואם אין יד האב משגת לשכור מלמד לבנו וגם אינו
יכול ללמוד עמו בעצמו ויד אבי אביו משגת כופין את
אבי אביו לשכור מלמד לבן בנו וגם כל הוצאות תלמוד
תורה של בן בנו מצוה עליו כמו על האב ממש מפני שכשם
שמצות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו תורה כך
ממש מצות עשה מן התורה ללמד את בן בנו שנאמר
והודעתם לבניך ולבני בניך.

אבל לבן בתו ובן בן בנו אין חיוב עליו אפילו לשכור מלמד
ואין צריך לומר שאר הוצאות תלמוד תורה אלא מדין צדקה
אם הוא אמוד וראוי לצדקה זו כי קרוב קרוב קודם כמו
שיתבאר בהלכות צדקה אך אין נפרעין ממנו שלא בפניו
כמו שיתבאר שם אבל אם יכול ואפשר לו ללמוד עמהם
בעצמו חייב ללמדם.

ולא לאלו בלבד אלא מצות עשה של תורה על כל חכם
וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאינן
יוצאי יריכו שנאמר ושננתם לבניך וגו' וקבלו חכמים בניך
אלו תלמידים שהתלמידים קרויים בנים שנאמר ויצאו בני
הנביאים אלא שמצוה להקדים בניו וכל יוצאי יריכו
לתלמידים אחרים:

ט ויש אומרים שאינו חייב לשכור מלמד לבן בנו אם אינו
יכול ללמדו בעצמו אלא אם יכול ללמדו בעצמו ואינו
רוצה ללמדו חייב לשכור לו מלמד אם אין יד בנו משגת
כי המצוה מוטלת על אבי אביו כמו על אביו ללמדו בעצמו
או לטרוח למצוא לו מלמד בחנם או בשכר (ולהולוכו לבית
הספר אם אינו חפץ מעצמו לילך).

משא"כ לבן בתו ובן בן בנו אין חיוב עליו אלא להקדימו
לתלמידים אחרים אבל אם אין מוטל עליו ללמד לתלמידים
כלל מפני שיש בעיר גדולים בחכמה ממנו שיכולים ללמדם
או מפני שלא הגיע למדה זו ללמד לתלמידים כי צריך עדיין
ללמוד לעצמו אין חיוב עליו ללמד לבן בתו ובן בן בנו ולא
לטרוח למצוא לו מלמד כמו שאין חיוב עליו בבן חבירו
שלא מיוצאי יריכו.

(וגם כשיכול ללמד לתלמידים אחרים ואין גדול ממנו בעיר
אין צריך לכופו לילך ללמוד לפניו אם אינו חפץ מעצמו
כמו שאין צריך לכופו לתלמידים אחרים ללמדם בעל
כרח[ם] משא"כ בבן בנו חייב ללמדו בעל כרחו או להוליכו
להמלמד כמו בבנו [Q].

וגם לחזור עמו פעמים רבות עד שיהיה זוכר ויודע פעם
אחת כל ההלכות שבתורה שבע"פ בטעמיהן כי גם הכפייה
לכופ את הבן ללמוד ולידע כל התורה היא בכלל מצות
עשה של ולמדתם אותם את בניכם שהרי הכתוב מדבר
בקטנים שצריך לכופם.

ואחר שידע פעם אחת כל ההלכות בטעמיהן וחוזר ושוכח
מפני שאינו רוצה לחזור על לימודו בעצמו הרי האב כבר
יצא ידי חובתו כי מאחר שלמדו היטב עד שידע כל התורה
כולה קיים מצות עשה של ולמדתם אותם את בניכם וגו'
אך מכל מקום כל שהבן אפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק
ויש יכולת ביד האב לכופו מוטל עליו מדברי קבלה לכופו
לעסוק בתורה וכן להדריכו בדרך מוסר ויראת שמים בכל
דרכיו והנהגותיו בעוד ידו תקיפה על בנו דהיינו עד שיהא
בן כ"ד שנה שנאמר חנוך לנער על פי דרכו דרך שכל ימיו
יהא מתנהג בו חנוך לו בנערותו דהיינו מבן ט"ז שנה עד
בן כ"ד שנה שקודם ט"ז שנה אין בו דעת לקבל תוכחות
כל כך ואל תכביד יסורין ותוכחות ויותר מבן כ"ד יש לחוש
שלא יבעט:

*

ז ולא שכר לימוד לבדו מוטל על האב אלא כל הוצאות
הלימוד כגון לשכור מזונות לבנו ההולך ללמוד לפני רב
שבעיר אחרת ולהספיק לו כל צרכיו שם ואף על פי שאין
בית דין כופין על זה כמו על שכר לימוד מכל מקום מצוה
גדולה היא ומכלל מצות עשה של ולמדתם אותם את בניכם
היא.

ולפיכך אפילו האב עדיין לא למד תורה וצריך ללמוד
לעצמו ואם יטרח במזונות וסיפוק צרכי לימוד בנו לא יוכל
ללמוד לעצמו אם בנו הוא נבון ומשכיל מה שילמוד יותר
מן האב הרי לימוד בנו קודם ללימודו כי מאחר שבלימוד
בנו גם הוא מקיים מצוה של תורה כמו בלימוד לעצמו והרי
בנו נבון ומשכיל יותר בלימודו.

ואף על פי כן לא יבטל הוא לגמרי מתלמוד תורה אלא
יקבע לו עתים כפי יכולתו ואף על פי שאין העתים מספיקים
לקיים מצות עשה של תלמוד תורה כהלכתה שהיא לימוד
וידיעת כל התורה.

משא"כ כשיספיק מזונות לאיש אחר נבון ומשכיל יותר
ממנו אינו נפטר בזה כלל מקיום מצות עשה של תלמוד
תורה כהלכתה אם יכול לקיימה בעצמו אילו לא היה טורח
במזונות וצרכי האיש ההוא שאינו בנו.

ואם בנו אינו נבון ומשכיל יותר ממנו הרי לימוד לעצמו
קודם ללימוד בנו ואף על פי ששתיהן מצות עשה מצוה
שבנפשו קודמת.

ואם בנו נבון ומשכיל יותר ויש לו אשה ובנים מצוה על
אביו לפרנסן אם אפשר לו כדי שלא יהיו רחיים בצוארו
ויעסוק בתורה ואפילו אינו עשיר כל כך שיתחייב בפרנסתו
מדין צדקה.

ואף על פי כן תחשב לו לצדקה לענין שיכול להוציא כל
הוצאות לימוד בניו הגדולים ממעות מעשר שלו או החומש

49 תלמוד תורה לעצמה כך אינה במצות תלמוד תורה לבניה
50 ופטורה משכר לימוד בניה ואין כופין אותה אלא אם כן
51 היא עשירה ומתורת צדקה.

52 ומכל מקום אם היא עוזרת לבנה או לבעלה בגופה ומאודה
53 שיעסוק בתורה חולקת שכר עמהם ושכרה גדול מאחר שהם
54 מצווים ועושים על ידיה מה שאין כן באשה שלמדה תורה
55 שיש לה שכר אבל לא שכר גדול כשכר האיש מפני שאינה
56 מצווה ועושה.

57 ואף על פי שיש לה שכר צוו חכמים שלא ילמד אדם את
58 בתו תורה מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד
59 ומוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן ואם
60 מלמדה תורה שבעל פה הרי זה כאלו מלמדה תפלות מפני
61 שעל ידי זה נכנס בה ערמומית.

62 ומכל מקום גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן
63 לידע אותן כמו דיני נדה וטבילה ומליחה ואיסור יחוד
64 וכיוצא בהם וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא וכל מצות
65 לא תעשה של תורה ושל דברי סופרים שהן מוזהרות בהן
66 כאנשים.

67 ובימייהם היה החכם דורש הלכות המצוות ורגילות וצריכות
68 לכל אדם לידע אותן בלשון שמבינים הנשים ועמי הארץ
69 מידי שבת בשבתו:

הלכות ת"ת פרק ראשון

*

70 א מי שלא לימדו אביו תורה חייב ללמד את עצמו כשיכיר
71 שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם זו מצות עשה
72 של תלמוד תורה על כל אדם לעצמו ללמוד כל התורה
73 שבכתב ושבעל פה כולה כמו שנתבאר למעלה שנאמר כל
74 המצוה וגו'.

75 וכשלומד לעצמו כשיגדיל ויכיר ויוכל ללמוד אזי לא ילמוד
76 תחלה כל המקרא ואח"כ כל המשנה ואח"כ התלמוד כמו
77 שנתבאר למעלה בנערים שאין יכולין ללמוד משנה ותלמוד
78 בתחלה כי זה שיכול אינו רשאי לעשות כן כי מי יודע כמה
79 יחיה לפיכך חייב הוא לשלש זמן למידתו שבכל יום ויום
80 שליש במקרא שליש במשנה שהן הלכות פסוקות בלי
81 טעמים שבכל המשניות וברייתות ומימרות האמוראים שהן
82 פירוש התרי"ג מצות שבתורה בכל תנאיהם ודקדוקיהם
83 ודקדוקי סופרים ובזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי
84 הגאונים הפוסקים כמו הטור והשלחן ערוך והגהותיו בכלל
85 משנה יחשבו ושלש בתלמוד המבאר טעמי ההלכות
86 שבמשניות וברייתות ומימרות האמוראים ובזמן הזה גם
87 בספרי הפוסקים הראשונים המבארים טעמי ההלכות
88 פסוקות שפסקו הטור ושלחן ערוך כמו הרא"ש ובית יוסף.

89 כי אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות
90 לאשורן על בוריי ונקרא בור ולכן יש אוסרין להורות אפילו
91 לעצמו מתוך ההלכות פסוקות בלי טעמים שלמד ולפיכך אינו
92 רשאי להתאחר מללמוד הטעמים עד שיגמור ללמוד כל
93 ההלכות פסוקות.

94 כי לא אמרו ליגמר והדר ליסבר אלא לסבור סברות בעומק

1 ולענין הלכה בשל תורה הלך אחר המחמיר לכך כל אדם
2 צריך להחמיר לעצמו אך אין לכופף לאחרים להוציא ממון
3 בכפיות מספק:

*

4 וכל המלמדים ואפילו מלמדי תינוקות מקרא ואפילו
5 מלמדים בחנם צריכים ללמוד כל היום כולו ומקצת מן
6 הלילה כדי לחנכם ללמוד ביום ובלילה ולא יבטלו
7 התינוקות כלל חוץ מערבי שבתות וערבי ימים טובים בסוף
8 היום ובימים טובים עצמן שמצוה לשמח בהם התינוקות
9 במה שהיא שמחה להם כמו אגוזים וכיוצא בהם כמו
10 שנתבאר בהלכות יו"ט אבל בשבת אין קורין להם בתחלה
11 פרשה שלא קראה מעולם מפני טורח שבת אבל שונין להם
12 פרשיות שקראו אותן כבר בחול ואין מבטלין התינוקות
13 לשום דבר מצוה בעולם ואפילו לבנין בית המקדש:

14 יא וכל מלמד תינוקות שהוא מניח התינוקות ויוצא או
15 שהוא עושה מלאכה אחרת בשעת לימודו עמהם או
16 שהוא מתרשל בלימודם הרי זה בכלל ארור עושה מלאכת
17 ה' ברמיה. לפיכך אין ראוי להושיב מלמד אלא בעל יראה
18 מהיר לקרות ולדקדק.

20 ומכל מקום אם יש כאן שני מלמדים האחד מדקדק הרבה
21 שיקראו בלי טעות ושיבוש או לדקדק להבינם על נכון
22 פירוש המילות בזמנינו שלומדים המקרא עם פירוש המלות
23 אבל אינו קורא הרבה מפני שמתרשל קצת והשני קורא
24 הרבה אלא שאינו מדקדק כל כך מושיבין אותו שמדקדק
25 יותר:

26 יב ואין למלמד להיות נייעור בלילה יותר מדאי שלא יהיה
27 עצל ביום ללמד. וכן לא יסגף עצמו באכילה ושתיה
28 וכל שכן להתענות. וכן לא יאכל ולא ישתה יותר מדאי. כי
29 כל אלו הדברים גורמים שלא יוכל ללמד היטב וכל המשנה
30 ידו על התחתונה ומסלקין אותו בלי התראה כי מותרת
31 ועומד הוא:

*

32 יג ותינוק שאינו רוצה לקרות לא יכה אותו המלמד מכת
33 אכזרי לפיכך לא יכהו בשוטים ולא במקל אלא ברצועה
34 קטנה אם קורא קורא ואם אינו קורא בהכאה זו יהיה יושב
35 כך עם חביריו להיות להם לחברה וסופו אפשר יתן לבו
36 ומלמד תינוקות החובט יותר מדאי מעבירין אותו והוא עובר
37 בלא תעשה כי מאחר שמכה שלא ברשות הרי זה כמכה
38 אחד משאר ישראל:

40 מי שאין לו אשה או שאשתו בעיר אחרת לא ילמד תינוקות
41 מפני שאמותיהם מביאות את בניהם לבית הספר ויתגרה בו
42 יצרו מה שאין כן כשאשתו עמו בעיר יש לו פת בסלו אם
43 יבא לו הרהור ויתקפנו יצרו שלא יוכל להסיח דעתו ויכל
44 לבא אל אשתו.

45 ויש מתירין למי שיש לו אשה אפילו היא בעיר אחרת ולכן
46 אין למחות ביד המקילים:

47 יד אשה אינה במצות תלמוד תורה שנאמר ולמדתם אותם
48 את בניכם ולא את בנותיכם וכשם שאינה במצות

7 בכל יום ויום שליש זמן לימודו.
8 אך פירוש המקרא ודרשות ההגדות יחשבו בכלל שליש
9 במשנה לפי שהמשנה ג"כ פירוש התרי"ג מצות שבתורה
10 וחכמת הקבלה תחשב בכלל שליש בתלמוד:
הלכות ת"ת פרק שני

1 עיון טעמי ההלכות ולהבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר
2 לדבר להקשות ולתרוץ עד שיגיע וירד לעמק הלכה שזה אין
3 לו לעשות בתחלת לימודו אלא לאחר שייגמור ללמוד כל
4 ההלכות פסוקות בטעמיהן בדרך קצרה בלי עיון רב ופלפול
5 להקשות ולתרוץ אבל בלימוד זה לידע הטעמים בדרך קצרה
6 מהתלמוד והפוסקים בלי עיון רב ופלפול חייב הוא לעסוק

'לקוטי תורה' פרשת ראה – הפרשה החסידית

אחרי ה' אלהיכם תלכו

20 החיות. ולכן אומרים: "דינו" – דוקא – "רמה וגו'",
21 ומגביהין כנשר קנם.
22 וצריך האדם התגברות יתירה לעמוד בנסיון, שלא
23 לחוש לשום מניעה חס-ושלום. ובשביל כך באין לו
24 הנסיונות – כדי שיתגבר עליהם, כדי שעל ידי זה, כן
25 יבוא למעלת ומדרגת "לדעת", דהיינו שיהא אצלו
26 בחינת דעת והשגה והרגשה בו יתברך, בבחינת ראייה
27 והשגה.
28 שהדעת הוא נמשך מבחינת ראייה, כדכתיב (ואתחנן ה'
29 לה): "אתה הראת לדעת", שהוא בחינת "ומבשרי אחזה"
30 (איוב יט, כו) – "אחזה" ממש. דהיינו, כמו שמרגיש את
31 נפשו, כאלו רואה שהיא היא המחיה את הגוף, ובלעדך
32 אין לגוף קיום וחיות כו' – כך יהא מורגש אצלו כי הוא
33 יתברך חיי-חיים, כאלו רואה כו'.
34 והטעם שהנסיונות מביאין את האדם לידי דעת, כי
35 הנה הנסיונות, הגם שיורדו בהסתר פנים להיות מסתירים
36 על חיות ה' וקדושתו יתברך, הנה מוסתר בהם חיות
37 אלהי, כענין "ה' אומר לו קלל כו'" (שמואל ב' טז, י). וכמואמר
38 רז"ל: "גלו לבבל שכניה עמהם", שהיא היא המסתתרת

1 "אחרי ה' אלהיכם תלכו ואותו תיראו וגו'"²;
2 פרט הכתוב ששה דברים בעבודת ה': תלכו, תיראו;
3 תשמרו; ובקלו תשמעו; ואותו תעבדו; ובו תדבקו.
4 הנה מה כתיב לעיל מיניה (שם, ד): "כי מנסה ה'
5 אלהיכם אתכם לדעת וגו'". ולהבין מהו "כי מנסה וגו'?"
6 הענין:
7 כי הנה הנשמה קודם ירידתה בעולם-הזה היתה
8 עומדת בעולם-העליון, וכמו שכתוב (מלכים ב' ה, טז): "חיה ה'
9 אשר עמדת לי לפניו", ושם היה אצלה גילוי אלהותו
10 יתברך. ואחר כך ירדה בסתר המדרגות בעולם-הזה
11 השפל, להיות בהסתר פנים וריחוק מקום מאור ה'.
12 ותכלית ירידתה היא בשביל הנסיונות שבאין
13 להאדם, שהם מהסתר פנים והסתלקות חיות השפע,
14 במניעת בריאת הגוף או מניעת ממון, כדי להסתיר על
15 אור וחיות ה' וקדושתו יתברך, ולהיות מונע מבית
16 ומבחוץ לאדם שבא להתקרב לה' ולעבודתו יתברך.
17 כי "דרך רשעים צלחה" (ירמיהו יב, א), וזהו: "ובא האות
18 והמופת [.] לאמר נלכה כו'" (פרשתנו יג, א), כלומר: ששם,
19 גילוי "האות והמופת" והגבהת קרנם בהגדלה וריבוי

לדעת?! והלא הפל גילוי לפניו יתברך, ויודע בראש מה
שיהיה בסוף, ומה שיבחור האדם.

וענין במדרש רבה, פרשת וירא, ריש פרשה נ"ד וצריך להיות נ"ה: ושם:
"יהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם" (וירא כב, א), כתיב
(תהלים ס, ו): "נתתה ליראיך נס להתנוסס מפני קשת סלה", נסיון אחר נסיון,
וגדולין אחר גדולין, בשביל לנסותן בעולם, בשביל לגדלן בעולם, כנס הנה של
ספינה. וכל כך למה? מפני קשת – בשביל שתקשט מדת הדין בעולם. וכו'.

והרמב"ן בפירוש החומש סוף פרשת וירא פירש, שהנסיון
הוא כדי להיות לאדם שכר מעשה-טוב, ולא שכר לבי-טוב
לבד. וענין בזה וירא, (דף ק"ו, עמוד ב') ובמדרש הנעלם). וצריך
להבין, דאם כן מהו פירוש "כי מנסה כו' לדעת כו'?" ולפי מה
שנתבאר אתי שפיר, דפירוש "לדעת" היינו, שעל ידי זה
ימשך בחינת הדעת בנפש האדם).

1. (נאמר שבת פרשת ראה, ביט מנחם אב, מקריים החדש וערב ראש חדש
אלול תקס"ה).

2. (ואת מצותיו תשמרו, ובקלו תשמעו, ואתו תעבדו, ובו תדבקו". פרשתנו יג, ד).

3. "בסתר המדרגות". שיר השירים ב, יד).

4. (האזינו לב, כו: "פן יאמרו ידנו רמה ולא ה' פעל כל זאת").

5. (ירמיהו מט, טז: "כי תגביה כנשר קנף משם אורידך נאם ה'". עבודה ה: "אם
תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנף משם אורידך נאום ה'").

6. (ובזה יוכן הפסוק (פרשתנו יג, ד): "כי מנסה כו' אתכם לדעת
כו'").

(דאין פירוש הפסוק (שם): "לדעת הישכם אלהים כו'", שיהיה
הקדוש ברוך-הוא יודע כו', דאטו לנסיון הוא צריך כדי

36 כי הנה ביאור ענין "אחרי", וביאור ענין "תלכו" הוא
37 על פי מה שנודע מאמר "המחדש בטובו בכל יום תמיד
38 מעשה בראשית". שבכל יום מתחדש חידוש הבריאה
39 מאין ליש. וכמו שהיתה תחלת הבריאה ב"ששת ימי
40 בראשית" מאין ליש ממשי, כמו כן עתה מתחדשת
41 הבריאה יש מאין ממשי כו'.

42 ולהבין ענין "יש מאין", והלא כתיב (דברי הימים א' כט, יד):
43 "כי ממך הכל", ו"כולא קמיה בלא חשיב" כו', שכל מה
44 שלמטה מטה הוא בלא וכאין כו', ולמה נקרא הבריאה
45 בשם "יש מאין" – והלא נהפוך הוא!

46 אף על זה אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים לו, י):
47 "כי עמך מקור חיים באור נראה אור" – שהאמת הוא,
48 שמקור החיים הוא "עמך", "כי ממך הכל", ומכל מקום
49 נקרא "יש מאין" – כי "באור נראה אור". פירוש: באור
50 וזיו בעלמא. כמשל זיו השמש מהשמש, שאינו מערף
51 מהותו כלל, כף השתלשלות והתהוות כל העולמות הם
52 רק בחינת הארה והארה דהארה כו'. "באורך" – הם
53 עולמות עליונים, "נראה אור" – הם עולמות תחתונים,
54 שהם הארה דהארה כו'.

55 ולכן אמר "כי עמך", ולא אמר "כי אתה" – דהנה
56 משמע שאתה בעצמך כביכול הוא המתלבש כו'. אבל
57 "כי עמך" פירוש ש"מקור חיים" הוא בטל וטפל "עמך"
58 – שנמשך מבחינת זיו בלבד.

59 כי מהותו ועצמותו יתברך כביכול אינו בגדר
60 השתלשלות והתלבשות כלל. ולכן נקרא הבריאה יש
61 מאין, דהיינו מבחינה שהוא כאין ואפס, וכלא חשיב,
62 שאינה מבחינת עצמותו ומהותו יתברך כלל, רק בחינת
63 זיו והארה ממנו יתברך. והוא בחינת ומדת מלכותו
64 יתברך. וכמו שכתוב (תהלים קמח, יג): "מלכותך מלכות כל
65 עולמים" – שעל ידי שעלה במחשבתו יתברך "אנא
66 אמלוך כו'" – שבחינת מלוכה הוא רק בחינת שם, שהיא
67 התפשטות לזולתו, להיות שמו נקרא מלך עליהם¹¹,
68 שאין זה אלא זיו כו'.

69 וזהו ענין "אחרי ה'" – בחינת "אחריים", ומזה נמשך
70 "תלכו", היא בחינת אהבה, שנקרא בשם הליכה, כמו
71 שכתוב (לך לך יב, ט): "הלוך ונסוע הנגדה"¹². שכאשר

1 ומתלבשת ב'שר של בבל', להיות הוא המושל, ולהיות
2 ישראל נתונים תחתיו.

3 והנה החיות אלהי שירד מטה מטה בהעלם והסתתר
4 פנים, "יסודתו בהררי קדש" (תהלים פו, א), ממקום גבוה
5 מאד נעלה, ממדרגות עליונות דקדושה – כנודע ממשל
6 נפילת החומה כו'⁷ – אלא שנפל וירד מטה מטה בסתר
7 המדרגות. וכשעומד האדם בנסיון, ומתגבר נגד כל
8 מונע, אזי קורע כל המסכים המסתירים ומעלימים אור
9 וחיות ה'. ונמצא, שיוצא אור וחיות ה' מהעלם אל
10 הגילוי, ונמשך גילוי זה בנפשו להמשיך לה בחינת דעת
11 והתגלות אלקותו יתברך. וכמו "מוצא פי ה'" שבמאכל,
12 שמחיה את האדם⁸ – לפי ששרשו מאד נעלה כו'. כמו
13 שנתבאר במקום אחר.

14 (אלא שזה הניצוץ המוסתר בהנסיון, שרשו גבוה ונעלה
15 יותר מהניצוץ שבמאכל, שהרי נפל למטה יותר כו'. וכנודע
16 מענין "פני אריה . . .) ופני שור כו'" (יחזקאל א, י).

17 וזהו "אחרי ה' . . .) תלכו". והוא על דרך מה שכתוב (שיר
18 השירים א, ד): "משכני אחריך נרוצה". פירוש "אחריך" דייקא,
19 בחינת "אחוריים", שהוא כמו שכתוב (וילך לא, יח): "ואנכי הסתר
20 אסתיר פני" – כמו האב המסתיר את עצמו מבנו, בכדי שהבן
21 ירדוף אחרי, ויתגלה חכמת הבן ודעתו החזקה, שיבין
22 שההסתר אינו אמיתי אלא רק בכדי שיבקשנו בחפש מחופש,
23 ואז ימצאנו וישמחו שניהם. וזהו "משכני" להיות
24 "אחריך נרוצה".

25 ועל ידי זה אחר כך "נגילה ונשמחה בך" (שם) שמבחינת
26 "אחור באחור" יבוא לבחינת "פנים בפנים" כו'¹⁰).

27 אף להיות גילוי הדעת באדם – היינו כאשר תתבונן
28 נפש השכלית בגדולת אינסוף ברוך הוא, כל חד לפום
29 שיעורא דיליה. וכמאמר רז"ל: "אם אין בינה – אין
30 דעת", שעל ידי התבוננות נעשה הרחבת הדעת,
31 להגדיל האהבה המוסתרת בלב, שהיא בהעלם בבחינת
32 נקודה חדה, ועל ידי ההתבוננות נגדלת ונתרבה
33 האהבה, ויוצאת מהעלם אל הגילוי כו'.

34 וענין התבוננות זו שגורמת הגדלת אהבה זו, היא
35 מבוארת בפסוק "אחרי ה' אלהיכם תלכו":

7. (שהאבן ג' עליון יותר, נופל למטה יותר. – לקמן בביאור).

8. (פרשתנו ח, ג) "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם".

9. וענין מה שנתבאר בפרשת תצוה, בדבור המתחיל "זכור את כו'".
וענין בזה חלק ג', ונקרא, דף כ', תחלת עמוד ב'.

10. וענין מה שנתבאר בפרשת תצוה, בדבור המתחיל "זכור את כו'".
וענין בזה חלק ג', ונקרא, דף כ', תחלת עמוד ב'.

11. (ענין ב"אגרת הקדש" (סימן כ), דבור המתחיל "איהו וחייה").

12. (אז, מלך שמו נקרא).

13. (כ"י אברהם – מרכבה להאבה העליונה. וכדכתיב: "ויסע אברהם הלך
ונסוע" – ממשלה למעלה עד – "הנגדה", שהיא האהבה העליונה שתשרה עליו
מלמעלה בבחינת רוכב, והוא יחיה מרכבה אליה. – תורה אור וארא, נו, ג.
ובכמה מקומות).

ועל דרך זה תקנו ברכת "יוצר אור", ששם נאמרה
ונשנית יראה זו:
"יוצר משרתים, ואשר משרתיו בולם עומדים כו',
ומשמיעים ביראה כו', בולם כאחד עונים באימה
ואומרים ביראה כו', והאופנים וחיות הקודש ברעש גדול
כו'.
שמזה מקבלים ישראל גם כן בחינת יראה זו. במשל
הרואה שרים משתחווים לפני המלך כו'. וקמו שנתבאר
במקום אחר¹⁶.
והנה יראה זו קודמת לאהבה. שעל ידי זה שמקבלים
יראה זו, נמשכה מדרגת האהבה האמורה ב"אהבת
עולם אהבתנו כו', ויחד לכבנו לאהבה כו', הבוחר בעמו
ישראל באהבה". עד שבקריאת שמע נמשכה מידת
האהבה העליונה לקיים "ואהבת את ה' אלהיך כו'"
(ואתחנן ו' ה').
ועל בחינת יראה ואהבה זו נאמר (שיר השירים ה, א):
"אכלתי יערי עם דבשי".
יער הוא שבו כל עץ¹⁷. ו"עצי שטים עומדים" (תרומה
כו, טו), הם המלאכים, "שרפים עומדים" (ישעיה ו, ב), וזהו
בברכת יוצר אור, ששם נאמר ענין המלאכים,
ש"עומדים [ו. ו] ומשמיעים ביראה", והאופנים ברעש
גדול כו'.
ו"דבשי" היינו מתיקות ותענוג, היא האהבה
בתענוגים שנמשכה בקריאת "שמע" – "ואהבת".
"בכל לבבך" – שגם תוכיות הלב, שהיא בהעלם
הסתור האהבה המסותרת, יהיה גם "תוכו רצוף
אהבה"¹⁸ בהתגלות.
ו"בכל נפשך" – כל כחות הנפש, מחשבה במחשבה
כו'.
ו"בכל מאדך" – בלי שיעור והפסק. שהאהבה
בתענוגים אין לה קץ וסוף, שיש להתענג "מרום כל",
כנ"ל¹⁹.
ומבחינת אהבה זו יבא ויגיע למדרגת יראה פנימיות,

יתבונן ויעמיק בשכלו ותבונתו, מ"קרב איש ולב עמוק"
(תהלים סד, ז), שכל השתלשלות העולמות אינן אלא זיו כו',
ממילא יומשך לאהבת ה' לבדו. וכמו שכתוב (תהלים עג,
כה): "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי כו"¹⁴;
ולחיות בחינת הליכה באהבה זו ממדרגה למדרגה,
דכמה דרגין על דרגין עד אין חקר, ואהבה זו היא
גדולה ונפלאה לאין קץ ותכלית, להתענג על ה' ממש,
תענוג נפלא לאין קץ, מאחר שבאמת כל העולמות אינן
אלא זיו כו', וכתוב (תהלים קמח, יגיד): "הודו על ארץ ושמים
[ו. ו] ויירם קרן לעמו כו' לבני ישראל עם קרובו", שהם
קרוביו ממש, "כי חלק ה' – ממש – עמו" (ויילך לב, טו).
ואי לזאת, מה מאד תהיה שמחת הנפש "גדולה
לאלהים", ואהבה בתענוגים. ועל זה נאמר (תהלים ק, ב):
"עבדו את ה' בשמחה", היא שמחת הנפש המושכלת
ומתבוננת בה, חיי החיים ברוך הוא.
ונאמרו רז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים
טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא", לפי ש"חיי
עולם הבא" אינן אלא זיו ממנו יתברך כו', מה שאין כן
תשובה ומעשים טובים" – שענין תשובה הוא להשיב
את הנפש ולדבקה בו יתברך, מקורא ושרשא דכולא.
וזהו גם כן מה שכתוב (תבוא כח, מז): "בשמחה ובטוב
לבב מרוב פל", דהיינו יותר מעולם הבא שנקרא "יום
שפולו ארוך כו"¹⁵.
ב. "ואותו תיראו":
הוא בחינת שוב. כי "תלכו" הוא בחינת רצוא, "הלוך
ונסוע" ממדרגה למדרגה באהבה כו'. והשוב הוא להיות
תיראו, יראה בוש, היא יראה פנימית מפני גדולת
אין-סוף ברוך הוא בעצמו ובכבודו, "דלית מחשבה
תפיסא ביה", "וכל נהוראין [ו. ו] מתחשכאן קמיה כו".
כי "אית יראה ואית יראה": יראה חיצונית היא מפני
התפשטות גדולת מלכותו יתברך; "במורא בשר ודם",
מפני התפשטות גדולת מלכותו על ריבוי עם, ומדינות
מלכותו כו' – וכך כתיב (דניאל ז, י): "אלף אלפין ישמשוניה
כו".

ישראל". ועל פסוק "ובבואה לפני המלך" במגלת אסתר).

16. "גם מי שלא ראה את המלך מעולם, ואינו מכירו כלל, אף על פי כן, בשכונתו לחצר המלך ורואה שרים רבים ונכבדים משתחווים לאיש אחד תפול עליו אימה ופחד". תנאי חלק א פרק מ"ב.

17. ("יער וכל עץ בו". ישעיה מדר, כג).

18. (שיר השירים ג, י).

19. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "אני ישנה כו", גבי פירוש "יונת").

14. (ועיין מה שנתבאר בפרשת וארא, בפירוש ו, ב): "וידבר אלקים וגו', אני הוי' ה". שעל ידי ההתבוננות בגדולת אין סוף ברוך הוא והתפשטותו בנבראים, שהיו בחינת שם "אלקים", מזה ישוב "לאהבה את הוי' ה", "דלית מחשבה תפיסא ביה כו".

וזהו פירוש "אחרי הוי' תלכו", דבחינת גדולת אין-סוף ברוך הוא והתפשטותו בנבראים נקרא "אחרי הוי' ה" – בחינת מלכותו יתברך. ומזה יומשך ההליכה לאהבת ה' לבדו כו'.

15. (ועיין מה שנתבאר: בפרשת וארא, על פסוק "לכן אמור לבני

1 בחינת ביטול במציאות ממש. והיינו בחינת השתחואות
2 שבתפלת שמונה-עשרה.

3 כי בחינת "יוצר אור" הוא מדרגת המלאכים, ויראתם
4 והשתחואתם הוא בבחינת חיצונית, מה שאין בן תפלת
5 שמונה-עשרה, היא בחינת ביטול. והשתחואות הנשמות
6 שהם בבחינת פנימיות. דהיינו להיות בבחינת בטול-
7 במציאות ממש, מפני אור אין-סוף ברוך-הוא בעצמו
8 ובכבודו, "דלית מחשבה כו", בחינת 'סובב כל עלמין'²⁰.

9 "והקדוש בשמים ובארץ" – שאין לפניו יתברך בחינת
10 "שמים" ולא בחינת "ארץ", שמעלה ומטה שוין אצלו,
11 ואין תופס מקום לפניו יתברך, גשמיות כמו רוחניות
12 ממש. ולכן יכול להיות נמשך בחינת ביטול זה גם
13 בגשמיות, כי הכל רק בבחינת "באורך נראה אור":
14 "באורה" – גרעין העליון, ו"נראה אור" – גרעין
15 התחתון, וכולם אינם רק אור וזו כו. כנ"ל:

16 ג. "ואת מצותיו תשמרו":

17 הנה במצות כתיב (ואתחנן ה' ו'): "אשר אנכי מצוך היום
18 על לבבך", פירוש: כדי להמשיך "לבבך" אליו יתברך,
19 "במים הפנים כו" (משלי כו, ט) – שעל ידי המצות, שהם
20 רצונו יתברך, "אשר קדשנו במצותיו", שנמשכות למטה
21 על נפש האדם, יתעורר רצון הנפש גם בן אליו יתברך
22 "במים הפנים".

23 וזהו "עשה רצונו ברצונה, כדי שיעשה רצונה
24 ברצונו", פירוש: שיומשך רצונו יתברך, שהן המצות
25 למטה, כדי שיומשך רצון הנפש אליו יתברך.

26 וזהו ענין "נר מצוה" (משלי ה, כג), דהיינו שמן המצוה

27 נמשך "נר" והארה בנפש, היא הארת הרצון והארה
28 שבלב²¹.

29 אף הנה ה"מצות צריכות שמירה". דהיינו הנר
30 שנמשך מהן. וכענין "לא באברהם שיצא ממנו ישמעאל
31 כו". ואמרו רז"ל²²: "עבירה מכבה מצוה". דהיינו שמכבה
32 את הנר ונשקע אש האהבה, אבל אינו מכבה גוף
33 המצוה עצמה חס-ושלום – לומר כי לא תזכרנה²³ לו
34 המצות בחשבון חס-ושלום – שהרי "מי שיש בידו מחצה
35 זכית ומחצה עונות הרי זה מנוחלי עולם-הבא", אלא
36 שנפרעין ממנו על עונותיו ואינו מאבד זכיותיו חס-
37 ושלום – אלא הכוונה, שמכבה את הנר והארה
38 שנמשך מהמצוה בנפש.

39 ועל זה נאמר: "ואת מצותיו תשמרו", שלא יבא לידי
40 איבוד חס-ושלום. והיינו על ידי "ובקולו תשמעו" הוא
41 קול התורה, כי "עבירה מכבה מצוה, ואינה מכבה
42 תורה".

43 והעם:

44 שעם היות שהמצוה היא הארת רצון-העליון ברוך-
45 הוא, על כל פנים הרי ירדה למטה בנפש, ונגבלה
46 בבחינת כלי. והרי יש בחינת "זה לעומת זה", שבשם
47 שעל ידי המצוה הוא מקיים הרצון, כך הנה בעבירה
48 הוא עובר הרצון. ולכן עבירה מכבה הארת המצוה.
49 אבל התורה היא "אלפים שנה כו"²⁴, "אורייתא מחכמה
50 נפקת כו", היא המאירה את ה"נר מצוה". וכמו שכתוב:
51 "כי נר מצוה ותורה אור", שהתורה הוא האור להנר של
52 מצוה²⁵.

תחלה כו, והדא הוא דכתיב: 'כי תבאו אל הארץ ונטעתם'". עיין שם.
דהיינו להמשיך בהארץ מבחינת "עץ החיים".

(ועיין בזה: בפרשת ויקי, דף רכ"ו, עמוד ב', גבי "בפסח על התבואה,
בעצרת על פירות האילן". קדושים, דף פ"ז, סוף עמוד א'. בלק, דף
ר"ב. פנחס, רנ"ג, א'. ועיין ברבות, נשא, פרשה י', רל"ו, ג'. ובשיר
השירים בפסוק (ה, טו) "שוקיו עמודי").

22. (סוטה כא, א': "עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה, שנאמר (שיר
השירים ח, ז) 'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה'").

23. ו'עשה עול... כל צדקתו אשר עשה לא תזכרנה'. יחזקאל יח, כד).

24. (בראשית רבה, פרשה ח, ב': "שני אלפים שנה קדמה התורה לבחינתו של
עולם").

25. (ועיין בהרמ"ו ריש פרשת בהעלותך, פירוש: משום
דהתורה היא "עץ החיים", שהוא בחינת יסוד-אבא כו. ואין
כח בקליפה לשלוט שם, מה שאין בן במצוה, שהיא בחינת
מלכות, ששם "עץ הדעת טוב ורע", ויש שם אחיזה
לחיצונים.

20. [ועיין מה שנתבאר מענין ביטול-במציאות שבשמונה-עשרה, על
פסוק "ויהיה אתה כו". ועל פסוק "השמים כסאי כו" איזה בית אשר
תבנו לי כו"].

21. (ועיין מה שנתבאר מזה על פסוק "והיה לכם לציצית", אף
שהמצות הן הן שממשיכות בחינת חכמה-עילאה, בחינת
ביטול, לכללות נשמות ישראל כו).

ו"נר" בגימטריא ר"ן, כי בחינת רמ"ח מצות-עשה הן
נמשכות על ידי ב' בחינות – ימין ושמאל כו. עיין שם. וכמו
שכתוב בזהר תרומה (דף קס"ו, עמוד ב') על פסוק "כי נר מצוה כו".

ועיין ברבות קדושים, פרשה כ"ה, "אחרי כו" תלכו: וכי
אפשר לבשר-ידים כו' ולחלק אחר הקדוש ברוך-הוא? אותו שכתוב בו
(תהלים עז, כ'): 'אם דרךך ושבילך במים רבים, ואתה אומר: 'אחרי ה' תלכו?'
'ובו תדבקו' כו' וכי אפשר לבשר-ידים לעלות לשמים להדבק בשכינה?
אותו שכתוב בו (ואתחנן ד, כד): 'כי ה' אליהך אש אכלה, ובתיב (דניאל ז, ט):
'ברסיה שביבין דיינו', ובתיב (שם, יא) 'עזר דיינו נגד נקם מן קדמוהי', ואתה
אומר 'ובו תדבקו'? אלא מתחלת ברייתו של עולם לא נתעסק הקדוש ברוך-
הוא אלא במשע תחלה, תדא הוא דכתיב (בראשית ב, ח): 'וישע ה' אלהים גן
בעדן, אף אתם כשנכנסין לארץ לא תתעסקו' – עד: "אלא לובומטע

הגם שלא יהיה לו שום טעם והשגה בעבודתו, וגם אינו יודע טיב העבודה ומדותיה – שיהיה לו חפץ ותשוקה מצד העבודה עצמה – אף על פי כן הרי הוא עובד בלב שלם, מחמת שמקבל עליו עול רבו לעבדו בכל כחו, כפי צריך אדם לקבל עליו עול מלכות שמים, ולקיים מצותיו יתברך מחמת "כי כן צוה לו המלך" ²⁷ כי".

הגם כי "מצות צריכות פונדה", וכוונתה היא השמחה באהבת ה', "כמים הפנים", מפני שבה ועל ידה נמשך רצון העליון, "אשר קדשנו במצותיו" – מכל מקום צריך להיות גם כן בחינת עבודה. כי הגם שעבודה זו היא מדרגה התחתונה שבנפש – נגד השמחה באהבת ה' – מכל מקום הרי יש בה מעלה אחרת מצד ההכנעה והביטול כי. וכמו שנתבאר במקום אחר ²⁸, שזהו שהוכיח שמואל את שאול, הלא "שמוע מזבח טוב וגו'" ²⁹ (שמואל א' טו, כב).

וגם הנה על ידי זה "ובו תדבקון" – לשון רבים. כי יש בנפש ג' בחינות: נפש, רוח ונשמה. שהם: מחשבה, דבור ומעשה. ומעשה הוא בחינת עבד, בחינת עשיה. וצריך האדם לאכללא דבור בדבור, ומחשבה במחשבה כי.

והנה, התקשרות המחשבה היא בדיקות הנפש ושמחתה באלהים חיים. אך המעשה, שהיא מדרגה אחרונה, וצריכה גם כן לעלות ולהתקשר בה, אין התקשרותה אלא על ידי בחינת עבד, שהוא בחינת עשיה. וגם למי שאין יד שכלו ותבונתו מגעת להוליד מהם אהבה עזה בבחינת "תלכו", תהיה זאת עבודתו, עבודה תמה, לעבוד "עבודת עבד".

ועל ידי זה "ובו תדבקון" כתיב – בתוספת נוי. כי הנוי פשוטה יש לה רגל ארוכה ומשוכה למטה, לרמז

כי מקור התורה ושרשה היא הגבה למעלה, "מקורא ושרשא דכולא", מבחינת "י"ג מדות הרחמים" הנמשכות בחדש אלול, כי אז הוא זמן ועת רצון למעלה. ובכל השנה ממשיכים "י"ג מדות הרחמים" על ידי התורה, כי מקור התורה – תרי"ג מצות דאורייתא וז' מצות דרבנן בגימטריא תר"ה, הם "תר"ף עמודי אור", מקורות הרחמים והסליחות, ושם "נשא עון ופשע" (תשא לה, ז), ולכן "אין עבירה מכבה תורה", לפי שנמשך מבחינת "נשא עון" כי ²⁶.

וזהו "ובקולו תשמעו":

כי כל קול הוא ענין המשכה מלמעלה למטה. כפי התורה, הנה נמשכה מלמעלה ממקום גבוה מאד, על ידי תנאים ואמוראים, "מארי מתניתין", וגמרא והלכה זו שנאמרה מפי בית שמיא ובית הלל היא "דבר ה" עצמו. וכמו שכתוב (ישעיה נט, כא): "ודברי אשר שמתי בפיר" – "דברי" ממש.

וזהו "ובקולו ממש" תשמעו: כי "כל היושב ושונה – הקדוש ברוך הוא יושב ושונה בנגדו", רק אתם "תשמעו", כענין "שמע" – "השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיר" – פירוש: "שאתה", הוא בחינת תורה שבעלפה, שהיא היא ה"דבר ה" המדברת ב"פיר".

"ואותו תעבודו":

פירוש "תעבודו": להיות בחינת עבד. וכמו שכתוב (תהלים ק, ב): "עבדו את ה' בשמחה". כי צריך להיות בב' בחינות – בחינת בן ובחינת עבד: בחינת "בן" הוא: האהבה ושמחת הנפש להיות "תלכו" ממדרגה למדרגה; ובחינת עבד הוא: לעבוד כמו העבד שהוא עובד את אדונו. שאין בונתו, רק לעבוד את אדונו למלאות רצונו.

והיינו שהמצוה נקראת "גר" – שהיא המשכת חכמה עילאה על ידי רמ"ח אברים. אבל התורה – "אור" היינו המשכת חכמה עילאה ממש, כמו שהיא למעלה מהתלבשות באברים כי. וזהו ענין הנזכר כאן, שהתורה היא "אלפים שנה" כי, ו"אאלף חכמה" (איוב לג, א) "אאלף בינה", בחינת עץ החיים. כנ"ל.

ויוכן זה עוד ממה שנתבאר על פסוק "והיה מספר בני ישראל", בענין "פקדת הארץ ותשוקה" (תהלים סה, יא דקאי על המצות, שעל ידי זה נעשה הנפש "שוקה", "כמים הפנים כי". אך התורה היא בחינת "עד יערה עלינו רוח ממרום" (ישעיה לב, טו), שלמעלה מבחינת מים שהן המצות כי. ענין שם.

וענין ברציא מהימנא פקשת צו, (דף כ"ח, עמוד ב'), מענין "ואין עבירה מכבה תורה". ובהרמ"ז שם).

26. (וזהו "הרועה בשושנים" (שיר השירים ב, טז) – שהם "י"ג מדות הרחמים", ואמרו בזה: שמות, דף עשרים, עמוד ב', באותן ששונים בתורה כי".

ויוכן זה ממה שנתבאר במקום אחר על פסוק "ואתחנן":

שהתורה הוא המשכת אתערותא דלעילא מבחינה שאין אתערותא דלתתא מגעת שם. וזהו ענין "ואתחנן" – מתנת חנם – "חנם בלא מצות".

וגם "ואתחנן" – בחינת "חנן ורחום הוי"ה" (תהלים קיא, ד), שזהו בחינת "י"ג מדות דרחמים" כי ענין שם.

הרי מכל זה מבואר איך שייך המשכת "י"ג מדות הרחמים" על ידי התורה.

וענין מה שנתבאר עוד מענין תורה ומצות – בדבור המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשקע", גבי שביעות).

27. (על פי אסתר ג, ב).

28. (ראה ספר המאמרים תקס"ו חלק ב' עמוד תשלח).

29. (וענין מה שנתבאר עוד מענין מעלת בחינת עבודה זו דבחינת עבד – בפרשת שלח, על פסוק "ועתה יגדל נא כי").

1 שְׁתַּתְּפֶשֶׁט וְתוֹמֵשֶׁךְ הָאֶרֶץ וְהַמִּשְׁכָּת גִּילּוֹי אֱלֹהוּתוֹ
2 יִתְבָּרֵךְ לְמִטָּה מִטָּה, עַד שֶׁאֶפִּילוֹ בַּחֲנִינָה עֲשִׂיהָ יִהְיֶה כּוֹלֵו
3 קָדֵשׁ לַה'. שָׂאז לא יִהְיֶה יִנְיָקָה לְסִטְרָא אַחְרָא וְחִיצוֹנִים

קיצור מדבור המתחיל: "אחרי הוי"ה אלליכם תלכו"

פְּנִימִיּוֹת. :

22 (ג) "ואת מצותיו" – שעל ידי המצות, שהם רצונו
23 יתברך, יתעורר רצון הנפש גם כן³³. וזהו "נר מצוה"³⁴.
24 אך נר המצוה הנ"ל צריך שמירה מעבירה המכבה
25 מצוה. והיינו על ידי "ובקולו תשמעו", היינו תורה,
26 "ותורה אור". שמקור התורה – מבחינת "י"ג מדות
27 הרחמים", ולכן יש "י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן".
28 "אלפיים שנה קדמה"³⁵. וגם "נוצר חסד לאלפים" (תשא
29 לה, ז) הנ"ל. :

31 (ד) "ואותו תעבדו" – להיות בחינת "עבד" – בלי טעם.
32 שעל זה נאמר: הלא "שמוע מזבח טוב". ועל ידי זה "ובו
33 תדבקו" – התקשרות "מחשבה ודבור ומעשה" של
34 האדם, ב"מחשבה ודבור ומעשה" של הקדוש ברוך-
35 הוא. :

ביאור "אחרי"

47 ממש כן, מה שאין כן אצלו יתברך, שהוא קדוש ומובדל
48 כן.
49 יצריך להבין: מהו ענין בפילות "הקדוש" ג' פעמים?
50 אך הענין:
51 דהנה מבואר במקום אחר³⁹ פירוש "יהללו את שם
52 הוי"ה כי הוא צוה ונבראו" (תהלים קמח, ה):
53 "כי הוא", דהיינו עצמותו ומהותו יתברך "צוה
54 ונבראו" שלא שייר עליו יתברך לומר לשון "ברא" –

7 (א) ענין "כי מנסה ה'", שהנסינות באין לאדם כדי
8 שיתגבר עליהן. כדי שעל ידי כן יבא למעלת ומדרגת
9 "לדעת". אך "אם אין בינה אין דעת", שעל ידי
10 התבוננות נעשה הרחבת הדעת. והיינו להתבונן איך
11 שהבריאה יש מאין, שמקור ההתהוות – מבחינת זיו
12 והארה, שהוא באין, ונקרא "שם". וזהו "כי עמך מקור
13 חיים". ונקרא "אחרי הוי"ה" – בחינת אחוריים. ומזה
14 נמשך "תלכו", "הלוך ונסוע" ממדרגה למדרגה. וזהו
15 בחינת רצוא – שהוא הנמשך מבחינת "אחרי ה'". :

16 (ב) ואחר כך "ואותו תיראו" – הוא בחינת שוב. שזה
17 נמשך מבחינת "אותו" ממש, דהיינו מפני גדולת איך-סוף
18 ברוך-הוא בעצמו³¹. וזהו ענין שמונה-עשרה.
19 ויש יראה חיצונית, שהיא ביוצר-אור, "כולם
20 עומדים כו ביראה", ואחר כך בקריאת-שמע בחינת
21 אהבה – "תלכו"³², ואחר כך "ואותו תיראו" יראה

38 א. הנה פירוש "אחרי הוי"ה אלליכם תלכו": שכל
39 ההשתלשלות נמשך ונתנה רק מבחינת מדת מלכותו
40 יתברך, שהיא הנקראת "אחרי הוי"ה", בחינת
41 "אחוריים", הארה בעלמא כו³⁷.

42 והוא, כמו כן, עד רום המעלות. כי גם הקו נמשך על
43 ידי צמצום ומקום פנוי, מבחינת מלכות דאין-סוף לבד³⁸.

44 ובה יש להבין ענין ג' פעמים "קדוש". על דרך מה שכתב
45 האר"י^ל כדלקמן. דהנה פירוש "קדוש" היינו מובדל. שאינו
46 בדמיון הנשמה שמתפעלת ממקרי הגוף לפי שמלוכשת

30. וענין מה שנתבאר מענין ניון פשוטה, על פסוק "נשא את ראש בני גרשון כו". וענין בזה בשלה, דף מ"ט עמוד א', מענין "ובו תדבקו".

31. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וידעת היום".

32. (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "נשא את ראש בני גרשון", בענין "בני מרר", "קרשים עומדים", ואחר כך "ונתתי לך מהלכים בין העומדים" (זכריה ג, ז), ואחר כך יראה-עילאה).

33. וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "כי תצא", בענין "לך אמר לבי בקשו פני" (תהלים כו, ח) והיינו על ידי "את פני ה' אבקש" (שם).

34. וענין מה שנתבאר מזה על פסוק "והיה לכם לציצית".

35. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "באתי לגני".

36. (נאמר יום א' פרשת שופטים, ל' מנחם אב, ראש חדש אלול תקס"ה).

37. (וכמו שנתבאר בפרשת תצוה, בדבור המתחיל "זכור את כו", בפירוש "ולשב ה' מלך לעולם" (תהלים כט, י). וענין בזה ונקרא (דף עשרים, בתחלת עמוד ב'). וענין מה שנתבאר על פי הזהר קדושים, (דף פ"ו, סוף עמוד א'), על פסוק "ואחרי לא יהיה").

38. (וזהו ענין "אל תקרי שמות אלא שמות", המבואר במקום אחר על פסוק "ובבואה לפני המלך כו". ענין שם.

וכמו שנתבאר על פסוק "את שבתותי תשמרו", בפירוש וענין "בוא קדושים" ושתבח שמך כו". ענין שם.

39. בדבור המתחיל "נקבל היהודים". ועל פסוק "קול דודי".

ואף על פי כן, התהוות הנפֿעל, כְּמוֹ הָאֶבֶן, מְבַחֶנֶת
כַּח הַפּוֹעֵל הַמְּלוּבֵשׁ בוֹ, שֶׁהוּא צְרוּפִי אוֹתוּת דְּבַר ה'
הַמְּלוּבֵשׁ בוֹ, וְהוּא מִמַּשׁ הַתְּהוּת יֵשׁ מֵאֵין. שֶׁהִרִי אוֹתוּת
הֵם כַּחוֹת אֱלֹקִיִּים, וְשִׁיתְהוּהָ מִזֶּה אֶבֶן גִּשְׁמִי עַל דְּרָךְ
מִשָּׁל, הִרִי זֶה מִמַּשׁ מֵאֵין וְאֶפֶס כִּי. שֶׁהִרִי עַל פִּי דְרָךְ
הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת, בְּלִתִּי אֶפְשָׁר כָּלִל וְכָלִל שֶׁהַכַּח הַרוֹחֵנִי
וְנִבְדֵּל מִגֹּדֵר הַגִּשְׁמִי יִהְיֶה מִמֶּנּוּ לְבַד הַתְּהוּת אֶבֶן גִּשְׁמִי
עַל דְּרָךְ מִשָּׁל.

וְזֶהוּ עֵנִין "קְדוּשׁ" דְּפִירוּשׁוֹ מוֹבָדֵל: כִּי אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ
כַּח הַפּוֹעֵל מִמַּשׁ בְּנִפְעָל, מְכַל מְקוֹם כַּח זֶה הוּא רַק
בַּחֲנִית הָאֶרֶץ בְּעֵלְמָא, שְׂאִינוּ נִגְזַע לְהֶאֱרֵת הַקּוֹ הַמְּלוּבֵשׁ
בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת. כִּי הוּא רַק כְּמוֹ זִיו הַשֶּׁמֶשׁ
מִהַשְׁמֶשׁ. וְעֵינִין שֵׁם בִּ"אֲגֶרֶת הַקְּדוּשׁ", שֶׁהוּא רַק הָאֶרֶץ
דְּהֶאֱרָה, וְהֶאֱרָה דְּהֶאֱרָה דְּהֶאֱרָה כִּי.

וְעוֹד זֹאת, שֶׁגַּם כַּח הַפּוֹעֵל מַעֲשֶׂרָה מֵאֲמֻרוֹת, וְכָלִים
דְּאֶצִּילוֹת הַמְּלוּבֵשׁ מִמַּשׁ בְּהַנְפֵּעַל, שֶׁהֵם בִּ"ע, אֵינוּ כָּלִל
כְּדִמְיוֹן הַנֶּשְׁמָה הַמְּלוּבֵשׁת בְּגוֹף. שֶׁהִרִי אֵין שֶׁרֶשׁ
הַתְּהוּת הַגּוֹף וְעֶצְמוּתוֹ מִנְשָׁמְתוֹ כִּי. מִה שְׂאִין בֵּן כַּח
הַפּוֹעֵל וְרוּחַ פִּיּוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁבְּנִפְעָל, הוּא מְהוּהָ אֶת הַנְּפִעָל
מֵאֵין לֵישׁ כִּי. וְלָכֵן הַנְּפִעָל בְּטֵל בְּאֻמַּת לִגְבִי כַּח הַפּוֹעֵל
שְׁבוֹ, וְלֹא כְּמוֹ גּוֹף לִגְבִי הַנֶּשְׁמָה⁴⁰.

ב. וְהִנֵּה יְדוּעַ, דִּישׁ ב' מִיְנֵי הַמִּשְׁכּוֹת מֵאוֹר אֵין־סוֹף
בְּרוּךְ־הוּא - בַּחֲנִית 'מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין' וּבַחֲנִית 'סוֹבֵב כָּל
עֲלָמִין', וְנִקְרָאִים 'פְּנִימִיִּים' ו'מְקִיפִים'.
וְהִנֵּה כָּל הַנֶּ"ל מַעֲנִין הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאֶרֶת הַקּוֹ בְּעֶשֶׂר
סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְהוּהָ בִּי"ע יֵשׁ מֵאֵין - וְזֶה
בַּחֲנִית 'מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין', שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ בַּבַּחֲנִית
הַתְּלַבְּשׁוֹת, וְכַח הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל;

אֲבָל בַּחֲנִית 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין', הוּא מִה שְׂאִינוּ מִתְּלַבֵּשׁ
כָּלִל אֶפִּילוֹ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת, אֲלֹא שֶׁמְהוּהָ
וּמְחִיחָה עַל יְדֵי בַּחֲנִית מְקִיף לְבַד. דְּהֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
(תְּהִלִּים קל"ה, ו): "כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ ה' - עֲשֶׂה". כִּי עַל יְדֵי שֶׁעֲלָה
בְּרִצּוֹנוֹ לְהִיּוֹת הַתְּהוּת הָעוֹלָם, עַל יְדֵי זֶה מִמַּשׁ נִתְהוּהָ
הָעוֹלָם. אֵף שְׂאִין הֶרְצוֹן מְלוּבֵשׁ כָּלִל בְּהַנְבְּרָא, שֶׁהִרִי
הוּא בַּחֲנִית אֵין־סוֹף, וְאֶפִּילוֹ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת
אֵינוּ מִתְּלַבֵּשׁ כִּי.

וְזֶהוּ "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם" (ישעיה נה, ח): שֶׁעַל
יְדֵי שֶׁעֲלָה בְּמַחְשָׁבָה - עַל יְדֵי זֶה נִתְהוּהוּ כִי⁴¹. וְנִמְצָא, כָּל

לְנוֹכַח, דְּמִשְׁמַע שֵׁשׁ כַּח הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל, וְלֹא שִׁיף זֶה
אֲלֹא בְּשִׁמּוּחֵי יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א, א):
"בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים". וְזֶהוּ "יִהְיֶה אֶת שֵׁם", בַּחֲנִית
שֵׁם בְּלִבָּד, שְׂאִינוּ מַעֲרָךְ עֶצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ. אֲבָל "כִּי הוּא",
עֶצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ כְּבִיכּוֹל, הוּא רַק פְּאִלּוֹ "צִוָּה וְנִבְרָאוּ"
מִמִּילָא כִי. עֵינִין שֵׁם.

וְהִנֵּה, גַּם לְשׁוֹן "בְּרָא" - לְנוֹכַח, הוּא מוֹרָה עַל
הַתְּהוּת יֵשׁ מֵאֵין דּוֹקָא. וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב הַרְמַב"ן רִישׁ פְּרִשְׁת
בְּרֵאשִׁית. וְצִרִיף לְהַבִּין: מֵאַחֵר דְּפִירוּשׁ "בְּרָא" - לְנוֹכַח,
הֵינּוּ שֵׁשׁ כַּח הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל, אֵיךְ נִקְרָא יֵשׁ מֵאֵין?

אֲמַנָּם הָעֵנִין, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בִּ"אֲגֶרֶת הַקְּדוּשׁ" (סִימָן ב),
בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "אִיהוּ וְחִיּוּהוּ וְגִרְמוּהוּ חַד".

דְּהֵינּוּ, שֶׁהַכָּלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת, הַנִּקְרָאִים
'גִּרְמוּהוּ', הֵן אֱלֻקוֹת לְבִרּוּא יֵשׁ מֵאֵין כְּמוֹ הָאֵין־סוֹף, וְלֹא
בַּבַּחֲנִית הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת עֲלִיָּה וְעֻלּוֹל לְבַד. כִּי עַל יְדֵי סֹדֵר
הַהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת לְבַד, אֶפִּילוֹ עֶצְמוּמִים רַבִּים לֹא יוֹעִילוּ
לְהִיּוֹת הַתְּהוּת גִּשְׁמִיּוֹת מְרוֹחֲנִיּוֹת. וְלָכֵן נִקְרָא יֵשׁ מֵאֵין.
עֵינִין שֵׁם.

וְכֵן כְּתוּב גַּם בֵּן חֲכָמֵי הַמַּחְקֵר: שֶׁהַתְּהוּת הַגִּשְׁמִיּוֹת
מְרוֹחֲנִיּוֹת אֵין לָהֶן יֵשׁ מֵאֵין גְּדוֹל מִזֶּה. שֶׁהִרִי גַם רִיבּוּא
רַבּוֹת יִרִידוֹת וְהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת לֹא יוֹעִילוּ שִׁיתְהוּהָ
הַגִּשְׁמִיּוֹת מְרוֹחֲנִיּוֹת. אֲלֹא שֶׁזֶהוּ רַק כַּחוֹ וְיִכּוּלְתוֹ לְבַד
יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהוּא הַכָּלִי־יִכּוֹל.

וְהַכַּח הַזֶּה בְּכָלִים דְּאֶצִּילוֹת, הֵינּוּ לְפִי שֶׁבִּהְיוּ מְלוּבֵשׁ
הָאֶרֶת הַקּוֹ מֵאוֹר אֵין־סוֹף, שֶׁהָאוֹר מַעֲיִן הַמֵּאוֹר כִּי,
וּמִתְיַחַד עֲמִתָּהּ בַּבַּחֲנִית "אִיהוּ וְגִרְמוּהוּ חַד", וְעַל יְדֵי זֶה
בוֹרָא עַל יְדֵן יֵשׁ מֵאֵין.

וּבְאֻמַּת, גַּם הַתְּהוּת נִבְרָאִים רִחוּנִיִּים דְּבִי"ע מִהַכָּלִים
דְּאֶצִּילוֹת, הוּא בַּחֲנִית יֵשׁ מֵאֵין וְלֹא דְרָךְ הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת.
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב שֵׁם בִּ"אֲגֶרֶת הַקְּדוּשׁ" הַנֶּ"ל.

וְהִנֵּה, מִצַּד הָאֶרֶת הַקּוֹ הַמְּלוּבֵשׁ בְּכָלִים דְּאֶצִּילוֹת
שִׁיף לּוֹמֵר 'בְּרָא' - לְשׁוֹן נוֹכַח. שֶׁהִרִי הָאֶרֶץ מִהַכָּלִים,
וְגַם אֶפִּילוֹ הָאֶרֶץ דְּהֶאֱרָה מִיְהוּהָ מְלוּבֵשׁ מִמַּשׁ
בְּהַנְבְּרָאִים לְהִיּוֹתָם. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בִּ"אֲגֶרֶת הַקְּדוּשׁ" שֵׁם. וְכְמוֹ
שֶׁכְּתוּב בִּ"סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים" חֶלֶק ב', פָּרָק א', בְּשֵׁם הָאֶרִיז"ל:
שֶׁגַּם בְּדוּמָם מִמַּשׁ מְלוּבֵשׁ אוֹתוּת הַדְּבּוּר מִ"עֲשֶׂרָה
מֵאֲמֻרוֹת" כִּי, וְהִרִי זֶה בַּחֲנִית כַּח הַפּוֹעֵל הַמְּלוּבֵשׁ מִמַּשׁ
בְּהַנְפֵּעַל. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב שֵׁם פָּרָק ג'.

40. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרָא כָּל זֶה בִּ"סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים", חֶלֶק ב', פָּרָק ג'. וְסוֹף
פָּרָק ו'.

וְעֵינִין עוֹד בִּ"אֲגֶרֶת הַקְּדוּשׁ" קְרוֹב לְסוֹף (מִקְטָרֵס אַחֲרוֹן סִימָן ד), בְּדִבּוּר
הַמִּתְחִיל "לְהַבִּין מִה שֶׁכְּתוּב בִּ"פִּרִי עֵץ חַיִּים", בְּמִה שֶׁכְּתוּב שֵׁם:

"וְהֵינּוּ חִיצוֹנִיּוֹת דְּחִיצוֹנִיּוֹת דְּכָלִים כִּי, שֶׁהִיא מְסוּתֶרֶת לְגַמְרִי
בְּרוּח־נֶפֶשׁ דְּעֲשִׂיָּה, כְּהִסְתֵּר וְהָעֵלֶם הַבוֹרָא מִהַנְבְּרָא".

41. וְכַמְבּוֹאֵר עֵנִין זֶה בְּבִיאוּר עַל פֶּסוּק "בִּיאוֹ לְבוֹשׁ מַלְכוּת".

הפּתֵר הוּא הַמּוֹצֵעַ בֵּין הַמַּאֲצִיל לַנֶּאֱצִילִים, וְיֵשׁ בּוֹ ב' ³⁷
 בַּחֲנִינֹת – עֵתִיק וְאַרְיֵר־אַנְפִּין; עֵתִיק – בַּחֲנִינָה אַחֲרוֹנָה ³⁸
 שְׁבַמְאָצִיל, וְאַרְיֵר־אַנְפִּין – בַּחֲנִינָת שְׂרָשׁ הַנֶּאֱצִילִים. ³⁹
 כִּי בַחֲנִינָת שְׂרָשׁ הַנֶּאֱצִילִים יֵשׁ לָהּ אֵיזָה שְׂיִיכוּת עִם ⁴⁰
 עֲלָמִין, לְהִיּוֹת מִמֶּנָּה הַתְּהוּוֹת הַנֶּאֱצִילִים בְּבַחֲנִינָת 'סוֹבֵב ⁴¹
 כָּל עֲלָמִין, שֶׁנֶּקְרָאוּ עַל שֵׁם עֲלָמִין, אֲלֵא שֶׁהוּא סוֹבֵב ⁴²
 וּמִקִּיף מִבְּחוּץ וְאִינוּ נִכְנָס בְּפָנִימִית כו'. אֲבָל בַּחֲנִינָה ⁴³
 אַחֲרוֹנָה שְׁבַמְאָצִיל אֵין לָהּ עֶרֶךְ וְיָחוּס כָּלָל עִם הַתְּהוּוֹת ⁴⁴
 עֲלָמִין. כִּי הוּא "הַמְתַּנְשֵׂא מִימּוֹת עוֹלָם". אֲלֵא שֶׁהוּא ⁴⁵
 מִקִּיף־דְּמִקִּיף⁴⁵, וְהַמִּקִּיף־דְּמִקִּיף הוּא הַמַּחְבֵּר הַמִּקִּיף עִם ⁴⁶
 הַפָּנִימִי כו'. הֵינּוּ שִׁיחָה הַתְּחַבְּרוּת סוֹבֵב וּמְמַלֵּא, "שְׁלוֹם ⁴⁷
 בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעְלָה כו'". ⁴⁸
 וְהוּ שְׁאִמְרוּ רַ"ל שֶׁ"הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, עוֹשֶׂה שְׁלוֹם ⁴⁹
 בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעְלָה, וּבְפִמְלִיא שֶׁל מַטָּה": ⁵⁰

כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא (שְׁמוּאֵל א' בד, יג) "מִשְׁלַל הַקְּדָמוֹנִי", ⁵¹
 בַּחֲנִינָת "קְדָמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם", עַל כֵּן מִמְשִׁיךְ שְׁלוֹם ⁵²
 "בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעְלָה" – כְּלָלוֹת בַּחֲנִינָת סוֹבֵב וּמְמַלֵּא. וְגַם ⁵³
 "בְּפִמְלִיא שֶׁל מַטָּה" – הֵינּוּ, כִּי בְּכָל נִבְרָא יֵשׁ מִב' ⁵⁴
 בַּחֲנִינֹת הַנ"ל, וּכְמֵאמֶר: "וְאַתָּה נִפְתָּחָהּ בִּי, וְאַתָּה ⁵⁵
 מִשְׁמְרָהּ בְּקִרְבִּי". וְכַנ"ל. ⁵⁶
 וְהוּ עֲנִין הַ"קְדוּשָׁה" הֵיא': שֶׁהוּא הַמְשַׁכֵּת בַּחֲנִינָת ⁵⁷
 עֵתִיק, שֶׁהִיא הַמְשַׁכָּה גְדוּלָּה וְעֲצוּמָה מְאֹד אֵין־סוֹף ⁵⁸
 בְּרוּךְ־הוּא, מֵה שֶׁהוּא מוֹבְדֵל עֲדִין וּמְרוֹמָם מְגֵדֵר עֲלָמִין ⁵⁹
 כו'. אֲלֵא שֶׁבַּחֲנִינָת אַרְיֵר־אַנְפִּין הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הוּא בַּחֲנִינָת ⁶⁰
 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין' כו'. ⁶¹

וְהִנֵּה נוֹדֵעַ מַעֲנִין "כִּי אֵל דַּעוֹת" (שְׁמוּאֵל א' ב, יג): ⁶²
 שְׁמִמְטָה־לְמַעְלָה – כָּל מֵה שֶׁהוּא לְמַעְלָה יוֹתֵר נִקְרָא ⁶³
 אֵין לְפִי שְׂאִינוּ מוֹשֵׁג. וְעַל כֵּן, הֵגֵם שֶׁהַתְּהוּוֹת הַנִּבְרָאִים ⁶⁴
 מִבַּחֲנִינָת מְלֻכּוּת־דֶּאֱצִילוֹת, 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין', נִקְרָא יֵשׁ ⁶⁵
 מֵאֵין, מִכָּל מְקוֹם עֵיקֶר בַּחֲנִינָת אֵין הוּא בַּחֲנִינָת 'סוֹבֵב כָּל ⁶⁶
 עֲלָמִין, לְפִי שְׂאִינוּ מוֹשֵׁג יוֹתֵר, שְׂאִינוּ מִתְּלַבֵּשׁ כָּלָל⁴⁶. ⁶⁷
 אִךְ מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה הוּא בְּהֶפֶךְ – שֶׁכָּל מֵה שְׁלִמְטָה ⁶⁸
 יוֹתֵר נִקְרָא אֵין מִשּׁוֹם דְּכָלָא חֲשִׁיב. וְלִכֵּן אֲדַרְבֵּהּ, בַּחֲנִינָת ⁶⁹
 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין' נִקְרָא אֵין. וְהוּ "כִּי עֵמָךְ מְקוֹר חַיִּים" ⁷⁰
 (תְּהִלִּים לו, י), הִיא בַּחֲנִינָת מְלֻכּוּת־דֶּאֱצִילוֹת, מְקוֹר 'מְמַלֵּא ⁷¹
 כָּל עֲלָמִין' נִקְרָא "עֵמָךְ", שֶׁהוּא טָפֵל וּבָטֵל וְכָלָא חֲשִׁיב. ⁷²

נִבְרָא בְּפֶרֶט, וְכָל הָעוֹלָמוֹת בְּכָלָל, יֵשׁ בָּהֶם שְׁנֵי מִינֵי ¹
 חַיּוֹת: ²
 הָאֶחָד – הַנִּמְשָׁךְ וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹכֵיכּוֹתָם, וְהוּא מִבַּחֲנִינָת ³
 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין'. וְשְׂרָשׁוֹ מֵהָאֶרֶת הָקוּ שְׁבַעֲשָׁר סְפִירוֹת ⁴
 דֶּאֱצִילוֹת. וְעַל זֶה נֶאֱמַר "בְּרָא" – לְשׁוֹן נּוֹכַח כַּנ"ל. ⁵
 וְהַב' – הוּא בַּחֲנִינָת הַמִּקִּיף מִבַּחֲנִינָת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין'. ⁶
 וּכְמֵאמֶר: "נִשְׁמָה שְׁנֵתָּ בִי כו', וְאַתָּה מִשְׁמְרָהּ בְּקִרְבִּי כו'". ⁷
 וּכְמוֹ שֶׁהוּא בְּהַנְשָׁמָה, כִּךְ בְּכָללוֹת הַבְּרִיאָה כו'. וְהִנֵּה ⁸
 עַל זֶה נֶאֱמַר "כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ" – כִּי מִבַּחֲנִינָה זו, ⁹
 ד'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, אֵין שִׁיךְ כָּלָל הַתְּלַבְּשׁוֹת כִּחַ הַפּוֹעֵל ¹⁰
 בְּהַנְפָּעֵל, שֶׁהִי אִינוּ מְלֻבֵּשׁ כָּלָל. כִּי אִם שְׁעַל יְדֵי ¹¹
 שְׁעֵלָה בְּרִצּוֹנוֹ שִׁיחָה הַתְּהוּוֹת – עַל יְדֵי זֶה דּוֹקָא ¹²
 נַעֲשֶׂה, עַל כֵּן אֵין שִׁיךְ עַל זֶה, רַק כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי הוּא ¹³
 צִוָּה" וְעַל יְדֵי זֶה "וְנִבְרָאוּ" כו'⁴². ¹⁴

וְהִנֵּה יָדוּעַ, דְּעִיקֶר הַתְּהוּוֹת וְהַחַיּוֹת הוּא מִבַּחֲנִינָת ¹⁵
 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין', שֶׁהוּא בַּחֲנִינָת אֵין־סוֹף מִמֶּשׁ⁴³. וְהִנֵּה, ¹⁶
 רִצּוֹן־הָעֲלִיּוֹן הוּא מְקוֹר הַחַיִּים הַמְהִינָה אֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת ¹⁷
 כו'. וְהוּ יֵשׁ מֵאֵין, דְּהֵינּוּ שְׂאִין שׁוֹם הַתְּלַבְּשׁוֹת כָּלָל ¹⁸
 בְּהַנְפָּעֵל מִבַּחֲנִינָת כִּחַ הַפּוֹעֵל שְׁבַבְחִינָת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין'. ¹⁹
 (וְגַם מִבַּחֲנִינָת 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין, אִף עַל פִּי שְׁנִמְשָׁךְ כִּחַ הַפּוֹעֵל ²⁰
 וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּהַנְפָּעֵל, נִקְרָא יֵשׁ מֵאֵין מִמֶּשׁ כַּנ"ל). ²¹

וְהוּ עֲנִין הַ"קְדוּשָׁה" הֵב', דְּהֵינּוּ בַּחֲנִינָת 'סוֹבֵב כָּל ²²
 עֲלָמִין', שֶׁהוּא קְדוּשׁ וּמוֹבְדֵל מִבַּחֲנִינָת ה'עֲלָמִין', יוֹתֵר ²³
 מִבַּחֲנִינָת "קְדוּשָׁה" הֵג' שֶׁהוּא בַּחֲנִינָת 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין'. ²⁴
 דְּהֵינּוּ, שְׂאִפִּילוֹ בַּחֲנִינָת זִיו וְהוּד לֹא נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ ²⁵
 לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּה'עֲלָמִין" בְּפָנִימִיּוֹתָם, אֲלֵא שֶׁהוּא אֹדֵר מִקִּיף. ²⁶
 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה נִתְבָּאֵר בְּמְקוֹם אַחֵר בְּפִירוּשׁ "אַתָּה ²⁷
 קְדוּשׁ, וְשִׁמְךָ קְדוּשׁ": "שִׁמְךָ קְדוּשׁ" הֵינּוּ בַּחֲנִינָת 'מְמַלֵּא ²⁸
 כָּל עֲלָמִין. וּבְדִכְתִּיב (תְּהִלִּים קמח, יג): "כִּי נִשְׁגֵּב שְׁמוֹ לְבָדוּ", ²⁹
 אֲלֵא הוּדוּ וְזִיוו שֶׁל שְׁמוֹ נִמְשָׁךְ וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּה'עֲלָמִין". ³⁰
 וּכְמֵאמֶר רַ"ל: "זִיוו הַשְׁכִּינָה", זִיו דִּיִּיקָא. אֲבָל "אַתָּה ³¹
 קְדוּשׁ" הֵינּוּ, שְׂאִפִּילוֹ "זִיוו וְהוּד" לֹא הִיו הָעוֹלָמוֹת ³²
 יְכוּלִים לְקַבֵּל חַיּוֹת מִמֶּנּוּ בְּפָנִימִיּוֹתָם וְתוֹכִיּוֹתָם, אֲלֵא ³³
 שְׁמִיחָהּ וּמְהִינָה אוֹתָם עַל יְדֵי בַּחֲנִינָת מִקִּיף כַּנ"ל⁴⁴. ³⁴

ג. וְהִנֵּה בְּבַחֲנִינָת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין' יֵשׁ גַּם כֵּן ב' בַּחֲנִינֹת. ³⁵
 כִּי הִנֵּה כֶּתֶר – לְשׁוֹן בּוֹתֵרָת, שֶׁהוּא סוֹבֵב וּמִקִּיף. וְהִנֵּה ³⁶

יִשְׂרָאֵל כו'. וְעַל פְּסוּק "אֶסְרִי לְנֶפֶס" בְּפֶרֶשֶׁת וַיְחִי.

45. וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמְקוֹם אַחֵר, עַל פְּסוּק "מִזְמוֹר שִׁיר חֲנוּכַת הַבַּיִת",
 בְּעֲנֵן ג' בַּחֲנִינֹת "מִזְוֹן, לְבוּשׁ, בֵּית".

46. וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמְקוֹם אַחֵר, עַל פְּסוּק "הִלֵּשׁ הַזֶּה" בְּקִרְבֵּנוֹ אִם אֵין.

42. וְעֵינִי מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר מַעֲנִין "מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין" וְ"סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין",
 בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "אֵלֶּה מִסְעֵי", גְּבִי בִּרְכַת הַמִּצְוֹת, שִׁישׁ בָּהֶם לְשׁוֹן נּוֹכַח
 – "בְּרִיךְ אַתָּה כו'", וְלִשׁוֹן נִסְתָּר – "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ כו'". עֵינִי שֵׁם.

43. וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שֵׁם עַל פְּסוּק "יְבִיאוּ לְבוּשׁ מְלֻכּוּת". וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
 ב'סֶפֶר שֶׁל בִּינוּנִים" פֶּרֶק כ"ב.

44. וְעֵינִי מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזָּה: פֶּרֶשֶׁת וְאָדָּא, עַל פְּסוּק "לִכֵּן אֲמוֹד לִבִּי

54. ועיין מה שנתבאר עוד בדבור המתחיל "שובה ישראל עד", מענין פירוש אחרים ופנים.

וּבְכָל הַמָּשָׁל הַזֶּה הוּא בַּחֲסִידוּת, בִּירְאָה־וְאַהֲבָה: 29
שְׁמִתְחַלָּה הִיְתָה הָאֱהָבָה מְסֻתָּרֶת – נְקֻדָּה אַחַת, וְאַחֵר 30
כִּף נִגְדָּלָה – לְהַגְדִּיל מְדוּרַת אֵשׁ הָאֱהָבָה בְּהַתְלַהּבוֹת כו'; 31
וְכֵן הִירְאָה. 32
וְזֶהוּ שְׁלֵאָה, "אִם הַבְּנִים" (תהלים קיג, ט), יִלְדָּה שִׁשָּׁה 33
בָּנִים⁵⁹ – הֵם נִקְרָאִים בְּחִינַת אֱהָבָה, וְכַת – הוּא מִדַּת 34
מַלְכוּת, וְשִׁמָּה דִּינָה⁶⁰ – "דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא"⁶¹: 35

ד. וְהִנֵּה "תִּלְכוּ" הוּא בְּחִינַת רְצוּא, וְאַחֵר כִּף "וְאוֹתוֹ 36
תִּירָאוּ" הוּא בְּחִינַת שׁוּב. 37
וְהַעֲנִן: 38

כִּי הִנֵּה נֹדַע מִה שֶׁכְּתוּב דָּשֵׁם הַיְי"ה הוּא "דְּחִילוֹ" 39
וְרַחֲמֵימוּ, רַחֲמֵימוּ דְּחִילוֹ. ו"ה הוּא בְּחִינַת אֱהָבָה וְיִרְאָה, 40
זַעֲיִר־אֲנַפִּין הוּא אֱהָבָה־זוּטָא (וְלֹכֵן נִקְרָא "זַעֲיִר"). וְיִרְאָה 41
הִיא הַמַּלְכוּת, יִרְאָה־חִיצוֹנִית מִהַתְפָּשׁוֹת מַלְכוּתוֹ⁶². 42

וְכֹז, הִירְאָה קוֹדֵם לְאֱהָבָה מִמַּשָּׁה־לְּמַעַלָּה. וְיִרְאָה זֶה 43
אֵינָה כְּתוּבָה בְּתוֹרָה כָּאֵין⁶³. וְאַחֵר כִּף אֱהָבָה־רִבָּה הִיא 44
בִּינָה. 45

וְחֻכְמָה, יִרְאָה־פְּנִימִית, הִיא בְּחִינַת "יִרְאוּ אֶת ה'". מִה 46
שָׂאִין בֶּן יִרְאָה חִיצוֹנִית הוּא בְּחִינַת "יִירָאוּ מוֹה" (תהלים 47
לג, ח). אָבֵל "יִרְאוּ אֶת ה'" הֵינֵנוּ לִהְיוֹת בְּחִינַת "אֶת" – 48
הַטָּפֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּטּוּל, וְהוּא בְּחִינַת אֲצִילוּת. שֶׁהוּא 49
בְּחִינַת חֻכְמָה דְּכָלְלוּת הַעוֹלָמוֹת. כִּי בְּדֶרֶךְ כָּלֵל, אֲצִילוּת 50
הוּא חֻכְמָה, כִּי אָבֵא שָׂרֵשׁ הָאֲצִילוּת, וְכִינָה – "אֵימָא 51
מִקְנָא בְּכוֹרְסִיָּא"⁶⁴. 52

(וְאַפְשָׁר לֹמַר, שֶׁזֶּהוּ "וְאוֹתוֹ תִּירָאוּ", בְּחִינַת "יִרְאוּ אֶת" 53
שֶׁבְּטֵל לְבַחֲנִית "וְאוֹתוֹ כו"⁶⁵). 54

גַּם פִּירוּשׁ "וְאוֹתוֹ" – לְשׁוֹן אוֹת וְרוּשָׁם. וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב⁶⁶: 55

וְזֶהוּ⁵⁵ "כִּי ה' אָמַר לוֹ קָלֵל" – וְהִיכֵן אָמַר לְשִׁמְעִי? 1
אֲלֹא שֶׁמְחַשְׁבָּה זֶה שֶׁנִּפְלָה לְשִׁמְעִי בְּלִבּוֹ וּמוֹחוֹ – יִרְדָּה 2
מֵאֵת ה', וְרוּחַ פִּיו הַמְּחִיזָה כָּל צָבָאִם – הַחִיָּה רוּחוֹ שֶׁל 3
שִׁמְעִי בְּשַׁעַה שְׂדִיבֵר דְּבָרִים אֵלּוֹ לְדוֹד. כִּי אֵלּוֹ נִסְתַּלַּק 4
רוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ מִרוּחוֹ שֶׁל שִׁמְעִי לֹא יוֹכֵל לְדַבֵּר מֵאוֹמְהָ. 5
וְזֶהוּ "כִּי ה' אָמַר לוֹ" מִמַּשׁ בַּעַת הַהִיא לְקַלֵּל אֶת דּוֹד 6
כו'⁵⁶. 7

וְהַטַּעַם שֶׁהַנְּסִיוֹנוֹת מְבִיאִין לִידֵי גִילּוֹי אֱלֹהוֹת: 8
כִּי הִנֵּה הַנְּסִיוֹנוֹת וְהַהֲסָתָר פָּנִים הוּא מַעוֹלָם־הַתְּהוֹ, 9
מִ"לִּפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ" (וישלה לו, לא), שִׁירְדוּ וְנִתְלַבְּשׁוּ 10
בְּקְלִיפּוֹת, וְהַקְלִיפָה הִיא הַמְּסַתֶּרֶת⁵⁷. וְכִשְׁשׁוּבְרִין 11
הַקְלִיפָה עַל יְדֵי שְׁעוֹמֵד בְּנִסְיוֹן, נִמְצָא הַפָּרִי בְּתוֹכוֹ, הוּא 12
כַּח ה' הַמוּסְתָּר וּמְלוּבָשׁ שָׁם, "ה' אָמַר לוֹ קָלֵל", שֶׁבָּא 13
לִידֵי גִילּוֹי, לִפִּי שִׁכְחָה ה' הַמְּלוּבָשׁ בּוֹ הוּא מְלַמַּעַלָּה 14
מַעַלָּה. 15

כְּנֹדַע מִמַּשָּׁל נִפִּילַת הַחוּמָה, שֶׁהָאָבֵן הַעֲלִיּוֹן יוֹתֵר, 16
נוֹפֵל לְמַטָּה יוֹתֵר. וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב (בא יב, יב): "וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ 17
מִצְרַיִם" – "אֵינִי וְלֹא מֵלֶאךְ", שֶׁכְּדִי שִׁירְד וְיִשְׁתַּלְשַׁל גַּם 18
לְמָקוֹם הַקְלִיפּוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת מִמָּקוֹם גְּבוּהָ מְאֹד נַעֲלָה, 19
עַד שֶׁיִּגִּיעַ שִׁיחִיָּה גִילּוֹי אֱלֹהוֹת גַּם בְּמָקוֹם הַקְלִיפּוֹת. וְלִכֵּן 20
אוֹתוֹ הִכָּח מְבִיא לִידֵי דַּעַת, לִפִּי שֶׁהוּא מִרְפָּח נִיבּוּצִין 21
מַעוֹלָם־הַתְּהוֹ, עֲקוּדִים נְקוּדִים כו'. וְ"ס"ג מַעוֹלָה מִמֶּה" 22
כו'⁵⁸. 23

רַק "אִם אֵין בִּינָה – אֵין דַּעַת כו'" (אבות ג, יז): שֶׁכֵּל 24
הַהוֹלֵךְ הוּא מְבִינָה, שֶׁהַפְּסוּלַת נִבְרָר בְּדָם נְדוּת, וְהוֹלֵךְ 25
נִגְדָּל בְּט' חֲדָשִׁים. שְׁמִתְחַלָּה הִיְתָה רַק טָפָה, וְאַחֵר כִּף 26
נַעֲשֶׂה הוֹלֵדֶת אֲבָרִים בְּבַחֲנִית פְּרָצוּף, וּבְמַעֲי אִמּוֹ "אוֹכֵל 27
מִה שֶׁאִמּוֹ אוֹכֵלֶת", וְאַחֵר כִּף יוֹצֵא וְנִפְרָד לְעַצְמוֹ. 28

"זֶה הַשַּׁעַר כו'" (תהלים קיח, ב). דִּירְאָה הִיא "תִּרְעָא לְאַעֲלָאָה"; 59
אִךְ הוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהר פְּרָשַׁת בֹּא (דף ל"ח, עמוד ב'): 60
"וּבִאֲתָר דִּאֲשַׁתְּכִי דְּכֵר וְנוֹקְבָא, לִית שְׁבָחָא אֲלֵא לְדְּכוּרָא". 61
וְהִכִּי נָמִי, בֵּין שְׁנֵאֲמַר "תִּלְכוּ", שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱהָבָה, שֶׁנִּקְרָא 62
דְּכֵר – "זְכֵר חֲסִידוֹ" (תהלים צח, ג) אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר הִירְאָה, 63
שֶׁנִּקְרָאת נֹקְבָא – "אִשָּׁה יִרְאֵת ה'" (משלי לא, ל). כִּי הִירְאָה 64
צָרִיכָה לִהְיוֹת כְּלוּלָה בְּאֱהָבָה, "לְאַבְלָלָא שְׁמֵאלָא בִּימִינָא 65
כו'".

וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר, שִׁירְאָה זֶה נִרְמְזָת כָּאֵין בְּתִיבַת "אֲחֵרִי הַיְי"ה", 66
שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת.

64. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּ"עֵין חַיִּים", שַׁעַר מ"ז, פֶּרֶק ג'.

65. וְעֵינִן בְּזֶהר חֶלֶק א', (דף צ"ד, עמוד א') עַל פְּסוּק (שְׁמוּאֵל ב' טו, 66
כח): "אוֹתוֹ וְאֵת נְהוּה כו'".

66. (תְּשָׁא לֹא, יז בְּשַׁנִּי הַסֵּדֶר).

55. (יראה תנאי, אגרת הקדש סימן כח).

56. (ועיין ב"עין חיים" שער מ"ח, פרק ב').

57. (ועיין בזהר וינא, דף קי"ט, עמוד ב').

58. ועיין מה שנתבאר על פסוק "וידעת היום והשבת".

59. (ויצא ל, כ): "ואתמור לאה... ילדתי לו ששה בנים".

60. (ויצא ל, כא): "ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה".

61. (וכמו שנתבאר על פסוק (אסתר ט, כח) "אמר עם הספר", 62
שהבירור הוא במחשבה, שהיא בחינת בינה, על ידי 63
התלבשות החכמה שם כו'. והוא כענין "כולם בחכמה עשית" 64
(תהלים קד, כד) – בבינה. וכמו שנתבאר במקום אחר, בפירוש "ברוך 65
עושה בראשית").

62. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בסדור) ב"הַעֲרָה לְתִיקוֹן חֻצוֹת".

63. (שְׁהִרִי הַתְּחִלַת הַפְּסוּק מִבְּחִינַת "תִּלְכוּ", שֶׁהוּא אֱהָבָה.

וְאִךְ עַל גַּב דְּהַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת מִבְּחִינַת יִרְאָה דִּיִּקָּא, כִּי

בחינת השמירה לנר"נ המתלבשים בכלים – נשמה במוח
 כו, כי אור-מקין מצחצח חצי הכלי מבחוץ, וגם המקין
 מסמא עיני החיצונים. נמצא, על ידי המקין אין
 החיצונים יכולים להתקרב כו.
 והנה השמירה צריך לאור-פנימי כשנלכשו בכלים,
 כי אז צריך שמירה, לפי שעל ידי הפגם חס-ושלום בכלי
 נמשך יניקה גם מן האור המלוכלך, כמו על ידי
 שחותף ידו יוצא דם. כמו שנתבאר במקום אחר. מה שאין כן
 כשאורות כלולים עדיין במאצילן, וכן אורות מקיפים –
 לא שייך בהם פגם ויניקה כו.
 והנה, המצות נקרא "רמ"ח אברים דמלכא", שהם
 המשכות אורות בכלים⁷³.
 והוא "כי נר מצוה": כי בלשון תורה נקרא "נר" – הכלי
 שבתוכה הנר הדולק, כמו שכתוב (פקודי לט, לו): "נרות
 המערכה", וגם הנרות הדולקים שבהכלי נקראים נרות,
 כמו שכתוב (בהעלותך ח, ב): "בהעלותך את הנרות". והיינו
 שבמצות יש שני בחינות: שהם בחינת כלים, וגם על ידן
 נמשכים אורות המתלבשים בהכלים. ועל כן צריכים
 שמירה, והוא "ואת מצותיו תשמרו";
 והיינו על ידי "ובקולו תשמעו", היא התורה,
 שנקראת "ותורה אור", בחינת מקור האור הנמשך
 בהנורות⁷⁴. והיינו, שהיא בחינת אור-מקין שלמעלה
 מבחינת הכלים ואברים כו. כי הגם ד"אורייתא מחכמה
 נפקת" – "נפקת" דייקא, אכן שרשה למעלה מהחכמה
 כו. והיינו שהיא מבחינת מקיפים "למד ומו"ם" כו⁷⁵.
 והוא גם כן פירוש "ותורה אור": כי המצות שהם
 בחינת אורות המתלבשים בכלים, מתחלקים לתרי"ג
 בחינות, רמ"ח מצות-עשה כו, היינו לכל כלי וכלי אור
 בפני עצמו כו. אבל התורה שהיא בחינת מקין, היא
 בחינת אור אחד. רוצה לומר, למעלה מבחינת
 התחלקות כו⁷⁶.
 והנה, עיקר שמירה זו היינו לבחינת ההארה הנמשך

"אות היא ביני ובין בני ישראל". ופירוש, כידוע דכשהיה
 הצמצום הראשון להיות מקום פנוי כו, נשאר רשימו
 מהאור שנסתלק כו, ואחר כך נמשך קו כו, ועל זה אמר
 "ואותו" – היינו אות ורושם הנ"ל – "תיראו", "כי אות
 היא ביני ובין כו"⁶⁷.
 (וענין שייכות יראה-עילאה הנ"ל לבחינת אות ורושם
 הנ"ל, אפשר לומר, על דרך מה שכתוב בזהר חלק ג', (קכ"ח,
 סוף עמוד ב') גבי חכמה-סתימאה: "והיינו דתנינן ברישומי
 אתון, תי"ו רשים רישומא לעתיקי-יומין".
 ועיין מה שנתבאר בביאור האדרא מהאריז"ל, וב"פרי עץ חיים",
 וב"משנת חסידים", בענין כוונת תשר"ק הנזכר במוסף שבת⁶⁸ –
 ש"הוא סוד הארת כ"ב אתון במחא-עילאה" כו. עיין שם.
 נמצא, בחינת אות ורשימו הנ"ל מאיר בחכמה-סתימאה,
 וחכמה-סתימאה היא שרש בחינת יראה-עילאה. כמו שנתבאר
 במקום אחר. ולכן שפיר שייך "ואותו" דייקא "תיראו" כו –
 שהיראה-בושת ששרשה מחכמה-סתימאה נמשכת מבחינת
 "ואותו".
 ועיין מה שנתבאר עוד מענין "דחילו ורחימו, רחימו
 ודחילו"⁶⁹, ובענין "ובמורא גדול" זה גילוי שכינה⁷⁰, ושם
 נתבאר: "מורא גדול" נמשך על ידי גילוי בחינת "מלך מלכי
 המלכים", מלכות דאין-סוף כו. והוא ממש ענין הרשימו
 שבמחא-סתימאה, כי הרשימו הוא מבחינת מלכות דאין-
 סוף⁷¹. ולכן מזה נמשך בחינת "מורא גדול" שהוא בחינת
 חכמה-סתימאה כו. ו"מורא גדול" – לשון זכר, מה שאין כן
 יראה-תתאה היא בחינת נוקבא כנ"ל.
 לפי זה, פירוש "אחרי הוי"ה", "ואותו" – היינו בחינת
 מלכות-דאצילות, ומלכות-דאין-סוף כו⁷² :
 ה. "ואת מצותיו תשמרו":
 הנה השמירה היא על ידי המקין. וכנודע מענין
 "ואתה משמרה בקרבך". והיינו בחינות חיה יחידה,
 שאינם מתלבשים בכלים אלא שהם בחינת מקיפים. והם

67. (כי אות היא ביני וביניכם". תשא לא, יג)

68. (תשנת שבת רצית קרבנותיה".

69. בביאור על פסוק "כי אתה נר" – בפרשת מפקן.

70. על פסוק "ששית ימים תאכל מצות", גבי פסח. ועל פסוק "קול דודי כו", בשיר השירים.

71. כמו שכתוב ב"ביאור האדרא מהאריז"ל" שם.

72. ועיין מה שנתבאר במקום אחר מענין "אם אין יראה – אין חכמה, אם אין חכמה – אין יראה", גבי חג השבועות, על פסוק "ודבר אלוקים כו". ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וידעת היום". עיין שם.

73. (עיין ב"אגרת הקדש" בסופו (קונטרס אחרון סימן ד, בדבור

המתחיל "להבין מה שכתוב ב"פרי עץ חיים": שכל המצות – לתקן רמ"ח אברי צ"א על ידי המשכת אור אירוסוף ברוך-הוא בזה כו).

74. (עיין בזהר ריש פרשת בהעלותך. ובהרמ"ז שם).

75. "ויברא אלוקים את האדם בצלמו, בצלם אלוקים וגו'". ומבאר ב"עץ חיים" ענין צ' דצלם, ולמד דצלם, מים דצלם. עיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "כי תצא כו" (לקמן לה, ג ואילך).

76. ועיין מה שנתבאר בפרשת וארא, סוף דבור הראשון "וארא אל כו", שהתורה הוא המשכת בחינת יחידה, "אנכי – מי שאנכי" כו. עיין שם.

(וזהו שכתוב באדרא דנשא, דף קכ"ט, א':

ליה".

26 אָמנם "אין עבירה מכבה תורה": כי התורה היא
27 מבחינת "רעוא דכל רעיון" כו', שמשם נמשך בחינת
28 "נושא עון". כי הנה ידוע, שפדי להיות המחילה וסליחה
29 על ידי תשובה, שהיא החזרת הרצון שנסתלק על ידי
30 העבירה, הנה הוא על ידי המשכות מבחינת רצון
31 העליון, שלמעלה יותר מבחינת הרצון שבמצות. והוא
32 בחינת "רעוא דכל רעיון", שאין שם לעומת זה כו',
33 ומשם שרש התורה.
34

35 וכמו שנתבאר על פסוק "ואתחנן", שהתורה נמשכה
36 מבחינה שאין אתערותא דלתתא מגעת שם, כי היא
37 מבחינת מקיפים עליונים, אשר שם נאמר (בלק כג, כא): "לא
38 הביט און ביעלב כו'".

39 וזהו שאמרו רז"ל: "כל הקורא ושונה, הקדוש ברוך
40 הוא קורא ושונה בנגדו", "בנגדו" דייקא, על דרך "ה'
41 צלף" (תהלים קכא, ה), שהוא בחינת צל ומקיף, מה שאינו
42 יכול להיות מתלבש בכלים כו'.⁷⁷

43 ומכל מקום, "כל האומר אין לי אלא תורה – אפילו
44 תורה אין לו", וכמו שנתבאר במקום אחר כו': כי התורה אשר
45 אינה בטירת הלב נקראת רק "תרעא דרתא" כו'.

46 וגם, כי "בצדקה תכונני" (ישעיה נד, יד) כתיב כו'⁷⁸, כי
47 "לית ברכתא שריא אלא כו'⁷⁹, לכך אי אפשר להיות
48 המשכת המקיפים העליונים שעל ידי דבור התורה אלא
49 בשיש מכוון להשראה זו, דהיינו בחינת כלי ואור-פנימי
50 שעל ידי המצות – "רמ"ח אברים דמלבא" כו'⁸⁰ :

1 מהמצוה לנפש האדם כו'. וענין הארה זו שנמשך מן
2 המצוה על הנפש, יובן על דרך מאמר רז"ל, שבשעת
3 מתן תורה "כפה עליהם הר כגיגית כו', ומכאן מודעא
4 רבא לאורייתא".

5 וידוע פירוש וענין "כפה עליהם הר" – שהוא בחינת
6 "ימינו תחבקני" (שיר השירים ב, ו). דהיינו התגלות אהבה
7 העליונה לישראל, כמו שכתוב (מלאכי א, ב): "אהבתי
8 אתכם אמר ה'", ועל ידי זה ממילא נתעורר האהבה גם
9 בן בנשמות ישראל, על דרך "כמים הפנים לפנים בן לב
10 האדם כו'" (משלי כו, יט), עד שבאו לכלות הנפש. וזהו
11 ה"מודעא רבא", דהיינו שאתערותא דלתתא זו שלהם
12 לא היה בבחינה ורצון, כי אם שעל ידי הגילוי מלמעלה
13 נמשך ממילא בלבם גם כו'.

14 וכך מעין זה יובן גם בן בענין קיום המצות – שהם
15 המשכת רצון-עליון ממש, זה חסדים, ו"ימינו תחבקני"
16 – התגלות אהבה עליונה כו', לכן על ידי זה נתעורר גם
17 בן רצון האדם אליו ותברך "כמים הפנים כו'". וזהו
18 "פקדת הארץ ותשוקקה" כו'" (תהלים סה, י). וזהו "אשר
19 אנכי מצוך היום על לבבך כו'" (ואתחנן ו, ו).

20 ועל זה אמרו: "עבירה מכבה מצוה": שעל ידי
21 העבירה, שהיא נגד רצון-העליון ברוך-הוא – נכבה
22 הארה זו שנמשך לו מרצון-העליון על נפשו כו'. מה
23 שאין בן בהמצוה עצמה, שהיא "רמ"ח אברים דמלבא",
24 לא שייך ביבוי חסד-שלום. וזהו שכתוב (האינו לב, ה):
25 "שחת לו, לא בניו מומם", ובתרגומו: "חבילו להון לא

כו'.

וענין מה שנתבאר על פסוק "ויקהל משה", שבחינת כתר-
דד"א הנקרא רצון, הוא הפלי לבחינת רצון-עליון, "רעוא
דכל רעיון", כתר דאריך-אנפין שהוא בחינת האור כו'. ענין
שם.

וענין מה שנתבאר לעיל, שהתורה נקראת "משל הקדמוני" –
בחינת "קדמונו של עולם" כו'.

77. וענין מה שנתבאר על פסוק "ביום השמיני עצרת", בפירוש
"נאשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתך".

78. (ראה לקמן כג, א)

79. (כמו שכתוב בזהר, דלית ברכתא שריא באתר ריקניא כו' אלא באתר
שלים. תורה אור כד, ג. ובכמה מקומות).

80. וענין מה שנתבאר כעין זה סוף דבור המתחיל "ועשית בגדי קדש",
בענין ברכת המצות כו'. וענין מה שנתבאר ריש פרשת ויקרא, על פסוק
"ויקרא אל משה כו'".

חד ארחא דנהיר כו' לתרג"ג ארחין דאורייתא, דפליג בצ"א, דכתיב
ביה (תהלים כה, י) 'כל ארחות כו'.

ואיתא שם הפירוש בספר "רוח דוד", ובביאור האדרא
מהאריז"ל:

שבן"א נתגלים התרין"ג מצות עצמם כו', וזהו שכתוב 'כל ארחות
כו'. ובאריך-אנפין כתיב (משלי ד, יח): "ארח צדיקים כאור נוגה הולך ואור"
כו', "אורח", "ואור" – לשון יחיד – כי שם נעלמים, ובן"א מתגלים
ונעשים התרין"ג מצות. עד כאן דברי.

ואמנם התורה נמשכה ממוחא-סתימאה דאריך-אנפין, וזהו
"ותורה אור" לשון יחיד. וזהו ענין המבואר במקום אחר,
שהתורה היא בחינת "רעוא דכל רעיון" – שהיא ממשכת
הנהגת הרצון-עליון לתוך הרצון המתפשט בתוך המצות.
ענין בדבור המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע". ענין
שם באריכות.

וזהו שהמצוה נקראת נר, והתורה היא האור המאירה את
הנר, בחינת "רעוא דכל רעיון", הוא מקור הרצון שבמצות

שְׁבִכְתָּר־עֲלִיּוֹן. וְנִקְרָא בְּגִמְרָא: "שְׁנֵי כְּתָרִים, אֶחָד בְּגִמְרָא
נִעֲשֶׂה וְאֶחָד בְּגִמְרָא נִשְׁמָע". אֲשֶׁר הִבְחִינָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא
שִׁיף כָּלֵל לומר עֲלֶיהָ 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין', לְפִי שְׁאִינוּ בְּגִמְרָא
עֲלָמִין כָּלֵל⁸⁷, רק שְׁהוּא הַמַּחְבֵּר 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין'
וּמִמֶּלֶא כָּל עֲלָמִין. וְגַם בְּחִינָה זוֹ הוּא רק הַמְשָׁכָה מֵאוֹר
אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא. וְהוּא עֲנִין הַ"קְדוּשׁ" הָרִאשׁוֹן.

וּמִלְמַעֲלָה לְמַשָּׁה נִקְרָא 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין' בְּחִינַת אֵין
לְגַבִּי בְּחִינָה זוֹ, הֵינִי שְׁהוּא רק הָאֶרֶץ כִּי. וְכָל שָׁכֵן בְּחִינַת
'מִמֶּלֶא כָּל עֲלָמִין'. וְהוּא עֲנִין שְׁהִבְרִיָּה הִיא יֵשׁ מֵאֵין.
וְהוּא עֲנִין "אֲחֵרֵי הַיָּד" אֶלְקִיכֶם תִּלְכוּ". וְעֲנִין "בּוֹרָא
קְדוּשִׁים יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ". וְעֲנִין "אֵל תִּקְרִי שְׁמוֹת" ⁸⁸ אֶלָּא
שְׁמוֹת".

אֶף הֵינִי עַל יְדֵי "כִּי מִנְסָה כִּי לְדַעַת כִּי". עַל דֶּרֶךְ "כִּי
ה' אָמַר לוֹ קָלֵל", שְׁעַל יְדֵי שְׁעוֹמֵד בְּנִסְיוֹן שׁוֹבֵר
הַקְּלִיפָה, וְאֵי דוֹקָא נִתְגַּלָּה הַפְּרִי. וּמִבּוֹאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר,
אֵיךְ קְלִיפָה קִדְמָה לְפָרִי, דְּהֵינִי שְׁהָאוֹר וְהַחֲיוֹת
הַמְּלוּבָשׁ בְּתוֹכָם בְּחִינַת הַסֵּתֶר מִשְׁבִּיר־הַכִּלִּים נִפְל
שְׁמָה מִמְּדֻרְגּוֹת עֲלִיוֹנוֹת וּגְבוּהוֹת מֵאֵד. לָכֵן דוֹקָא עַל יְדֵי
שְׁבִירַת הַקְּלִיפָה מִתְגַּלָּה בְּחִינַת הַדַּעַת. וְהוּא עֲנִין "מִי יִתֵּן
טְהוֹר מִטְמֵא" ⁸⁹ (אִיזֵב ד, ד.). :

(ד) "תִּלְכוּ" הֵינִי ב' בְּחִינּוֹת אֶהְבֶּה⁹⁰, וְאַחֵר כִּי "וְאוֹתוֹ
תִּירָאוּ" – יִרְאֶה פְּנִימִית, "יִרְאוּ אֶת ה'" ⁹¹. גַּם פִּירוּשׁ
"וְאוֹתוֹ" – לְשׁוֹן אוֹת וְרוּשָׁם⁹² :

(ה) "וְאַתְּ מִצּוֹתַי תִּשְׁמְרוּ": הַמִּצּוֹת נִקְרָאוּ "רַמְ"ח
אֲבָרִים", שֶׁהֵם הַמְשָׁכַת אוֹרוֹת בְּכָלִים⁹³. וּמִשָּׁם עַל יְדֵי
הַפֶּגֶם נִמְשָׁךְ יִנְיָקָה לַחֲצִיצוֹנִים. עַל דֶּרֶךְ "שׁוֹפֵר דָּם הָאָדָם
בְּאָדָם" ⁹⁴ (נח ט, ו.). וְהֵינִי מִבְּחִינַת נִרְ"נ הַמְּלוּבָשׁ בְּכָלִים.
וְלָכֵן צָרִיךְ לְהִיטֵר "וְאַתְּ מִצּוֹתַי תִּשְׁמְרוּ".

וְהֵינִי עַל יְדֵי הַמְּקִיפִים חִיָּה יְחִידָה. וְהוּא עַל יְדֵי

(א) עֲנִין הַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׁהִבְרִיָּה יֵשׁ מֵאֵין. וְהוּא "אֲחֵרֵי
הַיָּד" הוּא עֲנִין ג' פְּעָמִים "קְדוּשׁ", עַד שְׁאַחֵר כִּי נִמְשָׁךְ
"הַיָּד" עֲבָאוֹת", שְׁמֵהָ "צִבְּאֵי עֲבָאוֹת" ⁸¹.

וְהָעֲנִין: דְּכֵתִיב "כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ", וְכֵתִיב "בְּרָא" –
לְנוֹכַח, הֵינִי כַח הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל⁸². וְאֵף עַל פִּי כֵן נִקְרָא
יֵשׁ מֵאֵין מִמֶּשׁ, שְׁלֵהִיּוֹת הַתְּהוּוֹת הַגְּשְׁמִיּוֹת מִן הַמֵּאֲמָר
וְאוֹתִיּוֹת רוּחָנִים הַמְּלוּבָשִׁים בּוֹ, הֵרִי זֶה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה
מֵאֵין וְאִפְסֵי מִמֶּשׁ, וְלֹא הִשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִהַעֲלָם אֶל הַגִּילּוּי
לְבַד⁸³.

וּמִקּוֹר לְהַמְשָׁכָה וְהַתְּהוּוֹת זוֹ, הוּא מִהֶאֱרַת הַקּוֹ
הַמְּלוּבָשׁ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת. וְעַל זֶה אָמְרוּ רַז"ל:
"בְּעֶשֶׂרָה דְּרָרִים נִבְרָא הָעוֹלָם, בְּחִכְמָה, בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת
כִּי" ⁸⁴. וְעַל זֶה נֶאֱמַר "בְּרָא" – לְשׁוֹן נּוֹכַח.

וְהוּא עֲנִין "קְדוּשׁ" הַשְּׁלִישִׁי, שְׁהוּא ו' ד' "קְדוּשׁ" וְהוּ
הַמְשָׁכָה מִבְּחִינַת "קְדוּשׁ", וְהוּא הֶאֱרַת הַקּוֹ לְהִיּוֹת מִקּוֹר
לְבְּחִינַת 'מִמֶּלֶא כָּל עֲלָמִין'. וְאֵף עַל פִּי כֵן הוּא קְדוּשׁ
וּמוֹבְדֵל, כִּי רק הָאֶרֶץ דְּהָאֶרֶץ לְבַד נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת מְלוּבָשׁ
בְּכָלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבִי"ע⁸⁵ :

(ב) וְכָל זֶה הוּא נִקְרָא 'מִמֶּלֶא כָּל עֲלָמִין'. אֲבָל בְּחִינַת
'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין' הוּא מֵה שְׁאִינוּ מִתְּלַבֵּשׁ כָּלֵל אֶפְּיֵלו
בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת, אֶלָּא שְׁמֵהָ וּמַחֲיָה עַל יְדֵי
בְּחִינַת מְקִיף לְבַד. עַל דֶּרֶךְ "כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ ה' עֲשֶׂה"
(תְּהִלִּים קל"ה, ו.), וְעַל דֶּרֶךְ "כִּי לֹא מִחֲשׁוֹבוֹתֵי מַחֲשָׁבוֹתֵיכֶם" ⁸⁶.
וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ". וְהוּא עֲנִין שְׁהִבְרִיָּה
יֵשׁ מֵאֵין מִמֶּשׁ, שְׁמִבְחִינָה זוֹ אֵין שׁוּם הַתְּלַבְּשׁוֹת כַּח
הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל. וְהוּא עֲנִין הַ"קְדוּשׁ" הַשְּׁנִי שְׁקוּדֵם
הַ"קְדוּשׁ" הַשְּׁלִישִׁי :

(ג) וְהִנֵּה, בְּבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין' יֵשׁ גַּם כֵּן ב' בְּחִינּוֹת.
וְהוּא עֲנִין "גִּאָּה גִּאָּה" (בְּשַׁלַּח טו, א.). דְּהֵינִי ב' הַבְּחִינּוֹת

81. וְכִמוּ שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "זֹאת חֲנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ".

82. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב ב'סֵפֶר שֵׁל בִּינוּנִים' חֶלֶק ב', פֶּרֶק א', וּפֶרֶק ג'. וְעֵינִי
מֵה שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "אֵי ה' אֶלְקִיכֶם" דְּפֶרֶשׁת צִיצִית.
וּבִשְׁרֵי הַשִּׁירִים, בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "מִי יִתֵּן קָאֵח לִי".

83. וְעֵינִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְאַתְחַנֵּן", בְּפִירוּשׁ
"הַמַּחְדָּשׁ בְּטוֹבוֹ".

84. (פֶּרֶק ב' דְּהִיגִיָּה, י"ב א').

85. וְעֵינִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר מִעֲנִין ו'א"ו דְּקְדוּשׁ, בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "צִאֲנִיהָ
וְדִאֲנִיהָ".

86. – בְּבִיאֹר עַל פְּסוּק "וְהָיָה בְּחִינָה".

87. וְעֵינִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה גַּם כֵּן בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא
יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל".

88. ("לְכוּ חֲזוּ מִפְּעֻלוֹת ה' אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ". תְּהִלִּים מו, ט).

89. וְעֵינִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "בְּשַׁלַּח פְּרַעַת אֶת הָעָם".

90. עֵינִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "לְהִבִּין קִישׁוֹר וְחִבּוֹר הַזְּכָרֶת בְּרִית
וְתוֹרָה בְּבִרְכַת הָאֶרֶץ".

91. וְעֵינִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר סוֹף דְּבִירוֹ הַמִּתְחִיל "בְּשַׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל
נִעֲשֶׂה".

92. וְעֵינִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר סוֹף דְּבִירוֹ הַמִּתְחִיל "וְאַתָּה מִרְבַּבֵּת קִדְשִׁי",
בְּפִירוּשׁ מֵאֲמַר רַז"ל "אוֹת הוּא בְּצִבְּאֵי שְׁלֹו".

93. עֵינִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "אֶלָּה קְדוּי הַמְשָׁכָה".

94. וְעֵינִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה בְּבִיאֹר עַל פִּי "בְּשַׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ הַנִּל".

פְּעָמִים כִּי¹⁰¹. וְכַמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בִּ"סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים: שְׁעַל
יָדֵי זֶה הָאֶחָד הִתִּירָה עַל מֵאָה – מִהֶפֶךְ טִבְעוֹ וְהִרְגִּלוֹ כִּי.
וְעֵינָי בְּמַהֲרָשׁ"א בִּ"חֲדוּשֵׁי אֲגֻדוֹת" שָׁם, שִׁפְרִישׁ,
דְּמִסְפָּר מֵאָה, וְהוּא מְגִיעַ עַד נֶרֶץ, שֶׁהֵם בְּסוֹד "יְחִידוּת,
עֲשִׂירוֹת, מֵאוֹת", וְהוּא עֵנִין מֵאָה בְּרִכּוֹת. אֲבָל הַשּׁוֹנָה
פְּעַם אַחַת יוֹתֵר מִזֶּה, הוּא "חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל" כִּי (אִיּוֹב לֵא,
ב) עֵינִי שָׁם.

וּבִשְׁלָלָהּ בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת שֶׁלֹּ (דָּף קפ"ב, עמוד א') כְּתָב:
כִּי "הִחֲכֵמָה מֵאֵין תִּמְצָא" (אִיּוֹב כח, יב) – "מֵאֵין" הוּא מִסְפָּר
מֵאָה וְאֶחָד כִּי
וְהִנֵּה, פִּירוּשׁ "מֵאֵין" יָדוּעַ שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֹמֶעֱלָה
מִהֲחֲכֵמָה. וְהוּא הַנִּמְשָׁךְ עַל יָדֵי שְׁ"עוֹבֵד אֱלֹקִים" וּמִשְׁנָה
טִבְעוֹ, שֶׁהוּא בִּיטוּל-הַיֵּשׁ, וּמִשְׁנָה מִבְּחִינַת יֵשׁ לֵאֲנִי. וְעַל
יָדֵי זֶה מִמְשִׁיךְ מִבְּחִינַת אֵין – "תִּמְצָא".

וְהִנֵּה אֲמָרוּ רַז"ל פֶּרֶק קָמָא דְקִדּוּשִׁין (דָּף ל', עמוד ב')
עַל פְּסוּק (עֲקֹב יֵא, יח) "וְשִׁמְתֶם" – "סֵם-תָּם, נִמְשָׁלָה הַתּוֹרָה
לְסֵם חַיִּים"¹⁰². וְהוּא עֵנִין רְפוּאָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (מִשְׁלִי ד, כב):
וְלִכְלֹךְ בְּשָׂרוֹ מִרְפָּא".

וְהִנֵּה, בְּזֶהֱרַר חֶלֶק ב', תְּרוּמָה, (קכ"ז, עמוד ב'): סִמְךָ מִ"ם
כִּי רָזָא דְאֵינִין מֵאָה בְּרִכָּאָן כִּי. וּבִ"מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ" וּבִהֲרַמְזוֹ
שָׁם: דְּבְחִינַת מִ"ם וְהוּא תְּבוּנָה, וּבְחִינַת סִמְךָ וְהוּא בִּינָה
עֵילָאָה הַמְקַבֵּלֶת מִשְׁשָׁה סְפִירוֹת רֵאשׁוֹנוֹת דְּחֲכֵמָה כִּי.
וְהוּא ב' בְּחִינּוֹת דְּעוֹלָם-הַנְּשֻׁמוֹת, דְּהֵינִי גוֹן-עֵדוֹן וְעוֹלָם-
הַתְּחִיָּה.

וְאֶפְשָׁר לִוְמֵר שֶׁזֶּהוּ עֵנִין מִ"ם וְסִמְךָ שְׁבִלּוּחוֹת בְּנֵס
הֵיוּ עוֹמְדִים כִּי" (מִגְלָה ב, ב). וְהוּא עֵנִין "סֵם חַיִּים", בְּחִינָה
הַנִּלְדָּמָה בְּרִכּוֹת, שֶׁהֵם סִמְךָ וּמִ"ם כִּי. וּמִבּוֹאֵר בְּמָקוֹם
אַחֵר, עַל פִּי מֵאִמֹר הַזֶּהֱרַר חֶלֶק א', פְּרִשְׁתַּת חַיִּי (קכ"ג, א') בְּעֵנִין
"חַיִּי שְׂרָה מֵאָה שְׁנָה" (חַיִּי שְׂרָה כג, א), שִׁשְׁרָשׁ מֵאָה בְּרִכּוֹת
הוּא הַמְשָׁכּוֹת מִבְּחִינַת אֲרִיךְ-אַנְפִּין, דְּהֵינִי מִבְּחִינַת
סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין.

הוּא עֲדִינִין בְּחִינַת "אֲשֶׁר לֹא עֲבָדוּ" אֵף שֶׁהִיא צָדִיק גָּמוּר.

99. וְעֵינִי מַעֲנִין "הַטִּבְעִי", בְּשִׂאָלוֹת וּתְשׁוּבוֹת "חֲכָם צָבִי" סִימָן י"ח –
קְרוֹב לָמָּה שְׁנִתְבָּאָר.

100. וְעֵינִי מִזֶּה בְּרִבּוּת: וְצֵא פְרָשָׁה ע"ח. וּבְפִרְשָׁה בֵּא, פְּרָשָׁה ט"ו.
מִשְׁפָּטִים, פְּרָשָׁה ל"א (דָּף קט"ט, עמוד א'). וּבִזְהֵר: חֶלֶק א', מִקֵּץ (דָּף
ר"ג, עמוד ב'). וּבְפִרְשָׁה אֲמֹר (דָּף פ"ח, עמוד א').

101. (לְשׁוֹנָה פֶּרֶק מֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד).

102. וְעֵינִי זֶהֱרַר חֶלֶק ג', רִישׁ פְּרִשְׁתַּת חֶקֶת, (דָּף קע"ט, סוֹף עמוד ב'),
מַעֲנִין "סִימָא דְחַיִּי".

1 "וּבִקְלוֹ תִשְׁמְעוּ" הִיא הַתּוֹרָה. שְׁ"כָל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת
2 עוֹלָה בָּאֵלּוֹ הַקָּרִיב עוֹלָה" – אֵף בְּמִן-הַזֶּה. כִּי הִיא
3 לְמַעַל מִבְּחִינַת אִוְרוֹת שְׁבָבִלִים⁹⁵. וְעִינֵי הַשְּׁמִירָה צָרִיךְ
4 לְהִיּוֹת לְבְּחִינַת "נֶר מִצּוֹה", הֵינִי לְבְּחִינַת הַהֲאָרָה
5 הַנִּמְשָׁךְ מִהַמִּצּוֹה בְּנֶר"ג שֶׁל הָאָדָם⁹⁶:

6 (ו) וְאֶפְשָׁר לִוְמֵר עוֹד בְּעֵנִין "וְאוֹתוֹ תַעֲבֹדוּ", עַל דָּרָךְ
7 מֵה שְׁכָתוּב: "וְשִׁבְתֶּם וְרֵאִיתֶם בֵּין צָדִיק לְרָשָׁע, בֵּין עוֹבֵד
8 אֱלֹקִים לְאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוּ". (בְּמִלְאֲכֵי סִימָן ג', י"ח). וְאֲמָרוּ
9 רַז"ל (פֶּרֶק קָמָא דְקִדּוּשִׁין, דָּף ט', עמוד ב):

10 "עוֹבֵד, וְאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוּ" תְּרוּיָהוּ צָדִיקִי גָמוּרִי נִינְהוּ.
11 וְאֵינִי דוֹמָה שׁוֹנָה פֶּרֶק מֵאָה פְּעָמִים, לְשׁוֹנָה פֶּרֶק מֵאָה
12 פְּעָמִים וְאֶחָד⁹⁷.

13 עַל כָּל פְּנִים, דְּבְחִינַת "עוֹבֵד אֱלֹקִים" הוּא לְמַעַלָּה
14 מִבְּחִינַת צָדִיק-גָּמוּר. וְהוּא שֶׁאֲחֵר ד' מִדְּרָגוֹת: תְּלִכּוֹ,
15 תִּרְיָאוֹ, תִּשְׁמֹרוֹ, תִּשְׁמְעוּ – שֶׁזֶּהוּ וְדֵאֵי בְּחִינַת צָדִיק-גָּמוּר
16 – נֶאֱמָר אַחֵר כֶּף "וְאוֹתוֹ תַעֲבֹדוּ", שֶׁזֶּהוּ בְּחִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה
17 בְּמִדְּרָגָה יוֹתֵר. וְהֵינִי עַל יָדֵי שְׁמַהֲפֶךְ טִבְעוֹ, מִלְשׁוֹן
18 "עוֹרוֹת עֲבוּדִים"⁹⁸.

19 וְהִנֵּה, "אֱלֹקִים" גִּימְטְרִיא "הַטִּבְעִי". הֵינִי, "כִּי שְׁמֵשׁ
20 וּמִן הַיּוֹ"ה – אֱלֹקִים" (תְּהִלִּים פד, יב): שְׁשֵׁם "אֱלֹקִים" הוּא מִגֵּן
21 וְנִרְתַּק הַמְסִתִּיר עַל גִּילּוֹי שֵׁם הַיּוֹ"ה. וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ מֵה
22 שְׁ"עוֹלָם כְּמִנְהֶגוֹ נוֹהֵג, שְׁבָחִינָה זֶה נִקְרָא "הַטִּבְעִי". אֵף
23 שֶׁהוּא בְּאֵמֶת הַכֹּל מִשֵּׁם "הַיּוֹ"ה", "הַמְחֻדָּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל
24 יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית", רַק שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יָדֵי מִגֵּן
25 וְנִרְתַּק הַמְכַסֶּה וּמִסְתִּיר⁹⁹.

26 לָכֵן, עַל יָדֵי שֶׁהָאָדָם הוּא עוֹסֵק בְּעִבּוּדֵת הַשֵּׁם-יִתְבָּרָךְ
27 יוֹתֵר מִטִּבְעוֹ, וּמִשְׁנָה טִבְעוֹ, נִקְרָא "עוֹבֵד אֱלֹקִים", הֵינִי
28 שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַסֵּתֵר הַנִּרְתַּק. לָכֵן עַל יָדֵי זֶה זוֹכֵה לָמָּה
29 שְׁכָתוּב אַחֵר כֶּף (מִלְאֲכֵי ג, ב): "וְיִרְחַח לָכֵם יִרְאֵי שְׁמִי –
30 שְׁמֵשׁ צָדִיקָה וּמִרְפָּא", שֶׁהוּא עֵנִין מֵאִמֹר רַז"ל: "הַקְדּוּשׁ
31 בְּרוּךְ-הוּא מוֹצִיא חֶמֶד מִנִּרְתַּקָּה" (בְּפֶרֶק קָמָא דְעִבּוּדֵה-זִּזְרָה,
32 דָּף ד', עמוד א')¹⁰⁰. וְהוּא עֵנִין "אֵינִי דוֹמָה שׁוֹנָה פֶּרֶק מֵאָה

95. (וְעֵינִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְזֹאת הַמִּצּוֹה כִּי, לִשְׁמֹר אֶת
כָּל חֻקּוֹתַי כִּי, וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת כִּי". עֵינִי שָׁם).

96. וְעֵינִי בִזְהֵר חֶלֶק ג': נִשְׂא (קכ"ט, ב'), עַל פְּסוּק "שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל".
וּבְפִרְשְׁתַּת הָאֲזִינוּ (דָּף רכ"ט, א').

97. וְעֵינִי מִזֶּה בִּ"סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים" פֶּרֶק ט"ו.

98. וְעֵינִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר בְּבִיאֹר עַל פְּסוּק "מִים רַבִּים" בְּפִרְשַׁת
תּוֹלְדוֹת, שְׁעַל זֶה שָׁאֵל רַבִּי חֲנִינָא בֶן תְּרַדְיּוֹן: "מֵה אֲנִי לְחַיִּי
הָעוֹלָם-הַבָּא? – דְּהִיא מְסַתְּפֵק שְׁמָא הַטִּבְעִי שֶׁלֹּא גּוֹרֵם
שְׁקִידָתוֹ בְּתוֹרָה אֵף בְּמִסְתִּיר-נִפְשׁ כִּי, וְאֵם כֵּן, עֲדִינִין מְסוּפֵק
אִם שִׁינָה טִבְעוֹ לְגִמְרֵי לְהִיּוֹת בְּבְחִינַת "עוֹבֵד אֱלֹקִים", דִּשְׁמָא

32 בִּיה הוֹי"ה צור עולמים" כו¹⁰⁷. והיינו על ידי ששה
33 מדרגות שפרט כאן: תלכו, תיראו, תשמרו, תשמעו,
34 תעבדו, תדבקו.

35 והש"ך כאן פירש: "ששה דברים שבפסוק זה – תלכו'
36 עד תדבקו' – הם כנגד ששה תיבות שבפסוק 'שמע
37 ישראל'¹⁰⁸. ואפשר לכוון הששה תיבות דפסוק 'שמע'
38 עם ששה בחינות הנ"ל:

39 כי "שמע" היינו "שם-ע"¹⁰⁹. ואם כן, זהו בחינת
40 ומדרגת "אחרי ה' אלליכם תלכו".

41 ותיבת "ישראל" זהו ענין "ואתו תיראו". כמו שכתוב
42 בברכות, פֶּרֶשֶׁה וַיְחִי פֶּרֶשֶׁה צ"ח: "שמעו אל ישראל –
43 שבשמים – אביכם". וכן איתא ב"פרקי רבי אליעזר",
44 שהקדוש ברוך-הוא נקרא "ישראל". והיינו בחינת "כי
45 שרית עם אלקים" (וישלח לב, כט), שמשתרר ומושל על שם
46 אלקים.

47 ואחר כך תיבות "הוֹי"ה אלקינו" זהו ענין ההמשכה
48 שעל ידי תורה ומצות. וזהו ענין "תשמרו, תשמעו"¹¹⁰.

49 ואחר כך "הוֹי"ה אחר" זהו ענין "ואתו תעבדו" כו.
50 – כי הנה מבואר בביאור על פסוק (חקת יט, ב) "חקת
51 התורה", בענין ב' שמות הוֹי"ה בפסוק אחר, שהשם
52 ה'א' באצילות: יו"ד – חכמה, ה' – בינה כו, והשם השני
53 הוא למעלה מאצילות.

54 ועל דרך זה יש לומר גם כאן: דפירוש "הוֹי"ה
55 אלקינו" – היינו המשכת אור איך-סוף המלוכש בעשר
56 ספירות, ד"רמ"ח פקודין אינו רמ"ח אברים דמלכא".
57 ואחר כך בחינת "הוֹי"ה אחר" – בחינה שלמעלה
58 מאצילות "אנת הוא חד ולא בחושבן כו". וזהו על ידי
59 "ואתו תעבדו ובו תדבקו" – לשנות טבעו. וזהו ענין
60 "למסור נפשו באחר".

61 וברבות פרשה ואתחנן אמרו, דפסוק "שמע ישראל"
62 הוא קבלת השני דברות "אנכי" ו"לא יהיה לך" ששמעו

1 אך על ידי ש"עובד אלקים" ומשנה טבעו להיות
2 "שונה פרקו מאה פעמים ואחד", ממשיך עוד מבחינה
3 שלמעלה מבחינת 'סובב כל עלמין', שהוא בחינת "חד
4 ולא בחושבן כו". וכנ"ל בענין ה"קדוש" הראשון¹⁰³.
5 ואפשר שזהו פירוש "סם חיים".

6 וזהו "ואתו תעבדו", פירוש "ואתו" – על דרך אות
7 היא ברכבה שלו", שהוא בחינת "חד ולא בחושבן".
8 והיינו על ידי "תעבדו" בבחינת "עובד אלקים"¹⁰⁴.

9 ועל פי זה יש לומר, שזהו ההפרש בין בחינת "ואתו
10 תעבדו" לבחינת ד' מדרגות הראשונות. כי ד' בחינות:
11 תלכו, תיראו, תשמרו, תשמעו, יש לומר שהן נגד ד'
12 אותיות הוֹי"ה:

13 כי "תלכו, תיראו" זהו רצוא ושוב, שהוא בחינת י"ה,
14 שהן אהבה ויראה. ואחר כך "תשמרו, תשמעו" – תורה
15 ומצות, זהו ענין ו"ה¹⁰⁵. וזהו בבחינת ומדרגת "ושבתם
16 וראיתם בין צדיק לרשע" (מלאכי ג, יח), שעל זה נאמר:
17 "וירחקה לכם יראי שמי, שמש צדקה כו" – גילוי "שמש
18 הוֹי"ה". שלא יהיה מסתיר הנרתק ומגן כו.

19 אך בחינת "ואתו תעבדו", שזהו למעלה מבחינת
20 צדיק כנ"ל, זהו בענין "עד יעבור עמך הוֹי"ה" (בשלח טו,
21 טז), למעלה מבחינת שם הוֹי"ה. ואפשר, שעל זה רומז
22 קיצו של יו"ד דשם הוֹי"ה¹⁰⁶.

23 וזהו ענין חב' בתרים כו, כנ"ל.

24 ועל ידי זה "והיה הוֹי"ה לי לאלקים" (ויצא כח, כא):
25 שמה שעתה הוא שם הוֹי"ה, יהיה בחינת אלקים לגבי
26 גילוי זה. והיינו על ידי שהוא בבחינת עבד, "עובד
27 אלקים". והיינו שעבודתו הוא שיהיה בחינת "והיה
28 הוֹי"ה לי לאלקים" כו.

29 ואפשר לומר, שזהו פירוש המדרש-תלים שהביא
30 הבחי' פרשת בשלח על פסוק (טו, ב) "עזי וזמרת יה":
31 "אכל לעולם-הבא בשש אותיות, שנאמר (ישעיה כו, ד): "כי

103. ועיין מה שנתבאר על פסוק "ואתה מרבבת קדש".

104. ועיין מה שנתבאר בפרשת ויצא, בדבור המתחיל "ושבתי בשלום כו ויהיה הוֹי"ה לי לאלקים".

105. וכמו שנתבאר על פסוק "וכל בניה למודי הוֹי"ה".

106. ועיין שם: בדבור המתחיל "ולא אבה" בפרשת כי תצא. וסוף דבור המתחיל "קדש ישראל", בענין ד' הידות כו והחמישית כו. וזהו הבחינה החמישית "ואתו תעבדו", ועל ידי זה "ובו תדבקו" כו. והוא בחינת פנימית-הבית. על דרך שפירש בזהר חלק ג' פרשת אחרי (דף ס"ו, עמוד ב'), בענין "כי נשבעתי". ובפרשת נשא (דף ק"ל, עמוד א').

ועיין ב"עץ חיים" שער מ"א פרק ג', שיש ה' בחינות, נר"ג ח"י,

ובתוך הבחינה החמישית, שהוא יחידה, מלוכש הבחינה תחתונה דאור איך-סוף כו.

107. (ועיין זהר חלק ב', תרומה, קס"ה, ב').

108. ועיין בפרי עץ חיים, שער קריאת-שם שעל המטה, ויש פרק י"א, בענין רומח.

109. וכמו שנתבאר לעיל בפרשת ואתחנן, בדבור המתחיל "שמע ישראל" עיין שם.

110. ועיין מה שנתבאר גבי "ציון במשפט תפדה", בענין "שבחי יושלם את הוֹי"ה, הלוי אלקיך ציון" (תהלים קמו, יב) – בדבור המתחיל "ברבות פרשת עקב".

6 ומבואר במקום אחר, דבחינת לא־תעשה זהו ענין
7 אתפניא וביטול יותר ממצות־עשה, ולכן על ידי לא־
8 תעשה ממשיכים בחינה גבוה יותר¹¹². לכן על דרך זה
9 גם כן אתי שפיר ענין הנזכר :

1 מפי הקדוש ברוך־הוא. והיינו, כי "הי"ה אלהינו" הוא
2 קבלת הדבור "אנכי היי"ה אלקיך" (יתרו כ, ב), ו"הי"ה
3 אחד" הוא קבלת דבור "לא יהיה לך"¹¹¹ (יתרו שם).
4 והנה, דבור "אנכי" כולל כל רמ"ח מצות־עשה,
5 ודבור "לא יהיה לך" כולל כל שס"ה לא־תעשה.

112. ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ולא אבה היי"ה אלקיך
לשמוע אל בלעם".

111. וכן הוא בשל"ה במסכת תמיד ש"ל, (דף רנ"ב, סוף עמוד ב'),
בשם הרמב"ן, שהובא ברב דוד אבודרהם, גבי קריאת־שמע.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

32 להתעלם בהעלם וצמצום כ"כ ולא מצד הכנת כלי
33 המקבל הנקרא העלאת מ"נ כלל אבל ה"ז בחינת גלוי
34 אור שבבחינת העצמו' של המשפיע שהוא בתכלית
35 העלוי ברום המעלוי' נבדל הרבה מערך גלוי אור השפע
36 של המשפיע הבאה רק בשביל הצטרפות קבלת
37 המקבל גם שהוא אחר הזדככות שלו בתכלית כנ"ל כי
38 גם לאחר שלימות הכנה והזדככות המקבל לא יגיע רק
39 לבחינת ומדריגה היותר תחתונה שבמשפיע שיורר
40 ומתמצצ' רק לפי ערך בקשת המקבל ושאלתו
41 המצומצם לפי ערכו כו' משא"כ ירידת אור העליון
42 הבא רק מצד עצמותו שלא מחמת שאלת ובקשת
43 המקבל בהכנה אין זה רק גלוי אור עצמותו שחפץ
44 לבא לידי גילוי עצמותו שהוא גבוה מאד נעלה מערך
45 המקבל שלא יגיע אליו בהעלאת מ"נ לעולם מפני
46 שאין ערוך אליו כלל וכלל וגם שהעליון מתצמצם
47 ומתלבש ביותר למטה בצמצום כלי המקבל כמו שהן
48 בלתי הכנה כלל למטה כנ"ל מ"מ ה"ז בחינת גלוי אור
49 עצמות המשפיע ולא לבחינת השפעת אורו למקבלים
50 וכמו במ"ת שנגלה כבוד ה' על הר סיני למטה גם
51 שהיו ישראל עדיין בלתי הכנה ראוי' כלל לקבל גלוי
52 אור גדול של עצמו' אא"ס כמו שהוא ממש כמה
53 שכתוב אנכי מי שאנכי כו' רק שירד מעצמו ורצונו
54 וכמה שכתוב וירד ה' על הר סיני בלי העלאת מ"נ
55 כלל וכו' משא"כ על ידי העלאת מ"נ מלמטה דכתיב
56 מי יעלה בהר ה' כו' וכתיב יעננו ביום קראנו וכן מה
57 שאמר מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו וכה"ג כתיב
58 אם תדרשנו ימצא לך שלפי ערך הקריאה והדרישה
59 והבקשה כך ערך גלוי אור ה' למטה בעניינה כו' כמשל
60 תלמיד השואל מרבו שלפי שאלתו דוקא ישיב לו ולא
61 יותר וד"ל משא"כ גלוי אור שפע מרב לתלמיד מעצמו
62 שלא על ידי שאלה שמגלה עצם חכמתו הרבה כמו

1 (ב) אבל כ"ז אינו רק בעליות התחתון לגבי העליון
2 לקבל שם דוק' אך בירידת העליון לגבי
3 התחתון למטה להשפיע לו למטה באשר הוא שם לפי
4 ערכו למטה הנה לזה אין מניעה ועיכוב לעולם כי מצד
5 המשפיע אין מניעה כלל ויכול לירד בכל פעם כי לא
6 נסתרו לפניו דרכי המסילות ואין צריך הכנה והזדככות
7 כלל כי אדרבה גם אם מתלבש ומתצמצם ביותר לפי
8 אופן ערך כלי צמצום המקבל בירידתו למטה הרי
9 מתקבל אור שפעו לתחתון לאור וחיות גמור כידוע
10 וד"ל. והנה לכאורה יש יתרון מעלה הרבה לקבלת אור
11 שפע המקבל בעלותו למעלה לגבי העליון אחר
12 הזדככות שלו בתכלית כנ"ל שאז מקבל אור עליון
13 ביותר לפי ערך הכנתו משא"כ בקבלתו אור שפעו
14 למטה כשהוא בלתי מזוכך כלל בלא הכנה בגופו
15 ונשמתו ולבושיו כו' ומה גם שהעליון נתצמצם ביותר
16 להשפיע לו באשר הוא שם לפי ערכו השפל למטה
17 כנ"ל אם כן זהו ודאי למטה הרבה במדריגה מקבלתו
18 אור העליון כמו שהוא בלא צמצום כלל להיותו עולה
19 למעלה אחר ההזדככות אבל באמת נהפוך הוא שאין
20 ערוך כלל וכלל להתגלות האור והשפע מעליון
21 לתחתון למעלה לגבי התגלות האור והשפע מעליון
22 לתחתון למטה ואף על פי שבהתגלות השפע למעלה
23 יש בו ב' מעלות א' שהוא גלוי אור העליון כמו שהוא
24 בלי לבוש והעלם וצמצום כלל והב' הזדככות כלי
25 המקבל בתכלית עד שהוא ראוי לקבל מדריגת אור
26 העליון כמו שהוא כו' ולמטה הרי אור העליון בלבוש
27 והעלם גדול רק כפי צמצום חושך כלי המקבל וכלי
28 המקבל הן בתכלית הצמצום בלי הכנה כלל כנ"ל אך
29 הנה מצד אחר יש יתרון מעלה בשפע העליון לתחתון
30 למטה מפני שהיא באה מצד חפץ ורצון עצמותו
31 שחפץ ורוצה להשפיע על כן יורר בירידות המדריגות

18 כך רק לפי צימצום קטנות השאלה כנ"ל אמנם גם
19 בחינת מחכים זה אינו רק לענין דבר החכמה הזאת
20 הבאה בבחינת השפעה למטה בזה מחכימו התלמיד
21 בשאלותיו כו' אבל לענין עצם החכמה הזאת כמו
22 שהיא בעצמותה בכת עצם חכמתו אינו נקרא מחכים
23 כלל וראיה ממה דלא קאים תלמיד אדעתיה דרביה
24 (ומה שאמרו ומתלמידי יותר מכולן משמע דמחכים זה
25 הוא גם בעצם כח חכמתו כמו שהוא בעצמותו ממש
26 הוא יותר ממה שקיבל מרבותיו דלא קאים אדעתיה
27 דרביה וגם ממה דקאים אדעתיה דרבותיו יותר קיבל
28 מתלמידיו לפי שגורמים תוספת אור בעצם כח
29 המשכיל ההיולי הכללי ומה שקיבל מרבותיו אינו רק
30 פרטי הארום אך על כל זה אין מחכים זה ערך לגבי
31 תוספת הארת כח עצם חכמתו מלמעלה למטה וכמו
32 וה' נתן חכמה לשלמה או כמה יהב חכמתא לחכימין
33 וכה"ג שהוא בבחי' א"ס כו' משא"כ תלמיד המחכים
34 את רבו שהוא בא בשיעור ומדה וד"ל):

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"9

1 שהיא בעצמותו אף על פי שהוא מלבישה בלבוש כלי
2 התלמיד שיוכל גם הוא להשיג אבל אין זה רק דרך
3 תפיסה והלבשה כאדם שלובש בלבוש כו'
4 וכהתלבשות השכל במשל וכה"ג ולא דרך עו"ע כו'
5 משא"כ השפע שבאה דרך עו"ע שאין זה ממהו
6 ועצמו העילה המשפיע כלל רק לפי אופן שאלת
7 המקבל לבד כנ"ל וד"ל. אך לפ"ז אינו מובן ענין
8 תלמיד המחכים את רבו מאחר שהתשובה אינו רק לפי
9 צמצום השאלה איך מזה יבוא תוס' התחכמות בעצם
10 חכמת רבו כו'. דמחכים משמע שמפעיל תוס' חכמה
11 בעצם כח חכמתו כי מחכים לשון מפעיל כידוע אבל
12 הענין הוא דשאלת התלמיד גם שמצומצמת מאד ואין
13 לה ערוך לגבי עצם דבר החכמה הזאת שברבו, מכל
14 מקום כשצריך לתרוץ קושתיו ושאלתו בחכמה זו
15 בהכרח שיתחדש חידוש שכל אחר מכח המשכיל
16 ההיולי שברבו לעצמות משכילו בחכמה זו וזהו הנק'
17 מחכים אף על פי שהתירוץ והתשובה מתצמצמת אחר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

14 הנשמע ושומע' את הנראה מחמת שהי' בדוגמא
15 דלע"ל, שיהי' בחי' ראי' בעצמו' אלקי' (וכמ"ש ונגלה
16 כבוד ה' וראו כל בשר ראי' ממש) וזהו כתר תורה
17 שיתגלה לע"ל טעמי תורה שיתגלו לע"ל. וזהו תספרו
18 חמשים יום, והלא אינן סופרי' אלא מ"ט יום, אלא ע"י
19 הספי' מ"ט יום ממילא יתגלה שער החמישים, כי יתרון
20 האור הוא מן החושך דווקא, וע"י הברור מ"ט יום מן
21 החושך שהמדות מעורבים טו"ר עי"ז יתגלה שער
22 החמישים דבינה שהוא בחי' כתר, ועיקר הגילוי יהי'
23 לע"ל כשיתבררו כל הניצוצות שנפלו בשב"כ וכמ"ש
24 אז אהפוך אל עמים שפה ברורה וכמ"ש ואת רוח
25 הטומאה אעביר מן הארץ ונגלה כבוד הוי' וראו כל
26 בשר כי פי הוי' דיבר.

וראיתי [אני]

1 וזהו ענין ספי' ומ"ת, כי הספי' הוא מ"ט ימים כי ז'
2 מדות וז' פעמים ז' מ"ט, וספי' מלשון ספיר
3 שזהו אור בהיר, וזהו לברר הז' מדות רעות שיתהפכו
4 לטוב, וזהו היום יום א' לעומר, כי עומר הוא מאכל
5 שעורים וזהו שעורה שיעור ה' ופי' שיעורין וצימצומי'
6 בהשתלשלות העולמו' וצריך לברר זה (וגם שיעור
7 לשון משער וכמ"ש בזוהר נודע בשערים בעלה כל חד
8 וחד לפום מה דמשער בליבי', שזהו בינה והשגה מ"ט
9 שערי בינה, וגם שערי לשון שער ופתח שמשמש
10 כניסה ויציאה מבינה למדות) ואח"כ הוא מ"ת שהוא
11 שער החמישים דבינה שהוא בחי' כתר כידוע שזהו
12 מ"ת בגשמיות שע"ז מתגלה יתרון האור מתוך
13 החושך, וזהו וכל העם רואי' את הקולות רואים את

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

3 השפע מבחי' חכ' בלבד, וזהו מגיד מראשית אחרית
4 פי' מגיד ל' המשכה כמו נהר דנגיד ונפיק כו' והיינו

1 והנה עכשיו בזה"ג עדיין לא עלתה בחי' המל' הנק'
2 סוף להיות נעוץ בתחילתן כנ"ל אלא מקבלת

19 **ואמנם** מ"מ בזה יש יתרון גם עתה אם ההעלאת מ"ן
20 נמשך ממנה לעורר המשכת המ"ד, הנה מלבד
21 מה שזהו ע"ד אתעדל"ת אתעדל"ע שנת' בד"ה וישם
22 את הכיור, דהן אמת שהאתעדל"ע הבאה מלמעלה בלי
23 אתעדל"ת היא ג"כ מבחי' גבוה מאד והיינו מבחי' כי
24 חפץ חסד הוא, אמנם זהו ע"ד איש מזריע תחלה יולדת
25 נקבה, פי' אפי' אם נמשך מזה בחי' הולדה בנש"י מ"מ
26 מה שיולדת הוא רק נקבה בחי' קטנות האהבה לבד,
27 אבל אם האתעדל"ע נמשך ע"י אתעדל"ת שהוא ע"ד
28 אשה כי תזריע אזי וילדה זכר, פי' שכשנמשך בדרך
29 אתעדל"ת אתעדל"ע אז ההמשכה הבאה מלמעלה היא
30 בבחי' פנימיות יותר ונמשך להיות בחי' יאר ה' פניו
31 אליך בבחי' פנימיות הלב כו' אזי יולדת זכר הוא בחי'
32 אה"ר דבכל מארך בחי' בלי גבול. הנה מלבד כל הנ"ל
33 בזיווג דכר ונוקבא אם ההתעוררות בא ממנה
34 מלמטלמ"ע הנה בה יש כח כוונת נעיצת התחילה,
35 אשר לכן בה דוקא נמצא הכח להוליד בדומה לו דוקא
36 והוא בחי' כח האין הנמצא בה להוות מציאות היש.

בס"ד. (ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה).

ויקרא. פ' זכור, על התנאים של בתו דבורה לאה

1 שבחי' הראשית דחכ' הוא אשר בא ונמשך להאיר עד
2 בחי' המל' דאצי' הנק' אחרית סודכ"ד כו', ולא למעלה
3 מן החכ' שהוא בחי' האין שממנו תמצא החכ',
4 והמופת לזה אנו רואי' למטה בארץ הלזו התחתונה
5 הגשמיות שהגם שיש בה כח המחודש להצמיח כנ"ל
6 מ"מ לא תוציא צמחה מצד עצמה רק כשיבא עלי' מטר
7 מן השמי' והרוה את הארץ אז דוקא והולידה והצמיחה
8 מאין ליש כנ"ל, וגם מי התהום עולה ומשקה
9 וכמארז"ל אין טפה יורד מלמעלה שאין טפיים עולים
10 כנגדן, ובחי' מטר השמי' הוא הנק' בס' הקבלה בשם
11 המשכת מ"ד שהמה הגורמי' להצמיח כו', ואע"פ
12 שהצמיחה בעצם היא מכח הארץ דוקא שבארץ דוקא
13 מלובש כח הצומח להצמיח, עכ"ז לא יש בכוחה
14 להצמיח כ"א כאשר תקבל בחי' המשכת המ"ד דוקא,
15 וכמ"ש וכל שיח כו' כי לא המטיר כו', וכדוגמא זו
16 בזיווג זכר ונקבה הנה הגם שבהנקבה דוקא הוא הכח
17 להוליד בדומה לו מ"מ לא תוליד מעצמה, כ"א כאשר
18 תקבל בחי' המשכת המ"ד דוקא כו'.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

18 ומכל מקום - למרות שהספירות בעולם האצילות הם
19 עדיין בפשיטותן - בהתגלות המספר בא הדבר לידי
20 התחלקות שניכרת ההתחלקות של הספירות, חכמה
21 בינה וכו'.
22 וזהו שהמספר צריך להיות בדבור דוקא, וכמו בספירת
23 העומר שהדין הוא⁷⁷ שלא די לספור במחשבה כי אם
24 בדבור דוקא, לפי שבמחשבה הוא בהתכללות עדיין ואי
25 אפשר ליצור הפרדה ממש במחשבה, כיון שמחשבה
26 ענינה תפיסת תמונה אחת, בשונה מדיבור שעניינו
27 התחלקות לפרטים, וגם כשחושב כל אחד ואחד בפני
28 עצמו אין זה בבחינת התחלקות כיון שסוף כל סוף הכל
29 נמצא במחשבתו, ממילא הכל מעורבב יחד, רק
30 כשסופר בדבור הרי זה בבחינת התחלקות, על כן עיקר
31 המספר הוא בדבור דוקא. (הדוגמא שמביא כאן הרבי
32 נ"ע מדיבור, היא דיבור לצורך עצמו, כיון שאין כאן
33 עדיין מציאות של נבראים, ולא כמו הדוגמא הרגילה
34 של דיבור שהוא לצורך הזולת).

1 והסיבה שניה שמביא הפרד"ס: **ובן בערך פעולתם**
2 **אלינו, ומפרש הרבי נ"ע:** וכנודע דהגבול דאצילות הוא
3 רק מה שהמשכה שחיוץ לאצילות תהיה בבחינת גבול,
4 אבל באצילות אינו בבחינת גבול עדיין - עולם אצילות
5 עצמו אינו מוגבל, אבל כשמסתכלים כביכול על עולם
6 האצילות מעולם הבריאה הוא נראה כבעל גבול, מצד
7 זה שהוא המקור לנבראים המוגבלים בעולמות בריאה
8 יצירה ועשיה.
9 והיינו, אף שהחסד של אצילות הוא ללא גבול, דעשר
10 ספירות דאצילות אין סוף להתפשטותן גם בבחינת
11 הכלים ולא רק בבחינת האורות כו' יש בו שורש לגבול
12 שיתבטא בפועל בהמשכת החסד לבריאה יצירה ועשיה,
13 שיהיה שם חסד מוגבל של נבראים. וכמו שנתבאר
14 במקום אחר⁷⁶,
15 ועיקר ענין המספר באצילות שעל שמו הוא נקרא בשם
16 מספר, הוא מה שהמספר ענינו הוא רק התגלות
17 מהעולם - היינו, גילוי הספירות הגנוזות מהעלמן - כו',

12 אמנם צריך להבין איך שייד כתר וחכמה בעיגולים, אך
13 הענין דגם באור אין סוף הכלי גבול שייד ספירות אין
14 קין, והיינו שהספירות גופא הן בבחינת פשיטות,
15 ויקדים מהו שם ספירה, הפרדס מפרש ספירה לשון
16 מספר, ומספר הוא התגלות ההעלם, וכן הגבלת המספר
17 היינו הגבלת ההתחלקות והגבלת ההגדרה, הוא גם כן
18 רק בבחינת התגלות מהעלם כי ישנו גם בשרשם,
19 ובתגלות גם כן אינו בהתחלקות והגדרה ממש כי אם
20 בבריאה יצירה עשיה, ומכל מקום בהתגלות המספר
21 באין לבחינת התחלקות.

1 וכמו כן הוא למעלה דלמעלה מאצילות הכל הוא
2 בבחינת אחדות עדיין, כמו המחשבה שכוללת את הכל
3 כדבר אחד, וכמו שנתבאר לעיל באורך⁷⁸ דהקו ביחס
4 להתלבשות בכלים, הגם שעשוי מנקודות פרטים מכל
5 מקום הכל בבחינת אחדות ונקראים עשר ספירות בלי
6 מ"ה כו', ובאצילות באין העשר ספירות בבחינת
7 התחלקות כו'.
8 ולסיכום: זהו ענין המספר - הפירוש הראשון במושג
9 'ספירה' - שהוא בבחינת ההתגלות מההעלם רק שבא
10 בבחינת התחלקות כו'.
11 קיצור.

בסוכות תשבו

78. במאמר השמיני.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - אידיש (מתורגם)

[אלול ה'תד"ש]

20 כל זה נובע מהרצון העצמי, הרצון הנפשי החזק ביותר,
21 בקשר הנשמתי עם האלקות, שמשום כך יהודי - איש
22 או אשה - אינו יכול ואינו רוצה להיות נפרד חס־
23 ושלוש מאלקות⁴.
24 תוקף הרצון הנשמתי לאלקות גובר על כל הרגשות
25 הגופניים, עד למסירת הגוף בפועל ממש לאלקות
26 וליהדות. התוקף ברצון הוא רק כאשר רצון האדם
27 קשור באמת עם הרצון של מעלה.
28 התכונה השניה של רצון היא דיוק, שהדבר יעשה רק
29 כפי הרצון. זהו גם החילוק בין תורה, שהיא חכמה,
30 ובכל סוגייה יש סברות שונות, שמהסברות נובעים
31 פסקי הלכות שונים, ובין מצוות שהן רצון. ובמצוות
32 לא קיים הדבר שבאותה מצוה יהיו חילוקים בקיום
33 המצוה, כי רצון הוא בדיוק כפי הרצון, ואז קיום
34 המצוות הוא נחת רוח למעלה.
35 גם כאשר האדם מתנהג במידות טובות, יש למעלה,
36 כביכול, נחת רוח.
37 כתוב⁵ "בנים אתם להוי' אלקיכם". בני ישראל נקראים
38 ילדיו של ה' יתברך.

1 "הוא היה אומר כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח
2 המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו
3 אין רוח המקום נוחה הימנו"¹.
4 תכלית בריאת האדם היא, שהאדם בהנהגתו הטובה
5 ולימוד התורה וקיום המצוות ומידות טובות יגרום
6 נחת־רוח, כביכול, למעלה, כמאמר הידוע² שה' יתברך
7 אומר "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני".
8 המצוות נקראות רצון העליון. התורה נקראת חכמתו
9 יתברך והמצוות הן רצונו יתברך. תכונת הרצון היא
10 תוקף ודיוק.
11 זהו אחד החילוקים בין חכמה ורצון - השפעת החכמה
12 היא על־ידי הסברה, והשפעת הרצון היא על־ידי תוקף
13 בדרך גזירה, כך ולא אחרת, ללא כל הסברים ושאלות
14 - כך הדבר, וכך זה מוכרח להיות. ולא אחרת.
15 הרצון העצמי לאלקות שקיים בכל יהודי מביא למסירת
16 נפש בפועל ממש, כמו שכתוב³ "כי עליך הורגנו".
17 יהודי, לא זו בלבד שהוא סובל בעד אמונה בה' ובעד
18 יהדות, אלא הוא מוסר את נפשו בעד אמונה בה' ובעד
19 יהדות.

4) ראה לוח "היום יום...", כ"א סיון, כ"ה תמוז. ספר
המאמרים תש"י, ע' 115.
5) ראה יד, א.

1) פרקי אבות פרק ג, משנה י.
2) זבחים מו, ע"ב. ספרי ורש"י על הפסוק, פנחס כח, ח.
3) תהלים מד, כג.

30 שלהם והשגת האלקות שלהם היא לא כלום ממש לגבי
 31 ידיעת התורה והשגת האלקות של משה רבינו, אבל
 32 הם יקיימו תורה ומצוות במסירת נפש, בפרט האנשים
 33 הפשוטים של הדור ההוא, משה רבינו היה שפל בעיני
 34 עצמו⁶ גם בפני התמימות שלהם.
 35 על בריות אלו אומר רבי חנינא בן דוסא, שמי ש"רוח
 36 הבריות נוחה הימנו" מהמעשים וההנהגות הטובות
 37 שלו, הרי זו הוכחה ש"רוח המקום נוחה הימנו".
 38 רבי חנינא מבטא כאן שני ענינים עמוקים מאוד:
 39 האחד, שיראת חטא ומעשים מרובים, ככל שזה יהיה
 40 טוב, אין זה אלא ש"חכמתו מתקיימת", אבל כדי
 41 שיהיה גם "רוח המקום נוחה הימנו", זהו רק כאשר
 42 בנוסף ל"חכמתו מתקיימת" ישנן מידות טובות.
 43 השני, שההוכחה ש"רוח המקום נוחה הימנו" אינה
 44 מכך שרוח בני התורה או גדולי התורה נוחה הימנו,
 45 אלא דוקא מכך ש"רוח הבריות נוחה הימנו", אותם
 46 אנשי מעשה פשוטים ותמימים, כי התמימות היא עיקר
 47 החשיבות למעלה.
 48 קיצור. מבאר שלימות האדם היא מידות טובות,
 49 נוסף על ה"חכמתו מתקיימת", על-ידי קיום המצוות
 50 ביראת חטא וב"מעשיו מרובין" עם מידות אהבה
 51 ויראה. תורה היא חכמה, ביאור וכמה דיעות בסוגייה
 52 אחת. מצוות הן רצון, תקיף ופועל בדרך גזירה,
 53 ובדיק. מעלת התמימות היא יותר באנשים פשוטים,
 54 שבפני תמימות המעשה במסירת-נפש גם משה רבינו
 55 היה שפל בעיני עצמו. רבי חנינא מבאר: א) שלאנשים
 56 פשוטים יש את מעלת התמימות. ב) שדוקא "רוח
 57 הבריות" היא הוכחה ל"רוח המקום".

1 בגשמיות אנו רואים, שהנחת רוח הגדולה ביותר אצל
 2 אבא היא, כאשר הילדים מתנהגים בהנהגה טובה.
 3 כאשר הילדים מצייתים, לעשות או לא לעשות, את
 4 אשר האב מצוה, ודאי שזהו עונג גדול לאב, אבל
 5 הקורת-רוח האמיתית של האב היא, כאשר הילדים
 6 מתנהגים במידות טובות.
 7 זו הכוונה "רוח הבריות נוחה הימנו":
 8 "בריות"⁶ הם אנשים פשוטים שאינם יודעים ללמוד,
 9 אלא מקיימים מצוות מבלי לשאול מדוע. לשאול מדוע
 10 — לא קיים אצלם. הם מאמינים באמונה פשוטה בה'
 11 יתברך ובתורה, ומקיימים מצוות כי כך ציוה ה' יתברך.
 12 רבי חנינא בן דוסא שהיה חסיד ומלומד בניסים⁷, יודע
 13 את הענין של "רוח המקום" ויודע את מעלת
 14 התמימות, שזו המעלה העיקרית של האנשים
 15 הפשוטים — שכל מה שהם עושים הוא בתמימות, כי
 16 כך הוא ציווי הבורא ברוך-הוא.
 17 תמימות זו היא החשיבות הגדולה ביותר למעלה, יותר
 18 מכל ההשגות הנעלות ביותר, שבפני המסירת-נפש
 19 התמימה לתורה ויהדות, אפילו משה רבינו היה שפל
 20 בעיני עצמו.
 21 כתוב⁸ "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על
 22 פני האדמה".
 23 מידת הענוה של משה רבינו לא היתה רק בפני 'דור
 24 דעה'. הענוה של משה רבינו היתה בפני "כל האדם
 25 אשר על פני האדמה".
 26 ה' יתברך הראה למשה רבינו את כל הדורות עם
 27 המנהיגים שלהם, עד משיח צדקנו, ומשה רבינו ראה
 28 שבעקבות משיחא יהיה דור כזה שאפילו בני התורה
 29 הגדולים ועובדי ה' יתברך הגדולים, ידיעת התורה

ב.

58

67 רצונו יתברך הוא, שתהיה נחת-רוח מכך שחושך
 68 הסטרא-אחרא מתהפך לאור אלקי, שעל-ידי עבודת
 69 האדם בתורה ומצוות ומידות טובות, יאיר אור אין-סוף
 70 את חושך העולם הזה, שזהו דוקא על-ידי מעשה, כמו
 71 שכתוב בזוהר¹² "עשיה לעילא".
 72 זהו פירוש המאמר¹³ "גדול תלמוד שמביא לידי
 73 מעשה". עצם המעשה הוא הדבר הנעלה ביותר,
 74 וגדלות התלמוד היא שהוא מביא לידי מעשה.

59 להבין מה משמעות "רוח המקום". גם להבין את שני
 60 הביאורים של רבי חנינא בן-דוסא [א] מעלת התמימות
 61 שאצל אנשים פשוטים היא יותר מאשר אצל בני תורה,
 62 ו[ב] שדוקא "רוח הבריות" היא הוכחה ל"רוח
 63 המקום".
 64 הענין בזה הוא:
 65 הרבי¹⁰ נשמתו-עדן אומר¹¹ שתכלית ההשתלשלות הוא
 66 העולם הזה.

(10) אדמו"ר הזקן.

(11) בתניא פרק לו.

(12) חלק א, קטו, ע"א.

(13) ראה קידושין מ ע"ב.

(6) תניא, פרק לב.

(7) תענית כה, ע"א.

(8) בהעלותך יב, ג. וראה במדבר רבה, פרשה כג, ה.

(9) ספר המאמרים — קונטרסים חלק א, נג ע"ב.

נעלות יותר בדרגה, כי המלאכים בדרגה הנעלית
 ביותר, שירתם היא בעולם הבריאה, ושירת הנשמות
 היא בעולם האצילות.
 למלאכים יש גופים, כמו שכתוב²⁴ "עושה מלאכיו
 רוחות משרתיו אש לזה"ט".
 הרמב"ן²⁵ אומר שגוף המלאכים הוא מיסוד הרוח
 הפשוט ויסוד האש הפשוט. לכן יש למלאכים הגדרת
 מקום.
 יש מלאכים שגדולים מהלך ת"ק שנה²⁶, ויש מלאכים
 שגודלם הוא שליש העולם²⁷, ושיר המלאכים הוא
 בקול הנשמע לנביאים, כמו שכתוב²⁸ "ואשמע אחרי
 קול רעש גדול", וכתוב²⁹ "והאופנים וחיות הקודש
 ברעש גדול", והם חלוקים בדרגות השירה – רוח, רעש
 ואש – בהתאם לדרגות של שלושת העולמות – עשיה,
 יצירה ובריאה.
 אבל לנשמות, כפי שהן למעלה, אין גופים. אין להן
 הגדרת מקום, אין להן שמות, ושירתן היא ב"קול
 דממה דקה"³⁰, בעולם האצילות, שאינה נשמעת
 לנביאים.
 לשירת המלאכים יש זמן קבוע, כי מלאכים נתפסים
 במקום והם נתפסים גם בזמן, אבל נשמות שאינן
 נתפסות במקום, אינן נתפסות גם בזמן.
 זהו "וקדושים – נשמות – יהלולך סלה"³¹, ללא
 הפסקות.
 כל המעלות הללו שיש בנשמות על דרגות המלאכים,
 סברו המלאכים שמעלות אלו קיימות רק בנשמות כפי
 שהן למעלה, אבל כאשר הנשמה יורדת לעולם הזה
 ומתלבשת בגוף גשמי עם נפש הטבעית, המבינה
 ענינים של נפש הבהמית ויש לה עונג רב בכל הענינים
 הטבעיים של העולם, באופן כזה, אומרים המלאכים,
 הגופים הרוחניים שלהם הם בדרגה נעלית יותר
 מהגופים הגשמיים של בני האדם.
 אבל לאמיתו של דבר, יש להם טעות בכך.
 הכוונה העליונה של "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה

מעשה בכלל, ועם תמימות בפרט, גורם שמחה ותענוג
 למעלה, כדברי רז"ל¹⁴ על הפסוק¹⁵ "ישמח ה'
 במעשיו" – "שמח אינו נאמר, אלא ישמח, עתיד
 הקב"ה לשמוח במעשיהן של צדיקים", הכוונה לתענוג
 שנעשה על-ידי הברורים של הענינים הגשמיים,
 שנעשה "אתהפכא חשוכא לנהורא"¹⁶.
 זה גורם את התענוג של מעלה. כי תענוג הוא רק
 מחידוש דבר, כידוע המשל¹⁷ מציפור המדברת;
 – כשאדם מדבר אין זה חידוש, שהרי האדם הוא מין
 המדבר. אבל שציפור תדבר – זהו חידוש שגורם
 תענוג.
 הנמשל הוא: התענוג של מעלה הוא מביטול היש
 שנעשה על-ידי עבודת הברורים.
 זוהי כוונת מאמר רז"ל¹⁸ "גדולים מעשה צדיקים יותר
 ממעשה שמים וארץ". "מעשה שמים וארץ" הוא מאין
 ליש, כמאמר הידוע¹⁹ "עשה את שאינו ישנו", אבל
 מעשה צדיקים הוא מיש לאין, שזהו חידוש למעלה,
 ומחידוש זה הוא התענוג למעלה.
 זהו הטעם לכך שכאשר היהודי הראשון, יצחק, נולד
 כתוב²⁰ "צחוק עשה לי אלקים" – התענוג למעלה
 שנוצר מהברורים הגשמיים שנבראו על-ידי שם
 אלקים, כמו שכתוב²¹ "בראשית ברא אלקים",
 שבריאת העולם שה' יתברך ברא בריאה יש מאין, היא
 על-ידי שם אלקים, ועל-ידי ביטול היש גורמים תענוג
 למעלה, שעיקר התענוג שלמעלה הוא זה שנשמה
 רוחנית מתלבשת בגוף גשמי דוקא, ובעבודתו הוא
 מברר, על-ידי תורה ומצוות, את הניצוצות שבדברים
 הגשמיים ומעלה אותם לשרשם.
 זו הסיבה לטענות המלאכים נגד בריאת האדם²² ומדוע
 ה' יתברך נתן את תורתו הקדושה לאדם על הארץ ולא
 למלאכים בשמים²³:
 המלאכים יודעים את מעלתן הגדולה של הנשמות
 לגבי מלאכי השרת הגדולים ביותר, שהם בעולם
 הבריאה, ומשיגים גם את אור האצילות. נשמות הן

(24) תהלים קד, ד.

ראה המאמר ד"ה "יפה שעה אחת" (לעיל ע' 98) [הערת כ"ק אדמו"ר].

(25) ראה תורה אור ד, ע"ב. לקוטי תורה, ברכה צח, ע"א.

(26) חגיגה, יג, ע"ב.

(27) פסחים צד, ע"א. חולין צא ע"ב. בראשית רבה, פרשה

סח, יב.

(28) יחזקאל ג, יב.

(29) ברכת יוצר.

(30) מלכים א יט, יב.

(31) לקוטי תורה, בהעלותך א, ד.

(14) מדרש ויקרא רבה, פ"ד, ב [הערת כ"ק אדמו"ר]. במדרש (שם) איתא "שמח אינו אומר", אבל כן הוא, ככפנים, בד"ה "מקול מחצצים" תרמ"ז (סה"מ תרמ"ו-תר"ן ע' עא) ועוד.

(15) תהלים קד, לא.

(16) זוהר, חלק א, ד ע"א.

(17) לקוטי תורה, במדבר כ, ע"א. שלח, מח ע"א.

(18) כתובות ה ע"א.

(19) ספר יצירה פרק ב, משנה ה.

(20) וירא כא, ו.

(21) בראשית א, א.

(22) סנהדרין לח ע"ב.

(23) שבת פח ע"ב.

11 "אין רוח המקום נוחה הימנו".
12 קיצור. מבאר שתכלית הבריאה היא עולם הזה, היכן
13 שעל-ידי עבודת האדם הגשמית מתבצעת הכוונה.
14 ביטול היש הוא חידוש וגורם תענוג למעלה. וזהו
15 מעלת הנשמות על מלאכים. שירת המלאכים – רוח,
16 רעש, אש. שירת הנשמות – קול דממה דקה. "רוח
17 הבריות נוחה", ממידות טובות, ואז "רוח המקום",
18 הכוונה העליונה, "נוחה הימנו", כי מקיימי מצוות
19 בתמימות בעולם הזה, הם הוכחה ל"רוח המקום".

הוא היה אומר כל שרוח הבריות נוחה הימנו

1 בתחתונים³², שזהו "רוח המקום", מתבצעת רק על-
2 ידי נשמות בגופים, על-ידי תורה ומצוות המלוכשים
3 בדברים הגשמיים של העולם הזה, שעבודת המעשה
4 בעולם הזה – היא עיקר הכוונה.
5 זהו שרבי חנינא בן דוסא אומר: "כל שרוח הבריות –
6 יהודים של מעשה המצוות בתמימות – נוחה הימנו",
7 זוהי הוכחה ש"רוח המקום נוחה הימנו" – שעל-ידי
8 עבודתו מתבצעת הכוונה העליונה, אבל כאשר "אין
9 רוח הבריות נוחה הימנו" כי חסרות לו המידות
10 הטובות, הרי גם אם "חכמתו מתקיימת", בכל זאת

(32) תניא פרק לו. ראה תנחומא, נשא טו.

ספר השיחות – ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

27 אחראים השומרים על מצוות התורה כציווי של
28 הקב"ה – אז תהיו אתם וילדיכם מאושרים ברוח
29 ובגשם.

* * *

31 מורנו הבעל שם טוב מתמנה לנשיא מחנה
32 הצדיקים הנסתרים וביסדו במשך השנים, חדרים
33 וישיבות במאות קהילות, ובהעמידו את רשת החינוך
34 על ידי מלמדים ממחנה הצדיקים הנסתרים –
35 מפרסם מורנו הבעל שם טוב דרך בעבודת ה'
36 ובאהבת ישראל, ומחנה הצדיקים הנסתרים מקבל
37 על עצמו את התפקיד להרים את פשוטי העם
38 מה"עם הארצות" שלהם ולהביאם לשולחן התורה.

39 מורנו הבעל שם טוב הוא היורש הרוחני של בעל
40 העין הטובה ואוהב ישראל הידוע, הרמב"ן – ר' משה
41 בן נחמן⁵ – שהביא דברי נוחם ליהודים המעונים
42 בזמנו, בעת גזירת השמד, והושיט יד מנחמת
43 להאנוסים והחזירם למחנה ישראל.

44 מורנו הבעל שם טוב רואה בכל ניד וניע של יהודי
45 – תפלה לבורא עולם, בכל אנחה יהודית – נטיה של
46 תשובה אל ריבון העולם.

47 מורנו הבעל שם טוב סיפר לתלמידיו, כיצד
48 הצליחה לקרוע פעם את כל המסכים המבדילים
49 וביטלה גזירה רעה – קריאתו התמימה של בחור
50 תמים, בליווי קרקור קוקוריקו: ריבונו של עולם,
51 רחם נא! ואת המעשיה באשה פשוטה שלא ידעה

1 בהזדמנות זו פונה אני אל הורי הילדים במדינה
2 זו:

3 יהודים! אחים ואחיות! ריחמו על עצמכם ועל
4 ילדיכם, ואל נא תשליכו את ילדיכם האהובים
5 בתיבות האשפה, באשפתות.

6 במלה אשפתות, תיבות אשפה, הריני מתכוון
7 לאותם תלמודי תורה במדינה זו, בהם המנהלים,
8 המלמדים והמלמדות הם פוקרים שאינם שומרי
9 שבת, אינם מניחים תפילין, אינם לובשים ציצית,
10 אוכלים ושותים בלי ברכה.

11 הרחוב היהודי מן ההכרח שיזדעזע מרציחה זו,
12 של העמדת אנשים בלתי אחראים כאלה בתלמודי
13 התורה, ובידי רוצחים רוחניים אלה מוסרים גורלם
14 של ילדי ישראל.

15 בגלל חינוך כזה ותלמודי תורה לא כשרים כאלה
16 עזבו ילדי ישראל את דת משה וישראל, אותם
17 מנהלים ומורים ממיתים את הרגש היהודי.

18 בגלל חינוך כזה ותלמודי תורה לא כשרים כאלה,
19 מתנתקים ילדי ישראל מהעם היהודי ונקלטים בבתי
20 שמד ר"ל, והחלק הגדול מהם לוחמים בעם היהודי
21 מתוך שנאה ומשטמה הגדולות ביותר.

22 יהודים, אחים ואחיות!

23 שימרו על טהרת המשפחה במקוואות כשרות –
24 ויצליח לכם השי"ת האהוב בילדים טובים ובריאים.

25 מיסרו את ילדיכם לחינוך של אותם תלמודי
26 תורה שמנהליהם ומוריהם הם יראי שמים ואנשים

11 אתם מייסרים את המוני העם על שאין הם עובדים
12 כל כך טוב את הקב"ה, ייסרו יותר טוב את בורא
13 העולם ברוך הוא, הוכיחו כביכול את אדון העולם
14 ברוך הוא, על שאינו מרחם על בניו וילדיו.
15 ובדברי נוחם ועידוד פונה מורנו הבעל שם טוב
16 אל היהודי הפשוט שבפשוטים, מושיט לו את ידיו
17 הקדושות מתוך קירוב הדעת הגדול ביותר. ופניה זו
18 והתנהגות זו מביאות ומקרבות את היהודי הפשוט
19 לשולחן התורה.

1 להתפלל, עמדה ביום כיפור בעזרת הנשים ובשמעה
2 את בכיות הקהל בתפלתו - התבטאה: ריבוננו של
3 עולם, הן בכי כזה יכול להשפיע גם על לב אבן (א
4 טאטערישע הארץ)...! והו-
5 בבכי ובתחנונים מתחנן מורנו הבעל שם טוב אצל
6 אחד המגידים, שהוכיח וייסר את קהל שומעיו
7 בסיפור העונשים הכבדים מנשוא בהם יעניש אותם
8 הקב"ה:
9 במדרש כתוב - אמר לו הבעל שם טוב -
10 שהקב"ה אמר למשה רבנו לומר לו דברי מוסר, למה

ח"י אלז

6 בישיבה כפי שהגיד לי כבודו, ומשלוש התלמידים שי
7 הלומדים, ואשמח במאד לידע בפרטיות מהלימודים
8 והנהגתם ביראת שמים, והנני נהנה במאד מאשר
9 התלמידים שי מתנהגים בהנהגה טובה כפי שאמר.
10 השי"ת יחזק בריאות כבודו וב"ב שי ויארץ ימיו ושנותיו
11 בטוב ובנעימים, ויחזק השי"ת בריאות חתנו הרב שי
12 לשקוד בעבודתו עבוה"ק להרביץ תורה ויראת שמים,
13 ויעזור השי"ת להתלמידים שי שיצליחו בלימודם, ויעלו
14 בעילוי אחר עילוי בידעת התורה וקיום המצות ביראת
15 שמים, ויהיו חזקים ובריאים בגשמיות וברוחניות.
16 ידידו הדו"ש מכבדו ומברכו.

אג"ק מוהר"י צ' כרך יז

אגרות קודש

ב"ה, ב' אלול, תרצ"ג

ווארשא

כבוד ידידי הרה"ג המפורסם גזע

תרשישים כ"ו וכו' וו"ח אי"א מוהר"ר

נפתלי שי

1 שלום וברכה!

2 בזה הנני למלאות הבטחתי לשלוח לכבודו ספר
3 לקו"ת, ואיזה קונטרסי חסידות מאשר הדפסתי
4 למתחילים לכונוס בהיכלי קדש, ינעם לי במאד לשמוע
5 משלומו ומשלוש חתנו הרב שי, המרבה תורה בלימוד

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אלול, תשי"ג

ברוקלין.

שלום רב וברכה!

... ומוסג"פ איזה סקריפ אשר עלה בידי להשיגו, ויה"ר מהשי"ת אשר כיון שמסקריפים אלו
חלק מהם נקנו במעות הנמצאים באחת הקופות של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, הנה
יקויים בזה מרז"ל כל הנוטל פרוטה מאיוב ה"ז מתברך.

ואף דמשמע מסמיכות המאמרים ב"ב שם דהיינו פרוטה ממש ולא פרוטה כל דהוא כמו
בקדושין י"ב ע"א בכ"ז הרי זה מטבע הפחותה ביותר גם בנחשת.

ולהעיר מספר טעמי המצות להרח"ו ס"פ ראה בפע"ח שער הזמירות סוף פרק ה' ובכ"מ
ואכמ"ל...

פרשת ראה

יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: ^א אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם: ^ב וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתֶם: ^ג וְהָיָה כִּי יִכְיָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת־הַבְּרָכָה עַל־הַר גְּרִזִּים וְאֶת־הַקְלָלָה עַל־הַר עִיבָל: ^ד הֲלֹא־הָמָּה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבְּזֵי הַשָּׁמַיִם בָּאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּעֶרְבָה מִזֶּה הַגִּלְגָּל אֲצֵל אֵלוֹנֵי מֶרֶה: ^ה כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבֹא לְרִשְׁתָּהּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבַּתֶּם־בָּהּ: ^ו (וְ) לֹב וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם: ^ז יִבֹּא אֱלֹהֵי הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה: ^ח אַבְדֹּת תֵּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמִּקְדָּשֹׁת אֲשֶׁר עָבְדוּ־שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אַתֶּם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הָרָמִים וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן: ^ט וְנִתְּצֹתֶם אֶת־מִזְבְּחֹתֶם וְשִׁבְרַתֶּם אֶת־מִצְבְּחֹתֶם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׁרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאַבְדֹתֶם אֶת־שִׁמְם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא: ^י לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^{יא} כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁבִטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת־שִׁמּוֹ שָׁם לִשְׁכֹּנֹת תִּדְרָשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה: ^{יב} (יִשְׂרָאֵל) וְהִבֵּאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וּבֹחִיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יִדְכֶם

וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבִכְרַת בְּקִרְכֶם וְצֹאנֵכֶם: וְאִכְלֹתֶם־שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל־מַשְׁלַח יְדְכֶם אִתְּם וּבִתְיִכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָךְ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: ^א לֹא תַעֲשׂוּן כָּכָל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים כֹּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל־הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו: ^ב כִּי לֹא־בָאתֶם עַד־עַתָּה אֶל־הַמְּנוּחָה וְאֶל־הַנְּחִלָּה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: וְעִבְרַתֶּם אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְּחִיל אִתְּכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל־אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַיִּשְׁבַּתֶּם־בָּמָּה: עַד כָּאן בַּחֹל

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות ח עמ' 121)

כִּי מִנְּסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם

כָּאֲשֶׁר מִתְרַחֵשׁ דְּבַר הַמוֹנֵעַ וּמַעֲכֹב אֶת עֲבוֹדַת ה', יִשׁ לְדַעַת שְׁכָל מֵה שְׁקוּרָה בְּעוֹלָם הוּא מֵאֵת ה', וְלִכְּן לֹא יִתְּכֵן שֶׁהַדְּבַר יִנְגַּד בְּאֵמֶת לְעֲבוֹדַת ה', וְאִין זֶה אֵלָּא נְסִיוֹן, "כִּי מִנְּסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם". וּמִטְרָתוֹ הַתְּחִיָּקוֹת וְהַתְּעִלוֹת בְּעֲבוֹדַת ה', כָּאֲשֶׁר יִדְעֶה זֶה 'נְקֻטָּה' בְּאֵדָם בְּאֵמֶת - הוּא רוֹאֶה בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר, גַּם בְּעֵינֵי בָשָׂר, אֵת הָאוֹר הַנוֹסֵף עַל יְדֵי הַהֶעֱלֵם וְהַהִסְתָּר.

שְׁנֵי יי וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לִשְׁכֹּן שִׁמּוֹ שָׁם שָׁמָּה תִּבְיֹאוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אִתְּכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וּבֹחִיכֶם מַעֲשֵׂרֵיכֶם וְתְרוּמַת יִדְכֶם וְכָל־מִבְּחַר נִדְרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ לַיהוָה: ^א וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבְנִיתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהַתֵּיכֶם וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אִין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם: ^ב הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה: ^ג כִּי אִם־בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבִטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה: ^ד רַק בְּכָל־אוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאִכְלֹתָ בָשָׂר בְּכִרְבֹּת יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר וְאִכְלָנוּ בְּצִבִּי וּבִאֵיל: ^ה רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ

בנראה במוחש, שששמוחליטים בתקף המתאים ללכת בדרך הישרה על פי ספר הישר תורתנו הקדושה, וראים שהקשיים פחותים מאשר שערות מראש, והכחות להתגבר עליהם פבירים יותר מאשר היו בהשערה.

שלישי כ כִּי־יִכְרִיתִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וִירִשְׁתָּ אוֹתָם וַיֵּשְׁבֶת בָּאָרֶץ: ה השומר לך פן־תִּנְקֹשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפְנֵי־תִדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וַאֲעֲשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי: ו לא־תַעֲשֶׂה כֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֶת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂא עֵשׂוֹ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם: יג אֵת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצְוֶה אֲתָכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּקֶף עָלֶיךָ וְלֹא תִגָּרַע מִמֶּנּוּ: פ כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֵלֶם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרָיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּם וְנַעֲבֹדֵם: ז לֹא תִשְׁמָע אֶל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנִּסָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתָכֶם לָדַעַת הֵיטֵבְכֶם אֲהַבִּים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: ח אַחֲרַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְכוּ תִדְבְּקוּ: וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֵלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דִבֶּר סָרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֲתָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְּדֶה מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדִּיחְךָ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: ט כִּי יִסִּיתְךָ אַחֲרֶיךָ בֶּן־אִמְךָ אוֹ־בִנְךָ אוֹ־בֵתְךָ אוֹ אִשְׁתְּ חִיקְךָ אוֹ רַעַךְ אֲשֶׁר בְּנַפְשְׁךָ בִּסְתֵר לֵאמֹר גִּלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אַחֲרָיִם אֲשֶׁל לֹא יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאַבְתִּיךָ:

תִּשְׁפָּכֶנּוּ כַּמִּים: י לֹא־תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דִּגְגָן וְתִירֹשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבִכּוֹרֶת בְּקִרְךָ וְצִאֲנֶךָ וְכָל־נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹר וְנִדְבָתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ: יא כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבֵתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְחֵלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשִׁמְחַת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדֶךָ: יב הַשְׁמֹר לְךָ פֶּן־תַּעֲזֹב אֶת־חֵלּוֹי כָּל־יְמֶיךָ עַל־אֲדָמְתְּךָ: ט כִּי־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בָשָׂר כִּי־תִאֲוֶה נַפְשְׁךָ לֵאכֹל בָּשָׂר בְּכָל־אוֹת נַפְשְׁךָ תֹאכֵל בָּשָׂר: טא כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וּבַחַת מִבְּקִרְךָ וּמִצִּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאַכְלָתָ בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכָל אוֹת נַפְשְׁךָ: טא אֲךָ כַּאֲשֶׁר יֹאכֵל אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל בֵּן תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ: טב רַק חֹזֶק לִבְלֹתִי אֲכַל הָדָם כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר: טז לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפָּכֶנּוּ כַּמִּים: טז לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׂר בְּעֵינֵי יְהוָה: טז רַק קִדְשֶׁיךָ אֲשֶׁר־יִהְיוּ לְךָ וְנִדְרֶיךָ תִּשָּׂא וְבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: טז וְעֲשִׂיתָ עֲלֵיתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהָדָם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם־זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹאכֵל: טז שְׁמֹר וְשִׁמְעָתָ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצְוֶה לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיִּשָּׂר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב ענף 361 ממכתב)

כִּי מִנִּסָּה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲתָכֶם

מבאר בספרי מוסר, וביטור באור בספרי חסידות, הענין ד"לפנים גמלא שיחנא", היינו שביחד עם הנסיונות נתנו גם פן הכחות המתאימים להתגבר עליהם. אלא שזכה דורנו,

מֵאלֹהֵי הָעַמּוּם אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם הַקְרִיבִים
 אֵלֶיךָ אוֹ הִרְחָקִים מִמֶּךָ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה
 הָאָרֶץ: ^ט לֹא־תִאָּכֵלָה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־
 תַחֲסוּם עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא־תַחְמַל וְלֹא־תִכְסֶּה עָלָיו:
 כִּי הָרֹג תִּהְיֶהנּוּ יָדֶךָ תִּהְיֶה־כּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה
 לְהַמִּיתוֹ וְיָד כְּלֹהֶעַם בְּאַחֲרָנָה: ^י וּסְקַלְתוּ
 בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בָקֵשׁ לְהַדִּיחֲךָ מֵעַל יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:
 יי וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא־יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת
 כַּדָּבָר הַרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: ^{יג} כִּי־תִשְׁמָע בְּאַחַת
 עֲרֻיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לִשְׁבֹּת שֵׁם
 לֵאמֹר: ^{יד} יֵצְאוּ אַנְשִׁים בְּנֵי־בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּדְּיחוּ
 אֶת־יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתֶם: ^{טו} וְדַרְשַׁת וְחִקְרַת
 וְשִׁאלַת הַיָּטֵב וְהֵנָּה אִמָּת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה
 הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ: ^{טז} הִכָּה תִכָּה אֶת־יֹשְׁבֵי
 הָעִיר הַהוּא לְפִי־חֶרֶב הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־
 אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֶמְתָּהּ לְפִי־חֶרֶב: ^{יז} וְאֶת־כָּל־
 שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשִׂרְפַתָּ בָּאֵשׁ
 אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וְהִיתָה תֵל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד: ^{יח} וְלֹא־יִדְבַק
 בִּידֶךָ מְאוּמָה מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן
 אַפּוֹ וְנָתַן־לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמָנִךָ וְהִרְבֶּךָ פֶּאֶר
 נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ: ^{יט} כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְשִׁמּוֹל אֶת־כָּל־מִצּוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוֶּה הַיּוֹם
 לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 388 – ממכתב)

כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם

ידוע פתגם כבוד קדושת מורי ורבי אדמו"ר, שְׂכַשְׂכַּבא
 מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יִצְטָעְרוּ וַיִּתְחַרְטוּ בִּיטוּר עַל הַיָּמִים וְהַתְקוּפָה
 הַכִּי טוֹבָה שְׂכִסּוּף זְמַן הַגְּלוּת, שֶׁהֵיוּ כְּלוּלִים לַפֶּעַל בְּתוֹרָה
 וּמִצְוֹת בְּהַתְגַּבְּרוּת עַל כָּל הַהֶעֱלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים דָּאז, שְׂאֵז
 הַעֲבֹדָה נְעִימָה יוֹתֵר וְחִבֻּכָּהּ יוֹתֵר, הֵן לְעוֹבֵד וְהֵן לָזֶה שֶׁצָּנָה
 עַל הַעֲבֹדָה, בּוֹרָא הַעוֹלָם וּמְנַהִיגוֹ, מִה־שְּׂאִינ־כֵּן כְּשֶׁרוּחַ
 הַשְּׂמָמָה יַעֲבֹר מִן הָאָרֶץ וְאֵין מְנַגְּדִים.

רבי יד ^א בָּנִים אֹתָם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא
 תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׁמְעוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמָת:
 בִּכְי עִם קְדוּשַׁל אֹתָהּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְכִי בְּחֵר
 יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמּוּם אֲשֶׁר
 עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: ^ס לֹא תֹאכַל כָּל־תּוֹעֵבָה:
 וְזֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר עֹשֶׂה כְּשֻׁבִים
 וְשֹׂה עֵזִים: ^ה אֵיל וְצִבִּי וְנַחְמוֹר וְאֶקֶז וְדִישָׁן
 וְתֹאז וְזֹמֶר: ^ו וְכָל־בְּהֵמָה מִפְּרִסֵּת פְּרִסָּה
 וְשִׁסְעַת שִׁסְעֵל שְׁתֵּי פְּרִסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבִהֵמָה
 אֹתָהּ תֹאכְלוּ: ^ז אֵךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעֶל
 הַגֵּרָה וּמִמְּפָרִיסֵי הַפְּרִסָּה הַשְּׂסוּעָה אֶת־הַגִּמְלָה
 וְאֶת־הָאֲרִנָּבֶת וְאֶת־הַשֹּׁפֵן כִּי־מַעֲלָה גֵרָה הִמָּה
 וּפְרִסָּה לֹא הַפְּרִיסוֹ טַמְאִים הֵם לָכֶם: ^ח וְאֶת־
 הַחֲזִיר כִּי־מִפְּרִיס פְּרִסָּה הוּא וְלֹא גֵרָה טַמָּא
 הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא
 תִנְעֹו: ^ט אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בָּמִים
 כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִּיר וְקִשְׁקִשַׁת תֹּאכְלוּ: ^י וְכָל
 אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִּיר וְקִשְׁקִשַׁת לֹא תֹאכְלוּ טַמָּא
 הוּא לָכֶם: ^{יא} כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: ^{יב} וְזֶה
 אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּגֶשׁ וְהַפֶּרֶס וְהַעֲזוּגָה:
^{יג} וְהִרְאָה וְאֶת־הָאִיָּה וְהַדִּיָּה לְמִינָהּ: ^{יד} וְאֶת
 כָּל־עֶרֶב לְמִינּוֹ: ^{טו} וְאֶת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־
 הַתַּחֲכִּם וְאֶת־הַשֹּׁחַף וְאֶת־הַנֶּגֶץ לְמִינָהּ: ^{טז} אֶת־
 הַכּוֹם וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף וְהַתְנַשְּׁמֹת: ^{יז} וְהַקָּאָת וְאֶת־
 הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשִּׁלָּךְ: ^{יח} וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה
 לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפָת וְהַעֲטָלָה: ^{יט} וְכָל שֶׂרֶץ הָעוֹף
 טַמָּא הוּא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ: ^כ כָּל־עוֹף טְהוֹר
 תֹאכְלוּ: ^{כא} לֹא־תֹאכְלוּ כָל־נִבְלָה לָגֶר אֲשֶׁר־
 בְּשַׁעְרֶיךָ תִתְנַנֶּה וְאֹכְלָה אוֹ מִכָּר לְנֹכְרֵי כִי עִם
 קְדוּשַׁל אֹתָהּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּרִי
 בַּחֲלָב אִמּוֹ: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 292)

כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם

כָּאֲשֶׁר יְהוָה מְעִמִּיד אֶת עַצְמוֹ בְּתִקְוָה לֹא לְהִתְפַּעֵל מִן

הנפסיון - מתגלה כיצד הפנה הנפסיון של הנפסיון גופא היא תוספת ועלוי בעבודתו, וכפרוש רבנו הזקן ש"מנסה" הוא מלשון גם והרמה, "ארים נפי".

חמישי כב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה: כ ואכלת לפני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד לראות את יהוה אלהיך כל הימים: כ וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם כי יברך יהוה אלהיך: כ ונתתה בפסך וצרת הפסך בידך והלכת אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו: כ ונתתה הפסך בכל אשר תאווה נפשך בפקר ובצאן ובין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך ושמתה אתה וביתך: כ והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק ונחלה עמך: כ מקצה א שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך: כ ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו למען יברך יהוה אלהיך בכל מעשה ידך אשר תעשה: כ

תעשה: כ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד ענ' 40)

כי מנסה ה' אלקיכם אתכם

בעבודת הברורים מתעסקים עם דבר גשמי כדי לגלות את תכליתו, שנבדק לשמש את קונו, וכן לגלות את הנציון האלקי שבו. אף הנציון האלקי שבנפסיון נפל למטה ביותר, עד שהוא בהעלם לגמרי, וכדי לגלותו יש לבטל העלם זה. ואף בעבודת האדם בעצמו כך: בעבודת הברורים הוא 'פומח' את כחותיו, שקלו ומדוחיו; ובנפסיון הוא פועל הפך טבעו, מתוך מסירות נפש.

שישי זו א מקץ שבע שנים תעשה שמטה: ד וזה דבר השמטה שמוט כל פעל משה ידו

אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו ביקרא שמטה ליהוה: א את הנכרי תגש ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך: א אפס כי לא יהיה בך אביון בירך וברך יהוה בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה: ה רק אם שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום: ו פיהוה אלהיך ברכך כאשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשללת בגוים רבים וכן לא ימשלו: ס פיהוה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחריך האביון: ה פיהוה תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו: ט השמר לך פיהוה דבר עם לבבך כל פעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחריך האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל יהוה והיה בך חסא: נ נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברך יהוה אלהיך בכל מעשך ובכל משלך ידך: י כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על פני אנכי מצוה לאמר פתח תפתח את ירך לאחריך לעניך ולאבונך בארץ: ס פיהוה לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך: י וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם: י העניק תעניק לו מצאנך ומגדנך ומיקבך אשר ברכך יהוה אלהיך נתן לו: ט וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך יהוה אלהיך על פני אנכי מצוה את הדבר הזה היום: ט והיה פיהוה אלהיך לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך פיהוה לו עמך: י ולקחת את המרצע ונתתה

בְּאֲנֹוֹ וּבְדִלְתָּ וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאָף לְאַמְתֶּךָ
תַּעֲשֶׂה־כֵן: ^ח לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ
חֲפָשִׁי מֵעַמּוּךָ כִּי מִשְׁנֶה שְׂכָר שְׂכִיר עֶבְדְּךָ שֵׁשׁ
שָׁנִים וּבִרְכֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 426 – ממכתב)

כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם

כָּל עֲנִינֵי שָׁל הַיָּצֵר הַרַע הוּא לְהִלָּחֵם נֶגֶד אֲשֶׁרוֹ שֶׁל
הָאָדָם, הַרוּחָנִי וְהַגִּשְׁמִי, בְּהַסְכְּרוֹת שָׁאִין לֵהָן יסוד בִּשְׂכָל
הַבְּרִיאָה, וְכָל מַצִּיאוֹתָן הִיא "כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם".
וּכְשֶׁמִּתְאַמֵּץ וְעוֹמֵד בְּנִסְיוֹן – רוֹאֶה גַם הָאָדָם עֲצָמוֹ אִידָּה
שֶׁבִטְלָה כָּל מַצִּיאוֹתָן הַמְדָּמָה.

שְׂבִיעִי ^ט כִּלְהַבְכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצִאֲנֶךָ
הַזֶּכֶר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכּוֹר
שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאנֶךָ: ^ז לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׁנֵה בְשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר
יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתֶךָ: ^ח וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסַח
אוֹ עוֹר כָּל מוֹם רַע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
^ט בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו בְּצִבִּי
וּבְאֵיל: ^י רַק אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ
תִּשְׁכַּכְנֶנּוּ בַּמַּיִם: פ ^א מִזֶּה שְׁמוֹל אֶת־חֲדָשׁ
הָאֵזִיב וְעֵשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֲדָשׁ
הָאֵזִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לֵילָה:
^ב וּזְבַחַת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בְּמָקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: ^ג לֹא־תֹאכַל
עָלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מִצּוֹת לֶחֶם
עֲנִי כִּי בְּחַפְזוֹן יֵצֵאת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִמְעַן תִּזְכֹּר
אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:
^ד וְלֹא־יִרְאֶה לְךָ שֹׂאֵר בְּכָל־גִּבְלֶךָ שִׁבְעַת יָמִים
וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן לִבְרֹךְ: ^ה לֹא תֹאכַל לִזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח
בְּאַחַד שַׁעֲרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ו ^ו כִּי
אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן
שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בַּעֲרֵב כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ
מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם: ז וּבִשְׁלַל וְאִכְלַת בְּמָקוֹם

אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בְּבָקָר
וְהִלַּכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ: ^ח שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת
וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה
מְלָאכָה: ס ^ט שִׁבְעָה שִׁבְעַת תִּסְפְּרֶךָ מֵהַחֵל
חֲרֹמֶשׁ בְּקָמָה תַּחֲלֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שִׁבְעוֹת:
וְעֵשִׂיתָ חֹג שִׁבְעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת גְּדֻבַּת
יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
^י וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָהּ וּבִגְדְּךָ וּבִתְּךָ
וְעִבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְהַגֵּר
וְהַיִּתּוֹם וְהָאִלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: ^י וּזְכַרְתָּ
כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׂמַּרְתָּ וְעֵשִׂיתָ אֶת־
הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: פ ^א חֹג הַסִּכֵּת תַּעֲשֶׂה לְךָ
שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפֹּךְ מִגְרֶנְךָ וּמִקִּבְּךָ: ^ב וְשִׂמַּחְתָּ
בְּחֻגְךָ אֹתָהּ וּבִגְדְּךָ וּבִתְּךָ וְעִבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וְהַלְוִי
וְהַגֵּר וְהַיִּתּוֹם וְהָאִלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ:
^ג שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲלוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל
תְּבוֹאֲתְךָ וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדְךָ וְהָיִיתָ אֶדְי שְׂמֵחַ:
^ד שְׁלוֹשׁ פַּעַמִּים ^א בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל־זִכְרוֹרְךָ
אֶת־פָּנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחֹג
הַמִּצּוֹת וּבְחֹג הַשִּׁבְעוֹת וּבְחֹג הַסִּכֵּת וְלֹא יִרְאֶה
אֶת־פָּנֶיךָ יְהוָה רִיקָם: ^ב אִישׁ בְּמַתְנַת יָדוֹ בְּבִרְכַּת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: ססס

קכ"ו פסוקים, פליא"ה סימן.

חצי קריש

וְתִגְדַּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמַן בְּעִלְמָא דִּי כְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיד מְלִכּוּתָהּ, וְיִצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעִנְיָא וּבְזִמְנֵי קְרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמַן יְהֵא שְׁמוֹהָ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
וְיִתְנַשָּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלָּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמוֹהָ דְּקִדְשָׁא

בְּרִידָה הוּא. אִמּוֹן לֹעֲלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֻלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמּוֹן

♦ ♦ ♦

מפסיר ט וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְבָּו: עֹלֶת שַׁבֹּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל-עֹלֶת הַתָּמִיד וְנִסְבָּה: פ י וּבְרֹאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנִיִּם וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁבַעַה תְּמִימִם: יב וְשִׁלְשָׁה

עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִפְרֵי הָאֶחָד וְשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד: יג וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִכְבֹּשֶׁת הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה: יד וְנִסְבִּיהֶם חֲצִי הַחֵין יִהְיֶה לִפְרֵי וְשִׁלְשֵׁת הַחֵין לְאַיִל וּרְבִיעֶת הַחֵין לִכְבֹּשֶׁת יִין זֹאת עֹלֶת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: טו וְשִׁלְעִיר עֹזִים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל-עֹלֶת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְבָּו: ס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָנִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מְאֹשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְּרַכִּי-נַעַם, וְכָל־נִתְיבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפסיר להפסיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפסיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפסיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

א) הַשְּׁמִימִים בְּסָאִי, בְּלוּמָה מִן הַשְּׁמִימִים תְּבִאָה הַנּוֹרוֹת עַל כָּל הָעוֹלָם כָּל, כְּמוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּשַׁבְּתוֹ עַל בְּסָאִי תְּבִאָה הַנּוֹרוֹת מְלַפְּנוּ.

הפטרת שבת ראש חודש לקריאה בציבור
ולשנים מקרא ואחד תרגום

בישעיהו פרק טו

עטרת מרים

א בָּה אָמַר יְהוָה הַשְּׁמִימִים בְּסָאִי אִינִי צָרִיד לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלָכֶם וְהָאֶרֶץ הָדָם עֲנֵן שְׂרָפָה רָגְלִי אִיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּלִי וְאִיזָה

ס א בָּה אָמַר יְהוָה הַשְּׁמִימִים בְּסָאִי וְהָאֶרֶץ הָדָם רָגְלִי אִיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּלִי

שי למורא

עטרת מרים

מקום תרצו לומר בעת מנוחתה להשרות שכנתה, אינו פראי לי: ב ואת-כל-אלה אשר שמים והארץ ידי עשתה ורק אחרי כן ויהיו כל-אלה שמים והארץ, ואינם קדומים כמאני נאם-יהוה ועם שאני רם על רמים, עם כל זה ואל-זה אביט אל-עני ונכבד-רוח שרוחו נשברת בעבור העצר והתנזר, ובכל זאת וחרר על-דבריו נהיר לשמוע בקולי:

ג אבל עתה אין לי חפץ בכם, שהרי שולחט השור הוא מבה-איש את בעליו של השור וגולו ממנו, לפיכך זובח השולח חזמה לפני ענין פלג והמעלה מנחה הרי הוא לפני פדום-חזיר מזכיר והמקטיר לבנה מברך אותי און בתשורת אונם, גם-המה ששוחטים השור וחובכים השולח, גם המה כמו עורף פלג ומעלה דם חזיר הואיל כי בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפצה: דלכן גם-אני אבחר בתעלליהם להתעלל בהם בבקאת הרעות ומגורתם ודבר אשר הם יראים אביא להם יען בעבור קראתי אליהם על ידי הנביאים לתהודם לשר דרכם ואין עונה לשר דרכו דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא-חפצתי בחרו: ה שמעו דבר-יהוה אתם הצדיקים החרדים אל-דברו אמרו פושעי ישראל הצדיקים שמתקנים שהם אחיכם והם פאמת שנאיכם השונאים אתכם מגדיכם ומנדים אתכם, אלה אומרים לכם לאמר רק למען בעבור פרוסם שמי יכבד יהוה על ידי התקבנות, משיב להם הנביא, לא כן הוא בדרכיהם כי בעינינו ונראה בשמחתכם והם הרשעים יבשו ויראו כי לא ירצה ה' בחוגף רק בעבודת חלב פאמת, וקר בא כבוד לה': ו אז לימות תפישו יצא קול שאון מעיר ירושלים על גוג ומגוג קול מחיכל יצא קול יהוה היוצא לאם

על עכו"ם ובו משלם ה' גמול לאויביו ונלחם בגוים: ז על ציון ואמר במגורם תחיל מתחילים פאבי לידה כבר ילדה ותקצצו גניה לתוכה במגורם יבוא חבל לזה שהיא מלחמות גוג ומגוג והמליטה תלדה זכר ואז יתחיל תהיבין תהדול תהלל: ח מירשעם פלא כזאת מי ראה פלאה תיוחל גוי

והארץ תרם רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי ובקשותי. אי זה בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיהיה לבנות לי בית ומקום מנוחה. (ב) ואל זה אביט, אף-על-פי שהשמים פסאי וכו', אביט ואשים עיני אל עני ונכה רוח. וחרר על דבריו, מודרו לעשות את מצותי. (ג) שוחט השור מבה איש,

כלומר, קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבן אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב כאלו מבה איש זובח השולח עורף פלג, אם הביא שולח לקרבן, הרי הוא נחשב לפני כאלו עורף פלג. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה קרבן מנחה, הרי הוא נחשב כאלו מעלה דם חזיר. מזכיר לבנה מברך און, אם הוא מקטיר לבנה, הרי הוא כאלו מביא דבר און. "מברך", מביא מתנה, כמו "קח נא את ברכתך" (בראשית לג, יא). (ג) גם המה בחרו בדרכיהם, כלומר, הואיל וגם הם בחרו בדרכיהם הרעים מתוך רצון, ולא שפק הודמנו להם. (ד) אבחר בתעלליהם, אבחר להתעלל בהם. ומגורתם, מה שהם מפחדים פן יבוא. יען קראתי, משום שקראתי להם על ידי הנביאים. ואין עונה, כלומר, אין מקבל דברי. (ה) החרדים אל דברו, הצדיקים המודרנים לעשות את דבר ה'. אמרו אחיכם, אמרו פושעי ישראל שהם אחיכם וכו'. שונאיכם מגדיכם, השונאים אתכם (ומנדים) ומרחיקים אתכם. למען שמי יכבד ה', כל אחד מהם אומר, בגלל פרוסם שמי בא כבוד לה', כי אני קרוב אליו והוא מתפחד בי. ונראה בשמחתכם והם יבשו, והנביא אומר לחרדים

אל דבר ה', לא כן הוא בדרבי פושעי ישראל, ונראה בשמחתכם שלכם החרדים אל דבר ה' והרשעים בהם יבשו, כי תלכו אחרי תהכל. (ו) קול שאון מעיר, קול רעש יצא אז מעיר ציון. קול מחיכל, קול מתחיל העומד בציון. משלם גמול לאויביו, לשלם גמול לאויביו, הם גוג ומגוג שילחמו על ירושלים. כמו שקתוב "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם" (זכריה יא, ד).

במגורם תחיל לידה, במגורם תחיל ציון תהלל תהלל, במגורם תחיל לידה, כלומר ותקצצו גניה לתוכה כאלו ילדה אותם זה עתה, מבלי פחד ותחיל לדה, כי כל האמות יביאום לתוכה. (ח) מי שמע כזאת, מי שמע דבר פלא כשמועה הזאת. תיוחל ארץ ביום אחד,

שי למורא

עטרת מרים

האם מעולם באו חבלי לדה לכל נשי הארץ ביום אחר. אם יולד גוי פעם אחת, האם מעולם נולדה אמה שלמה בפעם אחת. כי חלה גם ילדה, כי זה הפלא נעשה בציון, שהתכונה לדה וגם הדה היו ביחד בבת אחת וילדה את בניה. כלומר, כלם כאחד באו מנולותם לציון. (ט) האני אשכיר ולא אוליד,

האם אני אביא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמה שתלד. כלומר, וכי אני אתחיל בדבר ולא אוכל לזמר. אם אני המוליד ועצרתי, אני הוא המוליד ארצות חגים עד הזמן ההוא, ואז אעצר אותם מלדת, כי הגדה והקבד יהיו לישראל לבדם. (י) שמחו את ירושלים, אתם הבאים מן הגולה, שמחו עם ירושלים בבואכם אליה. כל המתאבלים עליה, כל אלו שהתאבלו עליה בעת הרבנה. (יא) למען תינקו וישבעתם מזד תנחמיה למען עליה הביא לכם שתראו בשמחתה ותינקו ותשבעו משדי תנחמיה. תמצו והתענגתם, ותהיו מוצצים ומתענגים. מזיו כבודיה, מהקבד הגדול הן ומשמש לבוא לה. (יב) על צד תנשאו ועל ברפים תשעשעו, וכדורכם חגים מאד. והמשיל הקבד שיעשו להם כמו שנושאים חמיוק על הזרוע בצד הגוף, ומשעשעים אותו על הכרפים לשמחו. (יג) אשר אמו תנחמנו, דרך האם לנחם את בנה יותר מן האב. וברושלים תנחמו, כל התנחמים שלכם יהיו בירושלים, כי שם תקבלו הרבה טובה וזה יחשב לנחמים על הצרות שעברו. (יד) וראיתם ויש לבכם, כאשר תראו את ירושלים בבנינה ויש לבכם. ועצמותיכם כדשא תפרחנה, כלומר יתחזקו כבריאות. ונודעה יד ה' את

מעולם בא חיל וילדה לכל נשי ארץ ביום אחד האם מעולם אשכיר ולא אוליד גוי פעם אחת בייחלה גמילה ציון את בניה פולם כאחד יצאו ממקום גלותם ובאו לציון: ט האני אשכיר אביא את אשה על המשבר - מקום מושב הילדת - ולא אוליד ולא אפתח רחמה שתלד, רוצה לומר: שגא אתחיל בדבר

ולא אוכל לזמר יאמר יהוה אם אני המוליד ועצרתי בחמיה אמר אלהיך: אתם הבאים מן הגולה שמחו את ירושלים בבואכם אליה וגילו בה כל אהביה כל מי שתאב לראותה בבנינה שישו אתה מושל כל המתאבלים עליה בעת חורבנה: יא התאבלתם עליה למען שתראו בשמחתה ותינקו מלשון יניקה וישבעתם מזד משדי תנחמיה למען תמצו ותהיו מוצצים והתענגתם ומתענגים מזיו משען כבודיה שיהיה אחר הנאולה: יב כי כה אמר יהוה הנני נטה אליה אמה אל ירושלים שלום הרבה בנהר כמו נהר שלום אמה לה לבוא במרוצה וכנחל שומק את כבוד גוים עשרם וינקתם תהיו יונקים את העושר הזה על צד תנשאו כתינוק היונק שנושאים אותו על הזרוע בצד הגוף ועל ברפים תשעשעו משעשעים אותו: יג באיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנהמכם וברושלים תנחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמה יראה קבד עליכם: יד בעשותו נחמותיו ונראותיו וראיתם ותראו ירושלים בבנינה ויש ליש לבכם ועצמותיכם כדשא תפרחנה ותינקו כבריאות או ונודעה כח גבורת יד יהוה את עם עבדיו לטובה גם ידעו אשר וועם את איביו במלחמת גוג ומגוג: טו כיהנה יהוה באש יבוא לאבד בו את חיל גוג ומגוג וכסופה כפגרה יבואו מרפכתי גורותיו להשיב לציון גמול בחמה אפו

רבה וגערתו תהיה בלחביאש: טז כי באש יהוה נשפט ויהי מתנפח עמה ובחרבו איש באחי ויהם את כל בשר ורבו ויתרבו חללי יהוה (ע' ויחזקאל יג יא): ז המתקדשים והמטהרים אל חגנות, המתקדשים גוג ומגוג, יז) המתקדשים והמטהרים אל חגנות, המזמינים עצמם ומטהרים עצמם כמו מטהר לקחת אל הפסלים העומדים

עבדיו, או ידעו עבדיו את כח גבורת ה' (טז) באש יבוא, לאבד את חיל גוג ומגוג. וכסופה מרפכתי, כלומר גורותיו היודרות מן השמים, ירדו עליהם כרות סופה. להשיב בחמה אפו, להשיב לציון גמול באף ובחמה רבה. (טז) נשפט, מתנפח. ורבו חללי ה', החללים המזמינים עצמם ומטהרים עצמם כמו מטהר לקחת אל הפסלים העומדים

שי למורא

עטרת מרים

אל העכו"ם העומדות אל־הגגות אחר אחת קבוצה אחר קבוצה בפתוך באמצע הגנה מקום מעמד העכו"ם, בני ישראל אכלי בשר החזיר והשקין והעכבר יחדו כולם יחד יספו נאם־יהוה: יח ואנכי מעשיהם של בעלי זאת האמונה ומוחשבתיהם ואמונתם הנפסדת בָּאָה כִּי לִקְבֹץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשָׁנֹת אֶל יְרוּשָׁלַם (זכריה יד).

לחודיע להם שמעשיהם הכל, ואז ובראו את־כבודי אהדות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמותי בהם אות בכל תבאים אשים אות, וזהו מה שנאמר ועניו תפונה בחוריקן וכו' (זכריה יד) ושלחתי מתם פְּלִטִים כי רבם ומוחו סביב ירושלים, ללכת אל־הגוים הישבים בתרשיש פול ולוד מִשְׁכֵּי הַמְּלָכִים לירות חצים בקשת תכל ויון ואל הישבים האיים הרחוקים אשר לא־שמעו מעולם את־שמעי ולא־ראו את־כבודי והגידו אלה הפליטים אשר בהם את־כבודי בגוים כי יראו את האותות ששמתי בהם: כ בשישמעו תפלא הגדול שעשה המקום במחנה גוג ומוגז והביאו את־כָּל־אֲחֵיהֶם א בני ישראל הרחוקים שלא עלו על אחיהם מִכָּל־הַגּוֹיִם וביאו אותם העכו"ם למנחה ליהוה בפסוסים וברכב במרכבות ובצבים עגלות מכוסות וכן עגלות צב (במדבר ו) ובפרדים הם הנולדים מן הפסוס והתמוד ובפרפרות ברכורים של שמחה על הר קדשי ירושלים אמר יהוה כאשר יביאו בני ישראל את־המנחה בכלי טהור כן יביאו העכו"ם את ישראל בכנרים טהורים ונאים עד בית יהוה: כא וגם־מתם מהמובאים מכל הגוים, אף אם מהם נשחפה יחוסם אֶקַח ליהוה לפנהנים ללוים אמר יהוה כי לפני גלוי מי היה ממשפחת כהונה ולויה: כב כי כאשר השמים

בגנות. אחר אחת, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שגמרה הראשונה את עבודתה ונכנסת השניה. בפתוך, באמצע הגנה מקום מעמד הפסל. והשקין, כל סוגי השרצים. יספו, וכלו. יח) ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות. מעשיהם ומוחשבותיהם בָּאָה, כל מעשה וכל מחשבה

בָּאָה אֵלַי, וְחֵי תִקְרָנִי לִקְבֹץ אֶת כָּל הַגּוֹיִם וגו'. וראו את כבודי, בהלחמי בהם במכת "המק בשרו וגו'" פקחוב בנבואת זכריה (זכריה יד.ב). יט) ושמותי בהם אות ושלחתי מהם פליטים, פליטים יוצלו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה. וגם באותם פליטים אשים אחד מן האותות שגדגו חריהם בהם, כדי לחודיע לרחוקים שבמנפה זו גגפו הזובאים על ירושלים. מושבי קשת, המלמדים לירות חצים בקשת. יט) והביאו את כל אחיהם, בשישמעו הגוים את הפלאים הגדולים שעשה חקב"ה במחנה גוג ומוגז, וביאו את אותם מישראל שלא עלו לארץ ישראל. ובצבים, בעגלות מופות. ובפרפרות, סוג של גמלים שהם קלים מאד בהליכתם וצורת הליכתם דעין רקידה. פרוש אחת, "בפרפרות", ברכורים של שמחה, כמו "ידור מכרבר בקל עו" (שמואל ב ויד. כ) וגם מהם אֶקַח לפנהנים ללוים, גם מן העמים המביאים אותם, וגם מן בני ישראל המובאים, אֶקַח מהם כהנים ולוים שהיו מערבים בין הגוים באגם, ולפני גלוים הכהנים והלוים שבהם, ואביר אותם מהם ויהיו משמשים לפני אמר ה', ויהיו אמר, "הנפטרות לה' אלהינו" (דברים כט.כח).

כב) השמים החדשים, קראם חדשים, כי הם עומדים תמיד בחדושים כמו שגבראו ולא יכלו. והארץ החדשה, שהארץ עומדת בחדושה תמיד כמו שגבראה ולא תכלה, אלא שתולדותיה בלים. וכן אמר שלמה "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת" (קהלת א.ד). אשר אני עושה, אשר אני מעמידם בחדושים. עומדים לפני, שאני סבת קיומם ועמידתם.

החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני כי אני סבת קיומם ועמידתם בחדושים נאם־יהוה כן יעמד זרעכם אחרים ושמכם כל ימי עולם כימי השמים על הארץ כי לעולם לא יאבד שם ישראל ולא יגלו עוד מארצם: כג והיה מדי־חדש בחדשו ומדי שבת

כן יעמד זרעכם ושמכם, באותה הטובה שתהיו אתם שתהיה הנאלה בימכם, כן יעמדו גם זרעכם אחרים כל ימי עולם, ולא תגלו עוד מארצכם כפי שחשבו אלו הגוים שקאו עם גוג להלחם על ירושלים, שחשבו להגלות את ישראל ולאבד את שמם, אלא לעולם יעמד זרעכם ושמכם. כג) מדי

חדש בחדשו, בכל חדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפלו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים ב', אותם הנזים שיבואו להשתחוות לה, יצאו מירושלים לעמק יהושפט,

וראו את פגרי מננה גוג ומגוג שפשעו בה' וקשבו לעשות כנגדו להגלות את ישראל מארצם. (וזה יהיה בתוך שבועה חדשים בשעור לא יספיקו לקבר את החללים). תולעתם, הרמה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבוערת בהם לא תכבה. והיו דראון לכל בשר, פגרי מננה גוג ומגוג יהיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחוות לפני ה'. כג) מדי חדש בחדשו, בכל חדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפלו שאר העמים. לפני, בבית המקדש.

בשבתו יבוא כל-בשר להשתחוות לפני בבית המקדש אמר יהוה: כד ויצאו מירושלים לעמק יהושפט וראו העכו"ם הבאים להשתחוות לפני ה' בפגרי האנשים הפושעים כי בפגרי מננה גוג ומגוג כי תולעתם הרמה האוכלת בשר תהרגים בהם לא תמות הנם ואשם והאש הבוערת בהם לא תכבה והיו פגרי מננה גוג ומגוג דראון לחרפה ולבזיון לכל-בשר: כג והיה מדי-חדש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם ואפלו שאר העמים להשתחוות לפני בבית המקדש אמר יהוה:

בשבתו יבוא כל-בשר להשתחוות לפני אמר יהוה: כד ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים כי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל-בשר: כג והיה מדי-חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר להשתחוות לפני אמר יהוה:

רק לקריאה בציבור

יה ויאמר לו יהונתן מחר חדש ונפקדת כי יפקד מושבך: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה | ביני ובינך וביני וביני ורעה עד-עולם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

שי למורא

עטרת מרים

יֵא אֶת יְרוּשָׁלַם כְּעִנְיָה סְעָרָה הַרְעֵתָ מִרוּחַ וְעוֹד לֹא נִחְמָה כִּי אִין מִי
לְנַחֲמָה. הִנֵּה אֲנֹכִי מְרַבֵּין מִשְׁכִּיב וּמִסְדֵּר בַּפּוֹךְ בַּכּוֹחַ, וְהוּא דַּק כְּעִין תְּחִיל
אֲבִינִךְ אֲבִי הַרְצָה, וְיִסְדִּיתִךְ וְיִסְדֵּר כְּעִצְמוֹ אֲרִבִּין בַּסְפִּירִים אֲבָנִים
יְקָרֹת: יֵב וְשִׁמְתִי מֵאֵן כְּרֹכֵל הַהִיר בְּיֹתֵר שְׁמִשְׁתִּיךְ מִחֻצוֹת תְּחִלּוֹת
שֶׁהִשְׁמַשׁ וּזְרֵתָ דֶּרֶךְ כִּם וְשִׁעְרִיךְ

(יא) סְעָרָה, מִרְבַּ צְרוֹת לְבָה סוֹעֵר. מְרַבֵּין בַּפּוֹךְ, מְרַבֵּץ רִצְפָתְךָ מֵאֲבִי
נִפְךָ. (רֹאה שְׁמוֹת כְּחִיּוֹחַ) (יב) כְּרֹכֵל, מִין אֶבֶן יְקָרָה הַמֵּאִירָה. וְהוּא מִלְשוֹן
"כִּידוּדֵי אֵשׁ" (אִיּוֹב מֵאִירָה). שְׁמִשְׁתִּיךְ, תְּחִלּוֹת. אֲקָדְחָה, מִין אֶבֶן יְקָרָה
הַמֵּאִירָה בְּיֹתֵר. וְהוּא מִלְשוֹן "קִדְחֵי אֵשׁ" (יִשְׁעִיָה נִרְאָה). לְאֲבִי חֲפִץ, אֲבָנִים
יְקָרֹת שְׁאֲדָם חֲפִץ וְרוֹצֶה בָּהֶן.

מִזְוֹת הַשְּׁעָרִים וְהִפְכוּ לְחַיֹּת לְאֲבִי

אֲקָדְחָה הַמֵּאִירִים בְּיֹתֵר וְכָל-גְּבוּלְךָ

אֲבִי רִצְפָת כָּל גְּבוּלְךָ וְהִפְכוּ לְחַיֹּת

לְאֲבִי-חֲפִץ אֲבִי יִקָּר שֶׁהִאֲדָם חֲפִץ

וְרוֹצֶה בָּהֶן: יֵב וְכָל-גְּבוּלְךָ כֵּאלֹהֵי

לְמוֹדֵי יְהוָה עַד שְׁלֹא יִהְיֶה מִתְּחִלָּה

בִּינֵיהֶם כְּעִנְיָ לְיֹדֵד וְאִמּוֹתָ, וּמִיִּלְאֵל

וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיךָ: יֵב בְּצִדְקָה

כְּעִבּוֹר הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים בֵּין אֲדָם לְמִקְדָּם

תְּפִלָּתִי תִתֶּנָּה וְכֹחַ כָּל מִדָּה רַחֲמֵי

מִזְוֹת יְהוָה מִרוּחַק מַעֲשֵׂשׁ כִּי-לֹא

תִּירָאִי מִמֶּה כָּל וְכָל וּמִמַּחְתָּה

תִּתֶּנָּה מִרוּחַק כִּי לֹא יוֹכֵל תִּקְרַב

לְהִתְקַרֵּב אֵלֶיךָ: טוֹ הֵן גֹּדֵר יִגְדֵר

בְּאֵמֶת יִתֵּן וּפִתְחֵהּ, אֶפֶס מֵאוֹתֵי רַק

מִי שְׁהוּא נִעְדֵּר וְנִפְדֵּר וּמִרוּחַק מִכִּנִּי.

מִיִּגֵּר אֶתְךָ מִי שְׁאִיסוּף לְהִלָּחֵם בָּךְ,

עֲלִיךָ יְפֹל כְּמוֹ שְׁאִמֵּר עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל

יְפֹל: טוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי בְּרֵאשִׁית חֲרִישׁ

נִפְלֵחַ בְּאֵשׁ פָּחֵם נִפְחַ מִנְחָלִים כְּבוֹיִים

לְהַכְעִיֵם יִפֹּחַ וּמוֹצִיא כָּלִי

לְמַעֲשֵׂהוּ לְצוּרָה גּוֹמֵר כָּל צְרוּפֵי

וְאִנִּי בְּרֵאשִׁית אִישׁ מִשְׁחִית לְחַבֵּל

לְקַלְקֵל אֶת הַכֵּל הַחֹזֵק, כְּלוּמֵר אֲנִי

הַמִּקְרֶה בָּךְ אֶת הָאוֹיֵב וְאֲנִי מִתִּישׁ כְּחוֹ:

בְּיָה מְבֹאֵר שְׁאֵם אֲנִי אֲנִי רוֹצֶה

לְהַשְׁחִית, אֲנִי: יֵב כָּל-כְּלִי יֵן וְיֹצֵר

עֲלִיךָ לְהִלָּחֵם בָּךְ לֹא יִצְלַח כִּי לֹא

הַזֹּאת נִחְלַת עֲבָדֵי יְהוָה וְצִדְקָתָם

יִלְךָ אֶל הַנְּבִיאִים לְשִׁמּוֹעַ דְּבַר ה', וְאֶשְׁרֵךְ

אֶינִלְוֹ כֶּסֶף לֹא יִחַשׁ, אֵלֶּה לְכוּ שְׁכֻרוֹ וְאֶכְלוּ וְלְכוּ שְׁכֻרוֹ בְּלוֹא-כֶּסֶף וּבְלוֹא

הפטרה לפרשת ראה לשנים מקרא

ואחד תרגום בישיעה פרק נד

נִד יֵא עִנְיָה סְעָרָה לֹא נִחְמָה הִנֵּה אֲנֹכִי

מְרַבֵּין בַּפּוֹךְ אֲבִינִךְ וְיִסְדִּיתִךְ בַּסְפִּירִים:

יֵב וְשִׁמְתִי כְּרֹכֵל שְׁמִשְׁתִּיךְ וְשִׁעְרִיךְ לְאֲבִי

אֲקָדְחָה וְכָל-גְּבוּלְךָ לְאֲבִי-חֲפִץ: יֵב וְכָל-גְּבוּלְךָ

לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיךָ: יֵב בְּצִדְקָה

תְּפִלָּתִי רַחֲמֵי מַעֲשֵׂשׁ כִּי-לֹא תִירָאִי וּמִמַּחְתָּה

כִּי לֹא-תִקְרַב אֵלֶיךָ: טוֹ הֵן גֹּדֵר יִגְדֵר אֶפֶס

מֵאוֹתֵי מִיִּגֵּר אֶתְךָ עֲלִיךָ יְפֹל: טוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי

בְּרֵאשִׁית חֲרִישׁ נִפְלֵחַ בְּאֵשׁ פָּחֵם וּמוֹצִיא כָּלִי

לְמַעֲשֵׂהוּ וְאֲנֹכִי בְּרֵאשִׁית מִשְׁחִית לְחַבֵּל:

יֵב כָּל-כְּלִי יֹצֵר עֲלִיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל-לְשׁוֹן

תִּקְוִים-אֶתְךָ לְמַשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת נִחְלַת

עֲבָדֵי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאֵם-יְהוָה: נִה אֵהוּ כָל-צִמָּא לְכוּ לְמִים

וְאֶשְׁרֵךְ אֶינִלְוֹ כֶּסֶף לְכוּ שְׁכֻרוֹ וְאֶכְלוּ וְלְכוּ שְׁכֻרוֹ בְּלוֹא-כֶּסֶף וּבְלוֹא

יִזִּיק לָךְ. וְכָל-לְשׁוֹן תִּקְוִים-אֶתְךָ לְמַשְׁפָּט אֶת תִּרְשָׁעִי אוֹתוֹ בְּמַשְׁפָּט וְלֹא יִזִּיק לָךְ לֹא בְּמַעֲשֵׂה וְלֹא בְּדִבּוּר, הַבְּרָכָה

זֹאת הִיא הַצִּדְקָה אֲשֶׁר תְּבֹא לָהֶם מֵאֵתִי נֵאֵם-יְהוָה: אֵהוּ כָל-צִמָּא לְשׁוֹן קְרִיאָה, כָּל תִּקְוִים לְדָבַר ה' לְכוּ לְמִים יִלְךָ אֶל הַנְּבִיאִים

אֶינִלְוֹ כֶּסֶף לֹא יִחַשׁ, אֵלֶּה לְכוּ שְׁכֻרוֹ וְאֶכְלוּ וְלְכוּ שְׁכֻרוֹ בְּלוֹא-כֶּסֶף קִנְיַן דְּבַר מֵאֲכָל וְאֲכָל, וְעַל דְּבַר הַתּוֹרָה יֵאמֵר וּבְלוֹא מִתָּן מִחוּר קִנְיַן וְחֻלְבַּן

שי למורא

כסף. שברו, לשון קניה. יין וחלב, נמשלה התורה ליון המשפחה, כמו שכתוב "פסודי ה' ישרים משפחתי לב" (תהלים יטו). ונמשלה לחלב שהוא מקום ומגדל את התינוק, כי דברי תורה הם קיום הנשמה וגדולה, שהיא חולקת וגדלה במדרגתה על ידי למוד התורה. (ב) בלוא לחם, כלומר, למה תרבו לתת מחיר עבור עבוד למוד חכמות נכריות שאין בהם תועלת. ויגיעכם, פספסם הבא לכם על ידי יגיעה. בלוא לשבעה, בדבר שאינו משיביע. ותתענג בדישן נפשכם, תענג הנפש בעולם הבא. (ג) חסדי דוד הנאמנים, חסדי דוד הנאמנים. והוא מלך המשיח, שנקרא על שם דוד, ככתוב "דוד עבדי נשיא להם לעולם" (יחזקאל מז, ד). עד לאומים, שר וגדול עליהם, ומוכיח ומעיד דרכיהם על פניהם. נגיד ומצוה לאומים, המלך המשיח יהיה ראש על העמים, ומצוה להם את המעשה אשר יעשו. ונקרא "נגיד" על שם שפונים נגדו בכל עניניהם.

(ה) גוי לא תדע תקרא וגו', גוי שהוא רחוק מארץ ישראל, תקרא אותו ויבוא לפניך, אף על פי שלא תדעו ולא ידעך עד היום, כי ישמע את הפלאות שעשה ה' עם ישראל. ויוציא לעבודתך. ולקדוש ישראל, ולמען הקב"ה. פארך, לשון פאר ופי.

שי למורא

(יח) ויאמר לו יהונתן, יהונתן בן שאול המלך אמר לדוד. מחר חדש, מחר ראש חדש. ונפקדת, כי יפקד מושבך, ויזכירו אותך כשיתקדש מושבך וישוב. (יט) ושלשת תרד מאד, שלשה ימים תסתתר ותרד מאד בעמק להסתתר שם. ביום המעשה, ביום חל הנביר, כלומר לפני ראש חדש. פרוש אחר, ביום מעשה השבועה שצבע שאול ליהונתן שלא ימית את דוד, שגם אז הסתתר דוד שם. האבן האזל, האבן שהותה אות להלכך דרכים. "האזל", חולכי הדרך, כמו "אזל" שפרושו הלך. (כ) צדה אורה, לצד האבן אהיה מורה החצים. לשלח לי למטרה, שמתנה האבן לי למטרה. (כא) קחני ובאה, צא אתה בעצמך ממקום מחבואך וקחני ובא

עטרת מרים

כי נמשלה תורה גם ליון וחלב: ב למה תשקלו לך בלוא לחם למה תרבו לתת מחיר עבור למוד חכמות נכריות שאין בהן תועלת ויגיעכם למה תתנו הון הבא ביגיעה בלוא לשבעה בעבור חכמות הנזים דבר שאין משיביע שמעו שמעו אלי למוד חכמות התורה ואכלו טוב בן תקרא חכמת

התורה (משלי ד) ותתענג בדישן נפשכם והו תענג הנשמה בעולם הבא: ג הטו אזונכם לשמע אמר ולכו אלי למוד תורת שמעו אלי ותחי נפשכם ותפיו לעמוד בפתחה בימי המשיח ואכרתה לכם ברית אהבה להיות מתקמת עד עולם כחסדי דוד הנאמנים אשר הבטחתי לו שלא תפסק המלוכה מזרעו: ד הן עד לאומים נתתיו את דוד שדבר ה' יקום לעולם, והמשיח הבא מזרעו יהיה נגיד ומצוה לאומים אל העמים את המעשה אשר יעשו: ה כמו שמתקדם ההסדר שהבטחתי לדוד, בן יתקם ההסדר שהבטחתי לו, כי הן גוי אשר לא יתדע מעולם, הוא תקרא אלך לשמש אותך, וגוי אשר לא ידעך מעולם אלך ירוצו להיות סרים למשמעתך למען יהיה אלהיך השוכן בקרבך ולקדוש ישראל כי פארך אשר נתן לך פאר להשרות שכינתך בקרבך:

עטרת מרים

(יח) ויאמר לו יהונתן מחר חדש ונפקדת יזכר בך המלך כי יפקד יחסר מושבך מאז ישוב בו: (יט) ושלשת בשניע היום השלישי אחר ראש

חדש, ובשכילי הסכנה גדולה מאד, אז תרד מאד במקום סתר ותתחבא תרבה, כי אז יבשוד ובאת אל המקום אשר ינסתרת שם ביום המעשה ביום אשר אשר נשבע שאול ליהונתן לכל המית את דוד וישבת אצל האבן האזל כי שם אמצאך: (כ) ואני שלשת החצים צדה לצד האבן שהוא אורה אורה אבי מורה לשלחלי למטרה לחי: (כא) והנה לאחר זה אשלח את הנער ואני לא ידע מציאת את החצים הסיקו הנה יורה בדרך אם אמר אמר לשלח את הנער החצים קרובים אלי ממך והנה עברת מהם, קחני קח חצי ובאה בוא אלי

הפטרת 'מחר חודש' לשנים מקרא ואחד

תרגום שמואל א פרק כ

יה ויאמר לו יהונתן מחר חדש ונפקדת כי יפקד מושבך: יט ושלשת תרד מאד ובאת אל המקום אשר ינסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל: כ ואני שלשת החצים צדה אורה לשלחלי למטרה: כא והנה אשלח את הנער לך מציאת את החצים אם אמר אמר לשלח את הנער הנח החצים |

שי למורא

עטרת מרים

כִּי־שָׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּכַר רַע, חַי־יְהוָה נִשְׁבַּע לִי: (כב) וְאִם־כָּה אָמַר לְעַלְמָה הַנָּה הַחַצִּים מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה לְחַן מִמּוֹם עַמּוּדִי, אִי לָךְ לְדַרְכֵּי וְכֵן לִי כִּי שְׁלֵחָךְ יְהוָה וְנִצַּלְתָּ בְּהַשְׁמַחַת ה'! (כג) וְאִם תֵּלֵךְ לִי, וְכֹד תִּתְּבוֹר וְהִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ דְּכִי הַכְרִית שְׁכֵרַתִּי אֲנִי וְאַתָּה הַנָּה יְהוָה וְיִתֵּן יוֹשֵׁב אֲבִנִּי מִצַּד שְׂאוּל, סֵדֶר הַיְשִׁיבָה הִנֵּה, שְׂדוֹד הִנֵּה יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְמֶלֶךְ, וְאַחֲרָיו יְהוֹנָתָן, וְאַחֲרָיו אֲבִנִּי. וְכִי־הָיָה בְּשֶׁהֶמְלֵךְ יֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ וְיְהוֹנָתָן בְּמִקְוָמוֹ, וְדוֹד לֹא בָּא, אִם בֶּן נִשְׂאָר יְהוֹנָתָן יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְאֲבִיו מִכָּל־שֶׁהִפְסִיק אָדָם אַחֵר בֵּינֵיהֶם, וְאִין מִדְּרָךְ הֵבִן לִישֵׁב בְּהַסְבָּה אֲצֵל אֲבִיו, לְבֹן קָם יְהוֹנָתָן מִמִּקְוָמוֹ לְשִׁבְתָּ בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל אֲבִנִּי, וְאֲבִנִּי יֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל יְהוֹנָתָן כִּי לְהִפְסִיק בֶּן שְׂאוּל לִיהוֹנָתָן בָּנָו, וּמִקְוָמוֹ שֶׁל דוֹד נִשְׂאָר פָּנָיו, שְׂיִיכֵל לְבָאוֹ אַחֵר כָּד. וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד, נִחְסַר הִנֵּה הַמִּקְוָם מִן הַיֹּשֵׁב. (כו) כִּי לֹא מְהֻרָּר, וְהֵם הָיוּ נִשְׁמָרִים מִלְּאֹכֵל יַחַד הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר. אוֹ שְׂהָיוּ אוֹכְלִים זִכְחֵי שְׁלָמִים, וְאַסּוּר לְטָמֵאִים. וְגַם וְתָבוֹן שְׂאִין מִדְּרָךְ הַמּוֹסֵר לְבָאוֹ טָמֵא לְשַׁלְחַן הַמֶּלֶךְ.

(כז) וַיִּפְקֹד דָּוִד בְּשֻׁרָה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְחָם לְאֹכֹל: (כח) וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו מְקוֹם הַמִּיּוֹחַד לוֹ לְשִׁבְתָּ בוֹ כְּפָעַם | בְּפָעַם אֶל־מוֹשְׁבֹו שְׂאֵל הַקִּיר וְיָקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב וְהַיְשִׁיב אֲבִנִּי מִצַּד אֲבִיו כִּי לֹא רָצָה לְהִיזָת סְמוּךְ לְאֲבִיו, שְׂאֵם וְקִצּוֹף עָלָיו עַל דְּבַר דָּוִד, שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: (כו) וְלֹא־דִבֶּר לֹא שְׂאֵל שְׂאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא מְדוּעַ לֹא בָּא דָּוִד כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה קָרִי בְּלִתִּי מְהוֹר הוּא כִּי־לֹא מְהוֹרָר כִּי עֲדוֹן לֹא מְבֵל לְקִרְיָ: (כז) וַיְהִי מִמַּחֲרַת רֹאשׁ הַחֲדָשׁ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי לַחֲדָשׁ וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בָּנָו מְדוּעַ לֹא־בָּא בְּיֹשִׁיעִי גַם־תְּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלְחָם אִם הָיָה מִקְרָה, הָיָה לוֹ לְבָאוֹ הַיּוֹם חִלּוּפִי: (כח) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד מְעַמְדִּי רְשׁוּת לְלָכֶת עַד־בַּיִת לָחֶם: (כט) וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי גָּאֵר תָּן לִי רְשׁוּת לְלָכֶת כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה וְזָבְחֵי שְׁלָמִים לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צֹהֵלִי אֲחִי הַכְּבוֹד לְבָאוֹ אֵל תִּזְבַּח, וְעֵתָה אִם־מִצָּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲמַלְטָה גָּאֵר וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָּא אֶל־שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ כִּי נִתְּתִי לוֹ רְשׁוּת לְלָכֶת, וְהִלָּךְ לוֹ: (ל) וַיַּחֲרִי־אֵף שְׂאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּרִנְעוּת הַמַּרְדּוֹת אַתָּה כְּאִמּוֹד שְׂחִיא מִדְּרָה בְּרִנְעוּת, כֵּן אַתָּה מוֹרֵד כִּי לְאֹהֲבֵי מַח שְׂאֵנִי שׂוֹנֵא הָלֹא יִדְעָתִי כִּי־בִחַר אַתָּה לְבֹן בְּנִי וְיָשִׁי לְבִשְׁתֶּךָ וְלִבְשֵׁת עֲרוֹת אִמּוֹד: לֹא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יֹשִׁי תִי עַל־הָאֲדָמָה לֹא שׂוֹנֵא, אִם בֶּן אִמּוֹד בְּנִי וְאִמּוֹד וְנָתַתִּי: (לא) כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יֹשִׁי תִי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִתְּבוֹן לֹא תִתְּקֹם אַתָּה וּמִלְּכוּתְךָ וְעֵתָה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ

אִלִּי. (כב) לָךְ כִּי שְׁלַחְךָ ה', לָךְ לְדַרְכֵּךְ וְכֵן, שְׂהַסְבִּיחַ אִמּוֹר לָךְ לְכָרַח וְלִהְיוֹמָה. (כג) וְהִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ, הַכְרִית שְׁכֵרַתִּי וְכֵן הַנָּה ה', ה' יְהוָה עַד. (כד) אֵל מוֹשֵׁב הַקִּיר, בְּרֹאשׁ הַמִּסְבִּים סְמוּךְ לְקִיר. וְיָקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנִּי מִצַּד שְׂאוּל, סֵדֶר הַיְשִׁיבָה הִנֵּה, שְׂדוֹד הִנֵּה יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְמֶלֶךְ, וְאַחֲרָיו יְהוֹנָתָן, וְאַחֲרָיו אֲבִנִּי. וְכִי־הָיָה בְּשֶׁהֶמְלֵךְ יֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ וְיְהוֹנָתָן בְּמִקְוָמוֹ, וְדוֹד לֹא בָּא, אִם בֶּן נִשְׂאָר יְהוֹנָתָן יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְאֲבִיו מִכָּל־שֶׁהִפְסִיק אָדָם אַחֵר בֵּינֵיהֶם, וְאִין מִדְּרָךְ הֵבִן לִישֵׁב בְּהַסְבָּה אֲצֵל אֲבִיו, לְבֹן קָם יְהוֹנָתָן מִמִּקְוָמוֹ לְשִׁבְתָּ בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל אֲבִנִּי, וְאֲבִנִּי יֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל יְהוֹנָתָן כִּי לְהִפְסִיק בֶּן שְׂאוּל לִיהוֹנָתָן בָּנָו, וּמִקְוָמוֹ שֶׁל דוֹד נִשְׂאָר פָּנָיו, שְׂיִיכֵל לְבָאוֹ אַחֵר כָּד. וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד, נִחְסַר הִנֵּה הַמִּקְוָם מִן הַיֹּשֵׁב. (כו) כִּי לֹא מְהוֹרָר, וְהֵם הָיוּ נִשְׁמָרִים מִלְּאֹכֵל יַחַד הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר. אוֹ שְׂהָיוּ אוֹכְלִים זִכְחֵי שְׁלָמִים, וְאַסּוּר לְטָמֵאִים. וְגַם וְתָבוֹן שְׂאִין מִדְּרָךְ הַמּוֹסֵר לְבָאוֹ טָמֵא לְשַׁלְחַן הַמֶּלֶךְ.

מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קָחְנוּ | וְכָאָה כִּי־שָׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּכַר חַי־יְהוָה נִשְׁבַּע לִי: כֵּן וְאִם־כָּה אָמַר לְעַלְמָה הַנָּה הַחַצִּים מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה: כֵּן וְהִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הַנָּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: כֹּד וַיִּפְקֹד דָּוִד בְּשֻׁרָה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְחָם לְאֹכֹל: כֵּה וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו כְּפָעַם | בְּפָעַם אֶל־מוֹשְׁבֹו הַקִּיר וְיָקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנִּי מִצַּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: כֹּד וְלֹא־דִבֶּר שְׂאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה קָרִי בְּלִתִּי מְהוֹר הוּא כִּי־לֹא מְהוֹרָר כִּי עֲדוֹן לֹא מְבֵל לְקִרְיָ: (כז) וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֲדָשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בָּנָו מְדוּעַ לֹא־בָּא בְּיֹשִׁיעִי גַם־תְּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶת־הַיָּמִים אִם־הָיָה מִקְרָה, הָיָה לוֹ לְבָאוֹ הַיּוֹם חִלּוּפִי: (כח) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד מְעַמְדִּי רְשׁוּת לְלָכֶת עַד־בַּיִת לָחֶם: כֵּה וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד מְעַמְדִּי עַד־בַּיִת לָחֶם: כֵּה וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי גָּאֵר תָּן לִי רְשׁוּת לְלָכֶת כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה וְזָבְחֵי שְׁלָמִים לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צֹהֵלִי אֲחִי וְעֵתָה אִם־מִצָּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲמַלְטָה גָּאֵר וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָּא אֶל־שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ: ל וַיַּחֲרִי־אֵף שְׂאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּרִנְעוּת הַמַּרְדּוֹת הָלֹא יִדְעָתִי כִּי־בִחַר אַתָּה לְבֹן־יֹשִׁי לְבִשְׁתֶּךָ וְלִבְשֵׁת עֲרוֹת אִמּוֹד: לֹא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יֹשִׁי תִי עַל־הָאֲדָמָה לֹא שׂוֹנֵא, אִם בֶּן אִמּוֹד בְּנִי וְאִמּוֹד וְנָתַתִּי: (לא) כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יֹשִׁי תִי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִתְּבוֹן לֹא תִתְּקֹם אַתָּה וּמִלְּכוּתְךָ וְעֵתָה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יֹשִׁי תִי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִתְּבוֹן לֹא תִתְּקֹם אַתָּה וּמִלְּכוּתְךָ וְעֵתָה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ

שי למורא

עטרת מרים

אוהב אדם שאני שונא, יאמרו שאינד בני, וזה יהיה לבשת. ולבשת ערות אפוד, ולבושה וחרפה של אפוד. לג) כי כלל היא, נמנה ההחלטה. לד) אל דוד, בשביל דוד. כי הכלמו אביו, וגם משום שאביו הכלים (ביש) את והונתן בדבור ובמעשה. לה) למועד דוד, למועד שקבע לו דוד. לו) ירה החצי להעברו, ירה החצי בכה שיעבר אחרי האבן. מא) מאצל הנגב, מקרבת מקום לצד הדרומי של האבן האול. את רעהו, עם רעהו. שהיתה קשה עליהם הפרדה. עד דוד הגדיל, שדוד הרבה לבכות יותר מיהונתן. מב) אשר נשבענו, ותופר שנשבענו וכו'. ח' יהיה, ח' יהיה עד על השבועה.

תפון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אל' כי בן־מות הוא: לב ויען יהונתן את־שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: לג ויטל שאול את־החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי־כלה היא מעם אביו להמית את־דוד: לד ויקם יהונתן מעם השלחן בחר־אף ולא־אכל ביום־החדש השני לחם כי נעצב אל־דוד בראותו כי כלתה אליו הרעה, ועוד כי הכלמו אביו שקראו בן נעות המפרות: לה ויהי בבקר ביום השלישי לחדש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את־החצים אשר אנכי מורה הנער רץ אחר החץ הראשון שורה, ובעודו רץ, והוא־ירה החצי השני להעברו להלאה למפרה והוא האבן האול: לי ויבא הנער עד־מקום החצי אשר ירה יהונתן בראשונה ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא החצי אשר יריתי באחונה היא ממך והלאה: לח ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה רץ מהר אחר השנה אל־תעמד במקום הראשונה וילקט נער יהונתן את־החצים הראשונה והשניה ויבא אל־אדניו: לט והנער לא־ידע מאומה מתפיון הנעשה בידת אלו החצים אך יהונתן ודוד ידעו את־הדבר: מ ויתן יהונתן את־פלו השקש והחצים אל־הנער אשר־לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו. איש את־רעהו ויכפו איש את־רעהו עד־דוד הגדיל: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יתן ויהוה יתן ויבין וירעו ויבין וירעו עד־עולם:

על פני ארצה ושתחו שלש פעמים וישקו. איש את רעהו ויכפו איש עם את רעהו כי היתה קשה להם הפרדה עד־דוד הגדיל הרבה לבכות יותר מיהונתן: מב) ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יתן ויהוה יתן ויבין וירעו ויבין וירעו עד־עולם:

העם משפט־צדק: י לא־תמה משפט לא תכיר פנים ולא־תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים: צ צדק צדק

קריאת התורה למנחת שבת־קודש
ה שפטים ושטרים תתן לך בכל־שעריך אשר יהוה אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את־

תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ^א לֹא־תִטַּע לָךְ
אֲשֶׁר־כָּל־עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה־לָּךְ: ^ב וְלֹא־תִקֵּם לָךְ מִצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂא
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ג יִי ^ד לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מִוּם כֹּל דָּבָר רָע כִּי
תֹעֲבָת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ^ה כִּי־יִמָּצֵא
בְּקֶרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׂעִירֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרָע בְּעֵינֵי
יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ: ^ו וְיִלְךָ וַיַּעֲבֹד
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלַשֶּׁמֶשׁ ^ז אוֹ
לְיָרֵחַ ^ח אוֹ לְכָל־צִבָּא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי:
וְהִגִּדְלָךְ וְשָׁמַעְתָּ וְדִרְשֶׁת הַיָּמִב וְהִנֵּה אָמַת
נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֲבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:
^ט וְהוֹצֵאת אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה
הַהוּא אֲשֶׁר עָשָׂו אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל־
שְׂעִירֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם
בָּאֲבָנִים וּמָתוּ: ^י עַל־כֵּי ^{יא} שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה

עֵדִים יוֹמַת הַמָּת לֹא יוֹמַת עַל־כֵּי עַד אַחֵד:
וְיָד הָעֵדִים תְּהִיָּה־בּוֹ כְּרֹאשְׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד
כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה וּבַעֲרַת הָרָע מִקֶּרְבָּךְ: ^{יב} כִּי
יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמוֹשֶׁפֶט בֵּין־דָּם ^{יג} לְדָם בֵּין־דִּין
לְדִין וּבֵין נָגַע לְנָגַע דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעֲרֶיךָ וּקְמַת
וְעֹלִית אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:
^{יד} וּבֹאֲתָ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר
יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשֶׁת וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבָר
הַמוֹשֶׁפֶט: ^{טו} וְעִשִּׂיתָ עַל־כֵּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ
מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ
לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹד: ^{טז} (יִשְׂרָאֵל) ^{יז} עַל־כֵּי הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר יֹרֹד וְעַל־הַמוֹשֶׁפֶט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לָךְ
תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לָךְ יָמִין
וּשְׂמָאל: ^{יח} וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן לְבַלְתִּי
שָׁמַע אֶל־הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשֶׁרֶת שֵׁם אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמָת הָאִישׁ הַהוּא
וּבַעֲרַת הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: ^{יט} וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ
וְיִרְאוּ וְלֹא יִזְדּוּן עוֹד: ^כ ס

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אלול, תשי"ג
ברוקלין.

הווי"ח איי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר חיים מנחם שי

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו וכשהייתי על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע
הזכרתינו ואת זוגתו ואת אמו וכב"ב שיחיו כאו"א להמצטרך להם, ויה"ר מהשי"ת שהעתקתם לדירה
חדשה הנה יהי משנה מקום משנה מזל לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

ובטח בקשר עם זה הנה יוסיף חיזוק ג"כ בענין הדירה ברוחניות שזהו לימוד התורה וכמובן
עפ"י הדרוש ע"פ מזמור שיר חנוכת הבית בלקו"ת ובסוף ההמשך מים רבים תרל"ו ומרומז ג"כ בגמרא
שביית המקדש, שזהו דירתו של הקב"ה וכמ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, משחרב יש לו להקב"ה
ד' אמות של הלכה עד"ז. ובלמוד התורה הרי צ"ל הקב חומטין ארץ מלחה שבתורה גופא זהו פנימיות
התורה לימוד החסידות ועיון בלקו"ת ס"פ ויקרא ואין לך דבר העומד בפני הרצון, וכמו שלא יגתי
ומצאתי אל תאמין הרי יגתי ולא מצאתי ג"כ אל תאמין ולא עוד אלא שהוא מצליח בדרך למעלה
מן הטבע...

בברכת כוח"ט לשנה טובה ומתוקה.

פרק ה משנה כב

הוא הִיה אֹמֵר, בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים לְמִקְרָא, בֶּן עֶשֶׂר לְמִשְׁנָה, בֶּן שְׁלֹשׁ עָשָׂר לְמִצְוֹת, בֶּן חֲמֵשׁ עָשָׂר לְתַלְמוּד, בֶּן שְׁמוֹנֶה עָשָׂר לְחֶפֶץ, בֶּן עָשָׂרִים לְדֹרוֹף, בֶּן שְׁלֹשִׁים לְבֵחָה, בֶּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, בֶּן חֲמִשִּׁים לְעֵצָה, בֶּן שִׁשִּׁים לְזִקְנָה, בֶּן שִׁבְעִים לְשִׁיבָה, בֶּן שְׁמוֹנִים לְגִבּוֹרָה, בֶּן תְּשָׁעִים לְשׁוּת, בֶּן מֵאָה בָּאֱלוֹ מֵת וְעֶבֶר וְכַמֶּל מִן הָעוֹלָם:

נקודות משיחת קודש

כאמור, מסירות-נפש של קדושה).

(לקוטישיחות, כרך ה, עמ' 150)

מדוע אס-כן נהגו בדורות האחרונים להתחיל ללמוד גמרא עם נערים, כמה שנים לפני הגיעם לגיל חמש-עשרה. ניתן להסביר זאת על-פי דברי רבינו הזקן⁹, שעבודת ה' בתורה ומצוות מיוסדת על ענין "רצוא ושוב" (העלאה והתכללות באלוקות, ולאחר מכן המשכת אלוקות למטה). בלימוד התורה מתבטאת עבודת ה' "רצוא ושוב" בלימוד באופן של "פלפולא דאורייתא" - שזהו לימוד הגמרא - שבו מתייגע השכל בהעלאת סברות לכאן ולכאן, בקושיות ותירושים; ולאחר שתורצה קושייתו, מתבונן הוא ומעמיק יותר בהענין ומתעוררת אצלו קושייה חדשה, וכן הלאה. מעלה זו של "רצוא ושוב" בלימוד התורה נתגלתה במיוחד בדורות האחרונים, הסמוכים לגאולה העתידה; כי במשך הדורות שבהם התקרבנו יותר ויותר אל הגאולה נתגלו הרבה ענינים שהם בדוגמת הגילויים שיהיו לעתיד לבוא ובכלל זה שלימות בלימוד התורה, כולל "פלפולא דאורייתא". ולכן דוקא בדורות האחרונים מתחילים ללמוד גמרא עם נערים אפילו לפני גיל חמש עשרה.

(ספרהשיחות התש"נ, עמ' 357)

יש הבדל משמעותי בין עבודת האדם קודם הגיעו לגיל עשרים לעבודתו לאחר גיל עשרים:

עד גיל עשרים עיקר עבודתו היא בלימוד התורה - "בן חמש למקרא, בן עשר למשנה, בן חמש עשרה לגמרא". כאשר האדם עסוק בלימוד, עיקר עבודתו היא עם עצמו¹⁰. זאת ועוד: לצורך לימוד התורה בהבנה ובהעמקה, ישנה מעלה בהתבודדות של האדם ובהתנתקותו מהעולם. אך בהגיעו לגיל עשרים, אומרת המשנה - "בן עשרים לדרוף"; "מ"בן עשרים שנה ומעלה" נקרא האדם "יוצא צבא" ועליו לצאת החוצה ו"לכבוש" את העולם, באופן ד"פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה"¹¹. על-ידי זה "עושים" את העולם דירה לה' יתברך.

(לקוטישיחות, כרך ד, עמ' 1021)

"דכתיב איש או אשה אשר יעשו מכל חטאות האדם וגו' ואין קרוי איש עד שהוא בן שלוש-עשרה וכדאשכחן התם ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה ואז היה לוי בן שלוש-עשרה שנה" - רש"י.

מכיון שכל עניני התורה הם בדיוק מוחלט, יש לתמוה אס-כן, כיצד יתכן שענין כל-כך עיקרי ביהדות - זמן קבלת עול המצוות וזמן כניסת היצר טוב¹, נלמד דוקא מ"ויקחו... איש חרבו", הנהגה בלתי רצויה, וכפי שהוכיחם יעקב אביהם קודם פטירתו² "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם"?

בהכרח לומר כי יש גם ענין חיובי במעשה זה של שמעון ולוי, וכמובן מדברי המדרש³ על הפסוק "כי באפם הרגו איש" - "שלא היו כולם לפני הקב"ה אלא כאיש אחד". מזה מובן שהדבר לא היה מנוגד לרצון העליון, שאם לא כן מה הקשר בין פעולתם לבין העובדה ש"לפני הקב"ה חשובים הם כאיש אחד"!

נמצא אפוא שתוכחתו של יעקב לא היתה מכוונת לעצם החלטתם לפעול, שבמהות הענין היתה חיובית, אלא על האופן בו הם פעלו - אופן הענישה שלהם נעשה בצורה שגרמה לחילול ה' (עכרתם אותי להבאישני⁴).

ואכן בגמרא⁵ מבואר הענין החיובי שבמעשיהם, שזו היתה קנאות של קדושה דוגמת פינחס שקינא את קנאת ה' במעשהו לזמרי בן סלוא. ואדרבה, פעולתם של שמעון ולוי היוותה דוגמה לפינחס "שקינא במעשה דינה דכתיב הכזונה יעשה את אחותנו"⁶.

וזהי ההוראה לכל יהודי בקבלתו עול מצוות: כאשר הוא עומד בפני נסיון של חטא, שהרי על כל עבירות התורה נאמר⁷ "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם"; כיון שעל-ידי עבירות נעשים "נפרדים" מהקב"ה (רחמנא-ליצלן) בדוגמת זונה שנאסרת על בעלה⁸ - בכל ענין כזה צריך אדם להעמיד את עצמו באופן של מסירות-נפש, למעלה מכל מדידה והגבלה וזהו אכן ה"יסוד" לקבלת עול מצוות.

אחרי ההקדמה של מסירות נפש זו מתחילה העבודה באופן של "איש" - על-פי טעם ודעת (אבל היסוד הוא,

(1) קהלת רבה על הפסוק ד, יג. (2) ויחי מט, ה. (3) בראשית רבה צט, ז. (4) וישלח לד ל. (5) סנהדרין פב, ב. (6) רש"י סנהדרין שם. (7) שלח טו, טז. (8) ראה לקוטי תורה קורח נג, ג. (9) לקוטי תורה חוקת נו, א. (10) ראה מאמרי חז"ל (עירובין נד, א) בצורך שיש לעבודת האדם עם עצמו כדי ללמוד תורה. (11) בראשית א, כח.

לוח זמנים לשבוע פרשת ראה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:00	6:04	8:44	8:46	9:21	9:23	10:31	10:32	19:33	19:28	20:01	19:55	19:09	20:06
חיפה (ק)	5:56	6:00	8:41	8:43	9:19	9:21	10:29	10:30	19:38	19:33	20:04	19:58	19:04	20:09
ירושלים (ק)	5:57	6:01	8:41	8:44	9:19	9:21	10:29	10:30	19:38	19:32	20:01	19:55	18:53	20:06
תל אביב (ק)	5:59	6:03	8:43	8:45	9:21	9:22	10:31	10:31	19:35	19:29	20:03	19:57	19:10	20:08
אוסטריה, וינה (ק)	5:35	5:43	8:19	8:25	9:16	9:19	10:32	10:34	20:25	20:16	21:04	20:53	19:59	21:08
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:17	7:10	9:12	9:08	9:50	9:46	10:43	10:41	17:37	17:42	18:05	18:10	17:23	18:21
אוקראינה, אודסה (ק)	5:43	5:50	8:27	8:33	9:21	9:24	10:36	10:38	20:23	20:14	20:59	20:49	19:57	21:04
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:10	5:18	7:54	8:00	8:50	8:54	10:06	10:08	19:59	19:49	20:37	20:26	19:33	20:42
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:19	5:28	8:03	8:09	9:00	9:04	10:17	10:19	20:11	20:02	20:50	20:39	19:45	20:55
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:39	5:48	8:21	8:29	9:23	9:27	10:40	10:43	20:43	20:32	21:23	21:12	20:16	21:28
אוקראינה, קייב (ק)	5:31	5:40	8:13	8:20	9:15	9:19	10:33	10:35	20:36	20:25	21:17	21:05	20:09	21:21
איטליה, מילאנו (ק)	6:12	6:19	8:57	9:02	9:48	9:51	11:03	11:05	20:49	20:40	21:22	21:12	20:23	21:26
אקוואדור, קיטו (ח)	6:17	6:16	8:47	8:46	9:16	9:16	10:19	10:18	18:23	18:22	18:46	18:45	18:05	18:54
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:44	7:38	9:44	9:41	10:20	10:16	11:15	11:12	18:17	18:21	18:44	18:48	18:03	18:59
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:48	8:41	10:38	10:34	11:18	11:14	12:10	12:07	18:55	19:01	19:26	19:31	18:42	19:43
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:10	6:16	8:56	8:59	9:39	9:41	10:51	10:53	20:14	20:07	20:46	20:38	19:50	20:50
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:56	6:02	8:42	8:46	9:27	9:29	10:40	10:41	20:06	19:59	20:39	20:31	19:42	20:43
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:57	6:03	8:42	8:46	9:27	9:30	10:40	10:42	20:07	20:00	20:39	20:31	19:43	20:44
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:29	6:35	9:14	9:19	10:01	10:04	11:15	11:16	20:47	20:39	21:20	21:11	20:22	21:25
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:43	6:47	9:26	9:28	10:03	10:05	11:12	11:13	20:12	20:07	20:39	20:33	19:50	20:44
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:07	6:11	8:51	8:54	9:30	9:32	10:41	10:42	19:49	19:43	20:18	20:11	19:26	20:23
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:49	6:52	9:31	9:33	10:06	10:07	11:14	11:15	20:04	20:00	20:30	20:26	19:43	20:36
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:51	5:57	8:36	8:40	9:22	9:25	10:35	10:37	20:04	19:56	20:37	20:28	19:40	20:41
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:21	6:27	9:07	9:10	9:51	9:54	11:04	11:05	20:30	20:23	21:02	20:54	20:06	21:07
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:48	5:55	8:34	8:38	9:20	9:23	10:34	10:35	20:04	19:56	20:37	20:28	19:40	20:42
בוליביה, לה פס (ח)	6:56	6:53	9:14	9:13	9:45	9:43	10:44	10:43	18:22	18:23	18:46	18:47	18:05	18:56
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:13	6:22	8:54	9:02	9:58	10:03	11:16	11:19	21:23	21:12	22:05	21:52	20:56	22:09
בלגיה, בריסל (ק)	6:14	6:23	8:56	9:04	9:59	10:03	11:17	11:19	21:22	21:11	22:03	21:51	20:55	22:08
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:39	6:35	8:52	8:50	9:24	9:22	10:22	10:20	17:51	17:53	18:11	18:13	17:35	18:23
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:26	6:23	8:39	8:37	9:12	9:09	10:09	10:08	17:35	17:38	18:00	18:02	17:19	18:12
בריטניה, לונדון (ק)	5:30	5:39	8:10	8:19	9:16	9:20	10:34	10:36	20:44	20:33	21:24	21:12	20:19	21:29
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:31	5:41	8:07	8:18	9:21	9:25	10:40	10:43	20:58	20:46	21:43	21:29	20:33	21:48
גרמניה, ברלין (ק)	5:32	5:42	8:11	8:20	9:20	9:25	10:39	10:41	20:53	20:42	21:35	21:22	20:26	21:40
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:00	6:09	8:42	8:49	9:43	9:47	11:01	11:03	21:02	20:52	21:43	21:31	20:35	21:47
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:44	6:40	8:54	8:51	9:27	9:24	10:24	10:22	17:49	17:52	18:08	18:11	17:34	18:21
הודו, מומבאי (ח)	6:17	6:18	8:56	8:57	9:28	9:29	10:35	10:35	19:12	19:09	19:37	19:33	18:52	19:43
הודו, פונה (ח)	6:13	6:15	8:53	8:53	9:25	9:25	10:31	10:32	19:08	19:04	19:32	19:29	18:47	19:38
הונגריה, בודפשט (ק)	5:26	5:34	8:11	8:16	9:06	9:09	10:22	10:24	20:12	20:03	20:50	20:39	19:46	20:55
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:00	5:06	7:46	7:49	8:31	8:34	9:44	9:45	19:12	19:05	19:45	19:37	18:48	19:49
יוון, אתונה (ק)	6:31	6:37	9:17	9:20	9:59	10:01	11:11	11:12	20:30	20:24	21:01	20:54	20:07	21:06
מולדובה, קישינב (ק)	5:49	5:56	8:33	8:39	9:27	9:31	10:43	10:45	20:32	20:23	21:09	20:59	20:06	21:14

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
קנסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:13	6:15	8:53	8:54	9:26	9:26	10:32	10:32	19:10	19:06	19:35	19:31	18:49	19:41
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:43	7:35	9:24	9:20	10:08	10:03	10:58	10:55	17:28	17:35	18:02	18:08	17:16	18:21
נפאל, קטמנדו (ח)	5:29	5:32	8:11	8:13	8:47	8:48	9:56	9:56	18:50	18:46	19:17	19:12	18:28	19:22
סין, בייג'ין (ח)	5:16	5:22	8:02	8:05	8:46	8:48	9:59	10:00	19:24	19:17	19:56	19:48	18:58	20:01
סינגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:05	9:36	9:36	10:06	10:05	11:09	11:08	19:16	19:15	19:39	19:37	18:57	19:46
פולין, ורשא (ק)	5:03	5:12	7:42	7:51	8:50	8:55	10:09	10:11	20:20	20:09	21:03	20:51	19:53	21:08
פרו, לימה (ח)	6:26	6:23	8:48	8:46	9:18	9:16	10:18	10:17	18:03	18:04	18:26	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליאון (ק)	6:28	6:36	9:13	9:18	10:05	10:09	11:20	11:22	21:04	20:55	21:40	21:31	20:39	21:45
צרפת, פריז (ק)	6:29	6:37	9:13	9:19	10:11	10:14	11:27	11:29	21:25	21:15	22:02	21:51	20:59	22:07
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:53	5:53	8:26	8:26	8:56	8:55	9:59	9:59	18:12	18:10	18:35	18:33	17:52	18:42
קנדה, טורונטו (ק)	6:11	6:18	8:56	9:01	9:45	9:48	10:59	11:01	20:38	20:30	21:10	21:01	20:13	21:14
קנדה, מונטריאול (ק)	5:43	5:50	8:28	8:33	9:19	9:22	10:34	10:36	20:18	20:09	20:53	20:43	19:53	20:57
קפריסין, לרנקה (ק)	5:58	6:02	8:43	8:45	9:23	9:24	10:33	10:34	19:45	19:38	20:14	20:07	19:22	20:19
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:13	5:23	7:43	7:57	9:05	9:10	10:25	10:28	20:51	20:38	21:38	21:24	20:22	21:43
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:42	4:53	7:07	7:23	8:36	8:42	9:57	10:00	20:32	20:19	21:18	21:02	20:03	21:23
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:04	5:12	7:49	7:55	8:44	8:47	9:59	10:01	19:49	19:40	20:26	20:16	19:23	20:31
שווייץ, ציריך (ק)	6:09	6:17	8:53	8:59	9:48	9:52	11:04	11:06	20:59	20:49	21:31	21:21	20:33	21:36
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:03	6:05	8:41	8:41	9:12	9:12	10:17	10:17	18:45	18:42	19:09	19:06	18:25	19:15

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משפחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואר־ב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00640
05/08/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

